

HLÍDKA

REDAKTOR

Dr PAVEL VYCHODIL

ROČNÍK LII

V BRNĚ 1935

TISKEM A NÁKLADEM OBČANSKÉ TISKÁRNY

HLÍDKA.

Žerotínové.

Jan Tenora.

Na sklonku r. 1934 (26. prosince) úmrtím Karla Zierotina vymřel po meči na Moravě druhdy slavný rod pánů, později hrabat z Žerotína.

Zprvu byl to staromoravský rod rytířský, od r. 1478 panský; od r. 1706 náležel do stavu říšských hrabat. Psal se po vsi Žerotínu u Hnojic na severní Moravě. Předek rodu byl Blud z Bludova, jenž se připomíná r. 1195 až 1215. Rod se již v 13. století značně rozvětvil a členové jeho psali se také po Pňovicích, Jičíně, Citově, Čistém Slemeni, Buzově, Šumvaldě, Vrahovicích a j. Z malých poměrů drobné rodiny rytířské vyrůstá a rozrůstá se rod již koncem 15. stol. tak, že stává se významnou složkou stavovské společnosti. V druhé polovici 15. stol. potomstvo po bratřích Bernartovi (zemř. před r. 1480) a Janovi (zemř. na konci 15. stol.) žilo ve dvou větvích: A. Napajedelské a B. Fulnecké.

A. Bernart nabyl Dřevohostice a syn jeho Václav získal r. 1520 dědičně Buchlov a Napajedla; synové jeho však brzy prodali Buchlov s Buchlovicemi, takže při rodu zůstala sama Napajedla, po níž se tato větev nazývá. Z ní nejvýznačnější byl Fridrich z Žerotína, jenž za válek tureckých na rozkaz Rudolfa II. stavěl novou pevnost Ujvar na Dunaji u Váhu a byl válečným radou, nejv. hejtmánem nad lidem válečným markrabství Moravského, a v letech 1594—1598 zemským hejtmánem na Moravě. Majetek svůj znamenitě rozmnožil; koupil Židlochovice, získal Pouzdřany, Troskotovice, Uherčice, Mořice a Přerov; v Čechách zdědil po bratrovi Heřmanův Městec. Zemřel

r. 1598; vdova po něm Mandalena Slavatovna z Chlumu dědila po něm Pouzdřany, Troskotovice a Uherčice, pastorek Jan Diviš dědil Židlochovice, a Karel, starší strýc, Přerov jako rodové světenství. Spíše ještě než Fridrich zemřel jeho mladší bratr Jan Jetřich, jenž byl převzal Napajedla a koupil v Čechách Heřmanův Městec, jež pak odkázal bratru Fridrichovi; dcerou Jana Jetřicha Eliškou, provdanou za Ladislava Berku z Dubé vyhasla r. 1611 Žerotínská větev napajedelská.

B. Fulnecká větev počíná bratrem Bernartovým Janem, jenž r. 1475 koupil Fulnek; získal také Strážnici a Šumperk s Novým Hradem a Bludov; byl přijat r. 1478 do stavu panského. Nejstarší jeho syn Petr držel Šumperk a ostatní synové zdědili druhá zboží otcovská; přikoupili ještě r. 1500 panství Jičínské a rozdělili se pak o statky tak, že Jan měl Strážnici, Viktorin Jičín a Bernart Fulnek s částí Jičínska a Strážnicka. Ale Viktorin (r. 1532) a Bernart, jenž přikoupil Štramberský, (ok. r. 1531) zemřeli bez potomstva. Od druhých pak jejich bratří: od Petra pochází větev šumperská, losínská a vizmberská, a od Jana strážnická, břeclavská a kolínská.

a) Mladší z těchto bratří Jan, zakladatel větve strážnické, zemřel ok. r. 1530 pozůstaviv syny Jana, Bartoloměje a Karla, kteří drželi od r. 1543 statek břeclavský. Jan získal ke Strážnici také Drnholec, a zemřel ok. r. 1560. Syn jeho Bernart zemřel v mladém věku r. 1568 bez dědiců, a Strážnice spadla na jeho strýce Bartoloměje a Karla.

1. Od Bartoloměje, jenž již 1544 měl panství břeclavské sám, pochází větev břeclavská. R. 1551 byl již nebožtíkem; zanechal nezletilého syna Jana, jemuž poručníci r. 1559 koupili Podivín. Synem jeho byl Ladislav Velen (nar. 1579), který zdědil po otci Břeclav, a odkazem po svém ujci Janu z Boskovic dostal Mor. Třebovou, Rudu a Zábřeh. V osudové době českého povstání byl Ladislav Velen zemským hejtmanem na Moravě; umírá r. 1638 v cizině, kde brzy také skonává jeho syn Bartoloměj, jímž větev břeclavská vyhasla.

2. Od Karla pochází větev kolínská. Získal zboží v Čechách a r. 1555 byl mu zastaven zámek kolínský. Na Moravě po strýci Bernartovi z větve fulnecké zdědil Fulnek, jež však prodal a r. 1553 vyprodal se z Moravy nadobro. Zemřel r. 1560; synové jeho byli Jan Jetřich, Kašpar Melichar a Jan Lukáš; poručníci koupili jim Nový Dvůr, který dostal pak za díl nejmladší Jan Lukáš.

Když zemřel r. 1587 bezdětek, připadlo toto zboží větitelům, od nichž koupil Nový Dvůr Kašpar Melichar, jenž byl ujal panství kolínského, jež však r. 1591 císař vyplatil. Jan Jetřich po strýci Bartoloměji zdědil Strážnici; zemřel r. 1599 a zanechal toto panství synu Janu Bedřichovi, jenž zemřel r. 1617 bezdětek. Strážnice spadla pak na Kašpara Melichara, jemuž byly statky po povstání ponechány; zemřel ok. r. 1628. Syn jeho Jan Jetřich měl však od otce toliko správu Strážnice; r. 1628 ujel pro dluhy ze země, a Strážnice byla prodána pánu de Magnis.

b) Starší bratr Jana, zakladatele větve strážnické a kolínského, Petr držel v Šumperku ještě hrad Rabštejn s Rymařovem a Zvolou. Z jeho synů měli potomstvo Vilém, Přemek a Bedřich, kteří dědili po otci Šumperk a po strýci Jičín, Štramberk a Hustopeče, a r. 1533 rozdělili se tak, že Vilém měl Starý Jičín a Hustopeče, Přemek Šumperk a Bludov a Bedřich Nový Jičín se Štramberkem.

aa) Nejmladší z nich Bedřich zemřel ok. r. 1543 a zůstavil syna Jana, jemuž matka jeho Libuše z Lomnice odkázala Brandýs nad Orlicí. Statek štramberský prodal sice městu Novému Jičínu, ale koupil r. 1560 Rosice, získal Náměšť nad Osl. a Lomnici, přikupoval zboží v Čechách. Vynikl ve veřejném životě a získal si zásluhy o literaturu (tisky Kralické). Zemřel r. 1583 zanechav dva syny: Karla staršího, nejproslulejšího z celého rodu, a Jana Divíše. Rozdělili se r. 1597 o statky tak, že Karel dostal Rosice a Přerov, a Janovi zůstaly Náměšť a Brandýs, k nimž ještě zdědil Židlochovice a Pouzďfany. Jan zemřel r. 1616 bezdětek a ze statku jeho Židlochovice dostaly se všem strýcům, Pouzďfany Kašparu Melicharovi, Náměšť a Brandýs Karlovi.

bb) Nejstarší bratr Bedřichův Vilém držel ke Starému Jičínu ještě některá biskupská manství a získal kromě toho Rožnov s Valašským Meziříčím. Z jeho synů Jan měl Starý Jičín, ale když zemřel bezdětek, připadlo toto zboží mladším jeho bratrům Karlu a Bernartovi, kteří vládli Rožnovem a Val. Meziříčím. Z nich dostal pak Karel za díl Starý Jičín a Hustopeče a držel také Holešov; Bernartovi náležel Rožnov s Meziříčím.

Karel zemřel r. 1600 a z otcovského zboží převzal syn jeho Viktorin za díl Holešova Hustopeče a bratr jeho Vilém Bedřich Starý Jičín. Viktorin zemřel r. 1611 a od jeho dcery a dědičky Aleny koupil Hustopeče bratr jeho Vilém; kromě nich držel Tlumačov a přikoupil Mořice; zemřel ok. r. 1622. Súčastnil se povstání a byl odsouzen čtyř pětín a statek jeho zabrán.

Z Bernartových synů Jan Vilém stal se zakladatelem větve falkenberské ve Slezsku; z jeho potomků Karel Jindřich nabyl koncem 17. stol. Rožnov a Val. Meziříčí. Již však r. 1779 vyhasla větev falkenberská a její statky dostaly se dědictvím žerotínské větvi vizmberské. Druhý syn Bernartův Jetřich vládl Rožnovem a Meziříčím; stal se katolíkem, ale měl živou účast na povstání; za to potrestán polovicí Meziříčí. Byla však potom vrácena jeho synu Baltazarovi, jemuž se dostal po smrti Karla staršího z Žerotína také Přerov. Statky byly pak rozděleny mezi jeho syny, ale brzy zase sloučeny; Přerov však po r. 1689 odprodán. Po smrti jednoho z těchto synů Bernarda Ferdinanda (1694) přešel zpupný statek meziříčský na větev falkenberskou.

cc) Přemek, prostřední bratr Viléma a Bedřicha, jemuž při rozdělení r. 1533 připadl Šumperk a Bludov, zanechal při smrti (před r. 1555) zboží své svým synům, kteří se o ně r. 1560 dělili. Z nich po různých zápisech, rozděleních a postupech soustředil zase hlavní zboží otcovské syn Přemkův Jan, jenž odprodav část panství šumperského sídlil v Losíně. Synové jeho rozdělili se pak asi r. 1612 tak, že Bedřich obdržel Bludov, ale prodal jej r. 1618, Jan Jetřich vzal polovici Losínska i s Losínem, a Přemek druhou polovici, jejímž sídlem stal se Vizmberk. Jan Jetřich i Přemek za účast na povstání propadli třemi díly svého statku, ale r. 1637 byl jim vrácen Losín, jež držel pak Jan Jetřich, a Vizmberk, jímž pak vládl Přemek. Po bezdětné smrti Janově r. 1645 dědil po něm bratr Přemek, jenž zemřel r. 1652. Za jeho vnuků zase bylo to zboží rozděleno: Antonín František dostal Vizmberk a Jan Jáchym Losín a Třemešek. Antonín koupil odumřelé manství Meziříčí; zemřel r. 1706 bezdětek a odkázal bratrovi, jemuž již dříve pustil Vizmberk, toto manství. Jan Jáchym přikoupil ještě r. 1710 Bludov; byl r. 1706 povýšen od císaře Josefa I do stavu říšských hrabat, což potvrzeno 4. dubna 1712 pro království české; zemřel r. 1716. Syn jeho Jan Ludvík obdržel povolení, aby spojil erb matky své Ludovíky z Lilgenavy, která byla poslední svého rodu, a po níž zdědil Prusy, se svým erbem a psal se hrabě z Žerotína a svobodný pán z Lilgenavy; zemřel r. 1761. Jeho synové zase se rozdělili o své statky, ale neudrželi všech. Jan Karel (zemř. r. 1776), jemuž se dostal Vizmberk a Prusy, prodal r. 1770 Vizmberk, Ludvík Antonín (zemř. r. 1808), jenž měl Losín, dědil po bratu Prusy a po strýci z větve falkenberské r. 1779 zpupné Meziříčí, ale toto panství od-

kázal své dceři a dětem druhých svých zemřelých dcer, a Losín r. 1802 prodal, Josef Karel (zemř. r. 1818) měl za díl Bludov a Třemešek, a držel pak po bratřích Prusy a manské Meziříčí. Syn jeho František Josef (zemř. r. 1845) zůstavil syna Zdeňka Ottu (zemř. r. 1887), jenž zanechal syna Přemyslava Zdeňka, jenž se přestěhoval do Uher a tam se usadil, a Karla Emanuela (nar. r. 1850), jenž převzal rodové statky na Moravě; zemřel 26. prosince 1934, mužského potomka nezanechav, takže jím vymřel na Moravě rod Žerotínův. V Uhrách však ještě trvá.

Rod tak rozvětvený, který přes sedm set let byl usazen na Moravě, tam velikými statky vládl, jenž povznesl se mezi přední rody panské bohatstvím i politickým významem a zasahoval mocně do osudů zemských, ano rozhodoval o nich, vymírá. Slavná doba jeho začíná již ve stol. 15. Janem z Žerotína, jenž byl přijat do stavu panského a vynikl v politických událostech svého věku. Potom staví se rod pevně na význačné místo v zemi. Doma i v zahraničí členové rodu rozvíjejí své schopnosti ve službách vojenských, dvorských i diplomatických, a přebírají vůdcovství po starých vymírajících panských rodech. Ale sotva zaujmou nejpřednější místo, přikvačuje katastrofa a drtí, boží a rozmetává moc a sílu rodu a dopadá zrovna na ty představitele rodu, kteří vedli a ovládali, vésti a ovládati chtěli, ač protichůdně a každý po svém způsobu, celou zemi.

Nejvýznačnější osobou z celého rodu byl Karel starší z Žerotína (nar. 15. září 1564, z. 9. října 1636). Byl vskutku muž neobyčejný a na své prostředí vysoko vynikající, který od r. 1594 ve veřejné činnosti ve své vlasti nabýval pronikavého vlivu a stal se vůdcem stavů. Byl výtečně vzdělán, ve všech právech a svobodách zemských obeznalý, byl i politickým vůdcem moravských nekatolíků. Stavové v něm viděli obhájce svobod zemských proti absolutismu císařovu i zastánce a obhájce nekatolíků. Za boje arciknížete Matyáše proti císaři Rudolfovi II postavil se Karel v popředí stavů proti císaři. Zvítězil a zvolen byl zemským hejtnanem. Politická moc stavovská vyhnána byla na vrchol; stavům zajištěna rozhodná převaha nad mocí panovnickou. Na Moravě rozhodovala vůle Žerotínova: na čem se stavové snesli, to připravoval a zastával Žerotín. Ale stětly se tu dvě protivy: stavové usilovali o největší samostatnost a sebeurčení, kdežto u císařské vlády prorážela snaha o přitlužení moci panovnické. Tu nakonec v tomto zápolení dožil se Žerotín trpkého zklamání; u císařského dvora jeho úsilí potkává se s odmítáním, a doma politika

jeho pro pokoj nenacházela porozumění. Pomalu osamocoval; mladším byl příliš pasivní a byl jim brzdou, ježto se jim zdálo, že již nadešel jiný čas, kdy se sami uplatní a do popředí vstoupí. Staré politice Žerotínově se mladší odcizovali a jeho jho by rádi byli se sebe stříasli. Žerotín sám však novým směrům a záměrům porozumět nedovedl; ustoupil z veřejného života a zůstává soukromou osobou, ač ovšem velikého vlivu a významu, sledoval další běh událostí. Povstání české bylo mu bojem náboženským, nedovoleným, nesympatickým, ale také beznadějným. Získati se pro ně nedal, ani když nekatoličtí stavové již souhlasili se spolkem s Čechy. Programem jeho bylo zachovati pokoj, a tomu obětoval svou popularitu i svůj význam; odvraceli se od něho dotavadní přátelé, a proti němu ozývaly se výčitky i hrozby; souvěrci jeho nemohli ho pochopiti a od stárnoucího, umíněného, konservativního politika odstupovali dávajíce se unášeti svůdným proudem odporu proti autoritě a nedočkavou, dobrodružnou touhou nové cesty nastoupiti a na nich se proslaviti. Žerotín nakonec ztratil svůj vliv úplně, ani jeho vlastní rod na něho nedbal. Když se Morava skutečně přidala k českému povstání, byl zahrnut posměchem a zbaven osobní svobody; když pak mu bylo dovoleno, aby odjel na své statky, byla politická úloha dohrána. Zůstal již stranou v nemohoucnosti. Poslední svá léta viděl před sebou tragické ztroskotání všeho, oč se byl přičiňoval; životní jeho dílo a úsilí o povznesení a povýšení stavů se rozvrátilo a v pohromě země rozpadlo, stavové, jichž moc tak zastával a hájil, hluboko sražení a pokošeni. Odchází ze země, v níž byl celým životem tak vkořeněn; ale ani v cizině nenalézá klidu a pokoje, a vrací se do své milé vlasti, aby tam zemřel.

Ještě tragičtější je však konec Ladislava Veleny z Žerotína. Byl výborně vzdělán, měl rozsáhlé statky, byl vskutku „bohatým Žerotínem“, dovedl užívatí života. Zprvu neměl žádné zvláštní účasti v politickém životě. Když pak později ve veřejném životě vystupoval, stál v radikální straně nekatolické stavěje se proti politice Karla z Ž. Po zahájení českého povstání vstoupil hned do vojska, jež moravští stavové sbírali, a vliv jeho rostl. Pracoval o spojení Moravy s Čechy a o vítězné probojování války s císařem. Tak octl se zrovna na opačné straně svého strýce Karla, a hotová propast mezi nimi se otevřela. Ladislav Velen nezáskal Karla pro věc českou, a Karel zase nezáskal Veleny pro své politické přesvědčení. Velen strhl Brno a tím celou Moravu do povstání, zabezpečoval je vojensky a pustil se přímo do boje. Zvolen byl za zemského hejtmana a byl pak

v popředí všeho dalšího jednání a přizpůsobil se svému prostředí, i když snad s radikálními opatřeními ve všem nesouhlasil. Když však byl zvolen za krále Fridrich Falcký, věrně stál na jeho straně. V jeho službách zašel až příliš daleko, takže po bitvě Bělohorské nebylo pro něho prominutí, o něž se ucházel. Dotavadni přátelé mezi stavy začali mu vytýkati a za vinu klásti, že celou zemi uvedl do neštěstí; v hněvu a nepřátelství se s nimi rozešel. Odvrátili se od něho všichni, a což ještě více znamenalo, pozbyl všeho vlivu na vojsko; nezbylo mu, než r. 1621 ze země ujeti, aby se už nikdy na své statky nevrátil. Doma všeho pozbyl, odsouzen byl cti, hrdla i statků, co s sebou vzal, v nešťastné válce utratil, a marně všelikým úsilím, bojem i diplomatickým jednáním, usiloval v cizině o změnu trpkého osudu. Všecky jeho naděje se rozbily, všecky jeho plány se zmařily, bylo mu strádati ve světě v nesnázích, v neštěstí a bídě. Vstoupil pak do služeb švédských a v nich usiloval o návrat do vlasti, ale všechna jeho naděje pohasla. Syn jeho Jan padl r. 1632, nejmladší Karel ztrácí se již dříve z obzoru, a zbylý syn Bartoloměj zajat. Ladislav Velen odchází až do Poznańska u vědomí, že všecek zápas byl marný; ztratil již víru ve vítězství své věci mečem a po letech marného vzdoru hledá smíření s císařem. Syn Bartoloměj vystoupiv ze švédských služeb pokouší se domoci u císaře vrácení rodinných statků — ale všechno nadarmo. V cizině v neznámu umírá v Polsku r. 1638 Ladislav Velen, a brzy potom, před r. 1642 zemřel také syn jeho Bartoloměj. Vdova po něm byla živa v chudobě a nouzi; dcera jejich Zuzana skonala r. 1674 v mladém věku — a tak břeclavská větev rodu Žerotínů hyne v chudobě.

Časy přešly a proměnily se. Nebylo již bojů o náboženství: Morava stává se katolickou, i Žerotínové, kteří ve vlasti zůstali. Nebylo již zápasů o moc stavů: stavové nemají již toho významu jako prve a moc jejich poklesla. Tak bylo také u rodu Žerotínů; z velikých statků rodových zachován jen skrovný zbytek, a z tolika větví rodu zůstala jen jediná, která si ve vlasti statek zachránila. Ale nezachovala si národnosti: poněmčila se. Než přece zůstala jí stará tradice, která kotvila v živé památce dřívější slávy rodové a sbližovala žijící členy rodu s národem českým, v němž rod prve tak byl vynikl. Žerotínové uchovali si vědomí, že náleží k zemi moravské, že i na ně padá odlesk slávy předků, a tak probuzen byl u nich zájem pro české snahy a úsilí. Doklady toho vhodně připomíná a uvádí Dr. Frant. Hrubý. Z posledních Žerotínů František Josef byl po dlouhou dobu předsed-

dou Vlastivědní společnosti moravské v Brně, pěstující s romantickou láskou německým jazykem národní dějiny moravské a pietně pamatoval rodu svého: r. 1842 dal kosti příbuzenstva slavného Karla ze Žerotína, zakopané na jedné zahradě v Brandýse n. O. přenést na Moravu, kterýžto čin vlastenecká společnost česká doprovázela obecnými sympatiemi a nadšenými básněmi a oslavnými proslovy. Jeho syn Zdeněk, první starosta českého Bludova, zakoupil z knihovny hořovické písemní pozůstalost Karla ze Ž. a převezl na svůj zámek bludovský a umožnil Petru Chlumeckému napsati proslulé dílo o Karlu Žerotínovi a Vincenci Brandlovi¹⁾ vydávati Karlovy spisy, podnik to, jež projevil zvláště na národní uvědomění Moravy velký vliv. A poslední Žerotín na Moravě Karel, syn Zdeňkův, v národnostních bojích na Moravě nestál na protičeském stanovisku centralistické německé šlechty, nýbrž zaujal smířlivější střed. Byl prvním společným presidentem zemědělské rady rozdělené na odbor český a německý, a za vyrovnávacího jednání mezi Čechy a Němci byl předsedou stálého vyrovnávacího výboru. Za jeho místodržitelství bylo pak skončeno vyrovnávací jednání, jímž zemská správa moravská dostala českou většinu. Jeho korektnost, jemný takt a smysl pro spravedlivost vykonala dílo i Čechům velmi prospěšné. Odešel pak z politického života a žil ve svém Bludově; na místě, kde jsou začátky jeho rodu, skončil život svůj 26. prosince 1934, poslední svého rodu v zemi moravské, ukončiv čestně dlouhou řadu představitelů slavného rodu.

Erb pánů z Žerotína byl na stříbrném štítě červený, korunovaný lev vynikající ze tří zelených vrchů. V klenotu rostoucí červený lev.

¹⁾ Zemský archivář Vincenc Brandl, vzácné paměti, rád vyprávěl, jak jednou Žerotína navštívivšího zemský archiv zavedl před obraz Karla S. z Ž. a ukázal mu na slova jeho, jež byl Olomouckému úřadu napsal 12. prosince 1610: „...víte dobře, že v této zemi jazyk svůj obzvláštní a vlastní máme, za který se Vám stydětí není potřebí; nýbrž stydětí bychom se slušně za to museli, kdybychme se toho dopustili, aby též jazyk náš přirozený, tak vzácný, starožitný a rozšířený měl od cizího vytisknut býti.“ (Pozn. red.)

Husitská víra.

Jiří Šahula.

Literatura: BAB Borový Klement: Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský. — BJD Týž: Jednání a dopisy konsistoře katolické a utrakvistické. — BMM Týž: Martin Medek, arcibiskup pražský. — ČCH Český časopis historický. — ČKD Časopis katolického duchovenstva. — ČMČ Časopis musea království českého. — ČSB Český slovník bohovědný. — DHH Denis Ernest: Huss et la guerre des Hussites. — EHS Erben Karel Jaromír: Mistra Jana Husi sebrané spisy české. — EVL Týž: Výbor literatury české. — FHK Flajšhans V.: Mistr Jan Hus: Listy z Kostnice. FHP Týž: Listy z Prahy. FHV Listy z vyhnanství. FMZ Týž: Petr z Mladenovic: Zpráva o soudu a odsouzení Mistra Jana Husi v Kostnici. — FSM Flajšhans V. - Svoboda Milan: Mistra Jana Husi sebrané spisy. — Frind Anton: Urkunden über die Bewilligung des Laienkelchs in Böhmen unter Kaiser Ferdinand I. — LUH Lenz Antonín: Učení Jana Husi a jeho odsouzení na sněmu Kostnickém. — NČS Neumann Augustin: České sekty ve století XIV. a XV. — NDB. Týž. Z dějin bohoslužeb v době husitské. — NCD Týž: Církevní jmění za doby husitské. — NKH Novotný Václav - Kybal Vlastimil: Mistr Jan Hus: Život a učení. — OSN Ottův slovník naučný. — PDH Palacký František: Documenta Mag. Joannis Hus. — PJD Pažout Julius: Jednání a dopisy konsistoře pod obojí způsobou přijímajících a jiné listiny téže strany se týkající z let 1562—1570. — PŽD Pekař Josef: Žižka a jeho doba. — SJH Sedláček Jan: Mistr Jan Hus. — SST Týž: Studie a texty k náboženským dějinám českým. — SUH Spáčil Bohumil: Učení M. Jana Husi. — ŠPR Šimek František: Postilla Jana Rokycany. — TDP Wacław Wladisław Tomek: Dějepis města Prahy. — TJŽ. Týž: Jan Žižka. — TMK Truhlář Josef: Manualník Mistra Václava Korandy. — UVP Urbánek Rudolf: Věk Poděbradský. — WŽČ Winter Zikmund: Život církevní v Čechách. — Jiné spisy, z nichž čerpáno, uvedeny plným titulem.

Husitské věroučné tříštění.

V posledních letech věnovali historikové zvýšenou pozornost věroučné stránce hnutí husitského. Tak objeveny klíče k luštění příčiny a účelu mnoha jevů vnějších, a rozptýlena řada romantických dohadův. Dogmatika je mocným kořenem a podkladem mravouky. Věřoučné zásady, jsou-li pevné, určují směrnicí aktů v životě soukromém i veřejném. I zdánlivě nepatrná změna některého dogmatu působí v davech veliký vzruch a stává se jiskrou k vzplanutí mohutných požárův.

Právě zřejmými rozdíly v člancích víry byly drážděny a vedeny frakce husitské k ohnivým svárům a vzájemným krvavým zápasům.

Kořeny tříštění toho sektářství lze stopovati již v samé nauce mistra Husi. Betlémský kazatel své radikální zásady čerpal z Viklefa, ale neosvojil si těch, které se mu zdály nejpovážlivější. Opomněl domysleti, logicky dobudovati. Jeho přední pomocník mistr Jakoubek ze Střebra, jehož pozornosti neušly mezery ve věroučné osnově novotářův, pokusil se ve směru radikálním nauku doplniti, zaokrouhliti;

ale stanul před propastmi, jichž se sám zhrozil. Jiní opravovali, hledali kompromisy.

V jižních Čechách bujelo silně různobarevné sektářství, zanášené k nám z ciziny, již na počátku XIV. století. Za slabé vlády Václava IV tam zmohutnělo bludařství i velmi blouznivé. Bojovný vír, jež rozpoutala Husova družina, dodala onomu radikálnímu hnutí odvahy k veřejným manifestacím, k čilé agitaci a výměně názorů. A tak zvolna z prvků cizorodých i z vlastních domyslů formulovali jihočeští radikálové nauku, jež brzy zvána táborskou. Ale i tam se vlekly rozpory vinou výmluvných kazatelův.

V Praze při počátku bouře husitské lze seznati tři hlavní myšlenkové proudy mezi vůdci husitského lidu. Rovněž tak mezi novotáři jihočeskými. Dlouho trvalo, nežli z těch šesti frakcí utvořeny dvě veliké obce náboženské, aspoň vnějškově solidární. Obtížné, úmorné zápasy prodělaly obě společnosti náboženské, než se v nich vykrytalisovala pevnější tradice.

Třebaže po smrti Žižkově sirotčí obec valně se zmohla, znamenala velmi málo v závodění husitských theologů. V historii husitské války vystupovali Sirotci hlavně jako válečníci a politikové. Táboři však byli radikály houževnatými.

Ráz husitské víry se ovšem poznává hlavně z té nauky, která přímo čerpala z Husa, připoutávala k sobě největší davy novotářů, nejpevněji v duších husitův utkvěla a nejdéle zániku vzdorovala. Vyložíme tedy víru tu, již byl dlouholetým bdělým strážcem mistr Jan Rokycana, dlouholetý správce duchovenstva strany pod obojí († 1471) a jeho nástupce mistr Václav Koranda († 1519). Tito dva muži byli nejvýznamnějšími zástupci náboženské společnosti mírných husitů (Pražanů, kališníků), která přežila dlouho sektu táborskou. Řídili sektu v době, kdy její nauka byla celkem ustálena, sektu, k níž se hlásila od počátku husitské revoluce po celé století velká většina českého živlu nekatolického.

Jestliže někteří přední harcovníci kališní (Přibram, Křišťan z Prachatic) po delších rozpacích se vrátili do církve katolické a jiní (Jakoubek ze Střebra) představovali levé křídlo kališnictva, mistr Rokycana byl dlouhou dobu mluvčím středu, páteře obce utrakvistické.

Jde nám tedy o to, jak se chovali stoupenci Rokycanovi (kališníci, Pražané) ke zřízení církve katolické a jak věřili. Na vhodných místech srovnáme jejich nauku a poměr k Římu se stanoviskem Husovým.

Poměr kališnictva k církvi obecné.

Utrakvisté Rokycanovia a Korandovi veřejně ujišťovali, že není jejich úmyslem zakládati církev zvláštní, svébytnou společnost náboženskou. Hlásali, že jsou členy církve obecné. Ovšem jejich pojem obecné církve Kristovy nekryl se přesně s definicí katolickou a byl i částečně měnivý. (Jasně to vyložíme na jiném místě.)

Vždyť ostatně sám mistr Hus nechtěl zakládati církev novou, ba ani neusiloval o to, aby česká společnost věřících dosáhla v katolickém světě zvláštních výsad. Co považoval za prospěch po stránce náboženské pro Čechy, k tomu chtěl připoutati i cizinu — církev obecnou vůbec. V návrhu Husově z r. 1413 na smír sváťcích se theologů čteme: „Království české zůstaniž při právech, svobodách a obecných zvycích, jimž se jiná království a země těší k spokojenosti své v jakýchkoli schváceních, zamítáních a jiných jednáních k svatě matce obecné církvi se vztahujících.“ Za rok nato Hus napsal: „Římské církve jsem nikdy nezavrhl, neboť nazývám římskou církví — jako sv. Jeronym, Augustin a jiní — všechny křesťany, již víru Kristovu zachovávají, které učili svatí apoštolové Petr a Pavel v Římě.“ (FHV, 6, 22.)

Ovšem Hus definoval zde církev velmi stručně, aby nevynikl veliký rozdíl mezi názorem viklefským a přesvědčením konservativním. Přesto ze slov těch patrno, že se betlémskému kazateli nejednalo o formální odpoutání národa od střediska katolicismu. Jindy (r. 1411) ujišťoval apoštolskou stolicí svou poslušností. (PDH, 19-20.) Z těch a jiných výroků Husových jeho věrní pochopitelně čerpali málo odvahy k přetržení všech pásek s ústřední autoritou církve katolické.

A což jeho přátelé nejbližší? Ani po vzplanutí kostních hranice vážně nepomyšleli na radikální rozkol. Obstáli i ve zkoušce velice povážlivé a svůdné — za svých vítězných bojů se Zikmundem. Na př. 14. července 1420 sehnal Žižka bojovníky Zikmundovy s Vítkova — a již následující dny vyjednávali husité o to, aby jejich čtyři artykule pražské katolická církev schválila. Žádali Zikmunda, aby jim zjednal veřejné slyšení, aby mohli dokázati svou nevinu. (TDP IV, 79—85.) Došlo tedy k debatě theologů husitských a katolických. Věroučný smír ovšem nebyl uzavřen, ježto církev ani nesměla prohlásiti za věrné syny své ty věřící, kteří se v několika bodech odchýlili od katolické dogmatiky. Ale husitská žádost o plné dorozumění jasně poučuje, že husitům Přibramovým a Rokycanovým tehdy nešlo o zřejmé odpoutání od Říma.

(P. d.)

Kříže bez Krista.

František Dohnal.

„Je nanejvýš významno, před
jakými obrazy hoří lampy naše.“
Johannes Jørgensen.

Vzpomínám na krásnou báseň Fr. Eicherta „Hrozící zoufalost“, báseň, která je tak charakteristická pro marnost hledání a bolestné, zoufalé zklamání mnohých duší dnešních . . .

Zástupy putují za cílem svého vykoupení. Jdou těžce a znaveně, neboť jejich bolesti a strasti tíží je jako železné okovy. A jdou na poušť — neboť tam prý najdou toho Vykupitele, který zhojí všechny rány, všechny bolesti . . . Je to dlouhá, strastiplná cesta těch ubohých poutníků. Klesají únavou a přece zase vstanou a jdou, slnění nadějí, že přece dojdou cíle, dojdou Vykupitele . . . Konečně! . . . Snad přece cíl! . . . Tam v dáli spatří vysoký kříž — ale běda! Když dojdou k němu, vidí, že kříž ten je prázdný: není na něm Kristus, není na něm toužený Vykupitel! . . . A zklamané zástupy vzkřiknou divoce v zoufalém bolu a jako rozbouřené moře zní ten jejich křik, tak zoufalý, tak srdcervoucí, jak jenom zklamaná touha a beznaděj křičeti může . . . A jakýsi stařec mluví k nim: „Není ho tuto! Marně žíznilí jsme po jeho útěše. Není zde ten, jenž jediný mohl uhasiti naši palčivou žízeň. Musíme mřít v beznaději. Ale běda vám, kteří jste nám vzali Krista, naši útěchu!“ . . .

Hle, výkřik duší, které šly za falešnými idoly. Výkřik duší, žíznících po vykoupení, ale vykoupení nenalézajících, protože hledaly na klamně cestě a našly falešné idoly, u nichž není vykoupení, nýbrž jen zklamání a zoufání! . . .

A tolik je těch idolů, před nimiž člověk rozžehá svoje lampičky!

★

„Det er af dybeste Betydning, foran hvilke Billeder vore Lamper braender. Je nanejvýš významno, před jakými obrazy hoří lampy naše“, napsal krásně J. Jørgensen.¹⁾

Člověk něčemu se klaněti musí . . .

Duše chce rozepnouti perutě do výšin nadhvězdných, ale jak ubohé ptáče bije marně o klenby vězení, jak ubohé ptáče zmítá se v síti života . . .

¹⁾ J. Jørgensen, Romerske Helgenbilleder.

Srdce chce nekonečné štěstí, ale jako zmámený motýl zmítá se kolem blyskavých lampiček pozemkosti, zmítá se kolem slávy, moci, síly, krásy, bohatství, rozkoší — kolem věcí, jež pravého štěstí ještě nikomu nedaly a nikdy dáti nemohou . . .

Vidíme, jak vlastní prospěch a zisk stává se vzpruhou a metou života, stává se nejčastější modlou naší doby

„V dýmavém obětisku
se slouží bohu naší doby, bohu zisku.“¹⁾

Obdobně už Goethe ve „Faustovi“:

Po zlatu vře, ke zlatu tře se vše“ . . .²⁾

Ale nemyslím zde ani tak věcí nižších hodnot!

Jsouť hodnoty, jimž nelze upřít velikosti a vznešenosti a při nichž ani nelze se diviti, že člověk před nimi rozžehl lampy své . . . Rozum lidský, věda, kultura, umění — jaké to skutečně nesmírné hodnoty! Jaké to úchvatné idoly! . . . A přece, přece!

*

Rozum lidský, intelekt!

Jako titan vzepjal se k Absolutnu. Jako Prometheus šel k bohům za kořistí.³⁾ „A budete jako bohové“, podtrhl si slovo z Genese . . . A člověku zachtělo se býti bohem . . . Le culte du moi . . . Stirnerovo „Já“ . . . Nietzscheův „Nadčlověk“ . . .

Se Stirnerem říkal si člověk: „Já, toť jediný bůh, jemuž mám sloužiti . . .“⁴⁾

A říkal si s Nietzschem: „Kdyby byli bohové, jak bych to vydržel, abych nebyl bohem!“⁵⁾

A pyšně volal k bohům:

„Nám vás již netřeba, z nás každý bůh je sám
a vládne pod nebesy.“⁶⁾

Netřeba člověku bohů, neboť člověk sám chce býti sobě spasitelem:

„ . . . U nové doby prahu
hle, stojíš povzneseným čelem,
myšlenkou svítíš na svou dráhu,
by sám byl sobě spasitelem“

zcela věrně mluví jeho jménem J. Vrchlický. Nadčlověk nastupující

¹⁾ Sv. Čech, Lešetínský kovář.

²⁾ W. Goethe, Faust.

³⁾ J. Karásek ze Lvovic, Endymion.

⁴⁾ M. Stirner, Der Einzige und sein Eigentum.

⁵⁾ F. Nietzsche, Also sprach Zarathustra.

⁶⁾ A. E. Mužík, Hlasy člověka.

pyšně na místo Boha, nadčlověk, podmaňující si všechno, znající pouze sebe a zase sebe a svůj vlastní prospěch, nadčlověk, nevěřící v nic, jen v sebe a ve vlastní sílu a vlastní intelekt . . .

A člověk zbožňoval ten svůj intelekt, postavil jej na oltář svého zbožnění, zavedl i svátek „Rozumu“ . . .

A člověk věřil v intelekt a pěstil intelekt . . .

Ale ukázalo se, jak nepatrným přese všechno své titanství je rozum lidský vůči Nekonečnu a na jaké scestí dovede svést sám sobě ponechaný! . . . Ukázalo se však také, jak krutým pánem dovede být ten nový bůh, intelekt! Ukázalo se, jak člověk dovede i šlehtit ve jménu toho intelektu! . . .

A jaký to suchý, bezkrevný, bezohledný sobec vyrostl z člověka, jenž pěstil jen intelekt! Sobec bez citu, bez srdce, bez lásky! A beze štěstí! . . . Štěstí? . . . Illuse! . . .

★

Tedy srdce lidské . . .

Ale pěstili je bez onoho Slunce, které jediné svítí do všech propastí! . . .

A zase: Jakým hadím hnízdem stalo se srdce lidské! Jaká havěť a jaké jedovaté býlí vypučelo tam, kam nesvítily paprsky Slunce! . . .

A člověk stal se krutým vášnivcem, stal se člověkem pudu a věčně neukojené vášně, stal se člověkem zcela instinktivním, z rovnováhy zcela vyšinutým, stal se člověkem, který jde jen za svými osobními požitky a bezmeznou sobeckou žádostivostí.

Je t'adore, ô ma frivole,
ma terrible passion,
avec la dévotion
du prêtre pour son idol! ¹⁾)

Vzývá rozkoš, adoruje vášeň — ale ta stává se mu hroznou obludnou chimérou, „lesknoucí se jako zbroj římského vojína“, chimérou, která plní ho hnusem a pod kterou na konec klesá a umírá . . .

A štěstí, po němž srdce tolik toužilo? . . . Illuse! . . .

Století XIX. v některých okamžicích poznalo a pochopilo osudné důsledky jednostranného kultu intelektu a jednostranného kultu srdce. Pochopilo, že nelze beze škody odloučiti od sebe ten dvojitý kult. Činilo i pokusy přivést v soulad ten dvojitý kult . . . Ale jak dojít harmonie tam, kde zamítnut byl Princip všeho, tedy i princip veškeré harmonie, harmonie nekonečné, absolutní?

★

¹⁾ Charles Baudelaire, *Les fleurs du mal*.

Věda! Jak veliké a pyšné to slovo! Věda! Mnoho zná, mnoho dá, mnohé pravdy zjistí! . . . Ale jak mnoho ještě je toho, čeho nezná, čeho neví a nikdy nebude vědět! . . .

Viděli jsme, jak lidstvo zachváčeno bylo vědeckou horečkou. Viděli jsme, s jakým úsilím vrhali se jednotlivci na studium speciálních oborů, s jakou dychtivostí na nejslavnějších universitách poslouchány výklady proslulých učitelů, s jakou horlivostí pracováno v knihovnách a v laboratořích. Experiment, fakt — to bylo, co zbožňoval člověk. „Věříme jen ve vědu“, stalo se heslem, jež psali na nové chrámy. Věda stala se novou vírou, stala se novým náboženstvím. Věda měla býti novým spasitelem, jenž konečně osvobodí ducha lidského ode všech vazeb a zjeví konečně pravdu všechnu. Zjeví pravdu všechnu tak, že nebude již tajemství. Svět bude bez tajemství. Ani život nebude již mít tajemství. Nebude již toho smutného a deprimujícího „Ignoramus — ignorabimus“

„My světa původ seznáme
a sil všech tajné zdroje . . .
Před žádnou, žádnou záhadou
své šíje neskloníme,
o nebes klenby nejzazší
svým duchem zazvoníme!“¹⁾

Ale za nedlouho jaké zklamání hořké a smutné! Člověk poznal, že věda přese všechno své ohromné panství, přese všechny své ohromné výboje přece nedá člověku všechno, jak člověk po tom toužil a od vědy očekával. Člověk poznal, že věda právě na ty nejdůležitější a nejpálčivější otázky životní nemá a nebude mít nikdy odpovědi, že věda nerozluští záhady života a záhrobí, že bezmocná je v tajemných hlubinách duše, že bezcitná je k úzkostným úderům srdce . . .

Člověk poznal, že věda má určité meze, za něž nesmí se odvážiti — a odváží-li se, ztroskotá. Člověk poznal, že věda nebude nikdy slavnostním finalem, nýbrž jen prostředkem; nebude nikdy paní, nýbrž jen pomocnicí, služkou . . .

Člověk poznal, že věda neukojí té odvěké žízně člověka. Ba naopak! Jakoby slanou mořskou vodu pil! Čím více pil člověk z poháru vědění, tím více žíznul. Čím více rozšiřoval teritorium svého vědění, tím větším a nekonečnějším stávalo se území Nepovědomého, území záhad a tajemství . . .

A nejenom to! Člověk s úžasem viděl, jak právě vědy, které chtěly býti exaktní, jakmile zamířily Absolutno, ocítají se ve spleti nejasností,

¹⁾ Jan Neruda, Písňe kosmické.

ocítají se na území kolísavosti a neexaktnosti. Člověk viděl, jak relativní přece jen je všecko to lidské vědění. Co včera bylo skálopevnou pravdou, dnes prohlášeno za omyl, nepravdu, blud! Co včera postaveno, dnes zbořeno!

„Co pravd tu už bylo s pevností žalných skal
co zásad, názorů! A vše to vždy se štítí
jak písek. Lidstvo jím se vleče dál a dál
a novou skálu chce zas postavit.“¹⁾

A tak lidstvo staví a boří — a zase staví a boří — a pohřbívá . . .

A člověk s úžasem dívá se na ty řady pohřbených pravd a smutně opakuje povzdech Dubois Reymondův: „Máme celý hřbitov pochovaných vědeckých názorů.“

A na konec bezradný, s očima uděšenýma, volá člověk zoufale s přírodopiscem Uexküllem: „Was ist eine wissenschaftliche Wahrheit? Ein Irrtum von heute.“ . . .²⁾

★

A tak člověk otřesen a zklamán ve své důvěře v exaktní vědy a ve svém zbožňování experimentů vrátil se opět k myšlení spekulativnímu, vrhl se na filosofii, vrhl se na metafysiku, na tu metafysiku, kterou před tím věda tak pohrdla. Zde hledal rozluštění záhad, jež ho mučily, hledal jasný názor světový, hledal konečnou synthesu, jednotící a plodnou . . .

Ale místo toho našel zmatek a rozbitost, našel jen křehké ideologie, jež bortily se brzy a samy. Za jeden rozluštěný problém vystávalo tisíce nových, nerozluštěných . . . A vidíme zase podobný zjev jako u vědy: Člověk bloudí od jednoho filosofického systému ke druhému, zmítá se „mezi socialismem a individualismem, demokracií a aristokracií, klasicismem a romantismem, atheismem a pantheismem, nevěrou a pověrou,“³⁾ probírá prvky učení různých proroků nové doby, Darwina, Haeckela, Nietzscheho, Spinozy, Hegela, Kanta, Tolstého a j. a j., zabíhá na břehy Gangu a Nilu, na stepy Tibetu, hledá rozluštění v tajemném Orientu, v Indii, Číně, Tibetu, Persii, Egyptě, v okkultismu, spiritismu, v indické theosofii a mystice — a hledá a bloudí, nespokojený, zmatený, rozervaný a zoufalý . . .

¹⁾ J. S. Machar, Čtyři knihy sonetů.

²⁾ Dr. Reinke, Wissen und Glauben in der Naturwissenschaft.

³⁾ Bawinck, Christliche Weltanschauung. (Srv. Dr. J. Vrchovecký, Církev a nová doba.)

A slyšíme teskné vyznání Paulsenovo: „Tak stojíme na konci devatenáctého století po všech zkušenostech dějin a vší plnosti přírody pod silným dojmem nevědomosti, temnoty a prázdnoty duševního života. Pracujeme a pracujeme — a nevíme nač!“¹⁾ . . . A Joël, výtečný znalec moderní duše a současné filosofie, stýská si bolestně: „Nejsme duševně kočovníky bez domova a vlasti, rozptýleni bez společnosti a vedení? Nekolísáme bez vesla a bez kotvy na širém moři poznání?“

Filosofie? „Není žádné filosofie“, volá Mauthner, „jsou jen filosofové; jsou lidé, kteří mají o mezích vědění vědomí plné touhy.“²⁾ . . . A Vaihinger, který přece s Bergsonem patří mezi vedoucí duchy a hlavní sloupy moderní filosofie, prohlašuje: „Všechny pravdy — toť účelné bludy, pouhé fikce.“³⁾ A Nietzsche: „A nyní musíme nepravdu objati, a blud stává se nyní teprve lží a lež stává se životní nutností“ . . . „Blouditi je podmínkou života . . . Musíme blud milovati a pěstiti . . .“⁴⁾

Což divu, že monista Drews přirovnává dnešní filosofii blázinci, v němž pět set bláznů křičí a druh druhu nechápe!⁵⁾

A tak člověk na konci století opakuje slova Goetheova Fausta z počátku století: „Tak stojím zde jak ubohý blázen, vím dnes právě tolik jako včera, a vidím, že ani nemůžeme vědět . . . Vím sice více nežli všichni jiní, nebojím se ani ďábla ani pekla, však za to nemám též žádné radosti —“⁶⁾ . . .

¹⁾ Joël, Die philosophische Krisis der Gegenwart. (Srv. Dr. B. Vašek, Moderní člověk.)

²⁾ Schlund, Religion, Kirche, Gegenwart.

³⁾ H. Vaihinger, Die Philosophie des Als-ob.

⁴⁾ F. Nietzsche, Jenseits von Gut und Böse.

⁵⁾ Vrchovecký, Církev a nová doba.

⁶⁾ W. Goethe, Faust.

Posudky.

Rezek-Šimák, Listář k dějinám náboženských blouznivců českých v století XVIII. a XIX. Sv. II. Hist. archiv č. akademie, č. 49. Praha, 1934. S. XIV+542.

Druhý a poslední svazek této veliké publikace zahrnuje léta 1811—1907. Bylo by zbytečno dokazovati význam dokladů pro dějiny východočeského sektářství, jest však záhodno poukázati na poměr předmluvy k materiálu, čili jak vypadá náboženské hnutí dle vydavatele a jak dle textů.

Š. v úvodě (VII.) praví, že Masaryk za svého pobytu ve vých. Čechách našel na (katol.) faře v Jenšovicích u faráře Šimerky spousty dokladů o prstonárodním nábož. hnutí, upozornil na ně Rezka, ten si je asi dovedl získati, neboť Š. cituje nyní jenšovický materiál jako archiválie nár. musea v Praze. Dostal-li Rezek od faráře Šimerky kus farního archivu skutečně, pak by to bylo zajímavé po právní stránce, neboť farář jako správce farního benefícia nesmí ze svého archivu nikomu nic darovat ani prodat, půjčiti pak smí jenom s výjimečným dovolením ordinariátu.

Š. píše o biskupu Doubravovi, že dvakrát odmítnul jeho žádost o připuštění do konsist. archivu kr. hradeckého (D-ův list ze dne 5. dubna 1914 na s. X.), an zamýšlel zkoumáním a zpracováním tamní látky pověřiti zvláštní výbor. O tom ještě přijde psáti. Podepsaný referent má z bohatého archivu toho vypsánu látku až po „toleranci“.

Zaráží, že Š. neobeznamuje v předmluvě odborného čtenáře s obsahem a významem své edice vzhledem k poznatkům dosavadním, nýbrž že místo toho se staví na obranu náboženských blouznivců. Š. na př. ještě dnes si hájí husitské Adamity, řka: „Ani těmto nelze až dosud dokázati přisuzovaných orgií“ (str. X). Ideovou výstřednost (jakožto základ výstřednosti sexuální) jsem dokázal již před lety v knize „Č. sekty ve stol. XIV. a XV.“ (str. 30) a můj důkaz potvrdil před nedávnem Holinka v práci „Sektářství v Čechách před revolucí husitskou“ (str. 168—172). Po stránce čistě historické odmítnul mínění podobné Šimákovu již Sedlák v recenzi o Nejedlého dějinách husit. zpěvu v Hlídce, 1914, str. 704., řka: „Zprávu Vavřince z Březové o Adamitech má Nejedlý za pouhou pomluvu. Ale nelze upřít, že chiliastické blouznilství přímo vedlo k zavedení ›rajského stavu‹, v němž není studu a v němž duše spojená s Bohem nemůže být poskvrněna hříchem. A Žižka přece na pouhou pomluvu nebyl by tak krutě zakročil.“

Š. se domnívá, že blouznivci jsou „pravděpodobně pozdním pozůstatkem lidové církve pohusitských dob ›bratří plačtivých, pečínovských‹, následovníků Mikuláše Vlášnovského u Pelhřimova

(1471)“. V mé práci „Z nábož. dějin Horácka“ je sneseno hojně materiálu k lidovému hnutí náboženskému, a je tam také kapitola věnovaná ideové podstatě hnutí a v ní iuxtaposicemi provedený důkaz totožnosti názorů východočeských blouznivců nejen s husit. Adamity, ale i s blouznivci XVI. století na základě zápisků kněze Rosy (působivšího na Chrudimsku) a zpráv bratrských.

Brání-li Š. Adamity, pak ovšem tak činí i u blouznivců 18. a 19. věku. Prý tím méně lze dokázati něco podobného (pohlavní výstředností) „dětím čistého živého“ u věku XVIII; všechny stížnosti lze vyložití nepochopením jejich manželství, jež zakládali jen na oba- polné vůli, nikoli na církevním obřadě, a jež arci někde u jednot- livců smyslně založených se zvrhalo u výstřednosti.“ (X—XI.) Kromě toho i ukazuje Š. na povahu materiálu, neboť tento prý tlu- močí většinou názory druhých o vnitřní podstatě hnutí, však velmi málo „co pověděli „deisté“ o sobě sami.“ Ponechávajíce stranou Š—ovo nesprávné mínění, dle něhož církevní manželství (prý) se právoplatně zakládá na obřadu a nikoliv na vzájemném souhlasu snoubenců, obrátíme pozornost k Š—ovu tvrzení o hodnověrnosti pramenů a o mravním životě sektářů.

Předně si všimněme hodnověrnosti zpráv o blouznivcích z kruhů mimo ně stojících. Ve zprávě lokalisty radhoštského Müllera o vůdci Valentovi (1821, 17/7, str. 338) čteme: „Und es sind wirklichen glaubwürdige Zeugen, die es behaupten...“ a dále: „Ja es ge- stehen es gegenwärtig einige selbst Mitschuldige, die es selbst er- fahren haben...“ V přípisě gubernia dvor. kanceláře (16/10. 1823, str. 1823, str. 362) citují se články víry blouznivců sestavené biskupem kr. hradeckým dle zpráv farářů a dle duchovenských konferencí konaných u příležitosti gen. visitací. Z toho vidno, že neběželo o žádné pomluvy, nýbrž o hodnověrné zprávy. Kde ne- bylo přímých důkazů, tam duchovní instance zachovávaly zcela kriticky střízlivé stanovisko. Tak na př. ostřetínský lokalista (5/2. 1850, str. 627) se svým kolegou knífovským (někdy v r. 1854, str. 667) upozorňují konsistoř na mravní zákulisí sektářství na základě všeobecně rozšířených zpráv, a jak brzy poznáme, byla závažnost onoho veřejného tajemství potvrzena sektářem Vodvářkou samým, téhož roku 1854. O dva roky později referovala hradecká konsistoř o hnutí na Jičínsku takto: „Nelze jim sic dokázati formálně kon- kubinátu, ale není pochyby (o tom), od nepaměti není u nich sňatku, a přece všechny osoby ženské mezi nimi jsou matkami.“ Lze takovýto způsob referování odbýti slovy, že přináší „většinou jen to, co si o vnitřní stránce blouznilství p ř e d s t a v o v a l i neb d o m ý š l e l i j i n í.“ Jaké dohady, když běželo vesměs o konkrétní svědectví ať již přímá či nepřímá?

Svědectví samých blouznivců nebylo sice mnoho, ale obsah jejich je takový, že stačí úplně. Uvedeme z nich zde dvě, která sama sebou vyvrátí Š—o tvrzení, jakoby se „dětím čistého živého“ u věku XVIII. nedaly dokázati žádné orgie. V citovaném již referátě P.

Müllera, lokalisty v Radhošti (17/7. 1821) čteme: „Ja es gestehen es gegenwärtig einige selbst Mitschuldige, die es selbst erfahren haben, daß manche Eltern dem Verführer (totiž Valentovi) ihre Töchter zum Opfer seiner Wollust darbrachten und daß alles dies in ihren Zusammenkünften frei verübt wurde.“ Nejdůležitější je však výpověď blouznivce Jos. Vodvářky z Trusnova (18/7. 1854, str. 676—677). Právil: „Mezi oudy naše(!) víry není žádné manželstvo, my máme jen jednu manželku, církev; ženské našeho vyznání jsou jen sestry, jedna jako druhá, první jako poslední; nás spojuje jen láska a každý z nás se může s tolika ženskými v lásce spojit, s nimi žít a obcovat, s kolika ta láska jeho a oněch ženských připustí neb žádá, neb jest jen jedna láska a každý se o všechny starati musí. Protož také nemám ženy, nýbrž jen sestry a každá žena je jednoho každého sestry. Je-li někdo z nás s nějakou ženou spojen, může se přece s každou jinou ženskou naše(!) víry spojit; protože nás jen láska spojuje, nemáme žádných ceremonií zapotřebí, my se tedy nyní v katol. kostelích kopulírovat nenecháme, neb to dle naší víry není zapotřebí. Ano ten, který z nás v katol. kostele s nějakou ženou kopulírován je, může se dle naše(!) víry s každou jinou ženou našeho náboženství dle libosti v lásce spojit... Kdyby má žena lásku k jinému měla a on k ní, ona k němu šla a s ním obcovala, žila, ano děti měla, tak tomu dle víry nic nemohu říci, musel bych spokojen býti. Dle víry a lásky je mezi námi tělesné obcování jednoho s druhým docela svobodné. Však není dovoleno s osobami jiné víry v lásce se spojit neb v lásce obcovat.“ — Jest možno po takovém doznání tvrditi, že jako ne Adamitům, tak tím méně „dětmi čistého živého“ u věku XVIII. nelze dokázati přisuzovaných orgií?

V rejstříku na str. 775, u hesla „komunismus“ je zvláště uveden (na konci) komunismus žen. Š. k němu připojil důležité: domnělý, uváděje při něm str. (z 2. svazku) 630, 667 a 743. Dle obsahu citovaných míst běží skutečně více méně o domnělý komunismus žen, ale proč také neuvedl Š. komunismus žen prokázaný, ježto marně hledáme v rejstříku námi citovaná důležitá svědectví na str. 338 a 676—677? Rovněž postrádáme přípis ostréetinského lokalisty hradecké konsistoci (627). Snad měl rejstřík obeznámiti historika pouze s domnělým komunismem žen? Jak ale měl na základě takového ukazatele vypadati obraz blouznivosti?

Měl dopadnouti co nejblahovolněji, asi tak, jak to učinil Šimák sám. Znehodnotiv své prameny a omeziv stinné zjevy na pouhé jednotlivce (ač Vodvářka mluví o celě své „církví“!), snažil se blouznivcům dokonce získati sympatie, řka: „I když „dětmi čistého živého“ snad zůstaly v nízkosti, jsou přece jen kusem našeho národního kmene a jejich obzor výsledkem staré touhy č. duše po

pravém poznání, a tedy nezaslouží zloby a opovržení, nýbrž přiblížení, pochopení a soucitné lásky.“ Myslím, že č. historik v dnešní, bez toho mravně rozvrácené době, by měl vyvoditi ze svých dokladů pro naši dobu spíše odstrašující příklad než pobídku k přiblížení, pochopení a soucitné lásce. Při takovém zacházení s hist. doklady nebylo by ovšem divu, kdyby kr. hradecský konsistorní archiv zůstal jistým historikům uzavřen.

Stejně nepravdivě idealisuje Š. své blouznivce jako „hlouček sice nepřijemných a církev pohoršujících, skutkem však neschopných jakéhokoliv hroživého účinku.“ Zde stačí poukázat na celou spoustu svědectví o týrání dětí rodiči pro návštěvu katol. bohoslužeb a vyučování katechismu. Na př. je celá řada zpráv o rodině Novotných, kde děti „von ihrer fanatischen-ehelosen Mutter und dem Familienhaupt... immer noch mit Gewalt von dem Kirchenbesuche abgehalten werden.“ (Gubernium, Praha, 28/7. 1836, str. 485.) Totéž je vysloveno všeobecně o blouznivcích v přípisě téhož úřadu z 9/12. 1841 (str. 530). Jsou rodiče týrající své děti neschopní jakéhokoli hroživého činu?

Dalším bodem v Š—ově předmluvě je vliv franc. revoluce (velké i z r. 1830) na č. blouznivce. I této věci jest věnovati větší pozornost.

Šimák cituje jakési zápisky jenšovického faráře Gerstnera, dle nichž: 1. Blouznivci se domnívají, že všichni katolíci budou vyhubeni, jen lidé bez náboženství prý se udrží, proto nechtějí se k žádné konfesi hlásiti a prohlašují se za třetí stranu. 2. Toto mínění snad mají „od franc. revolucionářů, ježto v jejich blouznivských knihách jsou myšlenky jako u franc. racionalistů.“ (441.) 3. Snad jsou názory blouznivců od franc. emisarů, propagátorů racionalismu. (442.) Dle Š—em jmenovaných franc. spisovatelů soudím, že jeho předlohou jest Gerstnerův v rkpe zachovaný spis „Von den Religionsschwärmern in Böhmen“ věnovaný kr. hradeckému biskupu Hanlovi. Gerstner v něm praví mnohem více než nám prozrazuje Š. a také své vývody mnohem důkladněji opírá, nežli jak bychom mohli souditi dle Š. Zvláště běží při tom o souvislost s franc. racionalismem.

Gerstner mluví (38) zcela určitě. Poukazuje na výrok Dupuis-ův (Abrégé de l'origine de tous les cultes): „Le philosophe ne croit rien, mais juge et raisonne,“ a hned vedle toho klade výrok blouznivců: „Já nevěřím, ale já pochopuju a poznávám.“ S tímto názorem se setkáváme i v publikaci Š—vě (314) ve výpovědi Kurzové na faře jenšovické (18/3. 1819), dle níž K. nevěřil v Boha, nýbrž ho poznával.

O šíření revolučního racionalismu píše Gerstner takto: „Die unter ihnen vorfindlichen irreligiösen Bücher und Schriften, gedruckte und geschriebene, bestätigen diese Wahrheit (totiž nápadnou podobnost názorů blouznivců s franc. racionalisty). Es müssen auch höhere Personen, entweder franc. Emissäre selbst, oder doch von ihnen

verführte und angestiftete Beamte, Offiziere, Kaufleute, Schankwirth, Aerzte, Bürger etc. diese Religionsschwärmer oder doch ihre Häupter und Anführer in dieser Angelegenheit belehret und unterrichtet haben... Auf der Richeburger und Chraustowitzer Herrschaft war besonders der Centralpunkt der Religionsschwärmer. Hier habe ich unter den pensionierten Offizieren etc. etc. nicht nur die religionsschwärmerischen Meinungen, sondern auch Bücher und Schriften angetroffen, welche solche Grundsätze erhalten, so zum B. Voltaire, Rousseau, Volney (jmenuje celou řadu autorů, kteří jsou i u Š—a).

Konečně uvádí Gerstner ještě jinou spojkou blouznivců s franc. revolucí: Čtení novin a vyprávění franc. emigrantů. Otázkou ovšem jest, jak se s nimi dorozumívali, ale zde bychom se snad zase dostali k prostředkovatelské venkovské inteligenci. Tato (dle § 7, str. 38) působila prý velmi zlobně na lid sdělováním obsahu své četby a zsměšňováním dokonce i Písma a naprostou neúčastí na bohoslužbách.

Dr. Neumann.

Dr. Antonín Kříž, *Výchova k práci na střední škole*. Nakl. Rodičovského sdružení I. st. čsl. reál. gymnasia v Brně 1934. S. 32, 3 K.

Brožura, přednáška, kterou měl prof. K. v rodičovském sdružení jmenovaného ústavu na začátku tohoto škol. roku, vychází od výroku sv. Augustina „*Serva ordinem et ordo servabit te*“ a ukazuje, jak se dá aplikovat i na středoškolské studium. Také pro toto studium je důležitý princip řádu. Autor pojednává o vyučovacím plánu, o vyučovacích předmětech a o cíli střední školy, jak stanoveno „*Návrhem učebních osnov pro střední školy*“. Pojednává o jednotlivých předmětech a vyzdvihuje jejich vzdělávací a výchovné prvky. Rozepisuje se o předpokladech a podmínkách úspěšného studia na střední škole, t. j. o rozvrhu práce, o tempu pracovním, o hospodárném využití času, čemuž se dnes říká racionalisace studia, o poměru studenta k profesorovi a ke škole, o způsobu domácí přípravy pro jednotlivé předměty a pod. Nakonec se zmiňuje o obtížích výchovy na střední škole; výchova ztěžována tu dospíváním studentů, různým temperamentem a typy. Přednáška je ožívována citáty a výroky a jest určena pro rodiče středoškolských studentů a především pro tyto samy.

Dr. Karel Domin, *Můj rektorský rok. Z bojů o Karolinum a za práva Karlovy university*. Vydáno pod záštitou svazu čsl. studentstva v Praze. Nakl. A. Neubert, Praha 1934. S. 494, 8 obr., 60 K.

Jde o školní rok 1933/4 a o rektorát profesora přírodovědecké fakulty, proslulého botanika K. Domina. Velká tlustá kniha jest u nás ještě dosti nápadná, a z ní teprve se čtenář, nesledovavší dopodrobna universitních událostí pražských onoho roku, doví, že

nejde o vědecké odborné dílo jmenovaného rektora, nýbrž o vy-psání toho, co tento ve svém roce podnikl v zájmu vysokých škol za dorůstající krise a malomyslnosti, ale zvláště co podnikl, aby vláda provedla t. zv. zákon Marešův o vlastnictví české pražské university, po převratě již jen Karlovy, bez Ferdinanda, aby zvláště Karolinum, rektorské odznaky a j. byly jí odevzdány. Zákon byl a jest jasný, jen z jakési politické liknavosti, jelikož jest jiných naléhavějších věcí dost, neprováděn. Při tomto usilování se ukázaly rozpory v národě a v jeho studentstvu: vlastenectví (fašismus a j.) či mezinárodnost (marxismus, socialismus atd.). Tato rektorská kniha podává nejen přehled událostí, kterak vedly k vítězství směru prvního (nár. demokracie atd.), ale také projevy obou stran, při čemž ovšem projevy německé jsou u těch nevlasteneckých, ačkoli se nezdá, že by Němci byli mermomocí chtěli zmařiti, co právně zmařeno již býti nemohlo, totiž zákonný poměr mezi obojí universitou. R. 1934 tedy uspišeno, co se vleklo, ač neuteklo, a pod heslem počestění Karolina vydala se nad očekávání i národní sbírka na jeho opravu. Světla a stíny politických bojů v Čechách vůbec padaly i na tento zápas, jenž není dalek nastávajících zápasů volebních. Pošramocená chvála vlastenectví mnohých má býti obnovena, odpor proti nenárodnímu marxismu touto vlasteneckou injekcí posílen, ačkoliv právě jen český omezenec může jádro otázky a sporu, který v dohlednu nás bude zaměstnávatí víc než nám bude zdrávo, viděti v této stránce.

Kniha rektora K. Domina není tedy knihou některého universitního vědního odboru, nýbrž knihou zpráv a listin o posledním oddílu zápasu o vlastnictví české university s výhledy na poměry politické u nás vůbec. Kniha, třeba snad nepotřebovala býti tak obšírná, jest jistě velmi zajímavá.

* * *

Vladimír Neff, Lidé v togách. Román. S. 281. Praha 1934.

Mladý prosaik pronikl v literatuře skoro současně vydanými detektivními romány, jež jsou vlastně dosti podařenými parodiemi na obvyklé detektivky. O dvou z nich referovala Hlídka již min. roku. Čtvrtá kniha znamená snad jakýsi obrat v jeho tvorbě. Je to antický román z posledních let Pompejí, z doby po zkáze Jerusalema. Ani zde neupustil autor od záhadně dobrodružného námětu, jenž je pružinou celého děje a jenž je vysvětlen teprve na konci příběhu: ukáže se, že hustou spleť nesčetných výjevů z Pompejí a okolí, loupeží, únosů, vražd, cirkusových i milostných scen utkal starý žid, aby se pomstil římskému setníku za spálení jerusalemského chrámu. Všechny tyto sceny jsou kresleny až někdy s překvapující vynalézavostí, živostí i barvitostí. Mladý spisovatel má nesporný dar schopnosti fabulační, umí své příběhy také lehce a poutavě vyprávět, nezatěžuje jich při tom nijak popisy historických nebo archeologických podrobností. Jeho

„lidé v togách“ mluví a jednají, hřeší a trpí, milují a nenávidí zrovna tak, jako by to byli lidé z dnešních měst. Autor se také ani mnoho nesnaží vniknouti hlouběji do jejich duší. Málo ukázněná obrazivost, vyprávěcí lehkost a snad i nadprůměrný úspěch prvních knih svádí jej k nebezpečné povrchnosti. M.

Franz Werfel, Sourozenci neapolští. Nakl. Sfinx, Boh. Janda, Praha 1934. S. 324, 35 K.

Staroměstská rodina neapolská z vůle přísného, svým způsobem starostlivého otce žije docela jen sobě. Matky již není, aby ztrohost otcovu mírnila, děti uvykly, docela podrobeny, vůlí i zevně. Jest při četbě až těžko smířiti se s touto výlučností, již neporuší ani zprávička zvenčí na př. při hovorech když jsou všichni pohromadě, tím méně nějaký styk na venek.

Obrat si spis. ponechal na jednu noc, kdy z sourozenci, bratr se sestrou, se vykradou na maškarní ples, a jeden den poté, kdy se nevelký jejich bankovní závod podvodem otcova důvěrníka zhroutí. Zachránce objeví se v nápadníku té sestry, zámožném Angličanu. Otec se takofka živočišným odporem brání změně, jež nastává jak v zevnějších poměrech, tak ve smýšlení jeho dětí, ale po něčem povoluje. Tklivě upřímný poměr sourozenců mezi sebou i k otci trvá nezištně dále, a je to hlavně on, jenž povznáší, přenášeje i přes některou tu umělou, jaksi thematickou nesrovnalost ve skladbě příběhu. — Překlad je plyný. Jest nápadný výraz „nebeské kozy“ (148) také v originále, jenž jinak toho rázu mít se nezdá?

Rozhled Náboženský.

iv. — Posvěcení života.

V posledním sešitě druhého svazku velikého díla „Wandlungen der Weltanschauungen“ připomíná K. Joel veliký význam smyslu pro rodinu. Maďarský státník prý radil svému německému kolegovi: „Chcete-li zničit bolševism, hleďte posilnit smysl pro rodinu.“ Náboženství prý je takřka „svatá rodina“, sankce rodiny a veškerá pieta nemá „silnějšího a hlubšího“ základu nežli v náboženství. Kdo chce všechno zničit, musí zničit nejorganičtější svazek (Bindung) — rodinu. Všechny úkony rodinného života hledají dle Joela náboženské posvěcení. „Patří k věčnému tajemství člověka, že bez svátku a posvěcení může těžce snášeti pouhý život, který je chladný a prázdný, a k největšímu tajemství člověka patří, že jemu zůstává cizím život, který by byl pouhým pozemským bytím (Blossdasein) nebo pouhým životem, který uhání jako divoká honba zvířete, že potřebuje posvěcení víc nežli chleba a že pro všechny svátky a všechna posvěcení nezná jiného výrazu než náboženský.“ (926.) I nejstřízlivějšímu kacíři by připadalo velmi tvrdým, kdyby jeho bližní měl býti pohřben jako zdechlina (Kadaver) „ohne Sang u. Klang“. „I nejhudobnější člověk cítil by se teprve chudým, kdyby pro nejbližšího člověka ani mše nemohl dát sloužiti. Člověk je bytostí, která nějak a někde potřebuje posvěcení pro svůj život... a veškeré posvěcení nemůže jinak mluvit a dýchat než nábožensky.“

*

sp. — Protestanté v Italii.

V prosincových dvou číslech *Civiltà cattolica* (1. a 15. prosince 1934) uveřejňuje K. Crivelli statistiku protestantů v Italii jednak podle výkazů úředních sčítání konaných v Italii od prohlášení jednotné Italie (1860) pravidelně každých deset let, jednak podle údajů daných jednotlivými sektami samými. Podati správnou statistiku nebylo bez obtíží. Při některých sčítáních úředních nebylo v sčítacích arších rubriky pro náboženské vyznání, jindy zase se usadili příslušníci různých protestantských sekt společně pod jedním jménem „evangelici“ (při posledním sčítání r. 1931 „protestanté“). Bylo třeba tedy údaje doplňovati statistikami jednotlivými protestantskými náboženskými společnostmi vydávanými. Ale tyto nejsou vždy jasné a úplně spolehlivé. Hlavní příčina nejasnosti jest různý pojem, který mají jednotlivé sekty o podmínkách, aby kdo mohl býti považován za člena jejich církví: v některých stačí, aby byl od kohokoliv zapsán do seznamů členů, u jiných aby byl pokřtěn podle obřadu dotyčné

sekty, u jiných aby se účastnil evangelické večeře. Některé čítají vedle vlastních členů katechumeny, jiné mimo katechumenů ještě „přátele“, „příležitostné posluchače“, „účastníky při kultu“.

Přes to však bylo lze podati statistiku aspoň přibližně správnou. Při prvním sčítání r. 1861 bylo napočítáno v celém království italském 25,017.154 obyvatel, a z toho 32.975 protestantů. Z těchto patřilo asi 14.000 k sektě valdské, už od staletí v horách piemontských usdlé, a tito byli vesměs národnosti italské, ostatní byli cizinci a většinou luteráni. R. 1871 vzrostl počet obyvatel na 26,801.154 a počet evangeliků na 58.651. Podle různých údajů lze odhadnouti počet italských protestantů (hlavně valdských) na 20.000 a cizinců (i tentokráté po nejvíce luteránů) na 38.000. Při sčítání r. 1881 nebylo přihlíženo k náboženskému vyznání obyvatel, a proto jediným pramenem jsou ročenky protestantských církví samých. Podle nich by toho roku bývalo protestantů italských asi 20.000, tedy počet cizozemců klesl na 31.000. Zajímavé jest, že o statistikách vedle valdských a luteránů jsou už čítáni také wesleyáni (1428) a baptisté (837). R. 1891 nekonal se v Itálii z úsporných příčin sčítání lidu. Ročenka italské protestantské církve na tento rok udává pouze počet evangeliků italských, o cizincích se nezmiňuje. Čítá pak italských přivrženců 24.474, z nichž 18.630 valdských, 885 baptistů, ostatní wesleyáni, metodisté atd. Nápadno je, že není uveden žádný člen sekty adventistů, swedenborgiánů a armády spásy, ačkoli všechny tyto společnosti tehdy v Itálii už počaly svou propagandu.

Sčítání r. 1901 vykazuje 32,475.253 obyvatel a 65.595 protestantů, dle odhadu asi 27.000 Italů, na 38.000 cizozemců. Poměr mezi domácími a cizími protestanty zůstal tedy celkem za posledních dvacet let týž, procento všech protestantů vzhledem k celkovému počtu poněkud vzrostlo. To se dá vysvětliti jednak přílivem obchodníků z ciziny, zejména z Německa, jednak zvýšenou propagandou sekt, zejména wesleyánů. Tentokráté už se objevují v seznamech také adventisté, swedenborgiáni a armáda spásy. Nápadný vzrůst protestantů vykazuje r. 1911. Při 34,661.877 obyvatel bylo napočítáno 123.253 protest. Je to tím nápadnější, že počet protestantů-cizozemců klesl (na 16.875), nejsilnější sekta italská, valdští, zůstala počtem skoro nezměněná (18.625), a zvláště že při sčítání r. 1931 (r. 1921 neměly sčítací archy rubriku pro vyznání a také údaje sekt samých jsou jenom kusé) zase se přihlásilo k protestantům jenom 82.569, ačkoli počet obyvatel stoupl na 42,179.675, protestantská propaganda silně nasadila zvláště pověstnou YMCA, a k Itálii připadlo jižní Tyrolsko a Přímofí s několika tisíci protestanty.

Protestantské listy psaly o činěném nátlaku a o podvodech. Crivelli vysvětluje věc mnohem jednodušeji a pravděpodobněji R. 1911 podalilo se protestantským agitátorům v některých krajinách namluvití prostým katolíkům, že „evangelici“ jsou všichni, kdož evangelium uznávají a podle něho žijí, a že se tedy mohou dáti zapsati jako evangelici. Poněvadž bylo zjištěno více takových případů, dány byly

před sčítáním r. 1931 farářům a duchovním správcům z Říma a od biskupů přesné instrukce; mimo to bylo tentokráte v rubrice „nábož. vyznání“ slovo „evangelické“ zaměněno (a to po přání samých některých sekt) v „protestantské“.

Ostatně se i výkazy jednotlivých protestantských náboženských společností v podstatě shodují s úředními daty. Bylo tedy r. 1931 v Itálii protestantů 82.569, z nichž připadá na valdské 19.691, na wesleyány 2846, metodisty 2952, baptisty 3475, luterány 20.500, ostatek na „svobodnou církev italskou“, presbyteriány, anglikány, kalvinisty, episkopalisty, adventisty, armádu spásy, kvakery, swedenborgiány, „svatodušníky“ (pentecostali).

Z provincií italských má nejvíce protestantů Piemontsko (23.997), kde právě jsou hlavně usazeni valdští, pak Benátsko (11.053) a Lombardsko (10.324), nejméně protestantů je v Umbrii (313), Markách (221) a na Sardinii. Vzrůst protestantů v Benátsku (r. 1911 jich tam bylo jenom 4451) se vysvětluje tím, že k benátské provincii patří nyní po válce také zabrané jižní Tyrolsko se 4789 a italská část Přímoří s Rijekou a Zadrem s 3479 protestanty.

Na konec se Crivelli táže, zdali lze mluvit o protestantském nebezpečí v Itálii, a odpovídá, že nehrozí katolické Církvi nebezpečí, má-li se na zřeteli pouze jejich počet, že však se nesmí podceňovati jejich čilá a rozvětvená propaganda. Majíť nyní velmi značný počet středisk neboli ohnisk a hojně prostředky hmotné, jimiž se snaží zvláště získavati mládež pro své školy a šířiti svůj tisk.

★

Anglický král Eduard VII katolíkem?

Známy spolupracovník kard. Merciera lord Halifax († 1934), kdysi komoří Eduarda VII jako korunního prince, častěji mluvil o katolickém smýšlení panovníkově, jemuž prý nebylo milé jeho postavení v anglikanismu — srovnával je se sultánovým v islamu. Dle jedněch přestoupil Eduard v cizozemsku ke katolictví již několik let před smrtí, podle Halif. snad jej do církve přijal jeho důvěrník, kaplan-gardý. Vlivem E—ovým zmizely prý z korunovační přísahy nejurážlivější výrazy protikatolické. Velmi stinné stránky v životě E—ově uvádí Hal. na nesprávné jeho vychování pod vlivem puritánsko-úzkoprsé matky Viktorie. Biskup Cary-Elwes před svou smrtí prohlásil, že má kladná svědectví o přestupu E—vě ke katolictví. Z pochopitelných příčin svědectví ta se asi tak brzy na veřejnosti neobjeví.

Vědecký a umělecký.

ak. — Antika u Machara a Klostermanna.

J. S. Machar, ještě před čtvrtstoletím obávaný žurnalista, bojovný, plný výsměchu a sarkasmu, básník oslavovaný a horlivě čtený všemi vrstvami národa, triumfálně projíždějící českou vlastí, kde přednáškami o antice a křesťanství budil zájem o antiku a zapaloval oheň odklonu od křesťanství. Chtěl českého člověka izolovat, odzbožnit. A chtěl ho odzbožnit, odkřesťanit antikou, jak o n ji viděl. Antika byla mu radostí ze života, silou, hrdostí, vzpřímeným pohledem, dokonalým vyžitím; křesťanství zapřením života, chabostí, nekulturností, hledáním životního cíle za hrobem. Otevřel-li „přísný a hluboký psycholog Tacitus Macharovi nové obzory“, přejal Machar Tacitův úsudek o křesťanských nepravostech a označení křesťanství jako světové neštěstí, jako zločin, jehož existence v Římě byla vysvětlitelná jenom shlukem všeho odporného a hanebného v tomto městě. A název pro křesťanství „Jed z Judey“ i náplň pro ně, také s různými epithety našel Machar ještě u svého vzoru Fr. Nietzsche, hlasatele nadčlověka, jenž je sám sobě bohem.

Macharova antithese antiky a křesťanství rozvířila před čtvrtstoletím českou veřejnost. Byl posuzován, přijímán nebo potírán. Je znám posudek prof. Šusty, který se postavil proti Macharovu dějinnému pojetí. Živé diskuse plnily sloupce časopisů a Machar byl čten. Četba zvláště jeho „Říma“ oživovala také leckde vyučování na střední škole; Macharovy názory byly nekriticky přijímány a propagovány. Machar vydatně tu konal svoje dílo. Nešlo ani tak o nadšení pro antiku — vážné její studium se při tom třeba zanedbávalo —, ale hlavně šlo při četbě o prvek protikřesťanský a protináboženský vůbec. To jsme na sobě pocítili všichni, kterým se takového poučení dostalo, a šli pak s pokroucenými názory do života, který nás teprve učil pravdě. Literární historik Macharův V. Martínek („Antika v poesii Macharové“ str. 4) se o těch bojích zmiňuje a praví, že prý diskuse se zvrhla způsobem žalostným. Píše: „Protivná strana vidouc, že Macharovými přednáškami jest proti ní namířena zbraň velice nebezpečná, rozeštvála nemyslivcí davy lidu k protestům proti „loupení víry.““ Jako by toto nebyla bývala pravda! Vždyť to vše byla namnoze jen volno-myšlenkářská kampaň, které Machar ke škodě svého umění byl favorisovaným nástrojem. A tak Machar britkým svým pérem bil do osob a institucí a myslel, že se bije s Bohem. Docela podle svého vzoru, který v záchvatu šílenství volal: „Není Boha, já jsem ho zabil!“ Ale sotva filosof vyslovil ta slova, pocítil člověk, že slova ta neměla býti vyřčena. Machar nepoznal evangelia víry, naděje a lásky, viděl ve svém snu jen mladého, snivého rabbi, obhroublé hebrejce, šílené dívky skoro již freudovsky toužící a lidi jen „s vojáky v duši anebo jeptíškami se všemi tajnými i zjevnými vášněmi.“ Machar se nepřidal k prostému centurionovi, aby vzdal čest, držel se jen odsuzující generality.

Tyto poznámky vyvolal článek „Macharova antika“ od Dra Ferd. Stiebitze v „Naší vědě“ roč. XV, 9, str. 209—214. Letoší Macharovy sedmdesátiny totiž byly Stiebitzovi, jak praví, připomínkou, aby jako klasický filolog splatil Macharovi dluh, jímž jest klas. filologie Macharovi jako básníkovi zavázána. Článek v „Naší vědě“ je na přání redakce sdělením odborné veřejnosti výsledku Stiebitzovy práce o chystané knize o antických motivech v díle Macharově. S. tedy praví, že bez nadsázky všichni klas. filologové dohromady nevykonali u nás pro zpopularisování antiky tolik, kolik Machar básnickou a přednáškovou činností. S povděkem konstatuje, že Machar antice věnoval mnoho ze svého zralého umění a že — třebaž jsou některé jeho podněty dost nepromyšlené — přispěl i k některým dobrým myšlenkám, jimiž byly zlepšeny školské osnovy klas. jazyků, a že zvýšil zájem nakladatelů o překlady z antiky. Ale při vši úctě a obdivu k básníkovu dluhu nemůže se s Macharem klas. filolog setkat u cíle. Neboť M. z antiky si učinil zbraň proti křesťanství, je to sice jeho individuální právo, ale pro dobro věci i pro dílo básníkovo je toho litovati. S. podotýká, že přímým útokům nebyly vystaveny tak jeho básně, jako spíše prosaické doprovody k nim a ovšem jeho „Řím,“ který po stránce věcné plným právem byl odsouzen jako pošklebná karikatura Říma (přes pravdu četných dějinných faktů), a proto ani nadšení pro antický Řím, jež je podkladem té karikatury, nemůže změnit odmištavý úsudek klas. filologa o „Římu.“

S—e nezajímá Macharův boj proti středověkým a novověkým zjevům v křesťanství, chce jen přehlédnouti poměr klas. filologie k Macharově antice. Předně Machar není se svým názorem v naší literatuře osamocen. Téměř všichni naši básníci generace předválečné v Vrchlickým v čele měli ten názor. U Vrchlického je i antithese antiky a křesťanství, který však umělecky dovedl se s ní vyrovnat. A pojetí antiky u nich je opožděným ohlasem novohumanismu, který si vyabstrahoval typ antiky, v němž viděl ztělesnění takřka všech ideálů evropského člověka. Tu vznikla představa o jedinečné velikosti, kráse a jasné záři sluneční v antice. Ale taková představa o antice není antika celá, jen kus antiky. Antika novohumanistů a klasicistů je jen holá konstrukce, neodpovídající mnohotvárné skutečnosti. Ani Machar se nevymanil z té novohumanistické ideologie, ač jest mu přiznati, že čerpal přímo z pramenů. S. svůj soud dokazuje na typickém příkladu ve známé čítankové Macharově básni „Posel“. Jediný Sparťan zbylý na živu přichází, jsa vyslán umírajícím Leonidou, do Sparty, oznamuje smrt ostatních, nafiká nad tím, že musel opustit své místo v šiku, a že ho nyní čeká hanba na zemi i pod zemí. Ale podle Herodota byl to zbabělec, který jediný se vyhnul boji a ve Spartě byl stížen bezectím. Podle Stiebitze nejsou všechny případy idealisace tak křiklavé, ale přece je všude vidět, jak M. více méně idealisuje.

Za druhé M. si prostě celou antiku zjednodušil, že mu protiklad o pohanské antice a křesťanství musel vyjít. Zanedbal právě to, co pro dějinnou konstrukci bylo nejdůležitější. Tak s mytologií si M. jen

zahrává, o antickém náboženství ví málo nebo nic, ač Řekové za všech dob byli národ zbožný a Římané přes oficiální formalismus rovněž. Hellas podle Machara dala světu duchovní svobodu tím, že přišla na to, že není bohů. Ale před všechen racionalismus a osvícenství, praví S., nebylo Řeků atheistů v plném slova smyslu; třeba popírali víru v toho onoho boha, nepopírali boha vůbec. Z filosofů u Machara hovoří jen Pythagoras, skeptik, moralisující akademik, kynik a resignující stoik, ale Platóna a Aristotela, dva největší projevy řeckého ducha a dva největší svědky proti M—ově dějinné konstrukci, Machar pominul hlubokým mlčením. A přece nelze posuzovat správně křesťanství a jeho poměr k antice, vyřadíme-li z duchovního vývoje tyto dva filosofy, z nichž jeden rozdělil jsoucno na tento a onen svět, a na onen svět přeložil smysl lidského bytí, a druhý dokazoval logicky Boha, a to, že všechno světové dění, i lidský život, táhne k němu. M. vynesl také důležitý novoplatonismus a nevrátil v úvahu dobu diadochů, kdy řecký duch dospívá teprve k nejvyššímu rozkvětu vědy, a doby, kdy nastává v řecké kulturní oblasti náboženský přerod, bez jehož poznání nelze rozumět závěrečným zápasům pohanství s křesťanstvím. Odtud plyne i osudný omyl o M—ově pojetí Juliana, který se nebil za homérské bohy, ani za „záři hellenského slunce“, nýbrž za perského Mithru. Nelze také hledat řeckého ducha ve vtipcích o soše Demosthenově a p., nýbrž v kulturních centrech hellenistických.

A tak S. usuzuje, že stanovisko klas. filologa k Macharovu pojetí celé antiky musí být velmi negativní, třeba básnickový omyl nejsou tak osudné pro chápání pohanské antiky jako pro chápání křesťanství. Neboť posuzujeme-li Macharovu pohanskou antiku samu o sobě, bez onoho hrotu proti křesťanství, objevuje se obraz vskutku krásný, jehož přesvědčivost idealisující tendence jen zvyšuje, a Machar antické látky protíná svou osobností a je tu skutečným tvůrcem. To ukazuje S. na několika vybraných básních. Co však M. vykládá o vzniku i vývoji křesťanství v prvních stoletích po Kristu, jsou z velké části diletantské polopravdy. Křesťanství je také antika a mezi pohanskou a křesťanskou antikou není tak přesných hranic. Uvažuje-li svědomitý historik, třeba největší evolucionista — a S. podotýká, že je evolucionistou —, o cizích vlivech na palestinské křesťanství, raději upřímně řekne: ignoramus, a velmi opatrně usuzuje i o vlivech na křesťanství mimopalestinské. Ale Machar ví dobře, co a jak bylo, když tvrdí: „Všechny myty, jež vyvolený národ byl poznal u svých různých porobitelů, byly sneseny na tohoto syna člověka a učiněny v něm tělem . . .“ „Quinteseence všech orientálních moudrostí byla vložena v jeho ústa. Na starém zákoně pracovala metafysika chaldejská, egyptská, parthská, syrská, na novém čínská, indická, hellenská — výplody jejich se pak smísily v těch hloubavých duších lidí malé Palestiny a přelily se do duše antiky právě v té chvíli, kdy ona byla šťastně hotova se svými bohy, se svou mythologií, se svou metafysikou. Kdy volný člověk začal se volně dívat v líc modrému nebi . . .“ Stiebitz dodává: „Člověk historicky myslící, který aspoň trochu nezaujatým

zrakem nahlédl do kvasu století hellenistických a do počátečního vývoje křesťanství, trne nad takovým matením představ . . . Mluvit o zabiti antické duše právě v době, kdy prý se duchovně zcela osvobodila, je hrubý omyl, vzniklý přezíráním celého náboženského vývoje řeckého od doby Alexandrový a založený na přeceňovaném Lukianovi. A kdo tvrdí, že z řecké „odbyté mythologie“ vzalo křesťanství spoustu forem a „etablovalo novou živnost“, neví dojista nic o tom, že lze i při nejbledlivějším zkoumání jen v případech velmi vzácných dokázati v starším křesťanství ohlasy homérské mythologie a vůbec ohlasy hellenské.“

Potud dr. Stiebitz. Jeho vážná práce snad i u nás přispěje ke správnějšímu oceňování antiky a křesťanství. Neboť u nás vliv Nietzschev a všelikých německých spisů „Christusmythe“ a „Petruslegende“ byl i zásluhou Macharovou veliký, jsa rozšiřován všelikými diletanty, kteří se nevybíravě chápali všeho a ovšem udělala se z toho neomylná a do puntíku všechno znající „věda“, kterou s tvářmi magů posazovali na stolec soudcovský. Macharovy knihy se sice dnes nečtou tak horlivě, ale jeho jed zůstal vždy tam, kde je nevědomost. A přece správným pochopením antiky a křesťanství se pozná, kolik síly je v nich skryto pro lidstvo; nesmí se jen na ně zas pohlížeti z úzkého hlediska pragmatisticko-utilitárního, v kterém se skrývá dnes nové nebezpečí. Tedy dodejme:

Doba, kdy se křesťanství setkal s antikou, nebyla již antika síly, krásy a zdraví, nýbrž antika pozdější, kdy v srdcích lidí sídlili zcela jiní bozi. A křesťanství zvítězilo, protože lidé toužili po pravdě. A i když starověká moudrost se snažila zjednati pokud možno vyšší, mravní názor světový, byla lékem jen vzdělančům, pro lid byla příliš vysoko, chyběl veliký krok od chtění k provedení a přece zas jen upadala do pohanství. V řeckém myšlení shledáváme však i touhu po zjevení i prvek svobody a humanity, které plynou z poměru k milovanému Bohu, ale synovský poměr k Bohu přesně vytklo teprve křesťanství, které ten poměr domyslilo, prohloubilo i uskutečnilo a usilovalo překročiti úzké hranice jednoho národa, aby nalezlo cestu k rozumu a k srdci celého lidstva, chudých i bohatých, vládnoucích i poddaných, těch posmívaných starých babek i kvetoucích mužů, neučených i učených a příslušníků všech národů bez rozdílu. Proto křesťanství nemůže býti nikdy náboženstvím jen osobním anebo národním, je to náboženství universální, katolické. Křesťanství shromažďuje lidi nikoli z nenávisti, nýbrž z lásky, aby obnovovalo a znovuzrozovalo duše.

Neuškodí připomněti, co psal Klostermann ve spise „Snímky lidí a věcí“ (r. 1910) o křesťanské kultuře, o antice a o Macharovi. Píše: „Jsem pokrokový člověk, můj drahý, přesvědčeně pokrokový, ježto věřím, že čím dále tím více se blížíme metám poznání všech věcí a zároveň ideálům dobra a krásna, ale necítím se pokrokovým ve smyslu těch, kteří vidí v křesťanství překážku vývoje lidské společnosti, kteří mluví o jedu, přišedším k nám z Judeje, kterým chrám sv. Petra v Římě zdá se býti rotundou objímající velikou tančírnu a kteří vůbec popírají umění křesťanské. Tak ovšem já ne-

nazírám na vývoj naší společnosti, naší kultury a našich duševních potřeb a jsem, doufám, v dobré společnosti, ježto Goethe, Winckelmann, Byron, Bulwer, Bourget atd., kteří snad také něčemu se přiučili, pohlíží na Řím křesťanský ne-li stejně, tož aspoň podobně jako já. Ti jsou ovšem zastaralí, skoro předpotopní; moderním v očích jistého druhu našich pokrokovců jest za to našemu věku vzdálený císař Julian, řečený Apostata, kterého zas já pokládám za typického zpátečníka. Také . . . nemám za to, že by každý papež byl býval a byl záłudným ošemetníkem, prolhaným násilníkem, tyranem lidstva atd., každý biskup a každý katolický kněz tmářem ze řemesla, podvodníkem a darmožroutem, a každá farská kuchařka integrujícím článkem katolické hierarchie. Je mi z té duše líto, že velký básník, který nám sepsal *Tristium Vindobona* a tolik jiných krásných věcí, jehož talent tak rád uznávám a jehož si jinak vysoce vážím, svým entusiasmem pro antiku a svým protikřesťanským fanatismem se nechal strhnouti do takových krajností a do té míry zapřel svůj jinak pronikavý um, že úplně ztratil s očí červenou nit všelikého vývoje na světě, který se děje dle věčných, svrchovaně důsledných zákonů, takže vše, co se stalo, jsouc výslednicí nesčíslných, všemi směry působících složek, neodvratně státi se musilo. Není možná, aby člověk poznal a přehlédl všechny síly a impulsy soudobě s ním působící, ale výslednici postřehnouti lze, a toto vystihnoutí výslednice jest úkolem nepředpojatého, kulturního historika . . .

Křesťanství nezničilo starý klassický svět a jeho společnost a jeho nazírání na lidi a na věci, čehož mnozí tak velice litují, ale klassický svět sám v sobě se zhroutil, když úkol jeho byl vyplněn, a křesťanství nastoupilo vládu po něm a na jeho troskách, protože neskonale lépe vyhovovalo potřebám všech národů a všech lidí, jsouc založeno na podkladě mravně povznešenějším, na vzájemné lásce, na altruismu, na rovnosti všech, pojmech to starověku neznámých. Co staropohanský svět měl dobrého, pro budoucí vývoj lidstva užitečného, křesťanství to nezničilo, naopak, pečlivě uschovalo přes dlouhé doby kvašení, přes klíčné věky tmy a surové vlády pěstí silnějších nad slabšími . . .“

★

m. — Z polské literatury.

Velkou státní cenou byla letos poctěna básnička *Kazimira Iłłakowiczówna*, dobře známá také u nás z četných překladů, zvl. pak z krásné básně o sv. Janu Nepomuckém. Spisovatelka (nar. r. 1892.) byla dříve úřednicí v ministerstvu zahraničí, nyní je sekretářkou maršálka Pilsudského. Básnická její tvorba, obsažená zvl. v knihách „*Ikarowe loty*“ (1912), „*Polów*“, „*Z głębi serca*“ (1928) a „*Ballady bohaterskie*“ (1934), není na počet velká, ale vyniká bohatstvím origin. námětů i pečlivou snahou o formální dokonalost; při tom je přístupna i širokým vrstvám čtenářstva.

Pod záštitou Polské akademie literatury vyšel koncem roku I. díl

souborného vydání spisů Boleslava Prusa, v němž se po prvé objeví celá umělecká tvorba velkého spisovatele. Listy vítají toto vydání také proto, že většina děl Prusových pod ruskou censurou byla silně okleštěna.

Pod názvem „*Zycie sztuki*“ začal vycházeti nový časopis věnovaný umění a otázkám estheticko-filosofickým, zvl. pak také dějinám a dalšímu rozvoji národního umění polského. Rediguje jej spisovatel Z. L. Zaleski. V prvním svazku jest mimo jiné zajímavá studie prof. T. Zielińskiego o poměru náboženství a umění v Řecku.

★

m. — „*Rehabilitace thematicu*“ v malířství.

Pod tímto názvem byla nedávno otevřena v Paříži ve známé Seligmannově galerii zvláštní výstava, která se stává podnětem četných diskusí a polemik mezi umělci i kritiky. Dotýká se totiž otázky, která již před 30 lety dělila na dva tábory: těch, kteří hájili „*thema*“, a těch, kteří okázale vystupovali proti „*literatuře*“ v malířství.

Dnes se ovšem představuje tato otázka ve formě poněkud změněné: dnes jde více o úlohu *předmětů* v malířství. Poslední léta byla vítězstvím „*abstraktního*“ umění, které stupňováno deformací životní skutečnosti skoro vyloučilo předmět z malířství, změnivši jej v geometrické formy nebo v nějaké ustálené typické tvary. Tak na př. z kubistů Picasso maloval v jen sobě vlastních formách citery, Léger ve spirálách a klíčích, Arp ve vousech atd. Ještě krajnější směry (neoplasticismus, suprematismus a pod.) úplně již odstranily předmět z obrazu a užívaly výlučně t. zv. abstraktních prvků, které jsou pro laika, nevnikajícího v theoretické zásady těchto směrů, jen barevnými geometrickými formami.

Tyto krajní směry, jejichž ojedinělí stoupenci pokoušeli se uplatniti také u nás, budí v poslední době reakci, jejímž projevem je také zmíněná výstava v Paříži. Je tu seskupeno mnoho velmi dobrých obrazů starších mistrů franc. malířství od 18. věku až do počátku našeho století: mají tak názorně ukázati, že námitky činěné „*thematicu*“ jsou bezpodstatné, ba že toto umění jest i dnešnímu člověku bližší než moderní výstfelky, pod jejichž geometr. vzorci ani nápisy nikomu nepovědí, co vlastně má obraz představovati.

★

hd. — *Hvězdná obloha* v únoru 1935.

V prvních dnech února loučí se s námi okolo šesté hodiny na večerní západní obloze znak letní oblohy, velký trojúhelník, utvořený stálými hvězdami Véga u Lyře, Denebem v Labuti a Attairem v Orlovi. Úplně zmizí pod obzorem jenom Attair, jako nejjižnější z této význačné trojice, zářící dosti blízko nebeského rovníku. Véga a Deneb jsou hvězdy obtočnové, které nikdy nezapadnou úplně pod obzor, jenom se mu hodně blízko přiblíží, a na severní straně obzoru se

ztrácejí v mlhách nad obzorem. Velký nebeský stůl v souhvězdí Pegasa překročil již poledník, a sestupuje k západu, táhna za sebou mírně oblouk Andromedy. Souhvězdí Pegasa a Andromedy, související dohromady, jsou hodně podobna Velkému vozu. Shodují se s Velkým vozem také v tom, že postupují po obloze račím chodem, pozpátku, totiž od východu k západu posouvají se napřed vozem, a pak teprve ojem. Nad prostřední hvězdou Andromedy lze viděti i prostým okem velkou mlhovinu Andromedy, zřetelněji ji ukáže každé, i malé kukátko. Nad Andromedou, mezi Andromedou a polárkou asi uprostřed, jest velké dvojité německé W, totiž souhvězdí Kassiopeje. V téže vzdálenosti jako Kassiopeja nad Andromedou, v téže vzdálenosti pod Andromedou jest malé, ale význačné a nápadné souhvězdí Skopce neboli Berana. Vypadá asi tak, jako bychom ukazováček levé ruky poněkud ohnuli a ukazovali k zemi. Toto drobné souhvězdíčko jest velmi důležité v dějinách hvězdářství, poněvadž asi přede dvěma tisíci roků, za dob slavných hvězdářů řeckých, Aristarcha a Hipparcha, byl velmi důležitý bod jarní rovnodennosti v tomto souhvězdí Skopce. Je známo, že tento bod jarní rovnodennosti následkem tak zvané praecesse ustupuje na ekliptice do zadu, tedy ze souhvězdí Skopce do souhvězdí Ryb, v němž se v přítomných dobách tento bod skutečně nachází. Bod jarní rovnodennosti, který ovšem není vyznačen nějakou jasnou, nápadnou hvězdou, najdeme snadno tímto způsobem: Načtneme ukazováčkem pravé ruky na obloze velké W souhvězdí Kassiopeje, poslední, a hodně jasnou hvězdu tohoto W spojíme v duchu s polárkou, tuto čáru prodloužíme dolů k obzoru, takže tato čára probíhá téměř přesně levou, východní stranou nebeského stolu v souhvězdí Pegasa. Tuto východní stranu prodloužíme o její délku ještě dále k obzoru, a v bodu, ku kterému dospějeme, tam jest téměř přesně dnes bod jarní rovnodennosti. V tomto bodu protíná nebeský rovník ekliptiku, a v tomto bodu vystupuje slunce 21. března z pod rovníku nad rovník, den a noc jsou stejně dlouhé. Den jarní rovnodennosti jest zároveň s polárkou nejdůležitějším bodem celé oblohy.

Po šesté hodině večer na začátku února blíží se od východu ku poledníku nejkrásnější část hvězdné oblohy, vyznačená šesti souhvězdími, totiž: nejbliže k polárce Vozka s jiskřící Capellou-Kozičkou, na kterou nám ukazuje obloukovitě prodloužené oje Malého vozu, pod Vozkou k západu, poněkud nížeji jest souhvězdí Býka s červeným Aldebaranem, s Hyadami a s líbeznými Kuřátky, přesně pod Vozkou jest skvostný Orion s červeným Beteigeuze nahoře, a s modravým Rigelem dole. Uprostřed mezi Beteigeuzem a Rigelem jest Jakobův pás, tři jasné hvězdy ve stejné vzdálenosti od sebe, a pod nimi známá mlhovina Orionova, zřetelná i dobrému zraku, a viditelná i malému kukátku. Prodloužíme-li čáru spojující tři hvězdy Jakobova pásu, nahoru, směrem západním, dospějeme přibližně k Aldebaranovi v souhvězdí Býka, a prodloužíme-li tuto čáru opačným směrem, totiž dolů a k východu, dospějeme k zářícímu Siriovi ve Velkém psu.

Nad Sirem probíhá jasný pás Mléčné dráhy, nad níž září hodně jasná hvězda, totiž Prokyon v Malém psu, a nad Prokyonem směrem ku Kozičce-Capella ve Vozkovi, rozkládá se velký, dosti pravidelný obdélník Blíženců, jehož krátkou, severní stranu tvoří čára, spojující dvě hodně jasné hvězdy, totiž Kastor a Pollux. Když se okolo 9. hodiny večerní přiblížil Orion se svým komonstvem ku poledníku, vyhouplul se již na východní obloze nad obzor velký, dosti pravidelný koso-délník Velkého Lva, v němž září blý, jasný Regulus.

V prostoru, ohraničeném na severu Kassiopejou, na jihu Kuřátky v Býkovi, na západě Andromedou a na východě Vozkou, jest souhvězdí Persea, honosící se jasnými hvězdami. Bystré oko postřehne v něm směrem ku Kassiopeji dva šedé jako mráčky, jsou to dva shluky malinkých hvězdiček, nazývají se hvězdokupy *h a c h i*, ve velkém dalekohledu poskytují velmi krásný pohled, vypadají jako třpytící se drahokamy, rozhozené po modrém, tmavém koberci.

Z oběžnic lze na začátku února pozorovati — ovšem jenom za velmi příznivých okolností — pěknou souhru mezi třemi oběžnicemi, jež jsou Merkur, Venuše a Saturn, a sice brzyčko po západu slunce na západní obloze, dne 4. a 5. února. Bylo zde o tom poněkud obšírněji psáno v posledním prosincovém čísle Hlídky na straně 497. Po této schůzce rozběhnou se tito nebeští besedníci, Merkur i Saturn zmizí z večerní oblohy, zůstane jenom Venuše-Krasopán, která jako zařící večernice zapadá dvě hodiny po slunci. Kdo rád časně vstává, a chce vidět něco pěkného, podívej se mezi 23. a 26. únorem okolo půl šesté ráno na východní oblohu. Uvidíš tam nad obzorem červeného Antaresa ve Štíru, na pravo od něho zářícího Jupitera, ještě dále na pravo červeného Marsa, jimž všem třem ubývající měsíček udělá svou návštěvu. Dne 3. února jest částečné zatmění slunce, u nás neviditelné. Slunce vstoupí dne 19. února ze znamení Vodnáře do znamení Ryb.

Vychovatelský.

ak. — Střední škola a náboženství.

Filosofie dějin prý odpovídá na otázku: Co dělat? Jak se orientovati ve skutečném životě? Tak Voltaire viděl v dějinách jediný cíl: uskutečňování lidského rozumu, a filosofie dějin mu znamenala odbožnění, odcírkevnění dějin. Hledisko osvícenské, které hlásá absolutnost lidského rozumu. Comte hlásal známá tři období. Jak dopadla u něho samého, je také známo. Ale zajděme trochu dále až do antického starověku, který je nesporně také základem evropské kultury. A tam čteme, že Platon vysvětloval dějiny jako odpad a návrat k Bohu. Jeho žák Aristoteles učil, že všechno pochází od Boha a k němu se zase vrací, čím k němu. A kdo by z křesťanské filosofie dějin neznal spis sv. Augustina o „civitas Dei“?

Dnes jakási vlna jde světem? Návrat k Bohu? Neustále se hlásala svoboda člověka, služba lidstvu a viděla se v odzbožnění, v odkřesťanstění, v odcírkevnění člověka. Anthropocentrismus. Tato vlna osvícenství, laicismu a humanistického sekularismu zasáhla přirozeně i školu, v níž dospívající člověk jest hněten dospělým. Člověk měl býti vychován ne k obrazu Božímu, ale k obrazu svému. Cílem byla humanita, kde homo = deus. Ale poznalo se, že člověk ponechán sobě, člověk s absolutním rozumem se stává homo = bestia. Morálně a sociálně, nejen biologicky. Začíná se tedy mluvit o křesťanské kultuře, o Bohu, o náboženství i tam, kde byla dosud půda mimonáboženská. Také na XVI. mezinárodním sjezdu středoškolských profesorů v Itálii 1934 přišla na program otázka: „Souhlasíte s tím, že profesor jako vychovatel má znáti náboženský problém a že náboženství má velkou cenu ve výchově ducha a povahy mládeže?“ A resoluce prohlašuje: „Sjezd uznává, že jes naprosto nutno respektovati svobodu svědomí žáka i učitele, uznává však také plně, že náboženská složka jest důležitá pro rozumovou a mravní výchovu mládeže.“ To bylo také jedním z plus tohoto sjezdu.

Zajisté jsme všichni ve službách lidskosti, ale lidskost, pro niž humanitas znamená homoeodeitas. Svobodnou vůlí a rozumem má člověk dosáhnouti možné dokonalosti lidské, stanovené zákonem přirozeným, který jest však živěn zákonem Božím; v tomto má onen svůj zdroj. Jifi Washington napsal: „Mravnost a náboženství jsou nezbytné sloupy a není přftelem vlasti, národa, kdo by ty sloupy blaženosti lidské podkopával. Náboženstvím se právě dostává zákonům posvěcení.“ A náš Čelakovský výstižně se vyjádřil v tom smyslu, že ne moudře myslí, kdo říká, že lidé mohou býti hodnými, když na Boha sice nedrží, ale váží si ctnosti a mravnosti. Takový nemoudrý jako by prý řekl: „Ať nám pramen vyschne, jen když po troubách nám do města poteče!“ V těchto slovech vskutku nalézáme postoj moderního člověka k Bohu. Cítí se soběstačným, aby byl mravným bez Boha. Mnozí zas jsou náchylni ztotožňovat mravnost s nábožen-

stvím, které je přece poměrem člověka k Bohu, anebo jinak vyloučiti mravnost v náboženství a z náboženství a tak zas mravnost „osvoboditi“, protože prý o základech náboženství možno pochybovati, ale o mravnosti nikoli. Tu vlečeme s sebou romantický dualismus Kantův, tragedii evropského ducha, princip dvojí pravdy, rozum theoretický a praktický, čili co je prakticky pravda, není jí theoreticky. Tak i základy mravnosti musí býti labilní. Je to pak ustavičný tanec v kole, z něhož se nikdo nedostane takto ven. Co má býti nejjistější, objevuje se poznávajícímu duchu jako nejméně jisté. Ideje, které v životě působí, mají v theorii a v poznání býti jenom fikcemi. Ale pouhá fikce je slabá k utváření skutečnosti. Aby tedy jen tak kantovsky se nejevila důležitost náboženské složky ve výchově! Anebo aby to nebyla chvilková nálada! Srdce znepokojeno věčným „proč a kam“ bije na poplach, ale rozum zas brzy může troubiti k ústupu. Avšak otázka „odkud, proč a kam“ je předně otázkou rozumu. Je vskutku jenom jedna absolutní pravda. A nemáme jenom nezadatelné právo modliti se k „svému“ Bohu, protože dostatečně víme, jak ten bůh každého může vypadat, ale máme povinnost modliti se k Bohu, Otci, Stvořiteli a Soudci všech lidí. Hvězda vedla krále do Betléma, aby se poklonili Dítěti. Ať tedy i nás vede hvězda pravdy, svobody a lásky do Betléma, neboť tam se znovuzrozuje člověk, povstává bohočlověčství. Kristus jest humanitní ideál, v něm jest energický princip, on je cílem všeho v pravdě lidského snažení. V Kristu se stala pravdivou a se uskutečnila idea humanity, kterou i antika nosila v sobě, ale přece podle výroku Ciceronova nedoznala života a uskutečnění.

Než pouhý pohled na problémy nábožensko-mravní sotva by dostačil. Vzdělání, pokud se jím rozumí pouhá výuka názorů a různých teorií, by zůstala prázdným. Na zmíněném prof. sjezdu byla dána také otázka, zda střední škola má pouze za úkol získávati vědomosti, nebo má jí býti svěčeno poslání vychovatelské. Poněvadž toto bylo zdůrazněno, proto přišlo i na otázku výchovy náboženské. Tedy výchovy, která se od náboženství nedá oddělovati. Ve všech předmětech se zdůrazňuje, že pouhé vědomosti bez používání nejsou ničím. Jenom „ex iteratis actibus oritur habitus.“ Dokud toho nebude, patrně se vše zas při nepatrném větříku rozplyne jako pára nad vodu.

m. — Ideály sovětských dětí.

Ať se jakkoli vytváří další politické a hospodářské poměry v Rusku, jedno jest jisto: 17 let sovětské vlády vtisklo ruské společnosti určitý ráz, jehož nedovedou úplně již setřítí ani možné budoucí protirevoluce. A zvláště ideály vštípené dnešním režimem mladému pokolení, ať již se dočkají dalšího rozkvětu či úpadku, nezůstanou jistě bez účinku na budoucí myšlenkový i citový život širokých lidových vrstev.

O podstatě a směru sovětského výchovu dává nám jakousi představu anketa, uspořádaná nedávno mezi dětmi kolchozníků z obecných škol v kraji Azovsko-černomořském. Podrobné její výsledky otiskla „Pravda“. Dětem ve věku 12—16 let byla dána také u nás obvyklá otázka: Čím bych chtěl být, až opustím školu?

Nikoho nepřekvapí, že po epopeji čeljuskinovců, o níž povstala v Rusku již celá literatura, rozšířená zvl. mezi mládeží, skoro polovice kolchoznických dětí chce se stát letci. Další velká část pomýšlí na šoférství a inženýrství, velmi mnozí, a mezi nimi i četné dívky, horují pro práci s traktory, aby ruská země rodila třikrát více než dosud a vytěžila nejlepší druhy obilí na celém světě. Někteří chtějí být také spisovateli. „Literatura je zbraní třídního boje, a já chci porážeti nepřátele dělnické třídy literárním jazykem,“ píše chlapec. Jiní pak chtějí bojovati proti všem nepřítelům Sovětů jako vůdcové rudé armády.

Z odpovědí, jež jsou přirozeně obrazem sovětské propagandy ve školách i jinde, je nejvíce patrné, jak hluboce již pronikl do srdcí i myslí dětských především kult stroje, šířený po celá léta v Rusku. Jiným nepopíratelným výsledkem sovětského výchovu je velké společenské cítění dětí, které při volbě povolání chtějí mysliti především na prospěch státu nebo dělnické třídy, kdežto osobní cíle stojí hodně daleko. Za to je tu úplný nedostatek nejen náboženského smýšlení, ale i všelidských ideálů. Právě naopak: v poměru k lidem, kteří myslí jinak, než jak káže a dovoluje vláda, projevuje se tu nejostřejší nenávisť. Třídní a státní egoismus, po léta propagovaný, je vštěpován methodicky v dětské duše s velkým úspěchem. Socialistický stát chce mít ukázněné a odborné vykonavatele svých plánů a nikoliv rozumující individualisty, a v tom duchu školí mladé pokolení.

Těžko ovšem předvídati, jakých výsledků dočká se tato metoda v budoucnosti. Zůstanou tito 15letí nekritičtí nadšenci dnešní vlády takovými i tehdy, až jejich duch vyspěje, až začnou pochybovat o stranických dogmatech a zatouží po svobodě myšlení?

Částečnou odpověď na tu otázku dává nedávná zpráva, že na 4 universitách (v Moskvě, Leningradě, Kijevě a Charkově) bylo uvězněno na 700 studentů pro nepřívznivé smýšlení o vládě. I v Rusku asi nad polem Sovětů bude vždy vyrůstati jistý počet hlav, které ve vhodnou dobu způsobí dnešní vládě mnoho starostí.

Hospodářsko-socialní.

Podpory v nezaměstnanosti

hmotně nestačící a mravně škodlivé nadhazují otázku: není pro lidi takto podporované dost práce, již by aspoň velká většina jich mohla konati pro veřejnost, pro touž veřejnost, jež jim dává podpory? Podle toho, jak se veřejné práce projektují, ovšem se zdá, že dalších potřebných už není. Ale ve skutečnosti jest jich jistě dost, a podpory by se mohly věnovati raději na ně. Rozumí se samo sebou, že by pak mzdy žádaly víc než pouhé podpory, ale tyto by aspoň něco vynášely poplatnictvu. Schází asi důvtip rozvážný a odvaha k provádění.

★

Togal — sláva a úpadek léku.

Delší dobu uboží revmatikové a podagristé, jimž ani nové lékařství zatím nepodává jiné úlevy než poučení, že revmatismus je také jenom nákaza, a tedy injekce atd., byli nadějně rozčilováni reklamou jedné pražské lékarny (kdysi Braunerovy), že togal nejen tiší bolesti hlavy, zubů, revmatismu atd., jako na př. aspirin a pod., ale že i sám revmatismus léčí. A reklama nebyla jen od výrobce, ale též od uzdravených nemocných.

Konečně se kdosi v novinách ozval proti vysoké ceně léku (28 K za láhvičku nevím kolika pastilek). Pozdě snad, ale přece analysoval togal vědecky farmakolog německé pražské university prof. S. a nalezl tuto směs aspirinu a j. antipyretik taktéž velice drahou, novým potvrzením rčení „jako v apatyce“.

Proč tu o této jinak bezvýznamné věci (bezvýznamné až na to, co výrobcům vynesla) píšeme, jest, že neškodí upozornění: z á k o n vůbec nechraní proti takového druhu reklamě, jak se snad mnohý čtenář domnívá, maje na mysli nekalou soutěž neb dokonce podvod. Ochrana je tu v úsudku odborném, jenž ovšem by měl přicházeti včas.

★

Svatobernardští mniši v Tibetu.

Úřady čínské provincie Jünнан jim dovolily postavit hospic na 9 čkm půdy průsmyku Latsa na hranici čínsko-tibetské, 3750 m vysoko. Naproti dříve vyhlédnutému staveništi v průsmyku Sila má Latsa tu výhodu, že jen krátkou dobu ročně je sněhem zasypán. Na lyžích jest přístupný celý rok.

Úkol bratří je tu jako v Evropě, býti nápomocnu v těchto krajích cestujícím. Více nežli v Evropě ovšem půjde o pomoc duchovní, náboženskou.

Politický.

Kolem nového roku obvyklé politické úvahy jsou letos pod dojmem francouzsko-italské přátelské smlouvy dojednané francouzským min. Lavalem v Římě. Jde o urovnání sporů v severní Africe (Habeš se zatím proti Itálii obrátila do Ženevy) a jiných mocenských otázek, o poměr obou mocí k věcem středoevropským atd. Podle jejich pokynu přestaly také polemiky v tisku novostátů. Jugoslavii, jejíž král nedávno si byl právě ve Francii pro smrt, francouzské přátelství s nepřátelskou Itálií ovšem příjemno není.

Jsa v Římě vykonal min. Laval také návštěvu ve Vatikánu (7/I), po 70 letech úředního odcizení. —

Vatikánská politika trvá na zásadách již déle sledovaných: katolíci jsou stranou náboženskou, jež uvnitř i zevně má se nábožensky uplatňovati a takto katolickým zásadám pomáhati k provádění, k vítězství. Zvláštní politické strany katolíci tvořiti nemají, aby za to pro svou náboženskou a dobročinnou práci si zachovali úplnou volnost.

Čs modus vivendi snad se již dojednává. Určitých zpráv není, ale že jednání není bez potíží, možno si domysleti. Z vládní strany v popředí jmenovaný vyjednavatel min. Dr. Krofta (jež kdysi na universitě žertem nazývali „práče“) ve spisech svých novějších jaksi popouští z nestrannosti. Jinak není nic známo, neboť tajná diplomacie jest od r. 1918 zrušena. —

Saarská záležitost vyřízena (13/I) výsledkem, o němž nikdo rozumný nemohl pochybovati. Útočiť na Vatikán, jako by tam byl vykonával nějaký vliv, náleží už k řemeslu jistého novinářstva. Že si tam papežský důvěrník před rozhodnutím vyžádal zprávy, týkalo se prosté věci katolické většiny a nemohlo míti jiného účinku. —

Vstup sovětů do Svazu národů, vítězství politiky francouzské (zakladatel sovětů Bronštejn-Trockij zatím bloudí jako psanec i z Turecka vypovězený!), dosud neukazuje následků, jimiž v politice může býti: vzrůst bolševictví a nebo také vzrůst vlivu běženeckého, ovšem ne křesťanského, na Rusko proti nynější hrůzovládě. —

Z Turecka máme zatím jen zprávy etiketní. Duchovním všech vyznání zakázáno nositi veřejně svůj duchovní oděv. Kromě moslimů týká se to hlavně pravoslavných. Ježto na východě od jakživa rádi dělali revoluce pro takové věci, není vyloučeno bouření ani teď. Také skutečně dovoleno vyšším pravoslavným hodnostářům nositi se jako dříve.

Tisková agentura, připojena k ministerstvu vnitra, dala novinám pokyn, aby o zástupcích Vatikánu, kteří snad navštíví Turecko, nepoužívali titulu delegát nebo pod. „Papežská autorita se vládou turecké republiky neuznává. Nemůže tedy v Turecku býti delegát neb úřední zástupce Vatikánu. Když tedy takový duchovní hodnostář v Istanbulu mešká, může býti pokládán jen za hosta, aniž se mu přiznává vlastnost úřední.“ Tedy jmenovati pouze jméno bez úředního titulu.

HLÍDKA.

Husitská víra.

Jiří Sahula.

(Č. d.)

Kališníci vyjednávali s representanty katolické církve o dokonalé spojení i později — jak za války, tak po ní. Na základě kompaktát (smluv ne zcela úplných) byli r. 1436 přijati od zástupců basilejského koncilu do lůna církve obecné. Když však Apoštolská stolice seznala, že utrakvisté se neřídí kompaktáty dle oprávněných požadavků katolické církve, odpírala smlouvy ony schváliti.

Přes to však utrakvisté protestovali, slyšeli-li výtku, že jsou sektáři. Na př. v Manualníku mistra V. Korandy čteme v osvědčení mistrů kališných: „Jest vědomo i svědomo, že Píkharti mnohem více, nébrž bez míry dále jsú od Říma než my; nebo my, ačkoli od Říma v některých bězích se dělíme, však ne zpuřně ani všetečně, neb předkové naši, davše se ohledati v sněmu basilejském, což před se vzeli, to provedli . . . Čechové i Moravané podle smluv přijímajíce pod dvojím způsobem, ne neposlušní, ale praví a věrní křesťané církve svaté mají slouti a držáni býti. Tak v kompaktátích položeno.“

Dále se tam dí, že se Čechové přiznávají k církvi svaté, obecné, po všem světě roztroušené. (Tedy nikoli k nějaké náboženské společnosti uzavřené, národní.)

„K této církvi,“ pokračuje osvědčení, „tak svaté a obecné se přiznáváme, žádajíce účastni býti v obcování svatosti a povolní býti ve všelikých skutcích dobrých.“ (TMK, 17—21.) Ovšem i tito mistři

z nouze definovali podstatu obecné církve poněkud jinak než bohoslovci katoličtí. Ale slova jejich svědčí, že těžce nesli odklon samého Říma od husitských zvláštností.

Tomek po dobrém prozkumu pramenů konstatuje: „Když se Hus a jeho soudruzi protivili představeným církevním i samému papeži pro některé věci, které se jim zdály býti proti pravému řádu křesťanskému, nemínili při tom nikterak navždy vypověditi poslušnost církvi aneb zříditi nějakou zvláštní společnost náboženskou. Nepřišlo jim to na mysl, protože nemínili nikterak dělit se od církve v učení o sedmeru svátosti a uznávali tudý svěcení na kněžství za svátost, kterou uděluje toliko biskup řádně dle poslušnosti apoštolské dosazený. Mínili tedy od prvního počátku k poslušenství církve se navrátiti, když by toliko splněny byly žádosti jejich, které později zavřeli ve čtyřech artikulech Pražských.“ (TDP IX, 33.)

Po bedlivém zhodnocení i jiných pramenů soudí Krofta o zřízení zvláštní správy církve kališné takto: „Toto zařízení bylo dlouho pokládáno za dočasné, protože se husité nechtěli odtrhnouti od církve obecné, a bylo by mělo zaniknouti, když došlo na základě kompaktát ke smíru husitů s církví.“ (ČCH XVII, 28.)

Urbánek dí: „Češi i za války husitské odmítali mší, jako by byli z církve vystoupili. Při tom z některých jejich veřejných prohlášení je patrné, že se nevzpírali příslušenství k církvi římské.“ (UVP III, 589—591.)

Kališníky odstrašovala od radikalismu značná síla českého katolicтва na straně jedné a osudná lavina bludů tábořských na straně druhé. Věděli, že lepší je kompromis s katolickou církví nežli zápasiti do vyčerpání na dvě strany. Situace je nutila ke zmírnění požadavků, aby ve chvílích nejvýš kritických nebyli zcela opuštěni od světa katolického. Vždyť na př. víme, že by byli kališníci u Lipan bez mocného přispění katolíků r. 1434 nad Táboř nezvítězili.

Kališníci o autoritě Písma sv.

Dlužno nyní ohledati hlavní sloupy věrouky kališné.

Sedlák praví povšechně: „Popření božského primátu (papežského) a odmítnutí učitelské autority církevní je hlavním ideovým podkladem husitství. Písmo sv. jakožto slovo Boží má spravovati život soukromý i veřejný. Ovšem druhého materiálního zdroje víry, tradice, nezavrhne ani Hus ani husité naprosto. Velcí učitelé církevní a první sněmy

jsou i jim autoritou — to jest prvotní církev —, i oni dovolávají se, kde se to hodí, také pozdějších spisovatelův, arci pokud se zakládají na Písmě. Ale svorně zamítají formální zdroj víry, autoritu církevní, kterou pražské husitství nahrazuje autoritou university, tábořské pak autoritou rozumu. A zde jste kořen nevyhnutelného náboženského rozkladu. Lidská autorita university zajisté jest příliš slába, aby i jen ve straně pražské udržela jednotu, a proti Táborům jest úplně bez duchovní moci, ježto zprotivivši se sama legitimní autoritě, nemůže právem žádati poslušnosti od Táborův. Tak jest dokořán otevřena brána sektářství, jež svůj výklad Písma májíc za neomylný, kaceřuje každé mínění jiné a své subjektivní nazírání na zákon Boží hledí všem vnutiti.“ (SJH, 375.)

Ovšem dlužno vymeziti ideový podklad husitský přesněji. Po stránce negativní jest výměr Sedlákův správný, třebaš byly v husitském programu také snahy pozitivní. Ale další řádky Sedlákovy vypisují zcela příspadně příčinu krise samého kališnictva pražského. Vždyť mezi vůdčími duchy, samými mistry, nebylo věroučného souladu; i na universitě narážely na sebe názory protichůdné. Nemohl svou autoritou imponovati davům dostatečně sbor, který se nevykázal legitimací církve obecné, aspoň té, jak ji sám pojímal a v kterém nadto na sebe narážely názory rozdílné.

Obrátme hlavně pozornost k husitskému důrazu na autoritu Bible. Hus se domníval, že lze v každém čase regulovati, na správnou cestu uváděti lidské myšlení literou Bible. Napsal: „Křesťané všichni mají věřiti, což jest Bůh přikázal, aby bylo věřeno.“ Prý „každý má býti hotov, když jemu bude pravda z Písma sv. ukázána, aby ji mile přijal, a držel-li by co proti Písmu, aby pravdu poznaje, ihned ustoupil.“ (EHS I, 6—7.)

Definici kacíře podává Hus takto: „Kacíř jest ten, kdo drží blud Svatému písmu protivný, neústupně, to jest že od něho nechce ustoupiti.“ (FSM V/2, 63.)

Jinde Hus vysvětluje šíře: „Věť, že kacířství jest učení bludné, Svatému písmu odporne . . . By nebylo Svatého písma, tehdy nebylo by kacířství. A dále, jakož nemůže člověk poznati kacířství, jedné ač (jen když) pozná Písmo svaté, proti kterému jest to kacířství: takéž nemá ni žádný svého bližního kacířem nazvati, jedné ač pozná Písmo svaté, proti kterému mluví neb činí neústupně . . . Každý, jenž drží blud neústupně proti Písmu svatému fečí neb skutkem, každý takový jest kacíř.“ I jiná slova Husova ukazují zřetelně, jak

mistr houževnatě lpí na Písmu jako jediném oprávněném soudci kacířství. (EHS I, 389—391.)

Hus zapomněl na to, že člověka theologicky neučeného mohou uvádět v rozpaky zdánlivé protimluvy Bible, jichžto správný smysl, účel a faktický souhlas vysvětlí jen theologická věda, živá autorita. Proč sám Hus horlivě s kazatelný Písmo vykládal? Proč se nespokojil pouhým citováním biblických slov? I za věku Husova i lidé bezgramotní a všichni ti, kteří neměli kdy zkoumati četné knihy Bible, měli přece právo osvojit si pravou víru a vyvrátiti, kdo věří bludně. Ti potřebovali aspoň stručného a obsažného poučení odborníků, tedy autority živé. Katolické učení pevně se zakořenilo v srdcích lidí mnohých dříve, než napsána první řádka Evangelia. Bez živé autority byl by ani sám Hus nevěděl, které knihy patří k Bibli. Mohl také přemýšlet o tom, zda každý překlad vystihuje zcela přesně smysl biblického originálu.

Hus pojímal dle tradice do Písma sv. i II. list sv. Petra. Tam se mohl dočísti o listech sv. Pavla: „Některé věci jsou v nich těžko srozumitelné, kteréž lidé nevědomí a neutvrzení překrucují, tak jako i ostatní Písma ke své vlastní záhubě. Vy tedy, miláčkové, věduce to napřed, chraňte se, abyste nechajíce se strhnouti bludem bezbožníků, nevypadli ze své pevnosti.“ (2 Petr. 3, 16—17.)

Bezohledně zneužíval slov biblických Viklef, z něhož Hus vypisoval radikální názory. Ostatně zásada o Bibli jako jedinečném soudci byla více v Husových ústech než v praxi. Mistr sám ulpěl víc na Viklefovi jako nejmilejším vykladači než na Písmu sv. Sám přiznal, že mu Viklef „otevřel oči“ a naučil jej „srozuměti Písmu.“ Odůvodňoval a objasňoval přejaté viklefské názory zase myšlenkami a slovy Viklefovými. Většina článků, jež vytýkány Husovi v Kostnici, je Husem doslovně vypsána z traktátů Viklefových. (SJH, 373). Betlémský kazatel tvrdil, že horuje pro zásady a řády církve prvotní, ale dal se poučovati více revolucionářem ze XIV. století než výklady velikých autorit, jak žily v prvních stoletích po Kristu.

Ten důraz na Písmo sv. a znevážení autority živé přejali po svém mistru s velikým zápalem jeho ctitelé. Ale trpká zkušenost je brzy poučila, že je potřebí dusiti povážlivé výšehy, jež radikální názor roznítil. Vždyť biblické výklady duší málo vzdělaných hrozily rozpoutáním věroučné anarchie. Pražští theologové uznali za dobré hlavně vystoupiti proti bludům jihočeského fanatismu, které nalézaly živý ohlas i mezi prostým lidem pražským.

Universita v lednu r. 1417 vyslovila odpor proti několika smělym novotám. Rozhodla, že ve věcech, o nichž Písmo sv. nic bezpečného neustanovilo, jest se držeti starého obyčeje. Ale v samém sboru kališných mistrů, jež si husité v protestu proti upálení Husovu r. 1415 ustanovili za prozatímní autoritu věroučnou, vířily tehdy drásavé spory — hlavně vinou radikalismu Jakoubkova. Již se docela zdálo, že někteří mistři srovnají se úplně s katolickou církví.

Ježto nesvorná universita nestačila k podvázání perutí divokého radikalismu a k ustálení církevních řádů, přidána mistrům značná posila. Utvořen sbor z mistrův a „jiných starších bratří a kněží“, který po několika poradách vydal ke konci září 1418 památný projev proti novotám náboženským. (PŽD I, 24—28)

V tom snesení zástupců kališné obce pražské, obsahujícím 23 článků, zapovídá se nauka, že se má toliko v to věřiti, co výslovně Písmo svaté hlásá. Vždyť na př. nikde v Písmě zřetelně nezaznamenáno, že Duch Svatý jest Bůh rovnocenný Synu a Otci ve věcech božských. „Nikdo nemůže rozuměti všem věcem, které jsou obsaženy v Písmu svatém; ani sami apoštolé někdy Boží řeči nerozuměli.“

Proto — dle snesení — má se věrně setrvávat při výrociích svatých doktorů prvotní církve, jež jsou založeny v Svatém písmu. Je potřebí držeti se jejich nauk; není dovoleno od nich se odchýliti z malicherné příčiny nebo ze zloby.

Podle svědectví Písma sv. máme poslouchati zřízení a rozumných příkazů církve, vedoucích k zákonu Kristovu, nijak se nepřifčících zákonu Božímu a neškodících zbožným mravům. (PDH, 678, 680.)

Tak manifestačně odsouzen názor, že pouhá Bible má regulovati život církevní a mravy křesťanstva. Tak odpověděno i na Husova slova: „Nižádného zákona nesluší křesťanu slyšeti a čísti, jedné (toliko jedině) zákon Božích přikázání, neb nižádného jiného zákona nesluší plniti, konati neb zachovati.“ (EHS I, 89.)

Zmíněné články usilující zastaviti bujný tok dravých bystřin, uveřejněny poněkud pozdě. Dobrodružná nebo blouznivá individua dále hlásala, že Bible zcela k osvětlení hlav křesťanských stačí. Hořké chvíle pražským theologům působili lidoví vykladači Písma sv. v samé Praze, cítíce mocnou oporu fanatika Jana Želivského. Zvláště radikální čtenářky Bible působily nesnesitelné svízele. Satira o ženských vykladačkách Písma sv. praví: „S každým se chť hádati . . . Mistři, kněží ani žáci nemohúť jim odolati . . . Na kázání nechodí . . . řkúc: Však

my lépe víme, neb v zákoně často čteme.“ (Kolářová-Císařová: *Žena v hnutí husitském*, 115—116.)

Radikální ženy, citující Písmo sv., tropily nepokoje tolik povážlivé, že uznali kališníci za nutno jejich akce brzdit. Ženy kázávaly, účastnily se náboženských schůzí a hádání a rušily shromáždění velikým povykem. Proto r. 1420 před smířcím jednáním mezi Táboři a kališníky bylo vymíněno, aby žádný kněz a žádná žena nebyli přítomni. Udán důvod, aby „kněžskou radou a návodem a ženským křikem mezi stranami větší svár a sváda povzbuzována nebyla.“ (Tamže, 133.) Toto zabrzdění bylo ovšem jen chvilkové. Radikální ženy, neuznávající autority živé, bouřily dále citující Bibli a uváděly theology do veliké tísně.

Ale i pozdější husitští bohoslovci vyvyšovali dále Písmo nad učitelskou autoritu živou, nad platnost papežských naučení, zvláště ve chvílích, kdy jejich jednání s Římem o úplnou shodu se silně hatilo. Tak žák Rokycanův hlásal: „Potud věrme, pokud nám Písmo svaté vyměřuje, nichil plus (nic více)!“ Nechtě se člověk neptá, proč to aneb ono. Stačí, že tak chce Bůh míti. Ani anděl, ani ďábel, ani králové, papežové a biskupové „nemohú žádné moci přidati ani ujíti (ubratí) čtení Kristovu na jeden vlas.“ Víra se má řídit Písmem, nikoli lidmi, byť mnohými, ani zvykem. Jsou sice i jiné pravdy lidské, ty však nejsou nutné k spáse. (UVP III, 684.)

Rokycanovým heslem bylo: „Dajž nám, milý Bože, v prostředek uhoditi!“ (Goll-Krofta: *Chelčický a Jednota v XV. století*, 63.) Chtěl kráčetí tedy cestou střední. Jemu svědectví Písma více váží nežli svědectví všech lidí. (UVP III, 684.) Na př. napsal: „Takto sobě má každý naučení vzíti, když by byla nesnáзка o víru a jaké protiventství pro víru vzniklo, aby lidé ke dvojí věci útočiště měli a tím aby se uměli zpravovati: nejprvé k Písmu svatému a druhé k skutkům Kristovým . . . By veškeren svět pravil, že přijímati pod obojí způsobou jest smrtedlný hřích lidu obecnému, žádný se člověk toho nemá báti, nebo svědectví má Kristovo, i s strany Písma, i s strany skutkův jeho. A tak máme více hleděti k slovům Kristovým a k skutkům jeho nežli k slovům těch a k jich hrůzám, ježto odporně drží a učí; nebo ve všech potřebách našich máme míti útočiště k zákonu Božímu.“ (ŠPR I, 343—345.)

Ale při tom Rokycana uznával i autoritu „dřevních doktorů“, k nimž lze míti útočiště. Proti jiným sektářům napsal: „Ale ti bludní nechtí, by(s) jim co doktory dovedil, než vše zákonem (Písmem sv.).“

A potom poznáš, kdožt' již nechť doktorů slyšeti svatých, jižt' jest zlé znamení; jižt' ten má něco do sebe bludného.“ (Müller-Bartoš: Dějiny Jednoty bratrské I, 21.)

Dlouhá zkušenost administrátora husitské církve důkladně poučila, kam vedou biblické výklady lidí prostých, kteří theologické vědě nerozumějí. Proto varoval, aby „ne každý chtěl vykládati Čtení neb jiná písma česky.“ Každý řemeslník se zabývá svým řemeslem a nesluší se, aby Písmo vykládala leccjaká „baba šmuchará“ nebo aby „starý šet, blázen zchytralý, žák blekotný“ chtěli Písmu dávatí smysl. Přes to si přál, aby i laikové české Písmo četli a znali, ale nikoli vykládali. (UVP III, 685—686.)

Rokycana varoval před výklady Píkhartů (Českých bratří): „Píkhart neumí tak mluvití jako věrný kazatel . . . Věrní kazatelé, Písmo zákona Božího kážíce, výklady doktorskými toho dovodí a rozumy vykládají, ale Píkharti, když káží, ne doktory, ale svými důmysly dovozují a vykládají, a to falešně a bludně Písmo valchují . . . Takto je poznáte: kdyžt' vám budou zákon kážati Kristův a falešně vykládati, Tělu Božímu se rouhati a kněžstvo haněti, vězte jistotně, že jsou to bludní učitelé.“ Podobně dí jinde: „Zákon Boží jest pravda. Tehdy od kněze věrného, učeného ptej se na zákon Boží, neptej se Píkharta bludného, u více zkaženého! Tenť pravdy nepoví; ač zákon oznámí, ale podle svého zdání jej vypravuje, falešně a lživě.“ (Jaroslava Golla vybrané spisy drobné II, 123, 122.)

Tedy Rokycana znovu a znovu poukazoval na veliký význam sv. Otců a varoval před sektářskými výklady radikálními.

Pochopitelně sám administrátor Koranda považoval Písmo sv. za autoritu přední. Opakoval heslo husitské: „Ale pravda, ne nálezeček, přemáhá a zůstává. A nade vše lépe Boha poslouchati než lidí.“ (UVP III, 684.) Rovněž však dle příkladu Rokycanova hájil autoritu sv. Otců a brojil mocně proti biblickým výkladům českobratrským. (TMK, 184, 158.)

Prvotní biblický optimismus přešel brzy v tesknou elegii, když se poznalo, jaké duchy vyvolal. Čím předčila autorita university a později Rokycanova autorita kazatelů tábořských a českobratrských? Tito přece sami s ironickým úsměvem odpovídali na výtky kališníků, že se také drží houževnatě Písma sv. Nemají-li v rukou písemných legitimací k šíření svých radikálních nauk od církve obecné, postrádá jí rovněž strana Rokycanova. Chtěli-li kališníci zmohutněti a tábor-

ství potlačiti, nezbylo jim jiného, než docela patrně se opírat o části tradice, jež byla vlastnictvím církve katolické.

Správně tedy dí Sedlák, že kořenem nevyhnutelného náboženského rozkladu bylo zamítnutí formálního zdroje víry, živé autority církevní. Vhodno k tomu připojit slova Palackého, který ke krisi r. 1417 poznamenává: „Spor a nepokoj náboženský, ve kterém octli se byli Husovi následovníci, — javše se klásti míru Písma svatého na celou tehdejší soustavu pravd věroučných, a to dle osobního zdání a soudu svého, — tento spor zmáhal a šířil se i sám v sobě a zasahoval rok co rok do nových a dalších oborův. Jakmile zajisté nalezeno bylo, že potřebí bylo oprav i v učení i ve správě církve, nebylo lze se uvarovati hádek, kolikeré a jaké měly býti tyto opravy; mladá svoboda, spustivši se jednou autority a pozitivních zákonův, již nemohla dojíti svého cíle i odpočinutí, nežli až proběhla všechna stadia rozvoje věku svému přiměřeného; ale také hříšné její dítě, nejednota, nesvornost a stranění, nemeškalo zroditi se a vésti ku konečné záhubě.“ (PDN III/1, 262.)

(P. d.)

Karel Havlíček a kněží na Žďársku

Dr. Aug. Neumann.

V předloňské Hlídce (411) otisknul Dr. Jančík několik zajímavých zpráv o buditelském kněžstvu ve Žďáře a okolí. Zajímavý tento příspěvek k poznání vlasteneckého ruchu na českomoravské vysočině ještě doplnil článkem „Čtenářský spolek ve Žďáře“ uveřejněným ve Sborníku k 50. narozeninám Em. Masáka. Jelikož tito vlastenečtí kněží dosud žijí v živé paměti lidu, jal jsem se pátrati po bližších zprávách ústních i písemných, jež tu podávám.

Nejhorlivějším vlastencem na žďárských horách byl asi Antonín Kolárský, farář v Jamách. Pocházel z Pardubic (naroz. 1794¹⁾), kaplanoval v Polné, odkud se dostal do Jam. Presentoval ho tam František Josef Dietrichstein 3. ledna 1836; za měsíc, 23. února, byl instalován.

Kaplanování Kolárského v Polné, česky uvědomělém městě, které v národním probuzení moravského sousedství vykonalo své dílo, snad spolu rozhodlo o Kolárského nadšení pro českou věc.

Kolárského charakterisují v pamětní knize jamské dva záznamy. V jednom vyjadřuje své mínění o volbách do Frankfurtu, v druhém o nové ústavě a jejích následcích.

O volbách do Frankfurtu píše²⁾: „S volením do Frankfurtu mnoho lsti a podvodu se stalo nad sprostým lidem, nebo volno bylo každému voliti nebo ne, ale poněmčili vůbec ouředníci lid skoro všudy k tomu nutili, řkouce, že musí volit a že tak císař poroučí, což ale nebylo pravda, nýbrž klam. Tím způsobem byli by dva císařové nad zeměmi rakouskými a slovanskými, jeden ve Vídni a druhý ve Frankobrodě. Koho tedy má lid říše rakouské poslouchati?“

Když Kolárský takto o volbách do frankfurtského sněmu smýšlel, pak není ovšem divu, že na jeho stranách dopadly pro Frankfurt bledě. Jest jisto, že Kolárský neponechal svého smýšlení u sebe, nýbrž působil na veřejnost v obvodě svého působení a tím pomohl k volebnímu neúspěchu frankfurtské strany. Dle jeho vyprávění volili se 9. května 1848 v Jamách volitelé, načež za čtyry dny došlo k volbám v Novém Městě na Moravě. Jak věc dopadla, o tom píše Kolárský: „... Moravané na některých místech, jmenovitě v Novém Městě, kdež volen měl býti také jeden poslanec do Frankobrodu, ale Město Žďár, Nové Město, Bystřice a s panství sedláci voliti nechtěli a nezvolili. Lid sprostý, český a moravský ponejprv o Frankobrodu a

¹⁾ Pamětní kniha fary v Jamách.

²⁾ Tamže, 127. (Proložená místa znamenají místa v jamské kronice podtržená červenou tužkou.)

parlamentu tam co slyšel. Pravilo se: Němci jak živo Slovanům nic dobrého neučinili, ať si spravují oni dům svůj německý, a my se budeme spravovati doma. My zůstanem císaři svému věrni ve Vídni, ale císaře ve Frankobrodě nechceme poslouchat nikdy.“

Lid byl tak proti frankfurtskému sněmu na oněch stranách znechucen, že podle Kolářského nechtěl voliti 24. května ani do moravského sněmu, obávaje se, že běží zase o Frankfurt.

Neméně působily na Kolářského události roku 1849. Ve svých zápiscích vytknul proti sobě dvě věci: Na jedné straně se uchýlil ex-císař Ferdinand Dobrotivý, ztěknuv se trůnu, do Prahy, „kde bydlící Čechové, Chorvati, Srbové udrželi toliko Rakousko věrností svou k císaři od úplné zkázy a rozpadnutí. Uvidíme, jaká bude odměna od vlády rakouské jim za to bude?“ Na druhé straně píše o rozeznání sněmu, jenž byl „slovem daným dvou císařů potvrzený“ a přece rozpuštěn. Dle Kolářského „to způsobilo veliké hnutí a hořkost u všech národů. Co pak Slované mají Němcům a Maďarům ustavičně sloužiti a jejich otroky býti? Nestvořil Bůh i Slovanů, největší národ v Evropě, a nedal mu jazyk slovanský? Ten si bohdá nedáme vyrvat!“¹⁾

Kolářský si neulevil pouze tímto čerstvě zaznamenaným projevem vlasteneckého rozhořčení, nýbrž přešel ke skutkům. Propůjčil totiž svou zapadlou horskou farku na nějakou dobu za úturek úředně stíhanému Karlu Havlíčkovi-Borovskému. Máme o tom troje svědectví: 1. Jsou to dva přípisy děkana z Nového Města Bedřicha Svítla, 2. zprávy v presidiálních aktech moravského místodržitelství o politicky podezřelých osobách, 3. vypravování starých pamětníků. Na základě jich předvedeme tu styky Kolářského s Havlíčkem. Děkan Svítel ve svém referátě z 15. srpna 1851 píše brněnské konsistoři, že Kolářský stojí „ve zvláště úzkém spojení s Havlíčkem.“²⁾ V druhém přípise ze dne 2. září píše již více. Jamský farář prý dokonce před úředníky mluvil „o působení, zásluhách a hrdinství Havlíčkově.“³⁾ Více prý toho děkan neví. Mnohem více však toho věděli na brněnském místodržitelství, kde se sbíhaly politické nitky z celé země. Na základě referátu okresního hejtmána z Nového Města (ze dne 25. dubna 1852) zapsali faráři Kolářského do seznamu politicky podezřelých osob, při čemž zaznamenali tyto jeho „zločiny“ proti státu: „Jest to horlivý bojovník za českou národnost, je sběhlý v české literatuře a dějinách. Cílem jeho snah prý jest samostatnost Čech a rozvoj české řeči a písemnictví. Byl ve stálém a cílém spojení s českým spisovatelem Havlíčkem, jenž ho v letech 1849 a 1850 tajně navštěvoval a jejich spojení prý krátko trvalo ještě i po vzdálení

¹⁾ Tamže, str. 127.

²⁾ Archiv bisk. konsistoře v Brně.

³⁾ „... bei verschiedenen Anlässen, selbst vor den Beamten ausgesprochenen Äußerungen über politische Fragen, über das Wirken, Verdienst und Heldentum des Hawliceks...“

Havlíčka z Čech.“¹⁾ Tuto zprávu doplňuje hlášení okresního hejtmanství v Novém Městě ze dne 16. října 1852. Právě se v ní totiž, že Kolárský byl s Havlíčkem v tajném písemném styku ještě po jeho konfinování, nyní však prý to již přestalo úplně.²⁾

Tolik nám vypravují úřední akta o Havlíčkově skrývání na faře v Jamách. Z vypravování staré pamětnice³⁾ uvádím zde toto: Havlíček se za svého pronásledování skrýval u faráře Kolárského 6 neděl, a to jenom v noci. V rožním pokoji do dvora prý hrával karty s Kolárským, starostou Nedvědem, řečeným jinak Lojek, a kostelníkem Kabrdou. Jediné okno do dvora opatrně zastřeli. Ve dne prý se Havlíček ukrýval v blízkých lesích, kam prý ho někdy dovezli schovaného ve vozu.

Rádi proto věříme vyprávění staré pamětnice, dle níž mívál Kolárský mnoho nepříjemností s úřady.

Zatčení a uvěznění Havlíčka, jež s tolika obtížemi skrýval před očima policejních orgánů, působilo na Kolárského bolestně. Poznáváme to ze stručného, ale výmluvného zápisu ve farní kronice jamské. „Dne 18. prosince 1851 byl Karel Havlíček z Borovy u Přibyslavi, vydávatel „Národních novin“ a „Slovana“, neohrožený zastávatel národnosti československé o půl noci v Brodč Německém, kde pokojně žil, zatčen a do Brüxenu v Tylofích(!) odvezen, byv před tím od poroty v Kutné Hoře zase za nevinného uznán.“

Zatčení Havlíčkovo a snad i celá doba Bachova absolutismu působily na veřejné vystupování P. Kolárského. Dle uvedeného již hlášení přednosta okresního hejtmanství v Novém Městě ze 16. října 1852 prý se smýšlení jamského faráře sice nezměnilo, ale asi vlivem současných poměrů politických prý se strání. A Kolárský se stranil tak, až konečně z Jam odešel. 1. dubna 1853 oznamuje okresní hejtmán novoměstský moravskému místodržitelství, že P. Kolárský se odstěhoval do Velkých Losenic v soudním okrese polenském. Poněvadž v říjnovém referátě o něm okresní hejtmán prohlásil, že může býti pokládán za méně nebezpečného člověka, tedy ve svém dubnovém referátě navrhl, aby i ve svém novém působišti byl pod policejní dohlídkou okresního hejtmanství v Německém Brodč.

¹⁾ Archiv zem. úřadu v Brně. „Geheime Presidial-Akten-Ausweise über politisch Bedenkliche“ (1850—59). „Kolarsky Anton, Lokalseelsorger zu Jamy. Aus Böhmen gebürtig, 58 Jahre alt. Ist ein eifriger Verfechter der czechischen Nationalität, in der böhm. Literatur und Geschichte bewandert; das Ziel seines Strebens wäre die Selbständigkeit Böhmens, Aufschwung der Sprache und Literatur. Er ist mit dem böhm. Literaten Hawlitschek in stetem und intimen Verkehr gestanden, von dem er in den Jahren 1849 und 1850 heimliche Besuche erhielt, und seine Verbindung soll auch nach Entfernung Hawlitscheks aus Böhmen kurze Zeit noch fortgedauert haben. Kolarsky war einer der eifrigsten Theilnehmer der Slovanská Lípa in Saar, und ist jetzt minder bedenklich.“

²⁾ Tamže. „Er soll auch nach Confinirung Hawlitscheks eine Zeitlang brieflich verkehrt, dieser Verkehr aber jetzt ganz aufgehört haben.“

³⁾ Die lask. sdělení dp. Drábka, administrátora v Jamách.

Na faru losenickou byl přesazen cestou patronátu. 13. ledna 1853 ho propustil brněnský biskup hr. Schaffgotsche z diecése. Kolárský se totiž hlásil již 8. srpna 1852 z Jam do Losenic a jak se zdá, zdržovalo se všechno tak dlouho u žďárského patronátního úřadu, kde věc rozhodli teprve až 26. prosince. Toho dne vyhověl kníže Dietrichstein žádosti P. Kolárského a kousavá jedna věta jeho připsu nám dává tušiti, že u vrchnosti neměl mnoho lásky, a proto asi jeho záležitost se tak dlouho táhla. Kníže mu totiž odevzdával novou faru, jak praví, „v očekávání, že se v tomto rozlehlejšímu působišti budete věnovati nejhorlivějšímu plnění povinností Vašeho povolání a že povedete vzorný život.“ Tak se tedy rozloučil P. Kolárský s farností jamskou.)

Kněží buditelé bývají často předváděni jako lidé necírkevního smýšlení a posledními josefinisty odchovaní. U Kolárského tomu tak nebylo. Vysvítá to ze zprávy novoměstského děkana Svítla. Když totiž Svítal uvedl výrok Kolárského o Havlíčkově hrdinství, tedy bonem k tomu poznamenal, že před obecnstvem ponechal úplně stranou proticírkevní povahu Havlíčkovu. Z toho vysvítá, že Havlíček byl Kolárským sympatickým jen jako národní bojovník a nikoli jako proticírkevní spisovatel. Poněvadž o proticírkevní náladě Havlíčkově pomlčel před obecnstvem, poznáváme z toho, že si byl P. Kolárský při svém politickém vystupování vědom i svého kněžského charakteru a proto se varoval všeho, co by mohlo po stránce víry působiti u katolíků pohoršení. O jeho bezvadném kněžském vystupování svědčí i co sám píše o svém působení v Jamách: Za celých 17 let farářování mu nemohla brněnská konsistoř vytknouti ani písmena. Rovněž i dosud zachované o něm ústní podání ho líčí jako kněze vedoucího svou farnost zvláště po stránce mravní velmi přísně.

O poměru Kolárského k církevní vrchnosti nutno ~~psati~~ podle skutečných událostí, nikoli podle toho, jak on sám — ~~mýlně~~ — o něm psal. Z připsu děkana Svítla (2,9 1851) poznáváme strach, jaký měl Svítal sám z celé záležitosti. Proto v závěru otevřené přiznává, že varoval své kněze před nepředloženými výroky. Měl při tom asi na mysli zvláště Kolárského, o němž výslovně prohlásil, že o něm ví jenom velmi málo a co ví, že byly nerozvážené výroky učiněné při různých příležitostech. Konsistoř se ve svých aktech vůbec Kolárským nezabývala, z čehož vidno, že dobrozdání děkanovo mělo svou váhu. Rozumí se ovšem jinak zase, že za daných okolností nemohla ho konsistoř nijak protežovati, nýbrž nechávala ho prostě dále v jeho působišti. Toho všeho si nebyl P. Kolárský vědom, a tak se stalo, že před odchodem z Jam zapsal do farní kroniky roztrpčená a ukvapená slova: „Sedmnáct let od Brněnské konsistoře odstrkován, ačkoli skrze 17 let mu ani slova, ani písmenu vystaviti nemohla, jak se mu povídalo pro jeho původ slovanský a lásku k národu a jazyku českoslovanskému...“

¹⁾ Archiv bisk. konsistoře v Hradci Králové. Za lask. sdělení děkuji vdp. vikaristovi Tomáškoví.

Za zmínku ještě stojí, že Kolárský byl v čilém styku s kněžími ze sousedních Čech. Ti prý docházivali (dle sdělení staré pamětnice) na faru do Jam a Kolárský je rád u sebe vídal, třebaže nežil v žádném zvláštním blahobytě (hospodyně prý mu musela odváděti i peníze stržené za mléko). Možná, že tu šlo o známosti z jeho kaplanování v Polné, ale možno předpokládati, že tyto návštěvy kněží z Čech měly také vliv na jeho vlastenecké smýšlení. —

V uvedeném pojednání Masákova Sborníku vypsál Dr. Jančík úřední vyšetřování, jaké měli kněží pro čtenářský spolek ve Žďáře. Úřady obžalovaly u brněnské konsistoře žďárského faráře Jana Myšáka, jeho kaplana Antonína Svobodu, dále kooperátora ve Žďáře-zámku Františka Honse a s nimi ovšem i P. Kolárského z Jam. Prý se účastňovali schůzek v místnostech čtenářského spolku, které však nebyly čistě vzdělávací povahy, nýbrž měly ráz politický a někdy byly tak rušné, že při nich docházelo dokonce i k bitkám. Napadení kněží dovedli se obhájit a štěstím jejich bylo, že konsistorní referent, tehdejší spirituál kněžského semináře brněnského Panschab se za ně postavil a vysvobodil je z trapné situace. Tolik nám praví označený článek Masákova Sborníku.

Antonín Svoboda, kooperátor ve Žďáře-Městě nám o sobě prozrazuje, že na svých dřívějších působistích neomezoval se pouze na svou kněžskou činnost, nýbrž že se i horlivě věnoval šíření české četby. Tak činil v Hor. Borech a Urbanově, kde všude zařídil pro mládež školní knihovničku obsahu nábožensko-mravního. Tak učinil i po svém příchodu do Žďáru, kde tato vzdělávací knihovnička mládeže dosáhla počtu 100 svazků. Že běželo o zcela nevinné knížky, to dokazuje citováním některých nadpisů: Povídky od Šmída, Biblické příběhy od Vrány,¹⁾ povídky od Pečírky²⁾ a ještě 30 svazečků povídek kteréhosi spisovatele, jehož jméno je nečitelně napsáno. Kromě toho přiložil svůj účet za knihy za rok 1847—48 od novoměstského knihkupce Františka E. Hromádky. Za rok 1847 obnášel 12 zl., v roce 1848 10 zl. Dle těchto účtů si koupil Svoboda 3.—7. číslo Robinsona, povídky od Tomsy, dále si předplatil Oheralův Týdenník, Bibel und Leben a blíže neoznačený spis Mazenu. Děkan mu přispěl 5 zl., tak že mu ještě zůstával dluh 7 zl. 9 kr. K tomu ještě podotknul, že noviny odebíral jenom pro sebe a půjčoval je nanejvýše svému faráři. A zase při tom prozrazuje svou lásku ke školní mládeži. Praví totiž, že do místnosti čtenářského spolku chodil poměrně velmi málo, a když tam šel, tedy většinou jenom proto, by tam vypůjčil vhodnou četbu pro dítky.

Farář Myšák se hájil u konsistoře jinak. I u něho mluví láska

¹⁾ Šimon, Bernard, farář v Mirovicích (diec. Č. Budějovice), * 1785, † 1856. Neohrožený bojovník proti školní germanisaci před r. 1848. Zde se míní jeho „Historie biblická pro odrostlejší mládež jakož i pro dospělé. (I. vyd. Č. Budějovice 1821, II. vyd. Praha 1832).

²⁾ Asi „Bibliotéka pro mládež“ u Fourniera ve Znojme.

ku vzdělávání lidu knihou, ale kromě toho ještě i dlouholetá a proto podrobná znalost místních poměrů ve Žďáře. Jak praví, s radostí uvítal založení (či jak tehdy se říkalo: zaražení) čtenářského spolku, jakožto prostředku k povznesení vzdělání u malých i dospělých, ale kromě toho i ještě zvláště proto, že v tomto spolku považoval pojítka domácího života ve Žďáře rozbitého různými politickými skupinami. Doufal, že čtenářský spolek se stane dostaveníčkem všech místních stran bez rozdílu. Tak asi poblížely na věc i jiné osobnosti ve Žďáře a proto se tamní knihovně vedlo dobře. Brzy čítala slušný počet svazků získaných jednak dary, jednak měsíčními členskými příspěvky. Potměšile při tom podotknul, že jde nejenom o četbu vybranou, nýbrž i o knihy — schválené dřívější státní censurou. Myšák dále nepřímou ironisoval nařknutí čtenářského spolku jako státu nebezpečného předvedením jeho činovníků. Jan Blůnko byl zachovalý měšťan, takto člen obecního zastupitelstva. Kašpar Blůnko, otec předešlého, byl znám jako podpůrce chudiny a nad to byl otcem dvou kněží. Dr. Ehrenberger, místní lékař a známý lidumil. Jan Pluhař, obchodník, ochránce chudiny a podporovatel všeho ušlechtilého. Rudolf Ferdinand byl pekařem a zároveň i předříkavačem v kostele . . .

Bez odporu nejzajímavější je však dobrozdání děkana Svítla z Nového Města. Děkan navázal na obvinění svého kněžstva ze styků s Havlíčkem a sice tak, že nepřímou obvinil vládu, že ona všechno to zavinila. Kamenem úrazu byly Kutnohorské epištoly, jež obvinění kněží obdrželi. Svítal pravil, že působí na nerozhodné katolíky jako jed, který se vžil nejen do novoměstské farnosti, nýbrž i do jiných okolních a působí zle jak mezi katolíky, tak i mezi protestanty. Svítal otevřeně vyčítá státním úřadům, že ony samy to všechno zavinily, neboť s počátku si této tiskové agitace nevšímaly a teprve když se ukázalo její ovoce, teprve potom vláda zakročila, když již bylo pozdě! Když Kutnohorské epištoly byly v několika tisících výtisků rozšířeny po všech končinách země, pak teprve přišel vládní rozkaz, aby byly zkonfiskovány! Do Nového Města samotného jich přišlo asi 30—40 výtisků, což bylo na tehdejší dobu slušné číslo.¹⁾

Nepřímé toto obvinění vlády z podporování Havlíčka svou nešikovností však děkanu Svítlovi nepomohlo. Musel všem svým podřízeným kněžím odejmouti Kutnohorské epištoly. Hlásil to brněnské

¹⁾ Ein verderbliches Gift, dessen Wirkung bei schwachgläubigen Katholiken, deren es heut zu Tage so viele gibt, nicht ausbleiben und selbst im Glauben erstarkte leicht ergreifen und beitreten kann, hat sich in der neuesten Zeit in der Neustädter Seelsorge eingeschlichen, und sicherem Vernehmen nach auch in die benachbarten Kurazien verbreitet; es sind die „Epištoly kutnohorské“ des berühmten Hawlitscheks, gegen den die Regierung ungeachtet der seit seinem ersten Auftreten verfolgten kirchenfeindlichen und staatsgefährlichen Tendenzen eine unzeitige Milde ausgeübt und erst jetzt energischer befunden hat, als das durch seine Schriften verursachte Unheil verbreitet, und nicht mehr gut zu machen ist. Von Seite der Regierung erging der Befehl zur Beschlagnahme des genannten Werkes erst dann, als bereits mehrere Tausend Exemplare nach allen Richtungen versendet waren . . .“ Připis konsistofi z 15. srpna 1851.

konsistoři přípisem ze dne 2. září 1851. Prý všichni je odvedli kromě kaplana ve Veselí.

P. Svítíl dále naráží na zavedení absolutistické vlády Bachovy, jejíž úkolem prý bude dávat pozor na smýšlení lidu, zvláště ale kněžstva. Nepřímou při tom odmítá tuto úlohu poukazem, že starostové v tom ohledu asi úřady dobře informovali. A tu se dovídáme o zajímavé věci: Touto cestou, t. j. starostenskými denunciacemi, byla vláda upozorněna, že obvinění kněží z jeho děkanství byli již před rokem 1850. známi veřejnosti jako Havlíčkovi stoupenci. Katolické kněžstvo bylo tedy i politickým vůdcem lidu na Žďársku již před rokem 1850.¹⁾

Děkan Svítíl se svým přípisem zřekl úlohy vládního denuncianta, neboť v čem o svých kněžích měl vypovídati, tam se jich opatrně zastal, a stejně opatrně vytknul samé vládě neopatrné počínání. Tak uchránil své kněžstvo nepřijemností s vládními instancemi. Jedině Kolárský byl nucen odejít, ale přišel mezi své, do kraje Havlíčkova.

¹⁾ Es scheint, dass die mit dem 1. Jaenner 1850 ins Leben getretenen k. k. politischen Behörden von Seite der Staatsverwaltung die besondere Weisung erhalten haben, die Gesinnungen des Volkes überhaupt und der Geistlichkeit insbesondere zu überwachen. Gewiss ist es, dass ihnen die Gemeindevorstände in dieser Beziehung an die Hand gehen und über die Gesinnung der Bevölkerung öfter gefragt werden. Auf diese Art wurde die k. k. Bezirkshauptmannschaft auf die genannten Priester aufmerksam, da sie die Volksstimme schon vor dem Jahre 1850 als Männer bezeichnete, welche den Meinungen Hawlitscheks huldigten.

Posudky.

F. J. Boudreaux S. J., Ani oko nevidělo... Sestry neposkvř. Poč. P. Marie, Přerov 1924. S. 172.

O posmrtné eschatologii máme v pramenech víry, hlavně ovšem v Písmě, velmi málo určitých údajů. Buďto jsou to výroky obrazné, jejichž význam můžeme z pravidla jen tušiti, anebo výroky po způsobu anthropomorfickém, o nichž platí totéž. Kdo si hledí čistoty víry ve smyslu církevním, s nevelikou důvěrou sahá po spisech obsahu eschatologického. Jest-li totiž tato částka i ve školských spisech dogmatických většinou vyplněna jen theologickými, domněnkami, v jiných spisech jest nebezpečí domněnek neodůvodněných a neoprávněných, subjektivních dohadů, ba fantasií. Tento spisek, přeložený z angličiny, se takovým úskalím dosti šťastně vyhnul, ale i v něm by bylo radno bývalo napsati, že o těch otázkách víme daleko méně než o nich řečneme a píšeme. Jinak podáno tu mnoho povzbuzení a útěchy, a překlad plynně se čte. — Nepraktický zlovyk, dávati citáty pospolu až na konec spisů, v tomto případě nevadí, jelikož jde jen o názvy pramenů, v nichž asi málokdo bude hledati. Rozeznáváme: obraznost jako vlastnost slohu a obrazivost jako mohutnost duše (81). Aporie mariologické (bezhříšnost a důsledky) ovšem ani tu neřešeny.

Václav Zima, Svatý Jeronym. Portret světce pouště. Vítězové, Olomouc 1934. S. 40.

Ačkoli máme již jeden životopis tohoto světce, dosud nezastaralý, tímto novým se podobá jeho tím lépe osvětluje. Arci ještě ne dokonale, což u osobnosti tak záhadné na těch několika stránkách spisku není ani možno. Četné výpisky z jeho listů nahrazují čtenáři, co by mu životopisec mohl pověděti, aspoň z části. Celkového obrazu nepořádají, a p. spis. nenásleduje jiných životopisců v kritice, již výroky a počínání světcevo nejednou vyzývá; ani hlavní práce jeho, biblická, není zbytečných nedostatků prosta (s. 37 třeba poznamenati, že ne celá Vulgata jest Jeronymovým dílem). Chvála mnišství, samoty atd. nemůže býti naprostá a u průměrného čtenáře, k jakým se asi „Vítězové“ obracejí, nemůže takto vyvolati správných názorů.

Dr. Alfred Fuchs, Deset katolických politiků a diplomatů. Nakl. Společenská knihtiskárna v Přerově, 1934. S. 95, 16 K.

Jsou to T. Morus, Ant. Possevin, Consalvi, L. Veuillot, G. Moreno (ne Morena), D. O'Connell, J. Görres, L. Windthorst (ne Windhorst), Rampolla, Seipel. Jména ta znamenají kraje, národy a jejich doby, ale i politické programy. Mučeník Morus, jenž má býti svatořečen, obět t. z. reformace, smrtí odpykal násilnickou libovůli svého panovníka, jiným (Consalvi, Görres, Windthorst) dostalo se zadostučinění, že v obraně náboženství nepodlehli přesile vládců. Stručné tyto ná-

stiny jejich života a práce jsou dobře volené a velmi poučné úryvky z církevnopolitických dějin. P. spis., nejlepší českokatolický novinář, po svém zvyku i zde píše více pochvalně než kriticky (zvl. u Rampolly a Seipela), ale celkem ne příliš na ujmu pravdy. U obou státníků právě jmenovaných by ještě bylo leccos vysvětliti, na př. důvody odporu proti volbě Rampollové, postup Seipelův stran monarchie při převratě. Prameny, jež spis uvádí, jsou dobré. Nebohatá zásoba našich životopisů je touto knihou příhodně rozhojněna.

* * *

Olga Votočková-Lauermannová, Ruce. Román 1848. Příběhy z dob revolučních. Nakl. A. Neubert, Praha 1934. S. 263, 12 K.

Podle návěští je to třetí, samostatný díl „Obrozené trilogie“. Nadpis „Ruce“ s dějem nesouvisí, má nějaký jiný důvod. Nesouvisí ani dvojitá řada vypravovaných příběhů: divadelních s rodinnými, zvláště Tylových, a revolučních s několika výjevy u barikád. Ale docela pěkně se to všechno čte, zcela známé doplněno nebo vyplněno méně známým. Někdy se sice náhle odbočuje, někdy se jména pletou, ale to nevadí. Tylův manželský, vlastně nemanželský život jest až příliš „divadelní“, tak že mu zde slušných sympatií nepřibývá, Prokop Chocholoušek vystupuje v podobě méně známé, jiní vlastenci a vlastenky vystupují (kromě Lotty Bindrové) jen tak letmo, příležitostně, ale ve správné historické podobě. Je tu tedy více pravdy než báje, ale oboje pěkně podáno.

Adolf Zeman, Piráti svobody. První kniha legionářské trilogie: Bouře. Nakl. Sfinx Bohumil Janda, Praha 1935. S. 300, 19 K.

Děj tohoto dílu sahá od brněnského sokolského sletu v den sarajevské vraždy až těsně před italské vítězství nad Rakouskem. Líčen zde nástup vojsk do války a po zběžných zmínkách o frontě haľičské a srbské obšírně vypsány boje na frontě italské. „Piráti svobody“ odvození asi od smělého činu několika námořníků, kteří ujeli s torpedovým člunem ze Šibeniku k břehu italskému a tam ji i odzbrojené její důstojníky i sebe vydali Italii; tam jich ani tuze nechtěli, udivení... P. spis. líčí události zevrubně, ale celkem zajímavě. Hlavní ton jest ovšem hanění Rakouska, a to od osob románu i od románopisce, velebení slovanských jeho protivníků, zde hlavně Srbů, chvalořečení deserce a přeběhlíků. Ve všech těchto směrech, zvláště v třetím potřebí ovšem mnoho a silných slov, aby celkem přesvědčovala. Srovnává známého socialistu C. Battistiho, který přeběhl a mezi bojujícími Italy zajat i oběšen — jak se na celém světě stává —, toho přirovnává ke Kristu P. (230 a j.), je přece jen trochu nechutné; k Janu Husovi, jak jeden nadšený voják činí, no — habeant sibi!

Rozhled

Náboženský.

Čs katolický sjezd v Praze

koncem června vítá pan biskup Dr. Jantusch také jako prostředek ad reducendum redigendumque populum in arctius quoddam vinculum caritatis. Eheu conditionem non temporum, sed rixantium inter se catholicorum — miserandam! Frustra gloriamur numero assecularum, frustra et nomine catholico, si propter discordiam internam vires ad extra ostendere et vincula moralia exserere nequimus... Deducori et damno est cunctis, quos etsi discriminet lingua et natio, non valet iungere eiusdem fidei, praeceptorum sacramentorumque communicatio.

Stará, zde často opakovaná pravda, jak málo náboženského ducha viděti v katolickém životě našem aspoň vespolečném, zjevna zvláště v jeho tisku. To již mezi členy národností stejné, nebo příbuzné (mezi Čechy a Slováky), o cizích ani nemluví. V některých i kněžích vedených novinách jakoby psali kanibalci, jakmile přijde řeč na vlastenčení, státotvornost a pod. Neumějí-li rekollektce, exercicie a sjezdy katolických lidí a spolků ani tolik provést, aby aspoň tento primitivní, zevnější znak učení Kristových (Jan 13, 35) se uplatnil, pak věru není výsledek valný. Podněcovaná a rostoucí bojovnost, jak se vybějí na nepravých místech a v nepravých dobách, nepovede k dobrému...

Tuhle bylo čísti, co vídeňský slavený internista Wenckebach pravil o t. z. moderních dvou nemocích (tlaku krve a angina pectoris), z nichž ona často ani nemocí není a přece sužuje: „Rozptylte ovzduší nenávisti, a angina pectoris přestane býti nemocí našich desítiletí.“ Tedy i tělesně působí nevraživost, rozčilování atd. jak u jednotlivců, tak ovšem i v celku poruchy: krevní cévy se násilně stahují a následuje přílišný tlak krve. W. příčinou mnohých případů angina pectoris jmenoval ze svých četných zkušeností přímo politiku!

Angina pectoris — také v jiném smyslu: úzkoprsost. Nutno si již po všech zkušenostech uvědomiti, že každý názor, jenž není „katolický“, katolicky náboženský, jest úzkoprsý a k jinému více méně nespravedlivý a nenávislný. Nepřátelský nejen věcně, což jest oprávněno, ale osobně. A kdo se domnívá, že ono nenávislné ovzduší obstojí s názorem v pravdě náboženském, a podle toho si počíná, tomu by asi řekl Apoštol: „Huius vana est religio!“ (Jk 1, 26), a žádná státotvornost ho neomluví.

*

ak. — Katolík, náboženství nacionalismu a náboženství humanity.

K pražským demonstracím za insignie přičinil „Řád“ II, 4 poznámku: „Při všeobecném spěchu se zaujímáním stanoviska, jaký se po nich projevil ve všelijakých levých a pravých manifestech, je vskutku lépe zůstat stranou a starat se o věci užitečnější, byť i méně časové. Ale tentokrát jde také o něco jiného, co nemůže zůstat bez poznámky. Jde tu o fakt, že katolické studentstvo se postavilo v nebývalé hojném počtu a s náramným nadšením za akci, podnícenou a dirigovanou představiteli čistě stranických zájmů, katolicismu naprosto cizích nebo proti němu přímo směřujících... Nějakému národnímu studentovi nebo soudruhovi se konec konců nelze divit, že zabsolutňuje své politické ideje, poněvadž každé duši je potřebí náboženství, a je-li odvrácena od Nadpřirozena, musí si hledat náhradu v zbožštění přirozeného. Ale co je vysvětlitelné u nekatolíka, je stěží odpustitelné u katolíka. Katolík by mohl vědět aspoň tolik, že jeho místo není ani mezi ctiteli náboženství nacionalismu ani mezi ctiteli náboženství humanity — tím spíše, když může denně na vlastní oči vidět, že to obojí jde proti základům katolictví...“

Velmi zdravá to lekce!

bka. — Karlova universita nezná theologické fakulty. Oklikou přes něm. Deutsche Presse se dovídají čeští katolíci, že senát Karlovy university odmítl oprávněný (a zákonný!) nárok bohoslov. fakulty na rektora. Tušíme, proč v českém tisku se to zatušovalo. Vždyť nedávno ještě pp. prof. Domin a Drachovský, vicerektor a rektor, byli zahrnováni ovacemi od katol. studentů a i noviny rozsvítili jim často několikakilobní svíce. Ale když běželo o to, aby bohoslovecké fakultě se stalo po právu, dostalo se katol. veřejnosti odpovědi: kněz nesmí býti rektorem Karlovy university. D. P. to říká srozumitelně: „Shovívavost(?) českých katolíků je bezmezná. V kterém jiném národě by katolíci jako většina národa snesli takovou potupu?“ Ano, jen čeští katolíci snesou takové bagatelisování! Proč?

★

Jednota ve víře Kristově

byl předmět Apoštolátu modlitby v tomto lednu.

Katolíků jest na světě 19·1%, jednota spolu s protestanty by vydala 37·9% všeho obyvatelstva. V Evropě by s protestanty (113·8 milionů) a pravoslavnými (120·7 mil.) vydala 93·28% obyvatelstva evropského.

Afrika má kolem 6,735.700 katolíků (spolu s čekateli) asi po 4—4·5 mil. protestantů a pravoslavných.

Asie slibuje v západní části (Turecko, Syrie, atd.) návrat četných odstěpených vyznavačů křesťanství. Východní a jižní Asie jest země katolických nadějí; v Japonsku mají protestanté dosud skoro dvakrát tolik vyznavačů než katolíci. Mandžukuo, abychom se o novém státě zvláště zmínili, chová se ke katolickým misím přejně; dosud je tam 125.000 katolíků.

★

Bulharsko.

Nešťastná tato země, tísněná dříve Ruskem, které ji bylo osvobodilo od Turků a proto vykonávalo nad ní poručnictví, nyní od macedonských tlup a svobodných zednářů z Jugoslaviie, má sotva 50.000 katolíků (necelé 1% obyvatelstva), ačkoli je tu katolická církev i bez právní smlouvy neb zákona zcela svobodná a od státu jest i podporována. Car Ferdinand Koburský jest katolík, a proto tak tupený, syn jeho Boris nátlakem orthodoxie tímto obřadem pokřtěný, manželka jeho Ivana z Říma katolička, ale jejich dítě zase nátlakem orthodoxie také v tomto obřadě pokřtěno, takže za obou panovníků poměr s Vatikánem byl a je chladný. Katoličtí biskupové jsou v Sofii (Filippopoli) a v Ruščuku; far je 26! Zdá se v práci misijní býti jakási nepromyšlenost neb liknavost. Ve Filippopoli jest katolická kolej sv. Augustina, v Sofii mariánský ústav s německým vyučováním. Katolické noviny jsou dohromady — 2 týdeníky!

Car Boris zbaviv se diktatury Georgievovy, který pracoval na komunistickou republiku a byl ve vleku zednářském, jmenoval vládu vojenskou, s níž doufá zavést pořádek a sobě zajistiti svobodu jednání. Se zednářstvím souhlasí na př. i pravoslavný metropolita Stefanos, jenž veřejně prohlásil: „Není-li car s těmito poměry spokojen, ať odstoupí.“ Jeden z propuštěných ministrů řekl: „Jsme zednáři, zatím však jsme s církví (pravosl.) uzavřeli mír, jelikož jí potřebujeme.“

★

ml. — Řecko.

Novinami prolétla před krátkým časem nepatrná zpráva, že řecká vláda zapověděla každý styk s Mons. Calavassym, řeckokatolickým biskupem v Athénách, „protože rozvíjel protipravoslavnou propagandu“. Byl to výsledek dlouhého a tichého boje pravoslavné církve řecké proti sjednocení církvi řeckokatolické, čili lépe řečeno boj pravoslavného metropolity athénského Jeho Blaženosti Chrysostoma Papadopula proti Mons. Jiřímu Calavassymu, řeckokatolickému biskupovi v Athénách. Calavassy musil uprchnouti ze Smyrny s nepatrným počtem řeckokatolíků. Usadil se v Athénách maje v ruce všechna úřední povolení pro kostel, ústav a malý sirotčinec. Od té doby začal boj. Úřady byly stále upozorňovány na Calavassyho jako rušitele míru. Všechno pod rouškou vlastenectví a ohrožené pravoslavné církve. Řecké úřady neukazovaly dosti horlivosti proti sjednocení biskupovi. Ano řecký ministr kultu veřejně řekl: „Chceme-li my bojovati proti řeckokatolické propagandě, máme jen jeden prostředek totiž: založiti lepší školy a ústavy než mají oni.“ Zajisté řekl plnou pravdu, neboť v Athénách jest několik kvetoucích římskokatolických ústavů, které měly pokoj. Jakmile však se otevřel ústav řeckokatolický, byl oheň na střeše. Hlavní příčinou jest, že řeckokatolíci užívají stejných rouch, jazyka a obřadů jako pravoslavní.

Když pak metropolita Papadopulos se stal r. 1927 obětí atentátu,

při kterém byl zraněn, poslal mu Calavassy list dýchající křesťanskou láskou, v němž mu blahopřál k záchraně. Proto byl jeho údiv veliký, když za měsíc obdržel odpověď málo laskavou, v níž ho metropolita málo zdvořile žádal, aby odložil řeckokatolický ritus a vzal si latinský. Calavassy odpověděl vysvětluje důvody svého ritu. Tak si oba vyměnili několik dopisů, týkajících se obřadů.

Tu nastal proti Calavassymu novinářský boj, ovšem z návodu a popudu pravoslavných. Poněvadž v novinách byla řeč o dopise Calavassyho a byly tam udány nesprávnosti, byl biskup Calavassy nucen uveřejnit celou korespondenci se všemi důvody filosofickými, dějepisnými a patristickými. To se nesmírně dotklo pravoslavných, kteří se vždy těmto důvodům vyhýbali.

Když tedy selhaly důvody, obrátil se pravoslavný metropolita na vládu žaluje řeckokatolického biskupa z propagandy protipravoslavné. Vláda zakročila, třebaže neměla v rukou žádného dokladu jiného než vytištěné dopisy, které mnohým pravoslavným otevřely oči. Odtud ten boj!

★

Rusko.

Dosud popraveno neb utýráno 67 biskupů a 18.500 kněží. 200 biskupů a asi 27.000 k. jest uvězněno. Z 73.141 svatyň za carství je dosud zavřeno nebo zničeno 28.935, v Moskvě z pravoslavných 430 zůstalo — zatím — 37.

Když USA začaly jednati s Ruskem, žádaly svobodu náboženství, která bez rozpaků slíbena, anť beztak zaručena ústavou! Proto se začíná nová pjatiljetka bezbožníků, a právě Litvinov bouřil v Ženevě proti terroru! Ukrutnost a prolhanost bývají, jak známo, velmi často pohromadě.

Spolehlivé zprávy nic nevědí o nějakých úlevách pro náboženství. V lidu však, zvláště na venkově, se probouzí přes zuřivou agitaci bezbožníků vědomí a život náboženský; i studentstvo, v Rusku odjakživa nepokojný živel, účastní se pro něj práce mezi lidem.

★

Mexiko.

Rusko a Mexiko jsou si v náboženské příčině tak podobna, že jedno jméno vyvolává druhé. Podoba ta však nesahá hloub: Rusko již skoro nemá katolíků, Mexiko je co do počtu téměř celé katolické.

Severoameričtí katolíci se přesvědčují, že neplechy v Mexiku jako vůbec v latinské Americe podněcují hlavně severoameričtí kapitalisté, a nehodlají k tomu řádění nečinně přihlížeti, zvláště když zjistili, že jest podporováno i státním vyslancem USA v Mexiku. Snad odpor jejich v tomto případě bude šťastnější nežli jednání s Ruskem.

★

bka. — Nizozemští katolíci a my.

O tamních katolících možno právem říci, že ač jsou menšinou, hrají prim i v politice i v ostatním veřejném životě. Zatím co liberální a socialistický tisk byl obsluhován horlivě našimi oficiálními zpravodaji přines v duchu kalvínské a liberální maršruty, na katolíky se zapomnělo. Teprve nedávno byly navázány přímé styky mezi Prahou a Nizozemím. Pražský dopisovatel měl ovšem těžkou práci předkládati základní abecedu z našeho veřejného života. Ale podařilo se mu proniknouti tak, že za nedlouho se hlásila redakce jiného listu a žádala o zasílání podobných zpráv.

To jest líc. Nyní rub: články vyšly ve výtahu ve zprávách zahraničního tisku. Ale české katol. noviny nepřinesly o tom ani slova. Snad z naivního přesvědčení, že tím pominutím znechutí práci doma a zájem v cizině. Když někde v cizině uveřejní placený článek z našeho liberalistického nebo socialistického nebe, tu ovšem příslušné domácí orgány tančí kankán nadšením nad pozorností ciziny. Ovšem: články o českoslov. náb. otázkách, o politickém a kulturním životě nic nejsou proti roztahování vraždy v Záhoří. A Nizozemí? Ne, nám musí záležeti více na domácích pozornostech. Což kdyby se cítili dotčeni v Národním sjednocení či pan drk ve Venkově?

*

Kázání za Kostnického koncilu.

Dnes již víme poněkud lépe než nedávni naši předkové, od koho a proč Kostnický sněm tak nepříznivě posuzován, od koho a proč jeho snahy a práce tolik podceňovány.

Jedna stránka, opravdová snaha reformní, jistě vždy dobrá známka v životě každé společnosti, vystupuje zvláště zřetelně najevo v kázáních za koncilu v Kostnici konaných, jež prof. Arendt předloni vydal (200, Herder, Freiburg). Mnohomluvení není sice vždycky neklamným důkazem dobré vůle, ale v tomto případě, kde skoro všechny promluvy kromě unie a věrouky se otázkou reformy zabývají, je to důležitým příspěvkem k náboženskému nazírání Evropy ke konci středověku.

Vědecký a umělecký.

ml. — *Revise Vulgaty.*

V těchto dnech zemřel v Římě opat H. Quentin, který byl duší revise Vulgaty. Svatá Stolica již r. 1907 se rozhodla revidovati důkladně Vulgatu. Podnik tento byl svěřen řádu sv. Benedikta, který se tolik zasloužil o Písmo svaté. Této revise bylo velmi třeba. Vydání zvané sixto-klementinské mělo své chyby. Tyto chyby uznali sami vydavatelé v předmluvě, ještě více pak pozdější učenci. Tyto chyby byly dvojitě druhu: předně bylo sebráno málo exemplářů, dle kterých se redigoval definitivní text, a potom různé odlišné variace textu nebyly vybrány šťastně. Kromě toho vyloučené kodexy nebyly prohlíženy dosti kriticky.

Lukáš z Bruges dvakrát zkoumal text tohoto vydání. Bylo to r. 1603 a 1618. Udal také, jak změnil text, ale po jeho smrti nikdo nepokračoval. Teprve r. 1860—64 uveřejnil barnabita C. Vercellone v Římě dílo: „*Variae lectiones Vulgatae Latinae*“. Po jeho smrti však zase nikdo nepokračoval. Také Tischendorf se pokusil o něco podobného. Na výsost důležité jest však dílo J. Wordswortha a H. J. White, uveřejněné v Oxfordě r. 1889: „*Novum Testamentum D. N. Jesu Christi secundum editionem S. Hieronymi*“. Je to dílo na výsost důležité, které kritika přijala velmi příznivě. Sám spisovatel daroval jeden exemplář mnichům sv. Bernarda.

Tak se měly věci, když zasáhla Sv. Stolica. Byl to ohromný podnik, který stál nesmírně mnoho práce a námah, které dovede posouditi jen ten, kdo jest do podobné práce zasvěcen.

Revise Vulgaty vyžaduje si trojí práci: 1. sebrati všechny pomůcky k tomuto dílu potřebné, 2. zpracovati tento materiál roztríděním, srovnáním a posouzením, 3. pomocí jazykově-dějepisné kritiky vybrati přesný text. Účelem této obrovské práce bylo obnoviti pokud možno originál textu latinské Bible tak, jak vyšel z pera sv. Jeronyma. Nejjednodušší prostředek, navržený učeným anglickým opatem Amellim byl vzíti kodex — totiž autograf sv. Jeronyma — a opsati jej. Ale zde ležela veškerá obtíž. Autografu toho nemáme. Tu abbé Quentin se ozbrojil velkým fotografickým aparátem a vydal se na cestu po Evropě a fotografoval list za listem mnohé kodexy, které obsahovaly text latinské Vulgaty. Tento ohromný materiál byl svezon do kláštera benediktinského v Římě, kde byl seřazován. Je to jedinečná sbírka světa. Když byl materiál seřazen, srovnávaly se texty, věta za větou — slovo za slovem. To vyžadovalo práci mnoha let. Nejobtížnější pak bylo vybrati text, který se nejvíce blížil originálu sv. Jeronyma.

Abbé Quentin podal zásady, dle kterých se postupovalo při volbě textu, ve svém díle: „*Mémoire sur l'établissement du texte critique de la Vulgate*“, vydaném v Římě r. 1922. Výtah z tohoto díla jest spis: „*Une methode de critique et de classement des manuscrits*“, uveřejněný v „*Revue des Etudes latines*“ r. 1927.

Pak následovala kritická vydání Bible: „Liber Genesis ex interpretatione S. Hieronymi cum prologis, variisque capitulorum seriebus adiectis prolegomenis.“ „Genese“ vyšla r. 1926. Potom vyšly „Libri Exodi et Levitici“ r. 1929. Kéž se brzy vydá také nový správný latinský překlad!

V díle velikého opata Quentina se bude pokračovati.

★

sp. — Symboly světců v církevním umění středověkém.

Novější umění církevní znázorňuje při vypodobování světců zvláštní povahu toho onoho světce buď případným výrazem obličeje anebo tím, že předvádí nějakou charakteristickou scénu z jeho života. Ve středověku byly hlavním znamením, podle něhož se poznávalo, koho obraz nebo socha představuje, symboly světců, buď mučnické nástroje nebo nějaká jiná osoba či věc připomínající lidu známou legendu o dotyčném světcu. Uvedeme některé takové symboly, jak ve středověku, ale také ještě v prvních dobách novověku byly v církevním umění obvyklé a z nichž některé ještě trvají. Anděl skořápkou z moře vodu čerpající (Augustin), anděl podávající sv. přijímání (Bonaventura, Stanislav), anděl s košíkem růží a ovoce (Dorota), anděl chránící před bleskem (Hugo z Grenoblu), anděl pomáhající orati (Isidor rolník), andělé přenášející tělo (sv. Kateřiny), andělé zpívající (Mikuláš z Tolentinu, který dle legendy slýchal dlouhý čas před smrtí zpěv andělský s nebes), anděl podávající řeholní pravidla (Pafnuc), andělé ukazující žebřík do nebe (Romuald), anděl ohnivým šípem probodající srdce (sv. Teresie). Beránek vedle stojící anebo v náručí držený (Jan Křtitel, Anežka). Drak pod nohama anebo bojující proti světcu (Jiří, Gothard, Michael, Ignác z Loyoly, Roman). Dýka v srdci (Bibiana), dýka a kalich v ruce (Eduard). Dábel pokoušející světce (Antonín poust., Pachomius), dábel přemožený pod nohama (Michael, Norbert, Ubald), dábel zapražený k pluhu (Prokop, který ho podle legendy k tomu donutil), světec vymítající dábla (Cyriak, Remigius, Venancius tourský). Had vylézající z kalicha (apoštol Jan, protože prý beze škody vypil otrávené víno z kalicha), světec stoupá na hady (Hilarius, Didymus, Patrik), holubice (jako symbol Ducha sv.) sedící buď vedle světce nebo na jeho hlavě anebo na rameni anebo na knize, někdy i na uchu (Basilej, Jan Zlatoustý, Cyril alexandrijský, Řehoř Veliký, Mechtilda, Petr z Alkantáry, Petr Celestin), holubice v ruce nebo nad hlavou se vznášející (Scholastika, jako symbol její k nebi se vznášející duše). Zapálená hranice, na níž světec nebo světice jsou položeni (Háta, Anastasie, Polykarp, Tekla, Vincenc muč.). Jelen s křížem mezi rohy (Eustach, Filip z Valois, Hubert; symbol připomíná zjevení stavší se těmto světcům), jelen k světcu se utíkající (Prokop). Kalich s hostií (Barbora, již prý anděl nejsv. svátost do vězení přinesl), kalich nebo monstrance v ruce (Norbert, který potěl kacířství Tachelmovo a rozšiřoval úctu k Eucha-

ristii, Klára, která monstranci zahuala saracény), kalich s hadem (ap. Jan, viz svrchu). Kniha, z níž světec studuje anebo do níž píše (Albert Veliký, Beda, Bernard, Efrém, Kateřina, Petr Kanisius, Tomáš Aq). Košík s růžemi (Alžběta, Rosa z Viterba). Kopí, jímž světec je proboden (apoštolé Matěj, Matouš, Tomáš, Vojtěch, Eulogius, Lambert). Koruna jako známka královského nebo knížecího rodu, z něhož světec pocházel, někdy u nohou světcových (Adéla, Alžběta, Jindřich, Ludvík, Markéta, Hedvika, Štěpán), koruna nebeská anděly na hlavu vkládaná (Gertruda, Pankrác). Kotva (Kliment a Jan Nep., kteří byli vrženi do vody, Mikuláš, patron lodníků). Kříž, na němž světec pán nebo před kterým klečí (Petr, Eulalia, Ondřej), kříž v ruce (Alois, Brigitta, František Xaverský, Petr z Alkantary), kříž s proužkem a nápisem: „Ejhle beránek Boží“ (Jan Křtitel), kříž a hřeby v ruce (Helena, Markéta z Kortony), kyj, jímž světec je vražděn (Vojtěch, Apolinář, Juda Tadeáš, Fidelis ze Sigmaringu, Timotej). Lev nebo více lvů po boku nebo u nohou světcových (buď že světce v amfiteatru ušetřili, nebo že na poušti si je ochočil: Eufemia, Jeronym, Pantaleon, Priska, Tekla, Ignác muč., Vít, Makarij; u sv. Marka symbol Evangelia, které začíná zprávou o Janovi na poušti). Lilie v rukou jako symbol čistoty a panictví (Josef, Alois, Kazimír, Ludvík, Česlav). Měsíc, z něhož světec rozdává almužnu (Jan Almužník, Mikuláš, Jan Nep., Tomáš z Villanovy). Mlýnský kámen, s nímž byl světec ponořen do vody (Kalixt, Florián, Kvirin). Model kostela, který světec drží v ruce (Gebhard, Gothard, Klotilda, Hedvika, Kunibert, Matilda). Orel, buď vedle nebo u nohou světcových, někdy ho chráně před paprsky slunečními, jindy ostříhaje jeho mrtvé tělo (Jan evang., jako symbol jeho Evangelia, které se hned na začátku povznášá k nejlubším tajemstvím, Medard, Vojtěch, Priska, Servác), orel ve znaku nebo praporu (Václav). Pes s hořící pochodní v ústech (Dominik), pochodeň v ruce (Theodor). Ryba s kostelními klíči v tlamě (Benno, který prý po dobytí Míšně od Jindřicha IV hodil klíče od katedrály do Labe), ryba vedle světce (Řehoř tourský, jenž vyléčil svého otce játry rybími, Oldřich, jenž prý proměnil rybu v maso), ryby, jímž světec káže (Antonín Pad.). Sekera jako nástroj umučení (Bonifác, Hermenegild, Josafat, někdy též Matěj a Matouš). Planoucí srdce v prsou nebo v ruce (Maria Magdalena de Pazzi, Teresie, Filip Neri, Jana Františka Chantal). Strom, na němž je světec připoután (Sebastián, Pantaleon, Afra, Theodula), dutý strom, v němž světec dlí (Gerlak), skácený strom u nohou (Bonifác). Šíp jako nástroj umučení (Kanut, Edmund, Šebastián), srdce šípem probodené (Teresie). Věž, která sloužila za vězení světci (Bernard z Monthonu, Barbora).

★

iv. — O irrationalismu

dnešní filosofie praví basilejský profesor filosofie Karel Joël, že strhuje i filosofii školskou na „své divoké dráhy.“ (Wandlungen der Weltanschauungen. II. sv. str. 941.) Všimneme-li však si blíže tohoto

filosofického směru, poznáváme, že nechce nastoliti „hotového nerozumu“ (bare Unvernunft). Irrationalism chce prý uznati právo „svobody a pestrosti života“, které se nedají hladce vřaditi do pevného systému, jak si to přál „monistický byrokratismus 19. století“. V té příčině je prý „životní filosofie“ zdravou reakcí. V probuzení náboženského smyslu vidí Joël silný projev irrationalismu. Z područí monistické metafysiky a pouhého novokantovského moralisování dospěli jsme prý zvláště Troeltschovými postuláty zvláštního „náboženského apriori k osamostatnění náboženství“. Stále víc pronikal irrationalism, ovšem převážnou většinou jenom u liberalního protestantismu. Tak zvaná „dialektická theologie“ (Barthova) dospěla tak daleko, že úplně roztrhla pouto „mezi Bohem a světem, zjevením a lidskou kulturou, náboženstvím a filosofickým idealismem“ a vypověděla naprostý boj Schleiermacherovu pantheistickému náboženství a každé theologii, která si vytkla cíl, prostředkovati smír mezi náboženstvím a různými obory vědeckými. „Je to boj proti duchu 19. století, proti jeho vše spojující filosofii, je tento boj nutný. ... Dokud filosofie pro samé generalisování nedovede oceniti ojedinělého, singulárního, významného, dokud chce rozptýliti osobního Boha v pouhou abstraktní jednotu světovou nebo při nejlepším v neutrální idealitu, povede víru k odvrácení a obraně.“ (Str. 942). Zažehná irrationalism krisi vědy a kultury, o níž se dnes mnoho mluví? Na to nechce Joël odpovědět. Kritický duch volá sice důrazně k boji, ale nezapomínejme, že ochromuje „ve všech oborech života a myšlení. Odňal nám dogmatickou důvěru, které se odevzdalo 19. století, napřed jako důvěru k myšlení, na to ke skutečnosti. Pravdu nám snížil na pravděpodobnost a na domněnku, zákony na hodnoty přibližné (Annäherungswerte), pojmy na symboly, ne-li dokonce na fikce a na pouhé symboly i názory smyslové; rozředil nám pevné, absolutní, objektivní principy na více nebo méně subjektivní a relativní. Nejenom životní filosofové od Diltheye až ku Spenglerovi zoufají si nad jedinou pravdou a nechávají světový názor se měniti bez pevného kritéria podle pestrosti životních typů při kulturních změnách. Metafysika, staré ústředí filosofie a pramen světového názoru, rozpadla se přičiněním positivistů a agnostiků v „souhrn subjektivních přesvědčení víry“ (Adickes) a byla marburskou školou ještě rozhodněji potupena než francouzskými psychology a sociology. Rozhodnutí pro světový názor nepatří dle Husserla do filosofie jako vědy a ponechává se Rickertem „prorokům hodnot“ (942, 943). O „školských filosofech“ dí Joël, že se spokojují bystrou, jemnou analýs ducha, důkladným zkoumáním vědomí, tím, co vědomí „vytvořilo“, co platí ve vědomí, zkrátka „poznáním poznání místo poznáním světa“ (943). Při veškerých, snahách, probadati svědomí, schází proniknutí ke skutečnosti. „Tito praví mnichové ducha odvrátili se od zevnějšího světa a jako čistí pořadatelé ducha a obhájci Logu vydali svět sám právě onomu irrationalismu a přenechali rozhodnutí světového názoru právě onomu alogickému subjektivismu, který sami potírají. Pojem školy a pojem světa o filosofii, které Kant jednou

v sobě spojil, jsou dnes roztrženy. Duch a svět, myšlení a bytí se sobě odcizily a právě tyto musí se spojit k vytvoření nejen metafysiky, i světového názoru, ano i filosofie, vůbec k poznání pravdy...“ (943). Již koncem minulého století prorokoval profesor filosofie, Richard Wahle, zánik filosofie. Dle některých novějších myslitelů klesají „nejvyšší zákony logické jakož i skutečnost do irrationálního“, myšlení prý stojí před „samými rozpory“, o jichž rozluštění se můžeme pokusit jen subjektivně. „Zde zdá se, že nezbyvá nic jiného než kalná skepse v duševní bezmocnosti a anarchie“ (tamže). Joël pevně doufá, že se podaří, překonat tuto krizi. „Krise je nutná jako pokání za vzdornou pýchu (hybris) 19. století, které chtělo za každou cenu svět z každého kouta smést v jednotu, svázati, uhladiti, smíchat“ (944). Svět nelze vtěsnat v úzký system, protože je víc než mathematická formule, než „monumentální příklad počtení, než hmota v měřitelných kvantitách...“ (tamže). Joël užívá pojmů scholastických, když žádá, aby haecceitas zase došla svého jména nad quidditas. Vůči Spinozovi má prý nabýti vrchu Leibniz, a to, jak Joël dí výslovně, — právem.

★

iv. — Odvrat od monismu.

Doba, kdy četní myslitelé horovali pro monism, minula. Dnes nezapadne nikomu z vážených učenců, vychvalovati monism za vědecký názor o světě, naopak žádá se od mnohých rozhodné zavržení jeho. „Musíme celé monistické století překonat“, volá Joël (Wandlungen der Weltanschauungen. II. sv. 945). „Veliký rozpor mezi tím, co je a co má býti (Sollen und Sein), který naše filosofie hodnot napjala, popíral nejenom Schleiermacher; i Hegel prohlašuje: »Co má jenom býti a není, nemá žádné pravdy.« Něco jiného konečně neřekli ani pozitivisté téhož století. Avšak svět je hlubší, než si tento klasický den myslil... Dnes jsme to pochopili.“ Dobře prý se udělalo, že ze „světového bahna monismu“ se vyzvedly veliké světové rozdíly, že jsme byli vytrženi „z onoho pralesu lhostejnosti“, jakým nám positivism udělal svět. „Bylo věru na čase a nutné, dnes znovu zdůvodnit právo dualismu a rozpjati znovu svaté a ideály, normy a hodnoty vysoko nad bytím člověka a života“ (tamže). Jásot nad překonaným dualismem byl tedy marný. Znovu a znovu zdůrazňují mnozí právo náboženství. „Nebe musí znovu zářiti, osvěcovati, ideály musí žít v nás, působiti jako síly z výšin; hodnoty musí při svém pravém transcendentním původu pronikat svět“ (tamže). Dualismus dlouho tupený nabývá zase vítězství nad monismem. Nebyl tedy trvale překonán, jak mnozí hlásali.

★

ak. — Individualismus a kolektivismus, zrada individualismu, strojová a technická romantika.

F. X. Šalda v Zápisníku VII, č. 5/6 odpovídá kolektivistovi B. Mathesiovi, který vedl parallelu „Šalda a Gorkij“ v neprospekch Šal-

dův, poněvadž prý má záporný poměr k stavbě kolektiva. Gorkij prý naproti tomu dovedl novému rodícímu se kolektivu obětovat „pýchu a slávu“ svého individua. Na to Šalda: „Když se na to „sebe-obětování“ dívá 170 mil. lidí a tleská mu, když se za obětované individuum stáváš oficiálním básníkem toho obrovského evropsko-asijského kolektiva, které je o sobě přesvědčeno, že nese v sobě budoucnost celého příštího lidstva, je ta „pýcha a sláva“, které jsi se vzdal, nahrazena mnohonásobně.“ Dále Š. pojednává o individualismu, který dialektický materialismus odsuzuje, a praví: „V komplexu otázek velmi složitých jednou z nejdůležitějších je právě zrada individualismu: podstatným zrakem individualismu je totiž, že žádá lidem víru v sebe, ve vyšší řád a účel jejich osoby, že z této osoby vytváří osobnost, úsobu. Mně je individuum prostě tam, kde je, jak už etymologie slova říká, víra v hodnoty nedělitelné... Je v něm něco jen jednou se vyskytujícího a tedy neopakovatelného, jen jednou právě tuto určitou situaci dějinnou vyslovujícího. Jeho kvalitu není možno převést na kvantitu. Je to tedy víra v podstatě protimechanická, rozumíš-li mechanismem trpně setrvačně opakování... Je to individualism věčný, k němu se bude lidstvo vždycky vracet, poněvadž je v něm jeden z podstatných strukturálních rysů skladby společnosti i člověka... A jsem přesvědčen, že i každý kolektivism musí s takovým individualismem počítat; ani kolektivism nemůže být bez vůdců, bez iniciativnosti, bez heroických činů, bez toho všeho, čemu se starým slovem říkalo idealism; stejným, ano větším právem můžeš to nazvat realismem, poněvadž je za tím opravdová skutečnost... Nemyslím, že pravý individualism udělal bankrot v západní Evropě a že spása je v kolektivismu...“

A jak je tomu v literatuře, v umění? „Je jistě pravda, že umění západní je sítě a ochořelé — ale vina toho není v individualismu, nýbrž právě naopak: ve zradě individualismu jako víry v celkovost, v osobnost, a tedy již něco nadosobního... vzrůst mechanické pověry atomistické a nedostatek víry v člověka celkového a oddaného vyšším účelům a zřetelům zavinily úpadek západního umění a západní poesie. — Ale nemysli, že je tomu v podstatě jinak v sovětské literatuře ruské. Táž siroba, totéž ochoření, třebas virtuosně maskované... I v nejlepších z nich co nacházím nejkladnějšího a nejlepšího, je horlivé služebníčení individua celku, nové společnosti, novému státu, novému materialistickému řádu... Opíjí se a olupuje tou prací pro nový stát a novou společnost, která jde až do sebezničení, tou prací, která nebývá dílem na vlastní duši. A konec konců jen tohle to je důležité pro mír a harmonii člověkovu; jen v tom je jeho vnitřní zdraví.“

Ale dříve nebo později, ale jednou jistě se dostaví i v moderní ruské literatuře kocovina z té romantiky strojové a technické... Úděl člověkův na zemi nemůže být přece opsán konstruováním a vyráběním strojů a kořením se před nimi, kanalisací města nebo elektrisací vesnice. Tím se neposmívám ani kanalisaci ani elektrisaci — jsou to věci důležité, je to také služba životu. Vždyť se jimi uspoří člověku práce, získá tak ten

ubohý předřčený člověk chvilku volného času, kterého snad užije k tomu, že se rozpomene na tu svou ubohou zanedbanou duši a dá jí, aspoň z části, což jejího jest, a čeho se jí musí dostat, ač nemá-li člověk vadnout a schnout od kořenů. Pravím jen, že vidět v tom klečení před technikou a národním hospodářstvím a jinými civilizačními faktory poslední a nejvyšší cíl života, přímo jeho smysl, a opíjet se jimi v divoké extasi, je pochybené...“

Tedy „individualism, kolektivism? Obojí je prázdné slovo, mlhavý fantóm, pustý dým... Není v životě ani individualismu, ani kolektivismu... prostupují se a budou se prostupovat víc a více... Dnešní ruský kolektivism není totéž, co byl před nějakými deseti až patnácti lety; změnil se podstatně a nemálo, jak mne ujišťují odborníci. A což pak teprve za nějakých třicet nebo padesát let! Nebo dokonce za sto let! To bude z něho něco k nepoznání... A tak se může zcela dobře stát, že i my... jednoho dne přispějeme svou hřívnou k tvořivému vyřešení konfliktu individualisticko-kolektivistického, východnicko-západnického. Víím, že komunisté budou na mne pro tento výrok shlížet s patra jako na pošetile politování hodného, neboť oni mají všechno rozřešeno: leží to v Rusku na silnici jako poztrácené kusy uhlí nebo poztrácená polena dříví, stačí se jen pro to shýbnout a donést to k nám. Kopírovat svůj ruský vzor, v tom vidí naši spásu... Tedy ani východ ani západ, ani levice ani pravice, nýbrž střed, a to je mimo jiné i soustředění své osobnosti do tvůrčího ohniska...“

★

ak. — S m y s l v ě d y a a s k e s e.

Ve „Vesmíru“ roč. XII., č. 2. byla otištěna přednáška prof. Dr. B. Němce „O smyslu vědy“. Práví v ní, že člověk homo sapiens, sed nudus, inermis (podle Linného), musí ovládat přírodu. Vykládá o tom, jak člověk nabývá poznatků, dále o příčinné souvislosti jevů, o přírodních zákonech, v něž prý věříme; nemůžeme jich dokázat, ale všechny zkušenosti denního života i vědy mluví ve prospěch víry v ně. Potom vykládá o vědách přírodních a duchových, v nichž obou se svého stanoviska se přidržuje determinismu. Věda theoretická, jejímž vrcholem je radost z poznání, bojí iluse a dává pravdu. Ve středověku prý, v době nejvyššího rozvoje iluse, byli prý lidé nejméně šťastní. Byl prý nad nimi stále strach před hříchem z radosti a z rozkoše pozemské. Jako ideál byla vyhlašována askese, umrtvování těla, odříkání se všech radostí. Odříkání bylo kladeno nejvýše, šťastné vyžití se na tomto světě nejníže. A to vše p r ý pro ideu posmrtného života s jeho imaginární blažeností. Přírodní věda prý berouc nám ilusi, může nás vrátiti životu a snaze, abychom již v něm byli šťastní. Štěstí, radost a spokojenost samy o sobě nemohou býti proviněním. Naopak věda, která obrací naše zraky k tomuto životu, splňuje prý úkol, který je ideálem budoucnosti: blahobyť a štěstí všech v tomto životě. To prý neznamená, že by věda vedla k Smerdakově morálce

„všechno je dovoleno“. Je prý úkolem společenského řádu, aby realisoval pravdu, že bez svobody nelze býti šťastným, ale že svoboda jednotlivce končí tam, kde svoboda druhého začíná. —

Bylo by to velmi pěkné, kdyby smysl vědy nebyl přeceňován. Věda jistě poskytuje velké radosti. Vědu má z pozemských tvorů jenom člověk, protože má rozum. A věda činí divy a naplňuje štěstím zvláště člověka, který po úporném hledání nalezl. Ale je otázka, zda přírodní věda poskytuje radosti, štěstí a spokojenosti lidem všem a za všech okolností? Naplnilo by nadšením umírajícího člověka, kdyby mu někdo pro útěchu vypravoval o epochálním přírodním objevu? Přírodní věda prý učinila život radostným, vyhnala sice z přírody rusalky, ale také prý zlé duchy. Než nemá přírodnický člověk zlé duchy ve svém nitru? Vyhнала přírodní věda také tyto? Dnes se obecně uznává, že věda je indiferentní k dobru a zlu. Za druhé v přednášce smysl vědy je přeceněn na úkor askese. Jen když se vždy o ní něco propoví bez snahy porozuměti jí! Staly-li se někde výstřelky, netřeba jistě generalisovat. Vedle přírodní vědy jest i věda historická, která již na středověk pohlíží také jinak, ne jako na dobu temna a pesimismu; naopak byla to doba životního optimismu, která právě štěstí, radost a spokojenost nepokládala za provinění, ovšem ony tryskaly ještě z jiného pramene, před kterým právě moderní přírodnický člověk má strach. A ten pramen právě život stupňoval. Ve středověku byla vyvolána naopak láska k přírodě, k uměleckému tvoření a k vědecké práci; jen tak přece byla umožněna práce v novověku. Byl tam dle Ruskina „duch obětavosti, pravdomluvnosti, poslušnosti, duch zbožnosti a víry, duch lásky a síly charakteru.“ A není askese již v tom, když člověk svou svobodu musí omezovat pro svobodu druhého, či jak se v přednášce praví „svoboda jednotlivce se končí tam, kde začíná svoboda druhého“? Askese je potřebí všude, i v řešení soužití členů národa i v soužití národů. Askese je potřebna jednotlivcům i národům, jest nutná i při řešení otázek národnostních a mezinárodních.

Nepodlehne vždy ten, u něhož nižší „já“ nebylo připraveno a vychováno mocnějším zásahem k poslušnosti? Askesis je cvik a sice cvik k mravní síle. Kdo chce v tuhém boji zvítěziti, musí získávati zdatnost k boji v míru. To byl a jest smysl obávané askese, sebeovládání, odříkání se. Neznamená to tedy odříkání se životních radostí vůbec, jen vede k tomu, aby člověk správně je hledal, správně jich užíval, správně je hodnotil. Askese je očišťující oheň a není nic jiného než metodické a plánovité podřazení přírodních pudů pod životní zákony ducha. Není tedy podle sv. Tomáše v askesí, umrtvování a v potlačení smyslového života sebeúčel, nýbrž jen prostředek k dokonalosti; a je to cvik, konaný v lásce k Bohu, cvik, který se neleká obětí!

Velmi příkladné jest hned radostné vyžití se v pudu pohlavním. Ovšem v přednášce je výslovně řečeno, že se tím vyžitím nemyslí „všechno je dovoleno“, ale nezneužije člověk všeho, když nemá brzdy a když se mu beze strachu našeptává, že „naturalia non sunt turpia“? Té brzdy pak přírodní věda sama o sobě nemá, aby na př. sexus přestal

být tajemstvím, ale aby mu bylo vykázáno místo, které mu po zákonu Božím patří a bylo uvedeno do služeb lidstva, pro jeho existenci, zdraví a štěstí.

★

m. — Jihoslovanský vliv na Kollárovu Slávy Dceru vyšetřuje mladý mor. spisovatel Raim. Habřina ve větší srovnávací studii, jejíž závěr otiskuje v Československo-jihoslovanské revui (IV, 9—10). Ukazuje zvláště, jak celé toto Kollárovo dílo prostupují dva motivy: kosovský a obrozenský, temenisci z procesu jihoslov. národního obrození, pojícího se k hnutí evropskému. Zejména kosovská epopeje, onen stmelující všénárodní jihoslov. prvek, který též umělecky roste a vrcholí v moderní Vojnovičově Smrti matky Jugovičů, uchvátila také Kollára svou homérskou šíří. „Není bez zajímavosti, že Kollár, příslušník československého národa, oslavuje více a častěji Kosovo než Bílou horu, že odezvu bulharského pádu pod stejným nápořem tureckým nebo stopy porážky šlechty chorvatské za bojů protitureckých v Slávy Dceři nelze naléztí vůbec. Kollár se dal sugescí jejího hlasu véstí tak, že ani nepátral ve svých kosovských znělkách po pravdě historické. Vlnu osmanské zhouby, která se však nezastavuje u Kosova, nýbrž poráží celý srbský národ a valí se do střední Evropy, lze pozorovati velmi dobře v Slávy Dceři, v níž vystupuje z jejího třetího, čtvrtého a pátého zpěvu, retorikou, apostrofou a kontrastem zmonumentalisovaná a vtesaná do mramoru pádnými údery dláta českého klasicisty.“

★

m. — Z nové polské beletrie.

Za nejvýznačnější beletrist. dílo poslední doby pokládá kritika novou trilogii „polského Flauberta“ Wacł. Berenta „Nurt“ (Proud). Více než šedesátiletý autor proslulé kdysi „Práchniviny“ (1903) nepatří jistě ke spisovatelům, jimž by bylo možno vytýkati nadprodukcí: za 40 let vydal jen 7 knih, ale zato vynikajících mistrnou opravdu formou, skvělým slohem i hlubokou dušezpytnou analýs. Proto není divu, že každé jeho nové dílo, objevující se vždy až po řadě let, budí velkou pozornost. Tak je tomu i s „Proudem“, z něhož vyšly zatím jen dva svazky s tituly „Lidé starodávni“ a „Pohrobci“, třetí bude slouti „Obnovitelé“. Autor sám dává celému dílu podtitul „biografická vypravování“. S celým svým vyspělým uměním kreslí tu několik výrazných postav z epochy Stanislavovské, zachycuje nestranně dvojí proud porozborového polského života, vyznačený hesly: meč a kniha. Kritik „Przegl. Powsz.“ (leden 1935) zdůrazňuje zvláště, že B-ovo dílo je prvním velkým uměleckým súčtovaním samostatné Polsky s heroickou i mučnickou historií rozborovou: mluví o ní spravedlivě, pokojně a moudře, jako člověk vzpomínající již bez vášnivosti i trpkosti na tragická, ale již zlikvidovaná období svého života. Tuto velkou synthesi polských dějin

představil Berent jako velký umělec: nikde jí nevnučuje, ale vždy vyrůstá sama z mistrně nakreslených obrazů a postav.

Druhým laureátem „ceny mladých“ (4000 zl.), kterou uděluje koncem ledna Polská akademie literatury, stal se letos krakovský básník Jalu Kurek, poněkud již také u nás známý z překladů v Arše. Odměněn byl jeho poslední román „Grypa (chřipka) szaleje w Naprawie“. Jalu Kurek (nar. 1904 v Krakově) vystoupil literárně velmi záhy jako překladatel italského futuristy Marinettiho. Stoupencem nejmodernějších franc. směrů ukázal se jak ve vlastní básnické tvorbě (Upaly 1925, Śpiewy o Rzeczypospolitej 1930, Usta na Pomoc 1933, Mohigangas 1934), tak i v redigování „avangardního“ lit. listu „Linja“, vydávaného v Krakově 1931—1933. Ani v prose není nováčkem: po prvním románu „Kim byl Andrzej Panin“ (1926) následovaly „S. O. S.“ (1927), „Mount Everest“ (1932) a konečně nedávno „Grypa szaleje w Naprawie“ (1934). Je to tvrdý, ponurý, mladicky smělou rukou kreslený obraz hladem a bídou zubožené podhalanské vesnice, nad níž se vznáší hrůza smrti.

★

m. — Reforma polského pravopisu.

Poláci sami uznávají, že jejich pravopis náleží k nejsložitějším a nejtěžším a že jeho osvojení působí zvl. ve školách dětem i učitelům mnoho zbytečných nesnází. Proto objevují se u nich tak často snahy po reformě. Menší opravy provedla krakovská Akademie umění již po dvakrát (r. 1891 a 1918). Po třetí pokusila se o nové změny r. 1932 při novém vydání pravopisných pravidel, ale tyto změny vzbudily tolik protestů se strany vědeckých odborníků i obecnosti, že ministerstvo školství zakázalo užívati ve školách tohoto vydání.

Potřeba reformy ukázala se však tak naléhavou, že Akademie umění a ministerstvo školství učinily nedávno nový důležitý krok: utvořily společnou komisi (Komitet Ortograficzny), v níž jsou také delegáti Polské akademie literatury, Spolku novinářů, a všech organizací vědeckých, učitelských i nakladatelských.

V celkové zprávě o dosavadních pracovních výsledcích této komise oznamuje Dr. Bron. Wiczorkiewicz, že byly zamítnuty všechny návrhy, usilující zavésti nové grafické typy (na př. typ český, nové tvary písmen atd.): není prý potřeba vytvářeti nový grafický obraz „z ohledu na náš kulturní rozvoj, neboť grafický obraz polského jazyka třeba pokládati za organismus o samostatné logice, historicky ustálený, který ve svém základě nemůže podléhati změně.“ — Zamítnut také směr krajní modernisace, požadující fonetický pravopis. Za základ své práce přijala komise modernisaci povahy evoluční, t. j. aby se reforma opírala o dosavadní stav, ale přitom hledala možnosti stálým vývojem přiblížiti se potřebám dnešní změněné skutečnosti.

Prvním takovým praktickým důsledkem této zásady bude (dle autora) zrušení, že místo dosavadního ó (ogórek) bude se psáti prostě u (ogu-

rek), místo rz (rzad, Rzeczpospolita) z (žad, Żeczpospolita). Jak se zdá, není při této reformě, jež má být dle podmínky ministerstva školství „dlouho trvalou“, velké naděje, že by došlo k pronikavějším změnám, jaké by byly vítány jistě i cizincům učícím se polsky.

★

hd. — Hvězdná obloha v březnu 1935.

Milovníci hvězdnaté oblohy tvrdí, že nejkrásnější pohled na hvězdnou oblohu naskytá se nám v měsíci únoru. Netřeba totiž čekat, až jednotlivá krásná souhvězdí vyhoupnou na obzor, jako v prosinci nebo v lednu, poněvadž hned za časného večera jakoby nebeský klenotník rozložil po obloze nejkrásnější a nejvzácnější klenoty a skvosty, které ve své nebeské klenotnosti chová. Jest to ona část hvězdné oblohy, na kterou jakoby prstem ukazuje mírně zahnuté oje Malého vozu, když je přes polárku prodloužíme dále směrem dolů k obzoru. První a nápadná hvězda, ku které nám toto prodloužené oje Malého vozu dovede, jest jasná, bílá jiskřící Capella - Kozička ve Vozkovi. Pod Capellou níže k obzoru jest skvostný Orion, v něm nahoře červenavý Beteiguze, dole pak bílo-modrý Rigel, k západu od nich červený Aldebaran v Býkovi s Plejádami a Hyádami, k východu od Kozičky jest bílý Kastor a Pollux v Blížencích a pod nimi k obzoru bílý Prokyon - Malý pes a ještě níže bílý jiskřivý Sirius - Velký pes.

Tato nejkrásnější část hvězdnaté oblohy stěhuje se na počátku března mezi sedmou a osmou hodinou večerní přes poledník na západní stranu oblohy. V pozdějších hodinách večerních pak jedno souhvězdí za druhým klesá pod obzor a mizí našim zrakům. Místo zimních souhvězdí nastupují vládu na večerní a noční obloze souhvězdí jarní a letní. Jest to především Velký vůz, který jest ovšem souhvězdím obtočným, a proto celý rok před našima očima pozpátku krouží okolo severní točny a nikdy tedy neklesá pod obzor. V letních měsících krouží téměř nad našimi hlavami. Střední část letní oblohy mezi Velkým vozem a obzorem vyplňuje velké souhvězdí Velkého lva, jež tvoří velký, dosti pravidelný kosodélník. Na západní straně tohoto kosodélníku je první hvězda Velkého lva, totiž bílý jasný Regulus. Nad tímto Regulusem lze při trošku pozornosti viděti šest nebo sedm menších hvězdiček, které s Regulusem tvoří podobu jakoby velkého srpů, obráceného ostřím a hrotem ku západní pravé straně. Asi uprostřed mezi souhvězdím Blíženců na západě a mezi Velkým lvem na východě jest dosti nepatrné souhvězdí Raka, v němž bystré oko postřehne alespoň dvě jasnější hvězdičky, jež se zovou Severní a Jižní oslepek a mezi nimi uprostřed jest malá okrouhlá mlhavinka, bystrému oku dobře viditelná, jež se nazývá Praesepe neboli Jesličky.

Oje Velkého vozu a jeho přední kola tvoří dohromady velký oblouk. Pod tímto obloukem spatří každé dobré oko shluk drobných hvězdiček. Jest to hvězdokupa Kšice Bereníky, krásné vlasy starověké

královny Berenšky, které bohové pro jejich krásu na obloze zvěčnili. Kdo máš jakékoliv, i malé kukátko, podívej se tam, najdeš tuto hvězdokupu zcela jistě a potěšíš se pohledem na tuto krásu, v pravdě nebeskou. A když už máš v ruce kukátko, podívej se jím také na toho Raka mezi Blíženci a mezi Velkým lvem. Uvidíš tam také jistě ony dva oslíky a mezi nimi mlhavinku Jesliček.

Prodloužíme-li oblouk oje Velkého vozu dolů, směrem k obzoru, dostaneme se do sousedního souhvězdí Volaře-Bootes. Horní, severní stálice tohoto souhvězdí tvoří dosti pravidelnou podobu draka, jakého chlupci pouštívají na podzim. Pod tímto drakem jest hvězda první velikosti, červenavý Arkturus, který hodně zvýší svou nebeskou krásu, podíváme-li se na něj jakýmkoliv kukátkem. Prodloužíme-li onen oblouk oje Velkého vozu přes Volaře-Arktura ještě dále a níže k obzoru, dospějeme ku souhvězdí Panny, a sice ku její nejjasnější hvězdě bílé, jasné, jejíž jméno jest Spica čili Klas. Pod Pannou a pod Velkým lvem jsou dvě menší, ale výrazná a zřetelná souhvězdí, a sice pod Pannou malý, pěkný kosočtverec Havrana a pod Velkým lvem souhvězdí Poháru, při trochu obrazotvornosti znázorňující dosti dobře obrysy skutečného poháru nebo kalicha. —

V jarních měsících, totiž od února do května, lze pozorovati na západní obloze po západu slunce tak zvané světlo zvířetníkové, nebo zodiakální. Jest to kužel jemného, útlého světla, nachýleného ku levé straně v těch místech, kde slunce zapadlo. Tento světelný kužel spadá dohromady s ekliptikou, to jest dráhou, kterou slunce se blížilo ku obzoru. Proto se nazývá světlo zvířetníkové nebo zodiakální. Zodiakus nebo zvířetník jest totiž ekliptika. Posud se nepodařilo hvězdářům a fysikům vysvětliti původ a příčinu tohoto krásného zjevu světelného. V našich krajinách jest toto světlo velmi jemné, útlé, jenom zřídka jest u nás jasnější a zřetelnější. Proto uniká naší pozornosti. Ale v krajinách tropických bývá toto světlo někdy až nápadně jasné. Alexandr Humboldt je viděl v Jižní Americe tak jasné, jako nejjasnější části Mléčné dráhy. Tam tedy tohoto krásného zjevu nelze přehlédnouti. Na podzim lze toto světlo zase viděti na východě, před východem slunce, v těch místech, kde slunce má vycházeti, a sice od srpna do listopadu.

Ještě jiný, a sice velmi zajímavý zjev lze pozorovati v březnu na měsíci. Dne 5. března bude nový měsíc, pak bude přibývati do 12. března, kdy bude první čtvrt. Dne 6. a 7. března bude srpek přibývajících měsíce postupovati nahoru podle Venuše nebo-li Krasopaní na západní obloze, po západu slunce. Račte sobě laskavě povšimnouti, že srpek měsíce nebude obrácen svými rohy k levé straně, tedy k východu, nýbrž bude téměř ležet na své oblé straně a bude se téměř jako lodička vznášet na vlnách. Příčina jest velmi jednoduchá. Na jaro, tedy už nyní ekliptika čili dráha slunce, měsíce a všech oběžnic stoupá na západní obloze hodně příkře do výšky. Slunce jest po svém západu pod měsícem, srpek měsíce jest tedy téměř kolmo nad sluncem, proto slunce svítí naň zdola, a proto jeho rožky jsou obráceny

téměř kolmo do výšky. Proto činí dojem, že plave jako lodička na vodě.

Jiný zajímavý zjev před první čtvrtí na začátku března jest tento. Lze viděti v tu dobu, když bude měsíc postupovati nad Venuši, nejenom ozářený srpek, nýbrž i jeho celou ostatní část neozářenou, pohrouženou vlastně v čirou tmou. A sice bude tato neozářená část měsíce zářiti zvláštním popelavým nebo zelenkavým světélkem, dosti jasným, takže tento zajímavý úkaz nemůže ujíti nikomu, kdo si ho povšimne. Až bude první čtvrt úplná, tedy 12. března, tento úkaz zmizí a druhá, neozářená půlka měsíce zmizí úplně našim zrakům, jako by jí tam vůbec nebylo. I výklad tohoto zajímavého úkazu jest velmi jednoduchý. Ženiální muž Lionardo da Vinci byl první muž, který tento zajímavý zjev zcela správně a dobře vysvětlil. Ono popelavé, zelenkavé světélko na neozářené části měsíce, jest totiž světlo sluneční, které se odráží od naší země jako od zrcadla, jest vrženo do prostoru světového, padá na měsíc, mizí ovšem na ozářeném srpku, ale ozařuje ostatní část měsíce, do tmy prohlouženou, a činí ji přístupnou našemu oku. A od které části naší země koule odráží se toto popelavé světlo? . . . Lionardo da Vinci na to už kápl. Když slunce u nás zapadne, putuje do Ameriky. Ale napřed ozařuje Atlantický oceán; světlo padá tedy na ohromnou tmavomodrou plochu, odráží se od ní a padá pak na měsíc. — Tento zjev jest nápadnější na podzim, když před východem slunce světlo sluneční, odražené od země, padá po poslední čtvrti na srpek ubývajícího měsíce. V tu dobu totiž slunce, dříve než-li vyjde u nás, svítí na ohromné pouště mongolské a na travnaté stepi středo-asijské, od nichž se odráží více světla slunečního než-li od tmavé hladiny Atlantického oceánu. A proto jest tento zjev na podzim ráno před východem slunce při poslední čtvrti měsíce jasnější a nápadnější. —

Z oběžnic lze v březnu pohodlně viděti jenom Venuši po západu slunce na západní obloze. Na konci března zapadá dokonce 3 hodiny po západu slunce. Při tom se 22. března setká s Uranem, který bude státi nad ní méně nežli obnáší průměr kotouče měsíčního, a sice v souhvězdí Skopce. —

Slunce překročí 21. března o 14 h. 18 m. rovník, z jižní polokoule přestoupí na severní, den a noc budou stejně dlouhé, máme jarní rovnodennost a začátek jara. —

Vychovatelský.

bka. — O katolickém školství

více se píše a mluví než jedná. Nedávno Český zápas (organ čsl. sekty) roztahoval s obvyklou škodolibostí případ v Plzni, kde stěží sehnali se žáci pro — jednotřídku katolické školy. A netrvalo dlouho, kdy do katol. veřejnosti byly házeny zápalné věnce, že kdesi odmítl řídící učitel připsnouti kříž do nové třídy, a z celého případu bylo vyvoláno veřejné pohoršení. Porovnejme: 77% katol. v Č. S. R. nemá organisováno své školství, zatím co 36% katol. v Nizozemí pyšní se vyspělou organisací znamenitého nižšího i vyššího školství. Jsou zajisté rozmanité příčiny této bolestné skutečnosti. Uvažme však jedno: není třeba vinu hledati ve vlastní lhostejnosti? Katoličtí rodičové nedbají o školskou výchovu svých dětí, čehož dokladem je nedávno oznámený rozchod „Sdružení přátel křesť. výchovy“. Spoléhati se na kněze, že za 2 hodiny týdně nábožensky upevní dítě, které ani ve škole a (velmi často) ani doma nenalézá podpory pro to, co mu kněz během té krátké doby vpraví do duše, to jest hříšné spoléhání P. Boha. Jako takové nemůže ovšem přinést konečného zdaru ve výchově náboženské. Slyšíme: od toho je kněz, aby dítěti vštěpoval náboženství. Proto také ty výsledky! Dítě doma se nemodlí, rodičům ani nenapadne se pomodliti, jíti s vlastními dětmi k sv. zpovědi, sv. přijímání, ani chuti opakovati s dětmi to, co v hodině náboženství slyšelo ve škole (ale j i n é předměty se zkouší a vyžaduje jich znalost!). Náboženství nesmí býti jenom heslem, kněz jediným povinným vychovatelem nábož. výchovy. Bez katolické rodiny, bez katolicky vychovávaných dětí nemůžeme budovati katolické školy. Vzpomínám si, jak v jedné osadě na Mělnicku na sklonku století evangelíci houževnatě se drželi své školy. A právě odtamtud vyšel šefredaktor Venkova, Vraný. Ano, taková náboženská škola dává základ pro celý život.

Aby bylo jasno: nelze plzeňský případ aplikovati na všechny katolíky ve státě. Leč přece musí výsledek zaraziti. Řekl-li jistý cizinec (katolík a známý žurnalista), že náš katolický život drží se stále příliš na povrchu, zdá se, že mluvil hodně pravdy! Dokud nebude od dětství dítě doma i ve škole vedeno tak, jak se sluší na křesťanskou, katolickou výchovu, potom ani rozmach vnějškový (politický) nebude nikdy mítí pevného základu.

Nuže, chceme-li mítí katol. školu, nezačínejme od prostředka. Dejme celé akci základ rodinným životem. Zachyťme rodinný život pro živý náboženský život, utvořme v katolické rodině buňku, která bude základem celého snažení. Dítě z domova zbožné, doma vidoucí náboženství praktikované, nebude ztraceno ani v této „neutrální“ škole. Když ovšem katolických rodin na osadě bude většina, nikde nemůže zabrániti, aby požadovali i katolického učitele.

Ale i menšina (je-li ovšem pevná) hodně zmůže, dovede-li svým vystoupením zjednat si náležitou úctu.

Dokud však se bude vše skládati na bedra katechetova, dokud děti nepřivedou do kostela a ke svátostem rodiče, jsou (zejména v Čechách!) naděje na k a t o l. školy hodně mlhavé! Pokusy několika nadšených jednotlivců skončí pak často bolestně pro iniciátory a nevěrcům i sektářům dá se zase hodně tučné sousí. Jim samozřejmě nejde o duchovní život dětí: stačí přece sport, bio, trampování. Mají to pro své děti ulehčeno. Ale k a t o l. rodiče zodpovídají za duši, nesmrtelnou duši svých dětí!

★

ak. — Výchova národní.

Nedávný boj o insigne Karlovy university dal podnět, aby se mluvilo a psalo o vlastenectví a o národní výchově. Jistě každý se zdravým rozumem pokládal národní výchovu za samozřejmost. Dnes ovšem vlivem různých intelektuálů, klonících se k materialistickému internacionalismu, národní výchova má býti zeslabována, na druhé straně zase by to mohlo vésti k tomu až i „náboženství nahraditi ideálem vlasti a nacionalismem“. Neboť extrema se tangunt. Jedněm se stává náboženstvím bolševická internacionála, druhým by se jím mohl státí překypělý nacionalismus. Škola zajisté slouží jednotlivci, jednotlivcem národu a národem lidstvu. O tom nemůže býti pochybnosti. Jako jednotlivce hodnotíme pro národ, tak národy hodnotíme pro lidstvo. Jsou tu rozdíly v myšlení a cítění, v hodnocení a chtění, které se projevuje v jazyku a literatuře, v mravech, ve hře i v umění, ale ony se objektivují i v rozdílech státních a hospodářských zřízení. Jen pravda jest jedna a proto jest internacionální, t. j. pravda theoretická a mravní, pravda vědy a Zjevení! Úkolem školy nemůže býti, aby vychovávala obecně lidsky, internacionálně, jako již chtěl humanismus, Rousseau a filantropismus. Každý národ musí míti výchovu svou podle ducha a charakteru svého; výchova musí vésti k národu, musí budit zájem o udržení a další vývoj vlastního národního společenství, ovšem rozvázně a umírněně, vedena nadnacionálními hodnotami theoretickými, etickými a náboženskými. Tak nutno rozuměti poměru národnosti a náboženství. Správná výchova se zabývá kulturními statky vlastního národa, ale nezanedbává srovnání s cizími národy a jejich relativními přednostmi. Nesmí tedy vésti národ k sobectví a k pohanství, které nedbajíce práva a svobody z pojmu lásky odstraňuje lásku ke všem lidem a v péči o vlastní národ nepřihlíží k pravému cíli člověka. Tak vážíce si vlastního národa nebudeme podceňovati národů ostatních; to je podmínka pro smír národů, pro světový mír a pro Boží stát. Jsme všichni dítkami jednoho Otce. Kde pak národ a stát nespadají v jedno, kde jsou národní menšiny, má stát právo, aby pracoval k vyrovnání, aniž by urážel těch menšin, kterým musí dopřáti, aby se mohly vychovávat v mateřském jazyce a držely se svých národních tradic, ovšem bez porušení státních povinností a jednoty. K tomu

přihlíží občanská výchova, aby byl buzen zájem pro státní společenství. K tomu však nestačí jenom poučení, znalost zřízení a zákonů bez vnitřního pojítka. Tu jsou také důležité motivy mravní a náboženské.

Z řečeného plyne, že ideál výchovy národní musí býti doplněn ideálem humanitním. A tak se stále vracíme k jednomu. V ideálu výchovy humanitní jest zahrnut ideál výchovy národní. Čili výchova národní musí býti spojena s výchovou náboženskou, která přes hranice národní vede k duchovní jednotě, „aby všichni jedno byli“. Ideál křesťanské humanity jako ideál homoeodeity, synovství Božího a podobnosti Bohu. Tím není zrušena idea výchovy národní, láska (pietas) k vlasti jest přirozenou páskou, jest jenom vedena, aby se nezvrhla v přemrštěné sebepřeceňování, v sobectví a násilí, v imperialismus. Dobrý křesťan jest i dobrým vlastencem. Sv. Tomáš lásku k vlasti klade hned na druhé místo po náboženství. Je to přirozené uspořádání Bohem chtěné, a každé vychýlení musí vésti k poruchám. Abychom tedy milovali vlastní národ, nemusíme, ba nesmíme, nenáviděti národy jiných. Nechtít nenávidět všech neznamená oslabovati vlastní národ vzdáním se práv, které mu po spravedlivosti náleží. V tom, jak se zdá, se rozcházejí nejvíce názory mnohých.

Jednostranná nacionální výchova musí se minouti cílem jako se jím mívá výchova internacionální, která vychovává lidi hrubé a bezcitné ke svým nejbližším, neguje národ. A kdo nemá lásky ke své vlasti, k svému národu, nebude jí míti ani k lidstvu. Mluvíti o lidstvu a činiti násilí bratrovi, jest jen velké mluvení a velké poblouzení. Práce pro lidstvo začíná u člověka nejbližšího, u národa, z jehož krve jsme a v němž tkvíme svými kořeny. To je vlastenectví, to je tradice našich velkých mužů. A práce pro národ je živena láskou ke všem lidem a vůdčí ideou, jíž jest Bůh. Bůh jest jeden, k němu vzhlíží zrak a vzpínají se ruce všech lidí v lásce bratrské. To je centrum. Tu je „čočka, která sbírá v sobě rozptýlené paprsky a promítá je do jediného ohniska.“ Spojuje nás společný původ a společný cíl. Hledejme tedy, co nás spojuje a sdružuje, ne co nás dělí a rozdvouje. Tak jedině může vzniknouti „království duší“.

★

ak. — Latina na střední škole.

Nespokojenost s novou reformou střední školy, trvající letos třetí rok, se projevuje nad odstraněním latiny z třídy první a druhé. Jest ještě v dobré paměti, jak jistě kruhy, kterým šlo jen o praktičnost, byly by nejráději latinu vysadily vůbec z vyučovacích předmětů; našly i své psychology a pedagogy. Poněvadž však povoláné instituce a mnoho jednotlivců, také z kruhů zv. praktických, se vyslovilo pro latinu jako předmět nepostradatelný pro vzdělání, byla odsunuta řečtina na gymnasiích a francouzština na reálních gymnasiích do kvinty a latina na obou typech do tercie. Šlo prostě o to, aby se vyhovělo také části

učitelstva, aby měšťanka bylo postavena na roveň nižší střední škole, ač rozvážnější správně poukazovali k tomu, že přece nejde o nějakou prestiž či o něco jiného, poněvadž měšťanka a střední škola jsou dva různé druhy škol s různými cíli.

Kromě toho se braly v úvahu důvody psychologické, didaktické, paedagogické a sociální. Říkalo se, že latina je pro primány obtížná, že tělesně a duševně vyspělejší tercián se bude latině snadněji učit, poněvadž již bude ovládati mluvnicí, že se odstraní přetěžování, ježto se v žádné třídě nezačne vyučovati současně dvěma cizím jazykům, že rozhodování o druhu studia (typu stř. školy) bude posunuto do vyššího věku a že rodiče mohou mít dítě co nejdéle doma, když bude moci doma chodit do měšťanky a potom teprve bez zkoušek (anebo jen s některými doplňovacími zkouškami) přestoupí na střední školu, takže se kromě výhody paedagogické uleví i sociálně slabým.

Zkušenost nad učenost. Předně s tím posledním důvodem. Rodiče, kteří chtějí dát dítě na střední školu, chtějí je tam mít hned od primy, i sami učitelé. Aspoň zkušenost učí, že není případů anebo jen velmi málo, že by učitel dal své dítě na měšťanku a přišel s ním teprve do tercie nebo do kvarty. A kolik je těch ostatních? Pramáno. Proto se poukazuje k tomu, že ten důvod padá a že k vůli třem čtyřem žákům nebylo potřebí latinu odsunovat až do tercie. A horší prospěch vůbec dává podnět ke steskům. Nejsou to učitelé latiny, ale předně učitelé téměř všech předmětů naukových, jak češtiny, tak dějepisu, matematiky, chemie. Naříkají na menší úsudkovou vyspělost a pohotovost vyjadřovací a historikové ještě na obtíž s vyslovováním cizích jmen. Všichni srovnávají vyučování, když byla latina od primy, s vyučováním nynějším, kdy je latina od tercie, a vyslovují nespokojenost s vyučováním nynějším. A latináři? Začnou v tercii, ale musí začít a postupovat stejně jako začínali v primě. Poněvadž však mají v tercii a kvartě probrati skoro tutéž látku, která se dříve probrala ve třídě I.—IV., musí s látkou pospíchat, nezbyvá času k opakování, a tak žáci základů dobře neovládají, i musí se učitel ještě v kvintě při četbě zdržovat výkladem základních věcí. Považme jen, že v kvartě se musí probrat skladba, nepravidelná slovesa a k tomu je ještě četba článků z čítanky. Anebo v kvintě se věnuje mluvnicí v I. pololetí z hod., v II. pol. 1 hod. doplnění skladby a pádosloví, a má se číst Caesar, Sallustius a Ovidius! Dříve pádosloví byla věnována celá tercie, při čemž se při překladu vět opakovala skladba a nepravidelná slovesa. A tak jsme svědky zjevu, že žák v I. a II. třídě má celkem pohodlné studium a v tercii a v kvartě podléhá, ježto se buď nemůže vžít v intensivnější a pravidelnou práci domácí anebo ani nestačí. Nastává přetěžování, ježmuž jsme se měli vyhnouti. A ještě se připomíná, že dnes je celkem málo primánů, kteří by nebyli začali s němčinou již na obecné škole, takže by pro primána byl vlastně neznámým jenom jeden cizí jazyk, latina.

Za druhé pro přemístění učení jazykům do nižších tříd mluví důvod psychologický a paedagogický. Memorování tvarů a slůvek se hodí lépe do nižších tříd než do tříd vyšších. A dnes se latinou začíná v tercii

a řečtinou nebo francouzštinou až v kvintě. Každá výchova musí odpovídati přirozenému vývoji. „Eadem ratione operatur natura et ars“ znali již staří. Myslícího rozumu nabýváme teprve léty, nutno tedy využít toho, k čemu se mládež kloní. Zprvu jest potřebí pěstovati paměť a k tomu se právě hodí gramatika s tvaroslovím a slovní poklad, bez něhož pak četba není možná. I v matematice je třeba přihlížeti nejprve k paměti. Teprve později se vyvinuje fantasie a samostatné myšlení. Všechno má svůj čas.

A konečně se znovu připomíná, že žáci vníkali v porozumění i mateřštině lépe ve spojení s latinou; vždy se také doporučovalo, aby v primě latině a češtině vyučoval jeden učitel. Podle nové reformy jazykový výcvik byl ponechán hlavně mateřštině samé. Čili jde o metodu, o kterou spory nejsou data nového. Má se totiž vyučovati mateřštině systematicky, gramaticky anebo cvikem a srovnáváním s jinou řečí? Někteří za nejdůležitější výuku pokládali a pokládají gramatiku a stilistiku řeči mateřské, druzí — a tu přijdeme až ke Quintilianovi — myslí, že vyučování mateřštině musí býti ve spojení s cizí řečí, pak se žák cvičí napodobením, „*artis pars magna continetur imitatione*“, a ovšem vlastními pokusy. Sloh se cvičí nejlépe překladem z cizí řeči. Bossuet napsal: „*J'ai peu lu de livres français et se que j'ai appris du style, je le tiens de livres latins et un peu des grecs*“ Za nejvhodnější jazyk pro cvik a srovnávání se pokládá latina s jednoduchou a logickou stavbou vět, na níž se také moderní řeči vzdělávaly a vyvíjely.

Výsledek zkušeností a nespokojenosti s dnešním stavem je ten, že si téměř všichni středoškolské profesoři přejí, aby se latině vyučovalo zas od primy. V tom smyslu se také bude pracovat a bude-li pan ministr školství tomu přát, můžeme se toho dočkat. Vždyť by bylo možno latině bez nesnází ponechat v I. a II. třídě po 4 hodinách. V I. třídě jsou stejně 2 hodiny týdně volné a 2 hodiny by se našly v předmětech, v nichž učitelé si ani nepřáli tolik hodin, kolik mají.

ak. — „Místoředitel“ a zkoušky ředitelské.

Je-li starost o škol. psychologa starostí paedagogickou, je starostí ještě jiná funkce, které se někteří profesoři dožadují, totiž funkce místoředitele. Byl by to jaksi druhý ředitel, mající na starosti administrativní stránku ústavu. Tak by byl ředitel uvolněn, aby se mohl úplně věnovati didaktickému a paedagogickému zájmu ústavu. Ale kromě toho více profesorů by dosáhlo vyššího služného. Toto je požadavek spravedlivý, neboť vyššího služného do pense dosáhnu jen profesoři, kteří se stanou řediteli. Ale tomu by se jistě bránila státní kassa, profesorů se také málokdo zastane. Neboť je to stav „neproduktivní a nerentabilní“. Vyhlídky tedy takového požadavku — nebledě k tomu, jak by asi takový dualismus šel k duhu škole — nejsou valné.

A proto: Jsme národ „zkoušený“, jak vtipně napsal profesor Hend-

rich, ať jsme tedy ještě více zkoušení. „Kdo se hodlá ucházeti o ředitelské místo, ať se podrobí zkoušce.“ Člověk se diví, že by na takový nápad mohl přijít i profesor. Zajisté že ředitelem má být člověk s jistým rozhledem paedagogickým, ale také tu platí „kultura“ ředitele. A té mu nedá žádná zkouška. Že prý by se zabránilo politické protekci. Jakoby tato mocná paní neměla dost dlouhé ruce, aby nezasáhla i do nově zřízené funkce či instituce! A aby tak ještě někdo nepřišel na znamenitý nápad, ať se profesori podrobí vždy nové zkoušce po prázdninách, neboť literatura odborná, psychologická a paedagogická valem vzrůstá. A tak bude z profesora uštváný a vskutku zkoušený tvor, který, kamkoli se obrátí a pohlédne, všude uvidí cedulu s nápisem: „Zde se zkouší!“ Chceme vyrábět ve století techniky všechno, proč tedy ne také profesory, ředitele a inspektory? A mnoho z lidí toužících dosáhne různých podtitulů, jako „zkoušející komisař pro...“ atd. Taxy by se totiž neplatily, leda z toho aprilového přídatku. Čili: z nikoho se nestane řádný ředitel, nemá-li potřebných znalostí, zkušeností, povahy, charakteru a obratnosti. A tu ať svědomitě se zamezením nátlaku činitelů mimoškolských rozhodují nadřizení, kteří přece za několik let poznají, hodí-li se kdo za ředitele; to ostatně vědí i profesori mezi sebou. Kdo má různé patologické sklony, může udělat třeba deset ředitelských zkoušek a přece nikdy nebude ředitelem zdatným a příjemným ani žákům ani učitelům ani představeným.

★

ak. — Psycholog na střední škole.

Rozvoj psychologických zkoumání a šetření a zvýšená péče o studující mládež vedla k myšlence, aby na stř. škole byl jeden člen z prof. sboru rádcem ostatním, aby byl rádcem žákům a prostředníkem mezi nimi a sborem. Myšlenka sice dobrá, ale je otázka, zda by se ta funkce plně osvědčila. Předně byl by to patrně, aspoň dnes, mladší profesor a za druhé theoretické znalosti a znalost testování a výzkumu nejsou ještě všechno, zvláště když psychologický výzkum pohybuje se ještě dnes na povrchu. A za třetí je jisté, že by docházelo k nedorozumění. Jistě můžeme vystačiti dosavadním postupem, spoluprací ředitelů, třídních učitelů a součinností docentů ve třídě. Jest ovšem nutno, aby se profesorům nastávajícím dostalo žádoucího vzdělání psychologického a paedagogického. A kdyby šlo o případ zvláště sporný nebo bylo potřebí důkladnějšího objektivního vyšetření, máme paedologický ústav a studentské poradny, které by v obtížných případech přispěly. A konečně jsou rodičovská sdružení, ve kterých možno také dost vykonati pro vzájemné dorozumění.

Hospodářsko-socialní.

Akciové společnosti

jako všechny družstevní podniky nové doby měly hlavně za účel, aby penězi četných vkladatelů se mohlo podnikati, nač jednotlivec nestačí. Zlořády, jež se při tom vyskytovaly i vyskytují (srv. u nás úpadky tolika peněžních ústavů a státní sanace, ač se ani u společenstev s omezeným ručením nepoužilo tohoto povinného ručení) pocházejí hlavně z nedostatečného dozoru akcionářů a odtud přirozeně vyplývajícího pánovitého hospodáření správních rad. U nás i jinde.

Chyba jest ovšem již ve volbě těchto. Výborství v akciové společnosti (a jim podobných výdělečných družstvech) se pokládá za sinekuru, ne za odpovědný pracovní úřad. Hlavní jest především ne vůle spolupracovati, tím méně schopnost a poctivost, ale aby pan rada při každé schůzi byl zapsán a aspoň část si jí odseděl, aby nepřišel o diety — však účetní neb ředitel nebo prokurista nebo jakkoli se jmenuje, práci udělál! K tomu také náleží co nejtučnější podíl z čistého zisku, třeba ani čistý nebyl. Čítává se v %, ale jest pak přece ohromný rozdíl, jak vysoký čistý zisk jest, jde-li o ústav malý či velký, má-li jaké větší úkoly před sebou atd. Tyto mnohdy nehorázné odměny za nic ovšem lákají a vedou ke korupčním volbám. Druhá věc jest, že akcionáři o vlastním chodu správy se ani nedovědí ani o to nedbají, ačkoli správná rada jest vlastně sborem jejich volených zástupců, nikoli pánem.

Dále bývají valné hromady akcionářů výsměchem „valnosti“. Odpomoc by byla buďto závaznost neb odměna za přítomnost. Horší ještě jest, že ani ti přítomní nežádávají výklad a odůvodnění bilance, kterou šikovní účetní dovedou po případě tak nafrisirovat, že se v ní nikdo nevyzná. Odtud pak často ty smutné konce.

*

Distributismus.

Angličtí konvertité G. K. Chesterton a Hilaire Belloc vedou „Distributist League“, která se pokouší vyvolati stejnoměrné a spravedlivé rozdělení majetku, „aby obnovena byla svoboda občanů“. Části její práce m. j. jsou: ochrana drobného majetku; rozdělení velkého v malé; kde to není možno nebo by nebylo prospěšno, větší účast širších vrstev ve velkomajetku (podíly, akcie atd.); osídlování na venkově. V Anglii, kde od půldruha sta let soustava kapitalistická jest nepsaným zákonem, zovou to utopismem. Avšak utopismus tento se prodírá i proti fašismu i proti socialismu, těžko sice a pomalu, ale přece. Jmenovitě mu jde o to, aby zamezil státní otročinu, v níž hledají spásu jinde, na př. u nás. Doufejme, že se vyhne také kouskům, jaké u nás prováděla t. z. pozemkárna, jež se nyní s naším světem loučí a vyvolává vzpomínky, nad nimiž bude potomstvo žasnouti.

Politický.

ml. — Francie.

Na francouzské zednáře přicházejí zlé časy. Po téměř 150 let neomezeně řídili osudy této země využívající všeho pro své účely pode jménem „rovnosti, volnosti a bratrství“. Aféra Staviského, ve které jsou zapleteni skoro všichni pohlaváři zednářští, jim zasadila velkou ránu, která se ještě zvětší, až se bude soudně projednávat tato smutná záležitost. Tato aféra převrátila smýšlení snad většiny Francouzů, kteří jsou nyní přesvědčeni, že obnova národní nebude možná, dokud tato osudná sekta bude ovládati francouzský parlament. Smýšlení zdravého jádra francouzského lidu se obrací živelně proti sektě. Tím ovšem není řečeno, že její vliv mizí. Ona pevně dosud drží své posice ve sněmovně, kde jest hlavní zastánkyní „laické školy“. Nedávno se teprve dověděla francouzská veřejnost, že parlamentní skupina zvaná „skupina laické obrany“ mající 220 poslanců jest útvarem ryze zednářským.

Odhalení toto učinil A. G. Michel ve své právě uveřejněné knize: „Francie řízená uzdou zednářskou“, v níž uvádí úřední doklady z „konventů zednářských“. Katolický deník La Croix uveřejnil o této knize obšírný článek, který vzbudil ve Francii ohromnou sensaci. V něm nazývá zednářství vůdcem republiky nad vládami, aby je ovládalo. Zednářství se neztotožňuje se žádnou skupinou parlamentní, ale ovládá je skoro všechny. Proto při volebních schůzích doporučuje k volbě kandidáty různých skupin, republikány, radikály, komunisty pod tou podmínkou, že neúprosne budou pod jeho dozorem.

La Croix cituje z uvedené knihy doklady, jak poslanec bratr obdržel napomenutí pro různé „přestupky“ nesouhlasící s jeho přísahou, ovšem zednářskou. Konečně bývalý poslanec radikál Gaston Vidal veřejně řekl: „Možno se státí poslancem, ano ministrem, není však při tom možno opustiti zednářské funkce.“ Když Herriot r. 1924 se stal ministerským předsedou a ve svém programu označil, že obnoví laickou politiku, zednáři mu poslali adresu s tímto věnováním: „Velikému občanu Herriotovi, který tak dobře uvádí v praxi naši zednářskou myšlenku, ač sám není zednářem.“ Tenkrát Herriot ještě zednářem nebyl. Když pak r. 1930 za ministerstva Poincaré někteří poslanci zednářští hlasovali, aby ve Francii byl dovolen noviciát řádů misijních, dostali důtku, aby si vybrali „mezi povinnostmi zednářskými a mezi zájmy poslaneckými“. Proto zednáři zřídili již r. 1927 kontrolní komisi 15 členů, která bdí nad činností a hlasováním poslanců závislých na zednářích.

Nyní upadl Flandin a Laval v nemilost socialistův a radikálů, Leona Bluma a Delbose. Tito dva byli nesmiřitelnými nepřáteli, dnes si leží v náručí. Proč? Flandin a Laval jsou toho příčinou. Flandin dopustil se zločinu, že 6. února šel do Notre Dame na mši svatou obětovanou za oběti usmrcené minulého února; Laval se opovážil

za svého pobytu v Římě navštívit papeže. Nic nepomáhá, že Laval prokázal vlasti neocenitelné služby smlouvou římskou a Flandin zajistil bezpečnost Francie v Londýně. To jsou vše vedlejší věci. Hlavní věcí jest, aby laický systém zůstal v platnosti. Zednáři mají skutečně nemalé starosti, neboť ve sněmovně se utvořil klub protizednářský s poslancem Cousinem v čele. Dále některé obce obdržely povolení, aby do škol zavěsily kříže. Ani Herriot nemluví již jako dokonalý zednář. Konečně socialistický poslanec Chastenet se osmělil mluvit pro návrat Kartusiánů do kláštera La Grande Chartreuse. Tak nyní Blum a Delbos si leží v náruči. Škoda, že Staviský není živ. Jistě by pomoci jich ze všeho hladce vyvázl.

★

bka. — Kristus či Hitler?

Hlasování v Saarsku překvapilo ty, kdož se nepoučili z událostí v Říši, když také naše socialistické a liberalistické noviny ronily krokodíli slzy nad německými katolíky. Ten, kdo zná duši německou, ovšem překvapen nebyl. Ostatně: i my žijeme ve sféře svatě říše římské a mentalita našich lidí i když není totožná, jest mentalitě německé při nejmenším podobná. Proto i u nás se spoléhali na saarské katolíky, že budou zachraňovat situaci. Když to dopadlo „špatně“, odnesl to Msgre Panico, a Stříbrný mu vzkázal, že jako to „prohrál“ v Saarsku, tak ani u nás mu pšenice nepokvete. Ovšem: zástupce sv. Otce to „neprohrál“, neboť němečtí katolíci rozhodli sami o svém osudu. Zde právě vidíme, jak hitlerism se stal samozřejmostí pro Němce. Hakenkreuzleři se nikterak neskrývají se svými plány. Před volbami nebál se promluvit náčelník saarských naci na adresu katolíků asi takto: „Hitler jest novým Kristem, větším a světlejším Kristem. Já sám jsem katolíkem, ale věřím, že Církev katolická nebude za třicet let v dnešní své podobě. Bude se jmenovat národní socialism. Jejím prelát, jejím papežem, jejím Kristem bude Adolf Hitler. Mé děti už nebudou smáčeti své prsty ve svěcené vodě ani se nebudou žehnati křížem. Ne! Budou zvedati ruce a volati: „Heil Hitler!“ „Hle, náboženství budoucnosti!“ „Chceme mít v Berlíně německého papeže, jímž jest Adolf Hitler.“ (La Croix du Pas de Calais 13./I. 1935.)

I u nás jsme často svědky, jak i v katolických kruzích vliv domácího hitlerismu zneklidňuje. Mládež často docela otevřeně sympatizuje s podniky Stříbrného a nikdo nemá odvahy varovati. A přece heslo: „Nic než národ“ by mělo trochu zarazit ty, kdož ev. by si s tím „nacionalismem“ chtěli přihřátí svoji polívčičku! Spinovi utíká mládež k Henleinovi. Caveant consules, aby i katolická mládež místo křesťanského pozdravu nezdravila „nic než národ!“

HLÍDKA.

Nově objevené biblické rukopisy.

Dr. Tomáš Hudec.

Nejstarší rukopisy původního řeckého textu Nového Zákona, jakož i překladu Septuaginty, které dosud byly známy, jsou psány na pergamentu a sahají svým původem do čtvrtého století po Kristu. Kodex Vatikánský a kodex Sinajský dle odhadu paleografů vznikly v polovině čtvrtého století, tedy okolo r. 350. Všechny ostatní rukopisy jsou pozdější.

Uvážíme-li, že nejstarší rukopis Homérových básní pochází teprve ze století devátého, uznáme, že novozákonní textová kritika má pro svoji práci mnohem starší a bezpečnější podklad. I když mezi těmito starými rukopisy je dosti rozdílů — nazýváme je varianty —, tu různosti ony nikde se nedotýkají podstaty textu, nýbrž jen věci podřadných. Z usilovné práce, jakou textová kritika za poslední století věnovala novozákonnímu textu, vyplynulo jako vědecký výsledek, že text Nového Zákona je tak jistý, jako snad u žádné jiné knihy antického starověku, a že jen o bezvýznamných věcech může býti pochybnost, jak zněl text původní, který vyplynul z pera svatopisců. Ideálem textové kritiky bylo dosíci textu, který by i v nejmenších podrobnostech úplně se shodoval s originály, zaniknuvšími bohužel už na konci prvního století. Prostředkem k tomuto cíli bylo třídění dochovaných starých rukopisů na různé typy čili skupiny a kritické srovnávání variantů, které se v rukopisech vyskytovaly. Kritická vydání Nového Zákona, jež vydali Tischendorf, Westcott a

Hort, von Soden, — z katolíků Vogels a nejnověji Merk — stojí jistě původnímu znění ztraceného originálu velice blízko.

Kdyby byl nalezen text o sto let starší než dosavadní nejstarší rukopisy, tu by tím ovšem bylo vneseno nové světlo do historie novozákonního textu a leckterá záhada nebo pochybnost by došla rozluštění. Text takový byl do nedávna jen zbožným přáním.

Hlavní příčinou, proč se nám nezachovaly rukopisy starší než ze čtvrtého století, byla ta okolnost, že v dobách dřívějších byly knihy Nového Zákona opisovány na materiálu tehdy na psaní obecně užívaném — na papyrusu. Papyrus, je-li v suchu a neužívá-li se ho, přetrvá tisíciletí, jak dokazují nálezy v egyptských hrobech. Když se však papyrus upotřebí, tu záhy propadá zkáze, protože je křehký. Papyrusové závitky, na nichž se Nový Zákon opisoval a jichž se užívalo při liturgii, brzo, velmi brzo se opotřebovaly. To právě bylo důvodem, že od 4. století počali Písmo svaté opisovat na drahém sice, ale nepoměrně trvalejším pergamenu.

Tajemná půda starého Egypta uchystala vědeckému světu nemalé překvapení. Byly to obrovské spousty popsaných papyrusů, jež pocházely ze století 4. před Kristem až do 6. století po Kristu a jež z velké části byly popsány řečtinou. Papyrusy ony byly vlastně nepotřebné odpady, které se z úřadů a domácností vyvážely za město na rumiště. Tam je zanesl prach a písek a tak se v suché půdě Egypta, kde téměř nikdy neprší, uchovaly až po naši dobu, kdy je lopata badatele znova vynesla na denní světlo a získala vědě. Papyrusy ony, jež jsou obsahu tak rozmanitého jako život sám, neobyčejně jasným světlem ozářily život prostého antického člověka v době hellenistické kultury.

Mezi oněmi papyrusy bylo však velmi málo takových, jež by obsahovaly text některé z našich novozákonních knih. Pozornost svým časem vzbudily Logia Ježíšova z Oxyrrhynchu, ale bylo na první pohled vidno, že tu jde o apokryf. Ovšem bylo tu i několik zlomků novozákonního textu; než bylo jich velmi málo, a mimo to byly neúplné a kusé, takže pro textovou kritiku většího významu neměly. Než učenci i tyto nepatrné zbytky pečlivě sbírali a v kritickém aparátu Nového Zákona zaznamenávali pod značkou P (= papyrus). Zlomků takových bylo do nedávne doby známo něco přes čtyřicet.¹⁾

19. listopadu 1931 přinesl známý anglický deník Times zprávu, která vzbudila nejen pozornost, ale opravdovou sensaci u všech, kdo

¹⁾ Merk, *Novum Testamentum graece*. Roma 1933. Str. 20*

se obírají biblickými studiemi. Bývalý vrchní ředitel Britského musea a učenec na slovo vzatý Sir Frederic Kenyon podával tam předběžnou zprávu o nově objevených řeckých rukopisech biblických knih, které svým stářím převyšovaly všechny dosud známé rukopisy Septuaginty i Nového Zákona. Tak to, co bylo dosud jen zbožným přáním, stalo se skutkem!

Rukopisy ony získal koupí soukromý americký sběratel Chester Beatty, Kenyon byl pak pověřen vědeckým zpracováním nálezu. Konservování rukopisů provedl nejlepší odborník v tomto oboru, Dr. Ibscher z Berlína. Papyrusové listy, jež jsou často roztrhané na kousky a cary, je třeba, pokud možno, sestavit do původní polohy, aby daly souvislý text. Takový list, často jen s nesmírnou námahou a důvtipem složený, vloží se pak mezi dvě skleněné desky — tak asi jako diapositiv. Tento úkol, jak řečeno, byl u nově objevených rukopisů svěřen Dr. Ibscherovi. Dr. Ibscher sděluje, že při nálezu byl veliký počet malých útržků a kousků, u nichž už přesahovalo lidskou možnost sestavit z nich souvislý text.

Tyto nové papyrusové rukopisy byly zakoupeny u několika egyptských obchodníků starožitnostmi v Kahýře a ve Fajjúmu. O těchto egyptských obchodnících třeba říci několik slov, abychom pochopili, proč místo a způsob nálezu zůstává dodnes neznámým.

Egyptským zákonem je vývoz starožitností zakázán, a správa egyptských muzeí také toho dbá, aby antikváři podobných starožitných pokladů nezašantročili do ciziny. Ale ziskuchtiví obchodníci najdou vždy cesty a cestičky, aby předpisy zákona obešli. Jejich jedinou snahou je vytěžit z nálezu, který se dostal do jejich rukou, co nejvíce peněz. Jejich agenti pátrají po starožitnostech, ne snad z vědeckého zájmu, ale pro obchodní zisk. Při tom ovšem místo i způsob nálezu musí zůstat v tajnosti, aby se o tom nedověděla vláda. Proto kupujícímu okolností nálezu z pravidla nepovědí nebo mu dají úmyslně chybné zprávy.

Nejraději takové obchody uzavírají s bohatými Američany, kteří do Egypta přijdou s měšcem plným dolarů a kteří o nějaký ten tisíc nesmlouvají. Tak docílí cen, které jsou pro evropské učence a pro evropská musea nedostižné.

Nálezy si mimo to obyčejně rozdělí celá skupina antikvářů mezi sebou, aby se na každého něco dostalo a aby pominutí snad neučinili udání u vládních úřadů.

Další metoda, aby co nejvíce peněz vytěžili, záleží u těchto obchod-

níků v tom, že části nálezů zatají a že teprve po čase — někdy až po letech — když výhodně prodali část předchozí, dají do obchodu také části další. Kdyby vše prodali najednou, neutržili by tolik.

Tyto poměry objasňují nám, proč také u nových rukopisů se neví, ani kde, ani kdy nebo kým byly objeveny. Kenyon prostě praví, že naleziště rukopisů je neznámo a že v úvahu přichází krajina v okolí Fajjumu. Zcela všeobecně mluví o zříceninách nějakého starokřesťanského kláštera nebo chrámu.

Berlínský učenec Carl Schmidt vypravuje,¹⁾ že už na jaře 1930, když byl na vědecké cestě v Egyptě, byly mu nabízeny ke koupi některé listy z oněch rukopisů v Kahýfe a ve Fajjumu. Na první pohled viděl, že se jedná o důležitý objev, ale požadovaná cena byla taková, že na koupi nebylo ani pomyslení. Týž Carl Schmidt, když už nález papyrusů byl obecně znám, při nové návštěvě Egypta pátral u známých obchodníků, při čemž se mu přece podařilo vylákati některé údaje. Dle toho bylo naleziště opravdu nedaleko Fajjumu, a to někde poblíže staré Afrodito-pole, dnešní Atfih, odkudž pocházel sv. Antonín, patriarcha egyptského mnišstva. Zde bývaly dříve četné křesťanské kláštery a chrámy. Snad ve zříceninách některého z nich byl učiněn onen nález.

Obchodník mimochodem se C. Schmidtovi zmínil, že rukopisy byly nalezeny v hliněné nádobě. Tím je dán další důležitý pokyn, který může mnoho při tomto nálezů vysvětlit.

Když byl u židů rukopis Thory buď vadně napsán, nebo když byl užíváním už docela opotřebován, tu nesměl býti spálen nebo zničen, protože by to bylo zneuctěním posvátného jména Božího, jež se v textu Písma tolikrát vyskytuje. A proto takový rukopis byl „ukryt“ — hebrejsky „ganúz“ — t. j. byl dán do hliněné nádoby a zakopán do země. Tento židovský zvyk převzali i staří křesťané. Staré a opotřebované rukopisy Písma, vyřazené z liturgického užívání, bývaly rovněž vloženy do hliněného hrnce a pohřbeny do země.

Nálezy starých rukopisů v hliněných nádobách nejsou v Egyptě vzácností. Tak byl vykopán ze země papyrusový závitok čtvrtého Evangelia v achmimském nářečí (Sir Herbert Thompson, *The Gospel of St. John*. London 1924) a podobně pět pergamenových kodexů se Skutky Apoštolskými a Pavlovými listy v nářečí sahidickém, a to v klášteře Jeremiášově u Sakkary. (Vydal je týž Thompson v Cambridge 1932.)

¹⁾ Zeitschrift für neutest. Wissenschaft. 1931, str. 285 a nn. Mimo to v téže časopise 1933, str. 225 a nn.

Podobný případ byl i u nových rukopisů. Někdy ke konci 5. století představený některého kláštera nebo chrámu v okolí Afrodítropole pořídil asi pro liturgickou potřebu nové opisy Písma. Staré opisy, namnoze kusé, neúplné a roztrhané, posbíral se všemi útržky a poblíže chrámu či kláštera je zakopal. Tím se vysvětluje žalostný stav nových rukopisů: je mezi nimi sice dvanáct různých kodexů, ale z každého jen několik listů a útržků! Vidíme takofka v duchu pořádku milovného klášterního představeného, který v klášterní nebo chrámové knihovně dal všechny zbytky starých roztrhaných posvátných knih posbírat a v hliněné nádobě pohřbít! A právě tato nádoba, do níž byly vyřazené opisy, či lépe řečeno, trosky opisu vloženy, byla někde u Afrodítropole vykopána! Kdy, kým a za jakých okolností, to zůstane asi obchodním tajemstvím egyptských antikvářů...

Většinu nalezených papyrusů koupil, jak zmíněno, bohatý Američan a soukromý sběratel Chester Beatty. Kolik zaplatil, toho se nelze nikde dočíst, ale jistě byl to obnos veliký. Jiná část papyrusů dostala se do majetku Michiganské university, která však, aby vzácný nález nebyl roztržštěn, postoupila svoje listy Chester Beattymu. Nově nalezené papyrasy nazývají se ke cti nezištného a obětavého amerického mecenáše papyrasy Chester Beattyovy.

Několik útržků z jednoho listu, obsahující text Evangelia Matoušova (25, 41—26, 39) zakoupil ředitel německého archeologického ústavu v Kahýře Dr. Junker v roce 1930 pro Národní Bibliotheku ve Vídni. Tento nález je nyní ve vídeňské sbírce papyrusů, ačkoliv patří též k papyrusům Chester Beattyho. Dr. Gerstlinger onen zlomek uveřejnil (*Rivista italiana di Egittologia e di Patrologia*, Anno XIII, 1933) a referoval o něm též ve shromáždění vídeňských přátel starožitností *Eranos Vindobonensis*. Zmiňuji se o této věci z té příčiny, jelikož vídeňská Reichspost přinesla 9. listopadu 1934 zprávu o přednášce Gerstlingerově pod titulem „Ein Bibelkodex aus dem II. Jahrhundert“. Zpráva tato, sama o sobě zmatená, byla ve formě ještě zmatenější otisknuta našimi českými i německými listy. Z novozákonních kodexů v novém nálezu žádný tak starý není, aby pocházel z II. století. Z II. století skutečně pochází jen kodex obsahující Numeri a Deuteronomium. — Zmíněný papyrusový zlomek ocenil kriticky P. Lagrange v *Revue Biblique* (1933, str. 402—404).

Jedna věc při novém nálezu byla do jisté míry překvapující. Dosud bylo obecným míněním, že jenom rukopisy na pergamenu měly v starověku formu kodexů, kdežto knihy psané na papyrusu měly

vesměs formu závitků. Dle některých dříve objevených papyrusových listů soudilo se sice v poslední době, že křesťané znali také kodexy papyrusové, ale nade vši pochybnost bylo to zjištěno teprve novým nálezem. Nové ony rukopisy jsou sice psány na papyrusu, ale mají všměs formu kodexů! Viděti z toho, že křesťané už v 2. století obvyklé papyrusové listy překládali ve dvě a sešity — tlustší neb tenší dle počtu listů na sebe položených — sešivali v kodexy, ve kterých se samozřejmě psalo, nikoli jenom na jedné straně, ale na stranách obou. U pozdějších kodexů vyvinul se zvyk klásti na sebe čtyřry listy, které byvše přeloženy, daly 16 stran: tyto sešity, z nichž se kodex skládal, nazývají se proto „quaterniones“. V době nejstarší, z níž nové rukopisy pocházejí, jsou vrstvy papyrusových listů, z nichž se kodex skládá, velmi různé. — Mluví-li sv. Ireneus o čtyřtvarném Evangeliiu — Euangelion tetramorfon —, tu měl ona čtyry Evangelia před sebou nikoli ve čtyřech oddělených závitcích, ale spojené v jediném papyrusovém kodexu.

Zjištění toto má svůj význam pro dějiny knihy v křesťanském starověku.

Ve sbírce Chester Beattyho jsou zbytky dvanácti různých kodexů papyrusových. Z toho připadá na Starý Zákon v překladě LXX osm různých kodexů. A to:

I—II. Dva různé kodexy z Genese, z nichž jeden má 44 listů, druhý 22 listů.

III. Jeden kodex obsahující Numeri a Deuteronomium — 25 listů.

IV. Isaiáš — 12 listů.

V. Jeremiáš — 1 list.

VI. Ezechiel a Esther — 16 listů.

VII. Daniel — 13 listů.

VIII. Ecclesiasticus — 1 list.

Z Nového Zákona jsou v nálezu tři kodexy, a to:

I. Z prvního kodexu, jenž obsahoval čtyry Evangelia a Skutky Apoštolské, máme 28 listů.

II. Z druhého kodexu, jenž obsahoval listy sv. Pavla, uchováno 9 listů.

III. Z třetího kodexu, v němž bylo Zjevení sv. Jana, uchováno 10 listů. Konečně poslední dvanáctý kodex obsahuje na 5 listech části apokryfní knihy Henochovy a zlomky jakési starokřesťanské homilie.

Celkem sbírka Chester Beattyho obsahuje 190 listů.

Stáří rukopisů určuje paleografie. Doba, kdy rukopis vznikl, odhaduje se dle tvarů písma, pravopisných zvláštností, materiálu a jiných pod. známek. Když Frederic Kenyon určoval stáří nalezených rukopisů, postupoval velmi obezřetně a všemožně se hleděl vyhnouti podezření, že nalezené rukopisy dělá staršími nežli skutečně jsou, aby takto objevu dodal větší váhy. Vyžádal si také dobré zdání jiných papyrologů, takže jeho odhadu možno důvěřovati.

Z rukopisů Starého Zákona nejstarší je kodex obsahující Numeri a Deuteronomium, neboť tento dle Kenyona pochází už z druhého století, snad z první jeho části. Rovněž z druhého století nebo z počátku třetího je list z proroka Jeremiáše. Ostatní starozákonní rukopisy, podobně jako kniha Henochova, vznikly ve století třetím a čtvrtém.

Mnohém více, jak přirozeno, nás zajímá stáří tří rukopisů Nového Zákona v novém objevu! Proto také Kenyon především tyto tři kodexy vědecky zpracoval a tiskem vydal v Londýně 1933 a 1934.¹⁾ V prvním svazku podává všeobecný úvod a kritické ocenění objevených novozákonních kodexů. Svazek druhý obsahuje text Evangelii a Skutků Ap. z prvního kodexu. Třetí svazek posléze text Pavlových Listů a Zjevení sv. Jana. K vydání je připojeno 12 reprodukcí, a to z každého kodexu po jedné straně, aby takto čtenář mohl sám posoudit a kontrolovat Kenyonovy závěry o stáří kodexů.

Tyto tři kodexy Kenyonem vydané dostaly v kritickém aparátu své značky, a to: Evangelia a Skutky Ap. P 45, Pavlovy listy P 46, Apokalypse P 47.

První kodex P 45 obsahující zbytky Evangelii a Skutků Ap. má celkem 28 listů, jež jsou rozděleny takto: Matouš 2 listy, Marek 5 listů, Lukáš 6 listů, Jan 2 listy, Skutky Ap. 13 listů. Vznik tohoto kodexu klade Kenyon do třetího století, a sice spíše do první jeho části.

Druhý kodex P 46 Listů Pavlových, který má 9 listů, byl dle Kenyona napsán okolo poloviny třetího století.

Posléze třetí kodex P 47, to jest Apokalypse, z níž se dochovalo 10 listů, povstal koncem třetího století po Kristu. (O. p.)

¹⁾ Frederic Kenyon, *The Chester Beatty biblical Papyri*. Fasc. I. General Introduction. London 1933. Fasc. II. The Gospels and Acts. London 1933. Fasc. III. The Pauline Epistles and Revelation. London 1934.

Kříže bez Krista.

František Dohnal.

(Č. d.)

Bezkrvný byl kult rozumu, duchamorné bylo modlářství vědy, neradostné jest i bloudění v labyrintu filosofie. — — —

Ale přece: Což ta velkolepá kultura dnešní, jejíž úspěchy a dary jsou skutečně úžasné; to velkolepé vítězství ducha lidského nad hmotou? Železnice, automobily, vzducholodi, telegrafy, telefony, radio a j. a j. — jaké to divy kultury, jaké úžasné výboje! A jak změnily tvářnost světa i způsob života! A jaké nové hodnoty přinesly lidstvu, jaké nové světy odhalily! Obzory se rozšířily, vesmír jakoby vzrostl, země vydala poklady, příroda sklonila se před silou člověka!

A odvaha člověka rostla! Nic nedovedlo odraziti člověka od nových rozletů, ani bolest porážek, ani bolest ztrát, ani pád tisíců, ani krev millionů. Vždy výš a výše, vždy za novými metami, za novými výboji, až ke konečnému vítězství, k vítězství nade vším!

A člověk opojený tím vším, opojen svými výboji, viděl se již vládcem přírody, viděl se již jediným pánem a bohem pod nebem, v němž už nebylo Boha...

Pyšně volal k Bohu:

„Ty praduchu! Slyš, ptám se tebe,
co dát mi můžeš? Všecko mám,
znám přírodu a znám i sebe,
dost na zemi mám, nech si nebe,
v boj živlů vždy jde člověk sám!“¹⁾

Ubohý! Neviděl, jak sám — on, který chtěl býti pánem a bohem, stává se otrokem! Otrokem té kultury, na níž si tolik zakládal! Neviděl, jak stává se zvolna bezútešným kolečkem toho ohromného světového mechanismu, který sám vytvořil. Neviděl, jak kultura mění se zvolna v pouhou civilizaci, která není vždy požehnáním, civilizaci, která může sice učiniti život pohodlnějším a může dopřáti nebývalého komfortu, civilizaci, která dovede sice obestříti člověka raffinovanými požitky nižších hodnot, ale nedovede ukojiti hladu duše, nedovede dáti pravé radosti a uspokojení, ba naopak může se stát i kletbou a zhoubou...

Až přišlo rozčarování!

¹⁾ Jaroslav Vrchlický, „Sfinx“.

Člověk najednou poznal s hrůzou, jak ohromné vymoženosti vymkly se mu z rukou a staly se katem toho, který je vyrobil, staly se neštěstím člověčenstva. Nebylo snad vynálezu, jenž nedal by se obrátiti proti člověku.

„Stroj, kladivo a jehla, péro, kniha,
vše tvým je katem, utahá tě k smrti.“

Podobně u Sovy nařiká vynálezce nad zneužitým vynálezem:

„A bědal To celé dílo
mé lásky se mění ve zbraň smrtící.
To, co mou pýchou kdys žilo,
moc krev je dštící a drtící,
čin, který měl povýšit člověka,
je zbraní pekla dnes šílící . . .“¹⁾

Ach, opravdu! Jak relativní je pokrok! A jak klamné je měřiti kulturu pokrokem v tom neb onom oboru rafinovaným požitkem, nebo vůbec tím komercialisovaným, zmechanisovaným, v šíleném tempu letícím životem dneška!

Byl to tuším W. Sombart, který nazval kulturu dnešní „kulturou asfaltovou.“ A skutečně jako na asfaltu sklouzá v ní život, ten život ustavičného shonu, život prožívaný na ulicích, v železnicích, v autech, ve spolcích a schůzích, život duše opravdu asfaltové, bez povznášejících idejí náboženských, bez pevného, vyhraněného charakteru, život duše neklidné, smutné a neradostné.

Kultura, která měla vypěstit pravé a vysoké hodnoty, zklamala. Přese všechny technické pokroky, přese všechny úžasné vymoženosti, přese všechno zjemnění a zkrášlení života kultura nedovedla uspokojit člověka, nedovedla dáti člověku to, čeho nejvíce potřeboval: radosti a štěstí. Nedovedla učinit člověka lepším a šťastnějším, jak už Rousseau přiznal. A Schopenhauer dokonce přímo tvrdí, že „kultura stupňuje bídu, kultura je jediný veliký faux pas“!

„Kultury naší lživé dílo,
floskulí balast planý, zlý —
to všecko, co nás otrávil
a co my zničit nemohli.“²⁾

„Hromadili jsme bohatství na bohatství a věděli jsme přece, že z nich neplyne žádné požehnání; tvořili jsme divy techniky a nevěděli jsme:

¹⁾ Antonín Sova, „Vynálezcová úzkost“.

²⁾ J. S. Machar, „Vteřiny“.

proč? dělali jsme politiku, hádali jsme se vespolek, házeli jsme po sobě špínou: proč? Psali a četli jsme noviny; hory papíru hromadily se denně před námi a dusily nás bezcennými zprávami a ještě bezcennějšími projevy názorů: nikdo nevěděl: nač? ... Horovali jsme pro „pokrok“, aby nesmrtelný život byl ještě dále stupňován: více bohatství, více rekordů, více reklamy, více novin, více knih, více divadelních her, více vzdělání, více techniky, více komfortu. A lidé myslící musili se opět a opět tázati: nač? nač?¹⁾ ... A na jiném místě praví týž učenec: „Všecky možnosti, jež nám zjednal démon vynalézavosti, se rozplývají v nic, položíme-li otázku, co pak nám skutečně přináší ... Nic nevykonala moderní kultura pro náš vnitřní život, pro naše štěstí, naši spokojenost, naši hloubku. Veliké výlohy jsou hanebně proplývány!“²⁾

A proč to vše? Protože moderní kultura přese všechnu svou vyspělost zůstala kusou, jednostrannou, vnější ... Pěstili mechanismus, pěstili složky vnější a zapomněli na hodnoty vnitřní, zapomněli na duši, na srdce lidské — a srdce zůstalo prázdné a pusté, bez vyšších ideálů, bez vyšších opravdových hodnot ...

„Evropané jsou civilisovaní“, napsal Keyserling, „ale mají málo kultury v srdci. Mají železnice, elektrické světlo, telegrafy a telefony, ale jsou úžasně pozadu v kultuře svého nitra.“

Podobně Klages poukazuje, jak kultura evropská hyne duchem, který je protivou duše. Lidstvo trpí hypertrofií intelektu — ale ta hypertrofie intelektu je to právě, jež ubíjí duši, ubíjí život a způsobuje, že stáváme se méně lidmi.

Chybí tedy moderní kultuře nepostrádatelná složka vnitřní, chybí jí duše. Chybí jí vyšší jednotný cíl, chybí jí společná jednotící idea, bez které není možná kulturní synthesisa na jednotné základně. A chybí jí mravní síla, bez které ještě žádná doba neobstála! ...

To je to, co řekl jsem, že moderní kultuře chybí duše. Chybí jí základna nábožensko-mravní, alfa a omega každé pravé hodnoty kulturní, základna, která jediná mohla kulturu lidskou povznést k hodnotám trvalým, nepodléhajícím zkáze a sporu ...

Tak vzniklo to děsivé prostředí, tak vytvořila se ta nevýslovně smutná místa, ony „ostrovy bez duší“, jak líčí je Rathenau: „Známe kraje s řecí a mravy vzdělanými; překročíte-li však jejich hranice,

¹⁾ W. Sombart, „Händler und Helden“.

²⁾ W. Sombart (Cit. Dr. Bedřich Vašek, „Moderní člověk“.)

máte dojem: zde spolu nebydlí lidé, nýbrž prospěcháři. Zde práce stává se robotou, odpočinek opojením, radost výtržností, bolest zoufalstvím, víra fetišstvím. Uprostřed těchto chtivých mužů, nafintěných žen, nalíčených dětí a panen, nevyspalých jinochů, nevěrných sloužících a bezduchých otroků maně se cítíme opuštěnými a trýznivá naše úzkost mění se v pocit jediný: zde nežijí duše. Na venkově lakota a mamonářství, ve městech hlad po majetku a zboží, šplhavost, rozežranost, shánění po sensacích a zlodějství: hle, tak vypadají ony ostrovy bez duše...“ „Strašná jsou místa bez duše. Poutník, který s večerem se blíží velkoměstu, doznává, co je to sestoupiti do těch míst...“ „Jsou nutná a záslužná, běželi-li o vážnost práce a myšlenky, avšak strašná a šílená, pokud jsou rájem bez duše...“¹⁾

Moderní kultura odloučila člověka od Boha a připoutala ho k zemi... Není Boha... „Člověk člověku bohem“ stalo se heslem — ukázalo se: „Člověk člověku vlkem.“

A člověk místo slibovaného ráje na zemi vidí se s hrůzou v temném vězení, kde odsouzenci rvou se o to, kdo dobude si lepšího místa...

A zhroucen nad troskami svých snů člověk teskně a smutně říká si bolestný výkřik básníkův: „Studenou rukou sahá noc na mé srdce; z temných výšin svítí zástupy němých hvězd; svět v nedostupných dálkách věčně krouží kol druhého světa. Lidský duch, který chtěl se povznést k nebeským výšinám štěstí, zoufale řítí se dolů, sražen ledovým dechem Nekonečna...“²⁾

A zhroucen dymá člověk o svém neštěstí a o svém žalu, cítí, že jinde, na zcela jiných cestách měl hledati svoje štěstí, a říká si s Nietzschem: „Svět je hluboký, hluboký jeho bol. Rozkoš ještě hlubší než žalost srdce. Žal praví: Prchni! Ale každá rozkoš chce věčnost; chce hlubokou, hlubokou věčnost.“³⁾

A člověk vidí na konec, že ta jeho moderní kultura vlastně snad již ani není kulturou, nýbrž nanejvýš jen civilisací, civilisací vysokého stupně, civilisací nanejvýš vyspělou a delikátní — ale přece pouhou civilisací!

A jak osudné jsou důsledky proměny kultury v civilisaci! Jak to řekl Spengler? Každá kultura zaniká, jakmile se změní v pouhou vnější civilisaci.⁴⁾ Zanikla kultura egyptská, zanikla kultura řecká,

¹⁾ W. Rathenau, „Zur Mechanik des Geistes“. (Cit. Dr. F. X. Novák, „Akord“ 1934.)

²⁾ Srv. Emanuel Žák, „Fragmenty“.

³⁾ Friedrich Nietzsche (6, 17—18).

⁴⁾ Oswald Spengler, „Untergang des Abendlandes“.

zanikla kultura římská... Zanikly, protože staly se pouhou civilisací... Každá kultura zaniká!...

A dnešní kultura tolik má příznaků civilisace, tolik má zárodků zániku, že ani nelze se diviti pessimismu Spenglerovu nebo Coudenhove-Calergiho. Také Fritjov Nansen prohláší, že kultura naše spěje k barbarství. Znamý F. W. Foerster ukazuje výstražně, že stojíme právě na přelomu a volá varovně: buď anebo! „Stojíme nyní před obratem veškeré západoevropské civilisace: buď se překoná kultura našeho politicko-sociálního pohanství, lépe řečeno indianství, anebo barbarství naší tak zvané civilisace vypudí křesťanskou kulturu.“¹⁾... A dnešní Rusko — není to snad již skutečně první etapa v tom zániku křesťanské kultury? ... A nepadlo nedávno ve sněmovně francouzské slovo premiera vlády, že nová válka znamenala by konec kultury evropské? ...

A zajímavé jsou výroky svědků stojících mimo kulturu evropskou.

Mahatma Gandhi napsal: „Poslední válka odhalila satanskou povahu civilisace, která dnes ovládá Evropu. Všechny zákony veřejné mravnosti byly vítězi jménem ctnosti porušeny. Žádná lež nebyla příliš nízkou, aby se jí neužilo. A příčina všech těchto zločinů je drsně materialistická. Evropa není křesťanskou. Klaní se mamonu.“²⁾... A Rabindranath Tagore ve své přednášce v Tokiu dovozoval, že kultura západu blíží se zániku. Příčinou toho zjevu označil osudné oddělení života od náboženství...³⁾

Hle, konce kultury, která zapomněla na kulturu nitra a která odloučila člověka od Boha a život od náboženství!...

Což divu, že v ovzduší takové kultury ušlechtilějším duchům dusno až k zalknutí. Dusno i duchům, kteří nestojí na stanovisku křesťanském. Georges Duhamel nařká, že poctiví myslitelé a charakterní inteligenti budou pomalu musít žít v dnešní době jako poustevníci. A volá po návratu k primitivismu... Ovšem: zda lék, jež nabízí Georges Duhamel, uzdraví lidstvo, je více než pochybno!

Hle, konce kultury!

★

A umění? ! Ta „vnučka Boží“, jak Dante umění nazval! To „královské vyzářování idejí“, jak Hello je definoval! Ten „nejvyšší přiro-

¹⁾ F. W. Foerster v revue „Menscheit“. (Cit. Dr. Josef Vrchovecký, „Církev a nová doba“.

²⁾ Rademacher, „Religion und Leben“.

³⁾ Srv. Dr. Josef Vrchovecký, „Církev a nová doba“.

zený odlesk činnosti Boží“, jak praví J. Maritain... Och, jaká to krásná, nádherná modla! Ta modla čarovných visí a dojmů a úžasných vzletů myšlenek básnických, ta modla čarovných tónů, jež opájejí sluch, ta modla nádherných tvarů a barev, jež opájejí zrak — och, jaká to krásná nádherná modla!... Jaká slast, jaké opojení!... Jaká slast

„svou duši vnořit v lázeň nebeskou,
prach strásti, jež tam život nahází,
a na chvíli se aspoň navrátit
ku prazdroji, jež jednou krásou zván
a jindy božstvím, zůstal v srdci všem
co svatý odkaz rájů ztracených
a příští, lepší budoucnosti cíl“...¹⁾

Jaká nádherná modla! Jaký nádherný fantóm, v němž člověk zachytit se snaží fantóm nejvyšší krásy! A s jakou extatickou touhou žene se člověk za tímto fantómem!

„Jdu za Tebou, za Tebou
v své extatické touze,
s čelem rozžhaveným,
s rukama rozpjatýma
po bělostných cípech Tvého vlajícího pláště,
s očima upřenýma v temno,
kde mizíš, kam utíkáš,
fantóme světlý,
fantóme nádherný nejsvětější krásy!“²⁾

Fantóm krásy! Člověk žene se za ním, siné a rudé pochodně blesků svítí mu na cestu — uměním chce zachytit ten fantóm nádherný. Krása stává se mu modlou — ale modlou stává se mu i umění...

A co všechno obětuje člověk pro tudo modlu!

„Všechny city, všechny ohledy jsem spálil na oltářním ohni před obrazem svého já, před modlou, již jsem nazval svým uměním.“³⁾

„Sláva a umění jest jedinou mou láskou a mým bohem jediným“, volá Zeyerova Flavia k Inultovi.⁴⁾

Ah, ano! Jaká krásná, nádherná modla!

¹⁾ Jaroslav Vrchlický, „Moje sonata“.

²⁾ Hanuš Jelínek, „Δέδουκε μὲν ἁ σελάνα καὶ πληῖαδε“.

³⁾ Johannes Jørgensen, „Livsløgn og Livssanhed“.

⁴⁾ Julius Zeyer, „Ti legendy o krucifixu“.

Je pravda: Umění je cos velkého, a nesmírný je význam umění. Umění svým posláním má vésti člověka do říše věčné krásy a tím povznést člověka do sfer nejvyšších. Umění má zušlechtit srdce, zjemnit život, osvobodit od tísnivé tíže všednosti, obohatit duši dary hodnot nedocenitelných, dáti jí trochu čisté radosti proti té vážnosti denního toku, dáti jí trochu oddechu proti šílenému chvatu dnešního zmechanisovaného života.

„V té prose žití, kde tak třeba
je více lásky, tepla víc,
v těch starostech o skývu chleba,
ve strádání, jež unavíc
ti v duši prázdkno zanechá;
v tom všem, čím život štvál a bodal
— — — — —
ó Poesie, všeho stesku
lze zapomenout ve chvíli,
kdy v duši ze tvých očí lesku
se jeden paprsek nachýlí!“¹⁾

Proto:

„Buď požehnán, kdo v božství krásy věří!
— — — — —
Buď požehnán, kdo knězem svaté krásy,
on věstcem jest, on prorokem je Páně,
on váže květy v chlebné lidu klasy,
jen lotr kamenuje pěvců skráně!“²⁾

„Umění je zájímání se člověka, jenž vyhnán z pozemského ráje a nedošed ještě nebeského ráje, oslavuje uměním ztracenou krásu. Bylo mu uzavřeno místo, kde sídlí krása; ale člověk vyhnáncem načrtává v cizinecké zemi nárys své pravé vlasti. Umění je zasvěcením. Je to rozmach paží, jimiž chce člověk zachytit ideál, předtuchu, vzpomínku.“³⁾

To vše jsou nesmírné hodnoty umění!

Ale chyba je právě v tom, že člověk učinil si z umění modlu a té modle dal jenom jevy vlastní své duše, vtiskl jí jen vlastní tvář, oživil ji jen vlastním životem a strhl ji do svých sfer a tím i do svých nízkostí a všedností. Vždyť umění jen ve vyšších žije!

¹⁾ Bohdan Kaminský, „Cestou na Parnass“.

²⁾ Adolf Heyduk, „Parnasie“.

³⁾ Arnošt Hello, „Umění“.

„Jen ve výších ten bílý roste květ.
V hor srázy pro něj musí zpět
a hledat jej se zkrvavělou dlaní...“¹⁾

Tedy jen ve výších žije a z výšin žije umění. V oblastech Slunce, v oblastech Krásy beze stínů!

Jakmile však je umění strženo z těchto oblastí, nastává chaos. „Pa-desáti barevnými skvrnami pomalování jste vy, modernisté“, volá F. Nietzsche. „Všechny doby hašteří se ve vás mezi sebou!“

A nastává znesvěcení! A lidé smějí se zájímavě nechutností Voskovce a Wericha nebo jepicovým šlágrům jako: „Apropo, co dělá Andula?“

A nastává mnohdy dokonce i zvrácenost pojmů a záměna krásy a šerednosti. „Krásné je šeredné a šeredné je krásné“, volaly již čarodějnice Shakespeareovy.²⁾ Umění stává se dráždidlem smyslů a nervů, stává se pohlavím... „Sexus necans“³⁾... „Prostibulo duše“...⁴⁾ „Und so wurde das Gold zu Kupfer entwerter“⁵⁾ napsal St. Przybyszewski, jemuž také po jistou dobu bylo umění tolik jako „nádherné pohlavní lákadlo páva: barvami hořící rezestřený chvost“⁶⁾ — nebo, chcete-li, „luxusní funkce pohlavní“.⁷⁾

Hle, umění, které chce býti „jenseits des Guten und Bösen“!

Hle, důsledky odloučení Pravdy, Dobra a Krásy, odloučení hodnot estetických od hodnot etických!

Umění, prý „vnučka Boží“, v rukou člověka stalo se „dcerou Satanovou“!

„Já velká Synthesa Krista a Satana, který sebe sama na Horu vede a v pokušení uvádí a sebe obelstít chce“...⁸⁾

Hle, umění!...

„Umění, svatá pobloudilá moci, dítě vznešeného domu, které jsi hledalo život daleko od otce rodiny a nenašlo's ho, ty které jsi potravu svoji hledalo ve společnosti vepřů, umění nevěrné, kdy se obrátíš?“⁹⁾

(O. p.)

¹⁾ Metoděj Jahn, „Polní růže“.

²⁾ W. Shakespeare, „Macbeth“.

³⁾ Jiří Karásek, „Sexus necans“.

⁴⁾ Arnošt Procházka, „Prostibulo duše“.

⁵⁾ Stanisław Przybyszewski, „Todtenmesse“.

⁶⁾ Stanisław Przybyszewski, „Vigilien“.

⁷⁾ Týž v „Todtenmesse“.

⁸⁾ Týž v „Todtenmesse“.

⁹⁾ Arnošt Hello, „Umění“.

Posudky.

Karel Čapek, *Hovory s T. G. Masarykem*. IV. vydání. Praha 1931. I. sv. 118, II. sv. 173.

Masaryk vypravuje Čapkovi některé životní zkušenosti a вплétá do nich svou životní filosofii. Vzpomíná na dobu mládí radí, aby učitel na škole vštěpoval dětem „republikanství, demokratickou svobodu a rovnost“ (str. 22). Mnohým zdá se „demokracie“ a „republikánské smýšlení“ býti kouzelným slovem, kterým se dá všechno zlo zažehnati, avšak zapomíná se, že přece rozhoduje vždy duch, který ovládá demokracii a republiku. Jménem demokracie tupí mnozí vychovatelé mládeže církev při každé příležitosti. Jménem demokracie vnucují se školním dětem učebnice s vyloženými nepravdami o církvi katolické. Místo písně „Bývali Čechové . . .“ rád by M. slyšel píseň „Kantofí, kantofí, budme demokraty“. O životě na vsi se praví, že je „obřadnější než v městě, je jako zasazen do náboženského rámu; nevádí, že jsou to namnoze pozůstatky z pohanství“ (35). Škoda, že se nepraví, které zvyky jsou pozůstatky z pohanského života.

M. praví, že již jako chlapeč jemu bývalo směšné, když na vysvědčení se dávala známka z náboženství. Odříkati katechism, to prý není náboženství. A kdo tvrdil, že známka z vědomostí náboženských je náboženstvím? Již školní děti vědí, že se dává známka jenom z těchto vědomostí. „A ty dojmy, to vědecké vědění, důsledně domyšlené vede dítě ve školách k náboženským pochybnostem“ (43). Těch vědeckých vědomostí na školách, v nichž se děti učí, je strašně mnoho! O laické škole praví, že nechává náboženství stranou (43). Skutečnost je však zcela jiná. Kde byla laická škola opravdu neutrální v náboženském ohledu? M. Viviani, bývalý státník a rozhodný stoupencem socialismu, prohlásil: „Neutralita byla vždy lží. Jistě byla snad lží nutnou, když se dělal za bouřlivých hněvů pravice školský zákon. Slíbil se tento přelud neutrality, aby se uspokojily jisté bázlivé živly, jichž spojení by bylo překážkou zákona. Než už je na čase, aby se řeklo, že neutralita ve škole nebyla nikdy leč diplomatickou lží nebo přetvářkou, již si poměry žádaly. Dovolávali jsme se jí, abychom uspali úzkostlivé a bojácné. Ale teď hrejme s odkrytými kartami; nikdy jsme neměli jiného úmyslu, leč universitu učiniti protináboženskou, a sice protináboženskou ve smyslu aktivním, zápasícím a bojovným.“ Co mnil Viviani r. 1904, mnil dnes u nás převážná většina stoupenců laické školy. M. Bouglé, univ. profesor filosofie v Paříži, praví, že neutralita ve škole není ani možnou. „Všeobecně vzato, přiznávám se k tomu, nevěřím příliš, že by vyučování čistě objektivní bylo možno na obecné škole. Je náramně nesnadno, aby učitel při tom se spokojil tím, že nechá mluvit fakta. Vždy v té neb oné formě vsunuje do výkladů své hodnocení. Chválí nebo haní, i kdyby to bylo tónem nebo chováním.“ V „Přífůrce mravouky“ od Novotného čteme: „Mé svědomí je mou

vlastní církvi.“ Z toho plyne pro dítě další závěr: „Jiné církve nepotřebujeme.“

Na 43. str. praví M., že si nedovede představit „našeho člověka, který by rostl bez poznání Ježíše a jeho učení.“ Harnack si jednou stěžoval, že studující protestantského bohosloví nevědí téměř nic o církvi katolické, leda snad nějaké hloupé povídačky. A náboženská výchova na našich školách? Je vůbec možno, aby žák středních škol nabyt pravého poznání učení Kristova? Kněz nemá příležitosti, aby dospělým žákům přiměřeným způsobem vyložil křesťanskou nauku. „Kdo by neznal obsahu křesťanství, byl by vlastně cizincem na naší kulturní půdě“, praví se na další straně. Takových „cizinců“ máme v našem národě úžasný nadbytek, a že hlavní vina padá na školu, o tom není pochyby. „A jak by mohl pochopiti evropské dějiny“, praví se dále, „kdyby nebyl poučen o podstatě a vývoji církve?“ Ale hned na to upozorňuje se na veliké obtíže, jež působí různá stanoviska, jež člověk zaujímá vůči křesťanství.

O svém stanovisku vůči náboženství praví M. „Já sám stále opakuju a zdůrazňuju, že náboženství je podstatným prvkem duchovního života a kultury.“ O městech a velkoměstech praví M., že nejsou mravně horší a nemají na děti špatnějšího mravního vlivu než venkov. Jak kdel

Na str. 59. vypravuje M., že jako žák páté třídy nešel k zpovědi. „Mně se nelíbil ten formalism“. Trýznila ho „běžná praxe, dnes je mně vina odpuštěna a zítra začnu hřešiti znova.“ Je to nauka a praxe církevní o lítosti a předsevzetí? Na další straně: „mně se to nelíbilo, že je to tak pohodlné.“ Vážná zpověď není pohodlná. Zcela jinak soudil o zpovědi německý reformátor v prvních letech po svém odporu. Ve svých „Stolových řečech“ dí: „Za poklady celého světa nedal bych zpověď, neboť vím, jak jí mám za posilu a útěchu děkovati.“ Ano prohlásil dokonce, že by se raději vrátil do církve katolické, kdyby jej nutili k odstranění zpovědi. A v jiném díle dí, že všem křesťanům by mělo býti velmi líto, kdyby nebylo tajné zpovědi, a proto by měli ze srdce Bohu děkovati, že nám byla dána. Henry Hallan, člen anglikánské církve, uznává veliký význam zpovědi. Píše: „Disciplina církve katolické, která nejvíc posiluje život, pramen mnohého dobra . . . vězí ve zpovědnici.“ Leibniz nazval tajnou zpověď „dílem moudrosti Boží“ a prohlásil, že v celém křesťanském náboženství není nic krásnějšího a cennějšího. „Neboť zpověď zdržuje mnohé od zlého a podává padlým velikou útěchu.“ Harnack nikdy netupil zpovědi, naopak mluvil o jejím neobyčejném významu. „V protestantismu“, píše, „se sice ještě zpovídá, avšak pravidelně jen, když jest již pozdě.“ Pro „profylaktické pěstění zpovědi“ schází prý právě pochopení.

O sportu mluví M. velmi nadšeně. „Dnes takový hoch, který je sportovec, nekouří, nepije, neflámuje . . .“ (80). Skutečnost jest bohužel poněkud jiná. Je známo, co napsal Euripides, a správněji: „V Attice je mnoho špatných lidí, avšak nejhoršími jsou atleti.“

Když sportovec „kulturně nezhrubne“, bude prý to největší pokrok, dí M., a zároveň návrat ke kultuře antiky. Sport sám nemá tolik síly, by zabránil „kulturnímu zhrubnutí“ mládeže. Zde třeba něčeho mnohem vyššího a působivějšího. Sport a antická kultura nejsou synonyma.

Jaksi s bolestí se konstatuje, že u nás mladí lidé se vrhají z extrému do extrému — „každých pět let nová generace, která popírá předchozí“ (83). Jsme prý „národ po staletí odříznutý od velkého kulturního světa . . . Proto se chytáme každé nové myšlenky, jednou z východu, po druhé ze západu a po třetí nevím odkud, proto je náš kulturní život tak nesouvislý.“ Největší příčinu naší „beztradičnosti“ vidí M. v „náboženské lhostejnosti. Proto si náš průměrný intelligent neví rady s naší minulostí, ve které náboženství hrálo tak důležitou roli“ (85). Místo veliké souvislosti má prý náš intelligent „svůj kavárenský kroužek, hospodský stůl . . .“ „Nikde na světě neslyšíte lidi tolik reptati a stěžovati si jako u nás.“

O Dostojevském praví M., že se stal „otcem ruského jesuitství“ (93). Toho se slavný spisovatel jistě nenadál. V druhém svazečku nazývá M. Dostojevského atheistou, ale že přes to chtěl být pravoslavným. Solovjev, který znal Dostojevského velmi důkladně, věnoval tři přednášky jeho posmrtné památce a velebil jeho náboženské přesvědčení. „Positivní náboženský ideál, který Dostojevského vysoko povznášel nad vládnoucí proud společenského mínění, nespádl jemu náhle do klína, vybojoval ho dlouhým a tvrdým bojem.“ „Víc víry, víc jednoty a víc lásky, pak je vše vykonáno“, napsal v kázni. Vůči hledání abstraktní pravdy staví Dostojevskij „náboženský ideál lidu zakořeněný v křesťanské víře.“ „Když od osobnosti, která se izoluje, žádá návrat k lidu, myslil především návrat k pravé víře, jak ji má dosud lid . . . Dostojevského sociální ideál dá se nejvýrazněji jediným slovem označit, zní církev, nikoli lid. Věřme v církev jako mystické tělo Kristovo . . . Ruský socialismus, o němž Dostojevskij snil, povznáší všechny lidi k mravní úrovni církve jako k duchovnímu bratrstvu s ohledem na zevnější sociální nerovnost. Žádá produševnění veškerého státního a společenského řádu ztělesněním křesťanských pravd a křesťanského života. Církev jako pozitivní ideál měla být ústřední idejí nového románu nebo cyklu románů, z nichž však vyšel jenom první — »Bratři Karamazovi.« . . . „Osobnost má se sklonit před věrou lidu, avšak ne proto, že je to víra lidu, nýbrž že je to pravda . . . Pravda může být jen obecná, a lid musí se jí podrobiti . . . Ztělesněním této pravdy je církev. Poslední ideál a cíl nevěží v lidství, . . . nýbrž v církvi, která jako nejvyšší instance účty požaduje mravní čin jak od jednotlivého člověka tak i od veškerého lidu.“ Tak soudil Solovjev o Dostojevském v přednášce první.

V druhé dí, že dle Dostojevského „Kristus, toto ztělesnění pravdy, nesmí zůstat v chrámech jenom obrazným znázorněním nebo osobním ideálem, musí se stát světodějným principem, živoucím základem a úhelným kamenem universální církve. Všechny lidské záleži-

tosti, všechny jejich vzájemné vztahy musí být řízeny tímto mravním principem, jak jej uctíváme v církvi... Takové universální křesťanství kázal a hlásal Dostojevskij... Byl současně náboženským člověkem, myslitelem bez předsudků a velkým umělcem. Tyto tři duševní nejvyšší vlastnosti doplňují se navzájem u Dostojevského.“

V třetí praví Solovjev: „Smysl člověka a přírody vězí ve spojení s Bohem...“ „Jenom v pravém křesťanství, v universální církvi vězí pevný základ a zárodky pro nový duševní život, pro harmonické vypěstění pravého lidství a pravé přirozenosti.“ Tak soudil „atheista“ Dostojevskij. Nejenom Solovjev, nýbrž i dva dosud žijící myslitelé ruští, Berďajev a Viačeslav Ivanov dokazují svými spisy, jak soudil veliký ruský romanopisec o náboženství křesťanském. Deset posledních stran Berďajevova spisu o světovém názoru D—ého je dokladem, že soudí podobně jako Solovjev. Nejinak píše Ivanov v díle „Dostojevskij“. „Dostojevskij usiluje o obrácení těch, kteří se odloučili od kořenů náboženského názoru světového... Je hlasatelem zbožné zvěsti o spáse, nepomíjí zástupu zavržených a duševně slepých, nýbrž zdržuje se v jejich středu. Pln bolesti jako jeden z nich, jako první mezi odpadlíky od víry a povstalci proti Bohu, hledá v temnu jejich duše a cizích duší světlo, které není zastřeno temnotou“ (94, 95).

O sobě praví M., že je platonikem. „Věřím v ideu života. Ideou života rozumím, že život, jediný život je ztělesněn v množství forem; každý živočich, jakožto živočich, těm ostatním v něčem podobný, v něčem nepodobný, právě proto, že je živý jako oni. Podle podobnosti mohu z toho celého množství živočichů sestaviti stupnici od nejjednoduššího až k člověku; takové ustupnění, takovou hierarchii provádíme ve všech oborech, když srovnáváme, pořádáme, hodnotíme. Ptáte-li se, jak ty různé formy a druhy vznikly, odpovídám, že nevím“ (98, 99). K více v ideu pojí se u M. známé Du Bois Reymondovo „ignoramus“. Hned na to praví, že odmítá „Darwinovu mechanickou nahodilost“ a jeho „selekční princip boje o život“. Při své empiričnosti má „Darwin fantastickou metodu právě v tom, že z methodické stupnice podle podoby učinil stupnici vývojovou, descendenční.“ O Starém a Novém Zákoně praví se, že jsou „zjevením palestinské pouště a primitivismu židovského“ (101). Divná věc, že jenom palestinská poušť měla takové zjevení.

Z protestantismu dostal prý M. do života „jednotnost náboženství a života, náboženskou praktičnost, náboženství pro všední dny“ (113). Divná věc, že vynikající konvertité právě toho v protestantismu trpce postrádali a že tyto přednosti našli jen v církvi katolické a s nimi pravé štěstí a nelíčenou radost. Joergensen, známý dánský konvertita, píše: „Čím víc žije člověk podle církve katolické, tím šťastnější je; neboť tím víc se cítí v opravdovém, hlubokém podstatném míru s Bohem.“ Když znamenitý právník konvertita K. A. Jarcke, univ. profesor v Berlíně, umíral, řekl P. Sternovi T. J.: „Až umru, řekněte každému, který to chce slyšeti, že jsem své nejvyšší štěstí našel v neomylné římské církvi.“ Emilie Lindnerova, známá malířka, psala po své kon-

versi malíři Steinleovi: „Srdce mé jása často jako dítě u vánočního stromu nad nevyčerpatelným milosrdenstvím Božím, a neví, jak si má počínati, když má tak nesmírné, nikdy nevysychající poklady. Jak dobrý, ó jak dobrý byl Bůh, že mne volal do své svaté církve... Je tak krásně, tak krásně v církvi.“ Spisovatelka Kordula Wöhlerova, dcera pastora, napsala po konverzi: „Jsem katoličkou! Znáš veškeré toto požehnání, které je v tomto malém slově obsaženo?“

Nedávno zemřelý dějepisec šl. Ruville, praví ve svém díle „Zpět k církvi svaté“, které vydal po své konverzi: „Byl jsem si jist, že jsem se dal jedinou cestou, kterou jsem se mohl dáti. Nebylo mi vůbec možno, abych se pustil jiným směrem. Mohl jsem ovšem zanechat práci vědecké, kterou jsem se zabýval, mohl jsem zanechat svého zkoumání o otázkách náboženských. Pak byla by mne snad netáhla k sobě ona síla, kterou má víra katolická, byl bych zůstal klidně, kde jsem byl, protože právě rozumové zkoumání, vědecká práce to byla, jež mne přivedla k obratu vnitřního smýšlení.“ „Seznával jsem..., že skutečná věda sklání před články víry hlavu, poněvadž nemá, čím by je vyvrátila, ba spíše odůvodňuje a posiluje víru svými výzkumy...“ Když jako protestant chodil častěji i ve všední dny do kostela, byl za to některými protestanty tupen. „Ale divil jsem se, že i zbožní protestanté mi to vytýkali jako něco výstředního.“ A po svém prvním sv. přijímání byl neobyčejně šťasten. „Cítil jsem, kterak z dvou úkonů, zvláště ze sv. přijímání, rozproudila se v mé duši tajemná síla, která způsobila ve mně pravý převrat a vyzdvihla mne k výšinám blaha, jakého jsem dosud nepoznal, ba ani netušil“ (22). A s jakými oběťmi byly někdy konverse spojeny! Dějepisec Bedřich Hurter vytrpěl po své konverzi tak mnoho od svých dřívějších souvěrců, že se musil z města, kde dříve působil, vystěhovati. V době liberalismu byl každý, kdo vystoupil z církve katolické, vychvalován a veleben jako pravý velikán. Když Fr. Brentano byl ještě ve Würzburgu docentem filosofie, vytýkali mu nepřátelé, že věří v neomylnost papežovu. Tu odvětil: „Kdybych věřil v Dalai-Lamu, neměli by nic proti tomu.“

V druhém svazčku praví M., že v „Sebevraždě“ učí, „že život bez víry ztrácí jistotu a sílu“ (11). Německý katolický spisovatel Ratzinger prý hned dšlo pochopil, kdežto čeští katolíci ho napadli, „ale náš český katolicismus nebyl na takovém stupni vzdělání, filosoficky ani theologicky“ (12). Dvě strany dále zjišťuje M., že „žijeme dosud ještě v mnohoženství“. Škoda, že se nepraví, na koho padá hlavní vina. Vůči studentům ve spolku „Jungmann“ zdůrazňoval, že náboženství je „potřebou lidského srdce“ (23). Lidského rozumu ne? „Bil jsem do toho liberalistického indifference.“ Takový boj byl u mnohých jiných, jak Němci říkají, „Schaumschlägerei“, když se neuvedly vážné důvody ve prospěch hlavních náboženských pravd. Pouhá potřeba lidského srdce toho nespraví.

Stalo se někdy, když M. měl přednášeti a byl už na dvoře Klementinu, že přišla naň „taková mravní kocovina“ (23), že nemohl

přednášeti. V Rusku byl M. v Sergějevském klášteře hostem a pozoroval „tu nevzdělanost a pověrečnost pravoslavlí; a tím chtěli slavjanofilové zachránit Slovanstvo“ (36). O Alfonsu Šťastném, „padařovském filosofu“, který hlásal čirý materialism, praví: „já se mu pro ty názory posmíval“ (51). „V rovnost — rovnost naprostou — nevěřím, ve hvězdách ani v lidech není rovnosti“ (54). „Nevěřím, že lze zrušiti všechno soukromé vlastnictví . . . nepřijímám třídního boje“. Sedm stran dále žádá, „musíme přispívat k budování Civitas Dei“. Bylo by dobře, kdyby byl naznačil, jakou cestou, jakým způsobem má se o ni pracovati.

O svém prvním protikandidátu Povondrovi asi M. již zapomněl, že byl kandidátem strany živnostenské a ne, jak praví, „klerikální“ (80).

Že Ježíš připouští „rozluhu manželskou“? (81). O svém rozchodu s církví katol. dří, že byl „mravní, ne dogmaticky. Protestanté přece mají stejná hlavní dogmata. Tož to ano. S dogmaty jsem se musel rozejít . . .“ (82). Co se rozumí slovy „rozchod mravní“? Katolicism prý byl chráněn v Rakousku „žandarmy a všemi úřady“. No no! A přece postoupil M. na universitu? O svátcích církve se praví, že jsou „de facto svátky z dob pohanských a přirodní“ (84). Nevím, jak by se to dokázalo! Kaplan, o němž se mluví na 83. str., vstoupil do kněžského semináře non propter Jesum, sed propter esum. To je všude možno! O úkolu církve se praví, že má býti „opravdovým hlasatelem účinné lásky a buditelem duší“. „Jak to prováděti, to si musí říci církev samy“ (86). Ano, ale jak se tato práce církvi katol. někdy znemožňuje! Jaký vliv může církev míti na studující středních škol ve vyšších třídách! Běda abiturientovi, který by při maturitě neznal řecké nebo římské mythologie. O církvi katol. nemusí znáti ničeho.

Když před válkou M. mluvil ve Vídni se zpravodajem petrohradské agentury, mluvil o Rusku s velikou obavou. Zpravodaj nesouhlasil s tehdejšími plány, dát Čechy nějakému ruskému velkoknížeti. „Říkal mi, ani čtrnáct dní byste si nenechali v Praze líbit režim i nejlepšího ruského velkoknížete“ (100). M. praví, že „vojensky a mravně mnoho nečekal od carského Ruska“. Tato slova byla by na mnohé u nás před válkou působila jako ledová sprcha.

O Fr. Brentanovi se praví, že vystoupil z církve pro dogma neomylnosti. Vlastní příčina byla asi jiná. Jak píše Stumpf, žák Brentanův z doby würzburgské, pozdější profesor filosofie v Berlíně, působilu jemu dogma o Trojici obtíže. M. vypravuje o Brentanovi, že o náboženském problému „ani v přednáškách ani v soukromém rozhovoru“ nemluvil. Stumpf však píše: „Zůstal až do konce svého života hluboce náboženským a byl zcela naplněn důvěrou v Boha. Avšak i vůči křesťanství, speciálně vůči církvi katolické, zachoval si povždy vysokou úctu vzhledem na její zásluhy, kterých si její instituce a nauky . . . o pěstění charakteru získaly. Proto také později nevystupoval vůči ní agresivně nebo snad potupně“ (viz Oskar Kraus, Franz Brentano, mit Beiträgen von Carl Stumpf und Edmund Husserl

1919, str. 115). I později konal ještě Brentano svá rozjímání na základě známého spisu sv. Tomáše Kemp. Následování Krista Pána, spisů Pascalových, Fénelonových, životopisů svatých, zvláště sv. Vincence z P. S odbojem starokatolíků proti Římu nechtěl mít nic společného. Adresy věnované některými učenci Döllingerovi nepodepsal, ačkoli byl k tomu vyzván. Dne 9/6 1873 psal z Paříže v jednom dopise, že titul starokatolického biskupa by měl býti „z milosti Boží a z milosti Bismarckovy“, titul prý kontradiktorní. Protestantism byl Brentanovi polovičatostí.

„Osvobodili jsme se od despotických pánů; teď ještě se musíme osvoboditi od velkých a despotických slov“ (40). Ano, je nejvyšší čas, abychom se konečně osvobodili od tyranských slov, hlásajících hrozné zásady jako „Kdo zůstane katolíkem, bude žebrákem“, nebo jiných, která jsou mnohým polovzdělancům novým evangeliem „Řím musí býti souzen a odsouzen“ nebo „Církev nepřítelkyně pravého vzdělání“. Mezi tuctovými odpůrci církve katolické nacházíme nepřehledné řady polovzdělanců, které nenávisť proti církvi připravila o klidnou rozvahu a někdy i o poslední špetku rozumu. Šigalev, jeden z hrdinů Dostojevského románu „Běsi“, praví, že polověda je „nejhroznější bič lidstva, horší než mor, hlad a válka, neznámý až do nynějšího století. Polověda — to je despota, jakého nebylo až doposud. Despota, mající své kněze a otroky, despota, před nímž se vše sklonilo s láskou a pověrou až do té doby nemyslitelnou, před nímž se chvěje i sama věda a hanebně mu přikyvuje.“ (Běsi, I. str. 286). Kolik lidí dostalo se u nás jen polovědou do tábora protikatolického! Známy francouzský spisovatel L. Bloy, píše o duchamorném životě takových lidí, kteří se křesťanství vzdali. „Protože dnes lidstvo již ani nemá vědomí, jakou básní triumfu a plné radosti by mohl býti život křesťana, nepocituje již ani hrůzy před divadlem zbahnělých občanských existencí.“ Veliká vina padá na ty, kteří mnohé odvrátili od pozitivního křesťanství a nedali jim potřebné náhrady, jelikož ovšem nemohli.

Při druhé návštěvě žádal prý Tolstoj, že se máme oprostiti. M. poznáv veliké nepořádky na vsi Tolstého, odvětil. „A co ten váš dům a salon, ta křesla a divany? To je oprostění? Vy sic nepijete, ale koufíte cigaretu za cigaretou; když askese, tož důsledná. Mužík žije chudě, protože je chudý, ale ne proto, aby byl asketou. A řekl jsem mu, co jsem viděl v jeho vsi, ten nepořádek, nemoci, špinu a to všecko. Pro Boha dobrého, vy to nevidíte? Vy takový umělec, neumíte to pozorovat? Šít si sám boty, chodit pěšky místo jeti vláskem, to je jen mafení času; co lepších věcí by se dalo za tu dobu udělat!“ (38).

Dr. Josef Vrchovecký.

* * *

Miloš Kreiza, Svatá Ludmila. Mysterium křesťanství v Čechách. Nákl. V. Kotrby v Praze 1935. S. 40, 4-80 K.

Po svazečku básní vydává mladý spis. zajímavý pokus o dramatickou báseň. Kněžna Ludmila představuje se tu ve chvíli, kdy v Praze umírá její syn Vratislav a kdy kněží Václav chystá se energicky ujmouti se osiřelého trůnu, v třetím pak obraze dostává se první české světici oslav se strany lidu. Autor jeví se tu zase především básníkem, jehož verše až na některá místa znějí jasně a svěže a jenž dovede obklopiti svůj jednoduchý, ale plasticky zachycený a zhuštěný děj velmi působivou náladou celé scenerie. Pěkně vypravené dílko je dobrým slibem pro budoucnost. M

Leonid Leonov, Skutarevský. Nakl. Sfinx Bohumil Janda, Praha 1935, s. 359, 35 K.

Slohem připomíná román poněkud starší vyprávěče ruské, ale jen poněkud. Za to obsah po trati spisovateli dělnickými nastoupené přelšel již docela na nové pole, nyní v Rusku obdělávané: jsme v pětiletce industrialisace. Skutarevský, hlavní osoba románu, je slavný elektrotechnik a ředitel takového ústavu. Je-li přesvědčením stoupencem nové vlády, nevíte jistě, ale pracuje a vede v jejích průmyslových záměrech. Osobně jest podivín, jež věda odloudila rodině, jedinou vášní jeho jest vědecká práce. Není prost jiných ušlechtilých citů, ale ty se projevují zřídka, i když by příležitostí bylo dost. Pracuje o jakémisi elektrisačním veledíle, ale prvá zkouška dopadne nepřiznivě, snad pro jakési vady v materiálu.

Nový směr zastoupen i v jiných osobách románu, ovšem ne u všech v nezištném zápalu podnikatelském. Úžasná je spisovatelova znalost ve věcech technických, tak podrobná, že při četbě celé stránky raději přeskočíte, jelikož byste tomu, co tam všechno vypočteno a popsáno, beztak nerozuměli. Skoro stejně se jeví technická znalost v částkách vypravujících obratu hlavní osoby, malíři, jenž se protlouká ze směru do směru a končí, ač není bez nadání, úspěchy praskrovnými.

V tom shonu málo jest viděti klidnou ruskou společnost, v rodině nebo v družné zábavě. V neklidu tom jest i jakási chmůra osobní nevěřivosti a nedůvěry mezi účastníky děje. Nálada je tedy celkem nevlídná, a jest-li nyní takový také zevnější ruský život, do něhož tu jinak málo vidíme, byl by v románě znamenitě vystižen.

Jón Svensson, Člunem přes moře. Přel. Jan Hrubý. „Vyšehrad“, Praha 1935. S. 193. Raná setba r. XII.

Známy nám již jezuitský spisovatel z Islandu popisuje tu velmi zajímavou plavbu dvou hochů, z nichž on byl starší, 13letý, přes Sund (Öresund) z Kodaně do Malmö a nazpět, plavbu v plachetní kocábce. Klidná plavba po nádherné pláni byla vedle dobrodružství příjemných přerušena také nebezpečími, jak od živlů, tak od lidí, tak že vypravování, jež jinak naší mládeži obsahem z části málo jest přístupné, i ji bude zajímati. Překlad se čte zcela plynně.

Rozhled

Náboženský.

Slovem i skutkem.

Jest-li náboženství názorem myslí a praxí života — a tak si my katolíci náboženství představujeme —, záleží na obojím, na slově (mluveném či psaném), kterým se názor podává a šíří, i na skutku, kterým se názor projevuje a také šíří. Kterým se šíří víc, závisí na okolnostech, podle nichž také nutno odhadovati, právem-li či neprávem se kdy vytýká, že se slovo přeceňuje nad skutek, nebo naopak.

Učitelé duchovního života poukazují k slovům sv. Lukáše na začátku druhého jeho díla, že svým Evangeliem chtěl ukázati, co náš milý Spasitel začal činiti a učit, zdůrazňující při tom hlavní význam příkladných činů, skutků. Je to ostatně myšlenka obecné moudrosti o účinku slov a skutků (verba — exempla, praecepta — exempla). Snadno prý se mluví, nesnadno jedná a pod.

Náboženství jest konec konců čin, život, a i jeho nepřátelé, kteří na jeho slova mnoho nedají, ustupují důvodům skutků. Není ojedinělá výtku, že v našem náboženství se mnoho mluví, a skutek zůstává pozadu. Rozmáhá se mnohomluvnost u nás skutečně? Záleží ovšem i na tom, co a jak se mluví. Unavuje-li mnohá řeč i když je dobrá, oč více, není-li po ní mnoho.

U nás polemika protináboženská se projevuje hlavně demagogicky, v tiskovinách nižšího řádu, i když některé její způsoby, vlastně nezpůsoby, byly a jsou trestným zákonem ztíženy. Polemika, jež se zove vědeckou, jest obstarávána nejvíce spisy z nevěrecké nebo jinověrecké ciziny, a mívá s domácí, tedy „původní“, tu společnou nectnost, že pracuje nepravdami, po př. i lžemi, při čemž — na rozdíl od jiných rozprav rázu vědeckého — je to smutné, že pisatelé se za ty více méně zaviněné nesprávnosti ani nestydí, na nichž odpor svůj zakládají. Často ovšem si zakládají i na té nevědomosti a na hloupostech, jež podle ní veřejně pronášejí.

Tedy slovo proti slovu! Ale ovšem, vždycky jen slovo správné!

Jiná jest, že toto slovo málokdy pronikne tam, kam patří. Známa česká povrchnost a ledabylost jest i v této náboženské věci největší nepřítelkou pravdy, nejlepší spojenkyní nepravdy, lehkomyslně pronášené a šířené.

Nesnáz obrany, jak by i každý „vědecký“ odpůrce, který ví, co jest nauková soustava, měl uznati, je v tom, že velmi snadno se prohodí nějaká jednotlivá námitka, již možno vyložití a vyvrátiti jen v souvislosti s naukou celkovou, a že toto jest bez obšírnosti zhusta nemožno. Zkrátka, kde není dobré vůle, poznati pravdu, tam se věc nejsnadněji odbude t. z. vědeckými důvody. Nerádo se slyší, že nevěra a co s ní spojeno jest obyčejně plodem nedosti dobré vůle, ale pravda je to.

I bez novověkého voluntarismu věděli a vědí myslitelé, že a jak vůle řídí život, a to život nejen skutečný, osobní i společenský, ale i myšlenkový. Třebas její rozhodnutí následují poznání, i v naší věci podmínkou jest, že se pravdu poznávati chce. Indifferentismus, lhostejnost, jest zásada velmi pohodlná, ale všemu pokroku, i náboženství nepřátelská. T. z. bezbožectví dobře to vystihlo, a na to nejvíce spoléhá, velebic šťastný prý a spokojený život ve stavu „bez vyznání“ naproti životu v náboženství, plnému prý povinností, a následkem toho také pochyb a závad v klidném jinak životě duševním i ostatním. I dějiny bojů náboženských vedou se tu na pomoc. Avšak jako se člověk nerodí jako hotová lidská bytost, nýbrž jako její zárodek s niterným pudem v lidskou bytost růsti a se zdokonalovati, tedy nikoli se zásadou lhostejnosti ke všemu, co by tento pokrok mohlo usplšiti či oddáliti, tak ovšem i snaha o pokrok v oblasti nejvyšší, člověku bytně vstřípená, přirozeně naráží sice na překážky, ale jimi se také tříbí a zoceluje v dokonalého člověka po vzoru a pomoci Kristově. Jako všude, nikoli líná lhostejnost, nýbrž vítězství nad překážkami přináší skutečný klid a životní blaho.

Za našich opravdu málo utěšených poměrů náboženských, které však jsou provázeny nikoli blahem a spokojeností duší, jak se předstírá — vždyť pak by v nich nebylo tolik zášti a jiných jedů —, nesnadna jest práce obnovná v duchu Kristově. Útěchou, ale zároveň závaznou zárukou, i když slova zanikají, jest jeho slíbená pomoc ke každému dobrému skutku, jenž tak snadno nezaniká a má nad pouhá slova mocnější význam obnovný, propagační.

★

Biřmování

(confirmatio) čítá se v katolické církvi mezi svátosti, jež jediné biskup, jakožto vůdce věřících, platně uděluje. Práva toho jsou však účastni také kardináli, kteří nejsou biskupy, pak t. ř. abbates nullius (quasi episcopi) bez biskupského posvěcení. Pro jižní Ameriku a pro missie dává se to právo vůbec kněžím, jako je všichni kněží mají v pravoslaví. Žádosti z Belgie, aby také v naší církvi bylo rozšířeno, Vatikán nevyhověl (AAS 24/I 1935). Jinak ustanovuje, aby nebyly biřmovány děti před 7. dokonáným rokem (kromě těžce nemocných), tedy ne hned po křtu, jak někde v španělských zemích zavedeno, a aby z pravidla udělováno bylo před prvním sv. přijímáním, aniž by se toto však odkládalo, kdyby se mělo na biřmování déle čekati.

Snad není nemístno upozorniti na to, koná-li se ve zdejších krajích slavnost biřmování tak, aby znamenala skutečné confirmationem, nejen ex opere operato, nýbrž též ex a cum opere operantis (ve smyslu svátosti ovšem), což u zdejších 7letých dětí jest psychologicky nemožno. Srovnati možno, co protestanté udělali ze své „konfirmace“!

★

Idyla v americké katolické domácnosti.

V St. Louis nedávno zemřel vydavatel „The fortnightly Review“ Arthur Preuss, jenž dlouhá léta byl u nakladatelství Herderova tamtéž rozhodčím poradcem ve věcech literárních a domníval se, že ještě větší zásluhy nežli v podpoře dobrého tisku má v tom, že často zabránil vydání nebo šíření spisů bezcenných nebo přímo škodlivých. Msgr Wienker v Erie představil jej k jeho nemalým rozpakům svému biskupovi slovy: „Přivádím vám tu člověka, který z theologie zná víc než vy a já dohromady.“ Byl prý to skutečně nejučenější theolog laik v USA. Samostatně vydal spisy o tajných společnostech. Jeden jeho host popisuje, jak se v té rodině modlívali večerní modlitbu. Na domácím oltáři v ložnici rodičů rozžalo některé z větších dětí dvě svíčky, celá rodina klekla a otec předčítal modlitbu, kterou si sestavil z modliteb anglických mučníků a j. Na konci pobožnosti nejmladší potomek zhasil svíčky. U dveří, kterými vycházeli z pokoje, požehnal otec každého na čele svícenou vodou. Malé děti odebraly se pak na lože, větší poseděly ještě chvíli s rodiči, hrály a zpívaly atd. Ráno přistupovali podle možnosti společně ke stolu Páně.

*

Jugoslavie.

Eucharistických diecesních sjezdů bylo r. 1934 9. Letos bude v Ljublaně. Stálý výbor na jejich pořádání v celé Jugoslavii zabýval se ve schůzi 9. ledna l. r. kromě svých úkolů vůbec hlavně významem eucharistické bohoslužby pro mládež.

Ženevský mezinárodní výbor „Pro Deo“ uspořádal s pomocí zagrebského družstva sv. Jeronyma a apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje protibolševickou výstavu.

Ministerstvo práv dalo do rozpočtu na správu církve pravoslavné 34,537.167 d, katolické 26,334.729. Min. škol na theologické školy pravoslavné 6,480.000 d, na katolické 5,197.050.

Něvyjasněné poměry politické (vladařská rada atd.) vadí také vyjasnění poměrů náboženských. Pravoslaví sbírá své síly — bohužel ne tak proti nevěře, jako proti katolictví —, zednářství ovládá pořád ještě situaci svými lžemi o humanitě atd., již prý pěstuje. Diktatorský nátlak sice poněkud polevil, ale jen poněkud; jest ostatně přirozeno, že v tom mimořádném mezidobí potřebí mimořádných opatření, aby nenastal úplný zmatek.

Cizí noviny přinesly zprávu z Beogradu, že pro příští sněmovní volby (5/5), jejichž výsledek snad rozhodne o osudu Jugoslavie, skoro všechno duchovenstvo dostalo od biskupů pokyn, aby na poslaneckví nekandidovalo.

*

Ruská emigrace

vydává v Paříži od lonska časopis „Rossija i křesťanství“ ve službách unie. — Přednášky o pravoslavné theologii řídí N. Berdajev.

Spor r. 1926 vypuklý mezi metropolitou Antoniem (Beograd) a Eu-

logiem (Paříž) a jejich stoupenstvem, z nichž onen chce, aby se pravoslavi od Ruska docela vymanilo a usamostatnilo mimo Rusko, kdežto druhý nepokládá pravoslavi v Rusku ještě za tak potlačené, aby bylo zcela pominuto, spor ten se urovnává od schůze obou metropolitů koncem r. 1934. Prostředkují hlavně hodnostáři Řecka, Rumunska a Bulharska.

Všech „běženců“ se čítá asi 1 milion, z nichžto přes polovici zůstalo v Evropě, jiní se odebrali do Mandžuska a do Ameriky. Kolik jest mezi nimi katolíků, neznámo.

★

V Rusku samém

není sice dosud znatelných změn v úředním systému, ale za povšimnutí stojí, že časopisy bezbožníků buďto zcela zacházejí nebo klesají jak objemem, tak nákladem. Zuboženého lidu se zmáhá otupělost a lhostejnost. Stalin jest rozmrzen, že bezbožectví sovětům působí nesnáze za hranicemi; předseda toho svazu Jaroslavskij upadl již vloni v nemilost.

Hlavními pohaněči bezbožectví proti křesťanství jsou židé.

Před rokem nastolen nový, ovšem pravoslavný metropolita v Moskvě.

★

Albanie.

Vlivem zednářstva, které se na jihu proti Italii silně šíří, porušen náboženský klid potud, že poštváný mbret odňal katolickým školám výhody dříve udělené. Snaha vymaniti se, pokud možno, z vlivu italského, postihla takto neblaze katolické školství, v Albanii nejen z náboženských důvodů velepotřebné. Nyní po novém jednání v Tiraně otázka ta zase přátelsky urovnána: jesuitské gymnasium a jiné konfesijské školy (ovšem se žáky všech vyznání!) zůstanou samostatné.

Pravoslavní taktéž zvedli u krále Zogu protest proti státnímu nátlaku na jejich školství a proti zabírání církevního majetku.

Záležitost konfesijských škol vůbec jest předložena Svazu národů. Na Albanii si on snad bude troufat.

Vědecký a umělecký.

ak. — Mezi živým a neživým.

V čas. „Věda a život“ (I, 3) pojednává prof. Vl. Úlehla o hranici mezi živým a neživým. Uvádí závěr moderní biologie 19. stol., vrcholící ve výsledcích práce Kochovy a Pasteurovy, že život jest jen od neživého zásadně odlišný, že není přechodů mezi živým a neživým. Kdežto do této doby prý lidstvo nevidělo mezi živým a neživým propastného rozdílu. (?) Dále mluví o pokuse Pasteurově a jak se ukázalo, že Haeckelovy doklady pro prvoplození nejsou průkazné a že Protobathybius Haeckeli je mylný. Avšak závěr vědy biologické a chemické min. století, která došla k přesvědčení, že svět se rozpadá ve dvě oddělené části: svět neživý a živý, není Ů—ovi průkazný a nelze prý uznati ostrého rozlišení živého a neživého. V přírodě prý je nevhodné řídit se dle zásady: aut — aut, tertium non datur, příroda prý vytváří se zálibou něco třetího, co není ani a ani b. Přechod prý pak vymaže, zanechávajíc extrémy zdánlivě bez přechodu.

Jistě pro darwinisty bylo těžko smířiti se s rozdílem neživého a živého, s vyvrácením prvoplození a s důkazem, že vše živé ze živého. Proto hledali stále zvláštní okolnosti, komplikované poměry, neobyčejné a docela zvláštní podmínky, což byla vždy jen pouhá slova, jimiž se zastíraly rozpaky. Ve starém řeckém názoru vidí Ů. jiskérku pravdy. Prý typická živá bytost se sice od typicky neživého předmětu ostře liší, ale jednotlivé znaky živého jsou prý ve světě neživém porůznu roztroušeny. Lze prý nalézt takové neživé soustavy, v nichž je soustředěno více znaků živého. Již dříve učenci chtěli činnost životní přivlastňovati silám chemickým a mechanickým. Ohlas toho se jeví i v různých biosyntetických pokusech. Tak Ů. se zmiňuje o umělé amoebě, kapičce z Bütschiho směsi oleje se sodou, jež se začne pohybovat, vysílá panožky, leze a požívá dokonce kapičky rtuti a zase je vyvrhuje. Jiné umělé amoeby vyvolal amer. fyziolog Jennings z kapiček hřebíčkového oleje ve vodném líhu a Rhumbler z kapičky chloroformu v destilované vodě na podložce šelaku. Rhumblerova amoeba leze, stravujíc šelak; když se předloží šelakové vlákno, vtáhne je do sebe, smotá je a později je zase vyvrhne. Docela se dělí amoeby, které vyvolal Verworn z kapiček kyseliny olejové v alkalickém roztoku. Nebo myelinová vlákna, nazvaná tak Virchowem, a tekuté krystaly, objevené Lehmannem, napodobují pohyb jednoduchých živých bytostí. Ba podařilo se vyvolati na neživých soustavách pohyby podobné dráždivým. Tak Jenningsova amoeba z hřebíčkového oleje ve směsi alkoholu a glycerinu leze k některým chemickým látkám, od jiných prchá, vysunuje panožky k teplejší straně anebo ke kapce čistého alkoholu. Nebo Stempel-Kochova amoeba vytvoří dokonce automaticky pulsující a vyměšující vakuoly po způsobu bičíkovců a nálevníků, když se jí přimísí trochu alkoholu a když se

vnese do destilované vody. Napodobeny také tvarové zvláštnosti živých těl; tak práce Leducovy a Herreroovy, v nichž napodobena buněčná stavba, ba i dělení buněčné. Některé Traubeho buňky v pokusech Leducových reagovaly na světlo, k němuž se křivily atd.

Tedy: Poněvadž podstata těla živého nespočívá v jeho neústrojných prvcích, ale v životní síle přizpůsobivé (asimilační), která k prvkům neústrojným ani nelze ani nenáleží mezi jejich vlastnosti původní, a životním pohybem se mění netoliko pohyb lokální, nýbrž také projev života vegetativního (přijímání a zpracování látky neživé) a života sensitivního, chtějí biosynthetické pokusy dokázat, že sestrojené a vyvažené amoeby, buňky projevují něco podobného. To by ovšem znamenalo veliký krok k vysvětlení jednoho tajemství přírody a po případě potvrzení nauky o prvoplození, „které“, píše Ů., „událo-li se kdy, bylo již vrcholným stupněm oné dlouhé probiotické dráhy.“

Jest však otázka, zda život je vysvětlitelný pouze mechanicky a chemicky, zda život jest v produktu sil chemických. Biologové a chemikové na druhé straně uznávají, že není. Švédský chemik Berzelius řekl: „Není dopřáno umění lidskému sestaviti neústrojně prvky tak, aby z nich vzniklo něco živého.“ Podaří se tedy umělá synthesisa, podaří se uměle vyvolati organismus ze sebe, bez zásahu inteligence chemika? Už biosynthetické pokusy ukazují, že sotva. Základní vlastností hmoty je setrvačnost, t. j. snaha podržeti stav jí přirozeně příslušný, tak dlouho, pokud na ni nepůsobí větší síla, aby ji mechanicky, fysikálně, chemicky změnila. Hmota sama sebou se měniti nemůže. Už dříve učenci chtěli životní činnost přivlastňovati silám chemickým anebo mechanickým; ale ukázalo se, že okolnosti zvláštním způsobem seřazuje a soustředí nový princip, princip životní (druhovú duše), který síly fysikálně-chemické přesahuje, je ovládá a sobě podrobuje, který ty síly určuje, že tyto jen spolupůsobí. Tento životní princip jest ovšem zcela něčím jiným než pouhou summací nebo pouhou součinností sil fysikálně chemických. Život je tvoření. Podstata živého není v povaze vlastností fysických a chemických, ale v jeho tvůrčí činnosti, která se vyvíjí za podmínek, jež jsou mu zvláštní, a podle určité ideje. To nezapře ani ten, kdo konstruuje různé ty amoeby, jež mají napodobovati pohyb a asimilaci; napodobují, ale jen po určitou dobu, pokud patrně stačí vhodně sloučené síly chemické, dále nemohou, protože jsou právě jen sestrojené a schází jim to, čeho lidský chemik nedá, totiž právě ten životní princip. Či dá se život vyjádřiti fysikálními poučkami a chemickými formulkami? Vřelá voda v kotli nadzdvihuje víko a třená pryskyřice přitahuje stéblo, ale je to život? Člověk dovede ovšem zkoumat a tvrdit všelico, třeba i to, že láska mateřská se dá definovati formulkou chemickou, že je to pouhá chemická reakce způsobená žláзовým výměškem. A tak prý možná, že biosynthetické pokusy jsou prvním krokem k tomu, aby životodárná tendence, dřímající ve hmotě, byla probuzena bohatěji a soustavněji. Možná

prý, že další práce dovede dáti hmotě příležitost, aby překlenula propast mezi živým a neživým, která se nám zdá dosud bezednou.

Tedy podaří se někdy zjistiti, že prvý organismus, z něhož vývoj organické říše vzal počátek, vznikl nějak z látek neústrojných? Otázka důležitá a víra veliká, i nezbývá, než klidně a objektivně zkoumati, aniž by se dělaly ukvapené závěry, jak činili a činí Haeckelovci, kteří chtěli pravdu stavět na nepravdě. A i kdyby se někdy podařilo za „zvláštních okolností“ sestrojiti něco živého, co by se podobalo prvnímu organismu, čímž by člověk skutečně triumfoval jako napodobitel a spoluvůrce, přece nebude ještě vysvětlen sám původ hmoty, která má takové potence a životní síly či „životvorné tendence“ a zákony, podle nichž se vyvíjí a vývojem tím něco uskutečňuje, nějaký plán, a celý uspořádaný svět od nerostu až k člověku. Neboť o tom všem sotva bude moci někdo tvrditi, že vzniklo samo sebou, mechanicky, náhodou a že vše to se vyvíjí bezúčelně. Ať chce nebo nechce, přijde vždy člověk k první myšlence a k počátečnímu činu, jinak z kruhu nevyjde a dostane se vždy do slepé uličky.

Jest-li řeč o řeckých myslitelích, právě Aristoteles hmotu, resp. první látku, t. j. pralátku všech prvků, která je podkladem vývoje a jež mohla býti podkladem myšlenky přeměny prvků jednoho v druhý, pokládal za něco irrationálního, co nemá přirozeného vzniku jako pak vše ostatní, co vzniká plozením, a přichází k první, věčné bytosti, v které vidí pozitivní příčinu světa a života. A s tím se srovnává dnešní věda fysikální, která na otázku, jak vznikl svérázný mechanism zemské kůry, jejíž biosféra jest opatřena životem, odpovídá: Nevíme. To zůstává rozumu a pokusům záhadou jako život sám, který není vnějším nahodilým zjevem na povrchu zeměkoule vznikaje jen ze živého.

Ale tu zas někteří, nechtějíce připustiti počátečního činu, uchylují se k hypotese o věčnosti života (vedle hypotese o věčnosti hmoty), čímž sami zmenšují obsah evoluční theorie, odstraňujíce z její sféry otázku o vzniku života na zeměkouli a omezujíce ji na studium vývoje organické říše.

★

m. — Převaha Anglosasů ve světových literaturách.

Už dříve objevovaly se pokusy podávati přehledy a statistiky, co a kolik se překládá v jednotlivých písemnictvích. Byly to ovšem pokusy nesoustavné a neúplné. Od r. 1930 vydává však v Paříži Ústav mezinárodní spolupráce každoročně velkou mezinárodní publikaci Index Translationum, věnovaný soustavným statistikám překladů do velké řady světových jazyků. Ani zde ovšem nebylo dosud dosaženo úplnosti, také proti způsobu rozdělení látky atd. možno míti různé námitky, ale přesto v tom množství suchých číslic, tabulek a diagramů možno přece jen nalézt několik zajímavých dat, jež ukazují dnešní proudění a záliby v literárním i čtenářském světě.

Jde tu o rok 1933. V číslicích jsou zahrnuty překlady ze všech

oborů knižní produkce, tedy nejen beletrie, ale i vědeckých prací, přiruček atd.

V čele zemí, které si přeložily nejvíce cizích liter. děl, stojí Itálie (930). Po ní následují: Francie (662), Rusko (659), Německo (536), Polsko (534), Španělsko (461), Československo (431), Velká Británie (346), Švédsko (304), Spojené státy amer. (298), Dánsko (249) atd. — Zde jistě překvapuje neobyčejné množství překladů u národů latinských a poměrně malý počet u Anglosasů, kteří dále setrvávají ve své kulturní „samostačnosti“. Těžko ovšem usuzovati, proč je tomu naopak právě v Itálii i ve Francii. Probuzený větší zájem o cizinu, či nedůvěra k vlastní kultuře?

Ještě zajímavější jsou číslice ukazující, ze kterých jazyků se nejvíce překládalo. Zde je tomu naopak: primátu dosáhl jazyk anglický, z něhož bylo přeloženo 1620 děl (Index Translationum spojuje tu spisovatele Velké Británie a Spojených států). Po něm přichází jazyk německý (1252), francouzský (734), ruský (559), italský (143), norský (111), dánský (72), španělský (71), polský (63), švédský (60) atd.

R. 1933 převzal tedy svět od národů anglosaských více než dvakrát tolik nežli z Francie, jejíž kniha bývala odedávna „nositelkou kultury“, ovšem ne vždy právě nejlepší. Ostatně — ani ten kulturní přínos anglický není zrovna prvotřídní, aspoň pokud se týká beletrie. Je známo, že někteří moderní angl. beletristé, dnes právě překládání, jsou po mravní stránce asi na stejné úrovni jako třeba francouzští; stejně tak severo-američtí.

Sama statistika Indexu Translationum dosvědčuje, že rekord překládů r. 1933 dosáhl — Edgar Wallace: celkem 82, z toho 35 italských, 14 španělských, 12 něm., 7 českých, 5 maďarských, 3 dánské, 2 norské, jeden polský atd. Po Wallaceovi jde hned Galsworthy (35 překladů), u něhož asi mnoho působilo udělení Nobelovy ceny, pak Wodehouse (31 překladů), Dickens (25), Cicero (24), Shakespeare (24), Dostojevskij (22), Stalin (19) a dále Tolstoj, Maupassant, Homer, Hugo atd.

Z celkového přehledu je také vidno, že kromě Anglie a Ameriky více dávají kultuře jiných národů než od nich berou již jenom Němci. Poměrnou rovnováhu udržuje Francie, Rusko a Norsko. Bilance všech ostatních států je pasivní.

★

ak. — O slovesném umění lidovém

píše Šalda v Zapisníku VII, č. 7—8. Výraz „umění lidové“ pokládá za neblahé slovo, nešťastně utvořené, které v sobě skrývá trojsmysl. Může to znamenat jednak umění, které dělá nebo vyrábí lid, jednak umění, které dělají intelektuálové pro lid, a za třetí může to znamenat umění umělé, které je usměrněno nebo normalisováno k lidu.

K prvému praví: „Lid“ a „lidovost“ dostaly se do módy s politikou demokratickou. Tak jsou nebo byly v módě jednu dobu u nás lidové pivnice, které měly napodobený selský nábytek z ven-

kovských chalup, ... a lidé si rádi o ně otloukali boky a nohy, neboť to bylo něco jako služba ideí. Právě jako řádí u nás různé lidové školy nebo kursy, kde se popularisuje a řádí věda (tak zvaná!) a kde se člověk může stát snadno a rychle, nejdéle do půl roku, vzdělcem a snad i odborníkem. — Romantismus stvořil fetiše a zaklinadlo lid ... a z romantismu přejala tuto představu lidu demokracie, jakož vůbec demokracie souvisí co nejdůvěrněji s romantismem ... Poetické teorie romantismu v druhé polovici osmnáctého století všude, ve Francii, jako v Německu, jako v Anglii tvrdily, že je určité výsostné umění, vrchol přírodnosti a geniálnosti, které dovede vytvořit lid, a jen lid. A vytvořit kolektivně, jakýmsi tajemným spolupracovníctvím anonymů ... A tyto teorie poetické byly pak přenášeny na výklad velikých starých eposů, na př. Homérových, a bylo o nich tvrzeno, že jsou také výsledkem činnosti mnohých a mnohých básníků lidových, tedy dílem kolektivním a anonymním ... A stejně tak dívali se naši staří romantikové na umění lidové, jako na sacrosanctum, na mysterium všech mysterií ... Rozumí se, že to všechno jsou iluze, věci nedomyšlené a neujasněné. Poesie nebo umění t. zv. lidové nejsou v podstatě nijaké jiné, než poesie a umění, které dělají t. zv. vzdělanci. I lidové umění, i lidovou poesii dělají jednotlivci zvláště nadaní a dělají ji po vzoru a k podobě umění t. zv. umělého nebo učeného. U nás na př. nejkrásnější lidové písně vznikly v osmnáctém století, v době barokní, ať k podobě a za vzorem barokní poesie umělé, ať náboženské a církevní, ať světské; a mezi jednotlivými písněmi lidovými jsou jakostné rozdíly právě jako mezi jednotlivými písněmi uměleckými ...

K druhému Š. píše: „Dělat umění lidové ve smyslu umění pro lid, to je věc venkoncem mrzká a je to už důsledek zindustriální literatury nebo umění. Intelektuálové vyrábějí tu exportní artikl méněcenný, který pašují do lidu v době, kdy tvořivost jeho již poklesla, a kdy se nedovede zásobit plody vlastní úrody ... Vzniká zvláštní odbor průmyslový, spisovatelství pro lid, kterého nikdo nekontroluje a kterého by si měli naši kritikové velmi pozorně všimnout, poněvadž taková industrie nejen rychle obohacuje ty, kdož ji provozují, ale i otravuje venkov nebo lidové vrstvy v městě ... Lid není nic stejnorodého, nýbrž se tímto slovem přikrývá a maskuje mnoho živlů a složek různorodých ... A tato různorodá chasa házívá se z pohodlí myšlenkového do jednoho pytle t. z. lidu. Výrobci t. zv. literatury lidové ten omyl ovšem velmi dobře znají a specialisují se ve výrobě na své občanstvo. Jiné jsou romány, které servírují ženám bohatých sedláků, jiné vyrábějí pro služby městské a velkoměstské, jiné posílá pro dělníky průmyslové. Ale vši téhle výrobě je vlastní ne zkreslování, nýbrž záměrné a účelné falšování života, překořeňování ho jednou tím, podruhé oním kořenkem ... Naproti těmto průmyslovým specialistům umění pro lid, naproti těmto kořistníkům v kalných vodách nedovzdělanosti a nemyslivosti musí stát rozhodně na stanovisku a pevně držet poznání, že umění v každé kulturní době

je jedno jediné, že spojuje v silných dobách kulturních všechny lidi v jedinou obec duchovní, že umění nikdy nerozdvojovalo a nikoho, ani nejmenšího, v silných dobách nevylučovalo a neodpuzovalo od sebe. V době Perikleově v Athenách v divadle Dionysově všechny ty desettisíce a desettisíce diváků, mezi nimiž byl rytíř a patricij vedle lodníků z Pirea, byli stejně prochvěni básnickým uměním Aischylovým nebo Sofokleovým . . . A stejně tak bylo tomu v dobách kultury středověké. Taková gotická katedrála byla celá syntéza tehdejšího umění nejen výtvarného, nýbrž i hudebního a literárního a mluvila k srdci každého křesťana, který do ní vkročil. I pro negramotné našla prostředky, jak jim sdělit obsah a tajemství života křesťanského . . . Teprve renaissance vnese roztržku mezi lid a umění a poesii . . . Ale je to epizoda namnoze krátkého celkem trvání, neboť již barok dovedl nalézt znovu cesty k srdci lidu a nejen z něho brát, nýbrž mu i něco dávat vášnivou pohnutostí svého patosu . . .“ A tak Š. usuzuje: „Cesta k umění musí býti všem lidem, intelektuálům jako t. zv. drobnému lidu, venkovanu jako velkoměšťákovi, neustále rovnána, neustále upravována; ne ovšem v tom smyslu, aby byl takto z pohodlnován, nýbrž metodicky tužen k úkolům nesnadnějším a nesnadnějším.“

Zcela odmítavé stanovisko zaujímá proto Š. k třetímu, t. j. k umění, které je vědomě znormalisováno dostředivě k lidu a odstředivě od všech ostatních stavů. To je umění lidové ve smyslu politického stavu společenského, tedy jde-li o socialism, ve smyslu třídnosti. Uvádí povzdech dělníkův: „Já mám té politiky nebo toho socialismu až po krk už v životě. Jsem tím již otráven a promrzelo se mi již o tom slýchat; v umění chtěl bych slyšet nebo číst něco svátečního, co by mne chytilo za srdce, co by promluvílo k mé obraznosti, co by mne vytáhlo z té mizerie a přeneslo jinam . . .“ „To neznamená ovšem,“ praví Š., „že chce takový člověk nějakou limonádu, nějaké laciné opojení a otupení od umění . . . I když chce mít umění vzdálené od svého rázu životního, nechce tím ještě umění vylhané, nebo dokonce paumění, lžiumění, uměleckou zrůdu nebo narkotikum, které dává zapomenutí. Chce prostě umění, které zdůrazňuje lidství a právě lidství i v stránkoví, i v představiteli třídy. Chce to přirozeně po zákonu komplementárnosti: tísněn okovy třídnosti, spoután těžkým bojem sociálním, hněten a válen všude a neustále nejtvrďší pěstí hmoty, volá po doplňku, který může býti jen volné lidství; tak volné a heroické, že přestupuje meze každého politického dogmatismu . . .“

★

nn. — Drobnosti z archivu CM fakulty v Olomouci.

Z jednoho dokladu poznáváme krušné počátky stolice dějin českého jazyka a literatury na olomoucké universitě. Listina z 18. října 1777 daná ve Vídni nás poučuje, jak profesor č. literatury v Olomouci Zlobický postupoval a kterými autory chtěl

započítí své výklady o dějinách české literatury. Dočítáme se, kterak Zlobický se snažil „vésti své žáky ke studiu slovanské literatury pomocí znalosti slovanských dialektů.“¹⁾ Nejprve tedy Zlobický asi probral mluvnicki, načež přikročil k dějinám literatury. Spisy, o které za tím účelem žádal, byly: Balbínova *Miscellanea* a Paprockého *Zrcadlo*. Z toho tedy poznáváme, že i u kolébky stolice české literatury v Olomouci stál velký katolický buditel Balbín. Paprockého kniha nás poučuje o malé znalosti češtiny ve Vídni, neboť tamní písař měl mnoho práce s napsáním celého titulu Paprockého knihy. Nejprve totiž napsal: „Zrcadlo planého margkrabství moravského“, potom místo p napsals, čímž věc ještě pohoršil, neboť místo „planého“ bylo „slaného“, a proto dodatečně vepsal ještě w, aby opis textu byl konečně správný. Zlobický se obrátil do Vídně se žádostí, aby olomoucká studijní knihovna mu dala duplikát každého ze žádaných spisů, neboť se domníval, že ze zrušených kollejí jezuitských bude těchto děl v Olomouci dosti. V citovaném dvorním dekretě se jeho žádosti vyhovělo a nařizovalo se hledati duplikáty ve státní knihovně olomoucké. V Olomouci tedy počali hledati a hledání dopadlo pro Zlobického i pro knihovnu zle. Zle pro Zlobického, neboť duplikáty se nenašly, a zle pro knihovnu, ježto dle katalogu prý byly v ní čtyry výtisky žádaného díla Balbínova. Proto se nařídilo z Vídně (10. ledna 1778) prelátovi augustiniánů olomouckých a zároveň i vrchnímu direktorovi university, aby dal důkladně zrevidovati státní knihovnu. Jak revise dopadla a zdali se Zlobickému podařilo získati žádané knihy, o tom se již nedovídáme. —

Nákup rukopisů z Cerroniho pozůstalosti. Podnět k němu dalo moravské gubernium, upozornivši správce universitní knihovny olomoucké Richtra na tři rukopisy pro universitu zvláště významné: 1. Cerroniho *Dějiny olomoucké university*, 2. Pešinův „*Mars Moravicus*“ 2. svazek, a 3. Hirschmentzlovu „*Historia marchionatus Moraviae et coenobii Velehradensis*“. Richter uvědomil (8. února 1835) o věci rektorát university, poznamenav zároveň, že nákup rukopisů má se státi z roční dotace a nikoli z nějakého zvláště povoleného obnosu, a mimo to ještě poukázal na § 64 knihovnišho řádu, dle něhož přísluší jen bibliothekáři právo rozhodovati o nákupu knih pro universitní knihovnu, může ale respektovati přání sboru. Rektorát předložil nákup rukopisů profesorským sborům jednotlivých fakult, jejichž názory se dosti rozcházely. Medicinská fakulta, již se záležitost týkala nejméně, souhlasila s nákupem, opatrně podotýkajíc, že se má státi v intencích gubernia. Právnická fakulta se vyjádřila, že ana vědecká cena rukopisů jest neznáma, se doporučuje nejprve je důkladně prohlédnouti. Zároveň vyslovili právníci i obavu, aby nákupem starých rukopisů neutrpěl nákup nejnovější vědecké literatury, když onen má býti pořízen z roční dotace. Theologové byli

¹⁾ „... da er mittels der Slawischen Dialecte seine Schüler zur Kenntniss der Slawischen Literatur anzuleiten bemühet seye“...

pro zakoupení Cerroniho rukopisů, ale žádali, aby nebyly příliš drahé a aby byly přístupny vědeckému bádání universitních profesorů a nebyly pod zámek. Tato poslední žádost nebyla universitní knihovně olomoucké právě ke cti. Direktorát filosofie doporučil nákup, zvláště ale dílo Hirschmentzlovo, jež nazývá „tüchtigen Literaten“. Tak znělo dobrozdání profesora Vietze. Na ně navázal direktor filosofie Fux, jenž nazval získání oněch rukopisů skutečnou akvisicí pro universitní knihovnu, která (zároveň s moravskými stavy) jest přímo povolána k zachovávání všech pramenů k dějinám Moravy. Nadšení pro vědu však bylo značně omezeno finančními okolnostmi. Všichni profesoři filosofie byli pro zakoupení, ale pod podmínkou, aby nebyly příliš drahé a aby nákupem nebyla příliš ztenčena roční dotace na nejnovější knihy. Pro tuto věc asi nedošlo k uskutečnění nákupu, a tak se stalo, že stavové asi koupili nabízené Cerroniho rukopisy pro svůj archiv, kde se až dosud chovají. —

Klácelova habilitace. Dle referátu olomoucké university ke guberniu (ze dne 22. července 1835) byl Klácel kromě němčiny, latiny a řečtiny „ještě také úplně mocen hlavních slovanských dialektů“. K tomu ještě i slušně ovládal francčinu a italštinu. 5. června měl před shromážděným profesorským sborem přednášku, která vyvolala obecnou pozornost již svým thematem: „Jak se možno státi filosofem? Co jest filosofie?“ Referentu Fuxovi se thema líbilo a mimo to si pochvaloval i způsob jeho přednesení, neboť přednáška byla „přísně logická, promyšlená a velmi jasná“. Trvala celkem 20 minut. O vnější její stránce praví referent: „Orgány hlasové jsou prosty vad, zvukné, silné a úplně řečníkem ovládané“.

Písemná práce Klácelova byla na 11 arších. Referovali o ní profesoři Wittgens, Canaval, Vietz, Eichler, a na základě jejím prohlásili Klácela jednomyslně za schopného k úřadu profesorskému. Referent Fux neskříbl ve svém dobrozdání chválou o této práci Klácelově. Píše: „Má tak rozsáhlé vědomosti a takový přehled po celém filosofickém oboru, jaký lze očekávati zajisté u mnoholetého profesora této vědy, nikoli však již u kandidáta profesury“.

★

tj. — Poslání vědy

určuje Em. Rádl v „Naší době“ (leden 1935) takto: „Jedinou tu prostou věc žádám, aby (universita) byla pokornou služebnicí vědy, útočištěm pro ty, kteří ve vědu věří, prostředkovatelkou mezi vědou a českým lidem.“ Končí pak slovy: „Universita je buďto ústav vědecký, anebo nemá smyslu: je prostřednicí mezi vědou jedinou, mezinárodní, všude stejnou, a mezi aktuálními snahami československého lidu. Jedině ve jménu vědy jest universita oprávněna se k lidu obracet; bojovat před lidem za pravdu, podporovat ji, kdekoli jest utlačována, přát všem, kdo za pravdu hoří, být autoritou vědeckou pro národ. Svoboda národa znamená i svobodu vědy, rozuměj svobodu od romantického snižování vědy za služebnici pro politické účely.“

Věda pomáhá, ale neposluhuje; je to paní, nikoli otrokyně; je svrchovaná královna, nepodřízená žádným zájmům, není vlastnictvím národa, nýbrž řídí a zavazuje národ!“

★

ak. — Vergiliovo fatum.

V „Řádu“ (roč. II., č. 3.) jest přeloženo pojednání Theodora Haeckera o Vergiliově Vergiliu, jehož 2.000 narozenin vzpomněl před 5 lety kulturní svět, náležel nesporně k nejvýznamnějším básníkům římským. Byl z těch šťastných básníků, kterým se dostává obdivu ještě za živa a kterého potom provází obdiv všech dob. K němu se vracel i křesťanský středověk, na něm spočívá i Dante. Středověku byl Vergilius milý jako básník „ohlašující v temné předtuše příchod Spasitele“. Tak totiž byla leckdy vykládána 4. ekloga, v níž se věští, že přijde dítě, které svět očistí a lidstvu přinese znovu zlatý věk. Středověkému myšlení pak byl blízký Vergiliův „pius Aeneas“ jako vykonavatel vůle boží. A tu navazuje i Haeckerovo pojednání. H. fatum, o kterém Vergilius v Aeneidě mluví, nepokládá za neutrum, za osud v obvyklém významu. který stojí vedle Jova a nad ním, nýbrž za fatum, které jest Jovovým fatem, t. j. jeho výrokem, jeho slovem (od sl. fari). Toto fatum stojí vskutku nad všemi bohy, kromě Jova, který jest určovatelem, uskutečňovatelem fata. Ale ani Jupiter nemůže změnit fatum, ne proto, že je silnější než on, nýbrž nemůže ho změnit proto, že fatum jest jeho fatum — et sic fata Jovis poscunt —, protože on sám je zároveň vyslovitelem i vysloveným, protože on sám je fatum, protože u něho není vnějšího vztahu k fatu, takže může chtít jinak, než říká. H. vykládá, že je to vrchol Vergiliové theologie („haec summa est“ Aen. IV, 237). Jupiter hned v I. zpěvu vykládá dceři Venuši, matce Aeneově, pro útěchu své fatum, v němž je fatum subjektem, ne jako u ostatních bohů objektivním přístupujícím děním, a končí posledním mysteriem: sic placitum.

Výklad H—ův jest jistě zajímavý, není-li však přece příliš odvážný, ač jej mohou podporovati výroky v Aeneidě, z nichž leckdy se nezdá, že by fatum bylo nad Jova, „qui res hominumque deumque aeternis regit imperiis.“ A praví-li Jupiter k Venuši: „Manent immota tuorum fata tibi . . . neque me sententia vertit . . . fabor enim, quando haec te cura remordet longius et volvens arcana movebo . . .“, tedy tajemství osudu zná a nechce ho měnit. Anebo: „Imperium (Romanis) sine fine dedi. Sic placitum“ (sc. mihi). H. ovšem píše: „Vergilius sám neříká, co fatum jest, neboť to neví — je temný, neb stojí v záři Adventu, není temný, protože nestojí v temnotě Pádu. Fatum je tolik jako osud. Je to poslední útěcha Aeneovi v zoufalství, poslední ospravedlnění, když bez své viny se provinuje proti Didoně.“ Je tu, zkrátka, ještě mnoho nejasného, temného; starověk řecký a římský — srovnejme stoiky — stále kolísá mezi neživým zákonem absolutní nutnosti, která se stává osudem a která ovládá vše, i bohy, a mezi

osobní mocí bohů, jednajících dle své náklonnosti, libovůle anebo moudrosti, naturalistické fatum překonáváno anthropomorfickou představou bohů, čímž proniká také moment svobodného sebeurčení. V tom smyslu H. podotýká: „Od té doby, co německý Faust groteskním znásilněním pravdy v její theologické, filosofické a filologické formě postavil větu »Na počátku byl čin« místo »Na počátku bylo slovo«, jest německý duch zachvácen nekonečným zmiťáním. Ten výrok popírá základy lidství, jak jsme je přejali od Řeka a Říma, onoho adventistického lidství, které má za východisko a cíl Logos.“¹⁾

Palestina v pravěku.

Vykopávky v údolí, kudy šla obchodní cesta od pobřeží k jezeru Genesareth a dále na východ, nalezeny zbytky z paleolithika, dosud jediné v Palestině a přední Asii: horní část lidské lebky, podobné neanderthalské, pod Karmelem 12 různě zachovalých koster, koštěné nástroje ze zvířat stepních (turů, medvědů, jelenů, daňků, divokých vepřů), což poukazuje na obyvatelstvo lovecké. Ke konci paleolithika (magdalénion) ustupují totiž nástroje kamenné koštěným. Z paleolithika se zachovaly také vyryté kresby slona, rinocera a gazely, teprve nedávno objevené. Mesolithikum vykazuje rozmanité nástroje koštěné (nože, šidla a j.), na kostrách ozdoby (provrtané zuby, perly a j.). Neolithikum vykazuje ohromné pomníky vytesané ve skále, dolmeny, chodby, menhiry a j.

Přechod od kamene k bronzi vyznačuje konec biblického pravěku. Na půdě u města Gazy, mezi mořem a Bersabou, jehož dějiny sahají až do doby měděné, nalezeny ozdoby zlaté, jež se zdají pocházeti až z Irska a dokazovati obchodní spojení obojích zemí už 3000 let př. K.

hd. — Hvězdná obloha v dubnu 1935.

Na začátku dubna, okolo osmé hodiny zvečera, překročila zimní krása nebeská, ztělesněná a soustředěná v souhvězdí Býka, Vozky, Oriona, Velkého a Malého Psa, a Blíženců, již poledník, a blíží se k západu. Na jejich místo nastupují souhvězdí jarní a letní, předně souhvězdí Raka mezi Blíženci a Velkým Lvem, v Rakovi račte si všimnouti Severního a Jižního osíla, a mezi nimi uloženu mlhavinku Jeslíček-Praesepe; dále k východu od Raka souhvězdí Velkého Lva, s bílým Regulusem, nad nímž se zvedá tvar jako velký srp, utvořený dosti pravidelně ze sedmi drobných hvězdiček, jichž základ tvoří

¹⁾ Mimochodem něco méně vážného. Ke zmíněnému jubileu vydala Jednota č. filol. sborník „Pio vati“. Na obálce „Listů fil.“ pak byl inserát: PIO VATI. Krátkozraký jeden čtenář v Brně otevřev sešit zahlédl především náhodný nápis a s rozhořčením zabručel: Co pak už i židovským uzenářům budou tu otiskovati inseráty? V Brně je totiž uzenář Piowaty. (P. red.)

bílý, jasný Regulus. Dále k východu sousedí s Velkým Lvem veliké souhvězdí Panny, s bílou, jasnou Spikou (Klas). K souhvězdí Panny nám ukáže cestu zřetelné a pohodlně Velký Vůz, který postupuje, nebo vlastně coufá zadními koly do našeho nadhlavníku. Když si oje Velkého Vozu obloukem prodloužíme dále směrem dolů k obzoru, dostaneme se do souhvězdí Volafe-Bootes, v jehož horní části jest útvar podobný drakovi, jež chlapi na podzim pouštějí, a v dolní části září červenavý Arkturus, jehož krása se nám zjeví ještě zřetelněji, když se na něj podíváme kukátkem. V souhvězdí Panny vystupuje právě v této době pohostinsku červený Mars, o němž si pohovoříme níže. Najdeme jej zcela jistě, když onen oblouk, utvořený ojem Velkého Vozu, prodloužíme přes Arktura dále směrem dolů k obzoru, pak tam jistě najdeme bílou Spiku-Klas, a červeného Marsa. Pod souhvězdím Panny jest malé, ale výrazné souhvězdí Havrana, v podobě poněkud nepravidelného čtyřúhelníku, a pod Velkým Lvem jest rovněž malé souhvězdí Poháru. Z dalších letních souhvězdí tlačí se do popředí od východu vedle Volafe (Bootes) malé, líbezné souhvězdí Severní koruny, dále k východu souhvězdí Herkules, v podobě velké písmeny H, a pak ještě dále k východu tři jasné, bílé hvězdy Véga v Lýře, Deneb v Labuti, a jižně pod nimi Attair v Orlovi, kteréžto tři hvězdy tvoří velký, dosti pravidelný rovnoramenný trojúhelník, který je značkou letní oblohy.

Z oběžnic lze na začátku dubna pozorovati na západní obloze zářící Venuši, která jako skutečná Krasopaní vládne do pozdních večerních hodin, a to na začátku dubna po západu slunce tři hodiny, na konci dubna dokonce tři a půl hodiny. Putuje ze souhvězdí Berana do souhvězdí Býka, ve dnech od 13. do 15. dubna vrazí přímo mezi Kuřátka-Plejády, jejichž drobné hvězdičky, jinak líbezné, před jejím jasnem jakoby se skryly. Ve dnech od 21. do 25. dubna bude putovati nad Hyádami a nad Aldebáranem, jehož červený majestát se před ní ovšem neskryje. —

Než Venuše-Krasopaní zmizí z večerní oblohy, odevzdá vládu nad ní svým dvěma sourozencům, a sice Marsovi v souhvězdí Panny a Jupiterovi v souhvězdí Vah. Mars bude 6. dubna v opozici se sluncem, to znamená, že bude vycházeti v tom čase, kdy slunce bude zapadat, a bude pak ovšem celou noc nad obzorem.

Mladým hvězdářům se velmi doporučuje, aby sobě bedlivě všímali dráhy Marsovy v dubnu, květnu, červnu a červenci tohoto roku. Mohou se totiž na vlastní oči přesvědčiti o tom, že oběžnice na své dráze okolo slunce skutečně se v jistou dobu a na jistém místě zdánlivě zastaví, jakoby se rozmyšlely, co dělat. Pak se znovu dají na pochod, ale nikoli přímo, totiž tím směrem, kterým přišly, tedy směrem souhvězdí ekliptikálních: Skopec, Býk, Blíženci, Rak, Lev, Panna, Váha, Štír, Střelec atd., nýbrž opačně, tedy ku př. ze souhvězdí Panny nazpět do souhvězdí Lva, jak to zrovna v tuto dobu dělá Mars. Mars totiž připutoval ze souhvězdí Velkého Lva, celý leden a únor t. r. putoval souhvězdím Panny směrem k její největší hvězdě Spika.

Uprostřed února už byl nad Spikou, pak se zastavil, jakoby se rozmýšlel, a pak se pustil do běhu, ale nikoli přímým směrem do souhvězdí Vah, kam vlastně jeho dráha vede, nýbrž nazpět, směrem k souhvězdí Velkého Lva, z něhož přišel. Až k souhvězdí Velkého Lva ovšem nedospěje. Celý březen, duben, a polovici května bude putovati zdánlivě nazpět, při tom byl na začátku března po druhé nad Spikou, uprostřed května se však znovu zastaví, rozmyslí si to, a pak se znovu pustí do běhu směrem na Spiku, ku které dospěje asi 16. července; bude pak tohoto roku už po třetí přecházeti nad ní. Když si tuto dráhu Marsovu při troše pozornosti zakreslíte na mapě hvězdného nebe mezi hvězdičky, pak obdržíte opravděnskou kličku nebo smyčku, tedy úkaz, k jehož vysvětlení starověcí, bystří hvězdáři vymysleli mechanismus velice složitý a těžkopádný, až jim to Koperník vysvětlil způsobem nanejvýše jednoduchým.

Pěkná dvojice těles nebeských, totiž bílá Spika a červený Mars budou v druhé polovici dubna vrcholiti už před půlnocí. V pozdějších hodinách večerních objeví se na východní obloze Jupiter v souhvězdí Vah. Jest kromě Venuše nejjasnějším tělesem nebeským. Jasnosti Síriovy ovšem nedosáhne, ale přece může býti tak jasným, že jej lze viděti i za jasného dne, když má někdo bystré oči, a ví, kde jej má hledat.

Ve dnech 4., 5., a 6. dubna potěšíme se pohledem na srpek přibývajícího měsíce, kterak vedle Venuše bude postupovati nahoru. Poněkud výše nalevo nad Venuší bude zářiti červený Aldebáran v Býkovi. — Slunce vstoupí 21. dubna ze znamení Skopce do znamení Býka, nebo vlastně ze souhvězdí Ryb do souhvězdí Skopce.

Vychovatelský.

nn. — Drobnosti z dějin právnické fakulty olomoucké.

První zajímavost jest rozklad o tom, mohou-li se olomouckým právníkům povolit kordy či nikoli. K otázce této došlo někdy po roce 1679, neboť v našem druhém dokladě z tohoto roku pocházejícím se již dočítáme o zákazu nošení kordů.

O příčině rozkladu se dovídáme z posledního, desátého bodu, dle něhož v Olomouci byl „zaveden a stálým zvykem a praxí zaveden zákaz“ nositi kordy. Otázku tuto znovu rozvířili posluchači soukromého práva, kteří se počali hlásiti o povolení kordů. Akademický senát však byl jiného názoru. Těchto posluchačů jest v Olomouci až dosud málo, i oni podléhají akademickému senátu právě tak jako ostatní, proto nechť se podřídí dosud stávajícímu řádu.

K těmto námitkám přistupovaly ještě různé zkušenosti z volného akademického života čerpané:

1. Nedovolí-li se nositi kordy, pak se tím velmi poslouží veřejnému klidu, jak ve městě, tak i v řadách akademické mládeže, protože dle zkušeností odjinud jsou právě kordy blízkou příležitostí k bitkám vznikajícím, když vznětliví mladíci se trochu více napijí.

2. Akademici bez poboční zbraně budou méně bezpečni a proto se nebudou v noci tolik toulati. Proto nelze pochybovati, že budou za takových okolností i lépe studovati, budou-li seděti doma.

3. Městská rada olomoucká i pevnostní komandant si nejednou stěžovali na noční povykování akademiků, jak tomu teprve bude, dostanou-li zbraň?

4. Olomoucká universita má až dosud pověst dobrou. V Praze a jiných universitních městech, kde se smí nositi poboční zbraň, dochází k vraždám, soubojům a j. Mělo by tomu tak býti i v Olomouci?

5. Jakmile se dovolí akademikům kordy, může dojiti k bitkám studentů s místním vojskem nebo aspoň k napiatému poměru obou a tím ovšem i k nepřijemnostem s místním velitelem, jenž si stěžuje dále k císařskému a k válečnému dvoru.

6. Právníci budou choditi s kordy i k pobožnostem mariánské družiny a jiným náboženským slavnostem. To vzbudí řevnivost u posluchačů ostatních fakult a nad to nebude to ani dosti slušné.

7. Není žádného privilegia opravňujícího juristy k nošení kordů.

8. I posluchači theologie a filosofie budou se za příkladem kolegů právnické fakulty dožadovati kordů. Když se jim nevyhoví, pak jest nebezpečí, že budou přebíhati na práva, čímž ovšem utrpí druhé obory.

9. V Praze není mnoho sympatií s kordy. Jak universita, tak i místo-držící se snažili již prosaditi zákaz jejich nošení, ale až dosud marně. Proto aspoň v Olomouci nemá se nic podobného dovoliti, když zkušenosti jinde učiněné jsou tak trapné.

V tomto posledním bodě vyslovila olomoucká universita jednu vážnou obavu, totiž aby se nenašel nějaký mocný protektor, jenž by se postavil za studenty a jim vymohl nošení kordů. Nelze přesně říci, zda-li olomoučtí právníci skutečně takového protektora měli, ale jisto jest, že si svého požadavku nevymohli. O tom nás poučuje druhý doklad.

Předpisy pro právnickou fakultu dané moravskými stavy v roce 1679 dávají nahlédnouti do akademického života po stránce nábožensko-mravní, studijní a disciplinární. Nařizuje se jimi toto:

1. Právníci podléhají ve všem universitním předpisům i pravidlům mariánské družiny akademické.

2. Denně se účastní mše sv., v neděli a ve svátek budou na kázáních a všech pobožnostech mariánské družiny.

3. Jednou měsíčně přistoupí ke sv. zpovědi a prokáží se zpovědní cedulkou.

4. Jako jiní posluchači, tak i právníci budou ve všem poslouchati svého děkana, jež jim dá rektor university počátkem každého studijního roku.

5. Nositi kordy se nedovoluje, zvláště ne při veřejných vystoupeních, na shromáždění mariánské družiny atd.

6. Mohou míti disputatione, repetitoria, ale jenom soukromě (*inter privatos parietes*), ale nesmějí dávatí své doktorské these tisknouti, ani jich veřejně vyvěšovati, leč jenom někdy z vážné příčiny. V tom případě je předloží rektorovi k censuře.

7. Jako filosofové a theologové, tak ani juristé nesmějí bez povolení rektora přijmouti vyučování druhých (*condiciones seu praeceptorias*).

8. Nikdo nesmí přestoupiti na práva bez imatrikulace. Totéž platí i o juristech odjinud příšlých, kteří jsou povinni dostaviti se osobně k rektorovi a požádati ho o imatrikulaci.

To jsou tedy nejstarší nám známé předpisy právnické fakulty v Olomouci. Nyní přejdeme k době josefínské, kdy ráz církevní vysokých škol netoliko silně poblehnul, nýbrž v některých ohledech přešel v proticírkevní. Jako každý myšlenkový převrat se připravuje dlouhou dobu, tak také i na právnické fakultě olomoucké možno sledovati takovou přípravnou dobu. Poučují nás o tom zvláště různé studijní příručky z polovice XVIII. století. Jejich titulní listy nás obeznamují s nejradiálnějšími teoriemi o poměru církve ke státu, kteréžto nauky se šířily i na „císařsko-královské a biskupské universitě v Olomouci“. Když pak císařovna Marie Terezie zavřela oči, počala se dosavadní theorie prováděti v praxi. Jeden případ z právnické fakulty olomoucké nás poučuje o tom, jak se vedlo církevním hodnostářům hájícím církevní nauku o poměru církve a státu.

V premostrátském klášteře Louce (u Znojma) bylo řádové studium, v němž církevní právo přednášel tamní řeholní kanovník Norbert Korbe. Tento našel v klášterní knihovně středověký traktát napsaný „*Disputatio inter clericum et militem de potestate praelatis ecclesiasticis atque principibus terrarum commissae*“. V tomto spise řešil

se poměr církve ke státu zcela ve smyslu proticírkevním, a Korbe, jenž patrně také holdoval časovým názorům, poslal spis profesorovi kano-nického práva v Olomouci Monsemu se žádostí o uveřejnění. Monse tak skutečně učinil. Kniha vyvolala v církevních kruzích nevoli, která se ovšem svezla na Korbeho jako vlastního původce věci. Loucký opat asi všechno hlásil opatovi na Hradisku Václavíkovi, jakožto generálnímu visitátorovi. Václavík zbavil Korbeho profesury, a tu Monse přispěchal svému spolupachateli na pomoc. Jako direktor právnického studia ohlásil Monse celý případ moravskému guberniu v Brně, jež o něm referovalo ve Vídni. Tam se nad jednáním preláta Václavíka velmi pozastavili, neboť spis prý neobsahoval ničeho jiného nežli zá-sady prohlášené státní censurou za nezávadné. Jak na podobné zásady pohlížela církevní censura, to bylo vídeňským byrokratům zcela lho-stein. Kromě toho zcela nepravdivě prohlásili (podepsán Jindřich hr. Blümegen a Josef hr. Auersperg), že prý spis obsahuje „v tehdejších církevních právé předepsané zásady (?) a tak (prý) zároveň i dokazuje, že podobné učení bylo hlášáno již v 5. století“... Tímto přepisem (dat. 11. března 1781) se vláda postavila úplně za premonstráta Korbeho a svůj názor provedla i prakticky. Všeobecně připomenula řádovým představeným, by nepotlačovali žádných zásad zavedených na základě nejvyššího nařízení, a moravské gubernium mimo to zakročilo v klá-šteře Hradisku u opata Václavíka ve prospěch sesazeného profesora Korbeho. Dopsalo mu, aby Korbeho rehabilitoval a jako na výsměch dalo gubernium co nejlepší doporučení Korbemu u jeho bezprostředních představených v klášteře louckém. Když pak Monse se tázal gubernia na osud Korbeho, dalo mu spokojivou odpověď...

★

ak. — Zoopsychologie a paedagogika.

Lidé už dávno byli náchylni viděti shodu mezi duší zvířecí a lid-skou. Prosluli v tom mnozí milovníci zvířat, že do zvířecí duše vklá-dali také inteligenci. Zvířata podle jejich mínění nejen vnímala, nýbrž i myslila; rozuměla pochvale a haně, poklesek, pro který byla po-kárána, chtěla napravit. Známá jest anekdota Pliniova, jak slon, po-káraný pro špatný tanec, cvičil se pak pilně v tanci za měsíční noci. Takových milovníků zvířat jest ještě dnes dost, podivují se nauče-ným výkonům zvířat, mluví o čtoucích a myslících koních a psech. Neschází ani senačních zpráv, vylihnutých ovšem v Americe. Řekl-li Plinius, že člověk předčí bohy tím, že se může zasamovraždit, a uzná-valo-li se dosud, že zvíře nemá sebevědomí, že neví o sobě, o svém životě a bezživotí, vyrovná prý se zvíře člověku i v té sebevražed-nosti. Prý na newyorském nádraží pes z omrzlosti života hledal smrt pod koly lokomotivy. To tedy triumfuje ještě nad vypravováním, že pes smutkem nad smrtí svého pána zcepeněl. Zamlčuje se ovšem, že pes si nelehl na kolejnici proto, aby se dal přejet, ale že si tam lehl proto, že tam ztratil stopu svého pána. Z různých pozorování a pokusů

utvořilo se odvětví psychologie, zoopsychologie, která nechce pracovat methodami podarwinského anekdotalismu, jako dělal Romanes a ještě i Morgan, ale chce pracovat kritičtěji. Přes to však, jsouc ještě namnoze orientována darwinsky, vkládá do zvířecí duše více než v ní ve skutečnosti jest, anthropomorfisuje, a poněvadž někteří zoopsychologové předpokládají souvislost mezi vnímáním a myšlením, spatřují v psychologii zvířecí vzor pro psychologii lidskou a zdůrazňují její význam zvláště pro psychologii dětskou a tak i pro paedagogiku; neboť ve smyslu evolucionistickém mezi duší lidskou a zvířecí jest rozdíl jen kvantitativní, ne kvalitativní. Paedagogika má tedy čekat zlepšení method od zoopsychologie. Literatura o zvířecí psychologii jest už dnes rozsáhlá, o pracích a rozvrstvení pojednává posledně Vl. Teyrovský v „Naší vědě“ roč. XV., č. 7. Pozorování duševního života zvířat jest jistě zajímavé — odtud vzešel celý psychologický směr behaviorismus, jímž vyvrcholila biologická orientace vědecké psychologie, která vyloučila z psychologie neprávem introspekci a spokojuje se pouhým pozorováním chování — a může přinésti leccos k jeho osvětlení, ale že by se tu mohlo vytěžiti něco hodnotného pro pochopení duše lidské a pro zlepšení method pedopsychologických, jest více než pochybno. Naopak může se zjišťovati, že rozdíl mezi duší zvířecí a lidskou jest kvalitativní. Ve všech výkladech pak zvířecích projevů a chování je promítána lidská duše do duše zvířecí. Anthropomorfismus, který jinde s vědeckého stanoviska jest odmítán, má tu leckdy vládu. Zvíře, tvor instinktivní, který jest hotovým jedincem svého druhu hned po vylhnutí, má sice asociaci, ale jen podle styčnosti, ne podle podobnosti; má mechanickou paměť, ale to není ještě inteligence.

Konají se sice pokusy s anthropoidními opicemi, aby se ukázalo, že postihnou i vztah mezi dvěma vjemy (na př. opice užije bambusové tyče, aby si srazila banán anebo jej přisunula blíže skrze mříž klece), ale to vše není ještě průkazné pro poznání vztahů mezi věcmi; je to jen nahodilé řešení konkrétních, smyslových vjemů, zabarvených pudově a affektivně (hlad). A tak zoopsychologie může jen dokázati, že přece jest jen rozdíl mezi nejbystřejšími opicemi a člověkem (již u dítěte po druhém roce) v schopnostech i v jejich stupni a že zvířecí „inteligence“ má svoje meze, zvíře není myslitelem v lidském smyslu, jest jen otrokem rutiny a fixního, hotového myšlení jak praví James. Proto tu Bühler (*Die geistige Entwicklung des Kindes*) radí k opatrnosti. Zvíře bere svět prostě tak, jak je dán, a nedívá se ničemu. Reakce člověka na působení prostředí nedají se zredukovati na reakce zvířecí. Zvíře při západu slunce nemyslí na jeho krásu ani nevytváří obrazů, nanejvýš „myslí“ na večerní žrádlo. Jenom člověk jest bytostí metafysickou, jen on chápe symboly, řeč a obrazy a operuje jimi. Jen člověk má abstraktní myšlení. A jen člověk má vůli, zvláštní snahovou mohutnost rozumovou, která směřuje k dobru, jež bylo poznáno a jí předloženo jako dobro. Jen člověk usiluje o dobra nehmotná, o slávu, čest, vědu a cnost. Tak jen člověk jest schopen mravního činu, který jest vykonán z vnitřního přesvědčení a z vlast-

ního svobodného rozhodnutí. Pouze člověk je schopen mravního soudu („toto má být“), jímž se odděluje od ostatní přírody; tu není jen částí přírody, ale staví se proti ní a nad ní jako pozorovatel a jako soudce, a činí krok do království, které není z tohoto světa. Člověk nepřichází sice na svět úplně dokonalý, ale ne zas jako idiot a amorální zvíře, neboť má od přirozenosti sklon k dobrému, ovšem musí zápasit s překážkami a s vášněmi, v čemž má mu výchova pomáhati. Člověk nejen dědí jako zvíře, které zůstává v schopnostech stejné dnes jako před staletími, je naprosto konservativním tvorem instinktivním, kdežto člověk projevuje pokrok, dobývá a získává, přeměňuje, reguluje a zdokonaluje, hledá novou myšlenku a bojuje za nové poznání.

★

m. — Potíže sovětského školství.

Naše pokrokové učitelské organizace uspořádaly vloni — letos chtějí opakovati — zájezd českých učitelů do Ruska, aby shlédli pokroky sovětského školství, mnohými našimi intelektuály tolik velebeného. Nemožno ovšem popírati, že dnešní vláda učinila mnoho pro rozšíření obecného školství — a sovětský tisk neustává také při každé příležitosti s chloubou podávati světu statistická data o nebývalém vzrůstu obecných, odborných i vyšších škol. „Kolem 30 milionů dětí dělníků a kolchozníků učí se v sovětské škole“, hlásá na př. „Pravda“. „Za první pětiletku vzrostl počet škol o 50 tisíc, při čemž stát vydal na stavbu škol 1 miliardu 100 milionů rublů. Je to ohromný zisk revoluce!“

Cizincům, kteří přicházejí do Ruska shlédnout tyto „divy civilisace“, ukáže se ovšem, jak je konečně i u nás zvykem, několik vzorných škol, podá se jim možnost seznámiti se hlouběji či povrchněji s ideologií a theoretickými methodami vyučovacími a vychovatelskými, vždy ochotná, ale ne vždy přesná a pravdivá statistika sovětská dodá řadu číselných dat — a většina návštěvníků si pak ani náležitě neuvedomí, jak veliký je rozdíl mezi ideálem a skutečností.

Hodně střízlivější pohled na sovětské školství poskytuje úřední zpráva lidových školských komisářů, vydaná koncem února t. r. a otištěná ve vládním orgánu „Izvestija“. Viděti z ní, že i v tomto navenek tak schlubně velebeném oboru jsou dosud velké nedostatky, způsobené nejen hmotnými, snadno vysvětlitelnými potížemi, ale hlavně lhostejností ruské společnosti i samého učitelstva, což nutně vede k demoralisaci mládeže.

Tak úřední zpráva vyvrací především legendu hláсанou do světa, jako by už byl uskutečněn ideál všeobecného školského vyučování. Zpráva vytýká, že nejen mnoho krajů je dosud beze škol, ale že nové školy byly budovány většinou nehospodárně: nepřiměřeně mnoho místa v nich jest určeno na rekreační sály, klubovny, dílny a pod., takže na třídy zbývá v budovách sotva 30—35 procent. Školám nedostává se nejen knih a učebních pomůcek, ale i učitelů a hlavně kázně a dozoru nad dětmi. To vede k tomu, že „dětí vcházejí

na cestu tuláctví a někdy i zločinu. V mnohých městech a zvl. v sídlech republik zločinné živly získávají děti a vedou je ke krádežím, pijanství a tuláctví organisující je někdy v pravidelné pouliční tlupy. Většina žáků po vyjití ze školy je pod vládou ulice. Ani škola ani konso-molská a pionýrská organisace nestarají se řádně a soustavně o tuto mládež.“

O vychovatelské činnosti mnohých sovětských učitelů praví se pak ve zprávě doslovně: „Skoro ve všech školách jest výchova nejzanedbanější věcí. Učitelé velmi často zacházejí s dětmi neobyčejně surově, bijí je, tahají za uši, nadávají jim idiotů, tloučou pěstmi o stůl, když se rozčílí, takže žák přímo se bojí obrátiti se s něčím k učiteli. Takové případy nejsou při nejmenším vzácností.“

★

ak. — T a j e m s t v í s e x u .

Tak se jmenuje nedávno vyšlý román, který dokazuje, jak je člověk váben heslem „nevzpíráti se přírodním zákonům“. Thema sexu vábí i spisovatele. Ale jistě by národu vykonal spisovatel větší službu, kdyby třeba vyličil boj hrdiny svého románu s „tajemstvím sexu“ a jeho vítězství nad ním, než když líčí svého hrdinu, zvláště když tím hrdinou je lékař, tedy znalec přírodní vědy, který naprosto a zcela se poddává přírodnímu pudu a jenž svou filosofií o nutnosti pohlavních styků a vyžití se, že jen hlupák se vzpírá zákonu přírodnímu, uvádí do záhuby sebe i jiné a končí sebevraždou. Či se bojí spisovatel neúspěchu, kdyby vyličil lásku, která je sice spojena s tělesností, ale je schopna obětí? Líčením erotických scén sotva poučí o lepším. Řekne se ovšem, že život je takový; jest namnoze, ale nalezne v něm také dost heroismu, bez planého idealisování, a úkolem spisovatelů a básníků je snad také ukazovat lepší, nejen konstatovat a popisovat, k tomu právě stačí přírodní věda.

Hospodářsko-socialní.

Hospodářské rozpaky.

Vysoké vědě národohospodářské zbyl, zdá se, již jen úkol, vykládati, jak se kdy hospodařilo a jak se kdy lidé pokoušeli zmociti hospodářské potíže. Proti potížím nynějším jest bezmocná, a všechno její mluvení a psaní neplodné. U států s tolika výdaji neproduktivními, jako na př. u nás, nemají-li za sebou jistých záloh, jako některé, ne všechny velmoci, rozhodují konečně jen vývozní a dovozní smlouvy s cizinou, jejichž celková, řekněme dohlédací úprava ovšem nejlépe by měla býti opatřena správami státními, aniž by podvazovala podnikání soukromého. U nás, v národě málo obchodnickém, v nouzi nabývá nezdravé převahy směr státního socialismu, jenž se zdá pro občany nejpohodlnějším, ale nebude pro ně nejzdravějším. Cítí se toto již nyní při těch různých monopolech, ale lepší rady není. Spojení s cizinou taktéž vlada vzala na sebe prováděti. Za známých poměrů v mezinárodním obchodě není zbytečno se tázati, v čích rukách se tento obchod u nás octne. O nákladech naň ani nemluvíme.

★

Sňatky v Rusku.

Až do převratu rozhodoval v právé manželském výlučně pravo-slavný zákoník církevní, který se celkem shoduje s katolickým až na nějaké odchylky co do překážek a hlavně ve výkladě slov Spasitelových o rozluce manželství (Mt 5, 32 a j.). Ale hned v r. 1917, kdy na západě ještě zuřila válka, vzat sňatkům ráz náboženský, a v polovici minulého desetiletí zákonem zrušen závazný smluvní ráz jejich vůbec. Nyní se sňatky úředně jen zaznamenávají (registrují), totiž: dva lidé, ženská a mužská, přijdou na úřad jen oznámit, že spolu žijí jako manželé, což nijak nevádí, aby ona neb on zítra s jinou družkou, po př. druhem, ať je to kdokoli, přišel na týž úřad oznámit, že spolu žijí manželsky. Úředně to zaznamenávají jest zakázáno jen z důvodů zdravotních, na př. u osob nepřičetných nebo zcela blízko přibuzných, což ale nevádí, aby po manželsku spolu žili na př. syn s matkou atd. Děti k rodičům nemají žádných povinností; ani nedospělý hoch na př. nemůže bez svého souhlasu býti otcem dán do učení.

O rodině a rodinném životě takto nelze mluvíti, leda u těch, kteří žijí ještě po starosvětsku.

Jaká to krásná perspektiva pro vše polygamisty s občanskými sňatky!

Politický.

ml. — Řecko.

Za vlády krále Konstantina byla r. 1912 svěžena Venizelovi vážná záležitost, která ho učinila populárním, ano takofka národním hrdinou na Balkáně. On to byl, jemuž se podařilo uzavřít balkanskou smlouvu, pomocí které zvítězil nad Tureckem, které pak ztratilo téměř celé evropské území. Za světové války zůstalo Řecko neutrální. Byla však to podivná neutralita, poněvadž proti haagské úmluvě povolilo Řecko, aby protivníci centrálních mocností měli v Soluni vojenskou základnu. Chybou německého velení se stalo, že se neproniklo až k Soluni a nevyžízena pro spojence tato fronta docela. Král Konstantin byl pro neutralitu, kterou se snažil zachovati pokud mohl. Jiného názoru byl Venizelos, který byl pro Francii a její spojence. Počal tedy tajnou úskočnou válku proti králi a zvítězil. Jsa obratným a zkušeným pleťchářem, ustavil jakousi protivládu v Soluni a dosáhl, že Řecko zasáhlo do války na jejím konci. Od té doby nebyl v Řecku pokoj. Bylo rozděleno na venizelisty a na stoupence Konstantina. Krutý spor byl nejen o účast ve válce, nýbrž i o vládní systém. Venizelos byl tajným republikánem a tajně pracoval pro republiku, vlastně pro sebe, aby se stal předsedou republiky. Štěstí mu přálo. Král na přání lidu se podjal výpravy proti Turkům v Anatolii a byl tam poražen. Intrikán Venizelos toho použil a způsobil pád monarchie, povraždění ministrů králi oddaných a jiné násilné činy, které lid zastrašily. Monarchisté utvořili lidovou stranu. Venizelisté přišli k veslu, ale nedůvěřovali lidovcům označující je za monarchisty, kteří čekají jen na příležitost, aby obnovili monarchii. Nedůvěra, podezírání, pronásledování byly zbraně svého systému. Když pak Venizelos ve volbách podlehl a lidovci měli převahu a dostali se ke vládě, začali si venizelisté hrát na pronásledované. Krátce před vypuknutím vzpoury žádali za veřejnou schůzi na obranu vládního systému. Vláda schůzi nedovolila, jelikož vládní systém je definitivně rozřešen, a není důvodu, proč by měl býti chráněn. V parlamentě má převahu Tsaldaris, v senátě Venizelos. Celé staré Řecko stálo za Tsaldarisem, Macedonie a ostrovy stály za Venizelem. Nejhorší bylo, že armáda byla také zatážena do politiky a že nemalá její část stála za Venizelem. Dokazují to poslední události vzpoury. Tento pokus o převrat vyvolaný Venizelem byl skutečně nemístný a nešťastný. V celé zemi vládl naprostý klid a systém republikánský se plně uplatňoval. Ale chyba byla v tom, že prezidentem a předsedou vlády nebyl Venizelos. Ten z osobní ctižádosti a touze po vládě pustil se do bratrovražedného boje, který prohrál. Prohrál, ale také vše, i sympatie svých stoupenců. Místo aby válčil volebním lístkem, válčil mečem, uvrhnuv svou vlast do strašných válečných zmatků. Když vzpoura potlačena, ujel do ciziny, předpovídaje v Řecku monarchii. Vzorek starého rýpala, také vlastence, jenž náhodou má na své kousky dost peněz.

Německo

v polovici t. m. překvapilo politický svět vyhláškou všeobecné branné povinnosti (od 17 do 35 let, zletá služba, místo nynější 12leté). Pokud tím ruší versailskou smlouvu, odpovídá, že ji ostatní smluvní státy ruší pořád, nedbajíc určených tam hranic zbrojení. Novináři rozhořčení nad touto prý věrolomností německou připomínají teď o překot, že ty konce předvídali. Nezaujatý pozorovatel opravdu je předvídati mohl, neboť bylo sotva uvěřitelné, aby národ a říše, která světovou válku tak dlouho vydržela a málem div ji vítězně neskončila, nechala se sebou tak nakládati, jak se s ní v Ženevě nakládalo.

Dohady, že půjde o německo-polsko-japonský postup proti Rusku jsou sice na snadě, ale zatím věcně nepodloženy. Ba Polsko samo také v Berlíně protestuje proti jeho zbrojnímu zákonu.

Boj náboženský zuří dále, i když tu a tam se vyskytne vládní opatření nebo zrušení zákazu, které se zdá vyjadřovati smírnou vůli. Někde totiž se přece rozpomenou na konkordát, jinde postupují zřejmě i proti němu; zdá se, že není v tom zcela jednotného názoru a že náčelníci podle krajů a podle osob si počínají libovolně, nikdo však přátelštěji než nutno. Rozumí se samo sebou, že ne všechna opatření katolíkům nepříznivá jsou přímo proti konkordátu. V takových smlouvách přes největší podrobnost zůstává vždy dosti místa na výklad přejný či nepřejný.

Že u hitlerských úřadů převládá nepřejný a podle něho se postupuje, jest pochopitelné. Hitler sám, zdá se, ne nerád vidí, jak jeho úřady lámou odpor nejen hierarchie katolické, ale i hodnostářů protestantských proti beznáboženským opatřením ve škole a jinde. Zdali také theoreticky souhlasí s bláznivým novonáboženstvím německví a s chorobným už zbožňováním své osoby, kdož ví! Ovšem qui tacet, consentire videtur, zvláště v takových vážných věcech.

Nenadále rány proti katolíkům v Německu, po Rusku a po Mexiku, budí mezi katolíky celého světa ovšem soucit a soustrast. Mnohým kondolentům, na př. nám, by se však právem mohli odvděčiti radou: Neplačte nad námi, ale nad sebou...!

★

Z příčin světové války.

R. 1901 rak. dějepisec Dr. Alex. v. Perz v díle „England u. der Kontinent“ předpověděl srážku Anglie s Německem pro případ, kdy číslce německého zahraničního obchodu dosáhnou anglických. To se mělo státi 1915, a proto také šla Anglie, když se 1914 naskytla příležitost, osvobozovat národy, ovšem ne svoje tam v Asii a jinde!

Jiná příčina. Fa. J. P. Morgan, agentura Anglie v USA, k r. 1917 povážlivě kolísala. Aby nedošlo k panice, velvyslanec Page z Londýna psal Wilsonovi, že nutno zasáhnouti do války.

HLÍDKA.

Nově objevené biblické rukopisy.

Dr. Tomáš Hudec.

(O.)

Naše nejstarší pergamenové rukopisy Nového Zákona pocházejí z polovice IV. století, tedy okolo roku 350. Ale nově objevené rukopisy povstaly o 100—120 let dříve! Jsou tedy mnohem bližší apoštolské době, kdy byly napsány originály. A právě v tomto vysokém stáří spočívá jejich hlavní význam. Jest nám tímto nálezem umožněno lépe posouditi spolehlivost a jistotu novozákonního textu, jak se nám dochoval!

Text novozákonních knih v křesťanském starověku rozšiřoval se pouze opisováním. Knihotisk, který už byl v Číně, byl tehdy v řeckém kulturním světě neznám. Jiného způsobu na rozmnožování literárních děl nežli opisování nebylo. V místnosti zvané scriptorium písaři, obyčejně otroci, psali všichni současně dle diktátu. Opis musil pak projít rukami korektorů, nežli přišel na literární trh.

Při opisování nebylo možno, přes pečlivost korektorů, se vyvarovati toho, aby se do opisu nevloudily chyby a nedopatření. A tak tomu bylo i u křesťanů, a to tím více, že první křesťané dbali více ducha nežli litery posvátných knih a nekladli zvláštní váhy na to, aby se opis co nej přesněji shodoval s předlohou. Nebyli si ani vědomi toho, jaké následky může míti pro budoucnost takový nedostatek přísného kontrolování opisů. Čím více a čím častěji se posvátné knihy opisovaly, tím více se zvětšoval počet odchylek a růzností, jimiž se texty rukopisů od sebe lišily. Už Origenes a po něm sv. Jeronym nařikají na množství variantů ve Starém i Novém Zákoně, které stu-

dium posvátných knih značně ztěžují. Moderní kritici ony varianty sbírají, srovnávají a kriticky posuzují, snažíce se různými metodami určit, které varianty jsou původní a které vznikly odchýlením od původního textu.

Pře to, že variantů jest velký počet, nesmíme z toho usuzovat, že by text našich novozákonních knih byl nejistý! Varianty se většinou týkají jen pořadu slov, záměny podobných liter, stejnoznačných výrazů a pod. Jak bylo už řečeno, text našeho Nového Zákona je tak jistý, jako snad u žádné jiné knihy antického starověku! I když o slovech tu a tam může vzniknout pochybnost nebo spor, o smyslu skoro nikde není nejmenší pochyby.

Jedna část variantů povstala přepsáním a nedopatřením opisovačů, tedy neúmyslně.

Druhá třída variantů byla do textu opisovači vnesena úmyslně. Mezi těmito úmyslnými varianty není žádného, který by byl bludařského původu. Bludaři, jako Marcion, pokoušeli se knihy Nového Zákona změnit a upravit, ale tyto pokusy neměly v kruzích pravověrných žádného úspěchu. Ani o jediném z dnešních variantů nelze prokázat, že by pocházel od bludařů.

Rovněž nečetné jsou varianty, které povstaly z dogmatických příčin, když totiž opisovači text pozměnili tak, aby ho bludaři nemohli užít k opoře pro své názory, nebo aby některé dogma důrazněji vytkli. Tak kodex Syrus Sinaiticus všude tam, kde je v textu „rodiče Ježíšovi“ klade místo toho „Josef a Marie“, aby takto předem odňal půdu bludařům, kteří Ježíše pokládali za pouhého člověka. Sem patří také známý variant k Mt 1, 16.

Největší část úmyslných variantů povstala ze snahy odstraniti z textu nejasné, drsné a zastaralé výrazy a obrazy a tak docíliti textu jasnějšího a plynějšího, který by při liturgickém předčítání lahodně se poslouchal a sluchu přítomných všude neurázel.

Tato snaha, sama o sobě vysvětlitelná, dá se objasniti analogií z nejnovější doby. Němečtí protestanté užívají Lutherova překladu Bible. Ale v překladě tom jsou některá slova dnes zastaralá, jiná změnila svůj význam, jiná zase sluchu moderního posluchače nepříjemně se dotýkají. Proto Kautzsch tento starý překlad pro moderní dobu upravil: vše staré a nezvyklé odstranil a nahradil slovy novými, tak aby překlad i dnešního dne pěkně se poslouchal. Při tom však dbal toho, aby se od původního znění Lutherova překladu co možná nejméně odchýlil a tak aby uchoval jeho základní ráz.

Tento příklad nám názorně objasňuje, proč opisovatelé v textu Nového Zákona provedli některé malé změny, ne snad aby smysl textu změnili nebo porušili, ale aby poskytli text, jenž by při bohoslužbě příjemně zněl a sluchu nějakou drsností nikde neurážel. Řečtina byla tehdy jazykem živým, a jazykový cit se za 100—200 let, jež od vzniku Nového Zákona uplynulo, v leckteré věci změnil. Při tom však nelze klásti dosti důrazu na to, že opisovatelé se snažili, aby tyto změny byly co nejmenší a aby se nikde ani smyslu textu ani jeho celkového rázu nedotýkaly.

Při knihách našemu srdci tak drahých a tak významných, musí záležeti na tom, aby i v těch nejmenších podrobnostech byl zjištěn text, tak jak původně vyplynul z pera svatopisců, našich evangelistů a apoštolů. Cestou k tomu je kritické srovnávání nejstarších a nejspolehlivějších rukopisů Nového Zákona a jejich variantů. Výsledkem dlouholeté kritické práce jsou kritická vydání Nového Zákona, o nichž jsme se na počátku této statě zmínili, a která poskytují text textu původnímu velmi blízký, ba ve většině případů s ním úplně shodný.

Nově nalezené rukopisy jen znova potvrdily tento výsledek kritické práce, odnášející se k novozákonnímu textu. Jsou o sto let starší než dosud známé opisy Nového Zákona: a přes to vidíme, že text Nového Zákona byl tehdy před sto lety úplně a naprosto týž jako v polovici století čtvrtého.

Racionalismus pod záminkou vyšší kritiky pokoušel se dokazovat, že náš novozákonní text prodělal v prvních stoletích různé změny, že mnohé části byly později vloženy, jiné přemístěny, jiné z dogmatických důvodů přepracovány a pod. Ani jediný z těchto dohadů není novým nálezem potvrzen! Všechny předpoklady racionalismu ukazují se planými fantasiemi, jež nemají nejmenšího věcného podkladu ve skutečné historii novozákonního textu!

Právem dí proto známý P. Lagrange,¹⁾ že největší sensací nového nálezu je právě to, že žádné sensace nepřinesl: objevené texty jen

¹⁾ Vědecké ocenění nových papyrusů kromě toho, jež Kenyon podal v úvodním svazku svého vydání, dosud, pokud vím, uveřejnili tito odborní učenci: R. P. Lagrange v *Revue Biblique* 1934 ve třech článcích. — C. Schmidt, *Die Evangelienhandschrift der Beatty-Sammlung*. *Zeitschrift für NT Wissenschaft* 1933. Str. 225 a nn. — E. v. Dobschütz v *Theol. Literaturzeitung* z 29. Nov. 1933. (Kol. 409—412). — M. F. C. Burkitt v *The Journal of Theological studies* 1933. Str. 363 a nn. — H. Sanders v *Harvard Theological Review* 1933. Str. 27. a nn.

znova potvrzují absolutní spolehlivost a bezpečnost našeho novozákonního textu. Kdybychom šťastnou náhodou našli text, který by byl ještě o dalších sto let starší, ba který by sahal do samé doby apoštolské, můžeme předem být jisti, že ani takový text by nepřinesl žádné *sensace*, ale jen potvrdil text tak, jak ho máme nyní.

Kenyon (Fasc. I. Str. 15) praví o této věci: „První a nejdůležitější závěr vyplývající ze studia papyrů — a to závěr uspokojující sám sebou — záleží v tom, že potvrzuje v podstatě cenu existujících textů. Ani Starý ani Nový Zákon neposkytují nějakého nápadného a podstatného rozdílu. Žádné místo není připojeno neb vynecháno, není tu žádného variantu, jenž by se dotýkal věcí neb nauk životní důležitosti. Varianty týkají se věcí druhotných, jako pořadu slov nebo přesných výrazů. Do této látky, která je spíše velmi zajímavou než zásadně důležitou, vrhají papyrův světlo, jež budou vysoce cenit bibliční kritikové. Ale jejich podstatná důležitost spočívá v evidenci, jakou přinášejí pro integritu našich existujících textů, a to pro dobu mnohem starší, než na jakou bylo dosud možno poukázati.“

Úsudek C. Schmidta¹⁾ uvádíme v původním znění: „Fassen wir das Resultat zusammen, so bringt das neue Papyrusbuch keine sensationelle Umwälzung in der Bibelforschung. Die Erwartung vor allem, stofflichen Zuwachs zu erhalten, ist nicht in Erfüllung gegangen. Auslassungen und Zusätze, die Thatsachen oder Redestücke betreffen, finden sich nirgends. Der Text der NT Schriften — das ist eine Erkenntnis von epochemachender Bedeutung — war in jeder Hinsicht bereits in frühester Zeit festgelegt. Wir brauchen daher nicht zu befürchten, das künftige Funde diese Thatsache umstossen werden.“

Tyto dva úsudky, anglického učenice a německého racionalisty, postačí na potvrzení toho, co bylo o významu nalezených papyrů řečeno. I když tři kodexy jsou psány různou rukou, přece jejich text má jednotný ráz, i soudí Lagrange, že pocházejí asi ze stejného scriptoria, nebo aspoň ze stejné školy, jež na jedné straně dbala textové tradice, ale při tom hledíc text učinit příjemnějším.²⁾

Text nových papyrůů zařazuje Kenyon a ostatní učenci do oné skupiny textů, jež se nazývá *cesarejskou*.³⁾ Je to text, kterého

¹⁾ Zeitschrift für Neutestamentliche Wissenschaft 1933. Str. 231.

²⁾ Revue Biblique 1934. Str. 492.

³⁾ Srv. Lagrangeův článek v Revue Biblique 1929, str. 481: Le groupe dit Cesaréen des manuscrits des Evangiles.

užíval Origenes za svého pobytu v Cesareji, po něm pak jeho žáci Panfilus a Eusebius. Z nových papyrusů je zjevno, že tento text byl počátkem druhého století rozšířen v Egyptě a že tudíž nepovstal v Cesareji, nýbrž že jej pravděpodobně Origenes z Egypta přinesl do Cesareje. Viděti z toho, že výraz „text cesarejský“ nebyl dobře volen, protože neodpovídá skutečnosti. Velmi blízko stojí text nových papyrusů Freerovu kodexu W, jenž byl také v Egyptě nalezen.

Nově objevený text stojí svým rázem uprostřed mezi textem slavného kodexu vatikánského B a mezi textem západním representovaným kodexem D. I když v leccčems se s D shdčuje, přece tam nenalézáme žádný z výstředních a nápadných variantů, jimiž se kodex D vyznačuje.

Text kodexu B prohlásili Westcott a Hort za text „neutrální“, to jest za text, jenž neprošel žádnou recensí a který nejlépe dochoval původní text Nového Zákona. Tato sláva kodexu B je novými papyrusey ořesena. Kenyon praví: „The Vatican Ms. does not represent a text of original purity dominant in Egypt throughout the second and third century . . . and the Vatican text represents the result, not of continuous unaltered tradition, but of skilled scholarship working on the best available authorities, t. j. vatikánský rukopis nepředstavuje text v původní čistotě vládnoucí v Egyptě v druhém a třetím století . . . vatikánský text představuje výsledek nikoli stálé a neporušené tradice, ale obratného učence, pracujícího na podkladě nejlepších rukopisů, jichž mohl dosáti.“

Varianty, jež byly v druhém století v rukopisech Nového Zákona v oběhu, zkrystalisovaly se v jednotlivých recensích a skupinách kodexů, jež z těchto recensí vyplynuly. Ani jediná recense není vedena vylučnou snahou podati text v původní ryzosti a čistotě; každá více méně sleduje jako cíl upravit text pro příjemný poslech při liturgickém předčítání. Této tendence není prost ani text vatikánský, ač jinak jeho textu sluší přes to dáti přednost před textem nových papyrusů.

Ze zajímavějších jednotlivostí poznamenáváme toto.

Evangelia jsou v papyrusech v pořadu: Matouš, Jan, Lukáš, Marek. Pořad tento, který je také v kodexu W, je charakteristický pro text západní (D) a pro starolatiný překlad.

Jak známo, máme Skutky Apoštolské dochovány ve dvojmě značně odlišném znění. Rozdíly jsou tak velké, že Blass, Zahn a Belser z toho usuzovali, že už sv. Lukáš vydal Skutky Ap. ve dvoji recensi: jedna (A) se prý nám dochovala v textu západním, druhá (B) je náš ob-

vyklý text. Nuže, papyrasy mají text B a žádný z charakteristických variantů textu západního se tam nenachází! Stoupenci textu B budou tedy mít novou oporu v boji názoru o dvojí recenzi Skutků Ap.

Právě ve Skutcích Apoštolských nové papyrasy mají na jednom místě velezajímavé znění, jež snad kritice dopomůže rekonstruovat opravdu původní text sv. Lukáše. V dekretu vydaném na apoštolském sněmu se sice prohlašuje, že obrácení pohané nejsou vázáni zachovávat zákon Mojžíšův, ale pouze mají se „držovati věcí obětovaných modlám, krve udušeného a smilstva“ (15, 29). Tento text má většina rukopisů. Exegetům vždy působila obtíže zmínka o smilství. Vždyť i pohané přese všechnu mravní zkázu a indiferentnost považovali smilstvo za něco hříšného. A v dekretu se přece jednalo o to, jaké závazky z rituálního zákona židovského mají být křesťanům z pohanství uloženy!

Když smysl tohoto zákazu pozbyl významu, ba stal se namnoze křesťanům nesrozumitelným, tu vznikl variant, který do tohoto textu vložil základní mravní katechismus křesťanský. Slovo „udavené“ bylo škrtnuto, čímž zákaz nabyl smyslu, že křesťanům se zapovídá modloslužba, vražda a smilství, tedy ona „tria peccata capitalia“ prvotního křesťanství. Tento variant se ujal v textu západním (kodex D), který k zákazu připojil ještě — ač tím porušil myšlenkovou souvislost — zlaté pravidlo křesťanské lásky: „a abyste nečinili druhému, co nechcete, aby bylo činěno vám.“¹⁾ Variant tento jistě původní není, ač se Harnack pokoušel jej obhájit.

Nuže, text nových papyrusů má na onom místě náš obvyklý text, ale beze slova smilství (porneia)! Právem soudí Lagrange,²⁾ že tu máme opravdu autentické znění apoštolského dekretu. Všechny exegetické potíže při takovém znění textu mizí.

Také text Apokalypse se úplně shoduje s naším běžným textem. R. H. Charles vydal r. 1920 ve sbírce International critical Commentary (Edinburgh) pečlivý a obsáhlý komentář Apokalypsy. Dokazoval tam, že původní pořad jednotlivých partií v Apokalypse byl porušen a změněn, a pokusil se tento pořad křesťany znova stanovit. Ani v jediné věci nedaly nové papyrasy Charlesovi za pravdu! Ironicky k tomu poznamenává Lagrange, že znovu je potvrzena pů-

¹⁾ Bližší viz v pojednání: Hudec, Apoštolský sněm. Hlídka 1928.

²⁾ Revue Biblique 1934, str. 169.

vodnost našeho běžného textu, „i když třeba konstatovat, že není vždy ve shodě s našimi literárními požadavky.“¹⁾

★

K závěru ještě překvapení.

Týž P. M. Lagrange v posledním čísle *Revue Biblique* z roku 1934 (str. 493) přináší sensační zprávu, že z kodexu P 46 ve sbírce Chester Beattyho byly nalezeny další papyrusové listy! Z kodexu tohoto, obsahujícího Pavlovy listy, bylo celkem jen 10 listů. Chester Beatty nyní zakoupil dalších 46 listů a universita Michiganská 26 listů! Tak bychom měli z listů Pavlových skoro čtyry pětiny! Při tom je nejzajímavějším, že v těchto nových papyrusech je List k Židům hned po Listu k Římanům.

Podezření, že egyptští starožitníci část nálezů zatajili, aby jej později výhodněji zpeněžili, ukázalo se pravdivým. Je snad odůvodněna naděje, že ještě další části nálezů, dosud skrývané zisťnými obchodníky, spatří svým časem denní světlo.

¹⁾ *Revue Biblique* 1934, str. 489.

Husitská víra.

Jiří Šahula.

(Č. d.)

Čtyry články pražské.

Dalšími významnými pilíři husitské nauky byly čtyry artikule pražské, které nejvýrazněji vyjadřovaly myšlenkové proudy v kališnictvu. Artikule ty hájeny od husitů s největší a neumdlévající houževnatostí jako drahocenná „magna charta“, jako zásady neodlučitelné od křesťanské víry a morálky.

Nebyly plodem chvilkového vzplanutí v okamžiku prudkého vzrušení. O jejich jasnou formulaci se pokoušeli harcovníci husitští na různých místech delší čas.

Kořeny žádostí obsažených v artikulích sahaly do XIV. století. Později nabývaly určitějších rysů vlivem Matěje z Janova, drážďanských mistrů, Viklefa a Husa.

Táborský biskup Mikuláš z Pelhřimova praví, že k první formulaci článků došlo v prvních dnech měsíce října r. 1419, když se vrátili Pražané a Táboři ze shromáždění „na křížkách“ do Prahy. Zároveň poukazuje na 5 starších článků, které rozšiřovali radikální kazatelé v shromážděních „na horách“ během r. 1419. O 4 artikulích snášeli se kališníci a Táboři na jaře r. 1420. (PŽD II, 273, 170.)

Základní rysy artikulů lze postihnouti v svolání Čeňka z Vartenberka 20. dubna 1420. Projev ten vyšel z porad sněmu zemského, jichž účastnila se i města. V závěru se klade důraz na kalich, mluví se o svobodném hlásání slova Božího, o životě kněží podle příkazu Kristova a obecném dobru země i národa českého. (PŽD IV, 28. TDP IV, 42. PDN III/1, 362.)

V červenci r. 1420 za obležení Prahy vydán oficiální text artikulů; tyto body husitského programu jsou kompromisem stanoviska pražských kališníků s radikály táborskými; táborských požadavků tehdy nesměli kališníci přezírat, jestliže nechtěli silně podrážditi své vojenské pomocníky. Znění čtyř artikulů v některých podrobnostech se měnilo podle toho, kterým vlivným veličinám byly předkládány se žádostí o souhlas.

V podstatě pražské artikule vyslovily požadavky: 1. Aby slovo Boží bylo po království českém kázáno dle smyslu Spasitelova, od kněží schopných, svobodně a bez překážky. 2. Aby byla svátost oltářní

podávána pod způsobou chleba i vína svobodně všem křesťanům. 3. Aby duchovní, nechajíce panování světského nad zbožím a časnými statky, jež drží na ujmu svého úřadu a na škodu ramene světského, živi byli tak, jako Kristus se svými apoštoly. 4. Aby všechny hříchy smrtelné, zvláště veřejné, i jiné zlořády odporující zákonu Božímu, byly v každém stavu řádně a rozumně zakazovány a mýceny od těch, kterým to náleží. (DHH, 493—4. WŽČ I, 8. TDP IV, 12—3.)

Artikul o svobodném hlásání Božího slova ozval se již v manifestacním protestu šlechty česko-moravské proti odsouzení Husovu r. 1415. Asi již tehdy se k němu družil artikul o přijímání pod obojí způsobou. Článek zavrhuující světské panování kléru souvisí spolu s artikulem prvním a částečně čtvrtým, s ideovými boji let Husových i dřívějších. Prvou formulaci toho článku obsahují žádosti země k novému králi ze srpna či září r. 1419. Pokus o zostření třetího článku, aby totiž kněz nesměl míti vůbec majetku a aby kněžstvo bylo donuceno k životu apoštolskému, jakož i článek o násilném stavení hříchů smrtelných přinesli do Prahy Táboři v květnu r. 1420. (ČCH XXXII, 370—1.)

Táboři vkládali do kompromisní redakce čtyř článků smysl radikálnější než kališníci (Pražané a většina šlechty). Když se poněkud ustálily protivy učení pražského i táborského, pochopitelně formulace článků značně se měnila v obou náboženských společnostech. Zvláště Táboři text artikulů měnili, a nové, radikálně zahrocené články přidávali.

Naopak Pražané zvláště za příprav ke smlouvání s katolíky hleděli drsné strany uhladiti.

Úprava článků velice opatrná podána r. 1420 papežskému legátovi Ferdinandu, biskupovi Lucenskému, dlícímu v průvodě Zikmundově. Legát ve svém písemném posudku rázně káral zhoubné výstřednosti táborské, ale mnohem vlídnější tvář ukazoval kališníkům a velice důmyslně poučoval, pod jakými podmínkami by mohla dáti církev katolická k artikulům souhlas. (PŽD III, 60—2.) Dobře vytušil, že Pražané by se rádi zbavili svých drsných spojenců taborských, jichžto zřejmé bludy je děsily.

Arcibiskup pražský Konrád (zištný Němec, povýšený přízní Václava IV) 21. dubna r. 1421 se přidal v zájmu osobního prospěchu ke kališníkům. Nechtěl však za sebou spáliti všech mostů vedoucích zpět do Říma. To vidno na př. z toho, že po svém odpadu dále užíval titulu „legáta stolice apoštolské“. (PŽD I, 68. OSN XIV, 729. EVL II, 383.)

Obojetný muž pochopitelně se snažil, aby novelisace formy artikulů získala přízeň reprezentantů církve katolické.

V slavnostním přistoupení Konrádově ke kališníkům jsou formulovány články se smířlivostí až překvapující. V 1. článku se dí, že slovo Boží má se kázati sice svobodně, ale při tom důstojně a zřízeně (podle řádných pravidel) od kněží věrných, katolických a schopných; arcibiskup má míti moc zakázati provinilemu knězi kázání, budou-li s tím souhlasiti universitní mistři k radě arcibiskupově jmenovaní. Třetí článek rozveden tak, že neznačil ožebračení církve a silně hatil naděje laických kofistníků. Práví se v něm: protože mnozí kněží a mniši panují právem světským nad velkými a rozsáhlými statky proti přikázání Kristovu a na nemalou ujmu, škodu i obtíž všeho stavu světského: aby kněžstvu takové neřádné panování bylo odňato. Dodáno však, že statky tak odňaté nemají býti lakomě uchvacovány od kohokoliv, nýbrž obráceny ku chvále Boží a podpoře pravdy jeho, k dobru království s pomocí a radou pánů pravdy se držícího, pánů Prahan i jiných obcí i arcibiskupa samého. I v článku čtvrtém čteme pozoruhodné výhrady. Práví se v něm, že hříchy smrtelné mají býti rušeny řádně, s šetřením právních pravidel a rozumně od těch, kterým to náleží, majícím k tomu úřad a právo. Ke konci se žádá, aby křivá pověst o té zemi byla vyčištěna. (PŽD IV, 51.)

Velikou váhu má otázka, jaké stanovisko zaujímal ke 4 článkům kališní mistři university pražské, kteří v těch letech zastupovali hlavní učitelskou autoritu ve věcech víry a mravů. Jestliže mezi nimi vřely neshody podstatného významu v jiných otázkách náboženských, není na podiv, že se různili i ve svých názorech o 4 člancích pražských. Okolnosti nasvědčují, že v červenci r. 1420 spolupůsobili při redakci artikulů jen někteří pražští mistři. Universita jako celek se k nim manifestačně přihlásila teprve po Zikmundově porážce; přistoupila k nim úředně na ráznou žádost husitských vítězů. (PŽD II, 273.) Táboorské pustošení v Praze rozhodně mistrům nebylo působivým magnetem, přilnouti k programu, v němž se zrcadlil i radikalismus jihočeských fanatiků.

Formulace Konrádova odpovídala sklonům universitních mistrů mnohem lepe než redakce z r. 1420. Jistě Konrádovo zpracování tlumočilo názory většiny mistrů. Tím radostněji pozdravilo Konrádovu redakci pražské měšťanstvo; zavázalo se hájiti arcibiskupa proti všelikému protivenství, které by mu hrozilo pro obranu kališního programu. Slavnostně vyzváněno po všech kostelích a zpíváno Te Deum. (TDP IV, 152. PŽD IV, 51.)

Husité svůj čtyřdílný reformní program rozesílali do vojska Zikmundova, německým i jiným cizím vladařům. Usilovali, aby se 4 artikule staly majetkem celé církve obecné. I tato propaganda vyznačuje se různou stilisací článků. V obšírném husitském listu zaslaném do Benátek z Prahy 10. července 1420 jedním ze 4 artikulů je požadavek, aby byla očištěna česká pověst. Ale chybí tam článek o trestání hříchů. Na červnovém sněmu čáslavském r. 1421, kdy husitské sebevědomí četnými vítězstvími značně se vypjalo, doplněn 4. artikul (o trestání smrtelných hříchů) požadavkem, „zlá a křivá pověst o této zemi české aby očištěna byla, tak aby se obecné dobré království a jazyku českému dalo.“ (PŽD IV, 184, 183. EVL II, 386.)

Pražské články podrobeny v podrobnostech i jiným obměnám. Ale jádro jejich hájeno od utrakvistů neustále s ohnivou energií. Při tom však husité napořád žádali slyšení, zvali snažně zástupce katolické církve k dorozumívacím schůzím, vyzývali k úplnému sjednocení. Nedovedli hlouběji domyslet, že podstatnou, největší překážkou opravdového a trvalého smíření s Římem je vlastní názor jejich na autoritu církve učící. Společnost náboženská, která nepokládala definice papežské stolice a dvou církevních sněmů za rozhodující, nemohla dokonale splynouti s katolicismem, podtrhala samy kořeny věrné pospolitosti. Vždyť ostatně utrakvisté zakoušeli ve vlastní zemi, k jakým zmatkům vede jejich zásada, že výhradním soudcem je Písmo sv. a sv. Otcové potud, pokud se jejich úsudky zakládají na Bibli. Táboorské bludy tak divoké dávaly Pražanům jasnou odpověď, zda je zbytečná jednotící autorita živá. Největší část utrakvistů soudila, že jediná hlava církve obecné je neviditelná (Kristus) a nechtěli uznati hlavu viditelnou, papeže, jako pro všechny časy zákonného náměstka Kristova. Jestliže církev katolická smlouvala s husity smír, jestliže ve chvílích k tomu příznivých některým požadavkům 4 článků vycházela vstříc, nesměla ustupovali ve věcech zásadních. Sám Urbánek dí: „Církev, chtěla-li zůstatí tím, čím byla, nemohla připustiti odchylek a musila se snažiti o jejich odstranění. Jestliže je připustila ve chvíli nutnosti, činila to s nadějí, že je to jen něco dočasného, a že v krátkce mocí poměrů budou Češi vtištěni v cesty normální.“ (UPV I, 113.)

R. 1420 mohlo se spíše doufati ve smír opravdový než po Lipanech, kdy již zvláštnosti husitské utvrzeny. Rozvážný papežský legát Ferdinand r. 1420 po prozkoumání té formy a artikulů, jaká mu byla dodána, vyjádřil se velice smířlivě. Rozložil velice bystře a opatrně stránku církevní kázně od stránky věroučné, netrpící smlouvání. Pekař shrnuje

správně smysl odpovědi legátovy utrakvistům takto: „Pokud jde o tři z vašich čtyř článků, není vážné překážky k uznání jich, jestliže slovný jejich výraz srovnává se s duchem jejich; překážkou je jen otázka kalicha, rozhodnutá již koncilem kostnickým. Ale i tu naznačuje se srozumitelně, že cesta k dohodě není uzavřena cele: koncesí papežskou bylo by možno i takového privilegia vám dosáhnouti — je to nota bene táž cesta, kterou původně namítl Hus (již uvězněný v Kostnici), když o pražské agitaci pro kalich zvěděl, táž myšlenka, kterou navrhl český sněm husitský v září 1419 králi Zikmundovi! Klade-li se ve výkladu legátově důraz na to, že církev nikdy nemůže dáti souhlas názoru, že přijímání pod obojí je nezbytné k spasení, třeba říci, že ve čtyřech kusech pražských, pokud je známe z reprodukce legátovy, v tom smyslu žádost kalicha jasně a určitě formulována nebyla; třeba ovšem předpokládati, že legát drží se výkladu, jak o něm byl poučen z české strany. Celkem však lze říci, že v listu legátově slyšíme nejdalekosáhlejší slova ochoty, jež pronesena se strany církve před rokem 1431.“ (PŽD III, 62.)

Zikmund před počátkem svého tažení ke Kutné Hoře dlouho revoltující cititele Husovy přátelsky napomínal, projevuje značnou trpělivost. Neměl však zapomínati, že je potřebí zachovati umírněnost právě ve chvíli nejvýznamnější, když poslové měst Pražských v Kutné Hoře osvědčovali, že jej chtějí pod některými podmínkami uvést do Prahy jako svého pána dědičného. Drsná, prudká odpověď králova naplnila kališníky velikou hořkostí a vehnala je v náruč notorických kacífů. Když Zikmund oblehl Prahu, ukazoval kališníkům převětivější tvář nežli předtím v Kutné Hoře. Když se uskutečnilo vojenské spojení Prahy s Táboři, byla chatrná naděje, že nová formulace čtyř kusů pražských stane se způsobitou k okamžitému a hladkému řešení. Táboři střežili žárlivě své radikální principy a vytýkali hněvivě Praze přílišné lpění na tradici, i když město v zájmu klidnějšího soužití s nimi trpělo fanatické záchvaty a blouznivé výkřiky žalostných důsledků.

Táborské křesťe od té doby svíraly theology pražské citelně. Břítický radikalismus zachvacoval přese všechny pokusy obranné i značnou část pražského obyvatelstva.

Na druhé straně stupňovala se lačnost vlivných laiků po statcích církevních. Šlechta i měšťané zapomínali na úpravu třetího článku arcibiskupem Konrádem, dle níž statky církevní nemají býti lakotně uchvacovány od kohokoli, nýbrž obráceny ku chvále Boží a k dobru zemskému. Tím spíše kořistiníci toto ustanovení mohli obcházeti, že

nebylo zároveň stanoveno, které osoby či korporace se pověřují, aby zabrané zboží kněžské spravovaly a jakým způsobem ho mají k účelu naznačenému užívat. Vedoucím laikům mnohem lépe se zamlouvalo stručné stilisování třetího článku na sněmu čáslavském; praví se tu, že duchovenstvo nad statky panuje „k veliké škodě stavu světského“. (EVL II, 386.) Tedy hlavně tuto „škodou“ osoby stavu privilegovaného usilovaly napravit bez ohledu na to, jak majetkový přesun prospěje reformaci. Dychtily po rozmnožení svého majetku na účet církve netoliko notability husitské, nýbrž i katolické.

Nevzpomínáno, že zdravé, čínorodé kázni církevní v minulých stoletích právě nejvíce škodila trapná hmotná závislost duchovenstva na mocných laicích, jež za sebou vlekla pochopitelně i jařmo morální. Církev nemohla ve stoletích X.—XIII. rozvinouti svobodně své ideální akce právě proto, že laičtí majitelé kostelů kněze libovolně dosazovali i sesazovali, že je považovali za své nájemníky a sluhy. Vždyť sám biskup byl považován za poddaného „kaplana“ zeměpánova, bylo mu bráněno svolávat reformní synody, spolupůsobiti při obsazování far, mýtiti pohanské zlozvyky a j. v. Právě mužové velice ideální a obětaví co nejusilovněji se pokoušeli vymaniti kněze z laické poroby, aby se mohli státi skutečnými pastýři duchovními. Právě proto nastupovali trnitou cestu, sby vymohli kléru nezávislost hmotnou, aby církev sama začala vládnouti majetkem ku zdárnému, svobodnému rozvoji církevního života.

Husitské państwo zapomínalo, že i na hraně století XIV. a XV. různé nešvary bujely v církvi právě smělymi zásahy mocných laiků. Na př. to obsazování stolců biskupských (v Praze) protekcí Václava IV! A nebyl sám papežský rozkol dílem politiky královského dvora francouzského? Jařmo, jež setřásl klérus v Čechách počátkem století XIV., obnovováno bezděčně od husitských horlivců článkem namířeným proti majetku církevnímu. A k tísnivé porobě stavu kněžského po dvou válkách husitských skutečně došlo — právě proto, že konfiskující laikové nabývali ve věcech církevních vrchu nad mocí duchovní.

(P. d.)

Kříže bez Krista.

František Dohnal.

(O.)

Dnešní duchovní život až příliš vyčerpal se v pustinách a krajích ztracených, v krajích zžehnutých skepsí a pochybnostmi, v krajích, kde všechno je tak nejisté, bezúčelné a bezradné, v krajích duševního hladu a zimy, neboť, jak praví krásně O. Březina: „Povýšená místa pochybností jsou v umělecké práci krajem hladu a zimy.“ A na jiném místě: „Člověk tvoří jen ve stavu milosti, v kлокotném rašení víry.“

Hle, to jest, čeho nedostatek cítíte tak často v díle uměleckém: Milost, víra — ten božský prvek, který vede k očistě a dává pevný postoj k Absolutismu. Cítíte to mnohdy i tam, kde dílo jistě myšleno bylo vážně a rostlo na výšinách. Takový Luigi Pirandello, Eugen O'Neill a j.

Znáte na př. tu obrovitou moderní trilogii O'Neillů s názvem trochu divným a bizarním: „Smutek sluší Elektře“? Je to grandiosní drama hrůzy na schematě antických tragedií Aischyla a Sofokla, drama nejtemnějších pudů a ďábelského flagelantství nervů, kde není oddechu, kde není naděje, kde není útechy.

Aneb Luigi Pirandello, italský laureát literární ceny Nobelovy! Nedávno v Praze byla světová premiéra jeho hry „Člověk ani neví jak“. Hra jistě neobyčejné hodnoty. Virtuózní technika nervů, mistrné stupňování psychologické vibrace, jež z rozjitření jedince se šíří v kruhy vždy širší, až uchvacuje a drtí všechny, horečný spád hry, suggestivnost slova a hluboká opravdovost celé hry — to vše vyzvedá dílo vysoko nad obyčejnou tvorbu. Také problem řešený v té hře není jistě nesympatický: Člověk obtížený dvěma zločiny, kterých se dopustil, aniž chtěl — „ani neví jak“. Nechtěl se dopustit zločinu, lituje těch zločinů — a přece ty zločiny tíží jeho svědomí, nutí ho k vyznání, ale zároveň tím vyznáním způsobují rozvrat a tragický konec.

Problém, jak pravím, jistě ne nesympatický. A přece cítíte, že ty důsledky, jež vyplývají z toho řešení, jsou přece jen až příliš nebezpečné. Vždyť podkopávají veškeru víru v člověka a vůbec víru v život. Cítíte, jak ani po etické stránce nemůžete souhlasiti s Pirandellem. Cítíte, že není možno přijmouti jen tak beze všeho tu skeptickou these: „Celý život je takový: člověk ani neví jak — a vůle tu nic nezmuže.“ Pirandello zde problém viny či nevinu pře-

vádí na problém závislosti na silách transcendentních. Ale právě při tom je nutný pevný postoj k Absolutnu. A právě toho u Pirandella není. Pirandello je starý relativista a skeptik — jde snad ke světu transcendentnímu, uznává a hlásá závislost na světě nedomyslném, ale vzájemný poměr těch dvou světů zůstává pro něho utajen v chaosu relací. „Jak chcete, abych se z tohoto chaosu dostal k absolutnu?“ přiznal Pirandello při rozhovoru v Praze.

Hle, tedy i v dšlech tak vzácných vždy ukáží se osudné důsledky odloučení Pravdy a Krásy, odloučení od Absolutna.

A štěstí umělcovo? Och — „umělce bolestné štěstí!“¹⁾

★

Štěstí!

Touha člověka! Fantom člověka! Meta člověka! Za štěstí bije se člověk, za štěstí umírá.

Ale jak zní ta věta Pascalova? „Toužíme po pravdě a nalazáme nejistotu; hledáme štěstí a nalazáme bídu a smrt“. „Štěstí zříme jenom na potkání“, žaluje náš Kosmák.

Viděl jsem kdysi obraz. Uprostřed strmý skalní hrot, nad hrotem bleskotá několik hvězdiček. A kolem skalního hrotu davy lidí: starci i děti, muži, ženy, jinoši, dívky, bohaté dámy v drahocenných robách, vychrtlé ženy z továren, modní hejsci i žebráci v cárech — podivná směsice. Ale všichni ženou se k témuž cíli, oči všech vytřeštěny k témuž bodu, ruce všech vzpjaty k témuž světlu, k těm bleskotajícím hvězdičkám nad skalním hrotem. Honba za štěstím! Tam za tím fantomem štěstí ženou se davy, dychtivě, žíznivě, nemilosrdně, přes mrtvolu jiných. Kolik jich padá při té divé honbě se skály dolů do propasti! Kolik jich sraženo od jiných, pošlapáno, zdeptáno na cestě! A dál ženou se jiní!

Štěstí! Touha a žízeň člověka! Žízní po štěstí Faust, žízní po něm člověk od věků, žízní po něm i dnešní člověk. Hledal štěstí u model, jež si postavil. Adoroval rozum, vědu, filosofii, kulturu, umění. Daly mu štěstí?

R o z u m? Viděli jsme, jak rozum nejistotou a smutkem naplnil duši člověka. „A z rozumu smuten je člověk, z rozumu, který povýšil na svého vládce podáváje mu plášť purpurový a prut železný a pod jeho nohu položil své ubohé srdce“²⁾

¹⁾ Otokar Theer, „Úzkosti a naděje“.

²⁾ František Lazecký, „Zmatení jazyků“. (Řád II.)

Věd a? Znáte Dürerův obraz „Melancholie“? Vznešená postava sedí tam na břehu moře, skráně ověnceny myrtou, hlavu starostlivě opřenou o levici. Kol plno nástrojů vědeckých: globus, kružítko, křivule a j. Ale postava na obraze těch nástrojů si nevšímá a hledí do dálky přes hladinu moře do neznámých dálek. Hle, smutek vědy!

Filosofie? Jako ten antický Filoktét na ostrově Lemnu, uštknut jedovatým hadem, sténal hroznými bolestmi a děsil svým nářkem všecko vojsko, tak nářkem bezradnosti a děsem chaosu plní svět filosofie, jež pevnou basi víry opustila, a zoufale volá s Nietzscheovou Ariadnou: „Vrať se! Vrať se se všemi svými mukami! Všechny mé slzy tekou k tobě; a poslední plameny mého srdce planou za tebou. Vrať se můj neznámý Bože! Má bolesti, mé štěstí poslední.“¹⁾

Kultura? Och, kolikrát již postavil člověk Babylon veliký — a vždy shroutil se ten Babylon v ohromném rachotu.

Umění? Och — „umělce bolestné štěstí!“²⁾

Krás a?

„Z celého moře krásy pít
má práhla duše lačná,
a pouze kapek pár jsem chyt',
jak táhla mračna.“³⁾

Hle, hodnoty nejvyšší, idoly nádherné — a nedaly štěstí!

Jak mají dáti štěstí idoly nižších hodnot?

Moc? Och, jakým tyranem učinila člověka moc, jakým znásilněním stala se moc, znásilněním lidské cti a důstojnosti, zkřivením lidské páteře! A dala člověku štěstí? Och, mnohdy ani spátí mu nedala!

Sláva? Jak to napsal J. Vrchlický?

„Je sláva mých, zkad satan dává píti,
by ománil nás cestou v propast snáze.“

Požitky? „O bído lidských požitků,
— volá týž básník, —

pijeme mam a než dopijeme, spí na dně zničení.“

A vždy ukázalo se pravdou, co již Ruskin napsal, že ta uměle vyvolaná veselost, ta hluchící radost „jest jenom tenkou stěnou oddělena od němého zoufalství“.

¹⁾ Friedrich Nietzsche, „Stesk Ariadnin“.

²⁾ Otokar Theer, „Úzkosti a naděje“.

³⁾ Jaroslav Vrchlický, „Jak táhla mračna“.

B o h a t s t v í ? Nastavěl si člověk paláců, nastavěl si továren, závodů a bank, všechny síly a všechny schopnosti zmobilisoval člověk pro bohatství, ani zločinů nelekl se člověk pro bohatství. A štěstí? Jakoby uprchlo těmi vysokými komíny továren, jakoby zmizelo v nepřístupných hlubinách tresorů, odčarováno, zakleto, proklete.

A tak odevšad zní na konec člověku jako ten posměšný hlas z pouště ve Vrchlického básni „Na kolosy v Gul-Gulé“:

„Jak vy jste nepatrní,
co vaše věda, obchod, umění?
Do věků brázd sijete shnilé zrní
a věno vaše bude zničení.“¹⁾

Člověk poznal na konec, že vše to, na čem budoval svoje štěstí a svou velikost, byly jen illuse.

„Loď našich illusí nás v bajný východ nesla,
jak křídla labutí se toužně chvěla vesla,
a v hudbě mandolin, jež písní lásky zněly
jsme ve svých žhoucích snech kraj fantastický zřeli.“²⁾

Však přišly bouře života — a illuse zklamaly, v dým se rozplynuly; loď illusí rozbita — a my z výšin svých snů padli jsme v bezedné hlubiny bezedného moře.

„Loď našich illusí tlí pochována v moři.“³⁾

A konec všeho: skepse, v níž spálí naposled člověk i „těch model pár“, jak napsal Machar o sobě:

„Já věřil vše — a potom pranic.
Vlast, lidstvo, bůh — hm, mládí žár.
Mám schladlý popel z černých hranic,
kde spálil jsem těch model pár.“³⁾

Hle, konec illusí, konec klamných snů, konec klamných cest. Konec velkého omylu, jenž ovládl člověka, že nekonečné své touhy připjal k věcem konečným a rozžehl lampy své před obrazy idolů místo před oltářem Nekonečného!

★

¹⁾ Jaroslav Vrchlický, „Dědictví Tantalovo“.

²⁾ Jaroslav Kvapil, „Růžový keř“.

³⁾ J. S. Machar, „Pôle-Méle“.

„Zatemní se nitro člověka, zemře-li v něm Bůh anebo ať sám ho v sobě zabil“, vyznává T. G. Masaryk.

A „dnes je tolik srdcí, jimž nesvítí téměř žádné slunce“, píše dobrý znalec dnešní duše Fr. Zach.

A přece to srdce lidské potřebuje toho slunce! Potřebuje ho tělo — ale potřebuje s v ě h o slunce i to srdce lidské.

Vzpomínám na toho nešťastného Oswalda Alvinga z Ibsenova ponurého dramatu „Příšery“. Vyčerpán a zlomen tělesně i duševně tuší brzkou smrt. Duch jeho již halí se v mrákoty. Posledním pohledem hledí umírající v okno, kterým řinou se v pokoj paprsky sluneční. A umírající náhle se vztýčí, zvedá ruce a volá: „Matko, dej mi slunce, slunce!“ A s těmi slovy umírá.¹⁾

Hle, výkřik duše po slunci — když už bylo pozdě!

A vzpomínám úchvatný konec drtivě tragického příběhu „Byli čtyři“ od Henry Poulaille. Ti čtyři kamarádi tolik divokých nebezpečí prožili spolu na bojišti a šťastně všechno přestáli, šťastně vyvázli z toho pekla na frontě — aby pak zabloudili a zahynuli v labyrintu jeskyň Savojských. V lehkomyšlné svévoli vydali se sami, bez vůdce, do toho podzemního světa. Zbloudili a marně pak hledají východu z toho prokletého bludiště, z té prokleté tmy ven na světlo k slunci. Bloudí a bloudí a hynou jeden po druhém. Dva již zřítili se v bezedný jícen černých podzemních propastí. Zbývá ještě Reich a Laillé. „Byli již blízci smrti. Laillé zešlel. Z jeho obličejů svítily dvě velké černé oči tak, že se podobal nějakému démonu, procházejícímu se tu svým podzemním palácem. Opodál se potácel Reich. Teď náhle upadl. Když se zvedal, mihl se mu tam nahoře, vysoko v klenbě proužek světla! A tu se zas jeho muka počala příšerně rozžívat, vždyť mu jím bylo připomenuto, že tam nahoře je život a tady dole jen smrt! Drápal se zoufale po hladké stěně tam do výše, k tomu!“²⁾ Ale marně. Neměl již síly vyšplhat se nahoru po hladké stěně, spadl a zabil se. „A tak tam nyní ležel mrtev na skále a vytřeštěné jeho oči se dívaly stále ještě tam nahoru, na ten malý kousek modré oblohy. A za ním, v rozsedlinách se tisícero-násobně opakoval a rostl v řev celých pekel již jen šílený smích Laillého! Náhodou on, poslední z nich, dostal se teď na správnou cestu! Denní jas řítil se mu zázračně v ústrety, jak tu letěl

¹⁾ Henrik Ibsen, „Příšery“.

²⁾ Henry Poulaille, „Jen čtyři“.

prudkým tempem k východu z té hrůzy k světlu! Ale on se již jen stále smál! Duch jeho byl příliš dlouho pohřben v hlubinách věčné noci, aby pochopil, že je zachráněn. A tak na krok od ústí jeskyně vyrazí děsuplný výkřik a otočiv se, běží šílenou rychlostí nazpět — do Věčné Noci!“¹⁾

Hle, tragedie nejtragičtější: Dostal se na správnou cestu ku Světlu — ale již toho světla nepoznal, nechápal, neviděl! Dlouhým prodlením ve tmách a hrůzou těch temnot pozbyl schopnosti poznati světlo a od světla vrací se v noc!

Šílený? — Ale kolik je takových šílených!

„Zatemní se nitro člověka, zemře-li v něm Bůh.“

★

„Pohleďte na ty věci, které se pohybují tamhle v šeru; plazí se kráčejíce, ale existují: jsou to dobří duchové roviny. A přece jsou to jen ubozí lidé“ (Millet).

Duchové roviny! Ale proč zůstávají jen dole v rovině, v šeru?! Proč ne výše, na hory? Hleďte: tam tyčí se Sinaj. Slyšeti mohutný Hlas, který mluví. Desatero! Ale lidé pod horou tančí kol zlaté modly!

Golgotha!? Ale lid jen stojí a dívá se!

Notre Dame! Krvavá revoluce šílí kol. Ale koho to tam ty šílené davy staví na oltář? Candeille!

A tam ti poutníci! Kam putují? Na poušť? Vždyť tam není studnic vody živé. Tam jsou jen cisterny vyschlé a rozkopané!

A přece tam jdou! Proč?

Slyšíte píseň Krysaře Temnot? „Krysař Temnot píská svou píseň, která vane po vši zemi a proniká do všech koutů tajných i dobře střežených, nezastavujíc se ani před pevnými hradbami duše Světcovy. Sladčeji a sladčeji zní jeho flétna a vábí a vábí, její hlas je neодо-latelný a pokušitelný. Věky zní po vši zemi flétna Krysaře Temnot!“²⁾

A lidé zlákáni tou písní jdou na poušť, jdou za křížem, na němž není Vykupitele — jako ty zástupy v básni Eichertově.

Hle, lidé — poutníci Absolutna, kteří opustili Absolutno a nadělali si idolů a klaněli se idolům.

★

¹⁾ Iwo Bauše, „Návrat“. (Archa XXII. č. 2.)

²⁾ Fr. Lazecký, „Pro mou zemi“. (Řád II, č. 4.)

Je pravda: Člověk něčemu se klanět musí. Nikdy nejsou prázdný oltáře v duši člověka. Nikdy nehasnou lampy před obrazy. Od malička obrací člověk zraky po hvězdách, od malička spíná ruce vzhůru, hledá toho, kdo by ukojil to nekonečné rozpjetí srdce. Člověk chce se vzdát, chce se oddat, chce se klanět. Ale, má-li být ukojení opravdové, pak to, čemu se chce klanět, musí být opravdu veliké, musí být povzneseno nad všechny pochybnosti a spory, nade všecku skepsi a relativitu pozemskosti. „Člověk se chce klanět tomu, co nepodléhá sporu, co je tak jisté, že všichni lidé jedním rázem uvolí se všeobecně tomu klanět.“¹⁾

Kde však nalézt něco tak velikého, tak jistého, tak pevného v tom pozemském světě, kde všechno plyne, všechno kolotá, všechno je relativní. „Panta rei“, jak už řekl starý řecký filosof Herakleitos.

A v tom právě celý problém! Odpoutati se od toho, co kolotá a hyne, a nalézt a připoutati se k tomu, co jediné je pevné a zůstává na věky. Odpoutati se od model a připoutati se k Bohu. To je to: dáti duši klid a štěstí, dáti jí cíl a pravou velikost. Vše ostatní je omyl a bloudění! Omyl, ne snad v tom, že všechny ty ostatní věci by byly bez hodnoty, bez významu, bez ceny, že by snad byly pouhou negací bez kladu. Nikoli! I ony mají svůj význam a svoji hodnotu — a hodnotu mnohdy nesmírnou. A zdůrazňuji to zde výslovně, aby snad nebylo mně špatně rozuměno. Ostatně také i křesťanství dovedlo oceniti tyto hodnoty, vždyť křesťanství není — abych užil slov Hellových — hrobní kámen položený na hlavu člověka. Ne tedy v tom je omyl. Ale omyl je v přehodnocení těch hodnot. Omyl je, že člověk postavil tyto hodnoty na prestol, se který nejsou; učinil si je nejvyšším a konečným cílem; učinil si je modlami a od těchto model žádal, čeho vůbec věci dáti nemohou, ale co jediné může dáti Bůh. „Ne ve věcech, jen v Bohu najdeš pokoj“, jak krásně řekl Julius Zeyer. A nesmírně krásný je celý ten passus, kterým osvědčuje Zeyer,²⁾ že věci pozemské, ani ty nejhodnotnější a nejušlechtilejší, jako je umění, poesie, hudba, tedy věci nesporně krásné, ani ty nedovedou přece ukojiti srdce a nedovedou dáti štěstí a mír unaveným duším:

„Jsou mnohé duše dnes, jež unaveny
tou věčnou skepsí naší chladné doby

¹⁾ F. Dostojevskij, „Bratři Karamazovi“.

²⁾ „Troje paměti Víta Choráze“.

a plny touhy po něčem, co není,
v těch věčných bojích pustých vrhají se
v klín zbožných vzruchů, způsobených hudbou
neb básnictvím a doufají, že štěstí
a míru dojdou tak. Ten velký omyl
i mne ovládal! Vzdalovat se světa
a Dantem žít se a vnitřně plakat
při zvucích zbožné hudby Palestriny
a chápat Frà Angelika a Giotta
a v Burgosu se zachvát v katedrále ...
to vše jsou dojmy neskonale krásné,
to povznáší — však životem to není,
ni vodou, která ukojuje navždy . . .“

— — — — —
— — — — —

Ne ve věcech, jen v Bohu najdeš pokoj,
ó duše zmítaná, takový pokoj,
ne jako dává svět, iak Kristus dává

— — — — —
— — — Jest víc než poesie

a umění, co Ježíš Kristus pravil,
když řekl: „Já jsem vzkříšení a život!“
Kdo Boha ctí, ať neklaní se modlám.

Posudky.

Emil Ludwig, Duch a čin. Rozmluvy s Masarykem. Praha 1935. Str. 256. 38 K.

Známý německý spisovatel Emil Ludwig — otec jeho se jmenoval Herm. Cohn — měl v únoru přede dvěma roky rozmluvy s M—em, které vyšly v českém překladě a v německém originálu. Jak překlad, tak i originál M. prohlédl, „při tom jen málo co změnil, mnohé však přidal“ (7).

Napřed podává L. důležité události ze života presidentova. Vlastní rozmluvy začínají str. 63. L. připomíná, jak se za sporů o „Rukopisy“ M—ovi křivdilo. „V jednom velkém pražském listě bylo proti němu tenkrát česky napsáno: „I jdi k čertu, ohavný zrádče . . . neopovažuj se už ani užívat našeho posvátného jazyka . . . přimkni se k nepříteli, jemuž sloužíš, zapomeň, že jsi se narodil z české matky, my tě z našeho národního těla vylučujeme.“ O třicet let později stal se tento časopis orgánem vládním za presidentství tohoto hanebníka.“ (26).

Mnohé jiné věci, jež L. uvádí, jsou známy buď z denního tisku nebo z různých životopisů. Stanovisko, které M. zaujímá vůči náboženství a zvláště vůči církvím a jejich úkolům, zřetelně vytčeno. „Náboženství“, dí M., „to je pro mne Ježíš. Docela konkrétně jsem se ho snažil pochopit z evangelií a ze starých křesťanských spisů“ (68). Dle evangelií, čteme-li je zcela nepředpojatě, bez rationalistických předsudků, je Ježíš pravým Synem Božím; jenom takového Ježíše zná starokřesťanská literatura až na některé výjimky bludařů, kteří tuto pravdu popírali. M—ovi je však jen člověkem. Hlavní příkázání Ježíšovo má prý „dva póly: miluj Boha a miluj bližního; theoreticky — theologie a ethika, prakticky — kult a morálka, — náboženství je ve svých příkazech po výtce mravností“ (tamže). „Celá theologie je v jeho Otčenáši, velmi málo eschatologie. To je pro mne Ježíš, spojení a jednota náboženství a humanity“ (69). Kdo však důkladně zná Bibli, nemůže říci, že by eschatologických míst bylo málo. Ježíš se dle M—a veřejně nemodlil, „ani před svými učeníky“. Nač asi chodil do chrámů a do synagog? Nebyla tak zv. velekněžská modlitba před apoštoly? Co znamenají slova „Neustále se modliti“? Svou humanitu M. nechápe bez náboženského základu. „Pojímám humanitu nábožensky jako theista, v živé víře v Boha živého“ (69). Řádek na to nazývá theism hypothesis „vedle hypothese pantheistické a vedle hypothese jiných“. Nevím, zda může „živá víra v Boha živého“ vůbec vzniknouti, když je theism pouhou domněnkou. Pouhá domněnka je nedostatečným základem pro takovou víru. „Náboženstvím se theism stává teprve, cítím-li se částí světového celku v osobním vztahu k Bohu; cítím-li, je tu někdo, kdo se o celek stará. Tedy podstata náboženství je v prožívání tohoto vztahu, v tomto citu jistoty“. „Ježíš byl člověk, prorok, proto ho mohu milovat; k Bohu cítím reverentiam. Mám

vždycky pocit: strašně veliký. Ale milovat?“ (70). Boha prý nelze „postihnouti“, proto také ne milovati. Jak krásně však píše o lásce k Bohu sv. Augustin, kterého i M. uznává za veleducha, Boha neosobního nelze milovati, avšak osobního Boha milovati můžeme, zvláště, když jemu zasvětime celý svůj život.

O zjevení má M. zvláštní ponětí. Nebylo prý jenom jedno zjevení v národě židovském. „Ale i Řeky pojmám jako zjevení. Homer, Feidias, Praxiteles, Platon a jiní. Z obou těchto pramenů evropského duchovního života musím čerpati, ne vybírat si jenom jeden nebo druhý. Úkol je dostat se nad oba“ (71). Jak divná směs povstala u mnohých, kteří čerpali z obou pramenů; jak divné mravní zásady z nich vyvozovali! Že mnozí učenci různě chápali náboženství, je známo. Jeden Angličan prý podává asi sto definicí o náboženství. A kolik definicí o filosofii nacházíme u myslitelů nejnovější doby? Kolik jich jest na př. ve známém třísvazkovém filosofickém „Slovníku“ Eislerově? Vedle pravé definice je mnoho jen částečně správných a mnoho vadných. Kant posmíval se právníkům své doby, že učí sice právu, ale nevědí, co je právo svou podstatou, že není žádné přesné definice, která by vystihla vlastní jádro práva.

Podstatou protestantismu je prý „ustavičná reformace“. Nevedla však taková snaha mnoho a mnoho učených a neučených hlav ku popření nejdůležitějších pravd biblických? „Luther to dělal jako mnoho revolucionářů; založil proti papeži a církvi církev svou a stal se papežem sám; brzo za ním následovali papežové jiní. Tak to nejde“ (72). Dnešní protestant prý „často není křesťan, nýbrž liberál, vzdělaný nebo domýšlivý člověk, profesor, pastor, příliš mnoho scholastiky.“ Té pravé scholastiky, jak ji veleduchové středověcí učili a jak ji chápali, právě u dnešních liberálních protestantů jest velmi málo. M. disputoval jednou celý den s Martinem Radem, hlavním zastánce liberálního směru protestantského, a řekl jemu: „Mudrujete, na konec z toho vyjde přece jenom historie a srovnávací dogmatika, neboť nemáte už starou víru, používáte jen orthodoxních slov, ale nevěříte už v jejich obsah“ (73). O katolicismu praví, že má „ještě kuráž svého credo quia absurdum est“ (tamže).

V řádném vědeckém díle, které obhajuje hlavní pravdy církve katolické, nenajdeme ani zdání o tom, že by se obhajovaly pravdy takovým kredem; smysl těch (Tertullianových) slov se jen vysvětluje. O liberálním protestantu dí M., že „by rád vypadal neabsurdní, ale je absurdní přece, chce-li udělat staré přijatelným, sahá-li ke Kantovi, nebo k Hegelovi, aby spolkl orthodoxní pilulku. To je ta rozervanost naší doby . . . Protestant se snadno stává racionalistou . . . Rozčlenění protestantismu v nesčetné sekty ukazuje individualnost a subjektivnost náboženství. A náboženství je dnes individuální a subjektivní a nemůže být jiné“ (73). Má každý právo, aby chápal náboženství podle svého, aby měl své náboženství? Nemáme dnes dokladů, že někteří hlásají náboženství bez Boha? Mají přepjatí nacionalisté v Německu právo, aby velebili a doporučovali tak zv.

nordické náboženství, v němž není jediné zmínky o osobním Bohu a o odpovědnosti vůči němu? O rodině své zemřelé manželky praví M., že bylo v ní jedenáct dětí, „každý si zvolil, když dorostl, svou církev, skoro všechny sekty byly v rodině zastoupeny . . .“ (74). Bylo to opravdu ideální?

Jak soudí M. o tak zv. „moderním“ člověku a o orthodoxním, který uznává hlavní zjevené pravdy? Komu dává přednost? „Není paradoxní, řeknu-li vám, že mně slušný člověk orthodoxní je bližší než nějaký tak zvaný moderní“ (tamže). O Kalvínovi říká M., že byl jemu osobně cizí. „Luther je mi často vulgárnější než se na reformatora sluší“ (76). Proč odpadl M. k protestantismu a nechtěl být bez konfese? „Především nechtěl jsem buditi zdání, jako bych byl proti náboženství, nebo naopak že bych byl v náboženství vynalezl prach. Pojímá-li můj národ, a národy všechny, náboženství církevně, nechci si hrát na nadčlověka a být sám mimo společenství; kdo o náboženství vážně a vědecky myslí, je izolován dost. Také jsem chtěl, aby mé děti, kdybych zemřel, vyrůstaly v nějakém společenství náboženském“ (tamže). Jinak je prý protestantismus nejbližší „husitské církvi bratrské . . . Mně dával protestantismus víc svobody, — vychází právě individualismu a subjektivismu víc vstříc“ (74, 75). Kdo zná negativní poměr českobratrské sekty k důležitým otázkám kulturní a stanovisko dnešního protestantismu k nim, tomu je tato blízkost záhadnou.

V Anglii udělaly dojem na M—a „mlčící meetingy kvakerů. Viděl jsem, jak každý vchází do prosté světnice, napřed stojí nějakou chvíli, sedne si docela v sebe obrácen. Všichni čekají v absolutním klidu na ducha, povstane-li někdo, kdo ho v sobě cítí. Navštěvoval jsem modlitebnu častěji, ale sestoupení ducha jsem nezažil. Tiše spolu pobýli a tiše se rozešli. Krásné náboženství lidí skoro beze všeho kultu, ba bez jediného slova“ (75). Bylo to opravdu tak krásné? „Pokud nemyslím nábožensky samostatně a potřebuju příkladu, tak je to Ježíš“ (tamže). Kdo myslí nábožensky samostatně, nepotřebuje Ježíše? Může ho úplně pominouti?

„My Češi jsme měli vždycky směr racionalismu a mysticismu, ne vždycky dost harmonickou. Čech je velmi nadaný, myslí prakticky, ale měl vždycky také rys mystický; odsud jistá mlhavost, individualistické sektářství, neshody“ (76). Na otázku L—ovu zda má Čech ještě dnes rys mystický, odpovídá M. „Já to mám! Já se to snažím zharmonisovat. Jsem náboženský, vědomě, vedle racionálního . . . Každý náboženský člověk myslí, ale učený orthodox myslí slabě, protože chce ještě po tisíce letch mysletí totéž, co se myslelo tenkrát“. Jedná-li se však o nezvratné pravdy, které platily před tisíciletím a nikdy nepozbudou ceny, je to též znamení slabého myšlení, když se k nim „orthodox“ přikloní? Byl snad Descartes slabým myslitelem, protože byl upřímným katolíkem a uznával všechny věroučné pravdy církve katolické? Byl Leibniz slabým myslitelem, protože uznával

božství Páně právě tak jako apoštolé a po nich po tolik set let všichni pozitivní křesťané?

Anglickému mysliteli Millovi vytýká M., že mu chybí nábožen-skost, a poznamenává k tomu „Bez náboženství je nejlepší člověk neúplný“ (76). „Faktum je jen, že myslet o světě a o životě, dělat hypotese, vysvětlovat, pro život nestačí. Musíme hodnotit a mít přesvědčení, to jest průkaznou víru“ (77). Jsou mnozí učenci, kteří mnoho let svého života věnovali vědecké práci, kterou chtěli podati přesvědčivé důkazy pro existenci osobního Boha. M. takových důkazů neuznává; Kant prý jimi otfásl (?) a vykonal tím dle M.—a pro náboženství mnohem více než jeho theologičtí odpůrcové (viz: Masaryk, *Moderní člověk a náboženství*. Str. 56). Jak si M. představuje takovou „průkaznou víru“? Škoda, že L. o tom víc nepíše!

Popírá M. s četnými deisty prozřetelnost Boží? „Jako theista musím věřit v Prozřetelnost. Jsem pevně přesvědčen, že můj život není jen mým vlastním plánem. Napadá mně často slovo Shakespeareovo: Naše nerozvážlivost nám časem velmi dobře poslouží, kde umdlévají naše záměry; a to by mělo nás poučit, že božství naše cíle utváří, ať na hrubo je tesáme jak chceme“ (78).

O hymnu sv. Pavla na lásku, kterou cení výše než víru a naději, praví M.: „Vyjádřím to tak: každý slušný člověk, který přemýšlí o životě a světě, bude vidět ve vesmíru, sebe samého v to zahrnuje, kosmos, řád a smysl a ne hromadu náhodných jednotlivostí; cit vyplývající z tohoto pojmání života a světa bude plný naděje, a člověk bude na sebe hledět jako na spolupracovníka Boha tvořícího a řídícího, a to nejen v zájmu svém, nýbrž také v zájmu bližního. Theistický humanitismus, náboženství mně není jenom slepá víra v autoritu, nýbrž přesvědčení o jsoucnosti Boží a nesmrtelnosti subjektu, a odsud naděje a odvaha ve všech proměnách života. Náзор na svět je filosofie a theologie“ (78, 79).

Pro veřejný život je prý důležité, „že náboženství sankcionuje mravnost a tím řídí všechno, také jednání politické; náboženství působí jako živel zspolečenšťující a organisující“ (79). Čím to působí, se nepraví. Jsou to pevné náboženské pravdy a mravní maximy, které všechny zavazují. Náboženství čistě subjektivistické toho nemůže nikdy dokázat.

Co soudí M. o věčnosti? „Chci říci, co se týká mého náboženství a mého poměru k Ježíšovi, že žijeme ve věčnosti. Věčnost pro mne nezačíná teprv po smrti, nýbrž už teď, co spolu myslíme, je věčnost. A tak si představuju po smrti — co bude, nevím. V první době, protože duše byla zvyklá mít celý život tělo s sebou, nemůže se hned orientovat. Představuju si dobu, která bude trochu temná, nevím jak. Potom pokračování dosavadního života. Samu sebou, to, čemu se říká nebe, nepředstavuju si tak, že budeme žít v radovánkách (77) . . .“ „Snad tam bude leckde docela zle, nevím. Vývoj si představuju snad také s krisemi a nepřijemnostmi. Snad si to myslím přece příliš anthropomorficky; ale žádný člověk, ani největší filosof

a vědec, nemůže vylézt ze své kůže . . .“ Snad se tam sejdeme s velikány ducha; ale jaký bude náš poměr, táže se M. „Ale hlavní věc, kterou chci zdůraznit, jsem-li účasten věčnosti, je mi to vodítkem pro můj poměr k lidem. Předpokládám, že každý je jako já; nazval bych to náboženstvím demokracií. Duše vůči duši. Věčné nemůže být věčnému lhostejné. To je pro mne důvod k součinnosti“ (78). Nesprávné je, co se praví stranu před tím o Comteovi, že byl katolíkem a v jádru jím zůstal, že přijal „celý katolický kult“. Mezi vlastní podstatou církevního učení a četnými vyloženými nesmysly francouzského pozitivisty zeje nepřeklenutelná propast. Některé zevnější formy, které Comte přijal pro své náboženství, nepadají vůbec na váhu a neopravňují nikoho k popření podstatných rozdílů mezi náboženstvím katolickým a Comteovým kultem lidstva. V druhém svazku „Rusko a Evropa“ píše M. na str. 663: „Představa Comteova a představa protináboženského liberalismu a anarchismu, že nová doba tvoří vyšší nenáboženské stadium vývojové, je nesprávná“. M. míní asi první stadium filosofie Comteovy. (O. p.)

* * *

Lída Merlínová, Zdenín světový rekord. Sportovní román. Nakl. Šolc a Šimáček, Praha 1935. S. 221.

Velmi zajímavě podaný to kus životopisu moravské sportovkyně sl. Zdenky Koubkové, která se k němu také zná. Vyšedši z četné nezámožné rodiny na Valašsku (jmenován tu Frýdek a Místek), v Brně jako obchodní prodavačka (obch. Plaček se sotva nadál, že jeho jméno bude také v české literatuře uvedeno) ve volných chvílích pilně pěstovala tělocvik a v zápasech již tam si dobyla právaúčastniti se závodů světových v Londýně, kde dobyla „světáku“ (světového mistrovství) v běhu, a pak i jinde. Co prý se sportem zvláště pěstuje, síla vůle, nalézáme u tohoto děvčete neobyčejnou měrou: v Praze před kancelářskými hodinami je na hřišti, v poledne rovněž, večer po kanceláři od 6—9 hodin sedí na lavici gymnasia, a i pak si ještě dovede zaběhnouti na cvičiště! Vliv „gymplu“ (gymnasia) arciť u ní nepřevládne; ona tímto mimořádným zaměstnáním nechce dosíci nic jiného než professury tělocviku. Říká se, že ve sportu se daří víc kamarádství než lásce, v čemž asi není mnoho pravdy; naši Zdenku také přepadne láska, a to ještě nikoli ke sportovci, nýbrž k básníku, kterého však brzy, poznavši jeho záletnost, setřese.

Životopis, jak praveno, velmi zajímavě podaný, zajímavě i pro nesportovce. Zdali z těchto jím bude kdo na lepší úsudek o sportu obrácen, nevím, ale pochybuji. Právě na tomto přímo skvělém vzorku sportovního nadšení, úsilí a výsledku jeví se také zřetelněji stinné stránky sportovní jednostrannosti, povážlivé zvláště u děvčete.

Jan Palovic, Spiklenci. Březnová noc. Román. Nakl. A. Neubert, Praha 1935. S. 445, 27 K.

Román, z velké části dějepis, uvádí nás do prvních let 19. století, kdy ve Francii prvý konsul, uklidniv jakž takž vlny revoluce, zápasí nad to s útoky bourbonskými o svoje blízké císařství. Děj začíná v Rusku, kde se náhle objeví jakýsi bourbonský agent a vedle svého politického řemesla, z něhož ostatně mnoho nevykvétá, hledí si také záletů. Jednomu ruskému hraběti odloudí mladou vdovu, vezme si ji s sebou do Paříže, kde ji po čase, když bourbonské spiknutí jest přísněji stíháno, opustí a takto ponechá dřívějšímu jejímu milovníku. Do spiknutí samého žádná z těch tří osob zřejmě nezasahuje, jen onen agent je čím dál častěji mimo svůj byt, snad v poradách spiklenců, kteří z části pak pochyťáni a odsouzeni, kdežto jemu se podařilo utéci do bezpečí. P. spis. zvláště obšírně vypisuje jeden z nejsurovějších zločinů Napoleona I, násilný únos vévody d'Enghien s cizího území do Francie a rozkaz soudnímu výboru, že tento člen rodiny Condé má býti hned souzen a popraven.

Dějepis těch několika rušných měsíců sám se čte jako napínavý román. P. spis. obratně ho k svému dílu použil. Osoby jsou tu výrazně podány, děj poutavě vypravován.

Alfred Neumann, Nový César. První kniha: Dědic. Nakl. Sfinx Bohumil Janda, Praha 1935. S. 441, 35 K.

Nový César jest menší Napoleon, totiž III., kterému však dopřáno déle vládnouti než jeho většímu strýci. Neumannův německý román, dopsaný teprve r. 1933, tedy již několik let po zpětném tažení Německa kdysi protinapoleonského, vypravuje život Napoleona III až do jeho předsednictví ve francouzské republice, začíná však již před jeho narozením, neboť Hortensie, dcera Napoleonovy Josefíny, manželka císařova bratra, na čas krále hollandského a matka nového Césara, žena významná, ne neochotná státi se francouzskou císařovnou, stojí romanopisci za vypravování neméně než její syn, který jsa více poháněn než poháněje, po různých dobrodružstvích dostal se v čelo republiky. Politické ovzduší líčeno v románě znamenitě, i společenské, pokud běží o starou šlechtu a nové povýšence. Úcty k němu román nebudí, ač není satirický. Známá povaha nápadníka trůnu, nerozhodnost, váhavost a t. z. trpělivost, sledována znova a znova do nejmenších podrobností, místy čtenáři až do únavy, třebaš nucenému bez výhrady uznati spisovatelovu dovednost drobnokresby a také obratnosti ve splétání děje podaného ještě zajímavěji, než bylo v dějinách.

Rozhled

Náboženský.

Vědecké bádání o náboženství.

Polský učenec prof. T. Zieliński, dlouholetý badatel o starověkém, řeckořímském náboženství, o jeho poměru k židovství a křesťanství, vyslovuje svůj výslední názor o tom bádání v dle uvedeném níže, v knihopise, těmito slovy:

Vědecké bádání o původu náboženství jest právě tak jako vědecké bádání o původu života již napřed odsouzeno k bezplodnosti: ignoramus et ignorabimus.

Jako nemůže antickému umění rozuměti člověk nemající uměleckého cítění, stejně nerozumí antickému náboženství, kdo nemá cítění náboženského.

Rozžehni v srdci svém jasnou pochodň cítění náboženského, ale zanech doma mdlý kahánek konfessijnosti, chceš-li, aby ti svatyně antického náboženství ukázala své divy.

Bůh se zjevuje v kráse, pravdě a dobru; dokonalé jest jen to náboženství, které šetří všeho toho trojího zjevení v celosti.

Vrcholem náboženských snah lidstva jest křesťanství ve své nejvyvinutější podobě.

Antické náboženství je v pravdě starým zákonem tohoto křesťanství.

Tak Z.

Závažné tyto věty jsou zde bez výhrady uvedeny ne jako nezvratná neb aspoň nezměnná pravidla bádání, o němž je řeč. Potřebují zajisté výkladu, jenž jejich platnost omezí. Tak na př. věty poslední o „starém zákoně“ křesťanství, jemuž prý je bližší římské božstvo — jedno v mnohosti a mnohé v jednosti — nežli židovské — jedno naprosto, a jehož mesiáš jest jako římský osvoboditelem všech a ne jako židovský jen jednoho národu; jsou to zajisté významné obdoby, ale rozdíly jsou hlubší. Mnoho ryzí pravdy však v těch vůdčích větách Z—ého jistě jest.

★

Protoevangelium

zove se v theologii ono místo na začátku starozákonního zjevení, kde Hospodin hadu-svědci a nepřímí prarodičům ohlašuje: „Nepřátelství položím mezi tebe a ženu, símě tvé a símě její; ipsa (ipse) conteret caput tuum . . .“ (Gn 3, 15).

V dogmatikách je to při řeči o vykoupení locus classicus, vykládaný christo-mariologicky jakožto předpověď a slib osobního vykupitele (mesiáše), po př., v novější mariologii, spoluvykupitelky (corredemptrix).

Vloni vydal ve Vratislavi Dr. L. Drewniak spis „Die mariologische Deutung v. Gn 3, 15 in d. Väterzeit“, kde jsou sestaveny všechny

výroky nebo narážky na toto místo u církevních spisovatelů od Justina až po Isidora Sevillského a veden důkaz, že většina jich nevykládá ho mesiánsky, a ani ti, kteří tak činí (Irenaeus, Leo V., Epifanius), nepoužívají ho mariologicky; jediný Prudentius vztahuje slovo ipsa na P. Marii, v čemž po staletí neměl následovníka, a ostatně sám slova toho neomezuje na Bohorodičku, Ani tam, kde se vyskytuje srovnání a protiklad Eva — Maria (pozdější hříčka Eva — Ave), nebývá připomínáno ono místo, i odpadá závěr, že by starší církevní spisovatelé byli v něm spatřovali přímé neb nepřímé proroctví o osobním mesiáši. Výklad tento byl také židovstvu cizí, Nový Zákon ho nezná (srv. zmínky o draku Řím 16, 20; Apk 12, 17), a i věrouka středního věku ještě, jako biblická exegese, vykládá místo ve smyslu: žena (Eva) a její (spravedlivé) potomstvo, tedy ve smyslu vůbec mravním.

Co do různocenění: ipse či ipsa, kriticky má přednost ono ipse. Ipsa vyskytuje se poprvé u sv. Ambrože — odkud, není dosud známo. Septuaginta překládá sice σπέρμα, ale potom αὐτός (!), při čemž možno ale nikoli nutno mysliti na jednotlivého osobního mesiáše. Novější mariologové, aby uhájili mariologický význam místa a důsledky, které odtud vyvozovali, namáhali se uhájiti čtení ipsa — marně i zbytečně. Když jednou kard. Gasquet, předseda výboru pro revisi Vulgaty, podával Piovi X občasnou zprávu o průběhu práce, poznamenal, že v rukopisech převládá ipse nad ipsa, jež se udržuje v novějších katolických vydáních Vulgaty, odpověděl Pius prostě, že je to jedno. Sv. Jeronym měl v starolatinském překladě, jehož používal, ipse a sám také tak psal.

★

Evangelium sv. Jana

postupem a slohem tak rozdílné od t. z. Synoptiků, přerůzně také vykládáno. Jesuita P. Gächter, jenž mnoho pracuje o dějinách evangelického textu, přednáší také o vzniku svatojanského Evangelia nový názor, však „se vši zdrželivostí“. Jako velekněžská řeč Spasitelova co do obsahu vznikla z dlouholetých přednášek, tak i 4. Evangelium možno odvoditi z Janových přednášek, jež některý spolupracovník psal, a dostav od Apoštola rozkaz, aby žádané jeho vzpomínky sepsal, použil svých zápisů k sepsání Evangelia, ovšem s vědomím Janovým.

★

Východní obřady církevní.

Církevní záležitosti východu byly 1930 svěřeny výboru „Pro Russia“, utvořenému z kongregace pro východní církev. Předsedou toho výboru, kterému svěřeny přerůzné záležitosti východních církví, byl biskup d'Herbigny, který však 1933 těžkou nemocí byl donucen velmi namahavého úřadu toho se vzdáti.

R. 1934 výboru „Pro Russia“ ponechána toliko péče o věrce obřadu latinského, a to jenom na území ruském čili sovětském, a výbor

přivtělen kongregaci pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis, souvislé se státním sekretariátem. Všechny ostatní záležitosti jak v Rusku tak mimo ně svěřeny péči kongregace pro ecclesia orientali, kde uniijní práce soustředěna, pokud jde o nejvyšší její řízení.

★

Anglikánské duchovní písemnictví po odpadu bylo v začátcích, jak Dr. Maria Hagedorn ve zvláštním spise ukazuje (Reformation u. spanische Andachtsliteratur), silno závislé na katolickém písemnictví španělském, jelikož samo svých děl nemělo. Ačkoli dovoz oněch knih ze Španělska byl pod přísnými tresty zakázán, dováželo a šířilo se jich v Anglii dost. Záhy ovšem, kolem r. 1580—90, tyto knihy po anglikánsku, bez „popery“, upravovány a takto vydávány. Při tom bez rozpaků jmenování původní katoličtí spisovatelé, kdežto v Německu v podobných případech jména ta vypouštěna. Nejrozšířenější v Anglii a ve Skotsku byly spisy Ludvíka z Granady, které působily i na písemnictví puritánské, na anglické drama a na písemnictví anglického baroku.

★

Z misíí.

Domorodého duchovenstva činného v misiích podřízených Propagandě jest 5.384 z celkového počtu 16.050, poměrně nejvíce v Číně; ze 7.305 řeholních bratří je 2.333 domorodců, z 38.504 sester 18.144. Katechisté (74.127) a učitelé (61.756) vybírají se vůbec již z domorodců.

Nejvíce misionářů dodává Francie (8.795), pak Německo (5.136), ač již nemá zámořských osad, Itálie (4.013), Holandsko (3.211), Belgie (2.859); vzhledem k počtu obyvatelstva tedy tyto dvě říše jsou v čele.

Nejméně obrázců jest v Japonsku (1 na 14.300), ačkoli činnost misijní jest usilovná a nepotkává se s úředním protivenstvím; katolíků se tam nyní čítá asi 100.000. V Indii připadá 1 na 10.000, v Číně na 6.900. Daleko příznivější jest poměr v Oceanii (1 — 308), v jižní Africe (282), v střední Africe (157).

Misím uza v řeno jest Rusko, Afganistan, Arabie, Nepal, Mongolsko a Tibet.

Vědecký a umělecký.

iv. — Osvobození duše.

Dle Karla Joela září z duše koruna člověka a právě v přítomné době prožíváme „osvobození duše“. Devatenácté století spoutalo prý duši a potlačovalo ji. Zvláště prý to dělal „dětinský extrém materialismu“ a Comteův positivism. Mnozí filosofové soudili, že povinností psychologie jest, aby zničila svůj předmět. Od dob Fr. A. Lange, známého dějepisce materialismu, chválili se mnozí psychologové, že podávají „psychologii bez duše“; mluvilo se jen o „psychických jevech, faktech a funkcích“, které nemají rázu nemotného. „Takový děs měla (psychologie) před svým vlastním předmětem, že ho za nic nedefinovala“. Předmět zůstal neurčitý, přes to nabýval jakési převahy nad jinými vědami, ba démon psychologismu chtěl ovládnouti jiné obory. „Oh, byl to jenom zdánlivý triumf duše v těchto požadavcích nebo jenom formule subjektivně upraveného positivismu. Neboť duše tvořila při tom jen rám nebo půdu pro zjevy nebo byla v každém případě jen pozorovatelem“. Duše nesměla se rozvinouti v subjekt. „Popíral-li Taine a ještě Mach a Nietzsche vůbec i „já“, popíral Wundt jako Ebbinghaus pozorování sebe, pochopení duše jí samou, a chtěl duši chápati jenom zevně, jenom fyzicky nebo kolektivně, neboť znal pouze fysiologickou psychologii a psychologii národů. Od Fechnerovy psychofysiky až k francouzským badatelům (Ribot, Richet a j., stala se psychologie čistou přírodovědou, více méně fysiologií, a v psychologickém parallelismu, který tenkrát v Německu stále zobecňoval, byla duše k tělu připoutána jako provázející stín.“ Duše se stala „neduševní“, byla jen mechanicky vysvětlována a měřena podle fyzických dojmů.

Důležitá změna nastala v tomto století, které duši věnuje mnoho pozornosti. Mnohé psychologické jevy vysvětlují se duší samou, jejími hloubkami, a ne, jak bylo dlouho zvykem, zevnějšími zjevy. Würzburgská škola „psychologie myšlení odloučila myšlení od nazírání a rehabilitovala sebepozorování.“ Jest pozoruhodno, že namnoze i psychiatři (Ziehen, Jaspers, Biswanger) stali se psychology a někteří přírodovědci (Mach, Ostwald, Driesch a j.) stali se filosofy. Nesplnilo se, co Virchow a Du Bois Reymond prorokovali, že se filosofie rozplyne v přírodovědu a bude jí zcela pohlcena. „Když v devatenáctém století chtěli nejenom materialisté léčiti duši pouze tělem, směřují namnoze moderní léčebné metody k tomu, aby léčily tělo duší.“ Zvolna vrací se věda k pravdám, kterých se scholastická filosofie přes veškeren odpor vždy zastávala.

★

iv. — Svoboda lidské vůle.

Celá řada myslitelů minulého století popírala svobodu lidské vůle. Nauku o této svobodě nazývali mnozí „zbytkem zaniklého světového

názoru“. Meinong dokonce tvrdil, že akta o této věci jsou navždy uzavřena, takže žádný vážný myslitel se jí už nebude zabývat. Neměl pravdu: filosofové jako Poincaré, Windelband, Driesch a N. Hartmann nazvali svobodu vůle problemem „otevřeným“, pro který jeví živý zájem. Boutroux, Bergson, W. James, F. C. Schiller a j. rozhodli se z filosofických důvodů pro svobodu vůle. Ano i přírodopytci, dle jichž nauky prý síť přírodních jevů hmotného světa znemožňuje svobodu naší vůle, zabývali se zase problemem tímto a nepopírají už její možnosti. Lasker chce mathematicky odvoditi možnost svobody vůle z nauky zvané „Mengenlehre“. H. Weyl dosvědčuje, že fysika nemůže již obhajovati determinismu. Dle návodu Weylova napsal Fritz Medicus, veliký citel Fichteův, pozoruhodný spis o svobodě lidské vůle, který nekončí jejím popřením. Ostwald jako chemik, Pauly jako biolog, Steiner jako anthroposofický mystik pokoušejí se ji dokázati se svého stanoviska. I jinak hledí prý člověk dokázati svou samostatnost vůči přírodě a nechce býti pouhým kolečkem v ohromném světovém stroji. Karel Joël chtěl v mladých letech napsati dílo, jímž měl býti determinism dokázán jako nezvratná pravda. Avšak uplynulo několik let a týž myslitel vydal dílo, kterým dokazoval — svobodu lidské vůle.

★

nn. — Balbín a hostýnská pověst.

Censorské datum 15. září 1663 dokázalo proti Flajšhansovi¹⁾, že Balbín si nemohl vymysleti hostýnskou pověst v souvislosti s boji v říjnu 1663, a proto Fl. našel si jiné útočiště. Prý oba záznamy v *Diva montis sancti* (DMS) o poutních místech mariánských patří k dodatkům sepsaným buď v době, kdy rkp. byl u censury, a nebo elaborát „konečně Balbín mohl měniti i v korektuře“. (ČČH, 1934, 546). Jak vidno, nedovede zde Fl. nic určitého říci a sáhne-li k DMS, uvidíme genesi obou Balbínových záznamů ve zcela jiném světle, než jak ji předvádí Fl. Dle něho (ČČH, 1932, 86) je zpráva o Hostýně v DMS dvakráte: 1. Na str. 30—31, 2. 48—49. Sáhne-li však ke knize Balbínově samé, najdeme tam ještě poznámku, o níž Fl. se ani slovem nezmiňuje, a právě tato má zvláštní význam, neboť jediné ona jest obsažena v dodatcích, a to ke kap. VIII. (28—35), v níž je první záznam o Hostýně na str. 30—31. Že jen tato část (35—40) je dodatkem VIII. kapitoly, o tom svědčí slova: „Notae in caput VIII. Necessarium existimavi huic capiti breves quasdam notas apponere ob multitudinem earum statuarum et imaginum, quae Divae Virginis beneplacencia in patria commendantur.“ (35) . . Jelikož Fl. klade dodatky (v nich i o Hostýně) do r. 1664, t. j. do doby po bitvě u sv. Gotharda, pak to znamená, že Balbín do svého díla vsunul

¹⁾ Pozn. red. O polemice Flajšhansové podotýká Fr. Šimek, ovšem v jiné otázce (L. filol. 1935, 38): „... chce-li mě poučiti o mém lepším stanovisku, má tak činiti zbraněmi poctivými a ne záluďně.“

dodatek (36) o Hostýně tohoto znění:... „et de Hostinensi et Prostanensi in Moravia nihil ultra habeo ob antiquitatem et locorum distantiam praeter pauca, quae attuli, nihil ultra habeo, quid scribam, constat esse gloriosas et supplicationibus frequentari.“ To znamená, že v doplňku (dle Fl.) po bitvě svatogothardské učiněném nemohl Balbín hostýnskou tradici ničím doplnit a proto odkázal prostě na to, co již byl o ní napsal v též VIII. kapitole. Z toho vysvítá, že Balbínovi ani nenapadlo v době po jmenované bitvě hostýnskou tradici něčím obohatit, což úplně odporuje Fl—ovi, dle něhož Balbín si právě tehdy celou tuto pověst prostě vybájl. Záznam pověsti hostýnské, jak ji učinil Balbín ve vlastním textu VIII. kapitoly, náleží do části DMS, která byla censure určitě předložena, čili byla po prvé censurem aprobována již 15. září 1663, neboť začíná právě týmiž slovy, jakými se počínají i ostatní zprávy též VIII. kapitoly o milostných Madonách, jak viděti z tohoto pořadu na str. 30: „Effugit imprimis diligenciam meam Giczinensis... effugit Strakonicensis... effugit Teinicensis... Pakensem... effugit in Moravia Prostanensis... effugit Nepomuco... effugit etiam ipsa Plsnensis... effugit Hostinensis in Moravia“... Pak následují zmínky ještě o jiných milostných Madonách. Kdyby slova „effugit me“ charakterisovala podloudnou vsuvku během censury nebo tisku vloženou, pak by to znamenalo, že z VIII. kapitoly Balbín předložil censure nanejvýše úvodní slova, kdežto vše ostatní do ní vsunul později. To však není možno ani podle mínění samého Fl—a, jenž výslovně praví (545), že v oné době „byl Balbín odsouzen generálem řádu k přísnému mlčení; bez nejprísnější censury nesměl nic vydati“. A jelikož Fl. souhlasně se mnou klade počátek spisování DMS k počátku roku 1662 (545), pak z toho plyne, že oba záznamy Balbínovy vsutku (ježto jsou na počátku DMS) vznikly v tomto čase čili dávno před vpádem Turků na Moravu a před bitvou u sv. Gotharda, a (možná-li věřiti Fl—ovi) pouze onen bezobsažný dodatek na str. 36 vznikl po těchto bojích.

Fl. dále (541) tvrdí, „že pověst je plod pozdních dob, zapsaná po prvé 1669 u Krügera“. V ČCH 1932, str. 84 Fl. praví, „že si ji nevymyslíl... je totiž zapsána již před Crugerem... a to v knize, kterou Cruger zcela jistě znal“, to byla DMS. Sáhne-li k Balbínově knize, nalezneme v ní zase něco zcela jiného než co namlouvá Fl. Otevřme IX. kapitolu DMS (40—60), v níž na str. 48—49 je druhý záznam o Hostýně a s překvapením se dočteme, že Balbín dostal materiál od Crugeria, a nikoli naopak! V závěru předmluvy, jenž je zároveň i úvodem k I. paragrafu oné kapitoly (42), čteme: „... praevenit has curas meas amicus e primis antistes mihi millibus trecentis, ut aiebat ille, R. P. Georgius Crugerius, S. J. rector Hradistiensis; is datis ad me e Moravia literis, duplici paragrapho ad quaestionem meam respondit. Ingratus omnino forem parumque distarem a plagio si aut haec aliena venditarem pro meis aut tam amanter communicata, tanta fide perscripta, ex tam reconditis

patriae monumentis excerpta inviderem posteritati, quin etiam religioni mihi duxi verba mutare! Sic itaque ille: § 1. "... Tedy: Balbín užil Crugeria v takové míře, že jej otevřeně prohlásil za autora zpráv z Moravy čili 1. paragrafu IX. kapitoly! Doslov § 1. pak praví (50): „Accipe § ultimum et pro collaudanda Maria haec omnia aliaque insuper adde, ut Bohemia pro veteri more tota flamma, tota ignis in Mariam inardescat. Haec P. Crugerius, quod sequitur, ab eodem accipi.“ Následuje § 2.

Tím jsou potvrzeny úzké vztahy obou mužů, jak je naznačil Fl. na str. 547; protože však právě toto místo přešel Fl. mlčením, jest vyvoditi z těchto údajů následující závěry: 1. Jelikož jmenovaný záznam není v dodatku (dle Fl. dávno po srpnu 1664 vsunutém), nýbrž v kapitole řádně cenzurované předložené, tedy byl napsán již před 15. zářím 1663. 2. Jelikož dle Fl. nezačal Balbín spisovati DMS před počátkem roku 1662, pak je jisto, že nejpozději někdy před koncem roku 1661 dostal material od Crugeria. 3. Tím padá Fl.—ovo tvrzení, jakoby hostýnská pověst bývala byla po prvé sepsána Crugeriem v roce 1669. 4. Protože Crugerius ji dodal Balbínovi nejpozději koncem roku 1661 a Balbín ji prostě vsunul do VIII. a IX. kapitoly DMS, tedy z toho vysvítá, že ani Crugerius ani Balbín nemohli vytvořiti hostýnskou tradici na základě bojů z let 1663 a 1664, čímž padá Fl.—ovo závěrečné mínění, dle něhož „skutečný zázrak, novou formulaci, stvořili teprve 1664 přátelé Balbín a Crugerius“ (546).

Tento passus o Balbínovi a hostýnské pověsti není bez zajímavosti. Dokazuje nepravdivost Fl.—ova tvrzení, že hostýnská pověst je vsuvkou podstrčenou do rukopisu DMS a že si ji vymyslel Balbín. Ještě zajímavější je, že to místo opřené přesnými doklady tvoří část tiskové opravy vrácené ČCH. Redaktor Dr. Pekař své vrácení odůvodnil tím, že prý již jest dosti na tom, co s obou stran bylo o věci napsáno. Toto právě místo dokazuje, že není na tom dosti, a ježto redakce ČCH potřebovala celého čtvrt roku na tuto odpověď, viděti z toho, že uznala asi mé protidůvody proti Fl.—ovi za nevyvratitelné, a protože jí snad bylo nepříjemno ve svém časopise otisknouti vyvrácení Fl.—ových fantasií, uchýlila se k prazvláštní výmluvě, dle níž již dosti bylo o předmětu napsáno. Tak vědecké čtenářstvo ČCH zůstane v bludech a nepravdách Fl.—ových!

nn. — Drobnosti o Hostýně.

Matrika děkanství holešovského. Pramen tento jest pro spor hostýnský důležitý nejen svým záznamem hostýnské pověsti, nýbrž i svou úřední povahou.

1. Prameny její jsou staré doklady bez rozdílu kategorie, a ježto měly sloužiti za právní oporu, jsou vždy citovány doslovně. Je to v první řadě stará matrika holešovská, psaná vlastnoručně bl. Janem Sarkandrem. Při faře martinické jsou kromě této staré matriky citovány ještě desátkové soupisy od biskupa St. Pavlovského počínaje. Držení loučky kostelem ve Štípkě je prokázáno doslovným zněním listiny Václava z Hirsfeldu z r. 1464, při čemž s notářskou

přesností udán i popis listiny, prý je na pergamentu s přivěšenou pečeti.

2. Povaha matriky. Ona nebyla psána jen proto, aby předvedla souvěký obraz holešovského děkanství, nýbrž aby i seznámila čtenáře s jeho minulostí. Proto na foliu 1a—3a je doslovně opsán záznam bl. Sarkandra o náboženském životě na Holešovsku do jeho doby a za jeho farafování, následující pak folia 3a—5a vyliční pod nadpisem „Modernus status“ náboženský vývoj Holešovska až do r. 1653, kdy tuto kapitolu napsal Matouš Tengellot, notář olomoucké konsistoře. Tato osobnost svědčí již sama o sobě, že úmyslem olom. konsistoře bylo mít v matrice právně i historicky spolehlivou oporu pro potřeby přítomné i budoucí.

3. Význam holešovské matriky pro Hostýn je dvojitý. Předně jako pro poutní místo, za druhé jako starobylé náboženské ohnisko. V matrice je totiž ještě jiné poutní místo, Štípa. Čteme o něm, že i tam lid putuje „a temporibus antiquis“, že kněží a muzikanti dostávají od lukovské vrchnosti „a tempore immemorabili“ vědro vína a půl vědra piva, však o nějaké slavné místní tradici není zapsáno ani slovo. To znamená, že úřednímu pisateli připadala Štípa jen jako malé krajinské poutní místo, a proto (jako u jiných kostelů) zapsal pouze doklady mající význam pro majetek benefícia. Hostýn naproti se mu jeví jako velké poutní místo, kam se lid sbíhá ze všech stran, však majetek jeho nebyl žádný, jen ta slavná tradice, a proto právě pisatel zaznamenal ji doslovně, jakožto lidovou pověst. Jelikož tato nezná žádné chronologie, tedy se pisatel snažil událost datovati pomocí Paprockého, což prozrazuje, že pisatel chtěl, jako všude, tak i při Hostýně, uvést, pokud možno, údaje přesné.

Tím již přecházíme k dalšímu bodu, totiž k stáří hostýnské kaple jakožto nositelky slavné tradice. Matrika holešovská snaží se informovati i o stáří jednotlivých kostelů. U většiny jich nedovede stáří stanoviti a proto o něm prostě mlčí. To znamená, že pisatel nechtěl psáti o věcech mu neznámých, ani nechtěl vymýšleti žádnou starobylou tradici. U jiných chrámů a kaplí podává stáří aspoň přibližně. O kostelu sv. Anny v Holešově praví na základě staré, sarkandrovské matriky, že byl vystavěn asi před 50 roky. O prusinovickém farním kostele se dovídáme, že ho vybudoval místní nekatolický pán, pohřebický kostel je líčen takto: „Aedificium ecclesiae est ex mero ligno, antiquum, ruinosum“. Při údaji o kostele prusinovickém výslovně prohlašuje, že „ab antiquo in Prusenowicz nulla ecclesia erat“. O farním chrámě holešovském beze všeho přiznává, že doba jeho výstavby jest neznáma. Při takové snaze o přesnost a téměř kritické zdrženlivosti při stanovení stáří kostelů jest mimo vši pochybu, že pisatel by si býval nikdy nedovolil klásti vznik hostýnské kaple do doby po roce 1241, kdyby býval o tom neměl aspoň trochu jistoty. I můžeme tedy o dekanátní matrice holešovské jakožto o prameni pro dějiny Hostýna říci tolik: Psaly ji pouze osoby hodnověrné, střízlivého úsudku a na základě starých autentických dokladů. Protože

nám jeden z pisatelů zaznamenal místní zbožnou pověst jenom u Hostýna a jinak u žádného jiného místa, vysvětluje z toho, že při naprostém nedostatku písemných pramenů o Hostýně považoval aspoň tuto lidovou pověst za hodnověrnou.

Schmidlův záznam o Hostýně. Flajšhans ve svém pojednání „Zázrak hostýnský a báseň Jaroslav“ (ČČH, 1932, 88) tvrdí, že Schmidl reprodukoval hostýnskou a štramberskou pověst dle Středovského ve svém I. svazku *Historia S. J. provinciae Bohemiae*, I, 240—241. Dle Fl. řídil prý se Středovský úplně Crugeriem. Avšak ještě další zpráva o Hostýně jest ve IV. svazku (str. 717) téhož díla. Dnes má tento zápis tím větší význam, ježto v něm poznáváme relaci kroměřížského rektora z r. 1641. Fl. ho šmahem odmítnul, ježto prý mluvil o skytském Tamerlánovi ze XIV. stol. a nikoliv o Tatarech. V tomto ohledu má pro náš předmět význam, jak Schmidl reprodukuje relaci a za koho považuje nepřátelské vojsko pod Hostýnem.

Relace z r. 1641.

Excursiones habitas frequentes Holleschovium et inde semel iterumque in montem Scythici Tamerlani memoria insignem, ubi ad vetustissimum Dominae Virginis sacellum copiosis paenitentibus factum satis.

Schmidl, U. d., IV, 717.

Frequenter etiam Cremsirio ad veterem nostram Holeschoviensem stationem procursum, inde semel iterumque aditus mons Hostein, Scythico bello nobilis, ut confluentibus illuc ad vetustissimae religionis Sacratissimae Virginis templum clientibus nostram operam impenderemus.

Jak vidno, opsál Schmidl skoro doslovně zprávu kroměřížského rektora, pod čarou však odkázal prostě na svůj obšírný záznam hostýnské historie v I. svazku: „Vide parte I. Historiae nostrae L. 3., n. 87“. Tam však Schmidl nepíše o žádných Skytech, nýbrž o Tatarech! To znamená, že Schmidl považoval Skyty za nějaký tatarský kmen a ani mu nenapadlo mysliti při tom na XIV. století, když v I. svazku psal výlučně o bojích v r. 1241. Proto na ono místo o r. 1241 odkázal. Tak Schmidl ukázal, koho měl na zřeteli i sám pisatel relace z r. 1641, čímž padá Fl.—ův poukaz, že se v ní mluví o Tamerlánovi ze XIV. století a nikoliv o Tatarech z r. 1241.

Toto zjištění má svůj další význam. Fl. v odpovědi na mou tiskovou opravu praví: „Že Balbín zaměnil r. 1663 s r. 1241 ... že zaměnil Tatary turecké s Tatary mongolskými ... to je věc u historika té doby zcela běžná.“ (ČČH, 1934, 542). Z těchto slov plynou následující důsledky: 1. Je-li podobná záměna vysvětlitelná u historika Balbína, pak tím spíše ji lze chápati u nehistorika, rektora kroměřížského, 2. Záměnu tuto učinil jmenovaný rektor v r. 1641, čímž padá F—ovo mínění o záměně z r. 1663. 3. Tato záměna není totožnou s vymyšlením hostýnské pověsti, neboť slavnou tradici o hostýnském vítězství vidíme již v r. 1641 spjatou s — prastarou kaplí. Podobně učinil již před Schmidlem profesor olom. university P.

Josef Dalbert, S. J. ve svém spisku „*Hebdomas gemino sacratori luminari*“ vyšlém v Olomouci, 1721. Na str. 154 píše: ... „*Scythas, gentem barbaram, duce Sternbergio ad Olomucium ingenti clade affecit*“ (1241) (totiž dle Dalberta Václav III!) Na str. 200 však čteme. „*Anno 1241 Tartari in cineres redactis suburbii Olomucii et pagis vicinis, Gradicum frustra triplici insultu tentantes*“ ...

Hostýn a husité. Referent ČMM 1934 Šk (Šebánek) poukázal (na str. 450) na neznámý dosud list obce Bystřice p. Host. z r. 1727, v němž obecní rada vylučuje celou historii bojů o Hostýn, ale při tom zná jen husity, o Tatarech ani slova. Šk. na základě toho poukazuje na nehodnověrnost Crugeriovu, dle jehož tvrzení prý šlo o lidovou pověst, zatím co lid o Tatarech vůbec nevěděl. Poukazuje dále na nepravdivost holešovské děk. matriky z r. 1672, kdy prý pověst byla již 400 let stará, zatím co ještě 55 let po tom bystřický lid o bojích s Tatary neměl ani zdání. Vyzádal jsem si o tomto listě úsudek dobrého znalce bystřických dějin, p. Julia Šobra, škol. inspektora v. v., jenž mi odpověděl takto: „Před několika lety tázal jsem se Bystřičana prostředních let, kdo postavil boží muku u našeho hřbitova a co o ní slyšel. (NB je z roku 1680.) Pravidl: Staří lidé vykládají, že je pod ní zakopáno 40 měchů tatarských uší, které husiti jim uřezali.“ Můžeme dodati jen toto: Dnes má náš lid nepoměrně větší vzdělání než před 200 roky a když ještě dnes se mluví o husitech, pak se nedivme, že se tak mluvilo i v r. 1727. P. insp. Šobr nám předvádí bývalou městskou radu bystřickou takto: „Znám členy městské rady bystřické z té doby, byli to ubozí rolníčkové, kteří se sotva uměli podepsat.“ Rádi tedy věříme, že mluvili o Tatarech a husitech. Postavme proti tomu mylnému názoru prostičkých venkovánů pavlovického faráře Středovského, jež Hýsek (Z dějin č. literatury, Praha, 1920 str. 125) nazývá „otcem moravské literární historie“. Ten ve svém „*Rubinus Moraviae*“ (Brno 1712, str. 35) píše o bojích s Tatary 1241 a o děkovných poutích od pradávna na Hostýn konaných. Jelikož takto psal v r. 1712 nejlepší souvěký znalec dějin Valašska, nelze pochybovati, že list bystřické obecní rady z r. 1727 vyplývá z nevědomosti jeho vystavitelů, a nemá tedy pro vědeckou polemiku žádného významu.

*

nn. — Svoboda histor. badání.

Prof. Vrzalík sdělil mi v dopise ze dne 26. I. t. r. zajímavou zprávu. Po první srážce s Flajshansem se potkal s jistým čelným historikem pražským, jehož slova podává takto: „... mně uznal, že mám absolutní pravdu. Říkal mi, že to však nemám dělat, neboť pomáhám tím rukopisové obraně. Řekl jsem mu, že nešlo tu o Rukopisy, nýbrž o Fl.... (On) trval na svém, že to nemám dělat, třebaš že mám pravdu“. Vrzalík k tomu v dopise dodal: „Tak to vypadá v našem vědeckém světě.“ Tímto sdělením se leccos vysvětluje při urputném a nevybíravém boji vedeném proti Hostýnu.

*

Almanach de Gotha

vyšel letos ve 172. ročníku, str. 1374 12° za 28 marek. Vydavatelstvo (Justus Perthes) slaví letos 150tiny svého obchodu.

Širší veřejnosti jest almanach ten znám jen jako seznam panovnických a šlechtických rodů, obsahuje však cennou a pokud možno spolehlivou statistiku říší, vlád, ústav a poměrů hospodářských, vojenských atd. V době válečné zápasil s nemalými nesnázemi, nyní však se zase pozvedl a jest po celém světě hledán, ovšem těmi, kdo naň mají peníze a zpráv jeho buď potřebují neb se o ně aspoň zajímají.

★

hd. — Hvězdná obloha v květnu 1935.

Na začátku května zapadá slunce před půl osmou hodinou večerní. Dle hvězdářského pravidla, že ranní slunce hvězdy odpuzuje a večerní slunce hvězdy přitahuje, spěchají poslední zbytky zimní krásy nebeské k západu. Za soumraku, nastalého po západu slunce, jsou tam sice ještě souhvězdí Býka, Oriona, dokonce i Velkého Psa se zářícím Siriem, nad těmito třemi pak jejich tři spolupoutníci, nejblíže k jihu Malý pes s Prokyonem, nad ním Blíženci s Kastorem a Polluxem, a nejvýše na severozápad Vozka s jiskřící Capellou-Kozičkou. Ale koupají se tam v mlhách a párách, vystupujících z jarní, otevírající se země, a unikají lidskému zraku, zvláště když pozorovatel neví přesně, ve kterých místech je má hledati. Až když po desáté hodině snesla se na zemi tmavá noc, pak už klesly pod obzor a zůstal tam, blízko a nízko nad obzorem Malý pes s Prokyonem, Blíženci a na severozápadě Vozka s Capellou, která jakožto hvězda obtočnová vůbec neklesne pod obzor, ačkoliv se mu po půlnoci hodně přiblíží, když před 2. hodinou po půlnoci prochází na severu poledníkem při své dolní kulminaci.

Okolo 9. hodiny večerní prošel už poledníkem Velký Lev. Mezi ním a mezi Blíženci, tedy směrem k západu jest nepatrný, ale zajímavý Rak s Jesličkami a se dvěma oslíčky. Pod Velkým Lvem, směrem k obzoru jest malé, ale pěkné souhvězdí Poháru. Ve Velkém Lvu září v západní části bílý, jasný Regulus, nejspodnější z oněch 7 stálic, které tvoří svou polohou velký srp, obrácený hrotem a ostřím k západu. Snadno lze sobě zapamatovati, že mezi Velkým Lvem a Velkým Vozem nad ním jsou vlastně dvě souhvězdí, a sice blíže k Velkému Vozu malé, nepatrné souhvězdí Ohařů, v němž jest jen jedna jasnější stálice Cor Caroli, a níže, blíže nad Velkým Lvem už minule vzpomenutá hvězdokupa Kšticce Bereníky, která zasluhuje, abychom se na ni podívali kukátkem. Tuto malou námahu nám bohatě odmění, když nám zjeví svou nebeskou krásu.

Okolo 9. hod. večerní prochází Velký Vůz poledníkem, téměř v našem nadhlavníku. Jeho prodloužené oje ukazuje nám cestu do souhvězdí Volaře-Bootes, jihovýchodně pod ním ležící, jehož horní část má podobu jakoby draka našich chlapeckých let, a v dolní části,

pod tímto drakem září červenavý Arkturus, jenž také zasluhuje, aby ste se naň podívali kukátkem. Oje Velkého Vozu přes Arktura prodloužené ukazuje nám cestu do souhvězdí Panny, a sice k její nejjasnější hvězdě Spika-Klas, jež jest jakoby obletováno dvěma nápadníky, a sice západně od ní jest červený Mars a východně bílý Jupiter.

Na východ od Volafe-Bootes, a sice v sousedství onoho draka našich chlapeckých let, jest malé, ale líbezné souhvězdí Severní koruny, v podobě čelenky neboli diademu. Dále k východu jest veliké, rozložené souhvězdí Herkules, mající podobu veliké, poněkud roztažené písmeny H. A ještě dále od severovýchodu vystupují na jeviště už letní hvězdy, totiž bílá, zářící Véga v souhvězdí Lýry, a nad ní bílý Deneb v souhvězdí Labutě. Když v pozdějších nočních hodinách vyhoupane se nad východní obzor ještě bílý, jasný Attair v souhvězdí Orla, pak jest už úplný onen téměř pravidelný, rovnoramenný trojúhelník, který jest ozdobou letních nocí a jejich znakem. Tvoří jej Véga a Deneb nahoře, a Deneb dole, blíže k obzoru.

Na východ od souhvězdí Panny, nebo lépe řekneme na východ od její nejjasnější hvězdy Spika-Klas, jest nevelké souhvězdí Váh, jež tvoří dvě dosti jasné bílé hvězdy, šikmo nad sebou stojící. A ještě dále na východ, a poněkud blíže k obzoru, jest výrazné a nápadné souhvězdí Štíra, jemuž vévodí červený Antares, o němž budeme psati později, až mu totiž učiní návštěvu Mars na konci měsíce září, a Jupiter v prosinci tohoto roku.

Z oběžnic lze v květnu pohodlně pozorovati Merkura, Venuši, Jupitera a Marsa. Merkur jest ona oběžnice, na niž sobě prý Koperník stěžoval, že jí jaktěživ neviděl. Letos v květnu jej může každý přítel a milovník hvězdnaté oblohy spatřiti, když této nevinné a radostné zábavě chce věnovati trošku času, pozornosti a trpělivosti. Letos v květnu je zvlášť výhodná příležitost uviděti Merkura, která se nenaskytne každého roku. Merkur putuje ze souhvězdí Berana do souhvězdí Býka, dne 7. května prochází jižně pod Plejádami-Kuřátky, dne 14. května prochází severně nad Aldebáranem a dne 23. května jest nejdéle na obzoru, kdyžž zapadá asi dvě hodiny po západu slunce. K tomu bude dne 26. května v největší východní elongaci od slunce, která bude obnášeti asi 23 stupně. Ovšem že budou na západní obloze po západu slunce mlhy a páry, blízkost slunce bude také poněkud překážeti, ale bude-li vzduch čistý, obloha jasná, a trochu dobré vůle a trpělivosti, pak jej najdete v blízkosti toho místa, kde slunce zapadlo. Měli byste jistě radost, kdybyste jej našli. Příznivá je také ta okolnost, že Merkur září v květnu velmi silně, po krátkou dobu na začátku května závodí téměř s Jupiterem, uprostřed měsíce poněkud poklesne s této výše, ale vždycky ještě bude jasnější nežli Véga v souhvězdí Lýry.

Zato Venuše-Krasopán, zářící po západu slunce na západní obloze, jest lehce viditelná. Putuje ze souhvězdí Býka do souhvězdí Blíženců, a zapadá na konci měsíce až půl hodiny před půlnocí.

Červený Mars putuje od začátku března t. r. sice v souhvězdí Panny, ale nazpět, směrem k souhvězdí Velkého Lva, z něhož přišel. Ale okolo 19. května, po krátké zastávce, si to přece jenom rozmyslí, dá se na pochod přímým směrem ke Spice-Klasu, k níž dospěje uprostřed července t. r., letos tedy už po třetí. Ale pak už půjde vesele dále přes to, že jeho jasnosti ubývá.

Jupiter putuje v souhvězdí Váh. Dne 10. května jest v oposici se sluncem, to znamená, že Jupiter vychází, když slunce zapadá. Jest od slunce plně ozářen a září celou noc na obloze.

Saturn září na ranní obloze před východem slunce; jest jasný asi jako Spika-Klas v Panně.

Praví se, že nejkrásnější pohled na hvězdnou oblohu jest v zimě, a sice v lednu a únoru. Leč pohled, jehož poskytuje hvězdná obloha právě nyní v měsíci květnu, jest neméně krásný a uchvacující. Zimní doba má ovšem tu výhodu, že se honosí tmavými nocemi a čistým vzduchem. Leč popatřme i nyní v květnu na tu krásu, kterou nám staví na oči řada těchto těles nebeských: Na západě zářící Venuše, bílý Regulus ve Velkém Lvovi pod ní, dále červený Mars v sousedství bílé Spiky v Panně, pak skvoucí Jupiter ve Váhách a nejdále k východu červený Antares ve Štíru! Jakoby se drahokam řadil ku drahokamu! A nad nimi září červenožlutý Arkturus ve Volaři-Bootes! Řada vyjmenovaných hvězd nahoře — krom Arktura — představuje nám zároveň, abychom tak řekli, vyšlapanou cestičku, po které se ubírá sluníčko, oběžnice všechny, ovšem i naše země s milým měsíčkem, čili tak zvanou ekliptiku. Nějakých extratúr na obloze není. Cestička je přesně a přesně vyměřena.

Pěkný pohled poskytuje v květnu měsíček, když dne 5. a 6. května jeho úzký, přibývající srpek vystupuje do výšky podle zářící Venuše, 11. května podle bílého Regulusa ve Velkém Lvovi, a od 14.—17. května vykonává návštěvu u Marsa, u Spiky v Panně, a naposled u Jupitera ve Váhách.

Slunce vstupuje dne 21. května znamení Býka do znamení Blíženců.

★

KNIHOPIS.

J. Santeler, Intuition u. Wahrheitserkenntnis. Rauch, Innsbruck 1934. S. 116, 4 m.

A. Speš z, Psychoanalýza a křesťanstvo. Potocsný, Rožňava 1934. S. 128.

J. Stulz, Die Vereinigten Staaten v. Amerika. Herder, Freiburg 1934. S. 354. 8'50 m.

St. Szuman, J. Pieter, H. Weruński, Psychologia swiatopoglądu młodzieży. Nauk. tow. pedag., Cieszyn 1933. S. 470.

A. Váth, Die Inder. Herder, Freiburg 1934. S. 304, 9'40 m.

E. Weitsch, Technik d. geistigen Arbeit. Bott, Berlin 1934. 15 seš. po 16 str.

T. Zieliński, Religja rzeczy pospolitej rzymskiej. I a II, Mortkowicz, Warszawa 1933 a 1934.

Vychovatelský.

m. — Nová úprava středního školství v Polsku.

Polské listy a zvl. také ministerstvem vydávaný časopis „Oswiata i wychowanie“ obírají se nyní častěji otázkou nové úpravy celého středoškolského vzdělání, která má vstoupiti v život již za dva roky a jejíž podrobnosti se ještě projednávají v ústředních školských úřadech i v anketách odborníků. Jisto je tolik, že gymnasium, do něhož bude možno vstoupiti po 6 třídách národní školy, bude mít jen 4 třídy. Mezi ním a universitou bude vytvořen úplně nový typ dvouleté školy s názvem lyceum. Přes to, že lyceum nastoupí na místo redukováných vyšších tříd bývalého gymnasia, nebude pokračováním čtyřletého gymnasia, nýbrž úplně samostatnou školou zvláštního útvaru.

Ukončení čtyřletého gymnasia zajistí žákům tytéž výhody středoškolského vzdělání, jaké poskytovala dříve „matura“. Lyceum jest určeno jen pro ty žáky, kteří v gymnasijských studiích projevili zvláštní schopnosti nebo záliby pro jisté vědecké obory. Proto místo „matury“ na gymnasiu budou podrobeni zvláštní zkoušce teprve při vstupu do lycea.

Lycea budou různého typu, ale o jejich počtu není dosud pevně rozhodnuto. Podle odborných časopisů možno souditi, že se pomýšlí na 4 typy: klasický, humanistický, mathematicko-fysický a zeměpisně-přírodopisný. Anketa vysokých škol, která nedávno jednala o této věci, vyslovila se však jen pro dva zásadní typy: klasický a mathematicko-přírodopisný. V každém z těchto typů má se učení soustřediti kolem dvou, nejvýše tří předmětů, které budou tvořiti t. zv. didaktickou základnu tohoto typu. Tak na př. v lyceu humanistickém bude takovou základnou polský jazyk, latina a dějepis, jiné pak předměty budou míti v rozvrhu hodin jen tolik místa, kolik bude třeba k doplnění základního předmětu a pro všeobecné vzdělání. Doplnující předměty nesmějí býti projednávány mechanicky a stejně v každém typu, nýbrž musí se svým programem dotýkati nějak předmětů didaktické základny.

Kromě těchto typů lyceí všeobecně vzdělávacích budou zakládána ještě lycea odborná. Tak zvláště pro přípravu kandidátů učitelství budou určena t. zv. lycea paedagogická. Budou míti tříletý kurs a budou do nich přijímáni jen ti, kteří ukončili 4 třídy gymnasia s latinou — pomýšlí se totiž také na gymnasia bez latiny, jež by připravovala pro lycea odborného rázu.

Tak za dva roky zlikvidují všechny polské ústavy čili semináře učitelské, v nichžto studium (po 7 třídách národní školy) trvalo 5 let. Novou úpravou zvýší se doba učitelského vzdělání o 1 rok (6 tříd nár. školy, 4 třídy gymnasia a 3 tř. lycea), ale učitelské listy vidí v tom „ohromný zisk“ a „jeden z největších úspěchů demokratického ducha polského učitelstva“, neboť kandidáti s ukončenou střední školou humanistického typu a paedagogického lycea budou míti možnost

dalších studií na universitě bez jakýchkoli doplňovacích zkoušek, jak tomu bylo dosud. A hlavně — povznese prý se neobyčejně společenské postavení učitelovo. „Budoucně nikdo již nebude míti práva pokládati učitele s lyceálním vzděláním za „polointelidenta“, jak se to ještě dodnes děje zvl. na venkově.“

Na otázku, zda bude možno vedle státních paedagogických lyceí zakládati také soukromá, odpovídají učitelské listy trochu stydlivě, že bude těžko odpověděti záporně — již proto, že mnohé dosavadní soukromé semináře učitelské byly dobře spravovány a stály na náležité úrovni vědecké i vychovatelské. A hlavně asi také proto, že stát na to všechno ani nestačil!

★

Učitelské vysoké školy v Německu.

Pruský schulmeister byl již uprostřed 19. stol. příslovným. Prusko také záhy po válce zařídilo vysoké školy pro učitele. Po něm následují teď Bavorsko, Sasko a Württenbersko. Studium na těchto vysokých školách trvá 2 roky. Podmínkou přijetí jest vysvědčení zralosti na střední škole.

V Bavorsku jde při tom o četné katolické ústavy učitelek: většina jich se ruší. V konkordátě jest sice stanoveno, že vzdělání katolických učitelů bude v rámci obecného řádu upraveno podle požadavků katolické náboženské školy. Ale jako se v jiných věcech konkordát porušuje, tak i v této jest nebezpečí, že vůbec zaváděné společné vyučování mládeže obojího vyznání ohrozí katolictví i na oněch ústavách. Očekává se tedy, jaké záruky přinese nová úprava předpisů konkordátních, o niž se stále jedná. Že nápor německého novopohanství má namířeno hlavně na bavorskou náboženskou školu, jest pochopitelné.

Hospodářsko-socialní.

Peněžnictví.

Mezi příčinami hospodářské krise, aspoň jejího trvání, uvádívá se také a hlavně nedůvěra, tedy příčina jaksi nehmotná. Peníze zahálejí, kdy všechno prý volá po práci. Důvěry ovšem ani zákonem naříditi nelze. Státní správy (tedy zase stát!) od Ameriky až po Bulharsko, Rumunsko a Turecko hledí své peněžnictví ozdraviti přísnějšími předpisy pro banky, z nichž naproti jejich původnímu určení ochrannému vzešlo tolik hospodářských pohrom. Celkem je snaha, aby si banky hleděly svého původního úkolu, býti spořitelny a nástroji zdravého, snadno dosažitelného úvěru, a nevydávaly se na dalekosáhlé spekulace průmyslové, pozemkové a pod. Jmenovitě se zdůrazňuje rozumný poměr mezi jejich vlastním jméním a výší vkladů, pohyblivost (likvidnost) peněz pro obecnost, přísný dozor na jejich hospodaření a osobní odpovědnost i ručení vedoucích lidí.

★

ak. — Smutný prý středověk a radostný novověk.

Kdežto někteří učenci do nekonečna opakují frasu o temném, neveselém, pesimistickém středověku, kdy prý lidé byli nejméně šťastni, protože se nevyžili, neužili prý radostí života ze samého strachu před proviněním a před hříchem z radosti a rozkoše pozemské, a to prý proto, že to byla doba nejvyššího rozvoje illuse, rozumněj náboženství, a o radostném novověku, kdy věda prý boří illuse (t. j. náboženství), dává pravdu, odklízí neradostný život, dává člověku možnost radostně se vyžít a dává blahobyť a štěstí všech v tomto životě, T. G. Masaryk ve spise „Moderní člověk a náboženství“ 1934, str. 13. a n. kreslí obraz tohoto radostného žití moderního člověka, kojeného pouze vědou, takto, ovšem jen po jedné, ale vážné stránce: „Sebevražednost, jak se jeví nyní, nebyla předtím a zejména nebyla ve středověku; tu a tam vystoupila v některých místech intenzivněji již v době starší, ale tak intenzivně a obecně, jak je nyní, nebyla.“ Dále M. dovozuje, že moderní sebevražednost nelze vysvětlovati bídou a nouzí, jak činí historický materialismus, neboť se vraždí i lidé bohatí. Tu rozhoduje osobní charakter, člověk sám, jeho vůle, jeho duše. A na str. 18—19 píše: „Je zvláštní moderní psychosnost, jako je zvláštní moderní sebevražednost. Statistika ukazuje, že tato psychosnost sílí v zemích tak zvaných pokročilých, hlavní sídla kultury a civilisace jsou jejím endemickým sídlem . . .“ „A tu vědecká analýza potvrzuje, co dnes slyšíme pořád a se všech stran, že se totiž lidé stávají nervosními, citlivými a přecitlivělými, podrážděnými a popudlivými, jsou jaksi chabí, unavení a umdlení a smutní . . .“

Politický.

Volby do nár. shromáždění u nás vypsány sice předčasně, snad aby nenastalo dlouhé mezivládí, kdyby se pak řádné podzimní volby příliš oddálily, neboť bez shromáždění těch 450 lidí by stát snad ani neobstál. Ale uspokojení není toliké, a mnohý, jistě i státotvorný občan bude rád, když to bude míti s krku.

Co se v prošlém sněmovním a vládním období mělo udělati a neudělalo, a naopak, četli jsme nyní v novinách. Že se udělalo také něco chvalitebného — inu probůh, měly by ty těžké miliony, ba miliardy na mazání správní mašiny býti zhola vyhozeny?

Marně se čekalo na lacinší a lepší úpravu národního zastoupení sněmoven; počet poslanců (se senátory) jest velmi nákladný a bezúčelný přepych, o počtu ministrů nemluvíc.

Marně se také čekalo na lepší úpravu volebního řádu, s nímž souvisí zlepšení státní správy vůbec, která přece nemůže býti jen zaopatřovací ústavem. Po výběru lidí se volá na všech stranách, ale právě v politických stranách, které vlastně státem vládnou, neviděti mnoho snahy po výběru vůdčích lidí. A to jest velká, jinak nijak nevyrovnatelná chyba naší veřejné správy. Místo volební úpravy nově upraven prý jen přifiděl hlasů stranám.

Ve volebním boji se dovidáme, která strana je špatnější než druhá nebo druhé. Výběr vynikajících jednotlivců málo se objevuje; strany jsou v té věci skromné, a jejich výtečníci taktéž. Sic by správný volební boj byl velice usnadněn, nebylo by tolik rozpaků koho, po př. kterou stranu voliti: nejlepší lidé v čelo! Mají-li však tyto volby rozhodnouti, jak se píše, o naší demokracii, pak věru není se nač těšit. Demokratů by bylo dost, ale rozumu a poctivosti málo. —

V novinách, ale jenom v novinách hrozilo teď několik neděl nebezpečí války, a proto blahoslavení ministři nebo vůbec státníci zahraničních úřadů, kteří toto nebezpečí odvrátili, a proto také třeba s povděkem a s radostí přispívali na branné přípravy proti němu, na nová létadla, když stará jedno za druhým padají a se tříští, na zbrojovky, která vlastně bojují proti nezaměstnanosti, jednak tím, že dávají práci, jednak tím, že vyrábějí nástroje, aby lidí ubylo, atd. Proti otravným plynům vyrábějí se masky čím dál tím jistější a konají se záchranné zkoušky čím dál důmyslnější. —

Němec k u neuznali v Ženevě jeho důvodu proti zákazu zbrojení, že druhé velmoci taktéž nešetří podmínek versailských v té věci. Mluví se tedy o osamění Německa. Zdali z toho bylo v Berlíně toliké zděšení, jako bylo v novinách, není zjištěno. Německu by tedy nezbyvalo než ustoupiti, což je však sotva myslitelné, nebo zbrojiti dál, aby dostihlo svých vítězných sousedů. Zbrojení ovšem stojí peníze — má jich Německo? Arci tam rozhodne vojsko, jež tam má zvláštní postavení, ne Hitler.

HLÍDKA.

Dr. Frant. Cinek:

Jednota Velehrad v olomouckém semináři 1869—1886.

„Děkuji Bohu, že vám tu útlou k apoštolům národu našeho přivinulost do srdce vštípl a vás lásku k přirozenému jazyku s. vyšší láskou k církvi svaté spojití naučil . . . Přidávám-li prosbu, abyste v posvátné horlivosti neoblevali a lásky svojí k církvi a k vlasti neunavným sebe vzděláváním, ušlechtilými mravy a dokonalým svojich povinností plněním dokazovali, doufám, že prosba ta z upřímného srdce pocházejíc u vás s oslyšením se nepotká . . .“

Frant. Sušil v dopisu bohoslovcům olomouckým 12. března 1862.

V studii „K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778—1870“¹⁾ pokusil jsem se zachytiti první etapu obrozeného procesu v olomouckém semináři. Třebas toto údobí (do konce let šedesátých) má několik vývojových fází, tvoří jakousi celistvou periodu.

Druhá etapa mohutnějšího rozvoje národního života a hlavně prohloubeného cyrilometodějského uvědomění v olom. kněžském semináři (do jubilejního roku 1885) je mnohem bohatší, širší a plodnější. Vykazuje zvýšený činorodý ruch, v němž láska k spoutanému, ale mocně se probouzejícímu národu a zvláště zvroucněné chápání duchovního odkazu sv. apoštolů slovanských, utěšeně se rozvíjí do hloubky. V čilém obrozeném ovzduší, živém Slovanou

¹⁾ V Olomouci 1934, nákladem Družiny literární a umělecké.

knihovnou a pronikavě prohřátém horlením cyrilometodějským od r. 1863 rodí se řada počínů, jimiž dorost kněžský snaží se v oficiálně německém semináři zajistit národnímu uvědomění v duchu cyrilometodějském trvalé existenční právo a pevnou opěrnou základnu. Třebas se staví v cestu hojně překážek hlavně za prvních let superiorátu Haasova (po odchodu národně uvědomělého superiora dra Josefa Mikuly r. 1866), a probuzenské hnutí strohými zásahy představenstva ocitá se přechodně v krizi, celkem všecek útlak jen zvyšuje zápal mladistvých horlivců. Právě nepřízeň a útisk stupňují zanicení národního citění a podněcují tvořivou touhu připojit se k buditelské činnosti veřejné. V tomto údobí není to jen sebezáchovný odpor poutané energie proti mocnější síle poutající, nýbrž živelné úsilí přidružit se k velikému dílu obnovy a uplatnit se buditelsky.

★

Buditelský ruch, živěný myšlenkou cyrilometodějskou, rozvíjí se v olomouckém semináři v tomto údobí několika proudy. Lze jej stopovat v činnosti Slovanské knihovny, pěveckého spolku „Ohlas“, bohosloveckého časopisu „Cyrill a Method“, „Jednoty Velehrad“, „Spolku pro zakládání venkovských knihoven“ a počátků „Literární jednoty“.

Celé toto období (1868—1885) nebylo dosud probádáno ani zpracováno. Dlužíme tu ještě mnoho cyrilometodějské generaci, která vykonala velmi mnoho pro obnovu hmotného i duchovního Velehradu. A je to generace, která nám dala cyrilometodějské horlitele rázu Stojanova.

Právě při shledávání pramenného materiálu k vlastenecké činnosti bohoslovce Stojana zjistil jsem téměř zahanbeně, jak málo je tento úsek cyrilometodějské činnosti bohoslovecké znám a jak byl dosud u nás celkem pomíjen. Ještě víc mne sklíčilo, že už nenapravitelně mnoho se zanedbalo, ježto dochovaný materiál archivní z té doby je poměrně velmi kusý.

Snaha odčinit kus starého dluhu vedla mne (ač octl jsem se na tomto poli proti svému záměru, nejsem historikem) po dokončení životopisu arcibiskupa Stojana k studiu dochovaných dokumentů nář. uvědomění v našem semináři. Výsledky této práce (jíž jsem se při mnohostranné jiné zaneprázdněnosti nemohl náležitě věnovat) semkl jsem v několik kapitol uvedené studie, v nichž stopoval jsem vývoj obrozenského proudění okrouhle do let šedesátých.

Všely zájem, podnícený dosavadním pátráním v archiváliích seminárních pudí mne k pokusu o zpracování druhé periody. Za daných okolností nemůže to arci býti než pobádavý náběh, který zužuji zatím na stopování obrozenského ruchu v bohoslovecké Jednotě Velehrad.)

Tento spolek založili bohoslovci v zápalu, který se rozdmýchal v semináři r. 1869, kdy oslavovalo se tisící výročí smrti sv. Cyrila. Postavili se jím uvědoměle a obětavě po bok Matice Velehradské.

Historie Jednoty Velehrad je skvělou kapitolou dějin buditelského horlení, živého v dorostu kněžském zápalem pro sv. apoštoly slovanské. Cenný materiál skýtají tu úplně neznámé a posud nikde ani ve výtahu neuveřejněné zápisky Jednoty Velehrad (1869—1886), jichž jsem se dopátral v listinném materiálu kláštera velehradského (při přehlídce, kterou podnikl zesnulý rektor dr. Josef Habeš T. J.).

Zápisky v kvartovém, nevázaném (značně rozedraném) sešitu o 176 stranách, obsahují záznamy jednotlivých předsedů (ředitelů). Celkem jsou velmi pečlivé a obsažné. Nejdůkladnější a nejobsažnější (o 16 stranách) pocházejí z pera zvláště horlivého a iniciativního předsedy bohoslovce Stojana.

* * *

Aby se nám blíže osvětlil původ Jednoty Velehrad, třeba nejprve oživit si celkovou duch. situaci v probuzenském prostředí seminárním r. 1869. Vznik jednoty Velehrad spjat je se založením prvního bohosloveckého časopisu „Cyrill a Method“ koncem r. 1868.

Myšlenka uzrála o bohoslovecké pouti velehradské 15. srpna 1868, kdy arcibiskup Fürstenberg světil nový hlavní oltář velehradský.)

1) Činím tak popředně z praktického důvodu: V letoším jubilejním roce cyrilometodějském zahajuje duch. správa velehradská akci na obnovu velehr. svatyně. Historie bohosl. Jednoty Velehrad dokumentárně ukazuje, s jakým zápalem a s jakou obětavostí se horlilo před r. 1885 pro obnovení nejpamátnějšího našeho cyrilometodějského chrámu. Dále je to i časově první kapitola cyrilometodějského obrozenského ruchu bohosloveckého před r. 1885. Pak je to kapitola relativně nejlehčí, ježto archiv. dokumenty ostatních spolků jsou ve velmi špatném stavu. Chybí záznamy o Slovanské knihovně od r. 1869 i zápisky „Ohlasu“ (těch se už asi vůbec nedopátráme, neboť byly dle všeho zkonfiskovány, ježto obsahovaly velmi trpké „výlevy tísne“ nad útliskem národních snah v semináři). Ostatní dokumenty jsou většinou jen zlomkové.

2) Oltář z kararského mramoru v slohu románském dle vzoru předních chrámů římských pořízen nákladem arcib. Fürstenberga za 72.000 K. Mistrovské dílo zhotoveno v Římě K. Steinhäuserem r. 1864.

Bohoslovci olomoučtí za souhlasu zástupců ostatních českomoravských seminářů se rozhodli „vydávati zvláštní list církevní, v němž by ukládali plody mladistvé své pšle, nadšené pro Boha, církev a svou vlast.“¹⁾ Časopis, nazvaný „Cyrill a Method“ (s podtitulním heslem V. Štulce „Christem ku pravdě, ku svobodě, ku spáse“) počal vycházeti 1. prosince 1868 jako čtrnáctideník za redakce bohoslovce Josefa Kubánka. (Tiskl se v knihtiskárně F. Slavíka v Olomouci.) Původně mělo číslo 8 stran, později rozšiřováno přílohou.

První ročník „Cyrilla a Methoda“ r. 1869 o dvaceti šesti číslech (dvě čísla z r. 1868 připojena) výstižně zachycuje duchovní proudění, v němž krystalisoval se vznik Jednoty Velehrad.

Pročítáme-li tento první bohoslovecký časopis, chápeme, proč národní uvědomění v našem dorostu kněžském šíří se s regenerací církevního smýšlení. Mladý klerus vymaňuje se z neblahého dědictví osvícensko-josefinského, jak se současně probouzí národně. Proti osvícenské a též pojosefinské protiřímské náladě ožívá v něm zdravé, katolické vědomí a radostná uvědomělá oddanost k Církvi v zřejmé spojitosti s mocně se probouzejícím vědomím národním. Právě v duchovním proudění, které zachycuje časopis „Cyrill a Method“ r. 1868/9 patrně, že vnitřní spojitost obojího obrodného procesu je značně příčinná. Národní uvědomění regeneračně ovlivňuje a urychluje dokonalý přerod z ideologie josefinské, protože je v duchovním prostředí bohosloveckém neseno správně chápaným cyrilometodějstvím. Národní i církevní obrozený proces v dorostu kněžském je podstatně živěn cyrilometodějstvím. V něm je hlavní napájeadlo čínorodého obrozeného ruchu. Všechno, co obrodně hýbe dorostem kněžským v tomto údobí, podstatně pramení z cyrilometodějství. Cyrilometodějství je ohniskem, v němž se rozdmýchává zdravá a čínorodá láska k národu a k Církvi. Vlivem cyrilometodějství mladý klerus překonává v sobě poslední vlivy nenárodního a necírkevního racionalistického osvícenství a vykřesává se v uvědomělé katolické duchovenstvo. Apoštolé slovanští zjevují se této generaci v podmanivě působivé světecké velikosti a svým příkladem, svými úmysly, svým dílem křísí, burcují a zapalují mladistvá, vznětlivá srdce budoucích obránců nejvyšších statků uhněte-

¹⁾ Hlas 1869, č. 2, str. 11.

ného, odstrkovaného národa. Z osobností sv. Cyrila a Metoděje, z jejich velikých prozřetelnostních záměrů, z jejich misijního díla mezi Slovy přelévá se v dorost kněžský mohutná obrodná síla, která křísí lásku k utištěnému národu i rodnému jazyku, rozšiřuje obzory, povznáší k chápání obecnosti Církve v oddané lásce k její hlavě.

Vmýšlíme-li se v tehdejší situaci našeho národa i v poměry církevní, tolik ovládané byrokratickým dědictvím josefinismu ve správě státní, nedivíme se buditelské i obrodné síle myšlenky cyrilometodějské. Sv. věrozvěstové slovanští, zakladatelé naší křesťanské osvěty, kteří se vši hlubokostí a šířností lásky Kristovy přilnuli k našim předkům a obětovavše se bez výhrady za duchovní potřeby utlačovaných a pohrdaných Slovanů, vyvýšili je v duchu křesťanské obecnosti mezi kulturní národy, mocně mluvili k duch. generaci z polovice minulého století, mohutně vzněcovali její energii a usměrňovali ji zdravě v duchu svých zásad i záměrů. Přímou výbušně zapalovala myšlenka, že tito pokorní, trpělivi a mírumilovní věrozvěsti rázem se měnili v ohnivé a neohrožené bojovníky, kdykoliv bylo třeba dokazovati, že Slované jsou před Bohem rovnoprávními s ostatními národy, že mají svaté právo na slovo Boží a křesťanské vzdělání v rodném jazyku.

Když pozorně čteme články prvního ročníku bohosloveckého časopisu cyrilometodějského, cítíme palčivě neoprávněnost ještě dnes dosti běžné domněnky, že tehdejší cyrilometodějská nálada v dorostu kněžském byla celkem mělká a romanticky nejasněná. Je to omyl, který volá po opravě. Chápání sv. Cyrila a Metoděje i jejich díla bylo v mladé generaci duchovenské naopak značně hluboké, podstatně správné a mělo mocný buditelský vliv v ohledu národním i církevním. Všechno, co zásluhou historie a slavistiky zjevilo se pozdějším generacím a září nám dnes v syté plnosti, je už zárodkovitě zdravě obsaženo v cyrilometodějství té doby. Zjišťujeme tu všechny podstatné prvky cyrilometodějství, jak na ně navazují obnovené a obrodné snahy katolické v pozdějším Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje a vůbec v díle Stojanově. Všechno tu nalézáme až po silné a na dobovou situaci velmi vyspělé chápání unionistického odkazu cyrilometodějského.

Správně hodnotí se zásluhy sv. bratří o náš národ i Slovanstvo a vyvozuje se z díla i z příkladu jejich program buditelské

i obrodné práce kněžské.¹⁾ Hlavně apoštolský příklad těchto duchovních velikánů, kteří vysoko převyšovali tehdejší kněžstvo germánské (jež proti Metodějovi projevilo nedostatek ducha křesťanského ve formách trapně bedných) mocně pobádá k následování.²⁾ Sv. apoštolé slovanští jsou trvale spjati s náboženským, osvětovým i národním životem našeho národa i Slovanstva. Úcta k nim i věrnost jejich dílu i myšlenky (násilně potlačované hlavně osvícenstvím) je prozřetelnostním záchranným buditelským i obrodným prostředkem v ohledu náboženském i národním.³⁾ Dšlo svatých věrozvěstů učí

¹⁾ Úvodní svolání „Synům Cyrilla a Methoda“ č. 1.; pak stať „Jakých zásluh dobyli si sv. Cyrill a Method o národ slovanský a jaký pomník jim za to postavil národ“ č. 3, 4, 6.; „Obráncové dědictví Cyrillo-Methodějského na stolci biskupském v době třicetiletou válku předcházející“ č. 7, 14, 16, 17, 21, 22.

²⁾ Téměř ve všech článcích o svatých věrozvěstech, hlavně v stati „SS. Cyrill a Method, vzorové víry, naděje a lásky“, č. 15; v „svatocyrilském roce“ 1869 vystupuje do popředí příklad sv. Cyrilla. Tak na příklad v článku „14. den Února“, č. 6.: „Kdo jest mezi námi, jež by tak veliká láska našeho Věrověsta nepovzbudila k podobné lásce? Morava nebyla jeho rodištěm, a předce tak ji miloval, tak o její blaho a spásu se staral, že i poslední okamžiky žití svého jí věnoval. Jak se Mu odvděčíme? — Snažme se jemu podobnými státi, milujme vlast svou co zdární synové velikého vlastimila Cyrilla; často si na paměť uvádějme Jeho lásku k naší milé vlasti a Jeho horlení a činnost pro blaho, štěstí a spásu naší Moravy. Jeho příklad zapud ledové, rozpál chladné srdce a povzbudí každého k podobné horlivosti, činnosti a lásce“.

³⁾ „Roku 1784 vyzdvižen byl klášter (velehradský). Chrám sice zůstal, ale osamotněl a pustnul. Vtrhli jsou Pane do dědictví Tvého, porušili chrám svatého Tvého, obrátili Jerusalema v stráž ovoce.“ (Žalm 68.) Umlkl zpěv mnichů v síních chrámových a lid přestával putovati ke hrobcům Methodově. „Cesty Sionské kvílí, že nejsou, kdožby přicházeli k slavnosti.“ (Pl. Jerem. 1, 4.) Cizáctví hlodalo na životě Slovanů náboženském i národním. Podivno zajisté, že kdykoli klesala Moravanů síla a vědomí národní, povždy klesala též úcta ke sv. věrozvěstům Cyrillu a Methodovi, a naopak, kdykoli Slované moravští zapomínali apoštolů svých, hynuli; tak úzce jsou spojeni s národem naším sv. Cyrill a Method, národ sám pak jest nejvýmluvnějším pomníkem života působení jejich na Moravě. Rozhlédneme se jen vůkol sebe. Čilý ruch a jarý život národní jeví se na vše strany, ale též náboženský život, zvláště jak úcta k sv. apoštolům jest všeobecná v národě našem. V každé snad rodině a v každém téměř chrámu jsou obrazy sv. Cyrilla a Methoda, na každém čelnějším místě nacházejí se jejich sochy, tu tam staví se jim oltáře, kaple a nádherné chrámy, četní spolkové píší sv. jména jejich na prapory své (většina slov. zpěváckých spolků na Moravě mají prapory své zdobené obrazem sv. Cyrilla a Methoda, aneb nějakým heslem k nim se vztahujícím), mnohá bratrstva utvořila se pod ochranou jejich (Dědictví sv. Cyrilla a Methoda, Bratrstvo sv. Cyrilla a Methoda ku podpoře semináře pro chlapce — Bratrstvo sv. Cyrilla a Methoda na obrácení nesjednocených Slovanů — koruna Soluňská a Matice velehradská) a celý národ rád se nazývá národem Cyrillo-Methodějským. A což máme říci o poutích velehradských, v nichžto úcta a vděk ke sv. apoštolům svého dosahují

chápati křesťanskou obecnost v duchu ryzí nauky církevní, v duchu prvních století křesťanských v protivě s tehdejší byzantskou úzkoprsostí a omezeností franko-germánskou v 9. století. Ryze křesťansky reguluje lásku k národu, aby se nezvrhla v omezenou národní zaslepenost nebo vášnivou nenávist k jiným národům. Usměrnuje ji, by byla láskou v duchu Kristově, by byla harmonicky spjata s obecnou křesťanskou láskou v duchu katolicity Církve Páně. Budí uvědomělou, vroucí lásku k Církvi, „matce všech národů“, i k její viditelné hlavě na římském stolci Petrově.¹⁾ Mocně působí, že sv. věrozvěstové dle starých, ryze církevních tradic východních (nenakažených byzantinismem) jasně zdůrazňovali všeobecné církevní prvenství římského papeže (apostolika), jak patrně ze zlomku věrouky cyrilometodějské v úvodě k staroslovanské legendě.

vrcholul Roku 1863 přeložen svátek jejich za příčinou tisícletého jubilea jejich příchodu na 5. července, aby zbožným poutníkům studené počasí v boholibém úmyslu nebylo překážkou, a od té doby přicházejí každoročně tisíce a tisíce nábožných Slovanů, aby „políbili mohli hrobku Methodovu“. Věru viděti musí člověk veleslavnost velehradskou, aby si ji představiti mohl. Tisíce lidí se již byly shromáždily na místě posvátném a pořád ještě přibývají průvody steré a ti všickni jsou jedné myslí, za jedním přicházejí účelem, jedna píseň zaznívá z úst všechněch, jedna láska hárá v srdcích všech.

„Lid ten strásl všechnu dávnou zlobu,

Methodějský prapor všady vlaje

A zpěv slávy krajem mocně plaje.“ — Sušil.

Překrásné kvítko vložil do slávověnce sv. apoštolů slovanských též nejdůstojnější arcipastýř moravský tím, že ustanovil svěcení kněžstva na svátek jejich. Jak významné jest to! Nástupce sv. Methoda světí kněží mladé a rozesílá je na vinici Cyrillo-Methodějskou tentýž den, ve který celá Morava plesá památku slavic svatých ze Soluně Bratří (Č. 6, str. 45, 46.)

¹⁾ „Církev matka všech národů“, č. 11, 12. Stať končí slovy sv. Augustina (str. 122): „Sláva ti, svatá církvi katolická, pravá ty matko křesťanů! Ty učíš lidi netoliko klaněti se pravému Bohu modloslužbu zapuzujíc ze tváře země, anebř učíš je též bratry milovati takovou dokonalou láskou, že všeliká lidská utrpení, jež za pokutu za hřích sužují duše jejich, nabývají tudy platného, skutečného léku. — Ty zákonům přírody a náklonnostem srdce zůstavujíc plné právo, spolky a přátelství utužuješ obapolnou láskou. — Ty nesjednčuješ toliko společenskými poměry, nébř svazky bratrskými a upamatováním na týž společný rod a původ slučuješ občana s občanem, národ s národem, lidi s lidmi. Ty vyučuješ krále pečovati o blaho národův a národy poslouchati králův. — Jediné ve tvém lůně plní se přikázání Boží v celé rozsáhlosti; v tobě jediné stávají se lidé moudřími, čistotnými, svatými“. Viz též stať „Církev vítězná“ č. 7.

²⁾ Myšlenky před slavnostním dnem Pia IX, č. 9. (Běželo toho roku o oslavu kněžských sekundic Pia IX. 11. dubna 1869.)

Příklad sv. Cyrila a Metoděje vybízí dorost kněžský, aby nekompromisně účtoval s lichým racionalistickým necírkevním osvícenstvím.¹⁾ Pobádá k obraně pokladu víry proti bezbožectví, lhostejnosti a osvícenství („rozum za jediný pramen pravdy uznávající“.²⁾) Formuluje apologetický program bohosloveckého časopisu („Spící a dřímající ze zhoubného spánku vybuditi k čilému živobytí“; „býti budíčkem dřímajících sil“, „cvičiti se, abychom řeči a peru poroučeti, odhodlaně a s jistotou vystoupiti a pravdu nejen slovem, ale i perem hájiti uměti“, „všechny síly vynaložiti, abychom se pravými syny sv. Cyrilla a Methoda stali, abychom co takoví víru Jímí v naše nivy přesaženou neúnavně hlásali, jako Světci naši, proti odpůrcům za nynější doby velmi četným slovem i perem hájili a škodlivý proud od národa odvraceli“.³⁾ „Jaký úkol nás každého čeká? Nemusí každý z nás . . . všech sil svých sebrati, aby pomocí Boží, dvojsečným mečem slova nepřátele . . . vyhubil? Nemusí porážeti náhledy jejich, náhledy to osvěty prý a pokroku, nemusí je důstojně, důvtipně, důkladně a rázně vyvraceti? Nemusí spisy ctnost tupící, pravdu za výmysl prohlašující, neznabožství, lhostejnosti náboženské učící, rozum za jediný pramen uznávající, nemusí tyto a těmto podobné spisy, bohužel již i do naší literatury přesažené, odstraňovati?“⁴⁾

V misijním plánu dšla sv. Cyrila a Metoděje vytušuje dorost kněžský vůdčí směrnice křesťanské obrody a duchovního prohloubení, jehož potřebuje náš národ (důsledné provádění křesťanských zásad, účinná láska k utiskovaným a shoda mezi stavy — bratrství v Kristu, které překlenuje sociální propast mezi vrstvami a stavy.⁵⁾ Příklad slovanských apoštolů učí hodnotit bohoslužbu a zvláště mši svatou jako ohnisko náboženského života a přední prostředek náboženského vzdělání.⁶⁾ Hlavně však chápe se unionistický odkaz věrozvěstů slovanských, apoštolů jednoty Slo-

¹⁾ „Indiferentismus“ č. 5; č. 22, str. 220 a n. „Spiknutí proti katolicismu na západě a severu“ č. 22. „V kterém poměru stojí mravouka protestantská ku katolické“ č. 22, 23. „Tvoří církev nové články víry?“ č. 21, 22. „O potřebě a užítku studia patrologického“ č. 2, 4, 7. „Myšlenky katolíkův českých o slavnosti Husově“ č. 23; „Canonizace“ č. 24, 25, 26.

²⁾ Č. 1, str. 3.

³⁾ Č. 1, str. 2, 3.

⁴⁾ Č. 1, str. 3.

⁵⁾ Č. 12, str. 119; č. 15, str. 157, 158.

⁶⁾ Všechny články a glosy, jež budí zájem o liturgii, hlavně „Slovo o mešním rouchu“ č. 24, str. 244 a n.

vanstva v katolické Církvi, kteří v době, kdy rodil se zhoubný rozkol, hrdinsky projevovali oddanost obecné křesťanské jednotě, jejímž střediskem je Řím.

To byl hlavní odkaz sv. Cyrila, který před svou smrtí v Římě vroucně se modlil, aby Bůh zachoval Slovanů v jednotě víry a Církve. To bylo též vůdčí myšlenkou sv. Metoděje, který byl mučedníkem oddanosti k Církvi a její jednotě. S palčivou vážností chápe se účinek rozkolu mezi Slovanů v duchu hořkých slov biskupa Slomška r. 1852: „Žalostný církevní rozvrat nezasadil žádnému národu v Evropě tak hlubokých ran jako Slovanům. Kristus až dosud ukazuje roucho své svaté církve víc roztržené než kdykoliv před tím, především mezi četnými pokoleními velmi zbožných a bohatě nadaných národů slovanských, kteří jsou si tak blízcí — a přece jsou tak daleko od sebe...“¹⁾

Proto tolik vroucně, činnoroděho porozumění mezi bohoslovci pro Bratrstvo sv. Cyrila a Metoděje (Bratovščinu sv. Cirila a Metoda), založené zmíněným horlivým biskupem Slomškem (slovinským Stojanem) r. 1851 „pro sjednocení církevně odloučených Slovanů“. Je to první útvar pozdějšího našeho „Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje“.²⁾ Bohoslovcům jeví se toto zbožné bratrstvo modlitby prvním prostředkem pro sjednocení Slovanů a pro oživení úcty sv. Cyrila a Metoděje. Radostně registrují zprávu, že koncem r. 1868 čítal tento spolek na Moravě jenom v brněnské diecesi 11.946 členů (r. 1863 měl na Moravě přes 15.000 údův; kolik čítal členů r. 1868 v olomoucké arcidiecesi, nebylo mi lze zatím zjistiti). Mocně dojímají bohoslovce plamenné výzvy Slomškovy:

„Nebudeme svých odloučených bratří a sester nenáviděti, nýbrž je zahřívati prosbami křesťanské lásky. Nebudeme se k nim chovati

¹⁾ Zgodnja Danica, 1852, č. 29. 30.

²⁾ Cyril a Method 1869, č. 13, str. 128: „Hluboce jsa přesvědčen, že vše lidské namáhání jest marným, není-li provázeno požehnáním s nebes, a že upřímná modlitba proráží nebesa, založil r. 1851 Antonín Martin Slomšek, knízbiskup Labodský, modlitebné bratrstvo ss. Cyrilla a Metoda k obrácení rozkolníků, kteréž jsou od sv. Otce zvláštním brevem potvrzeno a odpustky nadáno po mnohých biskupstvích, především v slovanském Štýrsku a Krajinsku se rošířilo. Úd se modlí každodenně Otče náš a Zdrávas za spojení Slovanů v jednu římsko-kat. církev s doložením: „Sv. Cyrille a Methoději, velcí slovanští apoštolové, orodujte za nás!“, obětuje v den sv. ochránců bratrstva mši sv. na tentýž úmysl a snaží se i jiné bratrstvu získati. Stav a výsledky bratrstva ohlašoval vysoc. důst. p. zakladatel otevřenými listy, jež o slavnosti sv. apoštolů našich vydával (V. Blah. neb Hlas r. 54, 55).“

ne přátelsky nebo pohrdavě, ale podáme jim přátelsky ruce k smíru. Nebudeme jich potírat ostrými zbraněmi, nýbrž spíše v r o u c í m o d l i t b o u. Maria, matka milosrdenství a krásného milování, svatí bratři Cyril a Metoděj, apoštolé slovanští, všichni svatí a přátelé Boží budou nám pomáhati, aby nám na jejich orodování uděleno bylo, čeho naše slabost nezmůže . . .“ (Drobtinice 1853, str. 9.) Bohoslovci dodávají: „ . . . Jestli vůbec má jakou platnost modlitba lidí před trůnem nejvyššího, jest-li neklamnou pravdou, že osudy národů více rozhoduje modlitba skrytá než řinkot zbraně — budmež ujištění, že se společnými vřelými modlitbami pro slávu Boží horlících duší dá pohnouti Pán a pronese Své všemohoucí: Amen!“¹⁾

Pro rozšíření Slomšekova bratrstva nadšeně horlí v „svatocyrilském roce“ 1869, ale zároveň bedlivě si všímají všech ostatních počínů unionistických. Sledují unionistickou literaturu a vybízejí se k studiu jazyka staroslovanského.²⁾

Právě po této stránce jeví se bohoslovecké horlení pro unionismus r. 1869 velmi vyspělým. Přímou s údivem to zjišťujeme, kdyžté téměř obecně hledáváme vlastní zrod uvědomělého cyrilometodějského unionismu v našem kleru v letech pozdějších.

Bohoslovce naše plní nadšením Pius IX. „veleskvoucí vzor lásky, pokory a snášlivosti křesťanské“, který od svého nastoupení na stolec sv. Petra zanáší se vznešenou myšlenkou sjednocení odtržených bratří. Výmluvným svědectvím toho je památný list k východním křesťanům r. 1848. Už rok před tím zvláštní encyklikou schválil „Společnost Východní“, unionistický to spolek kněží obřadu latinského i slovanského v Římě s basilánem drem Terleckým v čele. (Heslo spolku: „Jeden Pán, jedna víra, jeden křesť“; prostředky: ustavičná modlitba za obrácení milionů bratří našich, vzdělání a vyslání misionářů řecko-slovanského obřadu, péče o zachování a zvelebení obřadů církve východní, rozšiřování osvěty; zakládání škol, vzdělávání učitelstva, vydávání knih v jazycích národních.)

Po bouřlivém roce 1848 propaguje dr. Terlecki unionistickou myšlenku ve Francii za podpory pařížského arcibiskupa Siboura a proslulého Lacordaira (úryvek jedné plamenné řeči jeho o podpoře unionismu uveřejněn v Blahověstu). Pius IX. podporuje tuto akci, a „Spolek Východní“ dochází v kleru francouzském velkého poroz-

¹⁾ Cyrill a Method, č. 13. str. 131.

²⁾ Č. 13, str. 127 a n.

umění. Roku 1850 založeno francouzské semenišť k výchově misionářů pro Slované, zřízena zvláštní knihovna „Bibliotéka svato-cyrilská“ a založen časopis „Etudes“.

Souběžně pracují jesuité (rodilí Rusové) kníže Gagarin, učený Martinov, kníže Balabin, jimž „svěřil sv. Otec úlohu ruským jazykem vyvracet články psané proti unii s církví katolickou a splnomocnil je dle potřeby slaviti slovanskou liturgii“. V Propagandě zřízeno r. 1862 zvláštní oddělení, jež se výlučně zaměstnává obřady nelatinskými.

Výbornou štěpnicí kat. misionářů pro Slované v Turecku jest od r. 1852 misijní seminář v Ďakově pod péčí biskupa Strossmayera. Podobně pěstí myšlenku unionistickou františkáni bosensť. Vedle Slomšekova bratrstva unionistického povstalo r. 1857 „Bratrstvo Neposkvrněného Počtu Panny Marie ku podpoře katolíků na Východě“, zvláště v Turecku, s hlavním sídlem ve Vídni. Povinností údů jest roční příspěvek (1 zl.) s denní modlitbou Otče náš a Zdravas Maria s dodatkem: „Maria, bez hříchu prvotného počatá, oroduj za naše spoluvěřící na Východě“.

„Je nadmíru žádoucí — píše se v „Cyrillu a Methodu“ — aby tato bratrstva (Slomšekovo a Nep. Počtu) i mezi námi, Čechoslovany, hojněho docházela účastenství“. Upozorňují, že v § 7. stanov Dědictví Cyrillo-Methodějského je vysloveno přání, aby údové za obrácení národů slovanských pobožnosti konali. „Národ náš podivným jistě způsobem v bouřích náboženských více katolické zachovaný a kolébku pravé víry pro všechny Slované v lůně chovající měl by o dosažení cíle tak vznešeného všemožně pracovati. Přivrženci rozkolu bohdá nás, svých pobratimů, spíše vyslyší a na slova pokrevenců také ve věcech Božích více dají, nežli na vybidky cizích národů“. Stejně všímají si bohoslovci poměrů u Poláků, kteří „přirozeným směrsem obzvláště s Rusy měli by býti“, („leč právě tu kazí vše předsudek“).

Sledují duchovní situaci na Rusi. Radostně konstatují: „Vážnost, jaké nyní slavistika u Rusů požívá, pudí i ku probádávání spisů jiných kmenů slovanských, čímž se vždy více skrytá zrnka pravdy vynořují. Ovoce této snahy jsou četná a důkladná díla o sv. Cyrillu a Methodu, zmáhající se úcta a láska k těmto našim blahověstům a jejich bývalému sídlu, našemu Velehradu. Přiznivé tyto náznaky měly by býti nitkou, již by se další osnova vyjednávání a smíření započala. Hmotné podpory Rusům netřeba. Avšak veležádoucím

prostředkem k tomuto účelu byly by knihy v jejich liturgickém jazyku od knězů katolických psané, předsudky pravoslavných důkladně a vezdy s bratrskou láskou a upřímností vyvracující, jakož i užitky, jež by pro ně samy a celou církev Kristovu z provedené jednoty plynuly, líčící. Plností víry a lásky křesťanské, především ale srdečnou modlitbou můžeme jim přispěti k získání větších a drahocennějších pokladů, než jich kryje Urál: k nalezení pravého blaha v lůně církve katolické... Ovšem jest posud hlubší znalost poměrů a zvláštností církve východní i u vzdělců na západě řídká. Avšak i to se bohdá brzo změní, protože se materiál k důkladnému porovnání obou církví každým rokem snahou horlivých badatelů přístupnějším stává. V tom směru pracuje výtečný obrácenec, teď kanovník vratislavský Dr Hugo Laemer, Abé Migne, vídeňský prof. Dr. Jos. Zhisman a j.“ Přiznačno, že bohoslovecký časopis r. 1869 razí skvělé unionistické heslo, jež lépe nedovedly formulovat pozdější generace cyrilometodějských unionistů: „C o láska vystydla rozdvojila, povede láska obnovená ku shodě“.

Zvlášť rozněcuje bohoslovce myšlenka, že vzkříšený Velehrad by měl býti duchovní základnou, střediskem a ohniskem všech snah o dobudování díla sv. apoštolů slovanských. „Nepíliž v záměru božské prozřetelnosti, aby jako před tisícem roků, také za našich dnů se Velehrad stal východiskem nové unie, odkudž by světlo pravdy Christovy po rozsáhlých nivách nám krví i jazykem zbratřených národů za přímlovou našich sv. apoštolů se rozlilo?“¹⁾

Není divu, že všecek zápal obdivné lásky k věrozvěstům slovanským, všechno horlení o uskutečnění jejich obrodného i sjednocovacího programu v našem národě, v rodině Slovanstva, projevuje se r. 1869 mezi bohoslovci zvlášť horoucně a přímo pateticky v tužbě po důstojné obnově Velehradu, „aby tato perla Moravská ba Vše-slávská, Velehrad, v staré zastkvěl se slávě“. Právě toto úsilí krystalisuje se v řadě počinů, jež už r. 1869 vyúsťují v založení jednoty Velehrad, bohoslovecké to odnože Matice velehradské. (O. p.)

¹⁾ Cyrill a Method 1869, č. 13, str. 131.

Husitská víra.

Jiří Sáhula.

(Č. d.)

Kompaktáta.

Teprve tehdy, kdy husité se smířili s myšlenkou Zikmundovy vlády nad českou zemí, teprve po zkrocení radikálů mocí fysickou u Lipan a Křeče, bylo možno doufat v skutečné smíření kališnictva s katolickou církví. Ale i tehdy bylo obtížno dokonalé splynutí, jelikož některé husitské názory opoziční se příliš zakořenily. Při dalším smlouvání tedy utrakvisté hleděli přecházeti mlčením své povážlivé zvláštnosti. Navzájem plnomocníci sněmu basilejského vystříhali se diskuse o některých choulostivých podrobnostech v naději, že po uklidnění bouřlivých vln stejně zvolna husité vstoupí do kolejí starých. Basilejští celkem tajili, že církev pokládá různé koncese utrakvismu povolené za dary dočasné, že se vynasnaží, aby brzy zvítězily v Čechách tytéž řády církevní, jaké panovaly ve státech ryze katolických.

Hlavním předmětem nového napínavého jednání byly zase čtyry artikule pražské. Na těch lpěli kališníci tolik, že ani nepozorovali, jak je potřebí po bitvě lipanské řešiti spíše jiné časové a velice významné otázky než některé podrobnosti čtyř kusů pražských

Kladným výsledkem namáhavého smlouvání byla kompaktáta, stvrzená a přijatá od obou sporných stran r. 1436 v Jihlavě pro Čechy a Moravu. (Obsahují několik listův a potvrzení z r. 1433 a 1435.) Došlo tedy aspoň k smíru vnějšmu, k formálnímu dorozumění před tvář Evropy — třeba jen částečnému.

V kompaktáta pojaty čtyry kusy pražské s dodatky a omezeními. Urovnány zde spory jen některé, nejpalčivější, řada otázek odkázána na luštění v budoucnosti. Text těch smluv nebyl výronem ohnivého přesvědčení a vnitřní ideální potřeby, nýbrž strohým diktátem doby, mrazivých okolností vnějších. To patrně na př. z toho, že s kompaktáty nerozlučně spojeny zápisy Zikmundovy, jež se staly společně s kompaktáty úřední základnou utrakvismu pro obě země české.

Bezprostředním úkolem smluv utrakvistů s Basilejí bylo uklidnění těžce týraných zemí koruny české. Přes to však jsou kompaktáta cenným dokumentem víry husitské. Ukazují, kam až chtěli husité osvědčiti povolnost a poslušnost nauce římsko-katolické.

V kompaktátech má laický kalich místo nejvýznačnější, protože se nejcitlivěji dotýkal katolické dogmatiky a byl nejhrouževnatějším, nejčastěji přednášeným požadavkem utrakvistův. Znak kalicha nejzřejměji lišil ve veřejnosti husity od katolíkův. Kompaktáta povolují přijímání pod obojí způsobou všem dospělým osobám v Čechách a na Moravě, které ten zvyk mají — a to autoritou Ježíše Krista a církve, pravé jeho nevěsty. Zásadní otázka, která byla příčinou nejostřejších sporů a silně se dotýkala pravověří katolického, zdaž totiž i laický kalich je z nařízení Kristova, odkázána k vyřízení koncilu. (Zástupci Basileje totiž po rozhodnutí koncilu kostnického ani nesměli přisvědčiti, že přijímání laiků pod obojí způsobou je ke spáse nutné.) Kalich však kompaktáta zatím povolovala jen dotavadním utrakvistům, nikoli všemu obyvatelstvu Čech a Moravy.

V kompaktátech řečeno, že na koncilu bude rozhodnuto, co o tom artikulu je držeti a v příčině té konati v zájmu užitku a spásy lidu křesťanského. Až se všecko uváží zrale, přece jen, jestliže Češi a Moravané setrvávají při kalichu a jejich poslové to koncilu oznámí, povolí koncil kněžím zmíněných zemí podávati Svátost pod obojí osobám dospělým, o to žádajícím. Ale kněží budou povinni vždy tak přijímající upozorňovati, aby pevně věřili, že netoliko je pod způsobou chleba tělo a pod způsobou vína krev, nýbrž pod kteroukoli způsobou že je celý Kristus. (Z takového omezení světla vidno, jak poslové koncilu neradi povolovali kalich a jak naznačili, že tato výsada je vlastně provisorní.)

Z formy žádosti utrakvistů o trestání hříchů hrozily veliké nepokoje a zmatek. Vždyť mezi samými sektáři v Čechách přikře trestali mstitelé, kteří se naprosto nelíbili kališníkům. Kompaktáta tedy praví, že slova o trestajících „kterým to náleží“ jsou příliš obecná. Tedy podle Písma sv. a Sv. Otců jest držeti takto: Všecky hříchy smrtelné, zvláště veřejné, pokud se rozumně může díti, mají býti trestány a mýtěny. Ale právo trestati provinilce nenáleží soukromým osobám, nýbrž jen těm, kteří nad nimi mají řádnou jurisdikci.

V příčině svobodného kázání slova Božího v kompaktátech poznamenáno, že ze slova „svobodně“ by se brala záminka k zvůli. Tedy jest se přidržeti katolické zásady, aby slovo Boží hlásali svobodně klerikové k tomu schopní, od představených, kterým to přísluší, schválení a poslaní, avšak ne všudy, nýbrž zřízené a věrně; při tom nutno míti zření k autoritě biskupově.

Při článku o světském panování duchovenstva kompaktáta dovolují, aby církve i kněží světské anebo ti, kteří se slibem nezávázali, mohli míti kterékoli statky světské, movité i nemovité. Ale mají je věrně spravovati podle spasitelných naučení Svatých otcův. Statky církevní nemají býti od jiných nespravedlivě drženy. (DHH, 495—8. UVP I, 101—7.)

K uzavření takto nehotových smluv nutily koncil i husity těsnivé poměry vnější; těžká krise volala po uklidnění aspoň dočasném, po jakémsi příměří. Zikmund nutně potřeboval aspoň takového smíření dvou protivných táborů, aby mohl pevně uchopiti otěže vlády nad celou zemí.

Zástupci koncilu velmi bystře prohlédali k budoucnosti, s pochopitelnou úzkostlivostí se vystříhali jakéhokoli poškození učitelské autority církve římské. Nesměli schváliti žádného názoru, který by se byl přičil rozhodnutím sněmu kostnického nebo kteréhokoli jiného obecného koncilu. Jakákoli lehkomyšlnost po té stránce by byla vyvolala velikou bouři mezi katolíky netoliko v cizině, nýbrž i v zemích koruny české; učitelská autorita hierarchie bývala by podlomena na celá staletí.

Zástupci utrakvismu však po tolika perných bojích musili se před svými pochlubiti aspoň skrovným úspěchem, nemělo-li jítě husitské vzplanouti znovu. Proto tedy zachráněn v kompaktátech zvláště laický kalich, ale zase takovou formulací, aby nebyli katolíci pravověrci pohoršeni; nikdo nesměl tvrditi, že delegace basilejská na půdě dogmatické podstatně před kališníky ustupuje.

Přes to již za jednání s husity ozývaly se v Německu rozhořčené hlasy nad přípravou k povolení kalicha husitům; jevila se tam obava, že se utrakvisté budou chlubiti morálním vítězstvím nad koncilem. Ale jednatel koncilu Palomar poukazoval již r. 1435, že v jednání s husity zvítězila katolická církev. Vždyť kališníci přistoupili co do tří článků na stanovisko basilejské; vítězí církve i v příčině kalicha, jelikož husité se vzdali dřívějšího požadavku, aby všichni křesťané přijímali pod obojí z nutnosti spásy. Podobně soudili jiní.

Pochopitelně, že na druhé straně radikální živly v českém sektářstvu se zase horšily na velikou ústupnost strany Rokycanovy, na legáty basilejské i chytré manévry Zikmundovy. (UVP I, 114—119.)

Ale ať soudili současníci o genezi a obsahu kompaktát jakkoli, smlouvy ty staly se oficielním zástupcům kališnictva listinou velmi drahocennou, o kterou se v následujících sporech a nesnázích přecho-

opírali. Usilovali horečně dlouhou dobu, aby sama papežská stolice kompaktně stvrdila. Právě na základě té památné listiny rozvíjelo se delší svízelné jednání husitů s církví o shodu úplnou.

Symbola. Dekrety obecných koncilů. Synody. Sněmy.

Jiným pilířem husitské víry bylo apoštolské vyznání víry. (TDP IV, 187. BJD I, 131, 260.) Nesporné vážnosti se u husitů těšily první obecné koncily církevní. Zvláštní pozornost věnovalo kališnictvo koncilu nicejskému (z r. 325), na němž jasně prohlášeno, že Kristus je stejné podstaty s Otcem. Tudíž českým utrakvistům bylo posvátným i symbolum nicejské. (TDP IV, 187. BJD I, 136.)

Vyznání athanášské (dříve mylně připisované sv. Athanáši, který na koncilu nicejském horlivě potíral bludy Ariovy) bylo složeno někdy v letech 430—500. Toto symbolum obsahuje ve 40 krátkých, jadrně stylizovaných větách a protikladech učení katolické, zvláště o nejsv. Trojici, o Kristově osobě a jeho díle. Tak výrazné vyznání, které podávalo věrně hlavní body katolické nauky (až na srovnání obojí přirozenosti v Kristu se spojením duše s tělem v člověku, kteréžto srovnání mohlo být také mylně vykládáno), vzbudilo veliký zájem. Proto na př. kánon sněmu autunského (kolem r. 670) uložil duchovním pod trestem, aby se naučili tomu symbolu nazpaměť. Synoda remešská r. 852 poručila klerikům, aby symbolum vykládali „*verbis communibus*“. V některých německých diecésích ve stoletích IX. až XI. byla ukládána recitace symbolu při primě, a to i ve dny všední. Konečně bylo to vyznání včleněno i do officia římského a je tam posud. (ČSB I, 728.)

I toto symbolum přijato od kališnictva bezvýhradně; jeho smysl často připomínán. (ŠPR II, 560. TDP IV, 187.)

Představení husitské náboženské společnosti častěji kněžstvu i laikům poukazovali na definice a ustanovení katolických sněmů církevních a na jiné předpisy církve římské. (ŠPR II, 169, 266, 553, 567.) Ostatně již sám Hus r. 1413 napověděl, jaké stanovisko mají zaujímat k římsko-katolickým dekretům jeho stoupenci: „Království české zůstanež při právech, svobodách a obecných zvycích, jimiž se jiná království a země těší k spokojenosti své, v jakýchkoli schváleních, zamítáních a jiných jednáních k svaté matce obecné církvi se vztahujících.“ (Flajšhans, Obrany ve vyhnanství, 6.) A před svým od-

chodem do Kostnice připravil si Hus slavnostní protestaci, v níž napsal přímo: „Ctím všechny obecné a zvláštní sněmy církevní, dekrety, dekretálky a všechny zákony, kánony a konstituce, pokud se shodují výslovně nebo mlčky se zákonem Božím.“ (FHK, 9.)

Zajímavé, že do reformního programu utrakvistického pojata r. 1441 na synodě kutnohorské i proslulá statuta Arnošta z Pardubic. (TDP VI, 97. UVP I, 770.) Ta se týkají ovšem výhradně kázně, ale těsně souvisejí s katolickou dogmatikou. Sám Rokycana na ně v Postille poukazoval. (ŠPR II, 328.)

Pravidlo husitské víry určovaly také vývody a příkazy synod, kněžských shromáždění. Synody značí důležité etapy husitského hnutí. Pracovaly v XV. století proti příbojům radikálních proudů (zvláště tábořského a českobratrského) a v XVI. století i proti protestantismu. Některé husitské synody snažily se také uhájiti svěbytnost kališné společnosti náboženské proti katolicismu. Bývaly někdy bouřlivé a marně usilovaly, aby radikální frakce splynuly s hlavním tělesem utrakvistickým.

Ježto všechny pokusy synodní o docílení věroučné shody pravého a levého křídla husitských theologů vyzněly na prázdno, začala se vkládati do jejich sporů moc světská, vlivní husitští laikové. Doba k takovým intervencím dozrála tehdy, kdy Táboři byli fysicky značně zeslabeni bitvami u Lipan (r. 1434) a u Křeče (r. 1435). Sami kališní kněží volali šlechtice a měšťany na pomoc proti nepoddajným strážcům sekty tábořské.

Na př. Táboři r. 1441 odmítli účast na synodě kutnohorské. Zatvrzelost těchto radikálů projevila se i r. 1442 na sněmu kouřimském. (TDP VI, 97—9.) Přikročeno tedy k ráznějšímu řízení. Pět předních theologů tábořských a několik osob z obcí té sekty voláno do Kutné Hory na sjezd krajův a spolu sjezd kněžský. Nebylo to již přátelské zvaní, ale spíše pohnání na soud. Tábořští se roztrpčili, ale jelikož se nacházeli v značné politicko-vojenské zevnější krizi, slíbili pod některými výhradami, že se dostaví do Hory k hádání o víru.

Předvidali, že strana Rokycanova bude míti v městě silnou oporu v mocných laicích. Navrhovali, aby spor byl ponechán duchovním samým z obou stran. Ale svolavatelé sněmu se přiklonili k stanovisku mistrů Rokycany a Přibramy, žádajících, aby rozhodnutí sporu bylo svěřeno moci ramene světského, totiž sněmu; jestliže se strany na sjezdě neshodnou, ať podají své spisy o sporných otázkách sněmu příštímu, který o nich rozhodne.

Vůdce kališnictva Rokycana s předním theologem tábořským Mikulášem Biskupcem se dorozuměli, že mistři a kněží obou náboženských společností budou míti volnost odporovati straně druhé, zvláště o svátosti oltářní. Obě strany se předem o ní usnesly, „abychom v jednotejném vyznání víry křesťanské obecné... vedle čtení (Písma sv.) a doktorův svatých ve čtení se právě zakládajících zůstali.“ (UVP I, 816.)

Kdo věděl, jak hluboce byly zakořeněny v obou skupinách rozdíly v nazírání na Eucharistii, předvídal hned, že shody po dobrém docíleno nebude.

Už zahajující schůze 7. července r. 1443 byla velmi bouřlivá; vlekl se prudký spor o přiznávací listy. Dne 8. července začalo hádání o víru, zvláště o Eucharistii. Na straně kališníků mluvili hlavně Rokycana a Přibram. Z Tábořů Václav Koranda a Mikuláš z Pelhřimova (Biskupec). Souladu se nedocílilo, naopak nevraživost jen se vystupňovala. Dogmatické protiklady byly nesmiřitelné. (UVP I, 823. TDP VI, 107.)

Jestliže tedy skoro čtvrtstoletí horečných věroučných debat mezi husity nevedlo k dorozumění a sjednocení, hlásilo se o zakročení rámě světské; měl rozhodnouti sněm, jehož kvapící rozsudek Táboři snadno vytyšili.

Urbánek pronáší posudek: „Otázka náboženská brala na se formu určitě politickou. Lze namítnuti leccos proti oprávněnosti, kterou si zde sněm osvojoval a kterou obě strany náboženské, ať již rády či nerády, uznaly; avšak sněm, vlastně ti, kdo byli původci tohoto předsevzetí, mohl na svou stranu uvést důvod, jehož naléhavosti bylo těžko odporovati a jenž svým energickým diktátem zaplašoval rozličné pochybnosti: byla to potřeba země, většiny národa, jež si žádala tohoto způsobu řešení, neboť jinak sotva dalo se mysliti na uspokojivé vyřízení obtížného problému. Prospěch celku mluvil tu svým imperativem k menšině a většina odvolávajíc se k moci, jež jest jejím právem, ukládala menšině svou vůli. Bylo možno jinak v době, jež nedovedla politiku oddělit od náboženství, kdy každá otázka náboženská se stávala nutně i otázkou politickou? Budoucnost utrakvismu záležela na tom, bude-li spojen, a před tím ustupoval každý ohled.“ (UVP I, 826—7.)

Ale taková obhajoba útočného postupu utrakvismu Rokycanova platí aspoň v jádře i o zápasu katolické církve s husity všemi. Nestavěla se vzdorně menšina sektářská u nás proti obrovské většině

katolictva evropského? I tehdy bylo potřebou věroučné sjednocení našeho malého národa, roztržitého na tři věrouky a vyčerpávajícího své síly v tuhých bojích domácích. Viklefismus, který převracel starobylé veřejné řády, pochopitelně se stal také velice mocným činitelem politickým a docela i sociálním. Usiloval zasahovati daleko za hranice, rozleptával formu vládní.

Kutná Hora potvrdila malomoc husitského biblismu, který ani po podstatných proměnách jak na straně pražské, tak táborské nedovedl rozkolnsky přivést na svornou cestu k jednomu cíli. Sněmovní výrok měl platiti více než nejpečlivější a dlouhé traktáty husitských biblistů, kteří tak dlouho srovnávali a vysvětlovali věty Písma sv.

V církvi katolické i v časech velice kritických, kdy fysická převaha moci světské tolik volnost bohoslovců ohrožovala, vyměňovala a rozvíjela ideologii výhradně hierarchie. Ale Kutná Hora r. 1443 prozradila, že jen zakročení silné moci laické skutečně sjednocení ve straně podobojí.

Jak husité pražští, tak táborští houževnatě kladli důraz na tak zv. „Chebského soudce“. Když totiž po husitském vítězství u Domažlic znovu usilováno smířiti husity s církví po dobrém, přátelským dorozuměním, čeští sektáři nechtěli uznati bezpodmínečně živou autoritu církevní. Došlo v květnu r. 1432 v Chebu k velice rušnému jednání poslů basilejského koncilu a plnomocníků husitských. Jednáno, na jakém základě má se dostati husitům svobodného slyšení na samém koncilu. Husité se nemínili odebrati do Basileje jako obžalovaní, nýbrž chtěli vyjednávat jako rovní s rovnými, což se ovšem přičilo autoritě katolické církve. Koncil však přirozeně chtěl vyhraditi rozhodnutí sobě jako soudce, nechtěl býti považován za pouhou spornou stranu. Po mnohých hádkách při nátlaku laických notabilit konečně plnomocníci koncilu přivolili, aby v Basileji v příčině čtyř artikulí pražských „zákon Boží, obyčej Kristův a apoštolův i církve prvotní spolu s koncily a doktory svatými v nich právě se zakládajícími byl soudcem spravedlivým a nestranným.“ (TDP IV, 520—1. PDN III/3, 43.)

Basilejští svolili k té podmínce ovšem velice nerádi, bystře prohlédající k věcem příštím. Věděli, že takový princip, jestliže by se v církvi vžil, rozpoutal by celou řadu vleklých různic mezi pravověřím a sektářstvím, že by nemohl vésti k pevné jistotě. Jelikož však zatím nebylo možno jinak husity přiměti k přátelskému jednání, podvolili se plnomocníci basilejského sboru aspoň zevně; nehodlali však skutečně oslabiti autoritu církve učit.

Známo, že v Basileji k dohodě ani po dlouhém řečnění nedošlo. Ale „soudce v Chebu“ tolik se vryl v duši frakcí husitských, že na něj kladli důraz i tehdy, kdy samy mezi sebou měly jednat o smíření.

Jestliže však Rokycanova strana naposled ve svém svízelném postavení volala po českém sněmu jako nejvyšší živé instanci rozhodčí, sama bezděčně přiznala, že je nutno „Chebského soudce“ degradovati. Nechtěla-li se podříditi katolické centrále, přinucena byla hledati jinou autoritu živou, mnohem méně významnou. V tom byla tragika dlouholetého horečného svérázného úsilí v prostředí utrakvistickém.

Táborští pak se vyjadřovali, že kališní mistři si měli raději vstrčiti do úst prst, nežli světské stavy pobízeti, aby něco schvalovaly nebo zamítaly ve věcech theologických, kterým nerozuměly. (UVP I, 826—7 v pozn.) Ale Tábor neměl pouštěti z mysli, jak si počínali sami jeho hejtmani za vojenských triumfův.

Táborští také hořce vyčítali, že byli v Hoře kaceřováni bez přesvědčujících důvodův; protivníci jim nepopřávali k obraně takové svobody jako straně Rokycanově. Již na té synodě se uplatňoval silně živel laický v polemice s Táborem, takže to byl spíše sjezd laický. K obžalobám společnosti Biskupcovy připouštěny osoby známé jako úhlavní její nepřátelé. Rokycanovi lidé mluvili, kdy chtěli, Táborům však nebylo popřáno volnosti ani času k důkazům a rozmyšlení. Radikální strana ukazovala i na jiné křiklavé průvodní zjevy, které vinou Pražanů překážely vyjasnění. (UVP I, 828—9.)

Ale ovšem marné nářky těch, kteří již nemohli většině odpověděti cepem jako v době předlipanské! Osud tábořské obce náboženské měli zpečetiti nyní stavové na sněmu v Praze, který se shromáždil v lednu r. 1444. Táboři tam poslali písemnou obranu, od nové dispute pro sebe neočekávali úspěchu. Přece však došlo k delší debatě mezi tábořským knězem Kvirinem a Rokycanou.

Pak sněm zvolil výbor převahou laický; tento si přibral jako poradce přední theology obou stran. Dobrozdání tohoto výboru předloženo sněmu, který 31. ledna 1444 schválil vyznání strany Rokycanovy jako „bezpečnější, lepší a jistší.“ Výpovědi schválena celá nauka mistra Rokycany a jeho stoupencův.

Naznačeno však také, že tábořský radikalismus nebude se v zemi trpěti. Sněmovníci se zavázali, že „tak chtějí držeti jako oni (totiž Rokycanova strana) a ve všem se srovnati a brániti až do smrti; a na tom zůstali a svolili se buďto světským jako duchovní, strany oboje, a slíbili sobě obojí čistou věrou.“ (UVP I, 871—7. TDP VI, 113.)

Táboři silně protestovali, poukazovali na povážlivé porušení právních obyčejův, ale rozsudku od sebe neodvrátili; věděli, že jejich sekta bude potlačena násilně, jestliže se nepoddá režimu Rokycanovu dobrovolně. Také k fysickému zničení tábořské církevní organisace brzy došlo. Takové byly konce husitského horlení pro „svobodu slova Božího“ z let dvacátých.

Pražanům šlo nejenom o uklidnění země a zdravější rozvoj církevního života v ní, nýbrž také o snadnější sblížení s Římem, o smír s katolicismem sousedním. Věděli dobře, že s přitěží radikalismu tábořského nelze na smlouvání přicházeti k zástupcům katolicismu v naději na úspěch. Strana Rokycanova cítila, jak je nutno, aby byl obsazen arcibiskupský stolec pražský; po smrti biskupa Filiberta († 1439) potřebovala nového arcipastýře posloupnosti apoštolské, aby jí světil kněze. Sám Rokycana, který zatím byl pouze od sněmu zvoleným arcibiskupem (dotud nevysvěceným), usiloval odkliditi aspoň hlavní překážku schválení této hodnosti Římem.

Tudíž církevní důvody k ráznému postupu proti tábořské nauce byly velice vážné. Ale to je vysoce významno, že k regulování nauky husitské sáhli politikové, že rozhodli ve vleklém sporu laikové.

I později stavové světsíi osobovali si ve věcech věroučných v českém sektářském prostředí značný vliv. A kněžstvo sektářské někdy samo i ve století XVI. volalo přední politiky, aby pomohli svými hlasy k luštění nesnadných otázek náboženských. (Srv. na př. BJD I, 251—2.)

Tedy mezi opory husitské dogmatiky smíme řaditi plným právem i české sněmy.

(P. d.)

K totožnosti Marie Bethanské s Marií Magdalskou a ženou hříšnicí.

Konrád M. Kubeš.

Kontroverse o totožnosti nebo různosti těchto tří žen se ozývá hned silněji, hned slaběji v evangelních komentářích i jinde.¹⁾ Všechny možnosti a kombinace mají své zastánce. Grimm ve svém *Leben Jesu* se této otázce vyhýbá. Corluy ztotožňuje všechny tři ženy, Knabenbauer se kloní k totožnosti Marie Bethanské se ženou hříšnicí, Sepp s určitostí ztotožňuje ženu hříšnici s Magdalenou (podle nich by tedy šlo o dvě různé ženy), někteří konečně rozlišují osoby tři. Důvody pro i proti jsou tak důkladně a zevrubně vypočítány, že sotva která ze sporných stran objeví ještě nové. Naše pojednání nemá nikterak v úmyslu objevit ve sporné otázce nové světy nebo snad problém definitivně rozřešit,²⁾ nýbrž jen upozornit na to, jak lze důvody obou táborů nestranně ocenit, čímž by se vneslo trochu světla do otázky, na čí straně jest větší pravděpodobnost správného řešení.

Všimněme si především, jak nás evangelisté s oběma Mariemi seznamují, či lépe snad, jak nám je při prvním setkání představují. Lukáš jediný uvádí všechny tři, a sice každou z nich jako osobu novou a neznámou:

7, 37: A aj, žena, která byla v městě, hříšnice . . .

8, 2: . . . ženy některé: Marie jež slove Magdalena

10, 39: . . . a tato (Marta) měla sestru jménem Marii . . .

Začneme s poslední perikopou. Pán přichází do Bethanie, a tam „žena jedna, jménem Marta, přijala ho do domu svého . . .“ Marta byla tedy paní domu, tedy nejstarší ze sourozenců. Pravděpodobně záhy osiřeli, a Marta z ohledu na sourozence, jimž má zastupovat matku, odkládá s provdáním. Lazar byl asi nejmladší, sotva starší šestnácti let. Neženatý, v domě docela bezvýznamný, možno-li tak jeho postavení nazvat, (Lk ho neuvádí ani jménem, taktéž ostatní

¹⁾ Baronius ji nazývá „*quaestio famosissima et antiquitus disputata*“, Marianus Victorius „*difficillima et ubique in Ecclesia controversa*“.

²⁾ Baronius praví, že si nemyslí o sobě tolik, ať si troufal v této otázce pronést rozhodné a poslední slovo. Jeho doznání se přidružujeme i my, a bylo by si přát, aby si je na mysl uvedli i někteří zastánci opačného náhledu, kteří někdy řeší celý problém snadno a rychle několika slovy.

evangelisté krom Jana o něm mlčí při pomazání Páně na Květnou neděli) světen starostlivosti nejstarší sestry. Že byla Marta energická hospodyně, že se dobře vyznala ve správě domu a že dovedla služebné jistě výtečně ovládat, vidno z Lk 10.

Její sestru nám Lk představuje slovy: „A ta měla sestru, jež se jmenovala Marie.“ Na první pohled patrno, že nám představuje novou osobu. Jelikož již před tím (kap. 8) nás seznámil s Marií Magdalskou, zdá se být na výsost podivné (ba skoro bezhlavé), když nyní sestru Martinu nám znovu představuje. Logické by přece bylo říci: „A její sestra, jmenovaná již Marie Magdalena . . .“

Náš názor jest utvrzen způsobem, jak nám Marii Bethanskou představuje Jan. Je to v kap. 11 u přiležitosti vzkříšení Lazarova. Jmenuje ji Marii a v závorce podotýká: „Tato Marie je ta, která pomazala nohy Páně“. Na které pomazání se tato poznámka vztahuje, Lk 7, 37 nn, nebo na Květnou neděli? Zastánci totožnosti odpovídají: „Samozřejmě na Lk 7.“ Upozorňují, že Jan užívá aoristu (času minulého): pomazala — totiž v době již minulé, zatím co pomazání na Květnou neděli bylo tehdy (Jan 11) ještě v budoucnosti. Mluví-li však Jan o události, jež teprve nastati má, neuzívá času minulého, nýbrž jiného obratu: 6, 72 „Jidáš, který jej měl zradit.“ Podle mého názoru je to jejich nejsilnější, vlastně jediný exegetický důvod.

Co nás nutká vztahovati poznámku Janovu na pomazání o Květné neděli? Síla ostatních exegetických důvodů, které jsou proti totožnosti. Nehledě k tomu, že jiní evangelisté v podobné souvislosti praví o Jidášovi: „ . . . který ho zradil“, ač zrada byla ještě v budoucnosti (Mt 10, 4; Lk 6, 16), dá se obrat Janův vysvětliti tím, že evangelista klade na onom místě důraz na smutnou úlohu apoštola zrádce v tragice utrpení Páně — a to tím spíše, že podle odůvodněného náhledu mnohých právě tehdy (Jan 6), při zaslíbení Eucharistie a odchodu mnohých dotavadních učeníků byl vnitřní proces Jidášův dokonán — nevěra ve slova Kristova, a ta byla vzdálenou příčinou jeho budoucí zrady. Snad by se dala poznámka Janova opsat slovy: „Těmi slovy mnil pán Jidáše, jemuž bylo souzeno, aby se stal zrádcem“ ovšem ne ve smyslu absolutní predeterminace kalvinské, nýbrž tak, jak toto a podobná slova pojímají svatopisci (srovnej na př. Jan 13, 2. 27). Buď jak buď, jisto jest, že z tohoto jediného místa nelze činiti inductionem completam a říci: „Kdykoli Jan mluví o budoucí události . . .“

Jan doplňuje sice synoptiky. Ale to platí i v případě, že jeho poznámka 11, 2 se vztahuje na pomazání o Květné neděli (Mt 26, 7; Mk 14, 3). Žádný ze synoptiků nejmenuje onu ženu při bethanské hostině. Kdyby ji byli jmenovali, pak by názor ztotožňující Marii bethanskou se ženou hříšnicí měl ve verši 11, 2 značnější oporu, jelikož by Janova poznámka byla jinak zbytečná.

Především odvažme důvody, jež nutkají k rozlišování Marie Bethanské od Marie Magdalské.

První důvod jest jméno samo. Jak se dostala Marie, žijící se sourozenci v Bethanii, ke jménu Magdalena? Migdal Gedor, řecky Magdala Gadara, hlavní město pohanské nebo polopohanské Dekapole, leželo v Galilei! Výklady uváděné k vysvětlení této nesrovnalosti jsou jen domněnky ničím nepodpřené. Jan výslovně praví 11, 1: „Bethanie, městečko Marie a její sestry Marty“.

Druhý důvod odvozujeme ze způsobu „představování“ obou Marií. Marie Magdalena byla podle všeho všem křesťanům (čtenářům Evangelia) dobře známa. Jan nám ji představuje bez dlouhých výkladů a praví krátce: „Marie Magdalena“ 19, 25 (pod křížem). V kapitole 20. jmenuje Magdalenu třikrát: jednou prostě Maria (v. 11), dvakrát Marie Magdalena (v. 1 a 18). Patrně, že jméno Magdalena bylo její epitheton constans („příjmení“), podle něhož byla mladé církvi známa. Nejinak si počínají synoptikové. Uvádějí ji třikrát: jednou ve společnosti žen provázejících Pána na jeho apoštolských cestách po Galilei, Lk 8, 2. Po druhé na Golgotě: Mt 27, 56. 61; Mk 15, 40, 47. Po třetí u hrobu Páně v neděli ráno: Mt 28, 1; Mk 16, 1. 9; Lk 24, 10. Žádný jí neoznačuje blíže, pouze od Mk a Lk se dovídáme, že byla od Pána zbavena „sedmi duchů zlých“.

Sestra Lazarova však není nikde nazývána Magdalenou, nýbrž jen jako „sestra Marty“ Jan 11, 1; Lk 10, 39, nebo jako ta, jež „pomazala nohy Páně“ Jan 11, 2. V kapitole 11. ji Jan jmenuje neméně než devětkrát, a sice vždycky jen „Marie“ — věc naprosto nepochopitelná, kdyby byla totožná s Magdalenou. Pak by přece dostačilo ji místo vysvětlování 11, 1. 2 označit jako všem známou Marii Magdalskou, o níž jest nejednou v Písmě řeč — u Lk nota bene ještě dříve než o Marii Bethanské!

Třetí důvod. Ženu při hostině v Bethanii Matouš (26, 7) ani Marek (14, 3) nejmenují. Proč? Protože v jejich Evangelii o ní kromě tohoto místa není zmínky, ani před tím ani potom. Kdyby dotýčná byla totožná s Magdalenou, brzo potom jmenovanou, bylo by při-

rozenější místo „jedna žena“ říci „Magdalena“ nám dobře známá. Protože tedy rodinu bethanskou ve svém Evangelii neuvádějí a protože by je zevrubné „představování“ při zmíněné hostině zdrželo, spokojují se slovy: „Jedna žena...“ Avšak Jan, jenž o svatých sourozencích již mluvil, popisuje hostinu podrobněji, zmiňuje se o všech třech (Lazar u stolu, Marta posluhuje, Marie skládá hold Pánu), ale jmenuje ji, jak řečeno, jen Marie (12, 3) — která, je vidno ze souvislosti: sestra obou právě jmenovaných sourozenců ve 12, 2.

Za čtvrté. O Magdaleně se dovídáme z Lk 8, 2, že provázela neustále Pána a „posluhovala mu (s ostatními) ze statku svého“, t. j. z vděčnosti jako ostatní uzdravené spolu s nimi poskytovala denní potřeby jemu i apoštolům. Dělá Marie (Lk 10) dojem, že přišla s Pánem s cest, či spíše, že ho slyší snad po prvé, jistě však jako vzácného fideleho hosta? Odvážila by se Marta naléhat na sestru, jež právě přišla s cesty (skoro též jako host), aby jí pomáhala? A seděla by Marie, jež vždy Pánu „posluhovala“, teď u jeho nohou?

Za páté. Marii Bethanskou vidíme vždy „doma“, ve společnosti sourozenců. Je-li totožná s Magdalenou, proč nebyla Marta s ní na Golgotě a u hrobu? Marie Magdalská, přichází z Galileje, bydlila s ostatními uvedenými Galilejkami (Marií Kleofášovou, sestřenicí nejbl. Panny, Salómou, matkou Janovou, a Joannou) v Jerusalemě pohostinnu; sourozenci bethanští bydlili doma, Pán několikrát ve sv. týdně u nich přenocoval, a ve sváteční den — i v případě, že věděli, co se s Pánem stalo — nesměli do města, protože bylo vzdáleno od Bethanie více než obnášela „sobotní cesta“.

Za šesté se zdá, že Magdalena byla jako ostatní Galilejky Pána provázející (Lk 8) paní, po případě vdova, zatím co Marie Bethanská byla pannou, jak patrně ze souvislosti (Lk 10; Jn 11 a 12).

Tyto důvody padají mocně na váhu ve prospěch mínění, že Marie Bethanská a Marie Magdalská jsou dvě různé osoby. Co však žena hříšnice Lk 7? Nelze aspoň tu ztotožnit s jednou z obou Marií?

Že není totožná s Marií Bethanskou, soudíme z těchto okolností:

1. Scéna Lk 7 se stala v Galileji — podrobnějších údajů Lk neuvádí; náhledy exegetů ukazují hned na Naim, hned na Magdalu nebo Tiberiadu, ač někteří (podle našeho soudu správně) se domnívají, že Pán do posledních dvou jmenovaných polopohanských měst snad nikdy nevstoupil. Sestra Lazarova však bydlí v Judsku (Jn 11, 1 „Bethanie, městečko Mariina“).

2. Lukáš nepokládá za nutné onu hříšnici jmenovat, protože asi byla tehdejšími křesťanům neznámá nebo na ní příliš nezáleželo. Bylo by však přirozeno ji pojmenovat, kdyby to byla některá z obou Marií, o nichž brzo potom mluví. Důvod, že „chtěl šetřit jejího jména“, jest příliš sentimentální. Vzpomeňme na pád Petrův! Evangelia jeho jména nezamlčují — a pak v tom nelze vidět nic nečestného, že se hříšnice o b r á t i l a. Když nám Marek i Lukáš sdělují o Magdaleně, že z ní Pán „vyhnal sedm démonů“, proč by bylo nečestné povědět o Marii, že se celým srdcem k Bohu obrátila? O Matoušovi na př. se nezamlčuje, že byl „obrácený hříšník“, t. j. bývalý publikán. Mínění, že Lukáš onu hříšnici neznal, zdá se nám příliš malicherné a nejapné. Knabenbauer trefně odpovídá: „Neznal-li jí Lukáš, tím méně si můžeme lichotit my po tolika staletích, že její totožnost zjistíme.“

3. Sestra Lazarova činí na nás (zvláště Lk 10) dojem mladistvé nezkažené nevinné duše, nikoli obrácené hříšnice.

Poslední možnost: nebylo by lze ztotožniti ženu hříšnici s Magdalenou? Proti Knabenbauerovi soudím, že by spíše tato možnost přišla v úvahu než předešlá. Ale kloníme se k názoru, že hříšnice je třetí osoba, tedy žádná z obou Marií. Důvody jsou z části uvedeny: není jmenována, ač Magdalena všem známá jest u Lk uvedena jménem bezprostředně po scéně v domě Šimonově. Na námitku, že chtěl evangelista šetřit jejího jména, odpověděno taktéž. Krom toho propouští Pán (jak se zdá) obrácenou hříšnici definitivně slovy: „Odejdi v pokoj.“ Nezdá se tedy, že by byla Pána hned potom následovala na jeho apoštolských cestách, jak se o Magdaleně 8, 2 dovídáme.

Jaké stanovisko zaujímají k naší otázce svatí Otcové? Nepopírám, že jsou daleko příznivější mínění protivnému. Namnoze totiž Otcové a západní liturgie ztotožňuje buď všechny tři ženy nebo aspoň dvě z nich, východní spíše rozlišuje.

Projděme krátce nejstarší svědectví.

Tertullián († 240) ztotožňuje Marii Bethanskou se ženou hříšnicí.

Origenes († 254) se drží názoru, že jde o tři různé ženy, ač nepopírá, že mnozí je ztotožňují v jednu. Podobně mluví Viktor Antiochijský.

Efrém († 380) ztotožňuje aspoň Marii Bethanskou se ženou hříšnicí.

Ambrož († 397), Augustin († 430), Jeronym († 420) jsou v pochybnostech, Jan Zlatoústý († 407) rozlišuje.

Theofylakt, Euthymius a Nikefor jsou dokladem, že ještě po Řehoři Vel. měl názor rozlišující zastánce.

Sv. Řehoř († 604) ovšem mluví o totožnosti jako všeobecně přijaté, a autoritou tohoto velkého reformátora liturgie ovládla v západní liturgii jeho sentence — ale přece ne všude. Některé galikánské liturgie (Pafíž, Orléans, Vienne, Clugny) slavily svátky dva: Marii Magdalskou a Marii Bethanskou, a teprve na rozkaz Pia IX se přizpůsobily liturgii římské.

Řecká liturgie slavila dokonce tři svátky: kromě Marie Magdalské¹⁾ ještě Marii Bethanskou (18. března) a ženu hříšnici (21. března).

Nelze tedy říci, že tradice a liturgie svorně a jednohlasně stojí na totožnosti všech těch tří nebo aspoň dvou žen.

Jaké důsledky má naše kontroverse pro kazatele? Žádné. Jelikož problém jest nerozluštěný a snad nerozluštitelný, může se držet kazatel obecného mínění, a to tím více, že tato záhada, zajímavá pro exegeta nemá valného smyslu pro lid. Zde platí slovo k Tim. „Inutiles quaestiones devita.“ Jen na to bychom snad mohli upozorniti, že není docela správné přehánět slovo „peccatrix“ a líčit onu ženu jako vyvrhel společnosti. Možná (jde-li o lázeňskou polopohanskou Tiberiadu nebo Magdalu), že byla osoba ta hetérou, možná však, že jméno peccatrix si utržila jen světáckým životem v pohanských kruzích, což bylo v očích členů vyvoleného národa poloviční zradou náboženství a vlasti — podobně jako publikáni (a mezi nimi ne právě nejhorší Zacheus) byli nazýváni hříšníci („homo peccator“).

¹⁾ Pro zajímavost uvádíme z řeckých liturgických knih poznámku: „L. Maria Magdalena . . . po božském a svatém nanebevstoupení Kristově do nebe odebrala se do Efesu k sv. Janovi apoštolu a tam svatě zesnula . . .“ Nezavinila tato nesprávná domněnka jinou, stejně nesprávnou, že nejbl. Panna po nanebevstoupení božského Syna žila a dokonala u sv. Jana v Efesu? Nehledě k jiným nesrovnalostem, jest jisto, že před r. 65 nemohl nikterak sv. Jan do Efesu přijít — pravděpodobně až někdy po r. 86. Vezmeme první nejkrajnější termin (nepravděpodobný): 65 — pak by se byla vydala sv. Panna na cestu jako stařena skoro devadesátiletá (15+6+65), při druhém pravděpodobném terminu by nemohlo býti o cestě nejbl. Panny ani řeči, nemluvě o tom, že scházejí historické důkazy. „Liber de Transitu Virginis“ je doklad pro ti Efesu, a jakou cenu mají v theologických otázkách privátní zjevení (Emmerichová), o tom netřeba se šlífit. (Srv. T. Hudec v Hlídce r. 1927.)

Posudky.

Emil Ludwig, Duch a čin. Rozmluvy s Masarykem. Praha 1935. S. 256, 38 K. (O.)

O katolicismu dí M., že jej „prožil, ale vnitřně překonal“. Je možno, aby mohl někdo v osmnácti letech mládí, tedy vlastně dětství říci, že prožil katolicism? Nebyl zde rozhodujícím rationalism Renanův a jiných? Jak „vnitřně“ překonal katolicism, nepraví. „Přemýšlím každý den o náboženství, ale to není má silná stránka; můj obor je politika. Na mně není nic kněžského nebo pro-rockého. Jsem náboženský, nikdy jsem však nemyslel být náboženským vůdcem“ (75). O náboženských projevech v Rakousku praví, že byly všechny slabé. Theologie, málo života, bahno, jak jsem si zapamatoval kritiku rakouského katolicismu v katolické *Kölnische Volkszeitung* (tamže). Ve své (známé) poslanecké řeči proti tehdejšímu návrhu Masarykovu, aby vláda chránila svobodu universit, řekl Dr. Drexel: „Po tak dlouhou dobu byla katolická církev v Rakousku na posměch; tak dlouho byla potlačována a líčena jako omezený duševní směr a najednou je slyšeti, že se stala bůhví jak nebezpečnou.“ Jaké byly poměry na školách všech druhů? Wahrmond hlásal na schůzích: „Církev katolická je překonána, a nejlépe by bylo umístiti ji v muzeu jako cizozemské zvíře, které se vycpává, stojí-li vůbec za to.“ A co se stalo Wahrmondovi? Nic! Zůstal dál profesorem církevního (!) práva na universitě v Innsbrucku. Víme, kdo ho chránil! Kolik upřímných katolíků bylo na rakouských universitách? M. praví, že mívával na universitě mnoho posluchačů, . . . „ale často jsem tam stál a myslil si: máš opravdu co říci těm hochům, kteří tě provrtávají svýma očima? Ne? Tož jsem se omluvil, sebral jsem se a odešel, třeba že jsem byl připraven. Bylo-li nějaké téma dáno v nějakém shromáždění lidu, to šlo lépe. Ale při ethice a při věcech náboženských jsem často cítil: nemám jim co povědět“ (82). Nejedna z universitních posluchačů čerpal „poučení“ z bezcenných protikatolických brožurek. „Já jsem neměl nikdy potřebu podávat system“ (83) „Průměrný profesor je vždycky v nebezpečí, že všechno ví. To u mne nebylo nikdy. Když se mne studenti ptali, často jsem odpovídal: To nevím. Přece nejsem splašený konverzační lexikon. Nechtěl jsem být ani profesorem filosofie, takovým pastorem pro akademickou mládež . . .“ (tamže).

O „vzdělaném moderním člověku městském“ dí M., že se stává „namnoze psychosním tím, že se pořád hrabe sám v sobě“ (86). Přepjaté vlastenčení protivilo se vždy M—ovi. „Nejsem nacionalista ve smyslu nynějších radikálních úzce nacionalistických stran“ (99). Pro Aristotela a Platona jevil M. veliký zájem, „ale Platon mi byl milejší než Aristoteles, je to básník a je nábožnější než Aristoteles . . .“ (120).

Má stát podporovati náboženství? M. na to odpovídá: „Má-li být náboženský a mravní pokrok, musí stát nechat svobodně působit Ježíšovo náboženství a jeho humanitní ideál a účinněji jej podporovati.“ O svém vystoupení z církve katolické praví M., že ho nevedla k tomu nenávisť (74). Co praví o velmi silném protikladu církve vůči modernímu životu, neodpovídá pravdě. Mnohý soudný člověk, který nestojí na církevním stanovisku, chválí její ráznost, již zavrhl mnohé zvrácenosti moderního světa.

O protestantském theologu Lagardeovi, který byl přepjatým nacionalém, praví M., že byl zřejmě původu francouzského. Lagarde byl však původu německého a jmenoval se Böttcher, jak dosvědčuje přírodopysce Jan Reinke v díle „Mein Tagewerk“ (161). Že císař rakouský byl „oficiálně zván svatým“ (197)? Kde? O stoické resignaci praví (190), že jí neuznává, protože je theistou. Neodpovídá pravdě, že největší filosofové římských a řeckých hlásali ideál humanitní (194). Slabé rozběhy některých stoiků zůstaly téměř nepovšimnuty ve veřejnosti. „Jsou dobré sbírky nejkrásnějších humanitních výroků z doby římského císařství, také od imperátorů“ (tamže). Že to nebrali vážně s těmi výroky, dosvědčují krutá pronásledování křesťanů. Kdyby apoštolé byli považovali Krista jen za pouhého člověka jako M. a byli by se ve svých kázáních omezovali na hlavní jeho přikázání lásky k Bohu a bližnímu, čeho by byli dosáhli? Byl by je pohanský svět proto pronásledoval? Byla by tato přikázání bez nauky o božství Páně nadchla k obdivuhodnému heroismu? Nebyla by jejich práce úplně vyzněla na prázdno? Krásně mluví M. o potřebě náboženské, o potřebě pohlavní čistoty. Ideál, o který se má usilovat, je, aby „i žena i muž až do sňatku zachovali pohlavní čistotu, a dalším ideálem musí být jeden muž, jedna žena pro celý život. To je velký úkol pro církev, školu, vládu.“ Kdo se z nich nejvíce o to zasazuje? Kolik tisíc žen proklíná rozlukový zákon! „Mám náboženství za nejdůležitější a nejhlubší sílu společenskou, která člověka organizuje nejen s nebem, nýbrž také s jeho bližním; víra v Boha a v nesmrtelnost v nejrozmanitějších formách doplňovala a ovládala víru v tento svět; náboženství sankcionuje etiku a mravnost a je tedy vždycky v nějaké formě politické... mravnost stala se nejdůležitějším výrazem náboženství“ (168). „Byl jsem vždycky theista, tedy důvěřuji v Prozřetelnost. Je-li Bůh, to znamená všemohoucí, vševědoucí, je logicky nemožné, aby tento veliký duch — nebo jakkoli ho jmenuj — neměl plán vesmíru. Je to jistě plán krásný, veliký, člověk do něho nemá co mluvit a nesmí se opovážovat být nadbohem. To je věc boží... Představuji si, že jsem dělník boží, já pracuji na jeho plánu. Je to jeho plán, abych já spolupracoval. Člověk musí usilovat, být Bohu podoben...“ (226, 227.) „Prozřetelnost je všude“ (232). „Bez víry v Prozřetelnost, bez víry v pořádek ve vesmíru nemohl bych žít, ještě méně pracovat pro společnost“ (228). Co praví o svých cestách, které vykonal jako president v různých

krajích naší republiky? „Kamkoli přijdu, stojí stranou od oficiální řady starší, často velmi stará žena, a vidím, pláče. Najdu ji očima, pozdravím rukou a ona pokřikuje mne nebo také sebe, nebo kývá. To jsem vídával od počátku, scéna nejmilejší. Stará žena, nikým na mou návštěvu nepřipravená, stojí a pláče, vím, co to znamená republika. Ta žena je můj duševní barometr“ (236).

Dr. Josef Vrchovecký.

* * *

Jan Petrus, *Za štěstím*. Román. Nakl. A. Neubert, Praha 1935. S. 359, 24 K.

Touha a shánka po štěstí není nějak zvlášť význačnou vlastností osob v tomto románě, výraznější než bývá u lidí vůbec, ale konečně ani méně přiléhavý název hodnotě díla neškodí.

Roztomilá sestra lékařova nalítla šikovnému prostopášníkovi, a bratr odhodlal se vyléčiti ji autopsií: v baru naskytla se jí příležitost uviděti a uslyšeti svého zbožňovatele bez přetvářky. Ujela bratrovi a mezi cizími lidmi v cizím místě hleděla se živiti jak se dalo, m. j. také prodejem vyřezávaných ozdůbek a obrazů, na něž náhodou našla u jednoho zájemce na čas odbyt. Touhu její po bývalém milovníku, který v nouzi se opět začíná hlásiti, ukrotil bratr poukazem, že je to zpustlík nakažený. Nákaza však nastala na štěstí mladé matky až po jejich setkání. Věrný ale pomíjený ctitel její, který ji stopoval i když bratr a jeho přítel o ní nevěděli, kde je, přihlásí se znova, tentokrát s větším štěstím.

P. spis. rád vypravuje, některé osoby jeho jsou hodně hovorné, i takto se dovídáme leccakých zajímavostí třeba i ne vždy zajímavých a s dějem románu ne vždy souvislých. — Rád dopodrobně popisuje, na př. s. 66: „Eva nespala, třeba měla oči otevřeny... nespala, ale spala přece, ale jinak než spí zdravý člověk“, a m. j. Na s. 183 o vdově, o níž vypravuje, podotýká pro jistotu: „Nebyla vdovou vždycky“! — Rád i moralisuje, což by neškodilo, kdyby na jiných místech nepsal proti svému snad dobrému úmyslu. — Rád místy mluví obrazně, na př. s. 201 o vlaku („Obr Dobr“) a nepozorném hlídači, ale zde by bezobrazná řeč byla účinnější. — Na s. 276 rozprávka o rovnoprávnosti žen vyústí v pravdivou jinak námitku: „Žena by rodila děvčata, a muž by byl vždycky zas matkou kluka, a v každé rodině by bylo tolik děvčat jako kluků.“ Ale nepochopitelným způsobem vyčítá této „moderní generaci“, že „páchne středověkem“ a že „dělá z ženy horší nádenici, než byla dřívě.“ Kdy to tedy bylo, to „dřívě“? — Na s. 102 a dále vypisuje p. spisovatelův učitel svoji teologii, přiměřeně hloupou. — P. spis. vydal již hezkou řadu knih pro mládež i pro dospělé, ale umění kompoziční ani v této poslední není na výši.

Henry de Montherlant, *Staří mládenci*. Nakl. Sfinx Bohumil Janda, Praha 1935. S. 231, 35. Evropská knihovna č. 15.

Ti tři staří mládenci čili celibatáři, jak jsou zvaní v originále, jsou francouzští šlechtici hasnoucího rodu, dva chudáci, strýc a synovec, jeden, bratr onoho, boháč. Oni dva nejsou sice pro činný a užitečný život jak náleží vyzbrojeni, ale kdyby jim třetí pomohl, neztratili by se snad docela; on však dává jen almužny a dobré rady. Šlechtická společnost v románě není nijak pestrá. Jest poměrně těch lidí přiměřeno, že společnosti nemají.

Román jest počten francouzskou akademií, a vůči tomu umlká, aspoň u nás, kritika, která jsouc upřímná by řekla, že neshledává román tak vynikajícím. I umělecká drobnokresba může unavovati, zvláště v ději, který vlastně má příliš málo živějších a hybných součástí, aby nenudil. Pravda, je tu přiléhavá ironie a sarkasmus na pokrytectví, jež už přestalo býti uvědomělým, jsou tu i podařené figurky vedlejší, ukázané (podle spis.), jak skutečně byly, ale ani přes ty přednosti nebojí se člověk při četbě, že bude brzy konec.

V překladě čteme, že kdosi „nedovedl anglicky“, jinde však po česku: „neuměl“; chlapec „se jí dovolil“, že si smí hrát; pronajmout m. najmout, a j. Co bude s úslovím „za vdana“?

Rozhled

Náboženský.

Mučeníctví.

V radostné velkonoční době zdá se řeč o mučeníctví jakoby rušivým tónem ve slavnostní symfonii. Katolická liturgie se jí přes to nevyhýbá — naopak vítězoslavná nálada oné doby právě vzpomínkami na mučedníky se osvědčuje a posiluje. Ipsi vicerunt . . . caput martyrum Christus . . . Jesu, fortitudo martyrum!

V záplavě zpráv o mučeníctví náboženských lidí v Rusku a Mexiku, které se již přijímají bohužel s jakousi lhostejností, překvapuje zpráva, že jistě ne malomyslný Pius XI uznal za nutné, německé poutníky z t. zv. III. říše v promluvě připravit na mučeníctví, jež jim snad bude doma podstupovati při výkonech života náboženského, katolického. Po 50 letech dějin Německa, v době frází o osobní svobodě a soukromém významu náboženství, po ujednáních německého konkordátu překvapuje tato částka „převratu“ tím více, že němečtí katolíci jako menšina v protestantské říši zažili opravdového mučeníctví víc než dost a v každé příčině osvědčili se tak, že směli doufat i klidný život podle svého přesvědčení.

Zatím jsou ve svých nadějích zklamáni, a to tím více, že příkoří se jim děje nikoli v nějaké revoluci, jak se ony vybíjejí v útocích na náboženství, nýbrž ve zdánlivě pravidelném chodu státní správy a v ohlase vůdcovských slov o významu náboženství. Vědí, že nespokojenost národně-politická, jež se vidí opuštěnou a takofka zrazenu vymoženostmi kultury a civilisace, zajisté vysoké, vyblíží se vlivem pokoutní, ale vábívé nauky nevďěčně na náboženství, jež národu k jeho výši pomohlo. Vědí to, a se zadostučiněním, arci bolestným, vidí, že se děje, co bylo předvídati, že totiž druhá část národního náboženství německého, protestantská většina v náporu proti křesťanství neobstojí. Když mythus, tedy mythus — nezáleží pak už tolik na tom, jaký, zda starozákonní či novozákonní či germánský či nějaký jiný. Liberální theologie protestantská je tu bezradná a bezmocná, a konservativní se vidí proti přesile.

Ona slova náměstka božského o možném mučeníctví katolických vyznavačů v Německu jsou zlověstná a vzhledem k jednání o doplňky konkordátu sotva bezdůvodná. Ostatně nemylme se, že v nebezpečí tom jest jen proximus ardens Ucalegon. Naturalismus a co z něho vyplývá, zápor nadpřirozena, jest módním, jelikož nepohodlnějším životním názorem vzdělanstva, málo myslícího a bez myšlení se vyžívajícího.

Náležel mezi taktická pravidla státníků, nedělati mučedníků, jelikož mučeníctví jest nakažlivé. Pravidla toho se, jak vidíme, namnoze nedbá, jako se nedbá jiného, rovněž zobecnělého, qui mange du Pape, en meurt: pohlaví, o které jde, v sebevědomí stouplí.

Nemohou sice ani oni zaručiti, že jejich stromy porostou do nebe — přesvědčení, že neporostou, nepotřebujeme se vzdávati, majíce daleko jistější záruky šťastných výsledků dějstva pod Prozřetelností, avšak poučení, jehož nám události poskytují, nemá u nikoho z nás vyjíti na marnost. Mučnictvím činným, obětovností v daných úkolech se nejlépe předejde mučnictví trpné, jest-li tak vůle boží!

★

Francie.

25.—27. dubna t. r. bylo v Lourdech t. ř. mírové triduum spolu na zakončení jubilejního roku. Papežským zástupcem byl tam sám kard. Pacelli, jenž i úředně francouzskou vládou přivítán (min. války Marin). Vzájemné poklony zdůraznily obrat v poměru obojí moci navzájem, který se strany vládní byl nedávno též osvědčen návštěvou min. zahraničí Lavala ve Vatikáně.

Pronikavé, na venek nápadné změny ve Francii dosud neviděti: zákonodárství jest ve všem (rodina, školství atd.) jak bylo „laické“, jen že tu a tam se nějaká příliš ostrá hrana obrousí, někde se řeholníkům vrátí (ovšem jako zbor) kdysi uloupený klášter, aby jej znova zbudovali a přispěli tak k umělecké gloire vlasti, tu a tam se dovolí vystavěti kostelík atd. Však také se katolíci ve vlastenčení předstihují!

Prošlo přes 60 let od prvního presidenta-katolíka (Mac Mahona) per tot discrimina rerum . . . , které víc a více řídil pařížský „Grand orient“ k ničení katolictví ve světě, především francouzském. Kolísavý fatalista Napoleon III přese vše zdání ochránce církve jí ve mnohém byl uškodil, aniž jako panovník může býti nazýván jejím nepřitelem — o císařovně Eugénii se říká, že byla nástrojem jesuitů, Napoleona III. nazýval však sám kavalírský František Josef I v soukromí ničemou —, ale za republiky se věci katolické ve Francii přímo řídily k úpadku. Šťastný jinak, až na Itálii, smiřovatel Leo XIII ve Francii šťastné ruky neměl, jeho rádcové jako Lavigerie nebo Rampolla se v tom směru mýlili. Čím více si Vatikán francouzské vlády nadcházal — nad j. křiklavý byl tehdy příklad, proti toliké síle konservatismu vůbec, třebaš i z velké části monarchickému v rozkaze, aby katolíci přilnuli k republice nejen v „changement de cocarde“ nýbrž v „changement d'âme“! —, tím ostřejším postupem jako na posměch odpovídaly ony, třebaš formálně konkordát napoleonský (I.) nezrušen; revoluce postupovala jemněji, ale tím škodlivěji.

Snad se i tam lidé mění. Jestli opravdu bez ohledu na zednářství nepochopitelné, že vládní směr, tak zlotřilý a prohnitý, na tak dlouho mohl ztročiti národ tak pokročilý a sebevědomý. Slepý nacionalismus!

Vývozním zbožím sice protiklerikalismus býti neměl (podle Gambetty), ale bylo přece a jest psychologicky nemožno, aby úředníci protináboženské vlády, jistě podle toho vybíraní, ho nevyváželi a

nešífili. Je známo, že v zemích misijních nadržují na př. buddismu a mají přímo i nepřímo práci misijní, ač jejich vlast velikou měrou na ni přispívá. Té doby půjde o veliký zápas Francie s islámem v severní Africe, o němž i moslimi soudí, že dopadne v neprospěch Francie politicky, ať nábožensky dopadne tak či onak. Jest-li klerikalismus, jak se říká, zneužíváním náboženství pro politiku, Francie jistě z něho těžila nejvíce.

Radostné zprávy o náboženském pokroku ve Francii znamenají opravdu světlé okamžiky z jejího katolického probouzení, náležitou reklamou ve světě ohlašované, pro celý svět povzbudivé, ale k opravdovému pokatolčení francouzského, namnoze nektěněného obyvatelstva jest ještě daleko. Bůh dej, aby nynější obrat i tam, níže a šíře, se projevil! Slavnosti samy k němu sice mohou přispěti, ale ještě ho neznamenaají. Dobře jest, když se o nich svět doví, ale nedobře jest, jejich význam uspávavě zveličovati.

Lourdy, k nimž jinak dosti lehkověrná Itálie se dlouho chovala upjatě, byly touto slavností okázale vyznamenány. Že tamní události vyvolávají více ruchu v cizině nežli v samé Francii, kde by přece už dlouho měly působiti náboženský převrat a zatím míjejí beze zvláštní pozornosti, jest opravdu nápadné. Podotknouti ovšem dlužno, že z Paříže nejvíce se šířila nauka o *suggesci* a *autosuggesci*, často divotvorněji znějící nežli samy zázraky. Slavnostní zakročení Vatikánu v tomto případě posloužilo nejen sblížení s Francií, nýbrž i slávě Lourd, které ostatně co do slavností jsou již jako divadlem světa.

★

Anglie.

Královské jubileum slaveno i katolíky, kteří při té příležitosti připomínají, že tento král byl prvý, který panovnickou přísahu složil na slova pro katolíky méně potupná, než bývalo dosud, třebaž to není jen jeho zásluhou; i anglická politika se mění. Nápadno bylo, že, jistě jen z důvodů politických a ceremonielních, dvůr nebyl zastoupen při pohřbu kard. Bourne, prvního katolického hodnostáře v říši.

Ze zpráv o tomto pozoruhodno jest, že co do přirostku katolíků v Anglii samé upozorňoval na zásluhu irských přestěhovalců do Anglie o něj a neschvaloval přepjatých zpráv o přestupech Angličanů samých: katolická věc jest i mezi těmi zajisté na postupu, ale potřebovala by více hlasatelů a větší volnosti. Jednání Halifaxova s kard. Mercierem sledoval ovšem s velikým zájmem, ale zase ne s tolikým optimismem jako jiní. Co do postupu nezamlouvalo se mu a neslibovalo v jeho přesvědčení mnoho úspěchu to, že se jednalo na půdě mimoanglické a bez účasti a rady, takofka bez vědomí hierarchie anglické, která přece samozřejmě tu mohla spolupůsobiti nejplatněji jak schopností svých zástupců, tak jejich daleko ne byrokratickým postavením v lidu a kněžstvu.

★

Mnišstvo pravoslavné na východě

prožívá, jak pochopitelně, podle polohy svých bydlišť různým způsobem převraty doby, ale celkem se k příčinám zkázy, jež mu hrozí z bezbožeckého násilí, pojí příčiny vnitřní, úpadkové. Že se z mnišstva brali členové hierarchie, bylo odůvodněno hlavně příčinou vnější, t. j. celibátem, méně duševními schopnostmi. V nynějším mnišstvu jest málo kněží, a ti nejsou vždy nejvzdělanější z mnichů; touha po kněžství není celkem velká. Zbožnost se pěstuje hlavně modlitbou v chóru, při níž ale jen menšina se činně účastní, většina jen poslouchá. Modlitba rozjímavá se právě v tomto prostředí, tak náchylnému k dumání a přemítání, nepěstuje; jen ti, kteří umějí čísti, si ji nahrazují četbou. K sv. přijímání se přistupuje týdně, většinou měsíčně. Zpovědníky vybírá představený z kněží.

Askese jest přísná. Zákaz masa jest bezvýhradný, i pro nemocné! Ale i mezi pokrmy, jež nám jsou postními, jsou tam některé jenom někdy dovoleny (mléčné, vaječné); v postě předvelkonočním jen ústřice jsou dovoleny každý den, ryby jen o zvěstování P. Marie a květné neděli. Mnoho askese pozůstává v prostracích! Duch její jest vůbec více negativní, lhostejnost k věcem světa. Ale život je to dosti strohý, nám těžko představitelný.

Soukromého majetku není, vše náleží klášteru, který mnohdy, aspoň dříve, byl velmi bohatý. Výtěžek práce náleží jemu. Oblek svůj si každý pere sám. T. řecení i diorythmoi, zastoupení zvláště na Athosu skoro polovicí, ponechávají si pohyblivý majetek, přinesený nebo nabytý (na př. malbou a prodejem obrázků a pod.), třeba jim klášter dává stravu a otop. Žijí po 7—8 pod jedním „otcem“, jenž je „adoptoval“. Z těch se ročně volí společný představený těchto skupin, jež mají i společný kostel.

Na východě a na jihovýchodě nám blízkém vlády hledí pohnouti kláštery, aby se více věnovaly zájmům lidu, zvláště hospodářským. Jsou to jakési „útoky“ na starobylý způsob toho života, který za nových potřeb sám svou neplodností se přežije, ja opravám nepřístupen.

★

Protoevangelium.

K poznámce na s. 160 o textě Gn 3, 15 v patristice budiž dodáno, že v Innsbr. Ztschr. f. k. Theol. (1935, 313) recensent Fr. Mitzka vidí v díle Drewniakově hyperkritiku a poukazuje proti ní na výroky Justina, Irenaea, Tertulliana a Epifania, v nichž ovšem zase on čte více důkaznosti než D.

Vědecký a umělecký.

Dvojitá pravda.

Pověstná je zásada, přičítaná některým období nově probuzeného filosofování a některým jejich představitelům, že totiž jest možno, aby nějaká pravda, nebo řekněme raději poučka čili věta, byla pravdivou a tedy platnou v theologii, ale nikoli ve filosofii, a naopak. O filosofu Pomponatiově z 2. pol. 15. stol. se proto říkalo, že jako theolog má býti nebo bude upálen, jako filosof puštěn.

Náleží k jiným, nikoli řídkým paradoxům dějin vědy, že věc, jako jest na př. tato pravda o dvojitě pravdě, po staletí se opakuje a na konec se neví, byla-li kdy. Domněnka o této nauce vznikla ze zpráv o t. ř. *averroistech* (12. stol. a d.), z nichž některým tato nauka přičítána. Naproti tomu jiní praví a dovozují, že *v ý s l o v n ě* hlášána nebyla, ani *averroisty*. Domněnka o ní vznikla odtud, že někteří rádi kladli vedle sebe a proti sobě rozporné věty z Aristotela, po př. z Averroesa, a z katolické theologie, aniž se i jen pokoušeli, rozpory smírně vysvětliti. Ba praví někteří i v nově, že nejednou *averroistům* z pařížské artistické fakulty šlo jen o to, aby oním protikladem theologie poškodili a uvedli v rozpaky. Pokud nauka ta, jinak, jak řečeno, theoreticky nehlášaná, mohla býti brána vážně, souviselo by to dle jiných s voluntaristickým bludem (14. stol.), že Bůh může učiniti možným i nemožné, tedy že i věty rozporné mohou býti pravdivé.

Takto, zdá se, zmizí opět jeden klep z vědy.

★

Filosofie služkou theologie.

Nejvíce se nad touto „služebností“ rozčilují ti, kteří z filosofie znají málo, z theologie nic.

Na vysvětlenou třeba si napřed uvědomiti, že filosofii se tehdy, kdy ona věta zobecňovala, rozuměly všechny světské, mimonáboženské předměty, netheologické fakulty, nikoli jen vlastní filosofie.

Jádro věty té je toto. Podle přesvědčení starých učitelů církevních a všech myslitelů náboženských lidský rozum vystupuje svými přirozenými schopnostmi a výsledky jejich práce výše k Bohu, o němž arci může sám ze sebe mysliti jen tak, jak se z pozorování naučil, tedy v obrazech a podobenstvích (analogiích) z konečného, zkušenosti lidské přístupného světa. Bůh pak, jenž přirozeně rozumného člověka stvořil, avšak k nadpřirozenému cíli, a tedy životu, jej určil, přichází snaze jeho o poznání vstříc a nadpřirozeným zjevením v nadpřirozeném světle jeho přirozené poznatky opravuje a doplňuje, pokud člověk zde toho schopen.

Smysl oné věty u křesťana není leč: přirozené poznatky jsou a

mají býti stupni k poznatkům vyšším. A záporně: pravdy zjevené rozhodují konečně o pravdivosti poznatků přirozených, jichž věřící nemůže uznati za pravdivé, přiči-li se oněm — rozuměj: pravdám j i s t ě zjeveným!

Toť vše!

★

nn. — Ke sporu o Hostýn.

Tetzelova kronika o Tatařích u Kl. Hradiska. V článku „Ke sporu o Hostýn“ (Hlídka, 1933, 288) jsem ukázal na podrobnosti v kronice Tetzelově kolem r. 1600 sepsané, jež dokazují, že autor měl nějakou starou a spolehlivou předlohu a že je nemožno mínění Novotného, že Tetzel snad čerpal ze starého klášterního podání. Referent ČMM (1934, 447) Šk. o tom napsal, že je to marná obrana, aniž svého úsudku vůbec nějak odůvodnil. Uvádím zde tedy citát z Tetzela, v němž se nám představuje pisatel od Tetzela zcela odlišný a jeho starší. O opatu Robertovi (dle Volného, KT, Olm. Erzdiöc. I., 348 vedl klášter v l. asi 1240—1267) totiž čteme: „Quicquid enim ad hunc usque diem in hoc Gradiensi monasterio devotionis, regularum institutionis sacrarumque consuetudinum observatur, eius prudentia ordinatum nemo ambiget“ ... (Zem. arch. mor. Rkp. Cer. II, 385, fol. 55a). Kdo zná klášterní život, ví, jak citlivě reaguje na časové poměry, a proto je zholdera nemyslitelno, že kolem r. 1600, kdy Tetzel svou kroniku psal, bývali by se premonstráti na Hradisku ještě řídili předpisy pocházejícími z doby obnovy kanonie po tatarském vpádě, i nezbyvá nežli připustiti, že slova „ad hunc usque diem“ znamenají dobu opatu Robertovi ještě blízkou, čili, že pisatelem oněch řádků byl jemu ještě blízký vrstevník. V tom nás i utvrzují slova „nemo ambiget“, jež prozrazují, že opat Robert žil ještě v živé paměti hradištských premonstrátů, kteří v jeho konstitucích spatřovali obnovu řeholního života po vpádě tatarském. Tetzel měl tedy před sebou skutečně starou klášterní kroniku, jejíž pisatel se uvedenými slovy tak zřetelně odlišil od Tetzela. Mimo to i jiné ještě podrobnosti prozrazují dobře informovaného pisatele souvěkého. Na uvedeném již foliu čteme dále: „Insuper circumcinxit claustrum ex omni parte muro et cum fossa munivit muros antiquos et fragiles ... muros etiam novos, qui erant necessarij, statim erexit.“ Rozeznáváte staré opevnění kláštera od nového, po r. 1241 vybudovaného, to dovedl jenom souvěkovec, stejně jako zase jenom vrstevník mohl napsati, že Robert učinil tak hned. Že závěr o staré a spolehlivé předloze byl zcela správný, to dokazují dva historikové Tetzela dobře znalí, Teige a Bretholz. Teige o Tetzelově kronice (Zpráva o pramenech kláštera Hradiska, VSN, 1893, 7) napsal: „Po jmenovaných annálech (totiž hradištsko-opatovických) nejstarší kronikář kláštera hradištského Tetzelius, neměl-li ony přímo ... měl alespoň jistě pramen starý, s oněmi příbuzný“ a dokazuje své mínění

juxtaposicemi. O Robertově obnově Kl. Hradiska Teige píše (tamže, 50): „Podrobné jest a všude povahu dobré zprávy má vypravování Tetzelo.“ Bretholz (Die Tataren in Mähren etc. ZVGMS, I, 61) píše o též kronice: „Die zuverlässige Nachricht von der Zerstörung des Klosters Hradisch bietet aber ferner einen wichtigen Beleg dafür, dass der Tatarenzug bei Olmütz vorüberkam.“ Jinde (60) píše o Tetzlově záznamu o 14denním pobytě Tatarů v klášterní vsi Oldřišově u Opavy: „Für diesen aus einer echten Urkunde geschöpften Hinweis erhalten wir eine willkommene Bestätigung in einer allerdings jüngeren, aber zuverlässigen Quelle, der Tetzelschen Chronik.“ Můžeme tedy říci, že hodnověrnost a starobylost předlohy Tetzlový je tím sdostatek proti Šk—ovi obhájena.

Klášteř Hradisko a Hostýn. Kronika Tetzlova, lépe řečeno, zpráva ztracené jeho předlohy, udržovala v klášteře Hradisku paměť na tatarský vpád. Není proto bez zajímavosti, že právě v této souvislosti (boje s Tatary v r. 1241) byl opat hradištský Vanka pozván (1721) na Hostýn, aby tam konsekroval základní kámen k poutnímu chrámu. Z toho lze souditi, že církevní kruhy moravské věděly o osudech kláštera Hradiska v r. 1241 právě tak jako o Hostýně a proto pověřily opata Vanku čestným úkolem příslušejícím jinak pouze biskupovi. To jest tedy nové, nepřímé svědectví o hostýnské pověsti, jejím předmětu i stáří. (Srv. Vídenský, Sv. Hostýn, 35.)

Bretholz o hostýnské pověsti napsal v též studii toto: „Cruger erzählt eigentlich nichts mehr, als dass die Bewohner von Holleschau, wie allerwärts in Mähren, sich vor den Tataren in die Bergschluchten flüchteten und hiefür an geeignetsten den nahen Berg fanden.“ Píše pak, kterak se lid modlil k P. Marii o pomoc a z vděčnosti za vyslyšení prý tam postavil milostný obraz. Bretholz při tom zdůrazňuje, že Crugerius ještě nepíše nic o boji na Hostýně a pokračuje: „Nach solcher Wahrnehmung müsste man die paradoxe Behauptung aufstellen, dass es auch historische Sagen geben könne, die sich im Laufe der Jahrhunderte zurückbilden, während doch stets als ein Merkmal derselben gilt, dass sie sich von Generation zu Generation fortentwickeln, dass sie gleichsam nur mit ihrer Wurzel in dem festen Gestein der wahren Begebenheit haften, die Krone sich aber immer üppiger entfaltet.“ Bretholz tedy připouští historické jádro hostýnské pověsti, an v uvedené studii ukázal jinak na celou řadu fals v Bočkově diplomatáři právě z doby tatarského vpádu.

Hostýn a Žarošice. Šk. ve zmíněném referátu v ČMM snaží se podvrátiti starobylost hostýnské tradice i jakousi (dle něho) prý možnou analogií mezi Hostýnem a Žarošicemi. Prvním „důvodem“ pro analogii Hostýn-Žarošice (prý) jest fakt, že v Žarošicích byl v r. 1411 starý kostel, ale z historických pramenů vysvítá, že v tomto případě slovo „starý“ sloužilo pouze k odlišení staršího kostela od mladšího a nikoliv k označení starobylosti. Tak prý tomu

mohlo býti i s označením hostýnské kaple z r. 1633: „Templum antiquum, non consecratum.“ Šk. však zapomenul říci, od kterého kostelíka na Hostýně měl se onen starý odlišovati svým názvem, když jiného tam tehdy ještě vůbec nebylo! Že název „templum antiquum non consecratum“ znamenal skutečně starobylost, to vysvětluje z relace kroměřížského rektora z r. 1641, která zná „vetustissimum . . . sacellum“. Nikdo nebude zajisté pochybovati, že „vetustissimum“ znamená v tomto případě kapli starobylost. Tím padá první Šk—ova námitka.

Druhá „analogie“ Hostýna se Žarošicemi prý spočívá v jakési poustevně, z níž prý se vyvinulo poutní místo. Zde je té obdobnosti ještě méně, neboť poustevna na Hostýně (letní a zimní) byla založena hr. Rotalem kolem r. 1749 (Videnský, Sv. Hostýn, 27), kdy již Hostýn se skvěl ve své staré slávě, a proto nemohla dáti vznik poutnímu místu. Právě naopak! Tím tedy padá i druhá námitka Šk—ova.

Šk. se snaží znehodnotiti hostýnskou tradici i domněnkou, že „kaple na Hostýně r. 1633 připomínaná byla asi nějaká soukromá kaplička.“ Ať soukromá, nebo nesoukromá, na tom nezáleží! Že to nebyla podprůměrná kaplička, je nejlépe viděti již z protokolu gen. visitace z r. 1625, který praví, že „dvakráte za rok chodívají velice četná procesí na sv. Hostýn.“ (Videnský, u. d., 22). I v r. 1641 líčí kroměřížský rektor Hostýn jako dostaveníčko věřících z celého kraje, penitentů bylo tam tolik, že kněží zpovídali ve dne i v noci. Tato svědectví, přesvědčivě dokazují, že kaple hostýnská, byť i nepatrná, nebyla žádnou obyčejnou „privátní kapličkou“, nýbrž velmi důležitým náboženským ohniskem širokého kraje. A letopočty 1625 a 1641 samy sebou dokazují, že pověst hostýnská (na kterou naráží relace z r. 1641) existovala již dávno před Balbínem a Crugerem a nemohla tedy býti žádným z nich vymyšlena. A nejméně pomoci mohl jezuitům v tomto směru poskytnouti hr. Rotal, který v r. 1641 (kdy máme první náražku na vítězství spojené se jménem Hostýna) ještě neměl o Hostýn vůbec žádného zájmu, jelikož panství holešovské koupil až teprve v r. 1650. Tím padá další námitka Šk—ova.

★

nn. — Svátek sv. Cyrilla a Metoděje v Klášteře Hradisku.

Dle diaria z l. 1734—41 (Zem. arch. mor. Klášter Hradisko, Rkp. č. 8) kázalo se v r. 1741 v jmenovaném opatství jenom „moravsky“ s poznámkou, že „(concio) germanica nulla esse solet.“ Ježto jindy bylo vždy české a německé kázání, tedy je to důkazem, že na svátek sv. apoštolů slovanských pohlíželi hradistiští premonstráti jako na svátek národní.

★

hd. — Hvězdná obloha v červnu 1935.

Okolo 9. hodiny večerní padají na začátku června pod obzor poslední zástupcové zimní krásky a to souhvězdí Malého psa s Prokyonem, a souhvězdí Blíženců s Kastorem a Polluxem. V tu dobu prošla v severní části oblohy prodlouženým poledníkem Kassiopeja v dolní kulminaci a blíží se poledníku v dolní kulminaci souhvězdí Vozky se zářící Capellou-Kozičkou, která se nepokojně mihotá a třepetá v párách severní oblohy nízko nad obzorem. Obě tato souhvězdí, totiž Kassiopeja i Vozka-Auriga, jsou souhvězdí obtočnová neboli circumpolární a proto neklesají nikdy pod obzor, nevycházejí a nezapadají, ale neustále krouží okolo severní točny. Na této dráze okolo severní točny kulminují neboli vrcholí tato souhvězdí každého dne dvakrát, a sice: když vrcholí v našem nadhlavníku neboli nad našimi hlavami — to jest jižně od severní točny, mluvíme o horní kulminaci, a když tatáž souhvězdí dosáhnou její nižšího bodu své dráhy na severní části oblohy, procházejíce tam velmi nízko nad obzorem prodlouženým poledníkem, mluvíme o dolní kulminaci.

Souhvězdí Blíženců jest ono souhvězdí, v němž slunce dosahuje dne 21. června každého roku svého nejvyššího bodu na obloze, kterým okamžikem nastává astronomické léto. Jest pak nejdelší den: 16 hodin a nejkratší noc: 8 hodin. K zapadlému souhvězdí Blíženců řadí se pak další souhvězdí ekliptikální, jimiž prochází slunce, když klesá z nejvyššího bodu své dráhy, až dosáhne 24. září rovníku a sice v souhvězdí Váh, mluvíme pak o podzimní rovnodennosti. Od rovníku klesá slunce pak ještě níže na své dráze, až 22. prosince dosáhne její nižšího bodu své dráhy ve znamení Kozoroha. Mluvíme pak o zimním slunovratu. Máme pak nejkratší den: 8 hodin a nejdelší noc: 16 hodin.

Letošního června máme vzácnou příležitost, všimnouti sobě dráhy, kterou slunce koná každého roku, když z nejvyššího bodu své dráhy sestupuje dolů, poněvadž tuto dráhu nám letos v červnu až nápadně vyznačují tři zářící oběžnice, které nám zároveň ukazují ona souhvězdí, kterými slunce při tom prochází. Tato souhvězdí ekliptikální, následující po zapadlých Blížencích, jsou: V sousedství Blíženců jest malé souhvězdí Raka, nejbližší k jihozápadu, dále k jihu souhvězdí Velkého Lva, ještě dále k jihu souhvězdí Panny, dále souhvězdí Váh a konečně ještě dále a hodně nízko nad obzorem souhvězdí Štíra.

Jak nyní lze tato souhvězdí zjistiti? Nic jednoduššího nežli toto. Vezmeme sobě k tomu za pomocníky tři skvělé oběžnice, které nám v červnu krásně naši večerní oblohu. Na západní obloze vidíme zářiti jasnou Venuši, která v polovici června jest asi uprostřed souhvězdí Raka a sice u vzpomenuté už zde hvězdokupy Praesepe-Jesličky, které hlídají dvě malé hvězdičky, zvané Oslíček, severní a jižní. Jeslíček a Oslíčků asi vidět nebudeme, poněvadž je Venuše svým leskem přezáří.

V sousedství Raka, směrem k jihu, jest souhvězdí Velkého Lva, tvořící velký kosodélník, v němž září bílý Regulus. Nad Velkým Lvem, směrem k polárce, rozkládá se souhvězdí Velého Vozu. Pod Velkým Lvem, směrem k obzoru, jest malé souhvězdí Poháru. Dále k jihu od Velkého Lva jest velké souhvězdí Panny, v němž vévodí jasná, bílá Spika-Klas. V souhvězdí Panny provedl letošního roku červený Mars onu záhadnou kličku neboli smýčku, nevysvětlitelnou starým hvězdářům. Nyní už putuje přímým směrem od západu k východu, okolo 16. července bude procházeti nad Spikou-Klasem, a poskytne nám pěkný a líbivý pohled, když v malé vzdálenosti od sebe potkají se bílá Spika a červený Mars. Mars pak už bude dále putovati do sousedního souhvězdí Váh, v němž vystupuje zrovna pohostinsku bílý Jupiter, jehož Mars dosáhne asi 27. a 28. srpna tohoto roku. Mars bude pak zase procházeti pod Jupiterem a zase budeme míti potěšení, pokochati se pohledem na ladné seskupení bílého Jupitera a červeného Marsa. Ještě dále od souhvězdí Váh, směrem jihovýchodním, jest pěkné souhvězdí Štíra, v němž září nápadně červený Antáres, ovšem hodně nízko nad obzorem, takže se topí přímo v parách a mlhách nad obzorem a proto nepokojně se mihá a třepetá, a poskytuje pěkný pohled v obyčejném kukátku. Když sobě nyní spojíme v duchu červeného Marsa v Panně s bílým Jupiterem ve Váhách přímou čarou, půjde tato spojka téměř vodorovně nad obzorem. Podíváme-li se nyní na bílého Jupitera a červeného Marsa směrem nahoru, k našemu nadhlavníku, uvidíme tam asi uprostřed oblohy žluto-červeného Arktura v souhvězdí Bootes-Volař, jenž tvoří s Jupiterem a Marsem pěkný trojúhelník.

Ekliptika, čili dráha slunce a ovšem že i naší země a měsíčka našeho jest v měsíci červnu tohoto roku na večerní obloze vytýčena a poznačena způsobem až nápadným a přímo do očí bijícím. Nejzápadnějším mezníkem ekliptiky jest Venuše-Krasopán v souhvězdí Raka, druhým mezníkem ve směru jiho-východním jest souhvězdí Velkého Lva a v něm bílý Regulus. K Velkému Lvu se dále řadí souhvězdí Panny, v ní bílá Spika a červený Mars. S Pannou sousedí souhvězdí Váh a v něm zářící bílý Jupiter. A tuto nápadnou řadu skvostných, bílých a červených oběžnic a stálic končí nízko nad obzorem stojící Štír a v něm červený Antáres. Následující ekliptikální souhvězdí Štělce, sousedící se Štírem, jest už nenápadné a nepatrné a vychází až později v noci. Každému milovníku přírody, který se rád podívá na něco pěkného, se velmi důrazně a naléhavě doporučuje, aby za některého pěkného červnového večera podíval se jenom obyčejným kukátkem na tyto nebeské skvosty, zároveň v barvách zářící a hýřící, totiž na bílou Venuši v Rakovi, na bílého Regulusa ve Velkém Lvovi, na bílou Spiku a červeného Marsa v Panně, na bílého Jupitera ve Váhách a na červeného Antáresa ve Štíru. Neopomeňte ovšem při tom zároveň podívati se v končinách nebeských nad Marsem a nad Jupiterem na žluto-červeného Arktura ve Volařovi-Bootes. Stálice ve Volařovi nad Arkturem tvoří podobu

podobnou drakovi našich chlapeckých let. Vedle tohoto draka, po jeho levé východní straně leží malé, ale líbezné souhvězdí Severní koruny, mající podobu členky, určené zdobiti nějakou vzácnou a vznešenou hlavu. Nejjasnější hvězdou Severní koruny jest bílá, zářící Gemma, což značí drahokam, kteréžto pojmenování skutečně se hodí pro tuto líbeznou hvězdičku. Další soused Severní koruny k východu jest velké souhvězdí Herkules, mající podobu velké, poněkud roztažené písmeny H. V horní části této písmeny H, a sice na té straně k Severní koruně, postřehne velmi bystré oko malý, šedý mráček. Není to mlhavinka, je to vlastně hvězdokupa, tedy shluk hvězd, jichž je tam na malinkém prostoru stěsnáno více než 5000. Vilém Herschel tvrdil, že tato hvězdokupa obsahuje asi 14.000 hvězdiček. V seznamech nebeských předmětů je tato hvězdokupa poznamenána značkou M 13 a jest jedním z nejkrásnějších předmětů, které na obloze lze viděti. Ovšem že jenom ve větších dalekohledech. Naše skromné prostředky na to nestačí. Dobrým kukátkem tam lze viděti nanejvýše malý, šedý mráček.

Pod Herkulem, směrem k obzoru dolů, rozkládá se veliké souhvězdí Hadonoše s hadem. Sáhá až ke Štíru a k Váhám, ale jest celkem nepatrné a bezvýrazné, kdyžt se skládá ze samých malých hvězdiček. Za to východně od Herkula zdraví nás jasná, bílá Véga v souhvězdí Lýry, za Véga postupuje bílý Deneb v souhvězdí Labutě, a pod těmito dvěma stálicemi bílý Attair v souhvězdí Orla. Tyto tři bílé stálice: Véga, Deneb a Attair tvoří téměř rovnoramenný trojúhelník, jehož hrot jest obrácen dolů k obzoru. Tento význačný a nápadný trojúhelník je znakem letní oblohy.

Na začátku června lze na západní obloze po západu slunce pozorovati Merkura. Je sice hodně nízko nad obzorem, a proto nelze ručiti za to, že jej naleznete v těch místech, kde slunce zapadlo, ale bude-li jasná obloha a čistý vzduch, pokuste se o to, při ttochu trpělivosti a vytrvalosti budete míti snad štěstí. Saturn vychází okolo půl noci.

Rozkošné pohledy nám poskytne v prvních dnech června uzounký srpek přibývajícího měsíce. Dne 2. června bude zrovna státi v blízkosti Merkura, dne 4. června připutuje k Venuši-Krasopaní, nad níž bude zářiti Kastor a Pollux v Blížencích. — Ve dnech od 10. do 13. června bude přibývajcí měsíc, blížíci se již téměř úplňku, postupovati v blízkosti Marsa, u něhož bude 10. června, dne 11. června bude u Spiky v Panně, a 13. června se pokloní Jupiterovi.

Slunce vstoupí dne 22. června ze znamení Blíženců do znamení Raka, a sice v 9 h. a 38 m. Tím okamžikem nastává astronomické léto, jest nejdelší den: 16 hodin, a nejkratší noc: 8 hodin. 30. června jest částečné zatmění slunce, v našich krajinách však neviditelné.

Vychovatelský.

m. — Současná literatura a střední škola.

O tomto také u nás ne dosti vyjasněném námětu uvažuje v krakovském *Przegl. Powsz.* (1935, č. 3) prof. Ludw. Skoczylas a redakce podává jeho článek k veřejné diskusi: Má se učití moderní (polské) literatuře ve škole?

Autor ukazuje, že je v této věci veliký zmatek. Úřady školní zachovávají tu rezervu, ale mnozí inspektoři při zkouškách dospělosti požadují znalost četby i nejmladších spisovatelů, a proto horlivější učitelé konají sami výběr četby, ne vždy šťastný. Tak na některých gymnasiích, a to koedukačních, probírají spolu s mládeží erotismem přeplněný román Choromaňského „Závist a medicina“, jinde Żeromského „Dějiny hříchu“, Kasprowiczovu „Salome“ nebo díla Danilowského.

Poslední tři patří ovšem ke starším, dnes již zemřelým spisovatelům, v jejichž tvorbě naleznou se lepší díla, výchovně nezavadná. Ale mnohem těžší jest otázka u spisovatelů nejmladších. Polskou literaturu postihl zvláštní osud, že na rozhraní jejích nových dějin, tedy za války nebo hned po válce vymřeli skoro všichni přední zástupcové předválečného pokolení. Velká většina současných spisovatelů jsou lidé noví, kteří přetrhli dosavadní tradici. Dnes ještě nedovede nikdo bezpečně uhodnouti, kteří z nich přejdou skutečně do literatury a budou potomstvem čtení. Ale už teď možno tvrditi, že mezi nimi není velikých talentů: ani jeden ze žijících spisovatelů nedovede býti takovým „vladařem duší“, jako byli své doby Prus, Sienkiewicz, Żeromski, Wyspiański, Kasprowicz.

Ale ani díla těch, kteří spisovatelskou technikou a novými prostředky uměleckého projevu nejvíce vynikají nad průměr (Marja Dabrowska, Mich. Choromański, Kaden-Pandrowski, Ferd. Goetel) nehodí se za četbu pro školní mládež: jsou to většinou reportáže, jejichž dějištěm bývají nejčastěji vězení, nemocnice, soudní síně, noční útulky, bary, tančírny, policejní komisarjáty a pod. Jejich realismus je často hrubě přizemní a je dalek všech ušlechtilějších prvků, které by povznášely mládež nad úroveň nejnižších životních funkcí. Horečný spěch, jenž vyznačuje dnešní spisovatele a jenž je výrazem nepokoje našich dob, vydává díla vnitřně rozháraná a nedozrálá.

A stejně je tomu s lyrickou poesií, která pěstuje jen kult formy a od války proběhla řadou „směrů“, od futuristů a skamandritů až k avangardistům a surrealistům. Učiniti tuto poesii pochopitelnou mládeži vyžadovalo by velké námahy, a její užitek byl by pramalý.

Mnohé z těchto vývodů platí také u nás, kde se rovněž někteří středoškolské učitelé předstihují v zavádění nejnovější literatury do školy.

m. — Zakázaná kniha v životě dospívající mládeže.

Tuto důležitou otázku rozebírá polský paedag. spisovatel Dr. Jan Kuchta v souboru studií, jež otiskoval po dva roky ve Lvovském paedag. časopise Muzeum a nyní vydal i samostatně (srv. Przegl. Powsz. 1935, č. 5). Podkladem jeho práce je hlavně obšírný anketový materiál, sebraný částečně mezi středoškolskými profesory, většinou pak (asi 1800 odpovědí) mezi studující mládeží.

Z odpovědí viděti, že subjektivní názory o zakázané knize jsou nejednou velmi mylné: počítají mezi ně někdy knihy úplně nevinné, nejčastěji však jde o knihy špatné i velmi špatné. Autor rozřizuje je do těchto skupin podle obsahu: dobrodružné, sensačně-kriminální, erotické, sexuální (pornografické), společenské, náboženské a přírodovědecké. Obor zájmů je širší u chlapců než u děvčat, která méně čtou knihy z posledně uvedených skupin.

Základní důvody, proč mládež čte takové knihy, jsou: hříšná zvědavost, žádost po nedovolených požitcích, touha rozřešiti si různé záhady, vzpoura proti zákazům, špatně chápáná ctižádost. V zakázané četbě nejvíce jsou zastoupeny, a to i u mladistvých čtenářů, r o m á n y. Mládež málo se tu řídí důvody uměleckými nebo podobnými, ale často nižšími. O tom svědčí na př. údaje o četbě spisů Žeromského: díla nezávadná jsou percentuelně na posledním místě, kdežto na prvním místě jsou romány „Věrná řeka“, „Krása života“ a „Dějiny hříchu“.

V pozdějších letech čte mládež stále častěji knihy vědecké nebo p s e u d o v ě d e c k é. Za zvláště vážnou pokládá autor skupinu knih obsahu náboženského na podkladě probouzejících se tehdy náboženských těžkostí. Tento oddíl přináší mnoho látky k psychologii mladistvé zbožnosti. Po 17. roku života vystupují jako další etapy ve snaze po synthese světového názoru tyto zájmy spolu s příslušnou četbou: přírodovědecké (evolucionism, dědičnost, anatomie člověka), filosofické (Nietzsche, Schopenhauer atd.), meta-psychické jako náhražka náboženství (spiritismus, sugesce, hypnóismus, magie, okultismus atd.), psychologické (charakter, psycho-analyse), společenské i politické.

Autor vyšetřuje také v ý c h o v n é p ů s o b e n í zakázané knihy na mládež. Spravedlivě uvádí, že mívá časem jisté, třebaš neveliké kladné následky, neboť probouzí zálibu v četbě, informuje o sexuální životě (mládež má raději tento způsob než ústní poučení), uspokojuje jako náhražka hlad po erotických dojmech, usnadňuje poznání skutečného života a připravuje k životnímu úkolu. Obecně však má rozhodnou převahu neblahý vliv, neboť špatná kniha dráždí smysly, podněcuje k sexuálními zlým návykům, rozvrací duchovní rovnováhu mladého člověka, vyvolává potíže a rozpory v náboženském životě, zabíjí mladistvý idealismus, znechucuje život, vytváří bludné ponětí o cíli života a působí mnohdy osudně nejen na jednotlivce, ale i na celé třídy a spolky.

Z těchto faktů vyvozuje autor paedagogické důsledky. Pud po knize nenáleží ničit neb otupovat, ale třeba jej řídit a šlechtit tím, že poskytujeme, po případě i podstrkujeme dobrou četbu z oboru mladistvých zájmů. Třeba dáti mladým možnost projednati záhady, které je trápí. Bezohledně odstraňovati pornografii a kriminalistiku. Nejjistějším prostředkem však zůstane: nábožensko-mravním působením vytvářeti v mladých duších vnitřní odolnost proti těmto špatným vlivům „zakázané četby“.

★

ml. — Největší seminář v Evropě.

V neděli 12. května posvětil milánský arcibiskup kard. Schuster největší seminář v Evropě, seminář své arcidiecése ve Venegono. Papež poslal mu při této příležitosti velmi lichotivý příspěv, v němž se raduje z tohoto velikolepého díla. Jest pak seminář tento skutečně dílem mohutným. Je to vlastně dar arcidiecése milánské papeži k jeho zlatému kněžskému jubileu. Myšlenku tuto pojal zemřelý kard. Tosi, který dne 6. února 1928 požehnal základní kámen semináře. Najítí prostředky bylo nemalou prací. A přece v této době krise milánská diecése vystavěla sama seminář z milodarů. V Miláně senátor de Capitani byl předsedou výboru pro seminář. V celé diecési se utvořily spolky pro sbírky. Od nejbohatších aristokratů až k nejhudším dělníkům se konaly sbírky, které vynesly miliony a umožnily seminární stavbu. Seminář je pro tisíc bohoslovců. Nyní v něm jest 700 bohoslovců. Budova má tři oddělení. První část, dlouhá 180 metrů, má 3 poschodí. V ní jsou byty pro představené, hosty, kardinála a biskupy, knihovna a museum. Druhá část dlouhá 300 metrů obsahuje dvě velké budovy, jednu pro filosofii a druhou pro theologii. Jsou od sebe odděleny monumentálním kostelem. Třetí část má refektáře a byty pro sestry a služebnictvo. Při chrámu je věž vysoká 64 metry, kde jest umístěna observatoř. Na jiné věži jsou umístěny zvony počtem 24. V pondělí po vysvěcení semináře se konala „Slavnost květů“. Je to zvláštní slavnost, která se koná k počtě Panny Marie a připomíná hlavně kněžím pozdrav semináře před jejich vstupem do duchovní správy. Papež si vzpomněl na podobnou slavnost, které se účastnil před 50 lety jako novosvěcenec. Při této příležitosti napsal:

Beatae Virgini Mariae,
Quae Flos campi laetissimus Ipsa
Florem protulit virginalem,
Ornamus templum floribus,
Virtutibus corda.

S tím poslal milánským nádhernou ciboř, umělecky provedenou pro seminářský kostel. Zároveň dovolil kardinálovi Schusterovi, aby jeho jménem udělil přítomným při svěcení papežské požehnání.

Hospodářsko-socialní.

Soutěž světová

nabyla tím ostřejších způsobů, čím více rostla potřeba i nepotřebná požívačnost. Povznášel se tím arcí i obchod i osvětový styk národů, ale také pěstní právo, kdo s koho. Vzájemná výměna zboží, jak přirozená, tak v penězích, jak časem přinesla nutnost, měla býti vzájemnou pomocí. Jakmile však obchodní zisk se stal účelem hlavním, stalo se i zboží životu potřebné přímo nebo nepřímo válečnou zbraní. Soutěž sice povzbuzuje a zdokonaluje, ale také ubíjí. Když se potraviny pálí neb jinak ničí, aby jich nedostal nepřítel, třebaš hladový, má se to za dovolený válečný prostředek. Když se však potraviny ničí jen aby jejich cena neklesla, tedy z pouhé zisknosti, odsuzuje to prostý rozum, ale obchodní rozum to shledává v pořádku!

★

nn. — Kazatel o národním kroji před roo lety.

Ve sbírce kázání s počátku minulého století chovaných v klášteře starobrněnském je mimo jiná i kázání na slova sv. Matouše, VII: „Varujte se falešných proroků“. V promluvě pocházející asi z let třicátých kazatel lituje, že lidový kraj v jeho farnosti tak mizí a uvádí za příčinu tohoto zjevu touhu venkovanů přizpůsobiti se městské módě. Tento folkloricky zajímavý passus zní: . . . „když zde na kazatedlnici někdy vaše šatstvo pozoruji a sobě pomyslím, kterak ještě před 20 lety, když jsem k vám se dostal, kraj váš vyhlížel, tedy sotva se více poznávám a divit se musím, když na vás hledím! Vždyť snad se nad tím nehoršíte, když mezi kázáním na lidi se podívám. Já se divím, že tak mnohá osoba ženská a i mnohý mužský „odložil“ svůj předešlý sprostý, tak poctivý, na sedlcký a řemeslnický stav tak náležitý šat, vždyť jste sedlského a řemeslnického stavu, není-li pravda, a vy nesmíte se za to stydět, že z těchto tak ctihodných, před Bohem tak milých stavů jste, že, pravím, mnohé osoby na svůj sedlský a řemeslnický stav příslušný a krásný šat v docela jiný, více městský, některé i panský, dlouhý šat proměnili! To nenáleží, to není dobře. Vznešenější šat koštuje také — co se mravnosti a počestnosti týče, nic více říci nechci —, lepší šat koštuje také víc. Nemohou-li peníze lépe se vynaložit? Aneb odkud se mnohdykrát berou? Jsou v poctivosti získány? Jak daleko může to ještě přijít? Aneb myslíte, že krásný šat vás před Bohem lepšími činí? Co před Bohem jste, to jste, on vás ani před rozumnými lidmi lepšími neučiní, nezakreje vašich chyb, nedává vám žádný pravý předek před jinými. Co jste, to jste. Prorok praví, nejkrásnější ozdobu musí dcera vnitř, v srdci, v dobrém svědomí, v nevinnosti a čistotě mít. Nuže, odkud pochází tato marnivost, pejcha a nádhernost? Jedna viděla to u druhé, každá pravila: „Ta má to také“, jedna dělala to po té druhé, zlý příklad je všeho, je mnoho tisíc hříchů příčinou.“

Politický.

U n á s.

Volby nepřinesly valných změn ani co do síly stran ani co do hodnoty volených zástupců lidu.

Tato ani nemohla býti předmětem výběru a volby, jelikož strany a jejich výtečníci zůstali titěž a tito museli býti stranami zase na těch několik let zaopatřeni, i když ten neb onen by toho právě nepotřeboval. Strana, která by před volbami začala opravdu vybírat, tedy napřed sama ve svém lůně voliti, vydávala by se v nebezpečí, že ti pominutí, za poslance již nevybraní, budou jí nejhoršími protivníky. Proto je nejlépe vážit si zkušenosti dosavadních poslanců, třebas někdy za mnoho nestojí, a nechati je poslancovati dále. O nějakém revirement v zástupcích lidu se ani nemluví; jen se počítají.

Ani v té věci nenastaly větší změny. „Národní sjednocení“ (nár. demokraté se stříbrňáky) nedosáhlo očekávaného počtu, jelikož mnohým nár. demokratům právě to spojení bylo a jest proti mysli. Lidovci pozbyli mandátů. Komunisté se v Podkarpatské Rusi stali vedoucí stranou místo agrárníků; pěkné vysvědčení!

Některé vítězoslavné zprávy zněly jako znívaly před 50 lety, když jsme někde zvítězili nad Němci. Ne bez komiky bylo, jak se české obecnstvo chovalo ke zprávě, že něm. národní strana Henleinova dostala o sněmovních volbách nejvíc hlasů (1,249.497, agrár. 1,034.804, lidová str. 615.851). Nevidělo v tom už nic méně, nežli že Henlein povede čs. vládu, poněmčí republiku atd. Aby si však Čechové odtud vzali příklad a sjednotili se na rozumném základě, tak daleko strach nedošel. Obratný mladý politik Henlein, národohospodář, jistě provedl zdárný kousek německé práce, třebas ani jediného nového voliče Němcům nevydupal; škoda, že jest (prý) odpadlík, a že vítězství jeho z velké části jde na účet křesťansko-sociální strany.

Před nedávnem, když v jedné straně pořád praskaly její hospodářské podniky a státní pokladna o překot musela ta lajdáctví sanovati, pravil jeden poslanec druhému, vedoucímu: „Ale k čertu, co ty vezmeš do ruky, všechno zpangrotí!“

★

Maďarsko.

Nedávné sněmovní volby dopadly velmi příznivě pro stranu vládní („stranu jednoty“). Vláda Gömbösova z 10 ministrů má 7 protestantů, 3 katolíky, z nichž jeden, rozvedený a žijící s jinou, byl jmenován ministrem právě za prudkých sporů o zrušení rozlukového zákona, navrhované kard. Serédím. Výsledek voleb se svádí na vládní nátlak, ale zaviněn špatným vedením katolíků. Biskupové ponechali jim volbu na vůli, jen upozornil Serédi, aby hlasovali jen pro strany a osoby, které zaručují katolické požadavky, jmenovitě změnu manžel-

ského zákona. Podle těchto obvyklých frází, pro něž se dále nepracovalo, to také dopadlo. Jako jinde se po volbách dávají na led.

*

ml. — Š p a n ě l s k o.

Bouřlivá a nejistá politická situace španělská dostává se do klidnějších vod. V prvních dnech dubna utvořil Lerroux radikální kabinet. Centrum a pravice konaly poradu 27. dubna, kde se dohodly. Byla nyní pro vládu dvojitá možnost: buď rozpustiti kortesy a vysáti nové volby, nebo utvořiti kabinet z mírných radikálů, populistů, agrárníků a liberálních demokratů. Toto složení by mělo 224 hlasů ze 415 tvořilo by pevnou většinu. President republiky se rozhodl pro toto řešení a jednal správně, neboť nové volby by rozvířily veřejné mínění, a není jisto, jak by dopadly. Ale situace politická jest nyní poněkud jiná. V březnu za poslední vlády se stranou Gil Roblesovou byla koalice kontrolována mírnými radikálními ministry, kterých bylo 7. Všech ministrů bylo 12. Dnes kontrolují koalici ministři pravice počtem 8. Taktika Gil Roblesa tentokrát se úplně osvědčila. Již za poslední krise byl Gil Robles ochoten vstoupiti do kabinetu, žádaje ovšem poměrné zastoupení, totiž pro Lidovou akci mající 115 poslanců 5 křesel, pro radikály mající 77 poslanců 3—4 křesla, pro agrárníky s 32 poslanci 2 křesla a pro liberální demokraty s 10 poslanci 1 křeslo.

President republiky nechtěl rozuměti tomuto řešení. Nevěří totiž, že Gil Robles je upřímný republikán, a proto hrozil novými volbami, doufaje, že tak zastraší Roblesa. Ale ani Lidová akce ani agrárníci nepovolili a tak musil povolit president, který se rozpuštění sněmovny bál nejvíce. Krátce řečeno, jest situace stran vedených Gil Roblesem takto: z menšího zla — totiž ze spolupráce v minoritě před 29. březnem — přišly do situace, kde jest možno pracovati dobře. Nyní nastává Gil Roblesovi nemalá úloha. Musí jíti mezi lid. Jest pravda, že revoluce protináboženská byla poražena jak ve volbách, tak i při organisovaném revolučním odporu. Svedený lid potřebu poučovati a ukázati, kde jsou jeho přátelé a zastanci. Jest nutno poučovati i politicky, neboť komunisté tajně pracují o to, aby se opětně dostali k moci. Protináboženské zákony jsou v platnosti a mohou býti a jsou uváděny ve skutek. Bude to pro Gil Roblesa nemalá práce, ale on jest mužem činu. Zatím Lerroux obratnou taktikou přemluvil ministry Capaprietu a Portelu, že vstoupili do radikální strany, čímž počet ministrů radikálních se zvýšil na 5. Vláda se představila kortesům a přednesla jim svůj program, který byl schválen 189 proti 22 hlasům.

HLÍDKA.

Mimetismus mořských živočichů a prosvětlování moře.

Dr. Pavel Hodonský.

Na prázdninových potulkách navštívil jsem jednoho léta z Nicy i knížectví monacké, kde mne mile překvapily mimořádné sbírky oceanologického musea. Moji pozornost upoutaly hlavně ohromné želvy a ryby úhořovité, divných tvarů, řekli bychom mořské nestvůry, které odděleny ve velkých akvariích pohybují se dle své přirozenosti jako ve volném moři a mohou při tom býti pozorovány zvědavým divákem. Něco obdobného jest i v Neapoli, kde zase z jiného hlediska může člověk v Akvariu obdivovati ty jemné hranice mezi říší rostlinnou a nerostnou. Akvarium neapolské, jediný to ústav svého druhu na světě, seznamuje vědce s bezmezným polem života podmořského, většinou neprozkoumaného, i pro obyčejného diváka má toto živé museum mnoho zajímavého, daleko více než obyčejná musea, jež se nám vidí jako pravá nekropol živočišná, sestávající z jedinců suchých a jakoby nabalzamovaných.

Celá stvořená příroda má do sebe mnoho tajů, z nichž mnohé se člověku nikdy nepodaří rozluštit. Tím více tajů naskýtá se v moři samém, kde při každém kroku člověk ocitá se v překvapení toho, co vidí. V této stati zavedeme laskavého čtenáře do oblastí mořských. Ty spousty vod mořských skrývají mnoho věcí tajemných, aspoň v tom, co se týká prosvětlování moře a mimetismu mořských živočichů.

Ze všech objevů, jež od několika roků přetvořily naše poznatky o životě v moři, není skoro zajímavějších nad ty, jež se vztahují

na prosvětlování hlubin mořských. Následky fyzické a biologické těchto objevů jsou velmi rozmanité a vzácné.

Jaký pojem možno míti o způsobu pronikání světla mořem, jak se toto prosvětlování uskutečňuje a jak působí na mořské bytosti? Odpovědi na tyto otázky jsou velmi zauzlené a v mnohých nemůže člověk ani naléztí rozřešení leda oklikami, neboť naše přirozenost nečiní nás schopnými zkoušky na vlastní oči. Naše oko, ježto není sestrojeno pro vidění podmořské, nemůže skýtati leda pojmy nedostatečné a pravděpodobné o optických dojmech, které může a má zakusiti sítnice živočichů ponořených v moře.

Abychom chápali zvláštní podmínky, v nichž proniká světlo mořskými hlubinami, co se s ním děje, až po jakou hranici dostupuje, třeba si připomenouti naše poznatky o světle.

Každý ví, že světlo je vlnění šířící se etherem rychlostí 300.000 km za vteřinu a které přicházejíc do styku s jistými nervovými elementy naší sítnice vzbuzuje zde chvění, mozek lidský je přeměňuje v pocit, je oceňuje a analyzuje, což nazýváme viděním či počítkem zrakovým. Světlo tedy, celkově vzato, není ničím jiným nežli jistou formou vibračního pohybu všeobecného, jež nám poskytuje prostřednictvím zvláštních citových orgánů dojmy, přicházející z vibrací více nebo méně rychlých jako je teplo a zvuk. Týž pohyb vibrační děje se ještě pomocí jiných zjevů, kterých přímo nepostřehujeme, ježto nemáme příslušných orgánů, avšak které můžeme odhaliti pomocí umělého experimentování, velmi ovšem jemného.

Avšak sluneční světlo, jež postřehujeme svým okem, není nikterak nějakou jednoduchou vibrací, ono vyplývá jako celek z komplikované řady složitých vibrací: je to synthesisa více světél, velmi rozdílných od sebe navzájem. Každý ví, že stačí položití krystalový hranol před proud slunečních paprsků, abychom je viděli nejen uchýlené, nýbrž rozložené v řadu proudů zbarvených a jak je vytváří k utvoření tak zv. spektra slunečního. Pruh nejméně vzdálený je červený, nejvíce vzdálený je fialový, mezi těmito dvěma je celá stupnice barev, barva oranžová, žlutá, zelená, modrá, tmavomodrá (indigo). To je tak zv. 7 duhových barev základních či spektrum (vidmo). Každá z nich jest jednoduchá, již nelze dále rozkládati. Velmi složitým pochodem docílilo se toho, že se dá barva i vypočítati, že na př. barva červená dá se docílití 393 triliony vibrací za vteřinu a fialová 756 triliony! Věru, závatná to čísla!

Spektrum, vyplývající pro naše oko rozkladem paprsků světla slunečního, je nedokonalé. Oko lidské jest orgánem obdivuhodným, avšak přece nedokonalým, postrádá rozsahu, neboť toliko část světelných paprsků naň působí, zachvívá jím. Zbytku vibrací nepostřehuje, a ty tedy nejsou pro náš zrak. Jen umělým způsobem se přesvědčujeme o jejich skutečnosti, avšak jisti živočichové s očima daleko vyvinutějšíma jsou citlivější na světlo. A tak za hranicí barvy červené nalézá se pásmo zvané infra-červené, neviditelné, které však můžeme postřehnouti pomocí teploměru, za hranicí barvy fialové je druhé pásmo, rovněž neviditelné, ultra-fialové, které působí reakce chemické, fotografické a osvětluje desku fluorující.

Radiace infra-červené jsou zvláště tepelné, avšak ultra-fialové jsou působnosti hlavně chemické. Tyto nespolehnouti pronikají sklem. Též máme-li je studovati, používáme hranolu křemenového a paprsků světelných pomocí parní lampy ze rtuti. Projektujeme-li pásmo ultra-fialové, způsobené zvláštním hranolem na desku fluorující, poznáme, že jest osvětlena.

Zkrátka tepelná činnost spektra klesá z infra-červeného k ultra-fialovému, avšak naopak činnost chemická roste tímž směrem. A tak je tomu rovněž co do působivosti slunečního spektra na živoucí bytosti.

Avšak, zvláštní věc, paprsky ultra-fialové, i ony mohou býti dále rozkládány. Nejbližší sousedící fialovému mají účinek vzrušující a životu příznivý, avšak nejzazší ultra-fialové působí ničivě na naše oči. Avšak tyto jsou pohlcovány vodou i vzduchem, a to tak, že paprsky, přicházející od slunce, jsou téměř všechny zadrženy naší atmosferou; abychom je mohli studovati, je nám třeba umělých. Připomínám jen, že kůže, jež obaluje tělo živočichů, zadržuje tyto paprsky ultra-fialové, zvláště, je-li pigmentovaná, a mění je v paprsky oranžové nebo žluté pronikavější.

Budeme nyní pozorovati mořské bytosti s pigmentem na povrchu, ačkoli dosud si člověk nemohl dáti počet o užitečnosti tohoto opatření, zejména u bytostí v závrtných mořských hlubinách.

Pronikání světla do mořských vod. Vidíme skutečně, že světlo sluneční se rozkládá, jakmile proniká do mořské vody, zrovna tak, jak to činí hranol; mořská voda působí jako řada filtrů, které zadržují s různým povrchem (hladinou), a postupně každá kolorovaná radiace. Sluneční paprsky jsou absorbovány vodou, jedny velmi těsně při povrchu, druhé pak daleko níže dle pořádku duhových barev, začínajíc červenými. Z toho vyplývá, že množ-

ství světla se umenšuje v míře, s jakou přibývá hloubky a že jakost tohoto světla se mění též progresivně ve vrstvách vod mořských čím dále, tím hlubších.

Proto živočich, jenž žije při samém povrchu moře, vidí světlo sluneční jako my. Jiný živočich, jenž žije o 10 m. níže, přijímá již světla trochu méně a již zbavené jistých radiací, které se ztrácejí cestou, absorbovány a filtrovány vodou. V hloubce 100 m jeví se celá věc jinak, velká část světla v tomto případě již vůbec nedojde k svému cíli, a to již nejsou paprsky spektra na velkou hloubku mořskou, aby mohly dosáhnouti této hloubky. Tak věc pokračuje až k okamžiku, kdy každá radiace je absorbována a tam začíná prostá tma. Tento výraz však není docela přesný. Chceme-li vyjádřiti, že již nezbyvá ničeho ze světla slunečního, pak jsme se vyslovili správně. Není však výraz tento správný, pamatujeme-li na světelné zdroje jinačí, nežli je slunce, které mohou osvětlovati propasti oceánův a následovně nahrazovati, do jisté míry ovšem, světlo sluneční. Právě toto chceme poněkud vysvětliti.

Z předchozího vyplývá, že živočichové, ponoření v tůních mořských, zakoušejí méně světla nežli živočichové, žijící v naší atmosféře. Avšak jest ještě jiný důvod, že se umenšuje kvantita světla, kterého se jim dostává za dne. Když slunce vyjde, je na obzoru ještě velmi nízko, jeho paprsky dopadají velmi šikmo při styku povrchu mořského: místo, aby pronikly, ony se lámou, jakmile dopadají na nové prostředí. Je tehdy ještě noc v moři, když jinak slunce již praží a panuje nad obzorem. Tentýž zjev lze pozorovati večer, a dávno je již noc v moři, když slunce ještě nezapadlo pod obzor. Z toho následuje, že den svitu je velmi citelně daleko kratší pro živočichy, žijící v hlubinách moře, nežli pro živočichy pozemské. Mořští živočichové celkem dali se ovládnouti vlivem paprsků slunečních průběhem doby daleko kratší a to v menší kvantitě a různé kvalitě, nežli kdyby žili na vzduchu anebo aspoň blízko břehů moře v mělčinách.

Posud jsme uvažovali, jako bychom měli před sebou mořskou vodu chemicky zcela čistou, absolutně průhlednou; avšak tohoto ideálu nikdy nebylo možno úplně dosáhnouti. Žije totiž v mořské vodě množství mikroskopických bytostí a rozličného prachu, který nelze vážit, jenž i za nejpříznivějších podmínek mění stále průhlednost a omezuje ještě více hloubku, již by mohly dosáhnouti sluneční paprsky. V potápěcím obleku může člověk dosáhnouti maxima hlubin

t. j. 40 m. Badatelé stanovili, že, i když je voda velmi čistá, světla tak rychle ubývá, že po několika metrech sotva člověk může jasně vidět a že předměty, umístěné na velmi malou vzdálenost od sebe, zdají se býti jakoby rozplízlé a jakoby nebyly na svém místě. Ti, již se vzdálili jen několik kroků, nebyli již k rozeznání. H. F o l, jenž v Nice činil své výzkumy pomocí potápěcího zvonu, stanovil, že v hloubce 10 m úbytek světla slunečního stává se tak náhlým, i dokonce odpoledne, ba i před červánkami. V hloubce 30 m je tak málo světla, že mu bylo nemožno rozeznati živočichy na dně mořském, sotva vzdálené 7 nebo 8 m, lesklý předmět lze rozeznati na vzdálenost 25 m.

Mohlo by se mysliti, že se to děje následkem konformace našich očí, jež nejsou k tomu stvořeny, aby viděly ve vodě. Avšak neděje se zrovna tak i u živočichů mořských? Zdá se, že jejich přesný zrak též se omezuje na jistou oblast: četná bádání, podniknutá mnohými učiteli, hlavně H. F o l e m, který dal sestrojiti a připevniti silnou skleněnou desku uvnitř lodi, ukazují, jak se chovají různé ryby. Můžeme si tak učiniti představu o tom, jak si počínají mořští živočichové ve svém normálním prostředí.

B a r v a m o ř s k ý c h v o d. Mořská voda je modrá. Když ji pozorujeme v malém množství, zdá se bezbarvou, avšak ve větším množství můžeme stanovit její modré zbarvení. Toto zbarvení není snad způsobeno odrazem oblohy, barva modrá jest vlastní mořské vodě. Dále uvidíme, jaký vliv má na mořské bytosti, jež žijí ve vrchních vodách moře. Tato modrá pleť vody pochází od variací, způsobených růzností teploty a složení. Cestujeme-li Atlantickým oceánem a to Golfovým proudem, poznáme, že jsou jeho vody modřejší nežli vody sousedního moře, jež se jeví více zelenými. Avšak toto základní zbarvení se ještě mění vlivem organismů planktonu, jenž se v nich hemží, a to diatomaceae, noctiluca, algy, aneb též ještě vlivem minerálií od souše odtržených.

Ú č i n e k s v ě t l a n a m o ř s k é b y t o s t i. Naše poznatky o tom, jak proniká světlo do mořských spoust, se značně změnily od několika let. Staré výzkumy H. F o l a v jezeře ženevském připouštěly, že poslední mez, které mohou dosáhnouti sluneční paprsky a účinkovati na fotografickou desku, byla 400 m. Avšak tehdy téměř ničeho se nevědělo o paprscích ultra-fialových a s druhé strany, citlivost fotografických desek byla ještě daleko za nynějšími, daleko citlivějšími. Nyní lze působiti na fotografickou citlivou desku již na vzdálenost 1000 m.

Sluneční paprsek, jenž se dotýká hladiny mořské, je bezprostředně zbaven paprsků infra-červených, které nemají jiného úkolu, než lehce zvýšiti teplotu prvních centimetrů vodního povrchu. Pomineme toho účinku, jenž má velmi malou důležitost biologickou a fysickou. Radiace červené pak zmizí. Ony jsou velmi slabé v hloubce 30 m a v hloubce 100 m již není po nich stopy. Méně však jsme v jistotě stran hranice, zasažené radiacemi oranžovými, zdá se, že žluté, zelené a modré radiace zanikají postupně na 400 a 700 metrech hloubky, fialové radiace jdou až do hloubky 1000 m. Avšak potom zasahují radiace ultra-fialové, které jdou pravděpodobně daleko hlouběji, snad až do hloubky 1.200 anebo 1.300 metrův.

Pozorujme zrovna následky tohoto zmizení světla pro mořské živočichy. Ti, již žijí v hloubce 200 m, nemohou postřehnouti leda světlo neúplné, zbavené svých červených radiací, oranžových a většiny žlutých. Ti, již žijí ve vodách hloubky 700 m, nedostanou leda paprsky fialové velmi ztenčené.

Dále nezbývají leda radiace ultra-fialové. Je tudíž hodně živočichů, kteří normálně žijí v oblastech podmořských, hlubších nad 700 m. A tito živočichové mají oči, nutně tedy potřebují světlo. Je pravděpodobné, že toto světlo není pouze výhodou bytostí svítících, které žijí v sousedství, nýbrž i světlem pro nás neviditelným, které jim skýtají paprsky ultra-fialové. Takoví živočichové mohou pak rozpoznávat předměty, jež je obklopují, tam, kde naše oči by nám poskytl jen nějaký negativní obraz absolutní tmy.

Jedním z nejzajímavějších následků toho, že náhle zanikly červené radiace, jest úkaz, že svorně zanikly mořské algy. Tyto rostliny nutně potřebují k svému vzrůstu radiací této barvy, jež stojí na prvním místě ve většině funkcí chlorofylových, které jsou hlavní pro výživu mořských alg. Avšak červené paprsky se zmenšují hodně v hloubce 30 m, až úplně zanikají v hloubce 100 m. Zdá se tedy, že počínajíc touto hloubkou o 100 m nemělo by níže býti žádných rostlin. A skutečně bezmála tak jest — algy v této hloubce mimořádně prořídly. Přes to však ta mez je hodně posunuta, ježto některé z těchto rostlin se zahalují zbarvujícími pigmenty, které fungují jako skleněné hranoly. Tyto pigmenty vynikají tou neobyčejnou vlastností, že přetvořují modré radiace, pravděpodobně též fialové a snad i ultrafialové v červené radiace, a tato okolnost prodlužuje právě do hloubky onu hranici, které algy pravidelně dosahují. Mimochodem poznamenáváme, že tyto radiace ultra-fialové jsou tak nepostrádatelné pro život rostlin jako červené,

a to pro rostliny jak pozemské tak i mořské; vodní rostliny nepřestávají žít v moři, leda když již nemohou přijímati nejen radiaci červených, nýbrž ani dostatečného množství ultra-fialových paprsků. A toto se děje v hloubce 150 nebo 160 m, dle složení a průhlednosti vody tato hranice se mění, avšak můžeme považovati za nepřekročitelnou hranici hloubku 200 m. V této hloubce již nelze nalézt zelených rostlin.

Ještě se zmíníme o jednom zajímavém úkazu. Když postavíme do proudu paprsků slunečních nějaký barevný předmět, jehož paprsky vlastní barvy jsme potlačili, pak zdá se býti černým. Když příkladně položíme kousek červeného papíru do pásky světelné, jejíž červené radiace jsme potlačili, zdá se nám černým. Předměty postavené na slunečním světle normálním, dovolují tam viděti všechny barvy, ony tam mají svou vlastní podobu (zbarvení). Avšak, když jejich radiace jsou potlačeny, již se má věc jinak. Je pro nás opravdu nesnadným učiniti si představu o tom, jakou barvu mají předměty, které se nacházejí hluboko v moři, neboť sami se o tom nemůžeme přesvědčiti na vlastní oči; avšak můžeme aspoň usuzovati, že, čím více bychom klesali do hloubky, tím více by se nám předměty zdály černějšími, poněvadž v hloubce větší nežli 100 m všechny ty předměty, které jsou červené na světle slunečním, byly by černé, ježto již nepřijímají červených radiací; v hloubce pak o 200 m bylo by to tak se žlutými předměty a tak dále až v hloubce 1.000 m, kde fialové předměty též by zčernaly. Můžeme velmi pravděpodobně předpokládati, že ryby a jiní živočichové hlubin mořských mají asi analogickou percepci pro předměty barevné.

Zvláštní věc, většina živočichů hlubin mořských jsou barev hodně temných, i když jsou vytaženi udicí na sluneční světlo; sám jsem byl toho svědkem v rybí tržnici v Benátkách, kde u prodávaných mořských bytostí převládá barva kominíků. Jak to? Pigmenty, jež je pokrývají, jsou pravděpodobně v souhlase s biologickým využitkováním radiací ultra-fialových; oni je přijímají, jak to činí algy pomocí těchto pigmentů, které svrchu zbarvují jejich kůži a je přetvoří v rozličné radiace, nepostrádatelné jejich životu.

Důležitost světla je značná, co se týče rozdělení živočichů v hlubinách. Vskutku zrovna tak, jako jsou bytosti, jež se straní světla, jež nemohou žít, leda když světlo je hodně ztenčené anebo potlačené, jsou zase jiné bytosti, které naopak si žádají světla intensivního a nemohou se proto ponořiti ani do hloubky několika metrů. Příkladem

toho druhu živočichů jsou korálové, budující na výspách, jež se nacházejí ve vodách na rovníku, a to svrchních vodách, kde je teplota hodně vysoká a též intensivní světlo tropického slunce, korálům nezbytné. Korálové jsou ovšem bytosti nehybné, určené zahynouti tam, kde jsou zrozeny. Ale je spousta jiných bytostí, jež jsou pohyblivé a mohou střídati místo ve vodách: jedni se ponořují ve dne do vod hlubokých a tmavých a nevycházejí na povrch leda za noci, druzí stoupají a klesají opačným směrem, přiváběni slunečním světlem. Z toho následuje, že udice a přístroje na chytání ryb, které se pohybují na povrchu moře, nechytají tytéž ryby a druhy, jako když se loví za noci.

Světlo, pigment a mimetismus mořských živočichů. Intensita světla působí znamenitě na chromatickou výzdobu kůže živočichů; však tento výsledek se hlavně dostavuje v oblastech intensivního osvětlování. Vůbec můžeme poznamenati, že barva mořských živočichů, kteří žijí blízko hladiny v krajinách studených, je šedá a tmavá, kdežto naopak živočichové oblastí teplých jsou vyzdobeni barvami zářivými.

K této otázce o světle pojí se otázka o mimetismu. Víme, že mnozí živočichové jsou schopni měniti své zbarvení, pokryti se jistými výběžky, kresbami, jež je spodobují brzy s prostředím, jež je obklopuje, brzy s jinými živočichy aneb dokonce s rostlinami. Mimetismus jest užitečným pro živočichy, již jsou špatně vyzbrojeni obrannými prostředky, ježto mohou vzítí podobu živočichů lépe chráněných anebo vzítí podobu kousku dřeva nebo květiny; tak se stávají méně poznatelnými a snáze uniknou pronásledovatelům.

Ve svrchních vodách mořských nacházíme velmi zajímavé příklady mimetismu v analogii zbarvení. Tak mezi výspami korálovými hemží se spousty ryb, měkkýšů, červů; velmi často kůže živočichů má skvrny, jindy zebrovité pásy, růžice, jež člověka svádějí, že se mýlí v polypech a korálech; přetvořují se tak dokonale, že je třeba velké znalosti přírodovědné, aby je člověk rozpoznal.

Druzí živočichové našeho klimatu vypadají jako algy, od nich berou své zbarvení tak dokonale, že jich nelze rozeznati. Ryby Sargaskeho moře se vyznačují zbarvením mramorovým žlutým do hněda, pro které je zaměňujeme se sargasami, plovoucími to řasami, mezi nimiž žijí. Živočichové plovoucí žijí jednak celkem při povrchu, druzí pak v mořských hlubinách. První se nemohou jinak ukrýti, než že berou na sebe modravou pleť moře, měkkýši, medusy jsou celkem charakteristické v tomto ohledu. Mořské ryby hlubčin, žijící ve velkých

hejnech, jako sardinky, makrely, anžovičky jsou vždy zbarveny na hřbetě do modra, což působí těžkost rozeznati je s paluby lodi; lépe se dají poznati dle záblesků, jimiž se zatřpytne jejich stříbřité břicho, když se obrátí.

Živočichové velkých mořských propastí naopak mají stejný vnějšek, vůbec hodně tmavý, přecházející z červené barvy do černá. Toto zbarvení je ve shodě se svitem velmi slabým a zcela zvláštním vod mořských propastí, o němž jsme se již zmínili. Je též možno, že tyto pigmenty jsou ochranným přizpůsobením, směřujícím maskovati jejich nositele před lovci, již je pronásledují, a zároveň, že jsou přizpůsobení k percepci kožní následkem radiací spektra. Jisté a to malé ryby *cyclothonů* jsou průhledné, pozorujeme-li druhy žijící při povrchu a stávají se čím dále tím tmavějšími, studujeme-li druhy, žijící v nejhlubších propastech, ba jsou až úplně černé. Můžeme pak téměř přesně určit, z jaké asi hloubky přicházejí různé druhy *cyclothonů*, a to pozorující pouze zbarvení jejich kůže.

Aby se však člověk nezmýlil v takových odhadech, třeba dáti dobrý pozor a věděti, zda taková ryba byla ulovena za dne nebo za noci, neboť, jak jsme též připomněli, jsou živočichové hlubin mořských, již vycházejí na povrch za noci a sestupují do svých normálních hlubin, jakmile vyjde slunce.

Modifikační příčinou v těchto hranicích hlubokých oblastí mořských je průhlednost vody. Ve vodách zcela čistých Sargaského moře bylo možno stanovit průhlednost čtyřikrát větší než ve vodách blízkého břehu v Norsku; následovně hranice propastí se nacházela v hloubce 800 m uprostřed Atlantického oceánu a v hloubce pouze 200 m ve vodách skandinávských, což je ve shodě se šedým a málo osvětleným klimatem těchto severních krajů.

Avšak dále ještě, jestliže mnoho živočichů se zbarvuje následkem pigmentu, je též mnoho těch, již se naopak modifikují způsobem, aby byli průzračnými jako křišťál. Velké množství živočichů hlubokomořských ukazuje toto přizpůsobení, jež jim dovoluje býti nepozorovanými ve vodách. Tak se smísí s barvou vody, že i odborníci na to upozornění nechají se zmásti.

(O. p.)

Husitská víra.

Jiří Sahula.

(Č. d.)

Živé autority husitské církve.

K charakteristice husitství nám poslouží seznání povah těch mužů, kteří ke krystalisaci utrakvistické nauky nejvíce přispěli. Na prvním místě jmenujeme mistra Jana Rokycanu, na jehož bedra padala největší tíha tísnivých problémů společnosti kališné. Tento muž podjímal se s neúpornou plí prací velice namáhavých; zakročoval s nehasnoucím žárem k záchraně díla rozpačité revoluce i ve chvílích zoufalých. Za svou energii tržil mnoho výtek zprava i zleva. Když konečně dogmatika utrakvistická ustálena, držel se jak tradic přejatých z katolicismu, tak husitských odchylek s houževnatostí nikdy neochabující. Ani nejučenějším protivníkům nepodařilo se mistra odvrátiti na píd od cesty definitivně vyměřené.

Denis kreslí duševní fond, povahu a tužby mistra Rokycany takto: „Nebyl ani hluboký myslitel ani původní spisovatel; díla jeho ani myšlenkami ani slohem neliší se od obyčejných plodů této doby; theologie jeho je dosti chudá a jeho vývody dosti málo nové; se všech hledisek těchto je zajisté synem nezdařené revoluce, jejíž tvůrčí a plodné nadšení skoro výlučně uchyluje se ke stranám krajním; ale představuje také její nezlomnou houževnatost . . . Jeho horečná snaha o smíření se s církví a jeho věrnost ke kacířství, jeho záchvaty poslušnosti přerušované náhlými ústupy, jeho osvědčování poslušnosti a jeho výhrady, jeho pokora a jeho tvrdé požadavky mátl protivníky a někdy i stoupence jeho. Na neštěstí své, které příčinou bylo všeho nezdaru a zármutku jeho, neporozuměl nikdy, že není možné shody mezi odbojem a řádnou autoritou: žádati od této, aby za zákonný uznala onen, znamená jednati proti logice věcí . . . Jda za nedostizitelným cílem, ovládan žádostmi sobě odpornými, spíše důsledný nežli logický, s menším rozumem nežli zbožností a s větší dobrou vůlí nežli opatrností při tvrdošíjně mírnosti obmezeného přesvědčení byl spíše sektářem nežli reformátorem.“ (Denis—Vančura, Konec samostatnosti české, 13—4.)

Je potřebí na pravou míru uvést soud o Rokycanově činnosti mravně-reformní. Mistr snažil se reformovati s plným zápallem, zvláště s kazatelný; nešetřil svých, nešetřil ani královského dvora. Při výkladu perikop dbal obyčejně více stránky morální než věroučné. Ale morální výklady nejdou do hloubky, ukazují i lehké hříchy v barvách

velice strašidelných. a opakují se do únavy často týmiž slovy. Dogmatické husitské názory, zavržené od katolictva, přechasto staví Rokycanova Postilla před oči posluchačstva jako zvláštní klenoty, ale důkazná síla mistrova jest obyčejně chatrná.

Kdyby nebyval Rokycana ohnivým hlasatelem nápravy mravů, nebyl by k sobě připoutal nejživější zájem těch, kteří začali organisovati Jednotu českobratrskou.

Urbánek charakterisuje: „Rokycana již od té doby, kdy vystoupil v Praze v popředí, byl theologem umírněným, jenž větší důraz kladl na mravný život než na subtility theologické. Mezi extrémy stran šel hned od počátku vědomě cestou střední . . . Za rozervanosti na strany a frakce hlásí se v něm energicky potřeba dohody a jednoty, jež jediné mohla zachovati těžce dobyté úspěchy, byť i ne v míře úplné. Tento více politický než dogmatický ráz jeho činnosti projevil se při jednání o kompaktáta, jež jsou ze značné části jeho dílem a jichž nemohl sjednati nesmiřitelný theolog, žádající jen, aby mu druhí povolili vše, sám však neslevuje nic. Rokycana cítil nutnost vyrovnání s ostatním světem křesťanským, a to nebylo možno jinak, leč kompromisem a jen tehdy, budou-li utrakvisté sjednoceni. Kompaktáta, jež vznikla právě naléhavostí této potřeby smíru, byla provisoriem a k jejich dojednání i splnění bylo první podmínkou, aby místo sporů stranických mezi utrakvisty nastala shoda a jednota.“ (UVP I, 779-81.)

Volený arcibiskup Rokycana byl své náboženské společnosti nejvyšší živou autoritou, hlavou. Nepoddával se žádné současné autoritě lidské, byl duchovním samovládcem. Když přikazoval, aby bylo posloucháno jeho výnosů, trousila se tu a tam kritika, že sám neposlouchá, třeba že se prohlašuje za člena církve obecné. Tou církví přes kroucené výklady Rokycanovy sami kališníci rozuměli v přední řadě církev římskou. Těžko bylo omluvami zastíratí nedůsledné stanovisko mistrovo. Sám Jiří z Poděbrad řekl jednou při velikém pohnutí mysli Rokycanovi žalujícímu na neposlušnost jednoho kněze: „Mistře, chceš, aby tebe poslušni byli všichni, ty pak sám nikoho neposloucháš.“ (Palacký, Dějiny IV/2., 2. vyd., 223.) Když Rokycana popichoval Jiřího proti katolické kapitule, odbyl ho král: „Mistře, dosti's mistroval; nechť my již také mistrujem.“ (Staří letopisové čeští, 184.)

Nutno ovšem uvážiti, že opravdová Rokycanova poslušnost Říma by byla předpokládala odložení těch zvláštností utrakvistických, jež byla církev rozhodně zavrhlá. Jestliže bezúhonný Rokycana fídlil a

spravoval beze zření k papežské stolici, není divu, že leckdy zašel svou individualitou daleko. Při svém horlení pak zvláště ostře a nespravedlivě dotíral na katolickou hierarchii a silně útočil proti autoritě učitelského úřadu katolické církve doby současné.

Rokycana svou sektářskou neústupností, ztrnulostí v husitských zvláštěnostech značně posílil odolnost utrakvismu, ale celku národa tím neprospěl.

Autoritě Rokycanově bylo na závalu jeho kolísání věroučné i taktické. (UVP I, 842-3. Müller-Bartoš: Dějiny Jednoty bratrské I, 15-16, 30, 100. Ráček: Československé dějiny, II. vyd., 298-9.) Když byl r. 1435 zvolen od kališných stavů a duchovních za arcibiskupa, někteří mírní utrakvisté proti tomu povýšení protestovali. (UVP I, 122.)

Jinou velice významnou autoritou společnosti husitské byl mistr J a k o u b e k ze Stříbra, přední pomocník mistra Husi v šíření viklefismu. (Srv. SST II, 302-3.) Byl učitelem Rokycanovým; vynikal nad svého žáka učeností a bystrostí. Zašel v radikalismu daleko; když však pozoroval, jak povážlivé důsledky z jeho věroučných názorů vyvodili Táboři, začal se mírniti. Jako přísný asketa těšil se veliké úctě utrakvistův, ale podstatné změny v jeho konfesi oslabovaly autoritu. (Müller-Bartoš d. c. I, 14-15. PŽD I, 102-3, 107-13.)

Na útvaru kališné nauky měl značný podíl i velice ohnivý odpůrce Táborů mistr J a n z P ř í b r a m ě. S počátku účastnil se prudkých radikálních rozběhů svých soudruhův, ale později toho litoval. Odvrátil se od Viklefa, houževnatý boj s Táboři jej zatlačoval stále více na pravo. S Rokycanou se sváril, ale později se s ním smířil a stal se jeho spolupracovníkem. K úplné ideové shodě však tito theologové nedospěli. (PŽD I, 139-42. UVP I, 875.)

Nemalou účast na krystalisaci utrakvistické věrouky měli i umírnění mistři K ř i š ť a n z Prachatic a P r o k o p z Plzně. S Křišťanem spolupracoval P e t r z Mladenovic. Při redakci kališné víry uplatnili své názory také mistr V a v ř i n e c z Březové, kněz M a r t i n L u p á č, mistr J a n K a r d i n á l, mistr Z d i s l a v z Zvířetic i jiní theologové. Značný vliv na obsah utrakvistické konfese měli i mocní laikové.

Ale co přijato z radikálních článků Husových do katechismu Jana Rokycany a jeho druhův? Tu postřehujeme ironii osudu. Pekař objasňuje: „Mezi thesemi, jež hájili mluvčí čeští před otci koncilu v Basileji, a mezi články, z nichž měl se zodpovídati Hus, byl nesmírný rozdíl. Kdyby byl Hus hájil v Kostnici čtyř kusů českých v pražské formulaci jejich, nebyl by mohl býti nikdy prohlášen za

kacířel A naopak kdyby Čechové hájili v Basileji článků z Husových spisů vybraných, jež byly konečným základem jeho odsouzení, nikdy by, přes všechna vítězství svá, nedosáhli jakkoli omezeného schválení jejich. V tom je rozdíl mezi Husem a husitstvím, třeba říci mezi oficiálním z dob válek husitských. Ze článků pražských dva — ten o kalichu a druhý o trestání hříchů smrtelných — bys vůbec nenalezl v žalobách koncilu proti Husovi ani Viklifovi; článek o svobodném kázání v nich ovšem je, ale v poněkud jiné, autoritě církevní zhoла nepřijatelné podobě (t. j. že vzorný kněz smí kázat proti zákazu svého představeného a že nemá dbáti trestů církevních); v pražské stylisaci jen slova „svobodně, bez překážky“ byla ohlasem původního stanoviska Viklifova, event. Husova; ohlasem dosti určitým, ale přece takovým, že připouštěla výklad přijatelný; pozoruhodno je i, že původní omezení žádosti kalicha na království české vzdávalo se nepřímo jakékoli propagandy jeho v sousedství. Článek poslední, aby odjato bylo kléru panování nad zbožím světským (jejž si osvojila celá družina Husova) najdeme v Kostnici jen v odsouzených člancích Viklifových, ale i tu ve způsobě poněkud jiné, že totiž světské statky, jsou-li v držení kněžstva mravně závadného, mohou býti mocí světských pánů zabráný. Kalich byl ovšem, nezávisle od procesu proti Husovi, odsouzen, ještě za života Husova, koncilem kostnickým; tu poprvé měl koncil příležitost, souditi husitskou nauku, jež nebyla naukou Husovou. Ale v Basileji tvrdili mluvčí koncilu, že kalich byl odsouzen v Kostnici jen potud, pokud by se tvrdilo, že je nezbytný k spasení.“ (PŽD III, 306.)

Zasloužil tedy kostnický sněm veliké potupy za to, že odsoudil ty velice nebezpečné články mistra Husi, k nimž se nechtěli hlásiti málo později sami kališníci? Bylo sice snadno před bouří husitskou trousiti hned tu, hned onu radikální myšlenku. Ale velice obtížno bylo sestaviti z takých výstřelků souladný katechismus; zvláště ti stáli před úkolem nejpernějším, kteří nechtěli vypadnouti ze společenství církve obecné. Čím tvrdošíjněji Táboři realizovali důsledky viklefismu, tím úzkostlivěji se odvraceli od horlivých žáků Viklefových kališní mistři i laikové.

Správně tedy upozorňuje Neumann: „Čím vzdálenější byli kališníci od Husa, tím více jim blednul jeho obraz v paměti. Jak zjistil Šimák a jak po něm opakuje Kraus, „je žalostným svědectvím úpadku kališnictví, že sotva třetí generace odumírá, nemá již ani ponětí o snahách a tužbách svých pradědů . . . Husa drží se všechna ta doba,

ale jímá ji už jen zářná legenda o mučeníku českém a světcí, podnícená velebením Lutherovým.“ (ČSB V, 152.)

Jestliže kališníci ke konci první války husitské usilovali o obnovu svého synovství v církvi katolické, nesměli ovšem ve smírčích schůzích s předními representanty katolicismu předkládati k debatě články Husovy, jež v Kostnici odsouzeny.

Velice trpké zkušenosti vedly utrakvisty při smlouvání s Basilejí k zastírání radikálních článků viklefsko-husovských. Na počátku husitské bouře ctili utrakvisté Viklefa jako „doktora evangelického“, ba bezmála jako páteho evangelistu. (PŽD I, 140.) Ale vlivem Křišťana z Prachatic, Prokopa z Plzně, Petra z Mladenovic a zvláště Jana Příbrama vzrůstala v prostředí utrakvistického nepříznivá kritika bujných přestřelků Viklefových.

Odpor proti viklefismu vybuchl mocně r. 1426. Mistr Příbram odsuzoval radikální články Viklefovy tolik rázně, až nastalo veliké vzrušení mezi ctiteli mistra Husi; vždyť bylo v čerstvé ještě paměti, jak velice Hus Viklefa chválil. Levé křídlo utrakvistické se bálo, aby nebyl ostře odsuzován s Viklefem i jeho žák Hus. Došlo tedy o vánocích na pražské universitě k veřejnému hádání o Viklefa. Proti Příbramovi se postavil nejhorlivější ctitel Viklefův mistr Petr Payne, rodem Angličan, bývalý člen university oxfordské. V Čechách byl zván Englišem. Byl pro své bludařství z Anglie vypuzen; odebral se tedy do Prahy, kde byl 13. února 1418 přijat do sboru mistrův university pražské. Brzy hrál mezi husity roli velice významnou. Byl na př. jmenován členem poselstva, které r. 1420 vyjelo do Polska nabídnouti tamějšímu králi českou korunu. R. 1421 zvolen mezi oprávněné duchovenstva. Husité mezi sebou trpěli a do popředí stavěli cizince, který se česky nenaučil a nesnášel se plně nikdy se žádnou frakcí husitskou. S počátku se přátelil s Jakoubkem a Rokycanou, později však se přiklonil k Sirotkům. R. 1427 účastnil se bádání na Žebráce. Byl r. 1432 vyslán od sněmu do Chebu k předběžným úmluvám s vyslanci koncilu basilejského. Byl také r. 1433 členem husitského poselstva do Basileje. Tam v dlouhé řeči přirovnával husitské náboženství k slunci, k němuž se všichni národové po jeho seznání přivinou. Když se mu dostalo ještě jiných husitských poct, přidal se k Táborům. Přesto notorický tento radikál sektářský těšil se vážnosti u jiných husitů dále; umělť se proplétati mezi trním a skalisky obratně jako úhoř. Byl docela jmenován rozsudím mezi Rokycanou a Biskupcem v jejich věroučných sporech. Z chytrosti

odkládal své rozhodnutí po dvě leta; konečně na velký nátlak panstva dal r. 1436 za pravdu skoro ve všem Rokycanovi, ale netajil se, že jeho osobní názory nesouhlasí ve všem s projevem. Žil dlouho na Táboře. Nabízena mu se strany Rokycanovy ruka k smíru; aspoň známo, že zestárlému Englišovi na sklonku jeho života Rokycana zjednal bezpečný útulek. (OSN XIX, 370—1. TDP III, 624, IV, 215, 217. UVP I, 876.)

Všecky velké akce církevní i některé důležité politické ve společnosti husitské jsou protkány jménem Englišovým, jako by tento tvrdý viklefista býval mužem nepostradatelným. Kališníci bezohledně postupující proti českým katolickým mistrům zdobili vzácnými poctami cizího theologa, s jehož věroukou souhlasiti nemohli. Mistr Payne svými chytrými kličkami měl veliký podíl na zmatcích husitské konfese a na dlouhém trvání úporného sektářského radikalismu v zemi naší.

S tímto Paynem se tedy utkal v prudkém souboji učený horlivec strany mírné Příbram za přítomnosti knížete Korybuta a velkého počtu posluchačstva. Nejtužší spor veden o přepodstatnění při mši sv. Tehdy ještě Jakoubek a Rokycana se přiznali s Paynem; není tedy na podiv, že s počátku většina posluchačstva sympatisovala s Englišem. Ale Příbram odhaloval slabiny viklefismu statečně; v debatě vystříhal se ztemnití památku mistra Husi, ale přesto otevřel mnohým oči. (PDN III/2, 267—8. PŽD I, 141.)

Ale spor těchto dvou mužů ještě daleko nebyl ukončen. Payne hájil Viklefa dále. Tudíž na žádost kališnictva došlo k novému veřejnému hádání obou mistrů ještě o svátku sv. Václava 1429 v Karolině. Slovní zápas tentokrát se protáhl na tři neděle. Příbram poukazoval, že 200 článků Viklefových má smysl buď bludný anebo aspoň pohoršlivý. Payne hájil Viklefovy články velmi vtipně, ale při rozpravě o přepodstatnění nabýval převahy Příbram.

Ovšem mohlo se předvídati — dle dřívějších častých zkušeností, že ani tato pře nepovede k dorozumění. Jaký nález vydali posluchači a rozsudí? Ponechali si právo k dalšímu řízení v té věci a zakázali oběma soupeřům kaceřování přímé i nepřímé jak theologů zemřelých, tak ještě živých. (PDN III/2, 326.) Tito soudcové velmi dobře věděli, že je potřebí proti Englišovi rázně vystoupiti — ale zároveň se báli, aby nepřišlo jméno Husovo o gloriolu a zároveň aby rozhodčí výrok nevydráždil viklefisty k novým justamentům.

Nuže — zmatky a prudké výšlehy vášní podnícené rozpravami o viklefismu, nutily živé autority husitské k tutlání ožehavých otázek;

mistři usilovali, aby se zmírnilo aspoň poněkud vlnobití domácí. Tím spíše bylo potřebí o viklefských sklonech mnoha husitů pomlčeti před vynikajícími zástupci katolické církve.

Jistě mistři pražští před hlavním jednáním s Basilejí vynaložili veliké úsilí, aby se mluvčí táboreské obce náboženské nešířili o člancích přejatých z Viklefa. Tedy duchovní vůdcové husitského hnutí při smlouvání se zástupci církve katolické vystřehli se všelikého zřejmého přiznání k těm názorům Viklefovým a Husovým, jež byly odsouzeny v Kostnici. Po svém příjezdu do Basileje nežádali, aby se obnovil proces s Husem a aby tento mistr byl formálně ospravedlněn. Oficiální husitství prohlašovalo Husa za pravověrného a jen k takovému se chtělo ve veřejnosti hlásiti; rovněž tak pražské články s velkým důrazem označovalo jako katolické. (PŽD III, 307, 309.)

Ovšem takové oficiální hledisko bylo spíše diplomatické než správné, jak vidno z předešlého. Husité na př. báli se na koncilu basilejském veřejné rozpravy o Husově pojmu církve jako společnosti předurčených, vždyť světle seznávali, že takový názor podvrací dosavadní ústrojí církve, že ho nelze vnutiti basilejským otcům. (PŽD III, 307—8.) Přes to tlak táboreský přinutil kališníky dovoliti Englišovi cestu do Kostnice.

Vidíme-li v posici Englišově veliký stín radikalismu, na druhé straně pozorujeme hřejivé světlo vyzařující z prostředí nejmírnějších z mírných. Ti nečekali, až budou kompaktáta slavnostně přijata celým sborem zástupců kališního lidu. Učinili rozhodný krok v lednu r. 1434, když se již chystali plnomocníci Basileje opustiti Prahu. Tomek píše: „Poslední dny před samým odjezdem posílá z Prahy bylo je navštívilo šest mistrů, Křišťan z Prachatic co rektor university, Buzek ze Kdyně co děkan fakulty artistské, Prokop z Plzně, Petr ze Sepekova, Jan Příbram a Jan řečený Papoušek ze Soběslavě, i odevzdali jim listinu sepsanou ve jménu svém a celé university, kterou se přiznávali ku kompaktátům a k pokoji i k jednotě s církví na základě jich; poslové pak koncilia následkem tohoto dali jim z Cheba na své zpátečné cestě z Čech vysvědčení dne 28. ledna, že je přijali do jednoty církve z moci koncilia na sebe vznešené . . . Příklad ten následovali také někteří ze stavů světských, na předním místě Menhart z Hradce . . .“ (TDP IV, 629—30.)

Pro obecnou církev byla to epizoda velice potěšující; ale takto dosti slabá páska společnosti utrakvistické se trhala. Nezapomínejme, že předáci přijatí za syny katolické církve pracovali v utrakvistické společnosti dále a usilovali uplatniti své přesvědčení proti názorům druhů tvrdší povahy.

Mistr Šimon z Tišnova, duch neobyčejně bystrý, hájil od r. 1410 ohnivě Viklefa i Husa, rozvinul velice horlivou propagandu; viklismus měl v něm zaníceného obránce ještě r. 1416 a v první polovici r. 1417. Pražská universita tohoto svého člena slavila jako „udatného zápasníka a vytrvalého obhájce pravdy“. Ale již v září r. 1417 postavil se proti Jakoubkovi a r. 1419 psal traktát proti husitství vůbec a zamíтал jeho novoty obecně. Napomínal pak často a velmi důrazně husity, aby se poddali katolické církvi zcela. (PŽDI, 114—23.) Dobře připomíná Odložilík: „Průvodním zjevem českého hnutí reformního takřka od prvních počátků jest časté štěpení dotud jednotného proudu; čas od času, obyčejně tehdy, kdy se vynořily nové závažné otázky, vystupují z jeho řad někteří, dotud horliví, přivrženci, jako by se lekali důsledků, jichž si s počátku neuvědomovali, a opouštějí prapor reformy a namnoze posilují tábor jejich odpůrců.“ (Časopis Matice moravské z r. 1925, 1.) Muž tak nadaný a výmluvný, jakým byl Šimon, dobyl si veliké popularity, tak že jeho odklon od utrakvismu značně oslabil i autoritu těch, kteří při laickém kalichu vytrvali.

Rozpory duchovních vůdců utrakvismu vlekly se i po Lipanech velmi dlouho; místo srdečného sjednocení zavírány dočasné kompromisy. (Srv. na př. UVP I, 875.) Rozeklanost zrcadlila se osudně i v kališné organizaci církevní a v rozpacích, jak upravit poměr k menšině katolické v zemi; ale výrazný náskok kolísání toho druhu nenáleží do rámce této úvahy. Šlo nám v této kapitole hlavně o důkazy, že živé autority věrouky utrakvistické zabředly různými se náhledy do bludiště velice svízelného, že se ocitly v tragickém postavení. Když Táboři duchovním vůdcům kališnictva vytýkali proměny v názorech a nedůslednosti, měli dosti látky k důkazům. I když rozhodné slovo pronesl r. 1444 o věrouce utrakvistické sněm, nebyly některé ožehavé problémy rozluštěny definitivně, jak také uvidíme.

* * *

Ve výkladech jednotlivých věročlánků husitské nauky posoudíme předem s hlediska dogmatického smysl čtyř článků pražských a kompaktát. Tyto listiny ukazovaly totiž na hlavní body husitské pře. Pak přejdeme k jiným předmětům husitské víry, jež buď vedly k mírnějším neshodám s církví katolickou anebo značily úplný soulad s katolickou konfesí.

(P. d.)

Dr. Frant. Cínek:

(Č. d.)

Jednota Velehrad v olomouckém semináři 1869—1886.

Bohoslovecký časopis „Cyrill a Method“ živě upomínal na stejnojmenný měsíčník olomoucký z r. 1849 (první cyrilometodějský kněžský časopis), který po slibných začátcích záhy za útisku Bachova zanikl (už r. 1850¹). Jak titulem, tak programem a povšechným duchem hlásal, že olomoučtí bohoslovci uvědoměle chtějí pokračovat v snahách starší buditelské generace kněžské. Po dvou rušných desetiletích navazuje olomoucký dorost kněžský na cyrilometodějské literární úsilí vlasteneckých průkopníků z r. 1848, křísí jejich zmařené plány a hlásí se k buditelské činnosti. Po boku brněnského „Hlasu“ prohlašuje bohoslovecký „Cyrill a Method“ za vůdčí snahu buditelskou i obrodnou církevní-národní aktivitu v duchu cyrilometodějském. V oficiálně německém semináři duje to jarem svěžšího čínorodého probuzení. Jak se situace změnila za 20 let! V letech 1848 žilo se tam ještě ponejvíce z popudů zvěncí. Vlny cyrilometodějského uvědomění přelévaly se jen zvolna v prostředí kněžského semenišť, r. 1869 vylévají se ze semináře mohutné proudy čínorodého zápalu cyrilometodějského, který se nemůže udržet ve zdech seminárních. Buditelské horlení rozlévá se z duchovní kolébky arcidiecese a blahodárně proniká v řady duchovenstva i do širokých kruhů mor. veřejnosti. Svěží iniciativnost a mladistvá energie vyvolává živou odezvu. „Čacký a mnohoslibný časopis“ je radostně vítán v moravské žurnalistice. Jeho myšlenky a náměty jsou četně v tisku registrovány. Jak patrně z dopisů i z příspěvků kněží, je bohoslovecký časopis velmi sympaticky přijímán v duchovenstvu. S povděkem se konstatuje, že list kněžského semenišť, „v němž zcentralisována je celá arcidiecese“, tak iniciativně horlí pro sv. Cyrila a Metoděje a „svého sobě daného jména důstojným a hodným státi se usiluje“.²) Časopis je odbírán ve všech českomoravských seminářích

¹) Vydáván byl olom. kněžími: Arturem svob. pánem z Königsbrunnu, Tomášem Bečákem, Jeronymem Lýskem a Frant. Dvořákem. Označoval se za „prostonárodní katol. časopis pro lid a duchovenstvo“, ale většina článků byla dirigována do řad kleru. V olomouckém semináři byl četně odbírán, vždyť v redakci jeho byl vice-superior semenišť F. Dvořák.

²) „C. a M.“ č. 15.

a má v každém semináři příspívatele. Netušeně posiluje vzájemnost mezi bohoslovci koruny svatováclavské. Na sklonku r. 1869 radostně oznamuje, „že veškeré semináře diecesí českých povznely hlasů svých, aby časopis „Cyrill a Method“ stal se orgánem všech bohoslovců českomoravských.“ „Toto sblížení — dodává redakce — je skutkem našich sv. věrověstů . . .“¹⁾ Tklivo číst, jak z Moravy přelévá se láska k sv. Cyrilu a Metoději do seminářů v Čechách.

Po stránce cyrilometodějsko-unionistické řadí se čestně k výborně řízenému Šmídkovu „Hlasu“. Pečlivé církevní rozhledy po veškerém slovanském světě (i v Americe), ba i mezi protestanty jak v „Hlasu“ tak i v bohosloveckém „Cyrillu a Methodu“ dnes nás mile udivují. V tom ohledu vyrovnal se „Hlas“ i „Cyrill a Method“ dobře na svou dobu bedlivým unionistickým rozhledům dnešního našeho „Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje“.

Téměř souběžně s bohosloveckým „Cyrillem a Methodem“ ožil r. 1869 po tříleté přestávce slovenský církevní časopis „Cyrill a Method“ (jediný tehdejší katolický list slovenský), redigovaný Štefanem Rúčkou v Trnavě (vydáváný drem O. Radlinským, farářem v Kútech.²⁾ Vycházel jako týdeník s měsíční přílohou „Vojtěch“ pro lid (která ještě r. 1869 od „C. a M.“ oddělena a vydávána jako samostatný list.³⁾ Slovenský „Cyrill a Method“ byl odbírán i na Moravě a sledován byl bedlivě bohosloveckým časopisem olomouckým. Budil cyrilometodějské uvědomění na uherském Slovensku. Byl podporován nižším duchovenstvem (z biskupů přál mu vydatně uvědomělý biskup báňsko-bystřický Štefan Moyses.⁴⁾ Přinášel potěšné

¹⁾ „C. a M.“ č. 26.

²⁾ Psán byl „podležím slovenským“ a tištěn latinkou. Výrazně zdůrazňoval cyrilometodějství. První číslo zahájeno bylo nadšenou básní: „Radost nad šťastlivým návratem církevního Časopisu „Cyrill a Method“ a úvodním článkem Sasínkovým „Sancti Apostoli, Cyrille atque Methodi, avete, favete!“

³⁾ „Vojtěch“ církevní poučnázabavný list pro dům a výchovu. Mimo jiné podával též informace o slovenském spolku sv. Vojtěcha, který (24. ledna 1869) měl 1000 zl. kapitálu, marně však už půl roku čekal na potvrzení stanov od uherského primasa Simora.

⁴⁾ Bohužel téhož roku náhle zemřel právě na svátek sv. Cyrila a Metoděje 5. července. Bohoslovecký list olomoucký věnoval mu vřelý nekrolog, truchle nad rakví jeho „s pobratimským národem slovenským“. „Bylť nejen upřímným katolíkem“ — psal olom. bohosl. list — „nýbrž i horlivým vlastencem a pravým dobrodincem ubohého, utlačeného lidu slovenského, jehož zájmy a podniky vlastenecké všemožně podporoval, začož se mu neobyčejné lásky u lidu slovenského, jakož i mnoho svízelnů od Maďaronů dostalo, které mu valně ztrpčily poslední dobu jeho činného života.“

zprávy o cyrilometodějském ruchu v semeníštích uhersko-slovenských hlavně v Báňské Bystřici a též i v Ostřihomě.¹⁾ Tlumočil však také třešň uhněteného lidu slovenského i národně uvědomělejšího nižšího duchovenstva pod útlakem maďarisačním ponejvíce i smutnou zásluhou vysokého kléru vládního. U nás přilévaly tyto výlevy tísně oleje do ohně národního horlení a budily československou vzájemnost v duchu cyrilometodějském. Občas vyvřelo to v slovenském cyrilometodějském listu velmi prudce, obzvlášť když po mnohých křiklavých nespravedlnostech ostřihomský primas odpíral úchvalu slovenskému spolku sv. Vojtěcha (podobnému našemu Dědictví Cyrilo-metodějskému). V úvodníku 21. čísla volalo se vzrušeně z řad nižšího kleru: „Bratři moji! má všechno svoje hranice! Křivdy, ježto se národu slovenskému činí nejen od světa, ale co nás nejvíce bolí, od katolických autorit, překročily již všechny meze nejen lidské, alebrž i angelské trpělivosti. I máme-li pak za kousek milosti časné a malicherné ztratiti milost Boží a věčnou — a tak četnému národu dáti hladem zemřít? Nikoliv; jinak tolik duší z našich rukou požadovati budou. Máme ještě otce, jenž veškeré národy vyslýchá milostivě a veškeré křivdy odsuzuje lítostivě. Tento Otec je Jeho Svatost Pius IX., jenž veškerým národům a národnostem bez rozdílu uděluje svého požehnání. Obrátme se k Jeho Svatosti do Říma v této záležitosti; neboť národ slovenský je tak opuštěný a tak se všech stran utlačený, že již ani při kněžských (výjimkám čest!) ani při biskupských (slavně vynímajíc biskupský oltář ve sv. Kříži) ani při arcibiskupských oltářích nemůže se nijak pravdy a spravedlnosti dovolati. Bratři! my si vážíme svých biskupů apoštolských, všechnu poslušnost jim slibujeme; avšak v těchto křivdách, pocházejtež tyto odkudkoliv, více žítí nemůžeme; jsouť tyto mnohem nesnesitelnější, než kdybychom ve vyhnanství sibířském okuti seděti museli. V ohledě tomto nemůžeme se nikde ku pravdě dostat, leč tam, kde je věčná pravda, kde se křivdy našeho národa již za časův ss. Cyrilla a

(„C. a M.“ č. 16). Narodil se r. 1797 ve Veselí v župě nitranské, na kněze vysvěcen byl r. 1821; biskupem byl od r. 1850.

¹⁾ Mimo jiné oznamoval, že v semeníšti ostřihomském existuje zvláštní bohoslovcecký spolek pod názvem „Církv. liter. škola slovenská na semeníšti v Ostřihomě“. Spolek si vytkl dvojí cíl: doplňovat výchovu k praktickému působení mezi lidem a „zapravovati mezery církevní literatury“ vydáváním dobrých knih pro lid a liter. vzděláváním bohoslovců, aby na vinici Páně schopni byli perem i řečí „zasazovati se o víru a pravdu nezištnou“. Vydal spisek „Výchova“, v němž poučoval o praktické křesťanské výchově dětí v rodinách.

Methodia vyslyšely v Římě. Pročez radím se vši úctou a ponížeností, abychom se v těchto svých stížnostech a křivdách obrátili ku příštému církevnímu sněmu do Říma . . . Ať zví celý svět, jak veliké křivdy se nám Slovákům v Uhřích činily a činí až dosud! Bratři moji! pro pět ran Christových prosím vás, dejte mi odpověď na tento výzev; jinak zpláči nad osudem strašným, jenž uvrhnuv se dnes zýtra na katolický náš lid ubohý naší vinou, naší vinou — a to pro Bohal — naší největší vinou do zahynutí věčného jej i s námi dohání. Jako severný vichor nedávno hole i hory zvrátil a zřítíl, takové zříceniny viděti budeme i v našem Uhersku, ba obávám se, že ten smrtelný vichor nevěry podetne a zřítí i cedry Libanské . . .“ (Otištěno v Hlasu č. 18.)

Nejvíce proti slovenskému „Cyrillu a Methodu“ vystupoval časopis podporovaný vyšším uherským klerem, „Magyar Allam“. ¹⁾ Tvrdě útočil na národně uvědomělé slovenské kněze, hlavně na vydavatele cyrillo-methodějského listu, faráře dra O. Radlinského. ²⁾ Slovenský „Cyrill a Method“ rozbolestněně opět a opět truchlil nad neshodami mezi vyšším a nižším klerem, které „mají svůj základ v tom, že nižší slovenské duchovenstvo seznává, jak vyšší klerus uherský i k lidu slovenskému, alebrž coby měl státi nad stranami, drží se výhradně strany maďarské.“

Je pochopitelné, jak útisk pobratimského kleru i lidu slovenského zaníceně sledovaný našimi horlivci cyrilometodějskými, rozněcoval lásku „k sbratřenému s námi vřtou i jazykem cyrillo-methodějskému národu slovenskému“. ³⁾ Právě oživené cyrilometodějství mocně budilo vědomí pospolitosti a jednoty živilo, a sílilo vzájemnost československou, budující základy našeho pozdějšího spojení, dosaženého r. 1918 po našem osvobození a státním osamostatnění. Olomoucký bohosl. „Cyrill a Method“ jakož i cyrilometodějský list slovenský (vedle brněnského „Hlasu“ a též i „Blahověstu“) skýtají přebohatě dokumentů, co už r. 1869 ztmelovalo duchovní vazby mezi zeměmi koruny svatováclavské a utiskovaným uherským Slovenskem. A nutno podtrhnout, že na této záslužné a dosud ne-

¹⁾ Nižší národně uvědomělý klerus slovenský ohnivě se ohražoval proti nekřesťanským útokům tohoto „pseudokatolického listu“ a prohlašoval, že jej nikdy za orgán kněžský neuzná.

²⁾ Horlitéle cyrilometodějské prohlašoval za „panslávy a rusomilce“. Hemžil se pustě potupným podezříváním slovenského kléru.

³⁾ Hlas č. 9., 1869.

doceněné práci měl cyrilometodějský časopis olom. dorostu kněžského vynikající podíl. Vždyť hlavně v něm byla napořád zdůrazňována idea „velkodiecese cyrilomethodějské“. Ohnivě tu poukazováno, že Čechy, Morava a Slovensko jsou „cyrilomethodějským duchovním celkem“, který jednotně spjali naši slovanští apoštolé se srdcem Církve svaté. Radostně to kvitováno v mor. tisku, když v poukazu na Soukopovu píseň (z r. 1869) „Přístup Moravěčko“ i na horlení bohosloveckého listu zdůrazňováno, že pojítka cyrilometodějské víže „netoliko Moravu nynější, nýbrž také Čechy i Slovensko uherské, totiž veškeru velkodiecesi cyrillo-methodějskou výrokem papežským l. P. 868 vymaněnou z odvislosti biskupů německých“ (Olomoucké Noviny č. 9. 1869).

Při návštěvě v olomouckém semináři 9. června 1869 po návratu z Velehradu mluvil o tom u bohoslovců slovenský kněz Pavel Tomkuljak, kaplan kremnický. Plamenně zdůrazňoval, že Velehrad je střediskem naší duchovní i národní jednoty.¹⁾

Hodno povšimnutí, jak právě r. 1869 konstatováno i v kruzích liberálních, že i ti, kteří „kouzelného kruhu myšlenky Cyrillomethodějské posud z těch i jiných příčin se štítili, poznávají, že v kultu cyrilomethodějském opravdu leží moment národní, snad rozhodný pro celou budoucnost Slovanstva.“ Doznáváno, že cyrilometodějství je „co brnění proti narážejícímu germanismu“. V myšlence cyrilometodějské je „půda, na níž možné je národní spojení Slovanů“. V ní je „zřídlo naší kultury“ i „odznak naší jednotné národnosti.“²⁾

¹⁾ Bohoslovecký „Cyrill a Method“ č. 16.

²⁾ Tak olomoucký „Našinec“, který počal vycházeti 20. března 1869 jako list umírněně liberální. Prohlásil aspoň, že hodlá „šetřiti samosprávy církevní“. „Hlas“ registroval to s povděkem, ježto tímto slibem líšil se nový list od ostatních časopisů, „přijavších do svého programu obojetnou zásadu rovnoprávnosti všech náboženství, což obyčejně tolik znamená, co: Víra jako víra“ (Hlas č. 10.). Proti šířící se tehdy vlně liberalismu založen r. 1869 v Praze církevní politický list (týdeník) „Čech“. První číslo vyšlo 22. dubna. Na Moravě přijato to bylo s radostí. „Touženo toho — psal Hlas (č. 12) — se všech stran, jmenovitě po zaniknutí výborného „Pozoru“, že my katolíci na Moravě a v Čechách nemáme žádného veřejného politického listu, v němž by se jmenovitě v nynější pro církev v Rakousku přechodné a důležité době hájily a objasňovaly důkladně a dostatečně zájmy drahé naší církve katolické.“

Bohoslovecký „Cyrill a Method“ získal si po boku „Hlasu“, „Blahověstu“ a „Školy Srdce Páně“ nemalých zásluh o důstojnou oslavu tisícího výročí smrti sv. Cyrila r. 1869.

Oslava „ročníce svatocyrillské“ nebyla z oficiálních míst náležitě připravena. Přes všecek zdar červencových a srpnových jubilejních slavností velehradských a přes všechny omluvy tehdejšího kat. tisku, nelze nekonstatovat, že jubileu chyběla přiměřená příprava, obdobná přípravě na cyrilometodějský rok 1863. Teměř všechno doháněno dodatečně. Střediskem neb aspoň prvním ohniskem oslav měl být 14. únor (úmrtní den sv. Cyrila) neb celý únor. Mezi pravoslavnými (hlavně u Rusů¹⁾) bylo jubileum únorové velmi okázale oslaveno. Zatím však u nás ještě na počátku ledna 1869 o programu jub. slavností nic se nevědělo a pro únorové oslavy nebylo dáno oficiálně žádných disposic. Na vůdčích místech i ve spolcích velehradských neprojevila se žádná včasná iniciativa. Byla patrna ochablost. Ne-

¹⁾ V Rusku slavili tisící výročí sv. Cyrila (dle svého kalendáře) 26. února. Velkopřeslavnosti konány byly v Moskvě, v Petrohradu, v Kronštatu, ve Varšavě a ve Vilně. Též ve Lvově a ve Vídni v kostele ruského vyslanectví bylo jubileum svatocyrillské oslaveno. I v Bělehradě vzpomenu bylo smrti sv. Cyrila slavnou bohoslužbou, kterou sloužil metropolita Michal. „Kde který zvon v celém Rusku hlásal slávu společnému světcu našemu, všude konaly se průvody a sbírky k účelům dobročinným a vlasteneckým.“ (Našinec č. 2, 1869). I na Velehrad Rusové pamatovali a poslali tam k 14. únoru kopii „nejstaršího v Rusích nalezeného obrazu ss. Cyrilla a Methoda“ (obraz podle prastaré ikony na dřevě malovaný r. 1867 v masivním, vyřezávaném rámcí) a stříbrnou lampu. Obě vyvěšeno bylo s úchvalou olom. arcibiskupa v Cyrilce v březnu 1869. Dar cyrilometodějskému Velehradu provázelo toto vřelé věnování dobročinného výboru moskevského: „Milovaným bratrům Čechům a Moravanům, ať se v Kristu radují! Vy jste, milovaní bratři, chovali vždy u vysoké účtě památku našich slovanských praučitelů, svatých Cyrilla a Metoděje. My Rusové, jižto ze svatého jejich dědictví těžíme užitku největšího, vážíme si památky této, znaku všeslovanského jedinstva, které se nyní ve smyslu duchovní vzájemnosti všem očitě jeví. Letošního roku naplní se tisíciletí úmrtního dne blahoslavence Cyrilla. I posíláme Vám obraz jeho i bratra jeho Metoděje, u Vás taktéž zvykaného, pro velehradský chrám Páně. Přiloženou lampu, prosíme abyste rozzáli před ním. Tento malý dárek budiž s vědeckým o našem vřelém přátelství k Vám i rukojemstvím lepších a slavnějších časů pro veškerý slovanský svět.“ — Jubilejní dary měl odevzdati na Velehradě černohorský kníže Mikuláš I. Zdržel se však na zpáteční cestě z Petrohradu v Berlíně a dary poslal na Velehrad po zvláštním kurýru. Poněvadž lampa, jež donesena na Velehrad, je stříbrná, nikoli zlatá (jak zněly první zprávy) a nevyniká příliš ani velikostí ani zdobou, vznikla pověst, že původní zlatá lampa byla cestou ukradena a nahrazena méněcennější. (Jan Vychodil „Cyrilka na Velehradě“, „Sborník Velehradský“ roč. III., Popis velehradských památek).

Teprve 20. ledna 1869 svolán byl užší výbor Matice Velehradské do Brna, aby pojednal o oslavě „svatocyrilské ročnice“. Byl to první počín po delším „dřímání“. „Hlas“ poznamenal k tomu na omluvu: „Za posledních let, když veškerá mysl roznicena byla snahami politickými, nebylo radno ani možno, obracetí popřední měrou zřetel národa ku záležitostem církevním. Tím se dá omluviti dřímání Matice Velehradské, ježto nebylo dřímáním netečnosti, nýbrž z nezbytí.“¹⁾ Usneseno, „oktáv ss. apoštolů na Velehradě slaviti a tam katolickému národu hody připraviti“ (míněna podobná oslava jako r. 1863). Za tou příčinou obrátil se výbor na ordinariát olomoucký, „aby památku úmrtí sv. Cyrilla dne 5. julia oslaviti ráčil na Velehradě“ (žádáno vlastně o autoritativní dispoziční oslavy). Arcibiskup Fürstenberg odpověděl na žádost „Matice Velehradské“ pastýřským listem 18. května, v němž stanovil, že památka úmrtí našeho apoštola bude se oslavovati na Velehradě po 8 dní od 5. do 12. července 1869 (obdobně jako r. 1863.) Olom. konsistoř pak nařídila, aby poutě jubilejní v ustanovenou lhůtu se konaly podle všech (i německých) děkanství. Podobné dispoziční vydal i biskup brněnský 6. června. — Oslavy únorové nevzaty oficiálně v úvahu (zřejmě pro zpožděné datum „přípravné“ schůze „Matice Velehradské“).

*

Co zameškáno bylo na vůdčích místech, horlivě snažily se nahradit naše církevní listy (značně jim pomáhal i umírněně liberální tisk). Časopisům našim rozhodně nelze vytýkati liknavost. Od počátku roku 1869 bylo na význam jubilea všude poukazováno a k důstojné oslavě „velepečatné ročnice“ vyzýváno. I „Olomoucké Noviny“ horlily pro nejokázalejší oslavy a slibovaly si od nich „probuzení spících“. „Moravská Orlice“ přimlouvala se za mimořádnou oslavu 14. února, neb celého měsíce února, ba celého roku²⁾. Zvláště církevní časopisy k oslavám vyzývaly, poukazující, že se jimi mocně oživí vědomí církevní i národní jakož i poznání duch. odkazu našich sv. apoštolů. Mezi nejagilnější horlitele patřil bohoslovecký „Cyrill a Method“ po boku „Hlasu“. Stejně jako „Hlas“ přinesl hned na prahu jubilejního roku programový oslavný článek a uveřejňoval mnoho svěžích námětů.

Ježto r. 1869 chystala se též oslava sekundic Pia IX. (11. dubna) a v popředí zájmu veškerého kat. světa byly přípravy na všeobecný

¹⁾ Hlas č. 3.

²⁾ Mor. Orlice č. 6.

sněm vatikánský (svolaný na 8. prosince 1869), vhodně obojí s oslavou svatocyrilskou spojováno.¹⁾ Poněvadž Pius IX. pozval na sněm i odloučený východ (listem z 8. září 1868) a protestanty (13. září 1868), vyzvav je s otcovskou vřelostí k sjednocení, zdůrazňován v našich listech eminentní význam cyrilomethodějství pro obnovu jednoty s východem. „Myšlenka cyrilomethodějská — psal M. Procházka — nabývá ještě větší důležitosti a nového významu tím, že po třistaleté přestávce zase tohoto roku v Římě všeob. církevní sněm držán býti má; nebo nynější hlava církve, ušlechtilý Pius IX. činí k tomu všechny možné přípravy a vyzval k němu i bratry od nás odštěpené: protestantský Západ a rozkolný Východ. Nenamítá-li se nám tu bezděčně myšlenka cyrilomethodějská co přirozená budoucí páska, kterou možno i rozkolnické bratry sloučiti v jedno s námi, ani oni toutéž synovskou úctou k duch. otcům našim ss. Cyrillu a Methodiu se nesou jako my? Není-li už jedna část vých. bratrů našich — Rusíni — na základě této myšlenky spojena s církví naší? I věříme pevně, že této myšlence cyrilomethodějské co společné církevní pásce kyne veliká budoucnost a že třeba všemi způsoby ji pěstovati“...²⁾ Tato aktuálnost cyrilomethodějství s hlediska všecírkevního vhodně a obratně spojována s oslavou sekundic papežových i s obnovou Velehradu: „Žádný z papežův netoužil snad takovou touhou po unii s vat. jako Pius IX., ježto se bohdá povede a uskutečňovati začne ve jménu sv. Cyrilla. Tak doufáme a nadějeme se, čím více vidíme zmáhati se na východě v rozkolném Rusku úctu k ss. bratrům Solunským... Jakými cestami prozřetelnost Boží nešťastné bratry na východě z rozkolu v otcovskou náruč náměstka Christova přivede, nelze předvídati, ale na jisto lze tvrditi, že se smíření a narovnání prostřednictvím našich vroucích modliteb a bratrským domlouváním naším spíše urychlí než zastaví. K výbojům těmto svatým vidí se nám býti potřebno a důležitó, zjednati hrad, opatřiti a obnoviti — Velehrad... Právě to budiž společným

¹⁾ Katolicismus zpružnělý a regenerovaný u nás cyrilomethodějstvím dobře postihoval, že na všeobecném sněmu bude definitivně zučtováno s febronianismem a josefinismem, který nás dlouho leptal církevně i národně, proto hleděl sněmu vstříc s radostí. Odpor proti josefinismu projevil se zvlášť výrazně, když chystána téhož roku u Slavíkovice demonstrace josefinská (proti oslavám cyrilomethodějským). Liberální „Našinec“ varoval tehdy mor. lid před účastí na „provokativní parádě“ a obšírným úvodníkem vyložil, že Josef II. byl „nejbezohlednějším centralisátorem a poněmčovatelem“. Liberální list dovolával se při tom církevního a národního vědomí, které v mohutné síle a shodě na Velehradě se živí a projevuje (č. 45.).

²⁾ Hlas č. 1.

pomníkem letošního jubilea. Zvelebme v roce tomto k počtě sv. Otce — Velehrad...“¹⁾

*

Nejvíce podnětů a návrhů k důstojné oslavě „Svatocyrillské ročnice“ i k prohloubení cyrilomethodějského uvědomění r. 1869 vyšlo z bohosloveckého časopisu „Cyrill a Method“.²⁾ V 5. čísle (1. února) otevřel rubriku návrhů „Jak bychom rok tento památný co nejdůstojněji oslavili?“ Právě tato rubrika dává nahlédnouti do duchovního ovzduší olom. semináře r. 1869 a má svou zvláštní důležitost pro naši studii, ježto ukazuje v jaké situaci uzrál mezi bohoslovci plán založiti „Jednotu Velehrad“. Na prvním místě navrhováno: Ať každý, kdo může a dosud není, stane se v roku tomto údem buď Dědictví Cyrillo-Methodějského nebo Svato-Prokopského, Sv. Janského, Matice Moravské, Dědictví maličkých. Jubileum svatocyrillské nechť podníti obětavější a účinnější péči o naše krajany v Paříži, ve Vídni a v Berlíně. Bohoslovci nechť na počest jubilea uspořádají mezi sebou sbírku ve prospěch dobročinného účelu na př. ve prospěch Matice Velehradské. (Návrh, z něhož se vykryštovala myšlenka založit bohosloveckou filiálku Matice Velehradské v Jednotě Velehrad). Z Innomostí navrhoval český bohoslovec: Nenf-li dosud čas. „Cyrill a Method“ orgánem všech bohoslovců českomoravských, ať se jím stane; pakli už jest, ať se též zove listem bohoslovců. Z řad kněžstva navrhováno, aby na trvalou paměť jubilea vyprosilo si duchovenstvo a dorost kněžský na arcipastýři pro budoucí časy církevní oslavování dvou nejpatrnějších dnů našich apoštolů: 14. února a 6. dubna. (Návrh nevyzněl na prázdno. V děkanství přerovském sestavil se výbor, který vypracoval adresu na arcib. Fürstenberga a rozeslal ji všem českým i smíšeným děkanátům v arcidiecezi. V krátkém čase sešly se podpisy ze 24 děkanství — jen Slezsko se nepřipojilo. Adresa podána o jubilejní pouti 16. srpna ordinářiovi. Bohužel prosba nebyla vyslyšena.) Z dalších návrhů zasluhují povšimnutí: Každý bohoslovec dle možnosti nechť předplatí se na ten neb onen časopis katolický, jazykem svatováclavským vydávaný, na př. „Blahověst“, „Hlas“, „Časopis

¹⁾ Hlas č. 9.

²⁾ Poukázal na to už Jan Vychodil v „Našinci“ 1909 č. 48.—53. Hlavní bohoslovecké návrhy i s jejich četnými ohlasy v tisku pečlivě sesbíral a uveřejnil v brožurě „Jubilejní rok sv. Cyrilla, Slovanů apoštola“ (v Brně 1909, tiskem pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských). Zasluzná iniciativnost bohosloveckého listu byla obecně r. 1869 uznávána v českém tisku.

kat. duchovenstva“, „Posvátnou kazatelnu“ atd. Sloužilo by velice k účtě a k oslavení našich sv. apoštolů C. a M., kdyby na křtu svatém novorozěnkům více a častěji se tato jména dávala. Zvlášť horleno (bohoslovci z Čech), aby na počest sv. Cyrila a Metoděje bylo budováno hlavně v Čechách více kostelů, kaplí, oltářů a soch. Z řad bohoslovců olomouckých navrhováno, aby v každém chrámě pořízen byl buď obraz neb sousoší sv. C. M., ba aby ani žádná dědinka nebyla bez nějaké památky na naše slov. apoštoly. Hojně horleno pro rozšiřování katolického tisku a kat. spolků. „To by byla koruna slávy, hodící se výborně na hlavu starostlivého Otce Pia IX, kdyby na Moravě a v Čechách letos aspoň tolik čtenářských spolků katolických vzniklo, kolik měsíců čítá jeho velezasloužilé kněžství.“ Jmenovitě navrhováno zřizování katolických kasin či čítáren, dále zakládání spolků literátských ve všech obcích, aby se zveleboval chrámový zpěv (Bohoslovecký zpěvácký spolek „Ohlas“ čile se účastnil agitace pro rozšíření jub. Soukopovy písně „Přístup Moravě“, vydal několik vzorných sborů i harmonisaci Loretské litanie). — Každý kněz může velmi přispěti k oslavení našich sv. apoštolů rozdáváním obrázků, modliteb, knížek a agnustek sv. Cyrila a Metoděje. — Zvlášť vřele navrhováno, aby v každé farnosti zavedeno bylo bratrstvo sv. Cyrila a Metoděje (bratrstvo Slomšekovo). „Když celý národ slovanský bude obracet bez přestání v bratrstvu ss. C. a M. své modlitby k Bohu všemohoucímu, Bůh na přímělu jejich urychlí bolný žal zkoušky a přivede rozkolníky k želané jednotě pravé samospasitelné církve. A takto, zavede-li se do každé farnosti bratrstvo sv. C. M., rozmnoží se čest Boží, sláva našich apoštolů slovanských a stane se tento rok v pravdě památným.“ — Nejvíce obracena pozornost k hmotné i duchovní obnově Velehradu. Třeba přispět Matici Velehradské, „která si v roce 1863 vytkla za úlohu zvelebiti náš posvátný Velehrad a během času posvátné to místo převést zasloužilé důstojnosti a důležitosti v církvi svaté . . .“ Matice má „skrovné ještě jmění“. Dlužno se postavit do jejich služeb a vznést do jejich snah nový oheň. Tato myšlenka vede k založení samostatného odboru Matice Velehradské v bohoslovecké Jednotě Velehrad už před oficiálními jubilejními oslavami (v květnu 1869).

(P. d.)

Posudky.

Dr. Jaroslav Beneš, René Descartes či Tomáš Aquinský? Praha 1935. Otisk „Časopisu katolického duchovenstva“. Str. 125.

Descartes patří k nejzajímavějším filosofům nové doby, a pro nás, katolíky, je zvláště zajímavým, protože po celý svůj život byl upřímným katolíkem; o své filosofii tvrdil, že nijak neodporuje křesťanství, naopak, že rozumovými důvody je dovede nejpevněji podepřít a mnohé tajemství, hlavně přítomnost Páně ve svátosti oltářní nejvíc ozřejmiti. Není divu, že někteří vynikající theologové katoličtí s Descartesem v mnohém ohledu souhlasili a ho doporučovali. Fénelon schvaloval jeho methodické pochybování. Bossuet nazval jeho dílo o methodě nej přednější dílem století. Theologové směru Augustinova, hlavně Oratoriáni shledali v naukách Descartesových mnoho, co se hodilo k jejich naukám. K. Werner, který stojí sice na stanovisku křesťanském, ale se scholastikou nesouhlasí, praví: „Zásluha a význam Descartesovy filosofie pro vědu křesťanskou byly od jeho vyznavačů a stoupenců hledány v tom, že se Descartesovi podařilo, najít základ pro důkaz prvních přirozených pravd křesťanské víry proti jejich popíračům, základ, k němuž Pyrrhonova skepse neproniká.“ Tato filosofie prý znamená rozhodné odsouzení materialismu a atheismu.

Dílo Benešovo nezabývá se veškerou filosofií tohoto myslitele, nýbrž jenom jejím základem, teorií poznání, a posuzuje ji dle nauky sv. Tomáše Aq. Na prvních dvaatřiceti stranách uvádějí se hlavní události ze života myslitelova a poukazuje se k jeho horlivé snaze, dopomoci své filosofii k rozšíření co největšímu. Hlavně od jesuitů očekával v tom ohledu velmi mnoho a prosil je, aby na svých školách jeho filosofii nahradili scholastickou. Dne 18/12 1644 psal jednomu jesuitovi, — pravděpodobně to byl P. Dinet, — „Vaše Tovaryšstvo zmůže víc než veškerý ostatní svět, aby uvedlo mou filosofii v platnost nebo v opovězení.“ Dne 9/2 1645 píše knězi Picotovi, který jedno dílo filosofovo přeložil z latiny do franciny. „Dostal jsem dopisy od OO. (jesuitů) Charleta, Dineta, Bourdina a dvou jiných jesuitů, kteří ve mně budí víru, že Tovaryšstvo se přidá na mou stranu.“

Descartesovi se jednalo v první řadě o to, aby našel nerozporný základ pro vědění a znemožnil každou skepsi. Cíl, k němuž pracoval, byl vznešený. A došel tohoto cíle? Kriticky probírá Dr. Beneš každý krok tohoto filosofa, kterým chtěl cíle svého dosíci. Bylo radikální pochybování oprávněno? Někteří učenci myslí, že jeho pochybování nebylo skutečné, nýbrž jen methodické. Avšak slova filosofova jim nedávají za pravdu. „Animadverti . . . funditus omnia semel in vita esse evertenda atque a primis fundamentis denuo inchoandum, si quid aliquando firmum et mansurum cupiam in scientiis stabilire“ (Meditat VII. str. 17). Sawicki praví, že pochybování má ve filosofii svou cenu a své oprávnění. Je prý nutno důkladně prozkoumati

základy poznání. Avšak pochybování má své meze, a Descartes jich nedbal — k veliké škodě své filosofie. (Sawicki: *Lebensanschauungen alter u. neuer Denker*; III. sv. III. vyd. str. 55). Správně podotýká autor, že takové pochybování vede ke skepticismu, ačkoli Descartes sám jej chtěl potříti. O pravdách zjevených nechtěl myslitel pochybovati, jak výslovně podotýká „*Praeter caetera autem, memoriae nostrae pro summa regula est infigendum, ea quae nobis a Deo revelata sunt, ut omnium certissime esse credenda*“. Ušlechtilá snaha, vyvrátiti z kořene skepticism, vyzněla na prázdno. Je to zvláštní, že „nejvýznačnější system, který byl vybudován na základech filosofie Descartesovy, je system Spinozův“. (Sawicki l. c. Str. 63.) Toho jistě francouzský myslitel neočekával. V odpovědi na námítky Caterovy, která je uveřejněna jako dodatek „*Meditationes*“, snažil se Descartes dokázat, že v nauce o Bohu a jeho vlastnostech je mezi ním a sv. Tomášem úplná shoda. A přece mluví Descartes v některých dopisech pohrdlivě o scholastice a o jejím „bezcevném nářadí“. Přes to můžeme snadno dokázati, že D. je závislý na scholastice. Freudenthal, učenec, kterému nikdo nebude vytýkat zaujatost, zjistil tuto závislost v nauce o prostoru, o prvcích a kvalitách přírodních věcí, o Bohu a jeho vlastnostech, o důkazech jeho existence, o stvoření a zachování světa, o substancích a jejich poměrech k akcideniciím, o jednotlivých ideách a poznání rozumovém, o činných a trpných stavech duše, ... o vzáších vůle k intelektu ... (Hertling, *Historische Beiträge zur Philosophie*. Str. 215). Že Descartes používá ve velkém rozsahu scholastické terminologie, je známo. Výrazy *habitus* a *privatio*, rozdíl mezi *causae universales* a *particulares*, *causae secundum esse* a *secundum fieri*, *amor concupiscentiae* a *benevolentiae*, *essentia* a *existentia*, *substantia completa* a *incompleta*, vyskytují se u Descartesa častěji v tomže smyslu jako u scholastiků. Škoda, že autor na to neupozornil. O Descartesově sebevědomí praví známý Kleutgen: „U scholastiků nacházíme mnohem hlubší a ostřejší teorii sebevědomí než ji (Descartes) mohl podati, a velmi jistou nauku, že veškerá a každá jistota předpokládá sebevědomí, ovšem jako podmínku, ne jako pramen“ (Willmann: *Geschichte des Idealismus*. III. sv. Str. 254). Dílo Benešovo velmi dobře poučuje o poměru obou v nadpisech jmenovaných myslitelů a zaslouží býti doporučeno, tak jako jeho předchozí dílo „*Psychoanalyse*“, jež tu na obálce mohlo býti oznámeno.

Karel Čapek, *Hovory s T. G. Masarykem*. III. Myšlení a život. Praha 1935. S. 212, 25 K.

Třetí svazček mluví o noetice a metafysice, o náboženství, o křesťanství, o tak zv. kulturním boji, o politice a národu. Mnohé čtenáře překvapí věta: „nikdy jsem se nevydával za filosofa, neřku-li za metafysika“ (9). Řádek před tím se praví, že každý člověk má „svou filosofii a svou metafysiku“. „Učil jsem dějinám filosofie, filosofii dějin, učil jsem sociologii; pravda, svou filosofii, svou metafysiku jsem do toho uložil, ale souborně jsem jí nepřednášel ani

nenapsal“. Filosofii se rozumí „jednak jakási moudrost, hlubší jakési poznání a vědění, a za druhé celkový názor na svět . . .“ (10). Mnohým vynikajícím myslitelům nelze upřít upřímné snahy, dospět k vědeckému názoru na svět; avšak jak rozdílné byly výsledky jejich práce! Kolik filosofů soudí dnes, že vědeckého názoru o světě nelze nabýti! Při volbě světového názoru prý rozhodují prvky irrationální. Filosofie a metafysika „nemůže být jiná než vědecká, nesmí nikdy a v ničem být v rozporu s vědeckým poznáním“. Přiložíme-li měřítko přesné vědy na četné systémy metafysické, poznáme, jak jsou v rozporu s vědeckým poznáním. Je pravda, co dí M., že poslední slovo v lidském poznání nebude nikdy, tedy ani v metafysice řečeno. Odvážným zdá se být mínění M-ovo, že u Havlíčka je „každý novinářský článek projev uceleného světového názoru“ (12). U mnohých myslitelů nacházíme rozpor mezi teorií a praxí, a vždy je příčinou toho chyba; „buď je špatná ta theorie nebo ta praxe, často obojí“ (13). O práci a užitku praví, že nejsou „smyslem života“. Dle M-a cítíme „zneužití vědy jako hřích“ (16). Byli učenci, ano i přírodopytci, kteří si z takových hříchů nedělali nic. Jak mnoho polovzdělců bylo takovými hříchy odcizeno náboženství! O přesvědčení praví, že je „zdůvodněná víra“ (20). Jenom na takové víře záleželo církvi katolické. — Na slova Čapkova „My literáti se bez mystičnosti neobejdeme“ praví M. „ani my filosofové ne“ (26). Věda je M-ovi „consensus lidí myslících, myslících přesně a kriticky“ (30). Kdyby takový consensus byl v každém oboru vědeckém hlavní podmínkou, dopadlo by to v mnohých oborech velmibledě, neboť přesně vzato, chyběl takový souhlas často i mezi vynikajícími odborníky. I když M. uznává prozřetelnost Boží, přece „zjevení nadpřirozeného neuznává“ (41).

O sv. Augustinu se praví, že „přejal Plotina, ale v Nus pochopil Boha“ (43). Mezi pojmem Boha u sv. Augustina a Nus u Plotina je veliký rozdíl. Nus je dle Plotina *emanací* prabytosti. Kanta nazývá M. představitelem přechodní doby“ (46). Seděl prý „na dvou židlích — theologické a filosofické, a právě tou polovičatostí dosáhl svého vlivu“. Na pozitivní theology nenabyl žádného vlivu, kdežto stoupenci liberálního směru v protestantismu ho velebili jako svého filosofa. M. si stěžuje, že mu někteří nepřátelé vyčítali mysticismus, když „dokazoval našim liberálům, že náboženství není věc odbytá. Nemohl jsem prostě a nemohu z kultury vyškrtnout náboženství“ (53). Správně dí, že svět by divně vypadal, kdyby byl stvořen „podle našeho rozumu a vůle“. Mnohem hůř by vypadal, kdyby byl stvořen podle rozumu některých učenců. „Nejsem materialista, nejsem monista, nejsem pantheista . . .“ (59). Na otázku Čapkovu, zda přijímá theismus rozumem nebo citem, odpovídá „rozumem“. „Přijímám theismus zkušeností a rozumem. Důvody a důkazy theismu mně dává rozum . . . Hlavně důkaz teleologický. Účelnost světa, života, historického dějstva, našeho poznání i mravního úsilí mne vede k uznání stvořitele a ředitele všeho, osobní bytosti duchové a nekonečně do-

konale“ (60). M. plně souhlasí s důkazem kosmologickým, jak jej rozvádí apologetika katolická. „Jako theista ... přijímám také existenci duše a její nesmrtnost“ (63). Víra v nesmrtnost duše se prý neprotiví vědě. Je možný život bez tajemství? „Jaký by to byl svět, kdyby byl pro nás bez tajemství“ (64) „Nedovedu si představit, že by taková krásná a jemná věc, jako je myšlení, poznávání, zbožnost, mravní úsilí ... že by se to mohlo ztratit, že by to mohlo být k ničemu“. Spravedlnost sama vyžaduje nesmrtnosti duše. „Mohlo by se říci — přežíváme sebe ve svých činech. A kolika lidem se poštěstí odevzdat příštím skutečné dílo? Jedni umírají mladí, druhým nedána možnost užít svého nadání. Nedovedu si myslet, že by se mohlo jen tak ztratit to potenciální dílo v nich. Bylo by to nespravedlivé“ (65). „Mně nesmrtnost plyne z bohatství a hodnoty lidského života, lidské duše ... A nesmrtnost duše plyne i z uznání Boha, z víry ve světový řád a spravedlnost. Nebylo by spravedlnosti, nebylo by dokonalé rovnosti bez věčnosti duší“ (66). „Duše a Bůh, tot' dvojproblém našeho myšlení i snažení — řekl bych, pravý úkol života“ (67). „Věřím, musím věřit v Prozřetelnost, která řídí vývoj světa a lidstva a kohokoli z nás. Jakmile uznávám Boha stvořitele a ředitele, musím vidět ve všem, co jest, nějaký řád, plán a rozumné určení“ (70). „Člověk je podle obrazu božského, Bůh nemohl stvořit člověka jinak než k svému obrazu a podobnosti“ (71).

Jest M. d e t e r m i n i s t a? Praví, že „máme možnost volit mezi mnohostí příčin, máme možnost hodnotit“ (74).

Na Čapkovu otázku, zda by měl zájem o náboženství, kdyby sám nebyl věřící, odpovídá: „Jistě měl, ale ne tak silný“ (80). Náboženství zmocňuje se „celého člověka, jeho mysli, citu i činů, celého jeho života; zmocňuje se národů a celé společnosti“ (81). Že by Zjevení bylo proti rozumu, jak se tvrdí na 83. straně? Vynikající myslitelé nenašli nic protirozumového ve víře ve Zjevení.

O m o d l i t b ě nemluví M. nějak pohrdlivě, ale praví, že většinou prosí lidé Boha o něco nemožného, o zázrak. Modlitební knihy, církví schválené, mohou každého poučit, zda jsou v nich takové prosby. Od víry ve svaté je prý jen krok ke vzývání zlých duchů. U koho? „Ve zbožnosti člověk postihuje nejhroub smysl svého života“ (86). O katolické mši říká, že je „přímo dílem všuměleckým“. Nespravedlivá je výtku, že náboženství ve Starém zákoně je „bázní, děsem před božstvím“ (tamže). Avšak: „Laetatus sum in his, quae dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus“, a m. j. Herder nazval pojmy o Bohu, které nám starozákonní knihy uvádějí, „nejčistšími“. Příroda je pro „starozákonního zbožného“, jak píše jeden katolický theolog, „neustále „Te Deum laudamus“, které se opakuje v nesčetných variacích“ (L. Dürr: *Religiöse Lebenswerte des Alten Testaments*. 1928. Str. 34). Na jak mnoha místech velebí se v žalmech dobrota a neskonale milosrdenství Boží! Žalm 102. mluví o milujícím Otci v nebesích a o jeho otcovské péči, kterou se stará o své věrné. Dürr praví o tomto žalmu: „Věru, zde zmizela každá propast mezi Bohem a člověkem,

syn spočívá v náručí Otcově“ (Dürr 1. c. 53). Žalmy (9, 8-11) (33, 8-10, 19-21) (32, 8-9) jsou projevem důvěry v Boha v nejjemnější formě. Žalm 90. nazval Dürr „velepísni důvěry v Boha“. Při mnohých místech Starého zákona vnucují se nám slova sv. Pavla (Řím. 8, 31. 35. 38. 39) „Je-li Bůh s námi, kdo je proti nám?“ atd. „Kdo nás odloučí od lásky Kristovy?“ M-ovi jest Ježíš „vzorem a učitelem zbožnosti“ (91). O evangeliích praví, že je v nich „málo theologie“ (92); vědecky podané ovšem. O evangeliích dří, že „přímo voní realitou“ (93) „V evangeliích, v starokřesťanské literatuře vůbec i v tradici se rýsuje bohatá a jednotná osobnost Ježíšova; to se dá, pane, těžko vymýšlet a skládat pouze z řady legend... A to učení a ta osobnost jsou jedinečné, ohromné“ (tamže). S těmito slovy nedá se sloučiti tvrzení, že nemáme „od Ježíše ani jediného slova skutečně autentického“. Jak to dokázat nebo vyvrátit?

O zakladatelích jiných náboženství (Buddhovi, Lao-Tseovi) praví M., že Ježíše nezastiňují“ (94). Hledají-li někteří „moderní Evropané“ u nich vyšší náboženství, dělají to prý „z kulturní únavy“ (tamže).

O zbožnosti dří M., že „korunuje lásku. Náboženství bez lidskosti nemůže býti správné; lidskost bez zbožnosti nemůže být úplná... Ježíšovo přikázání lásky k bližnímu stačí pro všechno jednání člověka vůči člověku“ (96). Nelze bez výhrad a vysvětlení souhlasiti s názorem, že „křesťanství je různé podle individuí, podle tříd, podle národů a jejich vzdělanosti; každý je chápe způsobem svým“ (101).

Že církev na konec přejala celého Aristotela (105), jest ovšem nepravda. Jak možno říci, že církev připravila svou theologií a scholastikou „reformaci“ a „revoluci náboženskou a církevní“? (106).

Že se ve středověku polemika s i s l a m e m vyživovala vojensky? Avšak víme, že do krajů islamem zamořených posílání misionáři a někteří z nich i umučeni. Jsou i spisy, které byly napsány proti islamu a arabské filosofii. („Pugio fidei adversus Mauros et Judaeos“ „De erroribus philosophorum“, „De universo“ a neposléze sv. Tomáše Aq. „De rationibus fidei contra Saracenos, Graecos, Armenos“, jakož i veliké jeho dílo „Summa contra gentiles“).

Scholastika prý „podlamovala autoritu církve“ svým víc „chytráckým“ než věcným rozumováním! Tak neusoudí skutečný znalec scholastiky!

M-ovi je to „contradictio in adjecto“ když se Bohem zjevené pravdy hájí „lidským rozumem“ (121). Čím se však mají obhajovati, když ne nejvzácnějším darem, který nám Bůh dal, rozumem? Jednotný názor světový byl prý ve středověku zjedнан autoritou, násilím fysickým a duchovním. (122) Jak to možno?

V žádném spise, který chtěl býti vážný, nečetl jsem tak nehorázného obvinění, jako u M-a, že církev „chce potlačit vědu“ (123)! Kterou pak? Čím? Podobnou je výtká, že „theologie je orgánem mythu a mythickosti“ (125).

„Jen náboženství živé dovede nahradit náboženství a církevnictví neživé a živořící“ (tamže). Které „živé“ náboženství má nahraditi katolicism?

Sv. Augustinu křivdí M., když mu vytýká, že „schvaloval hrdelní trestání kacířů“ (127). Za dob tohoto světce vytrpěli katolíci velmi mnoho od donatistů. Nenávist těchto bludařů byla úžasná. Domy i chrámy katolické pálili a dopouštěli se děsných ukrutností na katolících, jichž se zmocnili. Mnohým katolickým kněžím sypali do očí vápno a lili na ně ocet. Do kostela biskupského v Baghai vnikli za bohoslužby se zbraněmi, biskupa těžce poranili, strhli s něho šaty a vlekli ho po kamenné dlažbě na věž, s které ho shodili na hnojiště, a teprve v noci ho odnesli těžce zraněného katolíci do bytu. Kdo může sv. Augustinu zazlívati, že se dovolával státní obrany proti takovým násilníkům? I tomuto světcovi strojili úklady, protože svými spisy a kázáními skvěle dovedl obhájit nauku katolickou. Když se světec vracel z jedné obce své diecese, obsadili ozbrojení donatisté jednu ulici, kterou se měl obávaný biskup vraceti. Průvodce světcův se však zmýlil v uličkách a vedl ho jinou cestou a tím ho také zachránil. Když se surovosti donatistů stupňovaly, nemohli biskupové katoličtí se sv. Augustinem mlčeti. V červnu r. 411 měla se v Kartagu konati náboženská disputace mezi katolickými a donatistickými biskupy. Císař napsal pod tresty biskupům bludařským, aby se účastnili disputace. Tito biskupové slavili svůj sjezd do Kartaga s velkou okázalostí. Sv. Augustin napomínal věřící, aby nerušili disputace, místo toho aby se raději modlili, a zakončil svou promluvu „*P r a v d a s a m a z v í t ě z í*, vítězství pravdy je však láska“. R. 414 vydal císař Honorius zákon, dle něhož měli být bludaři trestáni peněžitými pokutami, a jejich kněží i vyhnanstvím. Veřejné disputace, konané mezi katolíky a donatisty způsobily, že mnozí z těchto bludařů se vrátili do církve pravé. Když donatistický biskup v Timgadu Gaudentius prohlásil, že se nestane katolíkem, nestalo se mu nic. Sv. Augustin byl vždy pro mírné zacházení s bludaři a nebyl nikdy pro to, aby byli trestáni smrtí.

Theologům vytýká M., že často „žalují na rozum“ (129). Kteří theologové to dělají, se nepraví a bylo by také sotva možno je jmenovati. Nejeví se právě u katolických theologů pevná důvěra v sílu rozumu? Církev k tomu nemlčela, když některé filosofické směry vytkly rozumu hranice příliš úzké. Proti zneužívání rozumu se ovšem theologové rázně ozvali. Dle M—a je „skutečným nepřítelem náboženství, pravým bezbožectvím a odpadnutím od Boha indifference, lhostejnost a cynismus“ (130). Zesměšňováním církve katolické a jejích nauk šířil se od osvícenství indifferentismus na školách a šíří se dosud lhostejnost náboženská, ba i odpor a nenávist vůči církvi cynickými poznámkami různých vychovatelů. Ozve-li se někdo proti takovým surovostem, je hned označován za nepřítele vědy a svobody a za zastance mythu. „Hájil jsem náboženství odjakživa, měl jsem je od dětství, neopustilo mne ani tehdy, když jsem byl vykřičen za neznabožáka... problémy náboženské musí řešit lidé svým nadáním náboženství, náboženští geniové a vůdcové... chybějí nám učitelé víry, lásky i naděje. Jako theista věřím v budoucnost náboženství“

(137). Kdo touží po vůdcích náboženských, musí se přece podrobit jejich autoritě, a přece žádal M., že náboženství budoucnosti musí být subjektivistické, že autorita nemá v něm rozhodovati.

Nz otázku Čapkovu, zda stačí víra v Boha a mravnost k úplnému náboženskému životu, odpovídá M. „Nestačí“. (143)

Církev prý uznala za svaté „kdo žili na sloupech a věřili, že tím slouží Bohu“. (tamže). Že církev prohlásila za svaté takové, kteří se za živa nechali rozežít hmyzem? Kteří svatí to byli? Šimon zvaný „Stylita“ na svém tři metry vysokém sloupu kázával četným zástupům, které zdaleka k němu přicházely. Arabské kmeny donesly s sebou své modly a po jeho kázání je rozbily. Dle svědectví Theodoretova přicházely zdaleka veliké zástupy, tak že okolí sloupu Šimonova se prý podobalo rozbouřenému moři. Církevní dějepisec Evagrius vypravuje, že mniši v Antiochii poslali k němu poselstvo, které ho vyzvalo, aby sloup opustil a neodchyloval se od obvyklého života jiných mnichů. Světec byl ochoten okamžitě uposlechnout a právě tím odzbrojil své odpůrce. Když tito zpozorovali, jak blahodárný vliv má asketa na poutníky, stali se jeho obdivovateli. Podobně se stalo mnichům v egyptské poušti, kteří hrozili Šimonovi vyloučením ze své společnosti. Mniši mesopotamští přišli do kláštera v Tell-Nesimu, kde Šimon dlel delší dobu jako mnich, a začali o Stylitovi mluvit jaksi s despektem. Aby se Šimona zastali, zavedli mniši z Tell-Nesimu své hosty k jeho sloupu, a tito odešli od něho s lítostí, že mu dříve ublížili. Příklad sebezapírání a mohutná slova kazatelova odzbrojila všechny, kdo se mu chtěli posmívat, a téměř všichni odcházeli od světce s mohutnými dojmy a nejlepšími úmysly pro svůj další život. — O sv. Benediktu Labrovi, o němž nepřátelé tvrdili, že jeho šat byl pln hmyzu, je dokázáno, že šat byl po smrti světcově čistý, — bez hmyzu. Výstřednosti se mohou vyskytnouti všude — vždyť právě proti církvi se žádá „svoboda“!

„Ano, odmítám i náboženskou mystiku, splynout s Bohem tím, že se potlačí rozum a život tělesný, soustředit se tak, že se upadne u vytržení a opojení a v takovém stavu obcovat s božstvím, to všechno je stav více méně patologický. Náboženství není věc nervů a záchvatů“ (143). No ano, to je také řeč církve a theologie!

O klášternictví a poustevnictví praví M., že jako „stav a zaměstnání je vlastně zmechanisování samoty: ne soustředění, ale návyk — nebo řemeslo“ (151). Co však znamenaly kláštery ve starověku a středověku pro kulturu! Kolik klášterníků zjednálo si světové jméno svými spisy v různých vědeckých oborech! S jakým zájmem čtou se knihy, v nichž káštérníci líčí své životní zkušenosti! To že má být „řemeslo“?

Protestantismus prý upevnil „individualismus, subjektivismus, osobní svobodu...“ (182). Byl to úspěch? Upřímní protestanté soudí v této věci jinak. Pastor Dr. Remmy píše v prvním čísle „Hochkirche“ (1922): „Lidé dneška mají hlad po pevném vedení. Zprotivilo se jim věčné mluvení... Subjektivismus dohospo-

da řil; duchové znavení zmateným letem do nekonečna touží po pevné ruce, po vedení duší...“ Generální superintendent z Vestfálska, Dr. Zöllner, napsal do „Allgemeine Evangelisch-Lutherische Kirchenzeitung“ (57. ročník; 30. V. 1924) významné pojednání, v němž poukazuje, kam dospěl protestantismus svým subjektivismem. „Jediné, čeho bylo dosaženo, je to, že v církvi evangelické pozvolna nikdo již neví, co vlastně a skutečně je evangelium“. Dle prof. K. J. A. Kahnise záleží protestantismus německého protestanta v tom, „že ve věcech víry jedná dle svých vlastních názorů. — Všimneme-li si těchto vlastních názorů blíže, poznáme ovoce racionalismu, vzdělání novinářského a povrchního mudrování (raisonnementu), které nejen že nemá žádné ceny, nýbrž znemožňuje cestu k pravdě“ (Der innere Gang des deutschen Protestantismus 1874. II. sv. str. 288). Jak upevnil protestantismus osobní svobodu, o tom dalo by se napsati velmi mnoho pro dnešní protestanty nemilého. Jak bezohledně si počínal německý reformátor vůči svým stoupencům, kteří se ozvali proti některým jeho naukám! Proč nazval Luther Karlstadta ďáblem? Proč napsal o Karlu Schwenkfeldovi: „Ďábel plívá a s... z jeho spisů“? „Kletba Boží na tebe, satane“? Proč měl spor o věci náboženské s Janem Agricolou, Jakubem Schenkem a Janem Egranem, kteří byli hned na začátku nadšeni pro reformátora? Proč napsal Luther o Agricolovi hrozná slova: „O této obludě nechci ničeho jiného slyšeti než slova zatracení“? Proč ho zbavil místa na universitě, takže upadl se svou rodinou do bídy? Žena Agricolova klekla před Luthrem, aby ho usmířila. Agricola dostal sice kazatelské místo v Berlíně, avšak musil veřejným písemným prohlášením projeviti, že chce tak věřiti a učiti, jak věří a učí církev ve Wittenbergu“. To byla osobní svoboda? Když Agricola později přišel do Wittenbergu, neudělil mu Luther audience. Na prosby své Kateřiny poslal mu Luther později dosti přátelské psaní. Agricola píše o tom: „Do hat die Domina Ketha, rectrix coeli et terrae, Juno conjunx et soror Jovis, die den Mann regiert, wohin sie will, eyn mal eyn gutt Wort von myr geredt“! (O. p.)

* * *

Lída Merlínová, Manžel Lydie Ivanovny. Román lékařky. Nakl. Šolc a Šimáček, Praha 1935. S. 216, 14 K.

V nouzi vystudovavši zdědí velký majetek a stane se spolumajetnicí sanatoria v Tatrách, kde jí do léčení přijde také pražský houslista, krasavec, jinak ničema. Ona nevzhledná se do něho vášnivě zamiluje: ač jest mu přímo odporná, uzavrou sňatek, ona mu dává volný byt ve své vile v Praze, uplácí nakladatele jeho skladeb atd., vydržuje jeho matku a sestru, ale když ho v bytě přistihne s jinou, pohrozí rozvodem, načež on kajícně přijede za ní do Tater a ačkoli úplné smíření nenastane, žije se klidně dál v starých kolejích, on jest lázeňským úředníkem, a konečně jest její vzácnou povahou překonán. Ona však jsouc slaboučká a v práci neúnavná, churaví: sama neví, že jest

silno tuberkulosní, ač takové léčí, neví, že je těhotná, ale šíleně žádaného dítěte pro svou slabost nedonosí, a za krátko umírá; on ze žalu si vezme život.

Je leccos pravděpodobného v pikantním jinak tomto příběhu i v povahopise divné té lékařky — pravděpodobného neb aspoň příliš nápadného, co čtenáři vadí přijmouti to, co tu vyličeno, vesměs za odraz prožitého života. Lékař ovšem sobě samému prý nebývá lékařem nejlepším, ale v našem románě kromě bezmezné neopatrnosti u nemocné lékařky jde též o znalecké okolí. Ve výčtě ženských vnad i nevnad čekalo se, že spisovatelky nepůjdou tu za handlířskými způsoby spisovatelů a že takto přispějí k očistě vkusu všech, ale očekávání zklamalo. Sanatorium, jež ovšem nejmenováno — je kdesi na Štrbě —, stává se takto v našem románě sentimentálně zajímavým; snad i lákavým?

Viktor Hánek, Království Boží. Román. Nakl. A. Neubert, Praha 1935. S. 392, K 24. Sebr. spisů sv. 19.

Román z Prahy, ze společnosti několika málo osob, vlastně jedné obchodnické rodiny, o níž toho tolik navypravováno, že jiné postavy se dějem mihnou skoro jen jako pohostinu. Zvláště jeden člen té rodiny zaujme konečně skoro celou pozornost pro sebe: syn zločinně chátrajícího obchodníka, abiturient střední školy, vysoko nad průměr takových pobožný, odhodlaný jen a jen na kněžství, ale okolnostmi donucený převzít obchod po otci a pak jej vésti s ním, takofka proti vůli oženěný s kráskou, která se mu pak zpronevěří a předčasně skonavši umožní mu vstoupiti do kláštera.

Království Boží? No ano, jednoho, právě toho uvedeného, ovládlo a až na jeden případ neopustilo, avšak jen toho jednoho. Jinak je to společnost pražsky bezbožná, necudná, rozmařilá. Matka dvou hodných dospívajících dětí uteče rodině za svým dřívějším galánem, otec hýří taktéž, děvčata ze slušných, jak se zdá, rodin mluví a řadí jako holky z ulice atd. V této části jest román místy až nestoudně realistický. Jinak nejsou jeho výklady ve všem bez nepřiměřené schválnosti, na př. počínání a kazatelské mluvení studentovo, jsou bez přesnosti, již se moderní román chlubívá, na př. názor o rozvodě, výjev z klášterního života (převor a kvardián a j.) Celkem ovšem může to býti věrný obrázek ze života pražského, jeho ženských i mužských postav střední společnosti, jež se ráda baví. Děj, až na vložku o podvodníkovi, který za novomanžely zajel až do Italie a je tam vinou svedené ženy obral, jednoduchý, vyprávěn plynně, známým slohem rutinovaného spisovatele.

Rozhled

Náboženský.

Malé příčiny...

19. května svatořečení Thomas More a John Fisher, státník laik a kardinál, oběti malé příčiny a velikého následku, zarputilé chlápčnosti Jindřicha VIII (dotud „defensora fidei“) a anglikánské odluky dosud přes 60% anglického a waleského obyvatelstva od mateřské církve, jež Anglii tolik dobra byla přinesla. A sama poprava (1335) dvou takových mužů, ozdob anglické inteligence byla velikou událostí, vzešlou z oné malicherné příčiny: papežského odepření manželské rozluky.

Příklad je typický v náboženském životě vůbec. O onom případě se ovšem řekne: Kdo má moc, má také právo, jak naše právníctví vůči církvi dovozuje, ovšem učeněji a pokrouceněji, jak se na právníctví sluší a patří. Ale jinak, čehož jsme teď svědky napořád: rozhod manželů i se ztrátou členství církevního, tedy odpad od víry, a z jakých malicherných příčin!

S anglickou povahou spojujeme představu jakéhosi lordství. Velikost onoho mučeníctví však nevedla národa k rozvaze. Velikost věrnosti u víře a naopak velikost odpadu — jak málo se ta hodnotí, jak lehkomyšlné tu dějí pořád přechody!

Vzpomínka věru poučná!

★

Volba papeže

má se, podle novinových zpráv, příště dít nejen od kardinálů, jimž po smutných zkušenostech na př. 10. století se „všeobecným hlasovacím právem“ v 11. a 12. století byla vyhrazena, ač ovšem i potom se nejednou staly žalostné přehmaty (Avignon atd.), nýbrž i od zástupců východních církví; východními rozumějí se zatím území východu blízkého (Anatolie, Syrie, Cilicie, Egypta). Nad to mají dostati volební právo vedle kardinálů, jichž počet (70) má býti snížen, podle prazvyku metropolitě vůbec.

★

Jugoslaviie.

Přísná hraniční censura znemožňuje přenos zpráv vládě nepřímých. Není pochyby, že její úkoly jsou v bojích stran nadmíru obtížné, avšak nemá-li dojít k celkovému rozkladu, nutno přece soustavu z kořene změnit. Koncem května dlel 80letý záhřebský metropolita Dr. Ante Bauer v Bělehradě, aby principi regentovi předložil memorandum o surovém protizákonném jednání vládních zřízenců (četníků a pod.) proti katolickému lidu a duchovenstvu, hlavně ve volebním období, z něhož vláda vyšla sice vítězně, ale s nedozírnými následky volebního boje.

V otiscích memoranda uvádějí se podrobnosti arcibiskupem zjištěné a zaručené. Surové zatýkání, žalařování, peněžní pokuty, ano i urážky katolického náboženství se tam vypočítávají. Arcibiskup se proti nim ohrazuje nejen jako chorvatský metropolita, nýbrž i „jako člověk a obhájce křesťanské vzdělanosti, jako strážce božské i státní autority“. Groteskní byl zajisté obrázek, když 80letý stařec takto stál také před hoštkem-králem... Pohnutím prý oslzel a čisti zaň musel jeho průvodce.

Politické spojenství malodohodové brání českému tisku líčiti poměry jugoslavské, jak opravdu jsou. Ale tak daleko politický ohled jíti nesmí, aby zamlčoval zřejmé protináboženské přehmaty, jak se tam z vůle panujícího zednářstva páší. Jugoslaviie se snad až pozdě přesvědčí, co z ní tito arcihumanisté udělají. Jako u nás před důležitými událostmi se už do omrzení opakuje, že jednání o „modus vivendi“ zdárně pokračuje a chýlí se ke konci (bodejť by ne!), tak také z Bělehradu co chvíle slyšíme, že jednání o konkordát zdárně atd. ut supra, a téhož triku použil sám min. zahrani. Ještě před volbami v Záhřebě; předešly k tomuto prý brzkému uzavření konkordátu předložil arcibiskup Bauer v naznačeném mamorandu!

★

Německo.

Staly se případy a jsou soudně vyšetřovány, že osoby spravující jmění ženských řádů se provinily proti devisorovým předpisům, buďto že jich neznaly, což ovšem před zákonem neomlouvá, anebo že v nynější tísní k této nesprávné svépomoci byly přemluveny; jeden takový „právní poradce“ se zachránil útekem za hranice. Zjistěno již jest, že v žádném případě nešlo o zisky osobní. Jinak ovšem chyby té nikdo nehájí.

Tresty dosud stanovené jsou skutečně přísné: kromě vysokých peněžních náhrad káznice pro obviněné a odsouzené řeholnice. Proti katolické veřejnosti jde však hlavně o zostuzení klášterů a církve — proto se věci ty daleko nad svůj význam všemožně, a to pomocí úřadů, rozmazávají. Lex prý mere poenalís...! —

Celkové poměry náboženské se dosud nevyjasňují. Tu a tam úřady sice krotí přílišnou horlivost podřízených vyznavačů novopohanství, jinde tito řádí bezmezně. Ten onen ministr ujišťuje, že III. říše chce spolupracovati s křesťanskými církvemi, zachovávat konkordát atd., ale že nestrpí vměšování církve do věcí politických. Co toto u nich znamená, víme. Jmenovitě je mrzí, že v konkordátě povolena pro katolíky katolická škola.

Hnědé ošetřovatelky v krajích Cáchy, Kolín, Düsseldorf, tedy katolických, přísahaly již jen na Hitlera!

Za to se všech stran jsou zprávy, jak u katolíků roste vroucnost a odhodlanost, vše podstoupiti a podnikati pro záchranu náboženství, onen zápal z kulturních bojů známý. Tedy i zde štěstí v neštěstí, i jest na snadě otázka: kdo to déle vydrží?

★

ml. — Francie.

Málo papežů bylo za svého života předmětem tak různých posudků jako Pius X., jehož oslavy na památku 100 let od jeho narození se konaly v celé Itálii. Spíše se stává opak. Za života jest papež předmětem chvály, lichocení, velebení; teprve po smrti se mluví pravda. U Pia X. byl opak. Sotva zavřel oči, již se všech stran se oceňoval jeho pontifikát, jako jeden z nejlepších. Úcta k němu den ode dne roste.

Nejvíce byl kritisován jeho postup při rozluce církve a státu v Francii. Byl odsuzován skoro všeobecně. Dnes se uznává, jak správně papež jednal, když obětoval vše, jen aby zachránil svobodu církve.

Události postupovaly takto: Dne 2. prosince r. 1905 byl odhlasován rozlukový zákon, kterým se vláda odpoutávala od každého kultu. Bylo ponecháno na vůli, aby se zřídily kultusové společnosti, které mohly zachránit alespoň něco ze jmění francouzské církve. Pius X. odsoudil rozlukový zákon z okružními listy a zakázal utvoření kultusových spolků. Církev se tím dobrovolně zřekla jediné cesty, kterou si mohla udržeti prostředky na vydržování kultu. Byla to přirozeně nesmírná oběť, neboť péče o kult nyní spočívala výhradně na bedrách katolíků. A francouzské duchovenstvo i lid tuto oběť přijalo a velkodušně provádělo. Vláda francouzská totiž zrušila konkordát z roku 1801 libovolně a ani toho neoznámila Svaté Stoliči. Nyní pomocí kultusových spolků chtěla ovládnouti klerus, neboť kultusové spolky neuznávaly církevní hierarchie. Katoličtí poslanci dosáhli toho, že do zákona byl vsunut paragraf 4, který zněl, že „Kultusové spolky budou v souhlase se všeobecnými pravidly kultu, jehož vykonávání zajišťují.“ Ale Jiří Clemenceau prosadil svou řečí, že byl přidán článek osmý, který prakticky rušil článek čtvrtý. Zkušenost dala Píovi X. za pravdu. Když se do roka neustavily kultusové společnosti, vláda musila uznati fakt, že kult se koná beze všech vládních formalit a ve 200 sporných případech soudy rozhodly ve prospěch biskupů.

Nyní po 30 letech je situace jiná. Pius XI. zřídil kultusové spolky, ale ne takové, jaké chtěla zednářská vláda francouzská. Jsou úplně závislé na biskupech. Pius XI. napřed si u francouzské vlády plně zajistil jejich nezávislost. Pius X. jistě mnoho slz prolil pro nesmírně obtížnou situaci církve francouzské, ale viděl také ovoce své stálosti. Když přijal v audienci nynějšího papeže — tehdy preláta Achille Rattiho — mluvil s ním o situaci církve ve Francii a řekl: „Chtěl bych, aby všechny mé záležitosti se tak dařily jako náboženské záležitosti ve Francii“ a dodal: „Vím dobře, že jsou mnozí, kteří mají starost o statky církevní ve Francii. Já však mám starost jen o dobro církve.“ Je to slovní hříčka: Beni-statky a bene-dobro církve. —

Henri Bergson, od r. 1900 professor na Institut de France, byl prý letos na Bílou sobotu pokřtěn. Filosofická jeho díla dána na index, což prý naň silno působilo.

Vědecký a umělecký.

nn. — Dopis Fr. Palackého z r. 1869.

w Praze, 24. dubna 1869. Milý příteli! Dal sem w knihkupectwí p. Tempského nařízení, aby Wám kniha nejnowěji ode mne vydaná, Documenta M. J. Hus mým jménem dodána byla. Přijměte ji co malou náhradu za hojná posláná, kterými ste mne již od delšího času ctíti nepřestával, a spolu co důkaz mé k Wám upřímné šetrnosti a lásky i wděčnosti za pilné Waše snahy na poli historické a právní literatury naší.

Musímť owšem wyznati přitom, že mi bohužel již nelze z prací Wašich kořistiti w té míře, jako kdybych byl aspoň o 20 let mladším. Nestatečnost a chaulostiwość očí mých a zraku nutí mne pauštěti mimo sebe všechna studia, kterých k nynějším úlohám swým nepotřebuji nutně, a protož i Waše knihy uložil sem sice s potěšením mezi literární poklady své, ale do opravdowého jich čtení ještě nemohl sem se dáti. A protož ani saudu swého nemohu o nich pronesti dále, nežli že díla sama mne skutečně těší.

Nyní obírám se opravowáním a doplňowáním třetího dílu mých dějin českých, t. j. historie husitské, jejížto nowý tisk již brzy počíti má.

Obdržel sem i fotografii Waši, a přiznávám se ke dluhu swému, abych swau Wám také poslati měl. Však věřte mi, že nemám již od dáwna ani jediného exemplaru. Poněwadž ale i s jiných stran podobný dluh hojně na mne dolehá, chci co nejdříve zase dáti se fotografowati, a pak neobmeškám posloužit také Wám dle žádosti Waši.

Lituji, že aumrtím prelata Nappa odjata jest mi nadlouho možnost, nawštíwiti přátely své w Brně. Do Wídně již naprosto choditi nechci.

Odpusťte mi prosím laskawě skaupost mou w dopisowání a buďte přeswědčen, že ona nepochází nikoli ze skauposti přátelského citu a zvláštní šetrnosti k osobě Waši! Wáš wěrně oddaný přítel Fr. Palacký.

Dopis tento, přivázaný ke knize Palackého „Documenta Mg. J. Hus“ chová p. Kovařík w Lulči z pozůstalosti prof. Dra Bully. — Kdykoli Palacký dlel w Brně, byl hostem starobrněnského opata Cyrilla Nappa († 1867).

Pozn. r. Nezaznamenaného adressáta snad možno hledati (ne-li w mor. z. archiváři Vinc. Brandlovi, jenž býval Palackému owšem w archivě pomocníkem), tedy — pravděpodobněji — w Dru Ant. Beckovi (otci pozdějšího ministra), který jsa státním úředníkem ve Wídni, též w Brně pracovával, přebýwaje tu jakožto známý (snad spolužák) rajhradského opata G. Kalivody w rajhradském domě na Petrově.

nn. — Žarošická legenda.

Pod tímto nadpisem uveřejnil moravský zemský archivář Dr. Jindř. Šebánek studii ve sborníku k 60. narozeninám J. B. Nováka (str. 86 n). Š. dokazuje, že tři listiny někdejšího kláštera cisterciátek na St. Brně, a to z r. 1314, 1365 a 1480 jsou podvrženy. Š. klade dobu vzniku těchto fals na konec XVII. století a ukazuje při tom, že tehdy také vznikla t. zv. žarošická legenda. Původcem jejím (prý) jest žarošický farář a o tamní poutní místo velmi zasloužilý cisterciák ze Sedlece, P. Václav Alauda (Skřivánek). Š. netroufá si vysloviti úsudek, v jakém poměru byly k sobě falsifikáty a žarošická legenda, avšak nepřímou staví touto parallelou do méně pěkného světla P. Skřivánka, což Šebánkův referent v ČMM Dřímál vyslovuje ještě jasněji, a to tak, jako by výrobce žarošické legendy P. Skřivánek byl totožný s oním falsátorem.

Šebánkova práce má tu slabinu, že autor její se zabýval pouze listinami, nikoliv ale t. zv. žarošickou legendou. Proto jeho názor o „legendě“ není správný a tím ovšem ani úsudek o vztazích jejích k starobrněnským listinám.

Š. poukazuje, že P. Skřivánek poslal oseckému cisterciákovi P. Sartoriovi článek o Žarošicích, v němž je již dokonalá legenda. Dokonalá proto, že historie Žarošic ve starší tamní matrice (kol. r. 1678) zaznamenaná je pouhým zárodkem legendy, již úplně rozvinul P. Skřivánek. Rozborem Skřivánkovy „legendy“ u Sartoria dojdeme však k jiným názorům. Na první pohled poznáváme, že obsahově i slovně jsou to celá místa z právě zmíněné staré matriky žarošické, a srovnáním textů poznáme, že i věcný pořad „legendy“ odpovídá oně matrice. Oba záznamy hledí aspoň přibližně odpověděti na stáří žarošického kultu mariánského a oba souhlasně praví, že nelze nic určitého říci, jenom jméno „Stará Matka Boží“ mluví samo o sobě.

Sartorius (lat. vyd. 728).

Stará matrika (cca 1670).

Caeterum popularis pietas alio vocabulo Divam Sarossitzensem compellat, et quidem idiomate patrio „Starau Matku Boží“. . . Cum primum de eo nomine mihi relatum est, legi antiquitatem cultus in hac ipsa cultus nomenclatura . . . quae sane primordiorum ignorantia argumentum commune est venerandae vetustatis.

Quaeres, quo tempore haec aedes Mariana et a quo sumpserunt exordium? Respondeo, sicut investigare difficile, ita asserere impossibile. Verumtamen si non equiparari antiquitate reliquis Marianis aedibus putas, nemini postponendum et censeas, quin non tam illud venerabile antiquitatis nomen vulgo „Stará Matka Boží“ . . .

Potom čteme o Žarošicích, jakožto oblíbeném pohřebišti prostých i urozených věřících, kteří takto chtěli i po smrti projevit své katolicko-pravověrné smýšlení, když v zemi bujelo sektářství. I tento passus je ze staré matriky:

Sartorius, 729.

Illud praeterea de tumulis observatur hoc loco, in religionis orthodoxae per haereticos convulsione, qui firmi in catholicis sacris perstiterant, aspiravisse unice, ut fidei servatae posthumum testimonium ad Divam Sarossicensem conspeliarentur.

Stará matrika.

Certum enim ex traditione constat quod, quotquot falsis doctrinis non fuerint polluti et tanquam agni inter lupos permanserint fidei orthodoxae cultores, ad contestandum erga Deiparam affectum non alibi, nisi „U starý Matky Boží“ Zarussicii volebant tumulari, ut vel sic cum lingua non valerent, propriis ossibus cultores Dei Genitricis se fuisse probarent.

I další bod, o P. Marii Žarošické jako ochránkyni proti nemocem, je ze staré matriky.

Sartorius, U. m.

Porro, cum contagiosa lues eam patriam affligeret, domestici Sarossicenses, atque etiam e reliqua vicinia clientes ad Virginis sospitatri-cis opem conceptis votis respexere, felici eventu in communi illa calamitate Divae Patrocinio salvi atque incolumes.

Stará matrika.

Hanc Protectricem venerantur et ab omni peste per illam se fuisse immunes, gloriantur Zarossicenses incolae eorumque vicini.

Poslední část, o zázračné studánce, není ve staré matrice obsažena, o čemž níže. Při ní Sartorius výslovně praví, že zprávu o ní mu napsal P. Skřivánek „fido calamo“. Prý je studánka velmi hledaná a také skutečně prý vrátila čtyřem lidem zrak, jednomu řeč a několika ochrnutým vrátila pružnost údů.

Jak vidno, dodal P. Skřivánek Sartoriovi opisy historie poutního místa Žarošického ze staré matriky, připojiv k němu pouze záznam o zázračné studánce. Kromě toho vsunul mezi zprávu o pohřbívání šlechty a osvědčení katolického smýšlení pochováváním v Žarošicích vypravování o Turkovi tamže pochovaném. Můžeme tedy říci, že základem Skřivánkovy zprávy byl záznam staré matriky rozhojněný zprávou o Turkovi, čili podrobností z místního podání čerpanou, však ve staré matrice nezapsanou, a zprávou o studánce z vlastní zkušenosti čerpanou. Nelze proto říci, že by býval Skřivánek vytvořil nějakou zvláštní, novou legendu o poutním místě žarošickém. Šebánek poukazuje sice na Sartoriův passus, dle něhož v Žarošicích prý bylo křesťanství již 30. roku po Kristu, ale tato legendární zpráva nepochází od Skřivánka, neboť Sartorius výslovně praví, že se o tom dočetl „in notitiis mihi Bruna communicatis“¹⁾. To bylo tedy ze St. Brna,

¹⁾ Šebánek (104) proto neprávem ironisuje Sartoriův výrok, že sdělení mu učinil Skřivánek „fido calamo“.

z kláštera cisterciátek, a nikoliv od faráře ze Žarošic! A ještě zajímavější se jeví tato zpráva v německém vydání Sartoria z r. 1708. V něm je totiž onen *passus* o 30. roku po Kr. vůbec vynechán, z čehož nad světlo jasněji viděti, že cisterciákům a zvl. Sartoriovi nešlo o žádné legendy a právě proto ono místo vypustili. Ježto německým překladem mělo býti latinské dílo Sartoriovo zpopularisováno, pak má tato korektura pro názor o šíření jakési žarošické legendy v publiku tím větší význam. I můžeme tedy říci, že P. Skřivánek žádnou legendu o Žarošicích si nevymyslel, a že Sartorius v něm. vydání své knihy vyloučil legendární zprávu o 30. r. po Kr., čili že ani on žádných legendárních úmyslů neměl.

Kdo hrál význačnou roli ve skutečné žarošické legendě, to nebyl žádný cisterciák, nýbrž světský kněz, farář v Pavlovicích, P. Středovský. Jeho „*Sacra Moraviae historia*“ v r. 1710 vyšlá obsahuje dvě zprávy o Žarošicích. Na str. 56—57 píše o žarošickém křesťanství v době římské, na str. 224 uvádí Žarošice v souvislost se sv. Cyrilem a Methodějem. Tento druhý záznam Středovského nás zvláště láká, neboť dle Šebánka „je... zajímavé, že všechna literatura, stará i nová, pokud se snaží prokázati souvislost bývalé kaple „na Vinicích“ se sv. Cyrilem a Methodem... opírá se právě o naše *falsum*, neb aspoň o jeho bludný výklad velehradských listin o „Schorcicích.“ (O. p.)

m. — Povinné výtisky dle nových nařízení.

Minulá vláda ve své poslední schůzi 28. května schválila podle zmocňovacího zákona vládní nařízení o povinných výtiscích, t. j. oněch výtiscích, které mají býti z nákladu každé publikace zdarma odváděny státním knihovnám, aby tak bylo zajištěno uchování veškeré naší literární produkce, jakož i její soupis sestavovaný v pražské univ. knihovně.

Tak se dostalo konečně za 17 let po převratu zákonitě úpravy povinným výtiskům, jež se až dosud zakládaly na starém rakouském zákoně o tisku ze 17. prosince 1862. Dle tohoto zákona odváděly se před převratem tři povinné výtisky do Vídně (předsednictvu minist. rady, minist. vnitra a dvorní knihovně), čtvrtý se rozděloval na jednotlivé ústřední knihovny a jejich obvody, tedy z Čech do Prahy, z Moravy a Slezska do studijní knihovny v Olomouci. Po převratu se tento stav upravoval řadou prozatímních nařízeních, ve kterých bylo opravdu těžko se vyznati.

Také nová úprava z 28. května t. r. je hodně složitá. Dr. Boh. Koutník, který ji rozebírá podrobněji v pražském „Činu“ (1935, č. 12), vysvětluje to tím, že bylo nutno zjednatí kompromis mezi zájmy úřadů a knihoven se strany jedné a postižených producentů na straně druhé. Hlavní věcí je, že se od nynějška zajišťuje uchování celé československé tiskové tvorby na jednom místě: tím je Národní knihovna, konservační oddělení při Veřejné a universitní knihovně,

založené r. 1925, již se dostává zdarma všech tisků z celé republiky a na požádání i těch, které nesledují cílů literárních, nýbrž slouží jen potřebám domácím, společenským a obchodním, jako jsou pozvánky, vzorníky, programy a pod. Zároveň se mění jméno ústavu na název Národní a univerzitní knihovna.

Dále má dostati zdarma všechny tisky (kromě oné skupiny tisků společenských a obchodních) předsednictvo minist. rady a ministerstvo vnitra. Všecky tisky obou skupin může dostati také knihovna Národního shromáždění, ale toliko na požádání v každém jednotlivém případě. (I tak ovšem dlužno pochybovati o potřebě této povinnosti. Dr. Koutník sám poznamenává: „Kdyby se veřejnost dověděla v číslech, co a kolik si vypůjčují členové poslanecké sněmovny a senátu, byly by to skromné číslice. Podobně nutnost dvou povinných výtisků, ponechaných administrativě, vzbuzuje pochybnosti.“)

To jsou výtisky z celého státu. Další se dělí podle zemí. Univerzitní knihovny, pražská, brněnská a bratislavská, dostávají povinné výtisky ze země jejich sídla, bratislavská kromě Slovenska i z Podkarpatské Rusi. Tyto knihovny dostanou však z časopisů jen ty, o jejichž zaslání výslovně požádají. Zemské úřady dostanou zase jen časopisy, nikoli knihy. Knihovny, dostávající povinný výtisk ze své země, mohou požadovat výtisky i mimo své hranice za polovinu krámské ceny.

To je třetí skupina povinných výtisků: výtisky za polovinu krámské ceny. Tato výhoda byla přiznána knihovně Národního musea v Praze, Studijní knihovně v Olomouci, knihovně Slovenské Matice v Turč. Sv. Martině a Veřejné městské knihovně v Užhorodě. Mimo národní knihovnu nemá žádná jiná nároku na soukromý tisk o menším nákladu než sto výtisků. Polovina krámské ceny se zaplatí také za tisky nákladně vypravené.

Ještě několik jiných změn zavádí nová úprava. Z nich je nejdůležitější, že povinnost odvésti povinný výtisk má nikoli jako dosud nakladatel, nýbrž tiskař, který si to ovšem započte do výrobních nákladů. Odůvodňuje se to zkušenostmi v cizích státech: dosahuje prý se tím daleko spolehlivějšího plnění zákonité povinnosti a snazšího, rychlejšího a úplnějšího zachycení literární tvorby. Zejména se tím zamezí mezery zaviněné z neznalosti a z nepochopení od vydavatelů neživnostenských, jejichž podíl v úhrnu lit. tvorby stále vzrůstá a jejichž tisky zůstávají často úplně nebo dlouho utajeny. Vytiskneli však domácí vydavatel nebo autor své dílo za hranicemi, bude on povinen odevzdat povinný výtisk místo tiskaře.

Důležitou novotou je také, že tiskaři budou povinni zaslat městčné ministerstvu vnitra a Národní a univerzitní knihovně výkaz všech knih, které za měsíc vytiskli, a udat v něm název, jméno nebo pseudonym původce, jméno a adresu nakladatele nebo vydavatele, místo tisku, datum jeho dokončení, počet stran a příloh, výši nákladu a krámskou cenu. U ministerstva vnitra budou výkazy spořádané uloženy a tiskař, nakladatel nebo vydavatel a autor nebo jejich zástupci

budou míti právo žádat do jednoho roku úřední výpis o tisku, který napsali, vydali nebo vytiskli.

Toto opatření má podle dra Koutníka několik důvodů a účelů. Předně tím bude zabezpečeno svědomitější odvádění povinných výtisků. Dále budou tyto výkazy pomůckou pro soupis lit. tvorby a pro její statistiku. A konečně budou si moci spisovatelé zjistiti, zda nakladatelé dodržují smlouvy ohledně výše nákladu. K tomu budou sloužit výpisy vydávané v ministerstvu vnitra.

★

hd. — Hvězdná obloha v červenci 1935.

Po 9. hodině večerní, na začátku července, zmizely úplně už pod obzor poslední zbytky zimních souhvězdí, i se souhvězdím Raka. Západní oblohu, od těch míst, ve kterých zapadlo slunce, až k jihu, zabírají nyní za sebou souhvězdí Velkého Lva, v něm bílý Regulus a blízkí se Venuše, dále velké souhvězdí Panny, v němž bílá Spíka-Klas, a červený Mars, v sousedství k jihu menší souhvězdí Váh, se zářícím Jupiterem, a zrovna v poledníku skvělé souhvězdí Štíra, a v něm ohnivě červený Antares. Tato čtyři souhvězdí nám dobře vyznačují dráhu, kterou se sluníčko bude ubírat v budoucích měsících. Dále k východu od Štíra pokračují méně výrazná ekliptikální souhvězdí Střelce, Kozoroha a Vodnáře, která procházejí poledníkem až v pozdějších nočních hodinách. Proto raději poněkud počkáme, a podíváme se na ně až v budoucích měsících, kdy se nám zjeví hned z večera. Od Štíra směrem k východu zabírá velkou prostoru na obloze velké, ale méně výrazné a nenápadné souhvězdí Hada s hadonošem.

Nad Velkým Lvem, směrem k polárce, stojí Velký vůz, ukazující svým prodlouženým ojem do níže ležícího souhvězdí Bootes-Volař, v němž září červenavý Arktur, a pod ním ještě níže, směrem k obzoru jest bílá Spíka-Klas, v souhvězdí Panny, k níž se druží červený Mars. Bílá Spíka-Klas v Panně, směrem k jihu pod nimi bílý, zářící Jupiter ve Váhách, a nad nimi červenavý Arktur v souhvězdí Bootes-Volař, tvoří vždycky ještě velký trojúhelník na jiho-západní obloze, který nám dobře poslouží k orientaci. Vedle souhvězdí Volaře-Bootes k východu jest malé, ale pěkné souhvězdí Severní koruny, v podobě čelenky, v níž září bílá, jasná stálice Gemma-Drahokam. A ještě dále k východu od Koruny jest veliké souhvězdí Herkules, v podobě velké písmeny H. Nad Herkulem, směrem k polárce, jest malý, poněkud nepravidelný čtvereček, bystrému oku dobře viditelný. Je to hlava Drakova, jehož dlouhé tělo se vine v podobě poněkud nepravidelné písmeny S mezi Malým a Velkým vozem. Z hlavy Drakovy vystupuje jeho tělo napřed poněkud výše, směrem k polárce, pak se snižuje dolů, jakoby směrem ku Koruně a Volařovi, ale pak se zahne k západu a probíhá dlouhou čarou mezi Malým a Velkým vozem, a končí nad zadními koly Velkého vozu. Souhvězdí Draka

jest potud důležitým souhvězdím, poněvadž se v něm nachází pól ekliptiky a sice v místech mezi hlavou Drakovou a polárkou, poněkud blíže ku hlavě Drakově.

Východní část oblohy zabírají už úplně vyšlá tři souhvězdí, která jsou značkou letní oblohy a sice Lýra, Labuť a Orel. Z nich jest nejvíce posunuto na západ, ku pravé straně, souhvězdí Lýry, jež sousedí na pravé, západní straně se souhvězdím Herkula. V Lýře jest nejjasnější, bílá hvězda Véga, jeden vzor hvězdy první veličnosti. Jest jasně bílá, a bude okolo půlnoci procházeti nad našimi hlavami poledníkem. Na východ od Lýry rozprostírá se veliké a pěkné souhvězdí Labutě, jehož nejjasnější hvězda Deneb jest asi ve stejné výši jako Véga nad našimi hlavami. Jest rovněž bílá jako Véga, ale není tak jasná, nýbrž poněkud slabší. Souhvězdí Labutě nazývá se také Severním Křížem, abychom na severní polokouli měli nějakou, třeba že jenom slabou náhradu za krásný, zářící Jižní Kříž na jižní polokouli, který my v našich šířkách ovšem nikdy nespatříme. Ten Severní Kříž v Labuti sobě vytýčíme v budoucím článku v červenci, až souhvězdí Lýry a Labutě budou blíže nad našimi hlavami. Pod Véga a Denebem, směrem dolů k obzoru, je třetí jasná hvězda, rovněž bílá, je to Attair v souhvězdí Orla. Attair jest rovněž první veličnosti. Tyto tři jasné, bílé stálice, totiž Véga v Lýře, Deneb v Labuti a Attair v Orlovi, tvoří dosti pravidelný, rovnoramenný trojúhelník. Jeho základna jest obrácena k polárce, hrot jest obrácen dolů k obzoru. Tento velký trojúhelník je znakem letních nocí na severní polokouli, a bude ozařovat všechny naše noci letní a podzimní, a bude až v lednu budoucího roku zapadati večer po šesté hodině. Možno ještě podotknouti, že Véga a Deneb jsou hvězdy obtočnové, neboli cirkumpolární. To znamená, že neklesají nikdy pod obzor, čili nikdy nezacházejí. Když procházejí na severní straně oblohy poledníkem v tak zvané dolní kulminaci, pak Véga přiblíží se těsně obzoru, a proto zmizí snad našemu oku v mlhách a v párách nad obzorem, ale Deneb zůstane při tom zřetelně nad obzorem. Pod obzor klesne jenom Attair v Orlovi.

Po desáté hodině večerní na začátku července vyjíždí na východní oblohu básnický oř Pegasus, jehož částí jest tak zvaný Nebeský stůl. Nad Pegasem směrem ku polárce jest pěkné souhvězdí Kassiopeja, v podobě dvojitého německého W. Kassiopeja jest ostatně souhvězdím obtočnovým, a proto nikdy neklesá pod obzor, nikdy nezapadá, a i při dolní kulminaci na severní straně oblohy vždy zůstává hodně vysoko nad obzorem.

Z oběžnic doporučuje se pátrati v červenci po Merkurovi, a sice už v první polovině července, ovšem ráno, před východem slunce na východní obloze. Merkur dosahuje 14. července své největší vzdálenosti neboli elongace od slunce, a sice své západní elongace v obnosu asi 20 a půl stupně. Září pak asi jako polárka, a sice už půl druhé hodiny před východem slunce. V druhé polovině července přibývá Merkurovi světla, a pak dosahuje jasnosti téměř Siriovy. Pomoc-

níkem při hledání Merkura nám může býti měsíček v poslední čtvrti, jehož ubývající úzký srpek dne 27. a 28. července putuje s hora přímo dolů směrem k Merkurovi, jenž jest v tu dobu nízko nad obzorem.

Kdybychom tedy 27. neb 28. července asi hodinu před východem slunce v těch místech, kam putuje uzounký srpek měsíce, spatřili nízko nad obzorem jasnou hvězdu, zářící téměř jako Sirius, pak je to Merkur. Bude-li jasná obloha a čistý vzduch, a máte-li volný rozhled k východu, pak by to bylo zrovna hračkou, najít tam Merkura, který by se jistě silno třepetal v parách nad obzorem. Jest k tomu ovšem třeba trochu trpělivosti, dobré vůle a sebezapření, hledat v časných, ranních hodinách takový ideální požitek. Ale kdyby se podařilo, viděti skutečně na vlastní oči Merkura, pak byste jistě měli z toho radost, která byla odepřena prý arci-otci moderní astronomie Koperníkovi, který prý na smrtelném loži naříkal a bědoval, že za celé své, dosti dlouhé živobytí, Merkura svýma tělesnýma očima nikdy nespaptil.

Doba panování Venuše-Krasopaní na večerní obloze chýlí se pomalu ku konci. Na začátku července září Venuše na západní obloze ještě přes dvě hodiny po západu slunce, ale na konci července klesá už hodinu po západu slunce pod obzor. Ale nežli se Venuše s námi rozloučí, poskytne nám ještě pěkný pohled v prvních dnech červencových. Blíží se totiž Regulovi ve velkém Lvu, asi 7. července bude státi přímo nad Regulem, dne 3. července bude se blížíti z pravé strany, uzounký srpek přibývajících měsíce, který bude 4. července státi přímo pod Venuší a Regulem. Pěkný pohled, který se doporučuje každému milovníku nebeské krásy, a který také plně zasluhuje, abychom se naň podívali třeba jen obyčejným kukátkem: nahoře zářící Venuše, pod ní menší, bílý Regulus, a pod Regulem úzký srpek měsíce. — Na konec by nám Venuše mohla ještě pomoci hledati Neptuna, nejzazší oběžníce, pokud nebyl ještě objeven Pluto. Venuše bude totiž dne 25. července t. r. o 7. hodině ranní procházeti jižně pod Neptunem, který bude tedy nad ní, a sice vzdálen od ní asi pět průměrů úplňkových. Kdo má bystrý zrak a dobré kukátko, může při dobré vůli a trochu trpělivosti v těch místech i večer Neptuna snadno vyhledati.

V červenci skončí také laškovná a dovádívá hra mezi červeným Marsem a bílou Spíkou v souhvězdí Panny. Bylo už zde vzpomenu, že tohoto roku Mars prochází třikráte nad Spíkou. A sice po prvé procházel nad Spíkou v únoru, když přímým směrem postupoval od západu k východu. Pak se zdánlivě zastavil, v březnu dal se opačným směrem na pochod, a postupoval zase od východu k západu, a při tom zase procházel nad Spíkou, v květnu se zase zdánlivě zastavil, ale pak se na konci května dal znovu na pochod přímým směrem, totiž od západu na východ, a takovým způsobem dospěje 17. července t. r. znovu ku Spíce, nad níž bude zmíněného dne 17./7. procházeti ve výši asi tři průměrů úplňkových. Ale pak, jakoby se už nabažili toho laškování se Spíkou, zrádně ji opustí a pustí se

do běhu směrem k Jupiterovi ve Váhách, k němuž dospěje dne 27. a 28. srpna t. r.

Jupiter jest pořád ještě v souhvězdí Váh. Dne 12. července se zdánlivě zastaví na své dráze. Kdo by se podíval na Jupitera dalekohledem, uviděl by v jeho blízkosti dosti jasnou stálíci, kterou by omylem mohl pokládati za jeden ze čtyř větších měsíčků Jupiterových. Leč není to měsíček Jupiterův, nýbrž stálíci Alpha Librae, nejjasnější hvězda souhvězdí Váh. Jupiter zapadá na začátku července hodinu po půlnoci, a na konci července hodinu před půlnocí.

Saturn objevuje se večer na východní obloze, a sice na začátku července hodinu před půlnocí, na konci července už po 9. hodině.

Ve dnech od 8. do 11. července prochází pod Marsem, Spíkou a Jupiterem měsíček, dorůstající po první čtvrti do úplňku.

Dne 16/7 jest úplné zatmění měsíce a dně 30/7 částečné zatmění slunce, leč oboje zatmění jest v našich krajinách neviditelné.

Dne 4. července ráno probíhá země nejvzdálenější bod své dráhy okolo slunce, je tedy nejdále od slunce vzdálena, jest v odsuní, Aphelium. Slunce se nám zdá proto býti menší než obyčejně, a země obíhá v tu dobu okolo slunce také pomaleji.

Dne 23. července vstupuje slunce ze znamení Raka do znamení Velkého Lva, ale ve skutečnosti následkem praecesse ze souhvězdí Blíženců do souhvězdí Raka.

★

KNIHOPIS.

Wł. Abramowicz, Wybór najmłodszej poezji litewskiej. Zw. dzennikarzy, Nowogródek 1935. S. 118.

R. Allers, Sexual-Pädagogik. Pustet, Salzburg 1934 S. 270, 5.40 m.

C. B a y l e, España y la educación popular en America. Instit. pedag., Madrid 1934. S. 390, 20 p.

G. Bernoville, Les Jésuites. Grasset, Paris 1934. S. 332, 15 f.

B. Biegeleisen, Metody statystyczne w psychologii. Nauk. tow. pedag., Warszawa 1935. S. 312.

C. J. Burckhardt, Richelieu. Callwey, München 1934. S. 550, 9 m.

M. Cassuto, La questione della Genesi. Le Monnier, Firenze 1934. S. 443, 60 l.

E. C. conte Corti, Kaiserin Elisabeth. A. Pustet, Salzburg 1934. S. 542.

E. Dąbrowski, Proces Chrystusa. Warszawa 1934. S. 56.

M. Davy, Les Dominicains. Grasset, Paris 1934. S. 268, 15 f.

E. Dévaud, Pour une école active selon l'ordre chrétien. Desclée, Paris 1934. S. 238.

P. Dudon, Saint Ignace de Loyola. Beauchesne, Paris 1934. S. 683.

W. Folkierski, Od Chateaubrianda do Anhellego. Akad. um., Kraków 1935. S. 162.

E. Gilson, Pour un ordre catholique. Desclée de Br., Paris 1934. S. 246, 10 f.

K. Iwanicki, Figura Chrystusa frasobliwego. Warszawa 1933. S. 78, 95 obr.

Hier. Jaegen, Das mystische Gnadenleben. Erlebnisse u. Bekenntnisse eines heiligmäßigen Bankdirektors. Jaegen-Gesellschaft, Trier 1935. 3. vyd. S. 257.

R. Jolivet, Dieu zoleil des esprits. La doctrine augustinienne de l'illumination. Desclée, Paris 1934. S. 238, 12 f.

F. K o t h e r, Vom Geheimnis der Papstkirche. Bercker, Kevlaer 1934. S. 264, 4.80m

Vychovatelský.

Právnícké studium.

Nastaly čili vypukly, jak se říká, prázdniny, a u mnohých se ozývá tíživá otázka: co teď? — co s ním? — co se mnou? Nejen u těch, kteří se mají rozhodnouti pro nějaké životní povolání, tedy u abiturientů středních škol, ale poněkud i u těch, již by mohli do nich po prázdninách nastoupiti nebo v nich dále studovati. Volání na školy vysoké již umlká — cítí se vůbec, že je tu již hrozivá nadvýroba. Výjimkou jsou dosud ústavy bohoslovné. Ani do středních škol se již tolik nezve, vyjma školy menšinové neb jinak přebytečné, neboť zlo nadbytku intelligence pochází z nich. Třebas se v nich při postupu prosívá sítím hustším či řidčím — jak chcete —, dosud to nestačí; není konečně tak snadno, méně schopné nebo méně dbalé propouštět — čím vyšší třída, tím více to bolí, jak žáky tak učitele!

Studium právnícké jest celkem z universitního nejvábivější: jednak zdá se nejsnadnějším a nejkratším, jednak poskytuje dostudovavším poměrně nejvíce možností, v životě se uchytili — v samostatnosti i v různých službách, jak úředních, tak soukromých.

V příčině prvé snad jest něco sebeklamu, ale není to sebeklam venkoncem. Poukazuje se na to, že práva možno vystudovati, aniž „posluchač“ přednášek vůbec poslouchal. Namnoze se studuje soukromě, buďto ze spisů toho kterého profesora, jsou-li přístupny, anebo z pomůcek t. z. repetitorských. „Značné procento studentů nepříjde s professorem vůbec do styku“, píše pražský prof: Sommer („Věd. svět“ 1935, s. 35 36), a stran těch pomůcek jistí: „nepochybná skutečnost jest, že většina studentů dnes za celou dobu studií nevezme vědeckou knihu vůbec ani do ruky a spokojuje se s těmito pomůckami repetitorskými, podloudu vyrobenými a rozšiřovanými. Studovati z „originálů“, jak se ve studentských kruzích říká, považuje se za příznak zaostalosti“.

★

Mens sana in corpore sano.

Juvenalis (kol. 100 po K.) v 10. satirě (356) nechce těmi slovy říci, že jen ve zdravém těle může býti zdravý duch, což by se, jak známo, přičilo zkušenosti, nýbrž káže vzývat božstvo, aby člověku při zrození zdravého těla dalo také zdravého, silného ducha, jenž by neznal hrůzy smrti a trampoty v sebevládě snášel. Netřeba opakovati s Pascalem, že pravý stav člověka jest nemoc — ač je to skoro pravda —, ale tím méně možno rozumně souditi, že tělesné zdraví dává také zdraví duše nebo že jest jeho nezbytnou podmínkou, jak módní přepjatost tělocviku se domnívá a hlásá.

Hospodářsko-socialní.

Nezaměstnaná mládež.

Vychovatelé vědí, co to je a jaké nebezpečí do budoucna tu vězí! Vzhledem k tomu, že průmysl je dělnictvem přesycen a přirostku ještě dlouho nesnese, poukazuje se v zemích, kde jsou přebytky neobděláné půdy, na toto východisko. Co u starších řemesníků těžko provést, šlo by prý snáze u mládeže: převést je k práci rolnické.

V Belgii, o níž se mylně domníváme, že je zcela obsazena továrnami, navrhují „Soc. nationale de colonisation agricole“, a to právě pro lidi mladší, přizpůsobivější; i v Belgii prý jest 75.000 ha půdy neobděláné a na velkostaicích dost půdy málo obděláné.

Podobná opatření se chystají v Anglii a Skotsku; zde ovšem jest velmi mnoho půdy neobděláné, sloužící jen lovu a pod. Zatím nemožný ale nikoli nemyslitelný případ, že by tyto ostrovy britské byly nepřitelem obklíčeny a dovoz potravin zamezen, dává prozíravějším hospodářům mysliti aspoň na částečnou soběstačnost i v té věci.

Jak usilovně se po válce kolonisovalo v Německu, je známo; že tu šlo o katolické obyvatelstvo z přelidněných průmyslových krajín, zdvihl se proti tomu odpor.

Problem palčivý na naší pevnině jest, co s rolnickými výrobky. Kde jsou kraje hladovější, jest odpověď na snadě, i jest neodpuštělné, že na východě našeho státu takové kraje jsou a při tom se vyjednává, o kolik méně se má toho neb onoho obilí atd. pěstovati! Ale nad to je zde stránka peněžní: když se všechno, co půda toho kterého státu vydá, v státě samém také sní, odkud pak vzít peníze na potřeby státní?

Ale i jinak, zůstanou-li přebytky, jako na př. u nás, a není-li možno je v zahraničí zpeněžit neb aspoň směniti? Po účinku zlá rada: avšak jest nespravedlivě předpokládati u hospodářské vlády tolik prozíravosti, aby se na to pamatovalo napřed a nesahalo se k opatřením tak pochybným, jako se stalo u nás na př. s obilním monopolem, se skladišti přebytkých plodin atd.? Zkušený hospodář ví, kolik péče vyžaduje opatrování i těch skrovných zásob, které snad má. A od těch lidí, kteří na tom dále zájmu nemají, zkazí-li se ony či ne, od těch tolik péče očekávají ve velikých státních skladištích?

*

Titulatury

osobní se podle západních vzorů i mezi námi zjednodušují, po př. vynechávají. Není to jen z důvodů úsporných. Je to i požadavek rozumu a vkusu. Není proto rozumné zaváděti je znova, jak se děje na př. v tiskovinách náboženských, kde právě jsou nejméně vhodné, ba Špasitelovu příkazu přímo odporné. Když tedy zbožné duše děkují v novinách „nejdůstojnějšímu panu kaplanovi“ N. N. za májové promluvy, tedy je to prostě nevкус, nehledě k ostatnímu. A vůbec neholdovati by zantismu, v dějinách i v životě církevním tak osudnému!

Politický.

Výsledkem voleb nenastala zásadní změna ve vedení vlády. Skoro všichni ministři jsou zároveň poslanci — naivní názor o t. z. odpovědnosti si v tom libuje; jakoby volby, tak jak se provádějí, mohly do popředí postavit lidi k vládě nejschopnější! A kterak možno po někom žádati, aby dělal víc než umí?

Co znamená v naší vládní soustavě ministr bez odboru (portefeuille; Spina, jinak jistě ne slabší ministr než jiný)?

Zásluhy poslanců? Ale vždyť se dali voliti, aby svou povinnost konali, a jsou za to, byť ne skvěle, aspoň slušně placeni. Jest-li zásluhou konati svou povinnost, budiž — ale jen aby se tak skutečně dalo! Žádati to mají právo nejen jejich voliči, ale i ostatní poplatníci.

O zásluhách stran po stránce náboženské jest poučno srovnati, co o nich píší listy lidovecké, noviny i orgán pražského klubu duchovenstva (Sursum, ref. prof. Dr. Kudrnovský), s tím, co píše „před sjezdem katolíků“ soc. dem. „Právo lidu“ 15/6, jež celkově soudí: „Odzbrojili jsme klerikalismus... Prováděli jsme odluku církve od státu (správněji by se řeklo: státu od církve) v etapách. Ta poslední etapa nás ještě čeká, ale je také už zralá k pádu, protože Vatikán jí už nehájí a hájit nebude“. Následuje výčet: manželská rozlučka, školství, svátek Husův atd., výčet opravdu bohatý. „Co bylo před válkou obsahem pokrokové agitace, to je dnes vtěleno v zákony... až na tu poslední etapu; ... katolická cíkev má v zákonodárných sborech jen tolik moci, kolik si jí vybojuje“; tedy pozměněné dik-tum

Modus vivendi se novinami předvádí v podobě trochu divné. Těm lidem je hlavní, že Vatikán stanovív hranice diecesí podle hranic státních, což i pro pastorační jest výhodnější, uznal prý také definitivně hranice našeho státu atd. Ale po tomto přece Vatikénu nic není, a on se o to nemá proč starati ani co uznávati. Hmotné nároky maďarských biskupů ovšem již poněkud se týkají věcí církevních, ale i ony by mohly býti vyřízeny bez Vatikánu buďto dobrovolně nebo soudem v Haagu, jemuž je prý předložil kard. Serédi. Náhrada za lajdácké hospodaření na církevních statcích slovenských, čs. vládou hned po převratě zabavených, ovšem bez právního důvodu, již se církevních zájmů týká více a musí taktéž býti vyřízena, ale modus vivendi se nad to vztahuje dále, na zájmy duchovní!

Se Slováky autonomistickými se ob čas vyjednává. Jednak je to povinný ohled na ně, jednak ohled na slabou většinu vlády ve sněmovně. Co se ujedná, těžko říci. Ale katolický blok?

Za to jsme uzavřeli smlouvu se sověty. Žid Litvinov vyjednávat umí. Zdali se nyní čs. komunisté vystěhují do Ruska, či naopak, ještě se neví, ale tuší se.

HLÍDKA.

Mimetismus mořských živočichů a prosvětlování moře.

Dr. Pavel Hodonský.

(O.)

Změna zbarvení u mořských živočichů. Zbarvení kůže mořských živočichů je nejčastěji stálé, jeho nositel totiž nemůže ho měniti. Avšak jsou živočichové, již jsou schopni takové změny a po dobu více méně dlouhou, variujíce od několika desetin vteřiny až do několika hodin. Tato chromatická funkce je ve shodě se světlem a též se více váže k mimetismu.

Tato možnost přizpůsobiti svou barvu je hlavně rozšířena u ryb a měkkýšů hlavonožců. U ryb kůže obsahuje buňky rozvětvené, četné s barvivem, s kapkou protoplasmatu, zbarveného do černa, do hněda, do žluta atd. Když je živočich umístěn na dně písčitém s pískem nažloutlým, tu použije svých chromatoforů této barvy a uzavře ostatní tím způsobem, že vezme na sebe všeobecnou barvu písku, v takovém případě je skoro nemožno ji rozeznati, když se octne na písčitém podkladě. Avšak písek zřídka bývá dosti čistý, aby byl všude stejné barvy, obyčejně je smíšen se zrny jiných barev, se zbytky skořápek a p.; v takovém případě otevře ryba celý svůj přístroj barvonosný, a to žlutý, avšak ponejvíce způsobí tu a tam skvrny světlejší anebo temnější, čímž docílí podoby s půdou pestře zbarvenou.

Nedávno přinesli do laboratoře Roscoffovy platejsy a kambaly ulovené na písčité výspě žluto-světlé, položili je na dno

granitové, během několika hodin nebylo ryb už viděti, avšak při pozornějším zkoušení toho místa ukázalo se, že jejich nažloutlá barva zmizela a že barva jejich kůže se přizpůsobila barvě granitu s jeho šedými skvrnami, bílými, černými tak, že bylo velmi nesnadno ryby nalézt. Změna se provedla pomalu, avšak výsledek byl dokonalý. Jedna z těchto ryb, totiž platejs, byla přepravena do vodní nádrže, kde bylo plno alg, ryba ta se přizpůsobila hnědozelenému nádechu oné nádrže.

Je to překvapující příklad pro mimetismus stejné anebo podobné barvy. Mimochodem poznamenáváme, že tato chromatická změna se provádí pouze na straně vystavené světlu, u platejsa však a kambaly, ježto leží na boku vždy téměř, tento zůstává bílý, naopak strana obrácená k světlu je bohatá na barevné pigmenty.

Prosvětlování moře bytostmi mořskými. Viděli jsme úlohu, kterou vykonává sluneční světlo na existenci mořských bytostí: živočichové, žijící na povrchu moře, používají slunečního světla téměř stejně jako pozemští; dále však ne, ježto světlo sluneční pronikající do vody, rozkládá se ve své základní radiaci a nemá již též účinnosti na rostliny a živoky, pohroužené do vody. Tato činnost se progresivně modifikuje, ježto jeho paprsky původní postupně zanikají, a ty, jež ještě trvají, liší se mnoho od těch, které zanikly, na konec všechny tyto barevné radiace spektrální zanikají, a zbývají pouze paprsky ultra-fialové. Tak nastává absolutní tma. Absolutní tma? ano, byli bychom řekli ještě před několika roky. Nyní však odpovíme jinak. Víme přece, že jsou i jiné zdroje světla nežli slunce, zpočátku zdály se býti výjimečnými, avšak dnes víme, že naopak jsou velmi rozšířené a čím více se šíří výzkumy, tím více potvrzujeme jejich všeobecnost a jejich biologický význam.

Nechceme tím říci, že je bílý den ve vodách mořských propastí v hlubinách 5.000 neb 6.000 metrů. Světlo velkých hlubin oceánových jest pouze světlem neurčitým, kterého stále ubývá jako slunečního světla a na konec mizí v mořských propastech, avšak z příčiny celkem jiné.

Toto světlo jest ono, které působí živé bytosti. Není-li podivno viděti, jak v těchto oblastech, úplně zbavených světla paprsků slunečních, příroda nahrazuje tento nedostatek světla jasnem různých barev, jež vysílají mikroby a různí živočichové?

Již dlouho se vědělo, že fosforescence moře vrchních vod je způsobována bytostmi mikroskopickými, hlavně noctilucami, avšak mys-

lilo se, že tento vzácný zjev odehrává se pouze ve svrchních vodách moře. Nikdo nepovážil, že by mohl sledovati tento zjev až do mořských propastí.

Vědělo se, že paprsky sluneční hluboce neproniknou, ba že v hloubce 400 m začíná naprostá tma. Tedy drželi se zásady, že pro nedostatek světla živočichové mořští nemohou mít oči, ježto ve tmě jich nemohou potřebovati. S druhé strany pak, první lovci ve Středozezemním moři vytáhli velmi málo živočichů, což nasvědčovalo tomu, že ve velkých hlubinách život je nemožný, a toto tím více vzdalovalo myšlenku na existenci nějakého světla původu živočišného. Bylo tedy velkým překvapením, když na místě očekávaných slepých živočichů později přišlo se na to, když výzkumné přístroje byly zdokonaleny, že živočichové mají oči i v mořské hloubce, kam sluneční světlo nemůže proniknouti. Z toho se muselo uzavíрати, mají-li tyto bytosti mořských tůní oči a dokonce oči velmi veliké, že proto pravděpodobně i svého zraku používají v bezedných mořských propastech a že i tam musí byti nějaké osvětlení. Začínali se blížit k pravdě. Avšak ještě dloho trvalo, nežli se přišlo na původ tohoto světla a nežli se stal možným pojem o všeobecnosti a rozsahu takového světla.

Pomocí výprav lodí Travailler a Talisman podařilo se udlícemi vyloviti ze dna mořského spoustu nejrůznějších živočichů, když tyto přístroje byly v noci vytaženy na palubu, svítily tisíce jiskrami různě zbarvenými, tak že poskytovaly báječný pohled. Od té doby mohli badatelé za jiných výprav těšiti se jiným stejně záživým lovům.

Bylo zjištěno, že jistý počet živočichů mořských propastí, patřících k čeledím, jichž representanti na břehu mořském nejsou obdařeni takovouto mocí svítivosti, že ji dostávají, jakmile opustili pobřeží a odstěhují se do tůní mořských.

Z toho následuje toto základní poučení, že čím je hluboké moře bohatší na živočichy, tím je tam menší temnota, osvětlování této černé noci je provedeno spoustou oživených hvězdiček, které svítí v tmavé vodě. Byla by to čarovná podívaná pro badatele, jenž by se mohl kochati z této obrácené klenby, poseté miliardami svítících bodů, prorývané velkými bytostmi, podobnými ohňostrojmům nejrůznějších barev, kde girlandy jako opál svítících sifonofor druží se ke koulím fialových medus a smaragdům hlavonožců. A kdybychom mohli kráčet po dně oceanu, tam bychom se sčetli s celým hájem svítících křů, s oživenými květinami zářícími rosou zbarvených světélkového lesku, kde se vinou zelené asterie, třpytné ryby nádechů

měděného anebo ocelového ke krunyřtům, posetým rubíny a topasy. Na dně tůní mořských hemží se to světélkujícími mikrobi počtem nepopsatelným, jež přetvořují v světelný ohromný koberec bahno bezměrných tůní.

Bohužel, že není možno člověku obdivovati tyto divy přírody v jejich původním sídle; nelze zkoumati leda řídké případy, jež se podařilo bez velkých nehod dostati ještě živé na povrch moře pomocí lodních sítí.

Avšak třeba přiznati, že není tomu tak v celém rozsahu a celé hloubce moří. Je zjištěno že za hranicí 7.000 m člověk již téměř nezná žádných živých bytostí. Jest jisto, že zátahy udicových lan v takových tůních nejsou velmi četné, avšak stačí k důkazu, že života v takových tůních téměř není, a to následkem nedostatku potravin. Ježto tedy živočichů a rostlin tam není, není tam též světla živočišného původu: a paprsky sluneční dávno již před touto hranicí 7.000 m přestaly pronikati vodními vrstvami, následovně je zde čirá noc bez živých bytostí, jež by tam vydaly trochu světla.

Ovšem třeba připomenouti, že tůně v moři, jež převyšují hloubku 7.000 m, jsou pouze výjimečné a zauímají pouze omezenou částku dna oceánů, můžeme tedy říci, že ve většině vod mořských, kam vůbec se nedostane světlo sluneční, je nahrazeno světlem animalním. Starodávný tedy pojem o temnotě úplné v moři za mezí 400 m musí se opustiti, vyjma několika omezených případů.

Avšak není to podivné, když pozorujeme, že v propastech oceánů slunce je nahražováno nejnižším druhem zvířat, jež se třpytí ještě tam, kam paprsky sluneční nemohou proniknouti?

Hlavní světelní živočichové moří. Nemůžeme v tomto pojednání vypočítati všechny bytosti, osvětlující mořské vody, omezíme se pouze na několik mezi nimi. A tu nejprve třeba jmenovati mikrobi, někteří mezi nimi — totiž fotobakterie — žijí na látkách organických, jež se nalézají v rozkladu čili ve stavu parazitů ve tkáni jiných živočichů.

Ba lze je donutiti, aby v kulturách zajetí vydávali intenzivní světlo, tak se podařilo osvětliti skleněnými koulemi, naplněnými těmito kulturami, posluchárnu institutu oceanografického a pak posluchárnu na Sorboně při konferencích, kde mohlo býti přítomno více než 2.000 osob jako očitých svědků této velkolepé podívané. Tyto bakterie však brzy zanikají, jakmile teplota ovzduší stoupne; za to vydatně odporují zimě, ježto lze uvést do bodu mrazu vodu, jež obsahuje

tyto bakterie, a provéstí s v í t i v ý l e d. Na dně mořském žijí na látkách organických, jak již pověděno, které jsou v rozkladu. Bakterie tvoří nádherný koberec, který září různými barvami a tak osvětluje nános dna mořského, kde se plazí různí živočichové.

Mezi prvky působí noctiluky fosforescenci na povrchu moří a to v létě našeho podnebí, jiné druhy vzbuzují též světlo různého zbarvení. Každá z těchto malých bytostí vyluzuje pouze malé světélko, avšak svým ohromným počtem způsobují skvostné osvětlení.

Pak mnoho medus, ctenofor plave mezi vrstvami vod ve velkých hejnech, jež, jsou-li pozorovány z lodi za noci, činí dojem ohromného podmořského pochodňového průvodu. K těmto plovoucím bytostem lze ještě připočísti jiné, totiž salpy, druh měkkýšů a zvláště pyrosomy, též druh měkkýšů, jichž válcovité tělo, často dlouhé až i m září velkolepým světlem červeným a modrým, toto světlo mihá se jako blesk, střídavě s jednoho konce těla na druhý.

Dno mořské brázděno jest živočichy svítícími s pomalou chůzí, totiž hvězdicemi mořskými a ofiury, vydávajícími světlo obyčejně zelené. Takovíto živoci lezou mezi živočichy, stromovitě rozvětvenými, dosahují často délky tří metrů, tyto na první pohled stromy nejsou rostliny, nýbrž živočichové. Jejich rozvětvené tělo, se silnou podstatí, je pokryto kůrou živé kůže, nesoucí ohromný počet malých živých květin, což jsou malí polypi, jejichž úkolem jest živiti ohromnou kolonii tím, že loví, kořistí malé živočichy, kteří jim přijdou na dosah, roztrhávají je a zásobují své druhy výsledkem svého žaludku. Tito polypi zrovna jako kůra, na níž jsou zasazeni, vydávají světlo zelené, žluté, fialové dle svého druhu. To jsou ti živoci, již osvětlili tak pestře palubu lodi Talisman.

Všechny tyto bytosti vydávají světlo pomocí hlenovité látky, vylučované téměř všude na jejich těle a nemají k tomu zvláštních orgánů. Brzy spatříme jiné živočichy, u nichž funkce svítící je umístěna ve zvláštním ústrojí.

Každý ze zemí blízko moře zná foladety, velké to bílé škeble, jež vyhlubují díry do pobřežních skal. Obsahují sliznici, vylučující zvláštní látku, nazvanou prof. Dubois-em luciferin, v dotyku s jinou látkou jako zde s vodou, jež ji objímá, se osvětluje a když se stáhne tento měkkýš, vychrlí ze sebe jakýs proud, jenž se podobá ohňostroji. Pyrosomy a mnozí koryši jsou též vyzbrojeni analogickými žlázami.

Velcí světlonoši. Avšak tyto orgány jsou jednoduché, naopak však ústrojí, vydávající světlo, jest velmi dokonalé: sestává totiž z orgánu, tvořícího světlo, a ze systému optického, který modifikuje a řídí právě zmíněný orgán. Najdeme takové ústrojí u hlavonožců, ryb a vyšších koryšů, toto ústrojí je sestaveno jako oko, které, místo aby přijímalo světlo, je vydává a odráží.

Stojí za poznámku, že toto ústrojí, vydávající světlo, nikdy se nenalézá u živočichů lezoucích na dně mořském, je výlučně výzbrojí těch živočichů, kteří žijí v moři, avšak vždy plavou mezi vrstvami vodními, buď blízko povrchu anebo v hlubokých vrstvách tůní oceanu. Nemají tedy účast na osvětlování dna mořského, nýbrž pouze volných vod mořských.

Někteří badatelé pozorovali některé z těchto živočichů, žijících v tůních, jak září zbarveným světlem, které vydávali, ba dokonce bylo lze fotografovati hlavonožce pomocí světla, jež vydával a působil na citlivou fotografickou desku.

L. J o u b i n mohl jednou býti přítomen na širém moři u Teneriffy na lodi jachty prince z Monaka zvláštnímu podivnému úkazu, jež učinil velký hlavonožec, vysílající světlo modré a červené, prosvěcoval vodu na několik metrův okolo sebe až do chvíle, v níž zastrašen přístroji lovcími, které spustili lodníci do moře, aby se zmocnili tohoto hlavonožce; v tom náhle ztemnil své světlo, jakoby byl obrátil vypínač elektrického světla.

Osvětlující orgány jsou téměř vždy umístněny na břišní kůži živočicha, zřídka lze je nalézt na hřbetě, jindy se nalézají při ústí nohou anebo tykadel, často je viděti okolo očí nebo dokonce v očích, tak že v jediném ústrojí se nalézá přístroj k vyluzování světla i orgán, určený k přijímání světelných paprsků. Jejich počet může býti velmi nepatrný. Jsou hlavonožci, kteří jich mají pouze dva, druzí však hlavonožci jich mají na tisíce, tak že jejich kůže je přímo jimi vybroužena jako krunýř.

Svítlící orgán jest opatřen štítkem, od něhož se odráží vydávané světlo. Svítlící pak ústrojí je schováno v kůži, jež jest velmi průsvitná okolo vlastního orgánu, vydávajícího světlo, ba průhledná. U takového osvětlujícího živočicha vše směřuje k tomu, aby ústrojí dodalo maximum světla v minimálním objemu. Tkanivo, jež vyluzuje světlo, je sestaveno jako sítnice v oku, souvisí s nervy, vycházejícími z mozku, jež dovolují živočichovi rozžatí nebo zhasití dle daného okamžiku.

Zajímavé jest následující: jisté orgány dávají světlo bílé, jiné červené atd. Avšak jsou i takové, jež mohou měniti barvu velmi rychle, toto se děje pomocí buněk barvonosných, o nichž již byla řeč. Před lampou se světlem bílým živočich postaví buňku barvonosnou zelenou, světlo prošlé bude zelené, když je zavře, světlo se objeví zase bílým, otevře-li buňku červenou, světlo bude červené. Tak provádějí mořští živočichové osvětlování různých barev.

U koryšů jest ústrojí osvětlovací téměř stejné jako u hlavonožců, jen že se nalézá na tlapkách, na čelisti, tykadlech a na očích. Jistá vrstva tkaniva světlonosného jest uzavřena do průsvitné tobolky tím způsobem, že paprsky z ní mohou vycházeti jen jediným otvorem, tam je vsazena čočka, která funguje jako hranol a průhledná vrstva, mající úkol rohovky.

U ryb ústrojí osvětlující je též sestaveno podle analogického plánu, avšak na jiném místě. Povšimneme-li si jakékoli ryby, vidíme po stranách (bocích) čáru, sestávající z řady malých bodů, jdoucích od hlavy až k začátku ocasu. Tyto body jsou malé dírky, pronikající každá šupinou vedle sebe od hlavy k ocasu. Nerv, jdoucí z mozku, probíhá tímto kanálem a vysílá každou dírkou malá zakončení nervová a citlivá, spojená s buňkami a slizem. Na počátku hlavy tato čára laterální se rozvětluje ve více větví, které jdou po čelistech, kolem očí a nosního orgánu. Takové ústrojí osvětlovací má *Macrurus*, ryba to tůň mořských.

Učenci dávají různé podklady této linii laterální, někteří jí přisuzují smysl orientační, druzí pak smysl tlaku nebo dokonce sluchu. Nic určitého se dosud neví.

U mnohých ryb mořských hlubin jsou tyto malé orgány linie boční přetvořeny na svítící orgány, rozdělené po obou bocích těla, na břiše, čelistech, okolo očí, nikdy jich nelze spatřiti na hřbetě, avšak někdy se nacházejí uvnitř tlamy, a to tím způsobem, že, když ryba otevře tlamu, je tato celá osvětlena: výborná to past pro lapání kořisti! Tak je tomu u ryby hlubin mořských, jež se jmenuje *Mala-corteus*.

Můžeme ještě položit otázku: Nač jsou mořským živočichům jejich svítící orgány? Na tuto otázku zdá se odpověď na snadě: aby svítili. Ovšem takové rozluštění nestačí přírodopycům. Předně u mnohých mikroskopických živočichů světlo vyluzované, jako u jedinců, jsou-li osamoceni, je tak slabé, že neosvětluje téměř nic. Dále pak mnozí druzí živočichové, žijící v tůních, nemají žádných očí. Následovně

tedy nestojí za to osvětlovati vodu, ježto nemohou z toho míti žádného užitku. Je tedy třeba jiného vysvětlení.

Osvětlovací orgány jsou přístrojem pro lovení: napomáhají k tomu, aby přilákaly kořist, zrovna jako vidíme motýly blížiti se k světlu a poletovati okolo něho, často pro svoji záhubu.

Živočichové, jichž světlo je zejména silné, jako příkladně u hlavo-
nožců, osvětlují své okolí a toto jim pomáhá viděti, co se kolem nich
děje; když neloví, zhasí své světlo a jsou tehdy nepoznatelní v okolní
tmě. Jejich ústrojí, jímž mohou řídití světelné paprsky, jsou jim
jako reflektory válečných lodí, aby osvětlily body okolí a oslňovaly
svoji kořist. Slouží též k tomu, aby bytosti mořské, které žijí ve
velkých houfech a rozšiřují světlo, byly tím upozorněny, že musí
zůstatí pohromadě a nerozptylovati se v temnotách osamoceně, aby
tak mohly samy bráti účast na světle a nezahynuly. Bylo možno
pozorovati, že u živočichů téhož druhu osvětlovací orgány jsou vždy
rozloženy týmž způsobem a v témž počtu; z toho následuje, že
v temnotě fungují tato ústrojí stejně jako výzvědná světla na lodích
za noci. Živočichové, vidouce jistý dispositiv svého světla, poznávají,
že mají co činiti s jedincem svého vlastního druhu. Je pravděpodobno,
že jsou i podrobnostní rozdíly, nám dosud neznámé, uschopňující
mořským živočichům vzájemné pohlavní rozdíly.

K mimetismu patří i speciální adaptace tkaniva mořských ryb.
Většina totiž bytostí mořských je průsvitná, ba i ryby velkých roz-
měrů vynikají touto vlastností. Tak mají průhledné celé orgány:
svalstvo, kosti, žlázy; šupiny jsou průhledné jako krystal tak, že
takové bytosti jsou k nepoznání ve vodě, v níž plovou. Většina
z nich má modrý nádech jako mořská voda, tak na př. sardinky
se hřbetem modrým zdají se neviditelnými rybářům, již je sotva
mohou rozeznati z lodi; tak jsou přizpůsobeny barvě mořské vody.

Zevrubné poučení najde čtenář v odborném spise: L. Joubin,
Le fond de la mer.

Husitská víra.

Jiří Sahula.

(Č. d.)

Počátky laického kalicha.

Katolická církev hlásala a hlásá, že v Eucharistii je přítomen pod každou z obou způsobů celý Kristus; kdo tedy chce obdržeti všechny milosti udělené svátostí oltářní, zcela dobře se může spokojiti přijímáním pod jednou způsobou; přijímá tak svátost celou, nikoli pouhou polovici. V živém těle Kristově jest i živá krev — a kde živá krev, tam i živé tělo. Pod obojí způsobou je přítomno i božství Kristovo. Sama slova Ježíše Krista nám naznačují, že je přítomen celý pod kteroukoli z obou způsobů: „Bude-li kdo jísti z chleba toho, živ bude na věky. — Kdo jí mne, živ bude pro mne.“ (Jan 6, 52—58.)

V období patristickém podávali kněží věřícím Eucharistii pod obojí způsobou, ale již tehdy byly výjimky. Nemocní, vězňové a poustevníci přijímali jen pod způsobou chleba, jelikož přijímání z kalicha působilo zvláštní obtíže. Naopak zase podáváno jen pod způsobou vína malým dětem v místech, kde se ujal zvyk udíleti tuto svátost maličkým. Křesťané brávali si domů Eucharistii pod způsobou chleba, aby zde mohli přijímati kdykoli.

Znenáhla pro obtíže spojené s přijímáním pod obojí kněží i laikové projevovali přání, aby se udílela svátost jen pod způsobou chleba. A tak ve XII. století rozšířil se na Západě žádaný zvyk. Ve XIII. století již se ten obyčej stal obecným; jelikož proti němu představení církve neprotestovali, stal se i právoplatným. Ovšem předtím na př. papež Leo I (440—461) nařídil přijímati i z kalicha. Ale proč? Aby byli vypátráni, případně od stolu Páně vypuzeni přivrženci manichejců, kteří tvrdili, že je víno plodem ďálovým.

Kdyby bývalo jen v malé části katolictva ve XII. století zakořeňeno domnění, že pod způsobou chleba není přítomen celý Kristus, bývalo by v době tak zbožné došlo k velikým potyčkám, k rozhořčeným útokům proti zjednodušenému způsobu laického přijímání. Ale ta přeměna ritu pokračovala klidně.

Ke mši sv. jest ovšem rozhodně potřebí obou způsobů, aby se znázornilo oddělení krve Kristovy od těla na kříži. Ale nemocný kněz, biskup a papež přijímají jen pod způsobou chleba. Církev podáváním pod jednou vyznává, že je Kristus přítomen celý jak pod způ-

sobou chleba, tak vína. Zabraňuje vylití nebo jinému zneuctění nejsvětější krve. Ví, že svátost pod způsobou vína nelze dlouho uchovati a že v odlehlých krajích severních bývá často nedostatek vína. Vědoma dále, že někteří lidé nemohou snést chuti a vůně vína. Konečně jsou tu i příčiny zdravotní: někteří by se obávali přijímati z kalicha po lidech nebezpečnou chorobou stížených. (ČSB III, 907—8. OSN XXVI, 486.)

Proto na zavádění laického kalicha od viklefistů v Čechách odpověděl kostnický sněm 15. června 1415: „Ačkoli v prvotní církvi se podávalo pod obojí způsobou, bylo z rozumných důvodů zavedeno, aby se věřícím podávalo pod jednou, ježto pod každou způsobou jest přítomen celý Kristus. A tento zvyk církevní pokládati jest za zákon, jehož bez dovolení církevního nelze měniti. Říci tedy, že ten zvyk jest svatokrádežný nebo nedovolený, jest blud, a kdo tak tvrdí zatvrzele, mají býti dle práva církevního trestáni jako kacíři, i s dovoláním se ramene světského.“ (SJH, 344.)

Rozdílné a měnivé nazírání husitských theologů na význam laického kalicha má své kořeny v různorodých pohnutkách.

Láska pražských viklefistů k Eucharistii byla žhavá; debatováno o tomto slunci všech svátostí velice horlivě, úsilně přemýšleno o všech vlastnostech a účincích eminentního důkazu lásky Kristovy. Jelikož však učitelská autorita Říma na pražské universitě znevážena, není na podiv, že fantasie radikálních horlivců překročila dovolené meze.

Novotný rozhodně odmítá romantickou domněnku, že by byl husitský kalich souvisel s pravoslavím a s ideou cyrilomethodějskou a že by býval pokusem o znárodnění bohoslužby. (NKH I/2, 310.) Myšlenka laického kalicha vznikla u nás z příčin jiných.

Mistři kacířští, Mikuláš a Petr z Drážďan, šířící bludy valdské, našli v českém prostředí viklefském útulek v Praze „U černé růže“ na Příkopech. Šířili velice smělé bludy u nás zhruba v letech 1411—1416. Jejich theologické sentence získávaly si v družině Husově větší váhu než výroky několika vynikajících papežů. (PŽD I, 1, 7.) Zvláště ohnivý mistr Jakoubek ze Stříbra byl silně ovlivněn netoliko domácím Matějem z Janova, nýbrž i mistry Mikulášem a Petrem z Drážďan. Kdo z těch tří byl vlastním původcem laického kalicha u nás? Sedlák myslí, že to byl Jakoubek, který si tu zásluhu připisoval sám. (SJH, 305.) Pravdou jest aspoň tolik, že Jakoubek myšlenku utrakvismu uváděl v praxi ve veřejnosti první. Ale jde o to,

zda první podnět k této akci vyšel z knižního studia či z ústního popudu některého spolupracovníka.

Pekař po prozkumu původních pramenů soudí opatrněji než Sedlák: „Je-li Jakoubek původcem kalicha sám, je-li jím vůbec, není zcela jisto — vedle něho postihujeme jako spolupůvodce Mikuláše z Drážďan. Řada pozoruhodných svědectví jmenuje mistry drážďanské jako původce vlastní (některé z nich staví na místo Mikulášovo M. Petra z Drážďan), dvě tvrdí, že již v Drážďanech pod obojí podávali — kdyby došla zpráva ta potvrzení, byla by otázka, odkud vyšla iniciativa, ovšem rozřešena. Prozatím víme bezpečně jen to, že novota vyšla z dlouhých předporad s mistry a milovnicky zákona Božího, jak se o tom zmiňuje Mikuláš sám, jako účastník těchto porad, že i Jakoubek se zřejmě přihlašuje k těm, kteří stáli myšlence v čele.“ (PŽD I, 10.)

Jestliže Hus nevynikal postřehy svéráznými, nebyvaly ani radikální názory mistra Jakoubka výtvary mysli jeho vlastní. Zato však drážďanští mistři se vyznačovali samostatnými rozlety. Těžko přisvědčiti, že by byl Jakoubek zavedl velice senační rituální novotu bez popudu vnějšího. Ale mohl snadno, beze všeho strachu vystoupiti v Praze notorický bludař Mikuláš jako původce revoluční myšlenky? Předně by byl málo dokázal, protože prostí Viklefishé považovali za své přední vůdce nikoli cizí mistry, nýbrž Husa a Jakoubka. Hlavně však byla obava, že prchlivý král, podléhající těkavým náladám, vyžene drážďanské kacíře z Čech okamžitě, jakmile se jejich propaganda stane jeho osobě příliš nepohodlnou. Proto popřáno v zavádění utrakvismu domácímu mistru na universitě pražské první slovo.

Jestliže Petr z Drážďan agitoval pro kalich i v Německu a Polsku (PŽD I, 10), jestliže ve vhodných chvílích Mikuláš hájil kalich vášnivěji než Jakoubek, možno předpokládati, že drážďanští měli na vzniku novoty podíl hlavní.

Některé hlasy tvrdí, že Hus neměl na té změně podílu; poukazuje se na to, že r. 1414 dlel mimo Prahu. Nelze však mysliti, že by byl Jakoubek vzal veřejně na svá bedra nebezpečné břímě novoty, aniž by byl aspoň částečně získal přivolení Husovo. Víme, že Hus za svého vyhnanství horlivě si s pražskými přáteli dopisoval a že jim udílel rady ve věcech velmi významných i méně důležitých. Jestliže tedy se konaly o kalichu v Praze dlouhé předporady, jistě se nepřezíralo mínění Husovo; dorozumění i na dálku bylo snadné. Když v Praze Mikuláš hájil kalich s kazatelnou, nebylo náhodné, že Hus tehdy po-

býval v témž městě na zapřenou. Jelikož však vyhnanec stál před velice vážným úkolem, chystaje se na cestu do Kostnice, nemínil si asi situaci zhoršiti veřejnou obranou utrakvismu. Sám v Čechách ovšem nikde pod obojí nepodával. (Srv. ČSB V, 148. SJH, 301, 305.) Faktum jest, že v Čechách mistr Hus pro kalich nejevil nadšení; překážkou jeho živého zájmu byly hlavně příčiny vnější, taktické!

Husitům hluboce utkvěla v mysli počáteční zdržlivost jejich předního vůdce; tísnila i poválečnou generaci. Rokycana tedy ve svém kázání klidnil kališné posluchačstvo. Prý někteří touží: „Kéž mistr Hus rozdával!“ Rokycana odpovídá: „Zajisté, byť byl se (kdyby se byl) vrátil z Konstancí, žeť by byl dával (pod obojí). Neb to vím zajisté, žeť jest byl řekl mistru Jakúbkovi dobré paměti: „Milý Kubo, nekvap tím; když se bóhdá vrátím, chciť toho věrně pomoci.““ (ŠPR I, 692—3.)

Ale průbojnému duchu Jakoubkovu rozhodně se nelíbila váhavost muže, který jindy planul radikalismem v otázkách ještě ožehavějších. Vždyť přece Husova nauka převracela hlavní pilíře dotavadního ústrojí církve. Ale právě nyní? ... Posice utrakvismu ztrácela odmlčením Husovým žádoucí silnou oporu. Proto Jakoubek usiloval, aby Hus schválil přijímání pod obojí manifestačně, slovy rozhodnými. (NKH I/2, 369—70.)

S podáváním pod obojí započato ne-li již na jaře r. 1414, tož jistě v září, před odjezdem Husovým do Kostnice. Z kalicha podáváno zatím ve čtyřech pražských kostelích. (NKH I/2, 352. ČSB V, 148. SJH, 301.)

Utrakvistické přijímání znamenalo otevřenou revoluci proti církevní praxi, rozdělilo zevně novotáře od katolictva zřejměji a značně ztížilo pozdější pokusy husitstva o smír s církví obecnou. Sám Tomek, který po jiných stránkách husity až příliš úzkostlivě bere v ochranu, napsal tento posudek: „Přijímání pod obojí způsobou, jakkoli zavedení jeho beze vší pochybnosti pocházelo z pohnútek zbožných, bylo však nicméně chybným krokem, kterým se strana Husova ze snah o opravu církve uchýlila k novotám nepotřebným v řádech církevních; po kterémž kroku nesnadno bylo uchrániti se dalších na témž poli, bez všelikého praktického zisku, ale s nebezpečenstvím upadnutí ve zmatky a sváry.“ (TDP III, 611.)

Církevní autorita zakročila proti novotě exkomunikací předních harcovníků, ale utrakvisté jí nedbali. (TDP III, 559—60. SJH, 301.)

Dominikán Petr z Uničova vystoupil proti družině Jakoubkově věcnou přednáškou. Vyjádřil se, že věřící přijímají pod jednou způsobou tělo i krev Páně, třebaž nepili krve svátostné. Výrok Kristův „Nebudete-li jísti“ týká se přijímání duchovního, nikoli svátostného. Odpověděno Petrovi příkrým odmítnutím.

Katolický mistr Ondřej z Brodu ukázal důkladněji slabiny laického kalicha v krátkém spisu. Napsal, že přijímání pod jednou jest evangelické a spasitelné, jak patrné ze Sv. otcův. Slova Kristova „Nebudete-li jísti“ přikazují přijímání duchovní. Jestliže odpůrcové tvrdí, že pod způsobou chleba nepije se krev, je proti nim jejich učitel Hus, který v Lektuře píše opačně.

Marně se usilovalo o zastavení utrakvistického proudu. Jakoubek vydal traktát, v němž dokazoval, že přijímání pod obojí je zavedeno od Krista; prý jest uloženo všem věřícím až do skonání věků jako podmínka spásy. Sepsal i jiná pojednání na obranu kalicha. Ohlásil i příslušnou disputaci; dokazoval v ní (někdy ke konci května anebo počátkem června), že výrok „Nebudete-li jísti“ se týká přijímání svátostného; jest povinností přijímati pod obojí způsobou.

Ostřejší formou dotíral na katolíky Mikuláš z Drážďan ve svém kázání na svátek Božího Těla. Právil, že svátost celá a pokrm duchovní dokonale se přijímá jen pod obojí způsobou. I ten, kdo podává pouze pod způsobou chleba, i ten, kdo pod jednou přijímá, dopouští se svatokrádeže. Jest potřebí přijímati pod obojí zvláště v dobách Antikristových, kdy hrozí věřícím pronásledování a utrpení. Nechtě věřící neposlušají zákazu církevních představených. (SJH, 301—5. TDP III, 560. NKH I/2, 369.) (P. d.)

Dr. Frant. Cínek:

(Č. d.)

Jednota Velehrad v olomouckém semináři 1869—1886.

Vlastní výročí smrti sv. Cyrila (14. února 1869) oslavováno slavnostmi místními, více soukromými a neoficiálními. Ač nezůstalo beze škody, že spolky velehradské zameškaly včasnou přípravu a též církevní úřady k oslavě vlastního jubilejního dne nevydaly žádné výzvy, oslaven byl 14. únor velmi okázale, že to až udivilo. Právě spontánnost místních slavností ukázala, „jak lid náš naplněn je úctou k svatým našim apoštolům“.¹⁾ Ve všech „probuzenějších“²⁾ farnostech, kde působilo cyrilometodějsky uvědomělé kněžstvo, byl 14. únor 1869 velikým jubilejním svátkem. „Po horách zapalovaly se slavnostné ohně, z národních děl se střílelo, besedy se konaly, povšechné osvětlení s průsvitnými nápisy a obrazy se připravovaly, slavně se vyzvánělo všemi zvony, konaly se průvody, přiměřená kázání a slavné služby Boží“.³⁾ Kde nebyl lid na jubileum upozorněn a svatocyrilská slavnost se opomenula, bylo později v lidu hodně roztrpčení.⁴⁾ „Kde se od kněží tento den neoznámil, na kázání se o něm nic nezmínilo, tam byl lid velice zarmoucen a trudem naplněn, že tento tak památný den se tak beze vši slavnosti a pobožnosti uběhnouti nechal“.⁵⁾ Jubilejní den připadl na první neděli postní, tím však nebyl slavnostní ráz oslavy nikterak ztlumen. Nezpívalo se Gloria, ale zato tím více prý tenkrát dojímal Kredo. Všude se zpívala jubilejní píseň Soukopova „Přistup, Moravěnko“.⁶⁾ Zvlášť prý při Kredu mohutně zvu-

¹⁾ Hlas 1869 č. 7.

²⁾ Olomoucké Noviny 1869 č. 16.

³⁾ Mor. Orlice 1869 č. 43.

⁴⁾ Zdá se, že to byly jen výjimky a že jich nebylo mnoho. Bohužel nemáme přesného výkazu o těchto slavnostech. Pozdější kaplan velehradský J. Vychodil pečlivě sesbíral dodatečně všechny zprávy o těchto místních oslavách, ale jen pokud byly o nich zmínky v tisku. Uveřejňoval je v nedělních a svátečních číslech Hlasu r. 1909 (č. 150—244). Znovu to otiskl v brožurce „Jub. rok sv. Cyrilla, Slovanů apoštola“ (Brno 1909) str. 17—46.

⁵⁾ Hlas 1869 č. 7.

⁶⁾ P. Jan Soukop napsal ji k jubileu cyrilskému 1869. Nápěv složil P. Pavel Křížkovský. „Hlas“ přinesl ji na prahu jubilejního roku na úvodním místě s článkem Šmídkovým. Zvlášť o její rozšíření horlil boh. pěvecký spolek „Ohlas“. Písní rozbor této písně uveřejnil J. Vychodil v Hlasu 1877 č. 8, 9 a 12. (Otisknuto v shora uvedeném brožurce „Jub. rok sv. Cyrilla...“ str. 155—169).

čela svatyněmi Moravy. Lid prý dobře vycítoval význam tohoto jubilejšho Kreda. Přiznačno pro uvědomělý unionistický ráz tehdejšího cyrilometodějství, že jubilejní mše sv. byly téměř vesměs obětovány „na úmysl sjednocení Slovanů s církví svatou katolickou“ („za navrácení všech kmenů slovanských do lůna katolické církve“¹⁾) Na týž úmysl konány společné modlitby s lidem. V slavnostních kázáních osvětlován význam osvětové církevního díla sv. Cyrila a zvlášť zdůrazňována jeho láska k pohrdanému Slovanstvu. Téměř všude konala se i odpolední pobožnost s litaními ke sv. Cyrilu a Metoději i cyrilometodějskými písněmi. V některých farnostech slavila se jubilejní oslava po celou oktávu. Denně bývala zpívaná mše sv. s cyrilometodějskou písní. Odpoledne konala se cyrilometodějská pobožnost (střídavě jeden den hodinky, druhý den růženec a každodenně litanie k sv. Cyrilu a Metoději s jubilejní písní „Přístup, Moravěnk“). Leckde uspořádány byly cyrilské oslavy i ve školách před ozdobenými obrazy slov. apoštolů s proslovy učitelů neb kněží. (Děti deklamovaly cyrilometodějské básně, kněží neb učitelé předčítali úryvky z životopisu soluňských věrozvěstů; pak byla společná pobožnost za sjednocení Slovanstva v katol. církvi a zpívány cyrilometodějské písně.) Někde konána školní oslava dvakrát (v předvečer 14. února a pak odpoledne v den jubilejní). Též v čtenářských spolcích pořádány oslavy jubilejní. Při četných občanských besedách a při zapalování vater účinkovaly pěvecké sbory. Na trvalou památku „svatocyrillské ročnice“ zakládány neb rozšiřovány školní knihovny, pořizovány školní prapory, zřizovány nové čtenářskopěvecké spolky „Cyrill“ i občanské záložny, stavěny oltáře, sochy i jubilejní kříže, zjednávány kostelům obrazy sv. Cvrila a Metoděje a pro školy zřizována nadání z různých Dědictví. Spontánní jubilejní slavnosti, jež konány byly bez oficiálních výzev círk. úřadů („bez vybídnutí duchovních přednostů“²⁾) vskutku ukázaly, jak v lidu „hluboko zakořeněna jest úcta k sv. našim apoštolům slovanským“³⁾ Nebylo v tom nadsázek, když se po 14. únoru konstatovalo: „S jarním skřivenem povznesla se veškerá Morava naše dne 14. února k blankytu v jednom sboru na počest velkého apoštola svého“⁴⁾ Zvláštní pozornosti hodno, že v prosloveh i člancích na oslavu „slavného a sva-

¹⁾ Mor. Orlice 1869 č. 42, Hlas 1869 str. 53.

²⁾ Hlas 1869 str. 43.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Mor. Orlice 1869 č. 43.

tého bojovníka za blaho národa slovanského“¹⁾ zdůrazňována „vzájemná postoupenost ducha národního a církevního“ a „shoda zájmů jak náboženských tak národních, znázorněná a zosobněná v životě a smrti sv. Cyrilla“.²⁾

★

Význam těchto projevů je tím závažnější, že r. 1869 začíná se i na Moravě střetávat cyrilometodějství s husitstvím. Právě r. 1869 byl pětistým výročím narození Husova. Vlivem tehdejšího známého liberálního proudění v zákonodárství rakouském ožívalo v liberálních českých kruzích úsilí o výraznější vzkříšení památky Husovy. České listy navrhovaly, aby uspořádány byly r. 1869 jub. oslavy Husa. Opatrně však dodávaly, aby při těch oslavách nepřehlíželo se k náboženské, nýbrž jen národní stránce činnosti Husovy. „Koruna“ však otevřeně přinesla návrh (prý z Moravy), aby se na Moravě upustilo od oslavy sv. Cyrila a místo ní aby se slavilo jubileum Husova narození. Katolické listy rázně to odmítly, poukazujíce, že při oslavách Husových nelze „stránku jeho činnosti národní od náboženské“³⁾ odloučiti. Srovnávajíce Husa s našimi věrozvěsty psaly: „Je pravda, že i Hus má svoje zásluhy, své dobré stránky, to ale také je pravda, že národu zmatky náboženskými, válkami husitskými více uškodil než prospěl působením na roli národním a v literatuře vlastenecké. Chťejší oslavovatelé Husovi v naší době přijmouti jeho učení? chťejší býti husity? Což znají . . . jeho učení? Hus pobloudil v učení . . . Hus byl kněz, jakému by dle novodobého obyčeje spsali a jehož by nazývali „ultra“ a „jesuitou“ . . . Myslíte, kdo upřímně smýšlíte s národem, že Hus nás sjednotí? Sv. Cyrill a Methoděj shromáždili Slované, uváděli je v jednotu církve katolické, Hus ale rozptyloval národ, způsobil strany i mezi přívrženci svými, tak že Čechové proti Čechům, husité proti husitům bojovali. Má se to opakovati? A s ostatními národy slovanskými kdo nás sjednotí a spojí? Hus aneb ss. Cyrill a Method, jichžto ctí Moravan, Čech, Slezák, Slovák, Bulhar, Rus a Polák, všichni kmenové slovanští. Porovnejmež, jak se v Rusku slavila tisícátá ročnice úmrtí sv. Cyrilla. Nejsou to znamení času? Ss. Cyrill a Method jest nám všem Slovanům s p o l e č n ý, v š e m drahý a milý, i myslím a pevně doufám, že tito bratři, kteří před

¹⁾ Mor. Orlice 1869 č. 39.

²⁾ Olom. Noviny 1869 č. 16.

³⁾ Hlas 1869 č. 10.

tisíce lety tolik pracovali a trpěli pro národ slovanský, že nyní i po tisíce letech sjednotí nesjednocených... Tot jest panslavismus křesťanský. Víra, kterouž kázali ss. Cyrill a Method, ta nás spojí, Hus nespojí, nýbrž rozdvojí nás v náboženském dualismu“.¹⁾

Olomoučtí bohoslovci, z jejichž listu vyšlo tolik popudů a námětů k oslavám „svatocyrillské ročnice“, oslavili 14. únor důstojnou jubilejní pobožností seminární. V jubilejní den o 6. hod. ráno sloužil v domácí kapli superior Ignác Haas slavnou mši sv. s assistencí, při níž všichni alumnové přistoupili k společnému sv. přijímání. Na kůře zpíval bohoslovecký pěvecký sbor „Ohlas“.²⁾ Škoda, že bohoslovecký list „Cyrill a Method“ neuchoval nám bližších zpráv o oslavách, které byly v semináři dlouho připravovány.³⁾ Dovídáme se pouze, že týž den byla též v semináři porada, jak oslavit 5. červenec. Zároveň vyzvali olomoučtí bohoslovci bratry své v diecésích českých a na Slovensku „ve velkodiecési Cyrillo-Methodějské“, aby památný rok svatocyrillský náležitě oslavili. Výzva nezůstala bez ohlasu jak v Čechách tak na Slovensku.⁴⁾ Velmi okázale připojil se k bohosloveckým

¹⁾ Hlas 1869 č. 7.

²⁾ Bohoslovci zúčastnili se též slavných bohoslužeb na dómě. O této oslavě napsaly „Olomoucké noviny“ 1869 č. 16: „V metropolitním chrámě sv. Václava sloužil při valném účastenství věřících mši sv. veledůst. p. kanovník hrabě Emanuel Pötting a příslušnou pak řeč činil vp. vikář Ign. Wurm, obrav sobě za předmět slavnostního svého kázání vyličení velikých zásluh sv. apoštola Cyrilla o národy slovanské.“ P. Wurmovi odevzdal týž den nejmenovaný dobrodinec 1000zlatkový státní úpis, aby za úroky z této jistiny hrával varhaník na dómě české písně. — V Brně konány byly 14. února dvoje slavné služby Boží: u kapucínů a v kostele u sv. Michala. Večer pak pořádala Jednota katolická slavnostní akademii se 4 proslovy. Zvlášť vynikla řeč prof. Vlad. Štastného.

³⁾ Povšechnou zprávu o těchto přípravách přinesl „Cyrill a Method“ už 1. února v č. 5.

⁴⁾ Tak se dovídáme z bohosloveckého „Cyrilla a Methoda“, že zvlášť slavná oslava svatocyrillská uspořádána v semináři královéhradeckém (kde měl nadšenou cyrilometodějskou promluvu spirituál Al. Frýdek).

I na uherském Slovensku bylo pozorovat r. 1869 čilejší ruch národní a církevní. Bližší o tom podává slovenský „Cyril a Method“ z r. 1869. Na trvalou památku jubilea cyrilského vydal místosprávece kněž. semináře v Báňské Bystřici vroucí provolání k sbírkám pro založení samostatného kat. gymnasia v Klášteře pod Zníovem.

Bohoslovci slovenští všech hornouherských seminářů rozhodli se vydati na oslavu jubilea cyrilského Almanach, jehož výtěžek určen pro podporu Sv. Stolice. Almanach

jubilejním oslavám i chlapecký seminář kroměřížský. I tímto ústavem vanul r. 1869 velmi intensivně duch cyrilometodějský. „Ústav náš, — psalo se v „Cyrilla a Methoda“ v zaslání kroměřížského semináře, — postaven pod ochranu sv. Cyrilla a Methoda, i neschází tedy nám chovancům podnětu ku všelé účtě ku sv. věrozvěstům. Tuto novou účtu hleděli jsme osvědčiti dne 14. února. Krásná kaple domácí, na jejímž oltářním obraze ve skle malovány viděti postavy sv. Cyrilla a Methoda, na ten den velmi vkusně byla ozdobena. Slavnost začala 13. po pobožnosti večerní slavným požehnáním s assistencí. V neděli nato slouženy jsou dvě mše sv.; při první, tiché, přistoupili veškeré chovanci ku stolu Páně; pak činil velebný pán Kouřil¹⁾ slavnosti přiměřenou exhortu (kázání) a následovala slavná mše svatá, kterouž sloužil vededst. pán ředitel P. Kadláček s assistencí. Při této mocně dojal každého velebný zpěv našeho milého pěveckého spolku „Cyrilla a Methoda“, který nesl na praporu svém ona krásná jména. Při odpoledních službách Božích zpívány nešpory čtyřhlasně. Po celý oktáv po večerní pobožnosti bývalo slavné požehnání s assistencí, zpívaná litanie loretanská a potom několik sloh ze slavnostní písně „Přístup, Moravěno“. Hluboký dojem zanechala slavnost ta v srdcích nás všech. Na Matici velehradskou sebráno 36 zl.“ (Cyrill a Method str. 81). Mile překvapuje, jak utrakvistický ústav, v němž později národní duch byl povážlivě spoután za německého vedení ředitele Viléma Blažka (1876—1900), vykazuje koncem let šedesátých svěží ovzduší cyrilometodějské.²⁾

byl skutečně vydán s názvem „Cyrillský Památník“ hlavní zásluhou horlivého kněze Richarda Fr. Osvalda, který vydal Památník svým nákladem (700 zl.) Bohoslovci slovenští předstihli tímto počinem bohoslovce českomoravské. V semeništi báňsko-bystřickém pořádali bohoslovci zvláštní jubilejní oslavu.

¹⁾ Ph. Dr. Tomáš Kouřil vynikl ve vlastenecké činnosti už jako bohoslovec v olo-mouckém semináři. Byl jedním z nejagilnějších předsedů Slovanské knihovny boho-slovecké. (Nar. 1844 v Odrlicích, vysvěcen 5. července 1868). V letech 1868—1874 působil jako studijní prefekt v kroměřížském semináři. Od r. 1874—1890 byl profesorem gymnasia v Rychnově nad Kn. Byl hojně literárně činný v oboru histo-rickém (byl profesorem zeměpisu a dějepisu). Požíval velké popularity hlavně pro své vlastenecké horlení. Zemřel 1910. Město Rychnov mu vypravilo pohřeb. (Blížší v studii „K národnímu probuzení mor. dorostu kněžského 1778—1870“ str. 270). — V jubilejním roce 1869 poslání byli do krom. semináře dva novokněží, později vý-znační činitelé v semináři: Josef Bena a Ludvík Holain.

²⁾ Arcib. chlapecký seminář kroměřížský, který byl otevřen počátkem šk. r. 1854-55, dožil se v škol. roce 1934-35 osmdesátého výročí svého založení. Jubileum přímo volá po zpracování dějím tohoto ústavu, ne v poslední řadě i po stránce národního a cy-

Bohoslovecká Jednota Velehrad ovocem cyrilských jubilejních oslav.

V horlení, rozníceném spontánními oslavami 14. února 1869, rodí se v olomouckém semináři myšlenka intensivněji podpořit činnost předního velehradského spolku „Matice velehradské“. Zrod tohoto plánu sledovali jsme dosud více psychologicky z tehdejšího duchovního ovzduší v semináři i mimo seminář. Bližší okolnosti nutno si rekonstruovat z některých kusých zmínek v bohosloveckém časopise cyrilometodějském. (Zápisky Jednoty Velehrad omezují se v úvodní stati jen na údaje všeobecné.)

Časopis „Cyrill a Method“ zachycuje z té doby (po 14. únoru 1869) několik drobností, které nejsou bez významu pro stopování vzniku Jednoty Velehrad.

K druhotinám Pia IX (11. dubna 1869) sesbírali olom. bohoslovci mezi sebou 100 zl. ve prospěch „halife Petrova“. Dar odevzdali P. spirituálovi. Blahopřání bohoslovců sv. Otci slíbil osobně tlumočiti superior Haas, který 9. dubna odejel k sekundičním slavnostem do Říma. Jinak se bohoslovci připojili svými podpisy ke gratulační adrese duchovenstva arcidiecese olomoucké.¹⁾ Biskupu Strossmayerovi poslali k jmeninám vřelý blahopřejný telegram.²⁾ Bohosl. pěvecký spolek „Ohlas“ vydal k sekundici Pia IX jubilejní sbor „Tu es Petrus“ od skladatele P. Levoslava Belly (věnovaný „Ohlasu“). V předvečer 11. dubna zapěli jej v seminární kapli. V den sekundic zpívali jej při pontifikální mši sv. arcibiskupa Fürstenberka na dómě.³⁾ Jako rok před tím, tak i v jubilejním roce 1869 převzali jáhnové májové kázání u sv. Mořice. V českých kázáních vykládali slova nejsvětější Panny; německy kázali o ctnostech a bolestech Panny Marie. (Zajímavé, jak bohoslovci posilovali takto český živel v ofi-

cilometodějského uvědomění. Dějiny kroměřížského semináře skytly by mnoho cenných dokumentů k historii národního probuzení kleru. Prvním ředitelem byl bývalý vicesuperior kněžského semináře František Dvořák, uvědomělý cyrilometodějský horlík a spoluredaktor olom. „Cyrilla a Methoda“ z let 1849—1850. V letoším výroční zprávě toho ústavu jsou zajímavé drobnosti z jeho dějin, m. j. seznamy učitelů, abiturientů a j.

¹⁾ Cyrill a Method č. 9.

²⁾ „Bůh Vás, nejdůstojnější Pane, posilniž u vytrvalosti na dráze Vaší obtížné, žehnej snahám Vaším a zachovej Vás dlouhá ještě léta svaté církvi, vlasti a národu!“ Strossmayer odpověděl: „Díky za poctu. V Boží milosti, kněžské statečnosti, naší vytrvalosti spočívá budoucnost Slovanstva.“ „C. a M.“ tamtéž.

³⁾ Cyrill a Method č. 10.

ciálně tehdy německém proboštském chrámě olomouckém.) Z 11. čísla „Cyrilla a Methoda“ (1. května) vidět, že mezi bohoslovci krystalizuje se myšlenka napomoci vydatnější Matici Velehradské. Upozorňují na účel hlavního spolku velehradského a píší: „Hlavně v roku tomto, jenžto nám novou pobídkou býti má, bychom se odměnili za převeliké dobrodiní ss. věrověstům svým, budiž snahou naší, věnovati všechny síly spolku tak dobročinnému a velkolepému, jakýž podnikli slovutní mužové v r. 1862“. Nato proloženým tiskem uveřejňují provolání Matice Velehradské z r. 1862. K provolání připojují: „Uveřejňujíc tuto provolání, ježto slavný výbor Matice Velehradské r. 1862 učinil ku katolickému národu našemu a ku všem pravým ctitelům ss. apoštolů Cyrilla a Methoda, připomínáme, že s rokem třiašedesátým se činnost Matice velehradské neukončila, nýbrž že setrvává až dotud, až — jak sl. výbor Matice krásně podotkl — Velehrad se zastkvěje ve slávě své dávné a až hrob Methodův postaven bude pod stráž důstojného sboru kněžského. O kým bychom — vyslovujeme přání vřelé — všichni se brzy stali spoluúdy horlivými blahodatného spolku tohoto“.¹⁾

Dne 31. května oslavují bohoslovci první výročí smrti svého milovaného Frant. Sušila. Přiznačno, že při této oslavě usnášejí se na akci ve prospěch Matice Velehradské, akci to, z níž vzniká Jednota Velehrad. „Cyrill a Method“ oznamuje z 31. května: „Ve výroční den úmrtí proslulého Fr. Sušila (31. května) usjednotili a usnesli se bohoslovci Olomůčtí prvých tří ročníků na tom, že chtějí po čas svého pobytu v alumnátu měsíčními příspěvky napomáhati blahodatnému spolku „Matice Velehradská“ a zároveň že chtějí každého roku nových činných údů získati podniku svému. Dávky tyto dobrovolné budou ku konci každého školního roku společně na patřičné místo odeslány. Budeť tu duchovní podnik, z něhožto se vyvinouti a v brzkém čase vykvésti může velkolepý, trvalý, ss. apoštolů důstojný pomník, jímžto se krásným způsobem oslaví tisícátá ročnice úmrtí sv. Cyrilla. Pročež, drazí bratři, neochabujte na započaté dráze, starejte se všemožně a horlivě o rozkvět „Matice Velehradské“. Týkáť se cti a oslavy velkých našich dobrodinců. Nebo jak jinak se jim odměníme? Jakou dáme jim kdy náhradu? Zdaž Bůh!“²⁾

Akce tato ještě týž den (jak zvíme ze Zápisů Jednoty Velehrad) nabyla určitějších forem sestavením stanov (pravděpodobně už před

¹⁾ Cyrill a Method č. 11.

²⁾ Cyrill a Method č. 14.

tím připravovaných), dle nichž ustaven samostatný podpůrný spolek velehradský jako odnož Matice Velehradské. Tak vznikl trvalý a v pravdě „ss. apoštolů důstojný pomník“ v semináři olomouckém na oslavu jubilea svatocyrilského. Den 31. května 1869 je dnem vzniku bohosl. Jednoty Velehrad.

Nelze nepoznamenati, že 31. kv. 1869 byl den prvního výročí smrti Sušilovy. Jak už z předchozího patrno, bohoslovce olomoucké vede ve všech buditelských a obrodných akcích (i koncem let šedesátých) zbožňovaný Sušil jako nejpopovolanější a nejvlivnější interpret cyrilometodějství v kruzích dorostu kněžského. Dne 31. května 1868 umírá pod svatým chlumem hostýnským, ale duch i program jeho žije v olomouckém semeništi. Téhož roku se usnášejí bohoslovci vydávat svůj první cyrilometodějský časopis a v programové vstupní básni (č. 1. z 1. prosince 1868) prohlašují zaníceně:

Svatí patronové (Cyrille a Methode), pod Váš ochranný mír
Stavili jsme toto díla здаření.

Vy vzorem buďte, lidu hledat spasení,

Vzorem lásky k Církvi, vlasti — n o v ý L u m í r.

K poslednímu slovu připojují poznámku: Lumírem je zesnulý Fr. Sušil, současně pravý syn církve a vlasti.

O vzniku Jednoty Velehrad dochovaly se nám jak v „Cyrillu a Methodu“ tak v zápiscích jen nepřímé údaje. Den, kdy vlastně Jedn. Velehrad byla „zaražena“, nikde není přesně označen. R. 1907 uveřejněno bylo v „Našinci“ (č. 121, 122, 124, 125) několik cenných glos ke vzniku a k historii Jednoty Velehrad (Jednota „Velehrad“ v k. a. kněžském semináři olomouckém). Autor M. Voron (dohadují se dle slohu a vztahu k věci, že to byl buď Adolf Jašek nebo Matěj Pavlík) prohlašuje, že podává kusou snůšku materiálu, která mu byla dostupná a kterou chce tímto zachrániti pro toho, kdož bude chtít napsati úplné dějiny Jednoty Velehrad. Když r. 1901 o vánocích prohlížel pozůstalost Jednoty Velehrad, mnil sebrati veškeré prameny pomocí veřejných dotazů a napsati něco úplného až po několika letech, také z toho důvodu, „že je tu řeč téměř o samých ještě žijících osobách, což vždy je trochu choulostivé a též neobvyklé.“ Když však na bohosl. sjezdu r. 1907 vyzval Dr. Stojan účastníky, aby si všimli dějin sjezdů a slavností velehradských, rozhodl se napsati „raději již nyní něco třeba i neúplného, než odkládati to do nejisté budoucnosti.“ Podává pak tříšt údajů jako „příspěvek, založený na dopisech, které zachovaly se v pozůstalosti zaniklé

bohosl. jednoty Velehrad v semináři olomuckém.“ Jiných pramenů prý nemá. Z některých míst však patrně, že měl v rukou aspoň některé úryvkovité záznamy Jedn. Velehrad. Zápisků, které v této studii chci uveřejnit, zřejmě neznal. Celkem však přece leccos hodnotného (byť jen velmi kusého) dochoval z dopisů, kterých zase já se nemohu dopídit. — Poznámky pseudonyma M. Vorona doplnil v „Našinci“ r. 1908 (č. 16, 17, 19, 20, 21) anonym (jímž byl jistě Jan Vychodil) hlavně „z paměti dosud žijících pamětníků“. — Zajímavě, co oba pisatelé soudí o době vzniku Jednoty Velehrad. Kdežto M. Voron dohaduje se, že Jednota vznikla v červnu neb v červenci 1869, J. Vychodil soudí správněji — což i já shora tvrdím a v dalším ještě blíže prokáži — že za den vzniku Jednoty Velehrad jest považovati 31. květen (první výročí smrti Sušilovy). J. Kestl („K pětadvacátému roku trvání Literární jednoty bohoslovců v Olomouci“, Museum 1902, str. 141) ví jen, že jednota Velehrad byla založena o rok později po založení časopisu „Cyrill a Method“. — Pokud poznámky M. Vorona a J. Vychodila obsahují některý doplněk našich zápisků, bude v dalším ještě uvedeno. — Hodno pozornosti, že zasloužilý velehradský pracovník Vychodil končí své poznámky (Našinec 1908), č. 21) tužbou po úplných dějinách Jednoty Velehrad: „Bohoslovecká jednota Velehrad zaslouhuje vším právem, aby její dějiny byly vypsány obšírněji, jednak pro veřejnost na důkaz, že v semináři není „mrtvo a nečinno“, nýbrž utěšeně živo a činno v nejvznešenějších a nejvzácnějších směrech, jednak pro bohoslovce samy, aby v dějinách své jednoty měli pobídku milou pro podobné krásné činy v budoucnosti . . .“

Nuže, i druhý počín, který organicky rychle vzrůstá z hnutí vyvolaného bohosloveckým „Cyrillem Methodem“, je spjat se jménem i památkou Sušilovou. Bohosl. Jednota Velehrad se rodí při oslavě prvního výročí smrti Sušilovy.

Ježto zápisky Jednoty Velehrad, které chceme v této studii sledovati, začínají¹⁾ až po oficiálních velehradských jubilejních oslavách v červenci a v srpnu 1869 (odráží se v nich velmi sytý dojem z těchto

¹⁾ Zachycují dějiny Jednoty Velehrad od června r. 1869, ale psány jsou teprv po červencových a srpnových oslavách velehradských.

oslav), nelze oslav těchto pominouti a dlužno se o nich aspoň stručně zmíniti¹⁾.

Arcibiskup Fürstenberg nařídil 18. května konsistoři, by vydala pro svatocyrilské oslavy tytéž dispoice, jež stanoveny byly pro rok 1863. Konsist. kurrenda ze dne 26. května oznámila, že oslavy jubilejní budou se konat na Velehradě od 5. do 12. července. Zároveň vyhlásila pořádek, v jakém mají docházeti průvody poutníků ze všech děkanství, aby bez návalu vystřídala se celá arcidiecese. Kněžstvu připomínáno, že metropolita si přeje, aby lid byl důtklivě poučen o významu jubilea, „by účastenství o průvodech bylo valné, pobožnost pak o pouti byla vroucí a vpravdě vnitřná.“ Pro kraje v národnostně smíšených neb německých děkanstvích nebylo — jako

¹⁾ Nelze též mlčením pominouti několik významných návštěv v olom. semináři v červnu a červenci r. 1869, které cyrilomethodějské horlivce velmi potěšily a v horlení vlasteneckém posílily. „Cyrill a Method“ píše v 16. čísle: „Za posledních dnů počtení byli olomučtí alumnové řádkými návštěvami. 13. června zavítal k nám vel. p. Pavel Křížkovský, jemuž ku počtě zapěl „Ohlas“ několik sborů. „Zahradu Boží“ osobně řídil. — 8. července oblažil nás návštěvou svou vysocedůstojný pán Václav Štulc, kanovník na Vyšehradě nad Vltavou, jenž vrací se ze svaté pouti své na Velehrad a Hostýn v Olomouci se zastavil. Provázen jsa vel. p. p. t. Vurmlem, důst. p. Dr. Symerským a p. ředitelem českého gymn. Janem Kosinou byl od nás s nelčenou radostí a úctou uvítán. Když si byl vznešený pan host českou, polskou a domácí knihovnu ohlédl, zapěl „Ohlas“ některé vybrané sbory, z kterých „To den“ od L. Belly poskytl látku k dojmavé řeči, již vysocedůstojný pan kanovník s srdcem radostí rozechvěným k nám mluvil. K slzám pohnut byl tím, že od oné doby, kdy, as před 30 lety Moravu navštívil a zde sotva svítání počínalo, již nyní na Moravě jasný den. Dnes, pravil dále, že jest přesvědčen, jak to již při oné první návštěvě doufati počal, že na Moravě opět poraženo bude Tatarstvo, arcit to novověké, že Morava zachráni ryzou sv. vírou ss. apoštolů Cyrilem a Methodem nám Slovanům přinesenou. A povzbudiv nás ku lásce k církvi, a lásce ku vlasti svatým náboženstvím posvěcené, končil řeč svou, jež nám slzy v oči vyloudila. Jak vznešený pan host tak i my byli jsme velmi dojeti. Když byli všichni páni hosté svá jména do pamětníku „Ohlasu“ zapsali, povoláno jim od nás hlučně „Sláva“. Odporučiv se společným našim modlitbám, s povoláním „Sláva Kristu“, „Sláva Bohu a lidem dobré vůle“, opustil nás vznešený pan host s pány provoditeli svými. Den tento nevymizí po celý život náš ze srdcí našich; taká jest srdečnost, taký jest cit! I litoval, že nezastihnul vel. pp., kteří vysvěcení jsouce právě alumnát opustili. Upřímně jsme želeli, že při vznešené této návštěvě nebylo více vel. pp. novokněží. — Den na to, 9. července navštívil nás opět vel. p. Pavel Tomkuljak, kaplan Kremnický, Slovák, jemuž jsme také některé sbory, zvláště panem L. Bellou, jeho přítelem komponované, zapěli; ohlédnuv si alumnát, po srdečné zábavě s nadšením se s námi rozloučil. On byl na Velehradě za příčinou letošní slavnosti a s uchvácením k nám mluvil o Velehradě co středisku Slovanů a východisku naší víry, jako i o Římu.“

r. 1863 — žádné výjimky. Podobnou výzvu vydal i ordinariát brněnský.

Osmidenní oficiální slavnosti byly velmi zdařilé. Už 3. a 4. července vítal Velehrad četné poutníky. „Nábožní zástupové ze všech končin, Slované i Němci, přicházeli na Velehrad, aby tady spolu slavili slavnost, jenž veždy jenom za deset věků jednou se slavívá.“¹⁾ Poutníci procházeli slavnostní branou, která měla v průčelí štít sv. Cyrila „se slovanskou azbukou, pod kterouž zdaleka čísti se dalo velmi želané slovo „jednota“ a na druhé straně... „naděje“.“²⁾

První z církevních hodnostářů přijel na Velehrad 4. července brněnský biskup Schaaffgotsche, který česky poděkoval za uvítání a dojat prohlásil, že přichází, aby se na Velehradě modlil, by pochodeň sv. víry cyrilometodějské neuhasl, nýbrž aby den co den spasnější nesla ovoce k životu věčnému. O 5. hodině odpoledne měl pak úvodní nešpory. Večer kázal ve vyzdobené svatyni velehradský farář Jos. Vykydal. Po kázání modlil se u oltáře sv. Cyrila cyrilometodějské litanie pěvec velehradský P. Jan Soukop. Ráno po kázání P. Tomáše Šmýda sloužil ranní mši sv. proslulý vlastenecký horlitel kanovník Václav Štulc z Prahy. Před velkou kázal kunovický kaplan P. Frant. Martilík (bývalý kaplan velehradský). Slavnou pontifikální mši svatou sloužil brněnský biskup. (Arcibiskup Fürstenberg uděloval 5. července kněžské svěcení v Olomouci; k slavnosti velehradské poslal svého zástupce, ředitele konsistoře P. Frant. Heidenreicha, známého neohroženého obhájce práv církve proti liberálnímu zákonodárství rakouskému). Velmi okázale zúčastnila se jub. oslavy českomoravská šlechta. Vedle „moravských vůdců lidu“ zastoupeny byly Čechy, Slezsko, Slovensko, Polsko a Rusko. Počet účastníků odhadován tiskem na 60—80 tisíc. Dojal zvláště průvod vídeňských Čechů, kteří přinesli velehradskému chrámu četné dary. Odpolední slavnostní kázání měl kanovník Štulc. Hudbu chrámovou po celou oktávu řídil P. Pavel Křížkovský, který dojel na Velehrad se svými fundatisty z kláštera starobrněnského. Reformovaný sborový zpěv pod taktovkou Křížkovského uchvátil všechny účastníky. Odborníci konstatovali, „že velebný chorál církevní podle vzoru Palestrinova slavil na Velehradě své vzkříšení“.³⁾

¹⁾ Cyrill a Method č. 16.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Mor. Orlice 1869 č. 162.

Stejně se zdařily pobožnosti v oktávě cyrilometodějského svátku. Vystřídaly se při nich na Velehradě všechny kraje moravské. Denní pontifikální mše sv. sloužili olomoučtí preláti (dne 7. července celebroidal slavné bohoslužby augustiniánský opat starobrněnský Řehoř Mendl). Zvláště vřelé ovace uspořádalo kněžstvo olom. prelátu Königsbrunnovi, redaktoru prvního cyrilometodějského časopisu kněžského na Moravě a energickému obhájci práv církevních proti liberálnímu byrokratismu vídeňskému.¹⁾

Oktáva ukončena byla velkolepým závěrem 12. července. Ten den vyhrazen byl pouti z širokého okolí velehradského. Den 12. července slavil se daleko široko na mor. Slovači jako zasvěcený svátek. Připutovalo též mnoho poutníků z Brněnska, Slovenska i z pruského Slezska. Zvláštního lesku mohutné slavnosti dodala návštěva všech škol hradištských v čele se studentstvem gymnasia. Pobožnost zakončena velikým theoforickým průvodem, který vedl olom. kap. děkan hrabě Lichnovský.

Jubilejní slavnosti velehradské byly obrovitou manifestací cyrilometodějskou. „Národ náš před celým světem podal skvělý důkaz, že se vědomí svatocyrilské v něm zmohlo a takovouto silou obnovilo, že se nepřátelé církve a Slovanstva marně namáhají udusiti neb zabít ducha, jehož nám zaštipili a jakým nás nadchli věrověstové velehradští...“²⁾

★

Slavnosti svatocyrilské r. 1869 velmi vydráždily vídeňský tisk. Snad nikdy před tím nebylo spíláno českému národu vídeňskou žurnalistikou tak pustě, nevraživě a surově. Zášť proti probouzející se větvi slovanské ukázala se v pravé nahotě. Starý nenávistný duch necírkevního josefinismu, konservovaný v baště centralizačních germanizačních snah, vyvěl nevídaně divoce. Přispěla k tomu arciť

¹⁾ „Vděčné kněžstvo nemohouc zapomenouti na veliké zásluhy svého církevního křesitele, poděkovalo veledůstojnému p. prelátu Koenigsbrunnovi, že on, jako náš sv. Cyrill nás naučil hájiti našich prvorozených práv, která samým božským zakladatelem Kristem Ježíšem do církve jsou vložena a ne nějakou cizí mocí na ni přenesena aneb jí půjčena“. (Cyrill a Method č. 16). Byla to demonstrace proti josefinskému duchu zákonodárství rakouského.

²⁾ „Hlas“ 1869 str. 117. Srov. „Mor. Orlice“ 1869 č. 162. Současně pořádány svatocyrilské oslavy po celé Moravě. Zvláště vynikly oslavy v Brně, v Rajhradě a v Praze. Viz Jan Vychodil, Jubilejní rok sv. Cyrilla, Slovanů apoštola, str. 77—83.

tehdejší bouřlivá atmosféra politická, ale nejprůkřežší útoky neskrývané svědčily, co nacionální kruhy německé zvláště pobouřilo. Ukázalo se, jak se ve Vídni chápe nebezpečí cyrilometodějství.

Vládním kruhům blízká „Debatte“ hanobila český národ s neuvěřitelnou nízkostí. Spřísala mu národu omezených hlupců literatury žebrácké, luzy ježaté a strupaté, pitomců, divochů, surovců, jimž se má zamezovati přístup k vzdělanosti a průmyslu; české země zvala hnojem na poli kultury. Řeč českou nazývala vřeskem dravé zvěře. Dívky a ženy české prohlašovala za notorické smilnice, z nichž málokterá přistupuje k oltáři v čistotě panenské; rodinný život u nás líčila jako nejprimitivnějších divochů, jehož nejvýraznější charakteristickou vlastností je chlast kořalky. „Gartenlaube“ tupila Moravany jako nemravý, kořalečníky, zloděje a dareby. Svatováclavskou korunu zvala starým rozlámaným rendlíkem atd. Stydno citovat. Surová pohansky brutální nenávist rasová nemohla se vybit v trapnějších formách.

Zmíněná „Debatte“ vyslala na červencové jub. slavnosti velehradské zvláštního reportéra.¹⁾ Relace tohoto zpravodaje ve vídeňském listu jsou kuriozitou v dokumentech historie Velehradu. Ač nemohl utajiti úžasu nad nesčetnými „vřeštícími procesími“,²⁾ která prý jej „uváděla v šlenství“, zesměšňoval všechno, nač jeho zrak padl: „Houfy tuponosých výrostků s ověncem Pánembohem“, „statečné tučné kněze a hubené zeloty s dryčnými kuchařkami“, „opilé figury . . . skrz na skrz národní, jichž elixirem je „nejnárodnější prostějovská“, čepovaná podél celé cesty z Hradiště v křovích nesčetnými šenkýři“, „dobré děti václavské, které stůj co stůj by chtěly obnoviti českou říši v nejrůznějších pozách bigotních hlupců“, „učitele, kteří předblekovali nápěvy a vedle kněží a kuchařek byli by se mohli na kusy roztrhati“, kazatele, hlavně kan. Štulce (na jehož kázání potouchle upozorňoval policii³⁾), „krásné dámy ze šlechtického rodu“ za vozem biskupa s pobožně pyšnou tváří, „velké šlechtické apoštoly kmene václavského“. Jinak pobožnosti v chrámě

¹⁾ „Debatte“ ze dne 7. července 1869.

²⁾ Psal ironicky: „Slavnost musela býti pro velké účastenství, jehož se obávali, na osm dní rozšířena . . .“

³⁾ „Prosil za vítězství nad arcinepřitelem, který by rád všechno zničil. Víme již, koho a co tím míní. Neb moravský lid jest dobrý lid. Vašek poslouchá . . .“ „Zlost, kterou kanovník Štulec ve věrné své vmluvil, schlazena u žida Löwyho v hospodě . . .“

vídeňského reportera nezajímaly.¹⁾ Všímal si více kramářských bud, kde prý se prodávali mimo jiné listy papežovy a za 2 krejcare „Testament Ježíšův“ — proti těžkému porodu. Hlavně však popisoval „jubilejní pití a politisování“. Pití je mezi Čechy hlavním. „Nikdy a nikdy nezapomene václavské dítě na pití...“ denunciančně upozorňoval, že předmětem největší pozornosti byli čtyři Rusové. „Lidu václavskému bylo slibováno, že ruský císař přijede na Velehrad, aby slovanský lid vykoupil“. Při poutní pitce „umlouváno, jak by měly býti nejbližší tábory svolány a žádáno na nich svržení ministerstva. Vše, co slulo Václav, připsjelo na to „Sláva“. Zvlášť sytě popisoval večer po jubilejní slavnosti. „Všude opilé figury, řvoucí, rvoucí se a odporné nápěvy zpívající. Tu potkávám procesí, prosící milého Boha, aby ministerstvo odkliditi ráčil. Tam líbe se opilý kněz s ještě opilejším starostou“. Ta velkolepá manifestace jednoty, o níž psaly českomoravské noviny, poukazující na nespočetné zástupy, jeví se večer spoustami opilců spících v příkopách... I na nádraží hradištském „vyspávají poutníci své opice, nebo dorážejí se v restauraci...“

Tot velehradská jubilejní slavnost svatocyrilská, viděná očima reportéra vládního vídeňského listu r. 1869.

Proti psaní „Debatte“ podána byla z českých kruhů vídeňskému stát. zastupitelstvu petice, aby na list vznesena byla žaloba pro uražení české koruny. Státní zastupitelstvo však nevyhovělo, ježto nekonstatovalo zákonných důvodů k tomuto zákroku.²⁾

Věc měla vzrušenou odezvu na četných táborech.³⁾ Jak působily potupy vídeňského tisku na horlitély cyrilometodějské, výstižně tlumočí bolestná noticka „Blahověstu“.⁴⁾ Krásný, libozvuký, sv. Cyrilem

¹⁾ Chrám velehradský zůstavil jej chladným. Jevil se mu celkem nuzným. Se zlobnou záľudností však konstatoval, že má „mnoho zlatých pohárů, zlatých svíců a jiných věcí — vše z ryzího zlata a stříbra.“ Při tom nemohl též nekonstatovat, že strop velehradského kostela je velmi chatrný, „že mohou věřící býti jednou velmi nepříjemně překvapeni padajícími kusy zdi.“

²⁾ Tak oznámil „Našinec“ 186 č. 34. V tomtéž čísle uveřejnil též hlavní obsah velehradské reportáže v „Debatte“.

³⁾ Tábory vyvolaly ve Vídni velikou nervositu. Proto později zakazovány (tak u Prostějova, u Konice, u Slavkova a u Kyjova). Čtyřikrát zamítnuta byla žádost o povolení tábora v blízkosti Velehradu „na tupešských trávnících“ (22. srpna).

Když na táboře u Smržic P. Ign. Wurm jal se citovati „Debatte“, bylo mu vládním komisařem odnímáno slovo.

⁴⁾ „Blahověst“ 1869 str. 385.

a Methodem zušlechtěný mateřský jazyk náš nazýván je nemotorným blábolením zpitomělých hlupců, nám synům a dcerám cyrilomethodějským spíláno služebných ježatcův a hnusného hmyzu, nám nestoudně a drze přičítána povaha lotrů, zlosynů a mravních zpuštěncův. A konečně, aby náboženský a národní cit náš současně nevážně byl tepán a políčkován, největším památkám našim v ohledu náboženském a národním přezdívalo starých haraburdí a veteší . . .“ Olomoucký „Našinec“ dodával k tomu: „Konečně vedrala se tato chátra vídeňská do svatyně náboženského citu našeho národa, aby nic neušlo její zlosynné ruce . . .“¹⁾ Poukazováno při tom, že tak smí nás hanobiti vládní list „z mozolů našich placený“.

Stručně připojiti ještě dlužno, že velehradská jubilejní slavnost konala se pod ostrým dozorem vládních komisařů a četnictva. Z daleka široka svoláni byli četníci na Velehrad, aby na tomto nám nejdražším místě — jak psala hořce „Mor. Orlice“ — „s nasazenými bodáky hájili cislajtánskou svobodu, by z naší vyhlášené ústavy ani chlup nespádl . . .“²⁾ (P. d.)

¹⁾ „Našinec“ 1869 č. 34.

²⁾ „Mor. Orlice“ 1869 č. 190.

Posudky.

Karel Čapek, *Hovory s T. G. Masarykem. III. Myšlení a život.* Praha 1935. S. 212, 25 K. (O.)

Není přesné, co praví M. o sv. Pavlovi, že vedle zjeveného náboženství uznával též náboženství přirozené. Ve skutečnosti mluví apoštol národů jenom o přirozeném poznání osobního Boha a mravního zákona (Kor. 13, 12; Řím 1, 18—32; Sk. Apošt. 14, 15—17; 17, 26—30 a j.). Náboženství se prý má vyrovnat „s rozvojem vědeckého myšlení“ (154). Světoznámí učenci všech vědeckých oborů neshledali žádného rozporu mezi hlavními pravdami křesťanskými a výsledky vědeckými. S domněnkami nebo dokonce s vyloženými bludy se náboženství nemusí vyrovnat. I křesťanská láska má prý před sebou úkol: „spravedlivé nároky socialismu“ (154). Dle mnohých stoupců socialismu patří k takovým „spravedlivým nárokům socialismu“ požadavek odstranění náboženství z veřejného života. Co je opravdu „spravedlivým“ v socialismu, zdůrazňovalo křesťanství dávno před „proroky“ socialismu.

Častěji se M. zmiňuje o demokracii, jež prý má být „uskutečňováním řádu božího na zemi“ (186). Nemožno se zde o tom rozepisovati. M. uznává, že „demokracie sama lidi nevychová“ (190). „Nebojím se slov a řeknu, že bez jistého stupně diktatury není ani demokracie“ (193). M. praví, že je skeptický „k běžným definicím národního charakteru... Byl pravým Čechem Žižka či Hus, Chelčický a Komenský? Dobrovský, Palacký a Havlíček či Hanka a Jungmann?“ (201).

V Evangelii sv. Jana máme dle M—a „kus novoplatonství o logosu“ (104). Sv. Jan zemřel asi koncem prvního století a novoplatonismus vznikl teprve v třetím století křesťanském. V řecké filosofii doby hellenistické a doby novoplatonské byl logos filosofickou pantheistickou abstrakcí; logos u sv. Jana je však Kristus, historicky známá osobnost. Tím, že sv. Jan nazval Krista Logos, nenastalo žádné vnitřní přechodnocení idee Kristovy ve smyslu hellenistické filosofie. To uznal jeden z nejdůkladnějších znalců stoicismu, Bonhöffer v díle „Epiktet und das Neue Testament“. Logos dle stoiků byl neosobním vše pronikajícím rozumem světovým nebo zároveň nutností světa. Žádnému řeckému nebo římskému mysliteli nenapadlo, prohlásiti nějakou historickou osobnost za inkarnaci logosu. Plotin uznával tři logosy — v Nus, v duši a ve hmotě. Jinak nazývá tento novoplatonik logos světovou mocí, jež obsahuje veškerý svět. Některé funkce, které vykonává logos, přejímá dle Plotina příležitostně příroda, bytost, která prý stojí mezi Duší a hmotou. Učitelem Plotinovým byl Ammonios Sakkas, který byl dle Porfyriova svědectví vychován v křesťanství. Z toho plyne, že se do systému Plotinova snadno mohly dostat prvky křesťanské.

O prvotní církvi praví M., že přejala leccos z antického náboženství:

„jsou mnohá kultová zřízení, přejatá z náboženské praxe Řeků, Římanů a Orientálů, hlavně židů; ovšem že křesťanství pozměnilo smysl přejaté praxe i názorů“ (105). Že ze základních pravd křesťanských nebyla žádná přijata z antických náboženství, uznali mnozí nezaujatí učenci. Wendland, který nestojí na stanovisku pozitivního křesťanství, píše: „Prvky vyšší hellenistické kultury působí sice na křesťanství, avšak přidržují se víc periferie a mají ráz nahodilého a sporadického, nevědomého a neúmyslného“ (Die hellenistisch-römische Kultur, 3. vyd. Str. 225). Jeví-li se někdy podobnost mezi kultem křesťanským a pohanským, týká se jen věcí vedlejších, jedná se často jen o čistě zevnější analogie. Teprve pozvolna dostavují se, jak dokazuje O. Casel v díle „Die Liturgie als Mysterienfeier (5. vyd. Str. 101), „výroky pohanských mysterií, protože byly právě velmi vhodné, aby člověku antickému ozřejmily bohatství křesťanského náboženství. Ano, když dokonce některých obřadů, které byly známé antickému světu z mysterií, bylo použito k okrase a obohacení křesťanské liturgie, vinula se tím o pravý křesťanský kmen tkáň listů a květů, která nezakryla a nezatemnila původního obsahu, nýbrž dodala jemu nové ozdoby a plodnosti a ozdobila jeho vznešené a vážné základní linie líbeznými arabeskami. Tak křesťanská liturgie vyrostla harmonicky jako pravá slavnost mysterií z božského mysteria Ježíše Krista a z forem, které dodala náboženská kultura antiky.“

Nesprávný názor o poměru víry k vědě podává M. na str. 119. „Proti sobě stojí na jedné straně věda s vědeckou filosofií, pro niž je zkušenost a rozum pramenem všeho poznání; a na druhé straně církevní theologie, která za zdroj správného poznání prohlašuje zjevení a autoritu.“ Vylučuje církevní theologie ve svých vývodech rozum a všeobecně platná pravidla zdravého rozumu? M. mluví o vědecké filosofii, která prý stojí proti theologii. Která filosofie to je?

Ve starých theokraciích byl prý klacek silnější než argument“ (114). Kolikrát pocítila církev tento klacek od těch, kteří měli plná ústa svobody a osvěty!

Theologie katolická se však dle M.—a ocitá v konfliktu i s novými koncepcemi s t á t u. Takový názor, dle něhož je stát onnipotentní a má nejvyšší autoritu a moc i ve věcech duchovních, je názor nezdravý, ba zhoubný a přímo barbarský. Protestantismu, zvláště lutherskému, vytýká M. vším právem, že posiloval do jisté míry „státní absolutismus“.

Že řeční filosofové dospěli ke hlásání h u m a n i t y, nelze všeobecně říci. Největší veleduch řecký, Aristoteles, radil svému velikému žákovi, Alexandru V., aby nad Řeky vykonával hegemonii, ale nad barbary aby vládl jako despota, aby s Řeky jednal jako s přáteli a příbuznými, barbarů však aby hleděl vykořistiti jako zvířata a rostlin. Byla to humanita? Platon rozlišoval ve svém ideálním státě mezi malým hloučkem vzdělaných a velikým houfem nevzdělanců, kteří měli být přenecháni sobě samým. I když stoikové mluvili o všeobecné lidské důstojnosti a hlásali všeobecná lidská práva, zůstali

přece v praxi aristokratickými Řeky. Jejich pravou náladu vůči lidu vyjadřovala slova Horatiova: „Odi profanum vulgus.“

Zajímavou radu dává M. na předposlední straně. „Nelítej v oblacích, ale drž se své země, je nejjistější a nejnepochybnější. Ať čemukoli sloužíš, drž se reality.“ „Jenom reality?“ táže se Čapek. „Ano; ale realitou je přece i duchovost, duše, láska, mravní řád, Bůh a věčnost. Teprve s nimi žijeme plný život v plné a celé skutečnosti, ať jde o život jedince nebo dějiny národů. Teprve ten plný život je bez vnitřních rozporů, teprve takový život má pravý a jasný smysl.“ Čapek k tomu dodává „a je životem šťastným.“ M. na to „Ano“.

Dr. Josef Vrchovský.

A r c h i v č e s k ý čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Díl 35. Druhá kniha provolací desk dvorských z let 1395—1410. Vydal Gustav Friedrich. Praha 1935. S. XVII a 648, 150 K.

Prvá kniha provolací (proclamationum) desk dvorských, totiž prohlášek stran odúmrtí a co s nimi souviselo, vydána v díle 31 a mají následovat ještě tři, kromě jiných dvorských desk; celkem rozpočtena práce na 10 svazků. Jsou tu listiny (latinské, tu a tam proložené češtinou) ze 13 krajů, při čemž částečně pod jeden oddíl pojato krajů více.

Zprávy odúmrtí a porovnávací o přích odtud vzešlých (v díle vesměs psáno: přech) jsou ovšem velmi důležitý především pro zeměpis i dějepis místní, ale i pro zemský vůbec. Vydání, složené v osvědčené ruce prof. Friedricha, je vzorné.

Vilém Bitnar, Vojtěch Pakosta, život a dílo. Vydal k odhalení pamětní desky P—ovy 7. čce kroužek rodáků z Deštné u Soběslavě jako 1. číslo své knihovničky, v Deštné 1935. S. 69.

Sotva kdo bude na první pohled v sešitku hledati tolik látky, kolik jí tam skutečně zpracováno a podáno. Kněžský básník V. Pakosta (1846—1892), básník a povídkář, životu záhy odňatý, zasloužil si samostatně vydaný životopis, aby jeho památka po zásluze byla obcerstvena a zachována. Činná část jeho života spadá v dobu, kdy V. Štulcovi a jeho spolupracovníkům již bylo se ohlížeti po dědicích a nástupcích, kdy v bojích náboženských bylo třeba slovesnost v duchu katolického lidu, tak dlouho zanedbávanou, rozšířiti a zdokonaliti. Pakosta není v písemnictví jmenován se stejným důrazem jako na př. mnohem starší Fr. Pravda a j., ale nezaslouží býti pomíjen. Není sice básníkem mocného vzletu, jeho lyrika a reflexe jest prostá, klidná, ale nikoli mrtvá. Též prosaické obrázky ze života lidu jsou jeho úrovni a potřebě přizpůsobeny. Nezůstavil děl vynikajících, i lepším z nich chybí umělecky přísnější propracování, ale jsou v jeho literárním odkaze práce pozoruhodné.

Spis náš poučuje zevrubně, byť i skrovně o životě i práci Pakostově, na málo stránkách podává mnoho zpráv o duchovenské práci v Čechách za vážných let sedmdesátých a dalších v minulém století. —

V předmluvě knížky oznamuje J. Klik, že i na jiného krajana deštenského, Tomáše Bílka, bude oslavou pamatováno, na jednoho z těch historiků, kteří v proticírkevních zbraních nebyli vybíraví a nešťítili se ani nedovolených.

Erik Linklater, *Juan v Americe*. Nakl. Sfinx Bohumil Janda, Praha 1935. S. 377, 35 K.

Nedostudovaný skotský medik, voják, novinář, skoro již syn tohoto století (* 1899), vypsav si stipendium, prohlédl si severní Ameriku od Kanady až k Panamě a napsal o ní tuto „novelu“, v níž výslovně připomíná sice Juana Byronova, ale odchyluje se od něho docela, tak, jak se změnily kraje a lidé za sto let v novověkém dravém proudu dějin. Není to don Juan jdoucí jen za dobrodružstvím milostným, ačkoliv i v tom se nejednou octne. Ale celkem zajímá se o vše, co v Americe zajímavého, kromě politiky, líčí kraje i lidi s jejich zvyky bez úsudků výslovně satirických, ale neodolatelně humoristicky a satiricky. Hned na začátku ironisuje sám sebe omlouvaje svůj dlouhý úvod o rodokmeni Juanově, z něhož by mu čtenář průměrných románů skutečně leccos odpustil. Ale noví lidé vytvářejí romány v nových podobách, i nelze šmahem říci, že s nezdarem; a tak i Linklater. Když Američané sami se v jeho popisech poznávají a nad svými dobře prý vystiženými zvláštnostmi se smějí, může to cizinci stačiti, třebaš nebyl ve všem všudy spokojen se spisovatelovým někdy dost neomaleným naturalismem anebo s jeho příliš podrobnou povídavostí. Česká hrud' arci se nenadme nadšením, jak i na nás si tam až v Buffalu vzpomněli: „drž hubu, ty český řululum“, a: „je to s nima kříž s těmahle Čechama!“ — týkalo se to opilého pomocníka v hospodě, jehož místo pak nastoupil Juan, právě o peníze na ulici okradený.

Vikarij Klimov, *Talmud. Román*. Přel. B. Baša. Nákl. vlastním 1934. S. 414.

Vylíčeny tu poslední události za světové války na ruské frontě, vládní převrat v Rusku a začátky bolševické. Hlavní události jsou vůbec známy, kolik z ostatních náleží dějepisu a kolik románu, nenasnadno ovšem rozhodnouti. Líčení jest živé a napínavé, jen že se mnoho řeční a opakuje. Rozvrat Ruska přičítá se židům, odtud nadpis; jeden vůdce odpůrců nových řádů či zlořádů, vojenský lékař, vynalezl si dokonce tajemný, ani odborníkům nepostižitelný lék, jímž by židy vyhubil! — Kde kniha vydána, neuvedeno.

Dante Alighieri, „Božská Komedie“. Bez rýmů rozměrem originálu přeložil a poznámkami opatřil Karel Vrátný. Nákl. vlastním, Praha 1930. I. Peklo, s. 204, II. Očistec, s. 200, III. Ráj, s. 216.

Velkolepá vise Dantova „Božská Komédie“ lákala vždy jak překladače tak vykladače. Je jistě z nejvyšších vrcholů světové poesie — a tak stala se i majetkem světové literatury. „V Dantovi“, praví Hettinger, „střední věk ještě jednou se vzchopil a zapěl svou poslední a nejskvostnější píseň. Víra a vědění, filosofie a theologie, milost a svoboda vůle, mystika a scholastika, svět a církev, císařství a papežství, všechny tyto mohutné hýbající moci a zřízení, které od dob Karla Velikého vybudovaly svět středního věku, objevují se při Dantovi ještě jednou vyzdvíženy do oblasti ideální, ozářeny světlem poesie, jako mocně dojímající závěrečný akkord, v němž doznívají všechny hlasy života.“

U nás vedle jiných starších neb neúplných pokusů byl to především Jaroslav Vrchlický, který přeložil nám celé básnické dílo Dantovo.

Překladu Vrchlického vytýkána nepřesnost v převodu ideovém. Vytýkáno, že pro rým a rozměr mnohdy zkreslil myšlenku, pro rým a rozměr vypomáhal si mnohdy obratem, kterého originál vůbec nemá a tak rozředil uměleckou hustotu slohu.

Podjal se tedy výtečný znalec a překladatel z různých literatur, zvláště z literatur severských, Dr. Karel Vrátný významného díla a přeložil celou „Božskou Komedii“ znova. Jako Vrchlický zachoval i Dr. Karel Vrátný přesně rozměr originálu — známé osobité tercíny Dantovy — ale na rozdíl od Vrchlického bez rýmu.

Jest jisto, jak sám Dr. Vrátný přiznává, že překlad vzdávající se rýmu, vzdává se velké ozdoby a krásy formální. Ale tento nedostatek formální jistě plně vyvážen je možností přesnějšího tlumočení myšlenky. A to, myslím, při Dantovi, básníku po výtce ideovém, především padá na váhu. Hlavní zásadou Dr. K. Vrátného při překladu bylo, aby překládal co možná věrně při současně přesně zachovaném rozměru originálu — a to se mu jistě plně podařilo.

Překlad Dr. Vrátného postrádá tedy proti překladu Vrchlického zvonivé krásy rýmu, ale za to je mnohem věrnější, přesněji vystihuje myšlenky a obrazy velebásně a tím také celý ten ráz poesie Dantovy, onu svrchovaně vznešenou úsečnost a střízlivost řeči Dantovy.

A to je veliké plus překladu Dr. Vrátného.

Cenu překladu zvyšují četné vystižné vysvětlivky pod čarou.

Jak známo, bez dobrého komentáře těžko čísti a rozuměti dílu Dantovu. A různých výkladů „Božské Komédie“ je celá řada — některé i dosti fantastické. Český dobrý výklad napsal Jan Blokša. Blokův výklad byl původně zamýšlen jako doplněk překladu Vrchlického a s tím překladem měl současně vyjít. Pro odpor nakladatele z důvodů finančních bylo od toho upuštěno — a tak zůstalo i toto dílo nedokončeno. Vyšel pouze výklad k „Peklu“ a „Očistci“ — výklad k „Ráji“ již nevyšel vůbec.

Vysvětlivky v překladu Dr. Vrátného objasňují aspoň to nejdůležitější.

F. D.

Rozhled

Náboženský.

Novopohanství v Evropě.

Jest ho ovšem více než tušíme a má tu výhodu, že žijíc a tyjíc ze snášelivosti a osvěty křesťanské se všemi jejími vymoženostmi, může bez překážky slovem, pérem i mocí — a tou hlavně! — křesťanství podřívati, aniž se zhroutí budova křesťanství a všechno to, co ono zbudovalo — jak by se zhroutila budova novopohanská, kdyby panstvo žilo samo pro sebe ve společenství novopohanském a takto uzavřeném.

Máme-li tu na mysli, jak nutno, především vědu, novověký postup její jest prazvláštní. Universitas scientiarum v jedné budově na př. má dvě posluchárny vedle sebe. V jedné přírodopyspec nebo filolog se namáhá přijíti věcem na kloub, jak co bylo nebo jest, hledati tedy objektivní pravdu a překonávati přírodní báje i pověry, třebaš nejednou zbylé mezery vyplňuje pověrami novými, jež odklízeti ponechává pak jiným; připomněti stačí na př. jen t. z. generatio aequivoca nebo bezmezný evolutionismus.

Ve vedlejší místnosti filosof namáhá se ukázati, že to vše vlastně nic není, že jsou jen představy a pomysly, jež si člověk na venek promítá a domnívá se, že to skutečnost mimo něj. Není tedy objektivní pravdy, jest jen subjektivismus, jenž ovšem důsledně nucen uznati, že je pravdou aspoň to, co on praví.

V našem náboženství stojí se pevně na tom, aby byla uznávána obojí stránka, objektivní i subjektivní, aby se navzájem prostupovaly a svorně ducha lidského povznášely. Zevnější objektivnost může prosté náboženství někdy překonávati tak, že se nedosti pěstuje stránka vniterná. Odtud známé výtky, že náboženství mnohých jest příliš vnější, zvykové, mělké; prý není „v duchu a v pravdě“. Ale odtud také pramení jednostranný subjektivismus, jenž se domnívá býti oprávněn, nedbatí objektivních základů náboženství a vytvářeti si pro sebe náboženství svoje vlastní, jehož ovšem nenechává pro sebe, nýbrž namlouvá je i jiným.

Novopohanství toho druhu, jak se šíří v Německu a pokouší se šířiti také v Maďarsku a v Polsce, není sice čistě subjektivní výmysl, nýbrž opírá se o národní báje, o nichž se domnívá, že lépe než křesťanství svědčí národnímu, rasovému svérázu a jej také lépe pomohou udržovati. Rozumí se i tu samo sebou, nač tu na začátku poukázáno, že tato t. z. náboženství budou používatí vymožeností křesťanských a vedle toho, po př. ovšem i proti nim, pěstovati tyto své libůstky. Kdo chce patřiti hloub, nemůže si ovšem tajiti, že tu máme jenom nový způsob boje proti zjevenému náboženství, proti základům křesťanství, jak dány rozumem a nadpřirozeným zjevením.

Zbožňování národnosti, jemuž bohužel i tolik křesťanů přináší své oběti, a to na ujmu, ba proti jejich náboženskému, křesťanskému přesvědčení, jest ne tak moderní modloslužbou, jako neblahým zbytkem nekřesťanského sobectví, jež ve starověku vyvyšovalo národ nad národ a jež v novověku hrůzným způsobem ožívalo.

Čistý pojem náboženství zná jen Boha a člověka — člověka jako člověka bez ohledu na jeho původ a kmenové příslušenství.

Novopohanský názor se tomuto nespornému pojmu přičí, a proto nemůže býti nazýván náboženstvím. Je to prostě jeho zápor.

Nebýti tolik příkladů z dějin a národopisu, které průměrný vzdělanec má znáti, příkladů, které vesměs ukazují, že ze všech národních bájí konečně prosvítalo vědomí božstva vůbec, božstva nad jednotlivé bohy vyššího, mohlo by se tu mluvit o omylu neb nedorozumění. Avšak toto lze předpokládati jen u nevědomých neb nemyslicích davů, nikoliv u vzdělaných, ba učených vůdců. Víme o vzdělancích vůbec, že zhusta právě ve věcech náboženských jich tak nazývati nelze. Ale když tolik spoléhají na svůj rozum (cogito, ergo credo! napsal o sobě hollandský ministr vyučování Marchant, jenž teď přestoupil ke katolictví), nebylo by jim třeba ho příliš namáhati, aby došli k úsudku, že jest-li jaký Bůh — a ten může býti jen jeden —, není možno, aby se poměr člověka k němu měnil podle kmenové příslušnosti.

Není prvním ani posledním případem, že takový neb onaký myšlenkový mor tolik lidí zachvátí, aniž potřebí proto malomyslněti. Zlo sice plodí zase zlo, ale jednak nebývá vždy bez dobra, jednak sebe samo ničivá.

★

Čeští legionáři v Rusku.

Není snad všude známo, že pravosláví v našich zemích dříve málo se vyskytující dostalo posilu legionáři vrátivšími se z Ruska. Jak oni sami vypravují, bylo jim tam od ruských duchovních totéž říkáno, co říkáme my, že věroučné rozdíly nejsou toliké, aby odůvodňovaly toliký odpor pravosláví proti unii; hlavní závadou jest jim, především jejich biskupům, papežský primát. Mezi legionáři, s nimiž se jednalo, byli ovšem lidé vzdělaní a nevzdělaní; náboženského vzdělání bylo i mezi těmi vzdělanými asi nemnoho, a proto přestup byl snadný. A dověděl se o něm i baťuška car, když jen trochu to stálo za to; tak na př. jedna družina asi 150 legionářů hned počtena jeho návštěvou, jakmile byla popravoslavněna! Dříve si jí nevšímali. Ubohý bloudek Mikuláš II a celé to pokolení „autokefálních“ Romanovců! Přestup a přijetí se dalo při bohoslužbě. Velitel čtyř pozván za biskupem k oltáři, „a když mě celého poslínal“ — vypravuje on sám (bylo to v zimě, a celování je při ruských obřadech mnoho) —, byla otázka, kolik je nás a jsme-li všichni biřmováni. Jen jeden se hlásil, že není. Rusové prý biřmují mazáním celého těla, i nezbylo

tomuto vojákovi nežli se svléci. Bosý a nahý v studeném kostele státi nebylo nic příjemného. Onen velitel u nás tázan, proč zůstává pravoslavným, odpověděl, že se mu ty pravoslavné obřady víc líbí, ačkoli z jeho řeči prosvítalo, že na ně nechodí, i když má pravoslavný kostel na blízku. Za manželku má dceru popovu. Možná, že to rozhoduje i u jiných, třeba nezachovávají ani toho ani onoho vyznání.

★

ml. — M e x i k o.

Některé listy přinesly zprávu, že v Mexiku nastal obrat ve kruté protináboženské politice, jelikož guvernér provincie Olima dovolil kněžím se vrátiti do země. Pravda však jest jen to, že generál Calles a jeho dva synové se vzdali účasti ve vládě, alespoň nyní. Generál odejel k moři do státu Sinaloa. Také jeho oddaný spolupracovník generál Matěj Ramos se vzdal předsednictví v národní revoluční straně. Stalo se totiž to, čeho se Calles bál. Jeho strana se rozdvojila na pravici, která drží s ním, a na levici, která podporuje presidenta Cardenasu. Tentokrát se Callesovi nepodařilo přiměti Cardenasu k resignaci, jako tomu bylo u presidenta Ortis Bubia. Příčinou této roztržky není proticírkevní politika Callesova, nýbrž výtky, kterou Calles učinil Cardenasovi. Ten totiž při rozhodování o tisíci stávek v minulém pololetí v 900 případech rozhodl ve prospěch dělníků proti zaměstnavatelům, které hájil Calles.

V ohledu náboženském Cardenas je jako Calles. Vyslovil se, že nebude spokojen, dokud v Mexiku bude kněz, kostel a továrna, která nebude náležeti dělníkům.

Jest pravda, že v ministersstvu Cardenasově jsou umírněné osoby jako ministr zahraničí Gonzales Roa, generál Saturnin Cedillo a ministr zemědělství. Ale proti nim stojí většina ministrů zarytých nepřátel církve, kteří vždy přehlasují umírněné ministry. Potom předsedou strany je protiklerikál Emil Portes Gil. Kněží „autorisovaní“ jsou vyháněni a kostely dále zavírány.

★

P r o D e o

zove se výbor sestouplý v říjnu 1933 v Ženevě, tedy v sídle „Svazu národů“, na obranu křesťanství hlavně proti bolševictví. Je to spolek volný, z katolíků, pravoslavných i protestantů. Úkol svůj vykonává hlavně výstavami a spisy, tedy nepřímou. Přímou pokusil se u „Svazu národů“ zakročit, aby jak Rusko tak Mexiko byly důrazně upozorněny na závazek členů „Svazu“ šetřiti náboženské svobody svých obyvatel.

Je to dost málo, co může konati, ale přece lepší než nic.

★

Turecko

jest po sesazení sultána (a kalifa) Mehmeda VI (1922) lidovým státem pod diktaturou Kemalovou, který Turecko europeisuje a laicisuje. Kalifát 1924 zrušen, ač se hádalo, že přejde z Ištambulu jinam, na jiného panovníka. 1925 zakázány řády dervišů a jejich kláštery zrušeny. Zakázán fez. 1926 místo dotavadního občanského zákoníku, založeného na názorech islamských (Tansimat), zaveden švýcarský a jím na př. jednoženství. Velmi mnoho mešit (přes 1000) určeno účelům mimonáboženským, za školy, knihovny, musea a p. 1928 zavedena místo arabštiny latinka. Místo pátku se svěť neděle. Zákaz klerikálního a řeholního oděvu narazil jen u katolíků na silnější odpor; jejich řády, skoro vesměs učící, stěhují se do Athen a do Francie — sotva asi jen pro ten zákaz, neboť ten by přece nestál za tento útěk s bojiště, na němž sice dosaženo málo kladných výsledků — asi 40.000 katolíků prý je v Turecku, moslimů asi 13 mil. —, ale přes to zůstává velmi důležitým.

★

Volba papeže.

Minule tu z novin otištěná zpráva, že se chystají změny ve složení sboru pro volbu papeže, se v jiných novinách popírá. Poukazuje se na to, že papež chtěje volební právo dáti na př. východním patriarchům, nepotřeboval by na to dávatí nové stanovy, nýbrž pouze ty které jmenovati čili udělati (creare — creatura) kardinály.

Což je také pravda.

Psává se o veto světských vlád při volbě papežů, jímž ony toho neb onoho nemilého kandidáta již napřed z volby vylučovaly (exklusiva). Posléze zůstalo to pochybné právo již jen Rakousku, a to ho použilo 1903 při volbě Pia X (kard. G. Sarto), načež od tohoto samého právo to bylo vůbec zrušeno (1904). Ostré útoky byly pronášeny proti vládě rakouské za toto ovšem neúčelné a jen ostudné zakročení; ještě tyto dny v č. katolickém listě psáno o „známém veto Františka Josefa I“ proti kard. Sarto. Teprve v poslední době se zjistilo, že rakouský ministr zahraničí (hr. Goluchowski) povolil tu nátlaku vlády italské (trojspolek!). Úkolem přednésti veto pověřen krakovský biskup kard. Puzyrna, hodnostář nedostatečného rozhledu, domácími vlivy tak povýšený. Nesprávně se tehdy psalo, že Rakousko mělo námitky proti kard. Sarto z dob jeho arcibiskupství v Benátkách. Příčina veta byla jinde.

Vědecký a umělecký.

nn. — Žarošická legenda. (O.)

O žarošickém křesťanství za doby římské Středovský přijímá později Sartoriem samým opuštěné tvrzení o Žarošicích v r. 30. po Kr. a ještě k tomu přidává údaj o založení křesťanství v r. 47. ve starém Laureaku. Tato zpráva nám připomíná falsa Pelhřima pasovského, o nichž víme, že jsou snad v nějaké souvislosti s říší velkomoravskou. (Srv. Pekař, *Die Wenzels- und Ludmila-Legenden* str. 182). I v těchto falsech jsou zprávy o Laureaku. Druhý záznam Středovského je zvláště významný. Klade totiž počátky moravského křesťanství do doby sv. Ambrože a cituje na důkaz toho životopis tohoto světce od sv. Pavlína (viz Migne, PL., XIV, 42). Jediný rozdíl mezi Středovským a sv. Pavlínem je ten, že Středovský klade pokřesťanění Frigildy, královny markomanské, k r. 396, o němž jeho předloha neví. Toto plus si lehce vysvětlíme. Středovský totiž cituje pod čarou Pešinův Mars, v němž onen letopočet jest. Z toho vysvětluje, že Středovský převzal celou zprávu i s letopočtem z Pešiny. Pro nás je Středovského zpráva o markomanské královně zajímavá ještě i v jiném směru. On totiž se dovolává nejen sv. Pavlína, nýbrž (57, pozn. x) i — Křesťanovy legendy o sv. Ludmile! Tím nás přivádí k bollandistovi Suyskenovi, jenž právě onoho záznamu o královně Frigildě chtěl využít k vysvětlení místa Kristiánovy legendy, dle něhož prý Morava přijala křesťanství již za sv. Augustina. (Viz Pekař, U. d., 182—183, p. 3). Takto se nám tedy legenda Středovského jeví jako důvěřivé přijetí nejstarších zpráv o počátcích křesťanství v našich zemích. Důvěřivost ona byla nejen nekritická (přejal tvrzení o 30. roku po Kr., jež Sartorius vyloučil z něm. vydání), ale i vynalézavá, neboť zatím co Pešina (Mars, I. 112) výslovně praví, že jméno manželů Frigildy u sv. Pavlína „non exprimitur“, Středovský již věděl, že se jmenoval Rosemundus. Při tom však Středovský aspoň prohlašuje ono prvotní moravské křesťanství v době Markomanů za vyhubené pozdějšími pohanskými národy, tak že skutečnými apoštoly Moravy byli sv. Cyrill a Metoděj. I zde pracovala Středovského fantasie. Žarošický kostel v době cyrillo-metodějské prý byl upomínkou na ono starší křesťanství, zatím co Madonna pocházela z doby sv. věrozvěstů.

Středovského zpráva o době cyrillo-metodějské má pro nás předmět zvláštní význam. Ani stará matrika žarošická, ani materiál dodaný Sartoriovi P. Skřivánkem, ani „informace“ z kláštera starobrněnského neobsahují jediného slova o Žarošicích a sv. Cyrilla a Metoděje. Na tuto souvislost přišel teprve nadšený ctitel sv. věrozvěstů Středovský. Z toho plyne, že cyrillo-metodějské prvky v žarošické legendě nejsou původu cisterciáckého, a že jejich pramenem je vynalézavost Středovského a nikoliv nějaké falšované listiny.

U P. Skřivánka Šebánek chybil, že úplně uvěřil cisterciákovi Hermanovi (1721—39) a důvěřivě přejal jeho tvrzení o Skřivánkovi. On prý

vlastně obnovil žarošické poutní místo, „k čemuž přispělo také objevení jakéhosi pramene v údolí hor... lidem za svatý a zázračný považovaného“. P. Skřivánek nebyl obnovitelem žarošického poutního místa, neboť k jeho obnově došlo již před ním. Skřivánek totiž farářoval v Žarošicích v l. 1694—1701, zatím co stará matrika žarošická obsahuje záznamy o obnově poutního místa již z let 1672 až 1685. Jednotlivé položky svědčí o skutečné obnově. Tak v r. 1675 byl kostel obnoven nákladem 5 fl., 1677 „od malování k P. Marii dáno 9 f. 12 x“. V r. 1678 benedikoval velehradský opat tři nové zvony, a zajímavě při tom jest, že dle marginálního přípisku byl největší ulit již v r. 1636, z čehož vidno, že k obnově žarošického poutního kostela došlo z časových ohledů až v druhé polovici XVII. století. Jiné záznamy svědčí o dokonale již tehdy vyvinuté mariánské účtě. Abatyše starobrněnská Justina Wagnerová (1664—77) darovala roucho na sošku P. Marie, starobrněnský probošt daroval (1679) k P. Marii dvě epitafia „ex voto parentis ipsius“. Téhož roku pořídila kněžna Liechtensteinová sukni na sošky Panny Marie a Ježíška... „stříbrem protkávanou, při tom dva květy z drátu a hedvábí učiněné“. Soška milostné Madonny převezena ze Žarošic do Brna za obležení Vídně od Turků (1683). Ale hned v r. 1684 „resecta imago Divae Matris ex monasterio Reginae“. Tedy již v r. 1683 celý kraj i starobrněnský klášter považovali žarošickou Madonnu za své Palladium a proto se postarali, aby zavčas byla bezpečně uložena u cisterciátek na St. Brně. S jakou radostí uvítal kraj návrat Madonny, je nejlépe viděti z toho, že v r. 1685 dala ždánická kněžna Matce Boží i Jezulátku zlaté korunky a za dva roky totéž učinila i manželka hejtmana Mayera z Robenburgu, která dala jednu korunku. P. Skřivánek tedy nemůže býti obnovitelem žarošických poutí, jelikož tyto zkvětalý neb aspoň byly obnoveny již před ním. Jeho zásluha pouze spočívala v přestavbě kostela, kterou poutní místo mnoho získalo.

Ani zázračná studánka není v žádné souvislosti s P. Skřivánkem. O jejích počátcích nás bezpečně zpravují záznamy nejstarší matriky. V ní (str. 23) čteme: „1676. Kapla dřevěná udělána a dvěře prolámané od ní, kříže k studánce téhož létha postaveny, 6 fr.“ Za dva roky již čteme (18. srpna, 1678) o hejtmance Ašbergové, jež dala „k staré Matce Boží jeden ubrus trylichový, bílý a k tomu obraz S. Antonína na poděkování zdraví dosáhlého vlastní sestry své“. Tedy první zpráva o uzdravení spojená s P. Marií žarošickou a sv. Antonínem Pad. je z r. 1678 čili skoro dvacet let před příchodem Skřivánkovým do Žarošic, tak že ani vznik zázračné studánky není s ním v žádné souvislosti. Skřivánkův záznam, jak jsme se s ním u Sartoria obeznámili, Sartorius ponechal i v německém vydání, pouze opomenul zmínku o Skřivánkovi, že mu dodal materiál, asi proto, že Skřivánek již tehdy v r. 1710 byl mrtev, zprávu o studánce zatím jako legendární údaj o Žarošicích v r. 30. po Kr. vypustil.

Poznavše takto vývoj Žarošické legendy, můžeme přikročiti k jejímu poměru, resp. souvislosti se starobrněnskými falsy. Poukázal jsem již

na Šebánkovo tvrzení, že „všechna literatura, stará i nová, pokud se snaží prokázati souvislost bývalé kaple „na Vinicích“ se sv. Cyrilem a Metodem... opírá se právě o naše falsum“. Toto tvrzení padá důkazem, že cyrillo-metodějská tradice žarošická vděčí za svůj původ invenci Středovského a nikoli nějakým falsum. Stejně je nemožno druhé mínění, totiž, že buď legenda vznikla na základě falsa, nebo falsum vzniklo s legendou zároveň. Poznali jsme, že žádná cisterciátská legenda vlastně neexistovala, neboť Skřivánkuv materiál spočíval ve výpisech ze staré matriky a v současném podání. Legendární údaj o roku 30. po Kr. Sartorius později sám vyloučil. To znamená, že cisterciáci chtěli zaznamenati pouze zprávy pokud možno hodnověrné, tedy že nevyráběli žádnou legendu, a proto nelze vůbec mluvit o souvislosti žarošické legendy se starobrněnskými falsy.

Šebánek dále motivuje vznik fals snahou prokázati právo starobrněnských cisterciátek na pasivní patronát. Odvolává se při tom na fakt, že cisterciáctí kněží působili na farách jmenovaného kláštera teprve v druhé polovici XVII. století.

Ani s tímto důvodem nelze souhlasiti, neboť podle sdělení oseckého klášterního archiváře P. Ambrože Tölga působili cisterciáci v duchovní správě na St. Brně, Žarošicích a Komořanech již před r. 1600!

Rovněž neobstojí tvrzení, že na St. Brně dostali cisterciáci duch. správu teprve po r. 1678, neboť podle nejstarší tamní matriky vedli ji již v r. 1650.¹⁾ Tedy ani toto odůvodnění fals neobstojí.

Zbývá konečně ještě souvislost mezi Skřivánkovou „legendou“ a falsy. Mohl míti žarošický farář o to vůbec nějaký zájem? V děkanátní matrice bučovické (kons. archiv brněnský) z r. 1672 je kopie žarošické listiny z r. 1326. V mladší dekanátní matrice (tamže chované) z r. 1772 o ní čteme, že je v originálu na faře žarošické. Ve starší, farní matrice žarošické z doby kolem r. 1678 je zase kopie listiny z r. 1326 a mimo to i z r. 1411. Farní protokol z r. 1789 má zase kopii listiny z r. 1326. Z toho všeho jasně vysvítá, že žarošičtí faráři se zajímali jen o listinu z r. 1326 a o žádnou z oněch falšovaných.

Mohl tedy býti Skřivánek falsátorem? Je myslitelné, že by venkovský farář na konci XVII. století známý svou starostí o povznesení poutního místa ve své farnosti měl tolik času a možnosti zdokonaliti se v paleografii tak, že listiny jím vyrobené mohly býti otisknuty v „Codex diplomaticus Moraviae“ jako autentické kusy ze stol. XIV.? Šebánek poukazuje na totožnost inkoustu dorsálních poznámek s inkoustem listin. Ale takový inkoust není v žarošických, ani ve starobrněnských matrikách vůbec, že písmo indorsátů se neshoduje se zápisy žarošické matriky z doby Skřivánkovy. Proto nestačí pouze Šebánkovy facsimily falsifikátů a jejich indorsátů, nýbrž měl k nim býti ještě připojen snímek Skřivánkových zápisů v žarošické matrice. Těžko proto souhlasiti s míněním o nějaké sou-

¹⁾ V nejstarší matrice starobrněnské (z r. 1673) je první křestní zápis (jako kopie) z 25/4 1650. V něm jsou uvedeni probošt P. Michal ze Zbraslavi a kaplan P. Jan Kumín, profes O. cist.

vislosti Skřivánkovy „legendy“ se starobrněnskými falsy, i když bylo jenom nadhozeno.

Tedy: I když ony tři starobrněnské listiny jsou falešné, nelze tvrditi, že v jakékoli souvislosti s nimi bylo jméno žarošického faráře Skřivánka. Legenda žarošická byla vytvořena Středovským a žádným cisterciákem majícím zájem na podepření neprokázatelných práv legendou a listinnými falsy. Jelikož cisterciáci obsazovali tři jmenované fary již před r. 1600, nelze říci, že pohnutkou ku vzniku fals by mohlo býti právo na pasivní patronát. Proto osoba falsátora i jeho motivy zůstávají i nadále záhadou.¹⁾

★

m. — Boj o Cypriana Norwida,

jež před 30 lety pro mladé pokolení „objevil“ také u nás dobře známý básník Zenon Przesmycki (Miriam), trvá v Polsku již déle než boj o Slowackého. Bylo vydáno mnoho jeho neznámých děl, vydán velký soubor jeho spisů a tvrdilo se, že je to básník budoucnosti. Tato „budoucnost“ přišla po období modernismu, ale přes to boj trvá ještě dále a zabírá vždy širší kruhy. Na jedné straně musil nedávno již po několikáté i soud urovnávat spory mezi Z. Przesmyckim a některými mladšími liter. historiky, kteří vyslovují výtky proti jeho metodě vydavatelské a zvl. proti jeho nárokům na výhradní právo na otiskování N—ových děl — na druhé straně objevují se různé názory o celkovém významu básnickově.

V poslední době zasáhl do sporu nejvýznačnější kritik a liter. historik staršího pokolení Zygm. Wasilewski. V široce založených životopisných studiích zvl. z doby básnickova mládí snaží se ukázati, že N. čerpal celý svůj vzlet v současných filosofických ideách (žil v letech 1825—1883). Látka dobytá smysly sloužila mu jen k ilustrování ideí. Věřil v axioma idealistů, že skutečností je to, co rozum činí ze světa. O sobě byl přesvědčen, že jest objevitelem bytostí nedostupných obyčejnému oku a jakýmsi prostředníkem mezi zemí a světem nadpřirozeným. V celku byl to podle W—ého člověk úpadkový, který rozumem nahrazoval organické nedostatky, básník ruin, který nedospěl k synthesi.

Proti této nové koncepci vystoupil nyní známý norwidolog z Vilna prof. Stan. Cywiński, o jehož důkladné práci podává zprávu

¹⁾ Záznam starší žarošické matriky jest i důležitým dokladem k poznání náboženských poměrů na Moravě před rokem 1620. Poznáváme z něho, že Žarošice byly ohniskem (jako Vranov u Brna) katol. života celého širokého kraje, a že katolíci v oněch stranách byli v záplavě sektářstva vskutku katolíky uvědomělými, neboť se dávali pochovávat „U staré Matky Boží“, aby takto i po smrti veřejně osvědčili svou katol. víru. — Neméně zajímavý je pro dobu pobělohorskou i záznam mezi dary z r. 1672: „Koflík červeney pro communicanty“. To znamená, že v Žarošicích (jako i řadě jiných míst) přijímali věřící ještě pod obojí způsobou, a proto, že církevní orgány chtěly takto paralyzovat činnost tajných predikantů opírající se o podávání z kalicha, jak tomu bylo i jinde.

krakovský Przegl. Powszechny (červen 1935). Vytýká zvláště, že W. zůstává pod sugescí německé vědy a zbavuje Norwida rázu spisovatele hluboce náboženského. Cywiński naopak spojuje jej s katolickými proudy oné doby a ukazuje četnými vážnými doklady, že jeho povaha byla již v mládí umírněná a typicky křesťanská a že byl blízký tehdejšímu katol. hnutí vedenému Rzewuskim. Umělecky pak charakterisuje N—da jako pre-realistu, spojující článek mezi romantismem a realismem a zároveň předchůdce moderního novorealismu. Krakovský list soudí, že také mínění ostatních, dnes již tak četných norwidologů přikloní se nesporně na stranu Cywińského.

★

m. — Dobrou lekci českým romanopiscům a nakladatelům

dává spisovatel Pavel Eisner v brněnských Lid. N. (10. června). Nemůže prý na př. při jízdě v železničním voze čísti český román, poněvadž nechce, aby ho cizí lidé měli za necudu a hlavně že nechce kazit mládež pohledem na obálku knihy: obálka českého románu stala se kluzkostí tím odpornější, čím je nevкусnější. Obálka č. románu a nahá ženská bude prý pomalu jedno a totéž. „Kdysi, ještě dost nedávno, bývaly akty na obálkách výsadou pokoutních nakladatelských machrů, byly organickým rouchem obsahu, který odívaly. Bylo to zařízení přehledné: věděls předem, po které knize nesáhnout. Dnes dávají svým knihám takovou výbavu nakladatelství největší a nejhonosnější.“

Takové nahaté obálky křivdí některým autorům, ale jinde jsou pohřbíchu až příliš organické: jsou-li totiž české knižní obálky tak často pornografie neumělecká, je obsah nových českých románů až truchlivě zhusta „hodnotná“ pornografie spisovatelská. Ne pornografie ve vlastním smyslu, ta jen zřídka. Ale hodně často taková podivná pubertální až infantilní říje. „Ano, stojím za tím slovem: v českém románu našich dnů je až ku podivu mnoho nezralé říje, přebujelý prvek pohlavnosti kalné a nemужné. Zas a zas mě při četbě českých románů (těch nových) přepadá dojem, jako by se nějakí hoši dívali skulinami plovárny, koupelny, ložnice . . .“

A českoněmecký spisovatel-kritik, který je tuším židovského původu a kterému jistě nikdo nebude vytýkati pruderii, končí svou stat apostrofou: „Proboha, pánové, kteří nám píšete romány, dohodněte se již konečně na dvou věcech: primo, že je to již dějá-vu, že ty klíčové dírky a jejich „odhalení“ máme již za sebou; secundo, že ty ležaté sensace nejsou všechno na tom božím světě a nejméně v takovém podání. Rád bych viděl českou literaturu mužnou a nikoli písemnictví pacholčků, kteří se dívali, když sestřenice nevěděla. Máme za sebou kurs dospělosti, a proto s Beethovenem: Jiné zvuky, přátelé!“

★

m. — **Polský pijácký slovník**

vydal nedávno jeden z předních polských básníků Julian Tuwin (Polski słownik pijacki i antologja bachiczna. Warszawa 1935). Jak uvádí v předmluvě, podjal se této práce v přesvědčení, že „svobodný 30timilionový národ, který má, mírně počítáno, na 5 milionů řádných pijáků, má míti jakýsi slovník, jakousi encyklopedii, ve které by byly zachyceny všechny záblesky rodné mluvy odražené v kalíšku“. Ostatní velké slovníky polského jazyka prý docela pomíjely tohoto oboru, ačkoli je známo, že alkohol rozvazuje jazyky a podporuje slovní invenci, obrazivost i humor.

Tak ukazuje slovník, že na př. samu proceduru pití jest možno po polsku nazvati 180 rozmanitými způsoby, pojmenování pijáků vypočetl skoro 130 (na př. bibofil, moczygęba, zalewajło, spirytysta atd.), snesl více méně vtipných přirovnání a obrazů („pil jak dřevá bota“, „pije jako bambus“ a pod.) Látku k tomu čerpal ponejvíce ze staropolských spisovatelů, lidových písní a povídek i z vědeckých kulturně-historických spisů a dnešních novin. Ve druhé části knihy (antologja bachiczna) jsou sebrány příslušné lidové písně, anonymní písně šlechtické a zvláště verše básníků ze XVI—XIX. stol., opěvující nebo obsahující „umění pijácké“. Hodně zde překvapuje, že značná část starých básníků i lidových písní mluví o pijáctví — žen.

ml. — **Hvězdář Denza.**

Rád Barnabitů oslavil stoleté výročí narození svého vynikajícího člena a učence P. Denzy. Oslavil je tím, že vydal velikolepé jeho dílo hvězdářské „Harmonie nebes“, které autor vydal r. 1876. Dílo mělo za života autora 3 vydání. Nynější vydání upravil P. Mikuláš Giannuzzi, rovněž vynikající hvězdář, který upravil knihu dle posledních výzkumův a obohatil 86 krásnými obrazy. Předmluvu k prvnímu vydání napsal vynikající znatel matematiky, hvězdářství a fysiky, kardinál Maffi. Denza vstoupil v 16 letech do řádu Barnabitů. Po vykonaných studiích byl profesorem experimentálních věd na kolleji Barnabitů v Moncalieri, kde vyučoval po 34 léta. Leo XIII jej povolal do Říma, aby založil a řídil vatikánskou hvězdárnu. Zemřel 14. prosince r. 1894. Lze o něm užiti jeho vlastních slov, která napsal o P. Secchim: „Jest nemožno i jen naznačiti zběžně, jak mnoho vykonal tento neunavný muž za svého ne příliš dlouhého života vědeckého.“

P. Denza byl první, který r. 1862 založil meteorologický časopis. Od r. 1866 vydával Věstník z Moncalieri, kde uveřejňoval svá klimatická pozorování, zřídil různé klimatické stanice po celé Itálii a pomocí misionářů zřídil meteorologické stanice v Jižní Americe. Již r. 1880 se utvořila Meteorologická italská společnost, která měla o 10 let později již 250 stanic a vydala skoro milion na vědecké výzkumy. P. Denza sestavil meteorograf, pluviometr, anemograf atd.

Studoval úkazy zemětřesení a padající meteory. Studium toto vysvětlil v „Naučení o pozorování geodynamickém“ a v „Pravidlech o pozorování meteorů“. Byl předsedou mezinárodního meteorologického kongresu v Paříži, členem přechetných vědeckých ústavů, důstojníkem čestné legie a předsedou Akademie dei Nuovi Lincei. P. Denza byl vědcem na slovo vzatým a nesmírně pracovitým. Nesčetné jsou jeho články o oboru hvězdářském. Životní jeho dílo jest: „Harmonie nebes“.

★

hd. — Hvězdná obloha v srpnu 1935.

Na 1. srpna o 9. hodině z večera poskytuje nám hvězdá obloha tento pohled: Poledníkem zrovna přechla souhvězdí Malého medvěda, čili Malý vůz, kroužící přímo jižně pod polárkou. Pod Malým vozem vine se dlouhým obloukem protáhlé tělo Drakovo, jež vyplňuje prostor mezi Malým a Velkým vozem. Pod hlavou Drakovou, tedy jižně od ní, prostírá se velké souhvězdí Herkules, v podobě velké písmeny H. A jižně pod Herkulesem jest veliké, ale málo výrazné a nenápadné souhvězdí Hadonoše s Hadem, skládající se z drobných hvězdiček. Sáhá téměř až k souhvězdí Štíra, v němž vévodí červený Antáres, nízko nad obzorem. Západně od souhvězdí Herkula jest malé, ale pěkné souhvězdí Severní koruny, s líbeznou Gemmou, a ještě dále na západ od Severní koruny jest souhvězdí Bootes-Volař, a v něm červeno-žlutý Arktur. Cestu k Arkturovi nám pohodlně a jistě ukazuje jako prstem zahnuté oje Velkého vozu. A když tento oblouk prodloužíme ještě dále a nížeji ku obzoru, najdeme tam jistě jasnou a bílou Spíku-Klas v souhvězdí Panny, která se prostírá nízko nad obzorem, asi v té výši nad obzorem jako východněji ležící Štír s Antáresem. Souhvězdí Panny už se chystá zapadnouti pod obzor, rovněž jako nad ním ležící souhvězdí Velkého Lva, jehož větší část s bílým Regulem už jest pod obzorem. V souhvězdí Panny provozoval letošního roku červený Mars laškovnou a dovádívou hru s bílou Spíkou-Klas, až ji po třetí schůzce konečně zrádně opustil, a nyní spěchá už zase k nové schůzce s Jupiterem, k němuž dospěje ve dnech 27/28. srpna. Mars bude pak procházeti poněkud pod Jupiterem. Bude státi za podívanou, až pod bílým Jupiterem bude procházeti červený Mars. Kdo máš jakékoli kukátko, podívej se jím na tyto dva starší bratříčky naší rodné země, a račiž sobě zároveň povšimnouti různého zabarvení, jímž se liší bílý Jupiter od červeného Marsa. A když už máš kukátko v ruce, podívej se jím hned na ohnivě červeného Antáresa v souhvězdí Štíra, jenž se bude zcela jistě jako stálíce nepokojně třepetat a jiskřit v parách a mlhách nad obzorem. A nyní obrať kukátko na červeno-žlutého Arktura v Bootes-Volařovi, a srovej mezi sebou tyto tři barevné hvězdy: Marsa, Arktura a Antáresa a uvidíš, že každé z těchto tří těles nebeských honosí se zvláštní, jenom jemu vlastní barvou. Mezi Spíkou v Panně a mezi Antáresem ve Štíru jest malé souhvězdí Váh, znatelné dle dvou menších, šikmo nad sebou

ležících hvězdiček. V tomto souhvězdí zrovna dlí Jupiter, který v minulém ještě měsíci tvořil s Marsem a s Arkturem velký trojúhelník na večerní obloze. Tento trojúhelník se v srpnu úplně rozpype, poněvadž Mars spěchá k Jupiterovi, jehož dohoní jak už uvedeno dne 27/28. srpna.

Dne 1. srpna okolo 9. hodiny večerní blíží se od východu k poledníku tři význačná souhvězdí, jejichž nejjasnější hvězdy bílé barvy tvoří velký, stejnoramenný trojúhelník, který jest značkou letních nocí. Tato tři souhvězdí jsou: Téměř v našem nadhlavníku jest souhvězdí Lýry, a v něm jasná, bílá Véga, která jest vzorem hvězdy první velikosti. Véga jest barvy jasně bílé, někdy, zvláště díváme-li se na ni kukátkem, zdá se nám, že jest modro-bílá. Od souhvězdí Lýry k východu rozprostírá se velké a význačné souhvězdí Labutě, zvané také Severní kříž, poněvadž z jeho sedmi nebo osmi hvězd lze pohodlně sestaviti velký kříž. Dlouhé rameno tohoto kříže začíná nahoře jasným Denebem, který jest poněkud slabší než Véga v Lýře, a směřuje do prostoru mezi Végou a mezi Attaiem v souhvězdí Orla, jež leží pod Lýrou a Labutí, směrem k obzoru. Dolní konec tohoto delšího ramene Severního kříže zakončuje menší hvězdička, ležící téměř na čáře, spojující Végou a Attaira, a sice blíže k Véze. Tato hvězdička nazývá se Albireo, a jest jedna z nejkrásnějších dvojhvězd celé oblohy. Pouhým okem tam vidíme ovšem jenom jednu hvězdu, ale poněkud větší dalekohled hvězdářský nás přesvědčí, že jsou tam vlastně hvězdy dvě, a nad to různé barvy. Jedna jest modrá, druhá červená. Pod Lýrou a pod Labutí jest souhvězdí Orla, v němž září jasně bílý Attair, asi tak jasný jako Véga.

Dále na východ od Labutě a Orla vyhoupnul se už nad obzor básnický oř Pegasus neboli Nebeský stůl, jehož hlavní hvězdy tvoří téměř pravidelný čtverec, v jehož nitru jest nápadně málo hvězd, pouhým okem neviditelných. K Pegasu se druží dále na východ souhvězdí Andromedy, v níž jest slavná mlhovina Andromedy, mající podobu velké spirály. Pokračováním Andromedy jest souhvězdí Persea, a nad Andromedou, směrem ku polárce, jest nápadné souhvězdí Kassiopeia, v podobě dvojitého WW, a ještě dále mezi Kassiopeiou a Malým vozem souhvězdí Kephéus.

Ekliptika čili dráha slunce jest na srpnové večerní obloze vyznačena těmito souhvězdími: Nejvíce na západ jest posunuto souhvězdí Velkého Lva, jehož přední část s bílým Regulusem klesla již pod obzor. Okolo 9. hodiny večer blíží se k západu souhvězdí Panny s bílou Spíkou-Klasem, od níž červený Mars prchá k jihu, směrem k bílému Jupiterovi v sousedním souhvězdí Váh. Dále k jihu rozkládá se výrazné souhvězdí Štíra s červeným Antáresem. Od východu blíží se k poledníku nepatrné a nenápadné souhvězdí Štělce, nízko nad obzorem, v němž slunce okolo 21. prosince dosahuje svého nejnižšího bodu v ekliptice. Ještě dále k východu rozkládá se poněkud výraznější souhvězdí Kozoroha, a ještě dále k východu jest souhvězdí Vodnáře, v němž zrovna se nachází žlutý Saturn.

Z oběžnic nelze Merkura v srpnu viděti, poněvadž je dne 8.—10. srpna v horní konjunkci za sluncem.

Venuše-Krasopání září sice na začátku srpna ještě mohutným jasem, ale dny její slávy jsou už sečteny. Na začátku srpna zapadá hodinu po západu slunce, ale na konci srpna zapadá již před sluncem.

Mars spěchá do souhvězdí Váh, v němž bude okolo půlnoci ze dne 27. na 28. srpna procházeti pod Jupiterem. Vzdálenost mezi nimi bude obnášeti něco více nežli čtyři průměry úplňkové.

Jupiter zapadá na začátku srpna o 11. hodině před půlnocí, na konci srpna už o 9. hodině z večera.

Saturn září v souhvězdí Vodnáře. Na začátku srpna vyhoupne se okolo 9. hodiny nad obzor, dne 31. srpna jest v opposici se sluncem, totiž bude vycházeti, když slunce bude zapadati, a bude pak ovšem celou noc nad obzorem. Světlosti bude mu přibývati, takže na konci srpna bude zářiti jasněji nežli Mars. Ráno bude lze jej spatřiti na západní obloze před východem slunce. Na konci srpna bude zapadati při východu slunce.

Pěkný pohled nám poskytne srpek přibývajícího měsíce, když dne 2. srpna bude zapadati zároveň s Venuší, a ve dnech od 5. do 7. srpna bude procházeti pod Spískou, Marsem a Jupiterem.

Dne 24. srpna vstupuje slunce ze znamení Lva do znamení Panny, čili vlastně ze souhvězdí Raka do souhvězdí Velkého Lva.

V srpnu již lze pozorovati i dosti četné létavice-meteory. Padají sice každý den po celý rok, ale nenápadně. Jsou dvě období v roce, kdy padají častěji a nápadně, a to v srpnu a v listopadu. V srpnu je to okolo 10. srpna, na kterýž den připadá svátek sv. Vavřince mučeníka. Lid nazývá proto tyto létavice Slzy sv. Vavřince. Nebeská krajina, ze které tyto létavice se zdají vycházeti, leží v severní části souhvězdí Persea, které na začátku srpna po 9. hodině v severovýchodní části oblohy vychází. Proto se tyto létavice nazývají Perseidy. Tyto létavice padají sice po celou dobu od začátku až do 19. srpna, ale nejhustěji padají okolo 13. srpna.

★

KNIHOPIS.

B. Lang, Katholische Männer. Eine Apologie in Lebensbildern. Kösel, München 1934. S. 186, 4.50 m.

J. Lebreton et J. Zeiller, L'Eglise primitive. Bloud, Paris 1935. S. 474, 60 f.
Franc X. Lukman, Martyres Christi. Trideset poročil o mučencih prvih stoletij z Zgodovinskim okvirom. Družba sv. Mohorja, Celje 1934. S. 289, 76 d.

J. Metallmann, Determinizem nauk przyrodniczych. Akad. um., Krakow. 1934. S. 438.

H. Meyer, Die Wissenschaftslehre d. Thomas v. Aq. Actiendruck., Fulda 1934. S. 176, 3.60 m.

Th. Müncker, Die psychologischen Grundlagen der katholischen Sittenlehre. Schwann, Düsseldorf 1934. S. 340, 10.80 m.

A. Pawłowski, Idea Kościoła w ujęciu rosyjskiej teologii i historiosofji. Pol. tow. teol., Warszawa 1935. S. 285.

Vychovatelský.

Z cizího školství.¹⁴

Anglie. Arcibiskup westminsterský Hinsley pravil při svěcení nové katolické školy v Londýně, že katolické školství v Anglii musí co do vzdělávání vůbec státi na výši ostatního. Katoličtí rodičové nemají býti vydáváni nutnosti, aby své děti posílali do škol nekatolických. Nutno se domáhati, aby katolickým se dostávalo přiměřených příspěvků z veřejných peněz. Ale nemají tyto školy býti závislé na vládě. „Za svého dlouhého života jsem se přesvědčil, že vždycky vede ke špatným koncům, závisí-li školská otázka na některé vládní soustavě.“

Francie.

Státní škola jest laická, a její učitelstvo věrně plní, co zednářská „liga pro vyučování“ nařizuje. Na výroční schůzi tohoto spolku v Lens mluvil jeho předseda o „laickém přijímání“, které pak účastníkům také podáno; zednářské odznaky byly četně zastoupeny. — Na jedné zábavě státní školy v Paříži bylo přítomných asi 150 dětí vzato pod přísahu, že po celý život budou sloužiti té volnosti, kterou jim byli vyličili takto: škola má vzdělávati volné lidi, a ta volnost záleží v tom, aby se každý řídil svým svědomím. Příkazy, které pocházejí z nadzemského světa, nemají se uznávati, a kdo tak přece činí, je duše otrocká. K námitkám jedné čelné osoby katolické odepsal ministr vyučování Mallarmé, že se tím neporušila konfesijní neutralita. Přísaha ona má se příště opakovati po celé Francii; učitelé ji dětem ve škole vysvětlují.

Argentina.

Socialisté podali ve sněmovně návrh, aby všechny soukromé ústavy pro učitele a učitelky byly zrušeny, jelikož vzdělávání učitelů a profesorů jest výhradně právem státu; chtějí-li ty ústavy počítati na příspěvky státu, musí splniti podmínku, že veškero vyučování jest laické. I liberální školský zákon z r. 1853 zaručuje volné vyučování, ale to je socialistům málo.

Podobné zprávy jdou odevšad: svoboda, ale jak my ji chceme!

Od 13 let pořádají se v Argentině „Cursos de la cultura catolica“, aby se vzdělanému obecnstvu poskytla příležitost, doplniti vysokoškolské vědění poučením filosofickosociálním v duchu katolickém. Kursy se udržují z dobrovolných podpor.

I zde pomýšlí se odtud na zřízení university katolické, která by v tomto katolickém státě snad nenarazila na toliké překážky jako jinde. Všude však silno padají na váhu především důvody peněžité. Obyvatelstvu se takto ukládá dvojí břemeno příspěvků na školství; čteme-li na př. výkazy o vynikající katolické universitě v Milaně, žasneme nad obětovností obyvatelstva, i nedivíme se, že katolíci se všude domáhají na svoje školství přispívání státního. Je

to ovšem otázka vlivu politického, která však časem kladně vyřízena býti musí, mají-li takové university býti řádně vybaveny, aby přestaly býti ústavy nižšího řádu a bez platnosti státní, a nemá-li katolické občanstvo nesnesitelně býti zatíženo. Heslo se snadno najde, ale odtud k provedení bývá daleko.

★

Pekinská katolická universita

vedena byla r. 1933/4 poprvé místo jesuitů missionáři Božského Slova. Vysoká škola (fakulty: filosofická, přírodovědecká, vychovatelská, 12 oddílů) měla 594, střední 416 žáků. Na začátku nynějšího roku hlásilo se oněch kolem 600, ale bylo přijato jen 273, celkem na vyšší školu tedy 674. Mikrobiologický ústav má podle možnosti býti vybudován v lékařskou fakultu.

Učitelstvo sestává ze 34 profesorů, 63 lektorů a asistentů, 32 katolíků, z nich 16 kněží. Vysokoškolských posluchačů je 85 katolíků, ze středoškolských 73.

★

Dementia americana

nazval americký neurolog Dr. W. Miller nemoc, již prý nachází u tamní mládeže. Za 25 let své praxe na školách shledal, že aspoň dvou pokolení je třeba na zlepšení. Příčinou nemoci jest prý neso- lidní živobytí v USA, mnohé projubilované noci, málo pohybu v přírodě, nezdravé rozdělení času a špatný výchov. V jedné škole byli z 35 členů footbalského kroužku jen 2 zdraví.

★

Slovenští a karpatoruští studenti v pražských kolejiích.

Má je na starosti t. ř. „Československá jednota“ v Praze. Umístěno jest: 81 Slováků v koleji Štefánikově, na Hradčanech 22 Slov. a 13 Karp., v kol. Švehlově 37 S. a 5 K., v Masarykově 25 S. a 5 K., na Letné 36 S. a v Karpatoruské kol. 70 K—ů.

Hospodářsko-socialní.

Hospodářské boje v USA.

Všechny známé úkazy hospodářských nesnází vyskytují se i v severní Americe, tam ovšem v rozměrech nám neznámých: nezaměstnanost, potíže rolníků, nejistota majetku atd. Rázné zásahy presidenta Roosevelta proti velkokapitálu, jež by rád donutil k účinnější službě obecnosti, narážejí na překážky v zákonodárství, a z části odmítnuty nejvyšším soudem, tak že se mluví o porážce presidentovč. Zákon, platný už téměř 150 let, tedy od začátku USA (1789), kdy sev. Amerika byla zemí rolnickou, daný v tehdejší decentralisační snaze, dovoluje ústřední vládě dávatí zákony jen těm (velko)podnikům, jejichž činnost se rozprostírá ve více než jednom ze spojených států; zůstává-li v hranicích jednoho, rozhoduje o nich jen jeho zákonodárství výlučně.

★

Podpory do Ruska.

V Německu měli spolek (obojího vyznání), který sbíral a posílal podpory německým obyvatelům v Rusku. Nyní se ukázalo, že tyto zásilky staly se adresátům osudnými, neboť byli takto zjištěni a odsuzováni, i na smrt. Německo také teď odňalo takovým záilkám dopravní úlevy.

★

Naši v cizině.

Ve Francii žije 45.000 Čechů a Slováků. Od 8. bř. t. r. platí předpis, že přichozí do Francie přes 15 let musejí do 8 dnů zažádati o „carte d'identité“. Mnozí krajané dávají se naturalisovati, jelikož jinak nemají náležité ochrany v nemoci, starobě, nezaměstnanosti a p.

Ve Švýcarských jest krajanů asi 3500: v Ženevě (beseda „Slovan“ se 60 členy), Cyrichu (č. škola doplňovací), Basileji, Lausanne a j.

V Německu jest ještě 39.350 Čechů a Slováků; Čechoslováků vůbec, bez ohledu na národnost je tam asi 237.000.

★

Obyvatelstvo ČS.

Čechů načítáno u nás 1. prosince 1930 7.406.493, Slováků 2.282.277, Rusínů 549.169, Poláků 81.737, Němců 3.251.688, Maďarů 691.923, Rumunů 13.004, Srbochorvatů 3 113, židů 186.642, cigánů 32.209 a 1.310 jiných — celkem 14.729 536.

★

Italie

má nyní přes 41 milionů obyvatel, jež velmi těžko vyživuje. Průmysl její závisí mnoho na dovozu, zvláště uhlí. O s a d y její zaujímají přes 2 mil. čkm (sama Italie naproti tomu jen přes 310.138 čkm). Avšak ty osady jsou většinou pustiny bez potravin nebo potřebných surovin. Habeš má tedy přijmouti přebytky Italů, při čemž by byla pozadím Erythreje a vlašského Somalska.

Politický.

U n á s.

Katolický sjezd v Praze se dle úsudku svědků vydařil. Jaké bude jeho ovoce, ovšem nikdo neví. Zvýšené katolické sebevědomí? Užší semknutí katolických národností v čs. státě, které na sjezd byly pozvány a také přišly...? Ovšem lidé, kteří se nesnesou s Hlinkou a jinými Slováky, těžko se asi spojí s Němci a ostatními. Proto všude tak vyhráváme, jak zde napsáno na s. 276.

Drahá naše protektorka Francie, odkud byl naň delegován přední její církevní hodnostář (kard. Verdier), nesměla ovšem býti uražena, třebaš tam kardinál neb arcibiskup není v státním smyslu osobou úřední, a vyslanec Osuský jest protestant. Ze psaní některých česko-moravských novin by ostatně jejich čtenář jinak nepoučený sotva byl rozpoznal, jde-li tu o čest a slávu boží či o čest a slávu francouzského hodnostáře a jeho moravského průvodce. Ale pravdě průchod: čs. vládní apparát pracoval bezvadně. Ani následující pamětní den Husův neslaven pro katolíky tak urážlivě jako jindy. —

Snad na celém světě uznávaná pravda, že odbornou práci provádějí nejlépe odborníci — nehledě k mimořádným výjimkám, jež potvrzují pravidlo —, jest můstkem, jenž by mohl usnadnit myšlenkový přechod ze státu (až přilíš) z politického ke státu stavovskému. Stavovským vlastně každý stát jest, ale liberalismus učiniv z kdečeho politicum, chce také všemu rozuměti a všechno říditi bez odbornictví. Obojí výstřednost jest chybná, ale v nynějších nesnázích a nejistotách bylo by asi jistějším východiskem obracet pozor a práci ve směru stavovském, odborném. Když už národní shromáždění jest čistě politické, chtělo se aspoň na zemských sněmech, nyní politicky bezvýznamných, začít s poslanci-odborníky (1928), a vláda, která část poslanců těch jmenuje, jmenováním odborníků by správě zemí, jejich hospodářství, průmyslu a obchodu jen prospěla. Zatím letošní jmenování po volbách nedopadlo tuze odbornicky. Agrárníci chybují, když v té hospodářské nejistotě, co bude zítra, své převahy zneužívají pro svoji stranu, ba i na Slovensku, kde přece dostali méně hlasů než ľudáci.

Rakousko.

Nelidská surovost, spáchaná 3. dubna 1919 od vlády socialistickožidovské t. ř. habsburským zákonem, teď částečně, pokud možno odčiněna. Nová ústava (květen 1934) již tohoto výjimečného zákona neobsahovala, tak že nyní nebylo třeba změny ústavy, nýbrž jen nového zákona.

Nelidská surovost! Pochybujete? Nuže představte si všeho majetku zbavenou, a to proti právu zbavenou vdovu s několika sotva

kolébce odrostlými dětmi vyhnanou do ciziny. Že soukromý majetek císařské rodiny zabrán proti právu, jest mezi právníky (kromě bolševiků a pod.) vůbec uznáno; jediné bolševické Rusko se ke své dynastii zachovalo tak hanebně jak Rakousko, toto s nepochopitelnou tupostí toliké části obyvatelstva (t. z. křesť. sociálů, Velkoněmců atd.) ke křiklavému bezpráví. Ovšem najde se i u nás takových křesťanů dost, kteří přísahají na to židosocialistické štvání.

S otázkou panovníckou nemá toto vrácení nestátního majetku a povolení pobytu v zemi co činiti. Ale myslí-li p. min. Beneš nebo Dr. Kramář nebo jiní, že by habsburský panovník v Rakousku mohl pro sousedy býti silnou atrakcí, nuže ať se postarají, aby sousedé, na př. my, měli atrakce silnější! A ostatně, co je nám po tom, koho si v Rakousku udělají presidentem nebo panovníkem? To není vměšování do záležitostí cizího státu? A myslí Beneš nebo Kramář nebo kterýkoli český novinář, který proti tomu „protestuje“, že to závisí na nich? Nač tedy to štvání?

Výnos z oněch zabavených statků věnovali socialisté invalidnímu fondu, který by tedy teď o tento příspěvek přišel. Avšak již delší dobu tento fond nemohl na invalidy skoro ničím přispívati, skoro celý náklad na ně nesl stát.

*

ml. — Španělsko.

Strana Lidové akce a strana agrární — obě katolické — jsou vydány dvojímu nebezpečí. Někteří katolíci totiž sledují taktiku poražených stran a zaměňují potřeby vlasti za své vlastní potřeby. Jiní zase zasedajíce ve vládě se stranou radikální jsou ochotni k nemístnému smlouvání a k ústupkům. Předseda republiky Alcala Zamora není stranám katolickým nikterak nakloněn a nerád je vidí ve vládě. Čeká jen na vhodnou příležitost, aby se jich zbavil.

Krise španělská je krise sociální. Je tam hlavně v majetkových poměrech velmi mnoho křiklavostí. Žádná vláda, která neupraví této otázky, nemá budoucnosti ani opory. V této věci nynější vláda dosud učinila málo. Kromě ministrů, kteří jsou pro spravedlivou úpravu majetkových poměrů, jsou tam i lidé, kteří hájí jen své výsady. Proto katolická strana musí jednati opatrně. Bohužel jest obava, že voličové nebudou spokojeni. Ve Španělsku totiž jen 20% voličů je zapsáno do politických stran. Všichni ostatní hlasují proti tomu, co se jim nelíbí. Monarchisté pak nechtějí o nějaké úpravě majetkové ani slyšeti, hned mluví o demagogii a revoluci.

Gil Robles není ovšem k tomu všemu slepý a hluchý. Proto svolal koncem června do Salamanky společnou schůzi, kde před ministerským předsedou prohlásil se pro republiku a zdůraznil, že nynější vláda má za účel zachrániti prostřednictvím republiky Španělsko. To je ta smlouva v Salamance, kde Lerroux prohlásil, že nynější koalice neopustí. Monarchisté ovšem vidí v tom spolek s laicismem, ale prakticky katolická strana jednala dle zásady, že lépe docíliti něčeho než ničeho. Nejprve ovšem nutno poučiti poli-

tický nevyspělý dav, aby socialistům tak byla vyražena zbraň z rukou. Proto Gil Robles svolal 1. července do Mediny del Campo a Valencie schůze, na kterých bylo 150.000 lidí. Věc dosud ve Španělsku nebyvalá. Na obou schůzích mluvil Gil Robles. Tam prohlásil program vládního bloku: 1. Boj proti revolučnímu duchu. 2. Pořádek ve veřejných státních úřadech. 3. Revisi ústavy.

Gil Robles řekl: „Slyšel jsem s velikou bolestí, že konservativním stranám jest jedno, jestliže ztenčení výsad a práv přijde ve jménu socialismu nebo od Lidové akce. Ať si pomyslí, že socialismus bere násilím ve jménu svých podvratných nauk, kdežto my žádáme lepší a spravedlivější rozdělení jmění ve jménu křesťanské nauky a učení církve, které rozdělení se stane opatrně, aby se hospodářství neuškodilo. Nebude-li dnes uskutečněna po dobrém, bude zítra uskutečněna po zlém. Ve Španělsku nalezla revoluce připravenou půdu jen proto, že se toužilo po sociální spravedlivosti, kterou nutno uskutečniti.“

Tato řeč učinila ve Španělsku nesmírný dojem. Ještě více působí, že reforma ústavy se dostala do kortesů. Ze 125 článků ústavy se týká reforma 41 článků. Mají býti upraveny znova články jednající o pronásledování náboženském, o rodině, rozvodu a vyučování. Má se tedy také zavést senát. Monarchisté horují pro úplnou změnu ústavy, republikáni chtějí více republikánskou. Zvítězí Gil Robles?

HLÍDKA.

Husitská víra.

Jiří Sahula.

(Č. d.)

Husitské sváry o význam kalicha.

Laický kalich stal se předmětem prudkých sporů netoliko mezi husity a katolíky, nýbrž i mezi frakcemi husitskými; nedovedlť Jakoubek domyslíti důsledků svého odvážného kroku.

Hus před odjezdem do Kostnice projevil sympatie čtyřem farářům podávajícím pod obojí, třebaže byli proto v církevní klatbě. (PDH, 178.) Varoval se však postavití laický kalich proti katolickému dogmatu. Ale když odpůrcové kalicha uváděli proti novotě i Husovu autoritu, vznikala mezi viklefisty roztržka. Jakoubek v této tísní psal Husovi do Kostnice, aby vyložil vlastní své mínění. Zároveň mu zaslal svůj první traktát a Mikulášovo kázání. Hus tedy sepsal pojednání podobné Jakoubkovu i Mikulášovu na posilu utrakvismu, ale celkem tak, aby nezranil věrouky katolické. Uvedl pro utrakvismus důvody biblické, ze Sv. otců a ze starých misálů. Je tedy laikům dovoleno a vhodné přijímati krev Páně pod způsobou vína. Ovšem tělo i krev Páně je pod obojí způsobou. Ale Kristus nemluvil o přijímání pod obojí bez příčiny. Svátostné přijímání pod způsobou chleba naznačuje duchovní požívání a povzbuzuje k němu účinně; přijímání pak pod způsobou vína podněcuje mysl k příjemnému chutnání prolité krve Kristovy. (NKH II/2, 256—7. SJH, 317—8.)

Kromě názoru o svatokrádežném přijímání neúplném (vyvozeném z dekretu Gelasiova) nejsou vývody Husovy v odporu s věroukou a tradicí katolické církve. Jakoubek a Mikuláš spojovali otázku kalicha s nadpřirozeným životem; tvrdili, že přijímání pod obojí je nutno k spáse duší a dosavadní přijímání pod jednou nazývali kacířským. Ale Hus opatrně praví o přijímání pod obojí, že je dovoleno a vhodné. Vyhýbá se tu sporům dogmatickým, mluví o kalichu hlavně po stránce kázně, zvyku a praxe církevní.

Nedosáhli tedy Jakoubkovi stoupenci toho, po čem toužili. Vždyť právě po stránce dogmatické neobdrželi od Husa posily; bylo zřejmo, že Husův názor věroučný podstatně se liší od Jakoubkova. Tento rozdíl vysvětluje ještě jasněji z následující důležité zprávy. Hus po traktátu zde zmíněném sepsal v Kostnici pojednání o svátosti těla a krve Páně. Tato úvaha pohybuje se zcela v mezích učení katolického a nejde ani tak daleko, jako traktát vyžádaný od Jakoubka. (V. Flajšhans v ČČH XLI, 203.)

Odtud si vysvětlíme také Husovu radu v lednu 1415. Když se ho totiž tehdy tázali přátelé v Kostnici na kalich, doporučil mistr, aby prosili koncil, aby to dovolil těm, kteří by o to žádali ze zbožnosti. (SJH, 318.)

Tedy jakýsi dogmatický rozkol mezi Jakoubkem a Husem! Přes to Husův traktát první byl pro kališníky značnou podporou již tím, že schvaloval kalich laický a vyhnul se polemice jak s Jakoubkem, tak s Mikulášem.

Rozdílnost husitských názorův o kalichu vystoupila světleji případem kněze Havlíka. Tento kazatel stal se z vůle mistra Husi jeho zástupcem v Betlémské kapli. Viklefishé velice horlivou kazatelskou činnost Havlíkovu chválili. Tento zástupce Husův se hlásil k Viklefovi veřejně, bouřil proti odpustkům a tepal bezohledně mravní stíny konservativního duchovenstva. (NKH I/2, 271.)

Ale právě tomuto kazateli znelbíbil se laický kalich. Havlík nebyl se svým odporem mezi viklefishy osamocen. Byly tu mezi stoupenci Husovými v otázce utrakvismu dva sváfcí se tábory. Husa v Kostnici toto rozdělení velice rmoutilo. Napsal 21. června 1415 Havlíkovi: „Neodporuj svátosti kalicha Páně, kterýž Kristus sám i skrze apoštola svého ustanovil: protože žádné písmo není tomu na odpor, nýbrž jenom zvyk, který, myslím, z nedbalosti se zakořenil. Avšak nesmíme následovati zvyku, nýbrž Kristova příkladu a pravdy...

Prosím pro Boha, abys již neodporoval mistru Jakoubkovi, aby nenastalo rozštěpení mezi věrnými, ze kterého ďábel se těší.“ (Flajšhans: Mistr Jan řečený Hus z Husince, 419. FHK, I 19—20.) Touto výzvou se tedy exponoval Hus pro kalich již rozhodněji.

Jak si Hus Havlíka vážil, vidno z toho, že 27. června, v předtuše svého skonu, doporučoval pražské universitě, aby toho kněze ustanovila v Betlémské kapli jeho nástupcem. (FHK, 148.) Ale přání tomu nebylo vyhověno. Mezi Husovými stoupenci nabyli milovníci kalicha značné převahy, takže rozhodnutím starších mistrů kolleje Karlovy Havlík byl brzy po upálení Husově z Betléma vypuzen. (TDP III, 611.)

Ačkoli byl tedy utrakvismus na postupu, pražští mistři sami začali po smrti Husově radikální rozlety brzdit; byli naplněni úzkostlivými obavami při patření, kam až zabřídá levé křídlo utrakvistů na základě názorů Mikulášových. Pekař dí: „Stal-li se Jakoubek hlavní autoritou husitské strany pražské, stal se, jak se zdá, jeho německý přítel a spolupracovník, Mikuláš z Drážďan, přímo nebo nepřímo hlavním učitelem Táborů.“ (PŽD I, 13.) Střetly se názory valdské s některými viklefskými — a mistři nechtěli se státí obětí toho proudu, který kontrastoval silně s naukou Husovou. Ale v samém středu university, jež pokládána tehdy za přední husitskou autoritu věroučnou, po stránce dogmatické nebylo shody. Jakoubek, třebaže se odvracel zvolna od Mikuláše, zastupoval tehdy směr dosti radikální a připravoval mírným kolegům palčivě nesnáze. Těmi spory trpěla i sama věc laického kalicha. Někteří mistři docela popírali nutnost přijímání pod obojí způsobou. (PŽD I, 24—5. TDP III, 612.)

Šlechta a jiní laikové pochopitelně naléhali na universitu, aby se vyslovila o kalichu přesně a určitě, jelikož za universitních sporů šířili blouznivci a demagogové veliké bludy o Eucharistii.

Stylisace úředního prohlášení universitního jistě byla velice obtížná. Ale z nezbytnosti vydala konečně 10. března 1417 universita „v plném svolání misterském“ své „svědectví pravdě“. Osvědčila zde, že přijímání pod obojí je k spasení užitečno a že se ho má každý přidržeti. Svátostný Kristus je celý pod jednou i druhou způsobou; přes to však „celost i plnost nasycení“ dá jen velebná večere podobojí. Překvapuje, že se prohlášení končí ujištěním o nepochybnosti té pravdy. I kdyby budoucně sami mistři chtěli od toho názoru odvracet, nemá se opačné nauky poslouchati. (Takový

důraz je nepřímým svěděctvím, že do toho dne husitští odpůrci kalicha ještě nevymizeli.)

Povaha projevu neodpovídá ovšem tvrzení Jakoubkovu, že kalich je nutný k spáse. Mistři pouze „velice prosí“, aby se snažně utíkali k přijímání pod obojí všichni. Připouštěli, že Bůh se může smilovati nad těmi, kteří nelnou ke kalichu z prostoduchosti anebo přijímání z něho nemohou pro nemoc anebo jinou překážku. — Zvlášť významno je předeslané obžehání, že mistři nechť jistiti nic všetečně anebo neústupně proti svaté, obecné, apoštolské a římské církvi, ani které novoty uvoditi. (PŽD I, 25. TDP III, 613.)

Tentokráte ve zkoušce velice těžké tedy zvítězila směrnicí mírná. Vždyť tehdy také hrozil odpad nejmírnějších mistrův od společné věci husitské. Ve sboru mistrů reprezentovali pravici mistři Kardinál a Jesenic. Docela někdy r. 1416 nebo 1417 rektor university Kardinál vešel po různém jednání s arcibiskupem Konrádem v dohodu překvapující. Smloueno na př., aby všecko české duchovenstvo i s laiky se vrátilo k poslušenství a kázni církve římské a podrobilo se úřadu arcibiskupskému. Nechť jsou obnovena práva kněžstva. Žádný kněz nechť se neodváží kázati bez dovolení arcibiskupova a bez souhlasu příslušných plebánův.

Zde nás ovšem nejvíce zajímá stanovisko ke kalichu. Konrád si vyhradil, aby laikové, jimž není zvlášť dovoleno, zanechali přijímání pod obojí — dle rozhodnutí kostnického koncilu; nechť se zachová způsob bývalý. Rektor pak pouze žádal, aby aspoň v některých kostelích pražských byl povolen osobám laickým kalich až do rozhodnutí příštího papeže. (PDH, 645—7. PŽD I, 27.)

Viděti tedy, že v letech 1416—1417 byl husitský kalich ve veliké krizi. Kdyby byl na stolci Arnoštově seděl arcibiskup schopnější a horlivější než Konrád, byl by v těch chvílích mohl mnoho pro uklidnění národa vykonati. Vždyť ke konci září r. 1418 sestaven památný konservativní projev mistrů, kněží a „starších bratří“, zkrátka pražské obce kališné; přijato 23 artikulů, jež (kromě prvního) rozhodně se stavěly proti různým novotám sektářským. (PDH, 677—81.)

Ale s proudem pacifikačním střetlo se velmi brzy urputné táborství a staly se překážkou dogmatického smíru s Římem i příčiny politické, veliký odpor proti králi Zikmundovi. Posice kalicha byla za těch bouřlivých zjevů silně upevněna i mezi mírnými husity.

Táboři by byli nikdy nepomáhali vojenskou pomocí pražskému husitstvu, kdyby se bylo zřeklo kalicha.

Mezi autoritami kališníků značky pražské i v pozdějších letech pozorujeme v příčině kalicha dvě křídla. Právě sice lpělo houževnatě na přijímání pod obojí, ale nejevilo důsledného vzdoru dogmatického vůči Římu, takže úplné smíšení husitské pravice s katolictvem bylo zcela dobře možné. Levé křídlo však prohlašovalo „jednušky“ (katolíky) za kacíře pro přijímání pod jednou; a právě tato skupina převládala.

Na sjezdě stavů pod obojí v Praze r. 1419 usneseno v září žádati krále Zikmunda, aby zůstavil kališníky při svobodě přijímání pod obojí způsobou. (TDP III, 8.) Ta žádost nebyla revoluční, ale měla se adresovati autoritě církevní. V červnu r. 1420, když byla vojenská mobilisace v plném proudu (před bitvou na Vítkově), vyjednávali husité s papežským legátem, biskupem Lucenským Ferdinandem, o věroučný směr s církví. Ale kladli na kalich tak veliký důraz, že nebylo možno jejich dogmatické stanovisko uvést ve shodu s rozhodnutím kostnického koncilu. (PŽD III, 61.) Naproti tomu v letácích pražských, rozesílaných v červenci do tábora Zikmundova a daleko za hranice, nebylo výslovně řečeno, že přijímání pod obojí je k spáse nevyhnutelné. (PŽD III, 64.) Zkrátka i ve chvílích velice vzrušených jevila se kolísavost podle toho, který mistr měl blavné slovo při stylisaci projevu.

Ale došlo k vítězství husitů na Vítkově — a levice spolu s Táboři utvrzovala hledisko nekompromisní. Potom ani kompaktáta nedovedla zvíklati názor, který se v kališních utvrzoval průběhem dlouhé války. Velká většina utrakvistů pokládala kalich za nevyhnutelný k spáse a kaceřovala ostře katolíky.

Ale v nazírání na význam kalicha různily se autority kališnictva ještě dlouho po husitské válce. Sami jednotlivci kolísali a měnili průběhem času své náhledy o některých vlastnostech Eucharistie. (Srv. UVP I, 841—3, 860—1, 875 a j.)

Mistr Rokycana pro nezbytnost kalicha.

Postilla Rokycanova, sestavená kolem r. 1460, je bohatou studnicí husitské dogmatiky. Ježto pravděpodobně ji spisovali posluchači mistrových kázání, jistě na mnoha místech slobově zpracována jinak, než jak zněla slova kazatelova. Ale smysl Rokycanových vývodů zachycen asi dobře. Varianty Postilly doplňují se vzájemně

harmonicky. Ostatně i dokumenty vnější nás přesvědčují, že duch Rokycanův zrcadlí se v tom spisu zcela věrně. Horlivé opisování oněch kázání svědčí, že Postilla se stala velice drahou věroukou husitské obce náboženské. Je tedy Postilla i vynikajícím zdrojem poznání husitské nauky o kalichu.

Sněm zemský r. 1435 zvolil Rokycanu arcibiskupem. Mistr ovšem neobdržel od basilejského koncilu potvrzení a k oslabení jeho autority pracováno houževnatě i v Čechách. Ale vliv Rokycanův mohutněl mezi utrakvisty v letech čtyřicátých značně. Od r. 1448 po svém návratu do Prahy řídil kališnou společnost náboženskou; jako její vrchní učitel staral se rázně o ustálení její věrouky.

Tento administrátor husitské církve se ukazoval nejhouževnatějším obráncem nezbytnosti laického kalicha. Postilla je nejsvětlejším důkazem jeho nesmířitelného stanoviska.

Mistr v Postille dří, že sám Bůh přikázal přijímati pod obojí. Protivníci utrakvismu však namítají: „Nemá to býti! My máme tento vobyčej a tak sme navykli a otec můj tak vedl.“ Ale Rokycana odpovídá: „Až by otec tvůj v pekle byl, chtěl-liž by za ním?“ Poukazují: „Otec svatý takto velí; a co vy chcete býti moudřejší než toto množství jiných kardinálův, biskupův, prelátův?“ Mistrovo bezohledné odmítnutí: „Všeť jest to čertovo jednání.“

Některí z těch, kteří se zrodili v kališnictví, přáteli se s protivníky krve Boží, kde mohou. Ale každý by se měl proti těm odpůrcům postavit jako proti nepřítelům a „zvláště proti těm, kteří přijímavše, v tom se zrodívše a zchovavše (byvše vychováni), i ustupují, páni znamenití, mistři, doktorové, měšťáci — a vše čert mízdí a svodí.“

Protivníci pravdy Boží kaceřují prostý lid pro kalich, „nebo jimi ďábel k tomu hýbá a popouzí; neb ví ďábel, že se jeho království neruší ničímž, nežli tú drahú krví, a on by rád, by jí na všem světě krůpičky nebylo.“

Protivníci nazývají utrakvisty oddělenci, odřezanci. Ale více sluší věřiti Kristu a sv. Pavlu. Odpůrci nemají proti kalichu Písma stálého. Stoupence kalicha nemají zviklati v jejich víře ani divy. Kdyby i všichni ďáblové dosvědčili, že se má přijímati krev Boží z kalicha, neplatilo by to tolik jako jediný výrok Spasitelův o téže pravdě. „A protož žádní divové nemají místa míti, kteříž vedou od Čtení svatého; pak-li sou kteří, sou falešní a lživí.“ (ŠPR I, 378—9, 419, 657—8, 741—2, 837—8.)

„Není učedník nad mistra,“ připomíná jinde Rokycana. „Najlepší mistr, Pán Ježíš, řekl: „Kto jí mé tělo a pít mou krev, máť život věčný; potom ze dvojí podstaty, totiž z vína svou krev a z chleba své tělo ustanoviti ráčil a tak svým sám podával... Není učedník nad mistra! Není-li to všetečnost veliká, chtějí polepšovati a opravovati po tom nejlepšímu mistru?“

Sv. Kapistrán, který hájil přijímání pod jednou, je Rokycanovi „nepřítelem Božím a jeho pravdy a této země“. A jaký význam mají jeho zázraky, o kterých se tolik mluvilo? „Že jest od pravdy těmi divy vedl, ti divové byli jsou falešní a lživí a ďábel jest je jednal, aby tudy lidi svodil. Nebo, nemůž-li ďábel sám lidi mnohokrát svést a na víře zviklati, ale svět údy napraví, aby tudy lidi o jich duše zavedl. Takť jest chytrý ďábel! Neboť on ví ďábel, žeť se tu drahú krví jeho království ruší a kazí; i jest toho velmi pilen, aby lidem v ošklivost uvedl jich spasení a aby svého rúcha nezbělovali ve krvi Beránka... Zvědíť, kteříž jsou odstupovali, i s ním, žeť se k nim milý Bůh nepřizná! Nedímť, byť on v pekle byl, ale nekál-liť se jest toho, nikoliť bez pomsty nebude, že jest divy činil!“

Odpůrcové kalicha „jsou protivníky víry Kristovy.“ Svůj strach před nimi vyjadřuje kazatel slovy: „Oni hledí to všemi obyčejí udusiti, kudyť by jediné mohli, a byť jediné co mohli naleznúti, ještě by podobně mohli proti tomu postaviti, jednak by užel, jak by hrdlo otevřeli! Nebť oni nepřestávají mysliti o to vždy; takť jest toho ďábel pilen jich k tomu popúzetí.“

Značný význam ve Starém Zákoně měla krev obětované jalovice v příčině odpuštění hříchův. Ale krev Kristova značí mnohem více. „I protož se ďábel velmi hněvá na tu drahú krev, neb ví, že se jeho království nikudyž jinady nekazí a nikdíž jinde lidé neberú hříchóm odpuštění než skrze tu krev svatú; i protož ďábel popúzí svých údův proti té drahé krvi, nebo on by rád, by to mohlo býti, aby jí krůpě pode vším nebem nebylo. Ej, milí křesťané, nedajte se viklati a svoditi od té drahé krve pro vaše spasení, nebo nikdiež není hříchóm odpuštění než tu.“ (ŠPR II, 224—5, 303—4, 494—5, 663—4, 680—I.)

(P. d.)

Dr. Frant. Cinek:

(Č. d.)

Jednota Velehrad v olomouckém semináři 1869—1886.

Korunou červencových jubilejních oslav cyrilské ročnice byla velehradská slavnost 19. srpna 1869. Dle bohosloveckého časopisu „Cyrill a Metod“¹⁾ byla připravována jako jubil. pout duchovenstva všech cyrilometodějských diecézí zemí koruny české a uher. Slovenska. Kněžstvo a bohoslovenství „velkodiecese cyrilometodějské“ chtělo zvláštní slavností holdovati památce sv. Cyrila a „splatiti svůj dluh sv. apoštolovi v tisícáté ročnici jeho úmrtí“. K pouti mělo se připojit studentstvo a inteligence. Proti původnímu záměru rozrostla se pout ve velkolepou manifestaci cyrilometodějskou, při níž slaveno bylo cyrilometodějské sbratření Moravy s Čechami.²⁾ Přispěla k tomu účast primasa českého kard. Schwarzenberga a metropolity moravského. Z Prahy připraven zvláštní vlak a v tisku zahájena pro tuto druhou jub. slavnost velehradskou čilá agitace. Rychle vzbuzen široký zájem jak na Moravě tak v Čechách a originálně raženo agitační heslo: „Dne 19. srpna slaviti bude Čech svou zlatou svatbu s Moravou na Velehradě. Svazek mezi Čechem a Moravou posvětili před tisícem let blahověstové naši Cyrill a Method. Letos 19. srpna požehná manželství tomuto tisíciletému primas český s jedné a metropolita moravský s druhé strany. Slavnostní kázání bude činiti Čech V. Štulc, kanovník vyšehradský, a hudbu říditi bude Slezák vp. Křížkovský. Čechové vyjedou zvláštním vlakem v 7 hod. večer, aby jeli Moravou dobrou noční, jako před 2 lety koruna svatováclavská vezena byla Moravou v noci. Tenkrát zasvětili jsme si na korunu našich králů ohněm na všech horách a výšinách. Tentokrát posvětime českým bratřím světlem pochodní a dokážeme, že Čechovi na Moravě netřeba tápati ve tmách i byt by přicházel k nám v noci.“³⁾

¹⁾ Cyrill a Method 1869 č. 19.

²⁾ Uher. Slovensko nemohlo se pro nepřítel tehdejší pol. situace náležitě účastnit. Tím původní plán zúžen na slavnost zemí koruny svatováclavské.

³⁾ Tak „Našinec“ (č. 42), který si touto originální koncepcí chystané slavnosti získal velkých zásluh. (Nebyl tenkrát výslovně listem církevním.)

Splnilo se to skvěle. Mohutná výprava česká kolem 1300 účastníků, vedená kardinálem Schwarzenbergem vyjela z Prahy zvláštním vlakem k večeru 18. srpna. Už odjezd byl velmi slavnostní. Na nádraží pražském a na hradbách nad nádražím shromáždilo se mnoho tisíc obecnstva pražského, které odjíždějící poutníky nadšeně aklamovalo. Na všech českomoravských stanicích byl poutnický vlak slavnostně vítán pěveckými spolky, školními dětmi a četným obecnstvem. Na rozhraní Čech a Moravy planuly ohně, které vysokými plameny pozdravovaly bratrské Čechy, putující na Velehrad. Téměř celá trať na Moravě vroubena byla po návrších planoucími vatrami. Na nádražích všude byla výprava slavně vítána. Národní děla hřměla, hudba hrála „Kde domov můj“ a cyrilometodějská píseň zvučela. Zástupy lidu s duchovenstvem v čele, spolky i školní děti pozdravovaly poutníky „z matičky Prahy a ze sesterské Čechie“, jásajíce, „jak jen srdce překypující radostí jásatí může.“ Jak poutníci, tak vítající slzeli pohnutím. Leckde probděl lid velikou část noci, jen aby mohl pozdravit pražský poutní vlak. I tam, kde se vlak nezastavoval, byl vítán střelbou, hudbou a jásavým voláním.

Na Velehradě zatím zahájil jub. slavnost arcibiskup Fürstenberg v předvečer 18. srpna. Kázal při tom P. Frant. Srdínko, redaktor „Blahověstu“ a ředitel pražského semináře. Zpovědnice byly obleženy a po celou noc trval lid na modlitbách v chrámě velehradském. Po ranním kázání P. Ig. Wurma vyhrnul se lid z basiliky, aby u Cyrilky uvítal českou výpravu, která po velkolepém uvítání v Hradišti blížila se s banderiem k Velehradu v čele s primasem českým. Setkání kněžstva i lidu u Cyrilky bylo nevýslovně tklivé. Lidé hlasitě plakali. Zástupy slily se v jeden mohutný průvod, v němž bylo kolem 600 kněží a bohoslovců.¹⁾ Za hlaholu velehradských zvonů, střelby a zpěvu písně „Ejhle, svatý Velehrad“ blížil se obrovitý průvod²⁾ k svatyni velehradské, kde před portálem očekával metropolita moravský svého bratrance primasa českého. Oba metropolité se objali a políbili. Pohled na setkání dvou nejvyšších představitelů církevních v zemích koruny svatováclavské na prázích svatyně velehradské nevýslovně dojal tisícové zástupy.

¹⁾ Někteří odhadovali počet českomoravského duchovenstva až na 800. Bohosl. „Cyrill a Method“ mluví o 700. Všeho lidu bylo dle časopiseckých odhadů přes 40.000. Také Slezsko bylo čteně zastoupeno.

²⁾ Průvod se nemohl rozvinout. Většina účastníků vyplnila nádvoří a tvořila špalír.

„Nad portálem otevřeného chrámu bylo viděti moravskou orlici s českým lvem a dole objímala se a líbala Morava s Čechií, arcipastýř moravský s arcipastýřem českým. Toto políbení patřilo všem, jež přivedla sem táž víra i národnost.“ Dvojice arcipastýřů bezděčně vyvolávala vzpomínku na sv. Cyrila a Metoděje, obzvláště když oba metropolité, krácejíce chrámem k oltáři, společně žehnali dojatému lidu.

Po apoštolském požehnání, které udělil slavně od hlavního oltáře kardinál Schwarzenberg, kázal vynikající vlastenec, vyšehradský kanovník Jos. Ehrenberger. Mluvil ohnivě a „velmi rázně“ o dvou nejdražších pokladech, o víře a národnosti, „na něž sahá ruka loupeživá“. Plamenně volal po svornosti.¹⁾ Pak sloužil ranní mši sv. kardinál Schwarzenberg. Generální sv. přijímání bylo nevidané. Mimořádně veliká účast kněžstva na Velehradě umožnila, že tentokrát bylo lze vyzpovídat veliké tisíce poutníků. (Kněží, kteří nemohli sloužit mši svatou, přijímali s lidem.)

Slavnou velkou mši sv. sloužil metropolita moravský po uchvacujícím kázání známého horlitele cyrilometodějského, vyšehradského kanovníka Štulce. Při mši sv. zpíval bohosl. pěvecký spolek „Ohlas“ za řízení P. Křížkovského. Při odpolední pobožnosti kázal zasloužilý moravský pracovník cyrilometodějský, dubský probošt Jeronym Lysek.

Dlužno připomenout, že oslav 19. srpna zúčastnilo se i hojně našeho německého obyvatelstva. Ráno kázal pro ně po ranní katecheta něm. reálky pražské P. P i t s c h m a n n, jenž nadšeně zdůrazňoval, že i Němci jsou povinni oslavovat sv. Cyrila a Metoděje; odpoledne pak v nádvoří slavný pražský kazatel Tovaryšstva Ježíšova, P. M a x K l i n k o w s t r ö m, který v německé řeči pádně dokazoval, že Velehrad má nejen veliký význam pro Slovanstvo, nýbrž i neocenitelnou důležitost pro celou církev. Výmluvný kazatel, jehož slova „dopadala jako rány kladiva“, neváhal se rázně křesťansky zastati jazykových i národních práv Slovanů.

Po slavných českých nešporách a po Te Deum se sv. požehnáním byla slavnost ukončena.

Když oba metropolité vrátili se za hláholu zvonů do fary velehradské, shromáždilo se veškeré duchovenstvo českomoravské na prostranství u fary k manifestaci cyrilometodějského sbratření.

¹⁾ Kázání otiskl „Blahověst“ 1869 str. 385.

K moravskému kleru promluvil český vlastenecký horlitel kan. Štulc a k českému dubský probošt Lysek. Po plamenném apelu k jednotě v duchu cyrilometodějském oba řečníci se objali a políbili.

Pak uspořádalo kněžstvo ovace primasu českému. Řečnil probošt Lysek. Slzy kanuly z očí kardinála při plamenných slovech výmluvného horlitele cyrilometodějského. V slzách odpovídal, že takových radostí duchovních ještě v životě nezakusil, jako dnes na Velehradě. Svou vřelou řeč končil provoláním: „Co jsem viděl a slyšel dnes na Velehradě, pobádati mne bude k následování našich sv. apoštolů.“ Stejně vřele poděkováno kan. Štulkem metropolitovi moravskému, jehož rovněž zahrnulo kněžstvo projevy vřelé oddanosti.

Slavnost, kterou podobně a se zanícením popsaly a komentovaly české listy¹⁾ a časopisy, označována byla za historickou událost, která pro vnitřní ztmelení národa svatováclavského v duchu cyrilometodějském nezůstane bez blahodárných účinků.

Vlastní duchovní výplň této manifestace cyrilometodějské, kterou nelze zachytit v stručné reprodukci, byla novým kvasem, který mocně zasáhl „do samého jádra života církevního a národního“. Vyznívá to ze všech rozradostněných projevů zkušených cyrilometodějských pracovníků let sedmdesátých.²⁾

Zvláště se nadějně zpevnila vzájemnost moravskočeská, kterou po léta ztěžovalo mnoho starých vžitých předsudků.³⁾ Byla to vpravdě „slavnost duchovního sbratření a spojení opětného v duchu cyrilometodějském“,⁴⁾ kterou manifestovali za jednotu cyrilometodějskou

¹⁾ Zvláště „Blahověst“, „Hlas“ (hlavně vzpomínky benediktina P. Methoda Halabaly), „Mor. Orlice“, „Cyrill a Method“ a j.

²⁾ Doklady sesbíral J. Vychodil v brožurce „Jub. rok sv. Cyrilla, Slovanův apoštola“ — „Ovoce jubilejních oslav“ str. 129—134.

³⁾ O slavnosti srpnové voláno z Moravy: „Vzájemnost vymáhá toho nutně, aby Čechové zájmy a záležitosti moravské tak pilně pěstovali, jak my si Čechů vážit začnám, proti nimžto panovaly na Moravě ještě před nedávnem hrubé a mylné předsudky...“ Z Čech se vřele vyznávalo: „Moravany dobré poznali jsme o pouti velehradské; jejich obraz vryl se v paměť naši jako v mramor a nevymizí z ní do smrti. A co je činí dobrými? Víra a vyrostlá z ní nábožnost. Víra a srostlá s ní věrnost jazyku i kroji otcův a předkův.“ (Blahověst 1869 str. 388.)

⁴⁾ P. Method Halabala v „Hlasu“ na uv. m.

„bratři Češi, Moravané a Slezáci, synové jedné matky, církve katolické, synové jedné vlasti, království českého“.¹⁾

Připojití třeba, že při této manifestaci podalo kněžstvo arcidiecese olomoucké arcibiskupu Fürstenbergovi prosebnou adresu (podepsanou duchovenstvem 24 děkanství) o zavedení církevních svátků úmrtních dní sv. Cyrila a Metoděje (14. února a 6. dubna). Bohužel nadarmo. Teprv letos (po 66 letech) chystá se splnění tužby cyrilometodějské generace kněžské z konce let šedesátých.

Zbytečno připomínat, že i druhá jubilejní slavnost velehradská jítřila Vídeň. Opět bylo svoláno mnoho četníků na Velehrad. Z „Mor. Orlice“ se dovídáme, že 19. srpna „hrál telegraf mezi Uh. Hradištěm a Vídní jen samé kvapíky“. Ve výnosu ministerstva vnitra, uveřejněném den po slavnosti (20. srpna) v „Neue Freie Presse“ nařizoval ministr vnitra Dr. Giskra c. k. zemským správcům poučovati lid, aby „svěcení takových svátků zcela zanechal a naučil se vážit si ceny práce.“²⁾

★

Tušíme, co ohně odnášel si z Velehradu zvláště dorost kněžský.³⁾ Vzpomínky na jub. slavnosti svatocyrilské v „Cyrillu a Methodu“ žhnou posvátným zápallem. Bohoslovci olomoučtí zúčastnili se už červencových oslav (12. července). Bohoslovecký zpravodaj „Cyrilla a Methoda“ oplývá nadšením a při návratu z Velehradu (12. července) vzpomíná zvláště vznícené nedávno založené Jednoty Velehrad. Na Velehradě si zřejmě uvědomil, k jak šťastné a záslužné

¹⁾ „Mor. Orlice“ 1869 č. 190: Závěrem dodává: „Odešli jsme z Velehradu s předsevzetím, že svorně, jednomyslně a mužně chceme hájit církev a vlast, víru a národnost. Cyrill s Methodem, toť jsou ti mužové, kteří před 1000 lety spojili Slovanstvo. Cyrill s Methodem spojí nás i nyní... Za Cyrillem a Methodem jdeme všichni, Moravan, Čech, Slezák, Slovák, Polák, Bulhar, Rus, slovem každý Slovan. Cyrilla a Methoda, cyrillo-metodějské víry se držíme, tak jenom dosáhneme, po čem srdce naše touží, unie všech Slovanů, spojených jako pruty Svatoplukovy a pak, pak žádná ani pekelná moc neodolá nám...“

²⁾ „Mor. Orlice“ č. 191 a 215.

³⁾ Mezi studenty, kteří se 19. srpna připojili k bohoslovcům, byl septimán Jan Vychodil (pozdější známý horlитель velehradský), který nám dochoval zajímavý detail: Na Velehradě byl tenkrát i Stojan „jako student malý a při tom návalu spal vedle „sokolů“ za pivovarem na poli...“ Se Stojanem byl tam též jeho spolužák Snopěk, který nocoval „v kostele v kůrní lavici krásně vyřezávané na straně epištolní.“ Jubilejní rok sv. Cyrilla, Slovanův apoštola str. 98.

práci bohoslovci přikročili. Stejně nadšeně vyznívá komentář k slavnosti 19. srpna: „Doufáme, že památka této pouti velehradské nevymizí z paměti četných účastníků, nýbrž nadějeme se, že poutí touto svazek víry, kterýž Čechy k Moravě poutá, jemuž před 1000 lety požehnali sv. věrověsti a jemuž po 1000 letech opět žehnali arcipastýřové velediecese Cyrillo-Methodějské, že tento svazek, pravíme, nižádná moc, nižádná zloba lidská nerozváže.“

Z á p i s k y J e d n o t y V e l e h r a d .

Rok 1869/70.

Po slavnostech velehradských započínají zprávy o Jednotě Velehrad v dochovaných zápiscích, jež jsou vlastně pamětní její knihou. Autorem první statě o Jednotě r. 1869/70 (do 22. května 1870) je první ředitel Jednoty Velehrad, Věnceslav Chmelař, bohoslovec IV. ročníku.¹⁾

Relaci o prvním správním roku předeseílá tento úvodní předslav o vzniku Jednoty:

„Rok 1869 zůstane u věčné památce všech Slovanů, obzvláště však Čechoslovů. Onť byl tisícátý od úmrtí velikého apoštola našeho sv. Cyrilla a tudíž všude, kde slávská tlukou srdce, slávská ozývá se mluva, živý panoval ruch, a první hlas, který do veřejnosti proniknul vyzýváje, aby 1000. ročníce úmrtí onoho světce od Slovanů důstojným oslavena byla způsobem, nalezl mnohomilionovou ozvěnu po rozsáhlých Slavic krajích. Časopisy ochotně otvíraly sloupce návrhům oslavy, jakož i oslavě již provedené. Rok 1869 oslaven vskutku velkolepě; všeobecná úcta sv. Cyrilla vrcholila ve všeobecné pouti Slovanů koruny svatováclavské k duchovní naší kolébce, na posvátný Velehrad, kdež u prestolu ss. bratří Soluňských mnoho tisíců ze stádce Cyrillo Methodějského kolem svých pastýřů a nástupců oněch ss. biskupů se shromáždilo. Ale nejen společně oslaven byl památný tento rok, nýbrž i užší společnosti: města, vesnice, spolky, bratrstva, ano i jednotlivci o sobě snažili se důstojně a co možná trvale oslaviti 1000. ročníci úmrtí sv. dobrodince svého. Svatyně ss. patronům zasvěcovány, zasvěcené vyzdobovány, kostely a kaple obrazy a sochami jejich okrášleny, spolky jsou pod jejich ochranou stavěny! Kolik oudů získala zbožná dědictví toho roku!

¹⁾ Nar. 27/9 1847 v Dřínově; ord. r. 1870. Působil jako stud. prefekt semináře v Kroměříži. Zemřel předčasně jako deficient (Eggenberg) 3/7. 1879.

Za takových okolností nemohlo býti jinak, než že i my alumnové pomýšleli jsme na způsob, kterak bychom přispěli k oslavě r. 1869, jež jsme uvykli jmenovati Cyrillo-Methodějským. K tomu cíli sloužil již náš list „Cyrill a Method“, jehož první ročník r. 1869 vyšel; proto zúčastnili jsme se čteně v pouti Velehradské 15. července (zřejmý přepis: má býti 12. července, p. p.). Co trvalý pomník tomu roku zbudovaný, měla býti jednota „Velehrad“.

Poznavše nedostihlou důležitost Velehradu, vidouce zkvétati „Matici Velehradskou“, majíce na zřeteli příklad bratří bohoslovců Pražských v poměru jejich ku spolku Svatovítskému, usnesli jsme se na tom, aby zaražena byla v alumnátu jednota, jejíž účelem by bylo hmotné podporování Matice Velehradské, kteráž vzavši r. 1863. původ vytkla sobě velebný úkol, povznést svatyni Velehradskou z rumu k staré kráse a slávě, opatřiti ji tak, aby Velehrad co nejdříve byl s to vyplniti naděje v něj složené.“

Úvodní stať dlužno v jednom bodu doplniti. Autor zápisků poukazuje, že na vznik Jednoty Velehrad měl vliv „příklad bratří bohoslovců Pražských v poměru jejich ku spolku Svatovítskému“. Z „Cyrilla a Methoda“ se dovídáme, že běželo o přímou výzvu. V dopisu z 10. dubna 1869 píše bohoslovci pražští do olom. semináře: „... Známo Vám snad ..., že sestoupili se bohoslovci Pražští v spolek soukromý, v němž vzali si za účel podporovati obnovení hl. chrámu sv. Víta, od čehož se spolek ten dal jméno „spolek sv. Vítský“, jsa jaksi větví „jednoty pro dostavění hl. chrámu sv. Víta“. Není-li tedy u Vás takovýto spolek, tedy se osměluji pobídnouti Vás, abyste po příkladu našem též utvořili spolek, jenž by za účel si vzal, podporovati „Matici Velehradskou“, a tak by mohli bohoslovci i ostatních semenišť českých učiniti. — Mezi bohoslovci pražskými trvá spolek tento snad již přes 4 roky. Každý ročník má svůj vlastní spolek. První idea našeho „spolku sv. Vítského“ byla ta, aby alumnát stal se zakládajícím údem či: by dovršil část peněz 200 zl., což loňského roku Bohu díky dokončeno bylo. Tím však nepřestalo působení „spolku sv. Vítského“, ano mohu s pýchou říci, že spolek ten je takřka střediskem, okolo něhož se rozmluva denně točí. Spolek zkvítá vždy utěšeněji a vezdy větší v něm se

jeví horlivost pro věc dobrou, nábožnou, takže alumnové od prvního ročníku až do čtvrtého velmi snadno značnou částku 100 zl. ano i nad to sebrati mohou, čímž by kapitál ustavičně vzrůstal. Prostředky k dovršení tak značné sumy jsou zcela jednoduchy. Každý řádný spolku člen platí měsíčně 5 kr., může si z toho na úroky vypůjčiti, zavede se licitace atd., atd., čímž se krejcar ke krejcaru přiráží, až z toho vzroste značná částka. Samo sebou se rozumí, že musí býti nějaké stanovy (arci soukromé), dle nichž by se spolek řádně spravoval.“¹⁾

K založení Jednoty Velehrad došlo tedy na přímý podnět bohoslovců pražských. Z dalšího uvidíme, že i stanovy Jednoty Velehrad byly sestaveny úplně podle stanov pražského bohosloveckého spolku svatovítského.

★

Ihned po úvodní stati následují v zápiscích stanovy Jednoty Velehrad. Uvedu je pouze v podstatném výtahu. Jsou značně rozvláčné a ještě v roce 1869/70 byly pozměněny. (Zápisky výslovně svědčí, že „nizuevedené stanovy Jednoty byly sestaveny v květnu 1869“. Vidět, že Jednota vznikla už v květnu — ve výroční den úmrtí Sušilova —, třeba se konstituovala počátkem června.)

Účel: Hmotné²⁾ podporování „Matic Velehradské“.

Prostředky:

- a) pravidelné příspěvky údů;
- b) jiné peněžní i věcné milodary;
- c) úroky z jistiny mezi řádné údy stále zapůjčené.

Údové: 1. řádní (jen alumnové semináře, externisté a frekventisté na boh. fakultě).

¹⁾ Cyrill a Method 1869 str. 100.

²⁾ Slovo „hmotné“ ocitá se později v zápiscích v závorkách (tužkou dodatečně připojených). Jak patrně z povinnosti členů (v semináři i mimo seminář vzbuzovati Matici Velehradské co nejvíce dobrodinců), běželo i o m r a v n í podporu hlavního spolku velehradského. Zdá se, že zdůraznění h m o t n é podpory Velehradu chránilo jednotu před rozpuštěním v éfe útisku po r. 1870, kdy všechny spolky české byly v semináři představeným Haasem potlačeny (kromě Slov. knihovny). Účel Jednoty Velehrad byl chápán šíře. Zajímavým dokumentem je dopis někdejšího ředitele Jednoty Velehrad, P. Ant. C. Stojana z Přibora 31. ledna 1877 (jímž doprovází zaslaný příspěvek pro Jednotu): „... U veřejnosti nelze mnoho mluvit o podnicích velehradských, neb věc se ihned vykičí za panslavismus; tu marno ujišťovati, že se i nám jedná o čest a chválu Boží, aby všichni bratři přilnuli ku Petrově skále. Nám nejedná se jen o hmotný chrám velehradský, ale i o něco jiného...“ (poslední slova pisatel podtrhl).

2. přispívající: každý, kdožkoli se přihlásí a výbor jej přijme.

Povinnosti a práva členů: Řádní členové jsou zavázáni k placení měs. příspěvku (do 5. každého měsíce). Výši příspěvku určuje výbor. Mimo to se zavazují v semináři i mimo seminář Matici Velehradské „co nejvíce dobrodinců vzbuzovati“.

Řádný úd má právo vypůjčovati si ze spolkového jmění (pokud stanovené úroky řádně zapravuje) a pak aktivní a pasivní právo volební. Členem přestává býti, kdo své vystoupení ohlásí předsedovi. „Údství ztrácí“, kdo po dva měsíce příspěvků neb úroků neplatí. Chce-li zpět do Jednoty vstoupit, musí se znovu přihlásit. Nové zapravení vkladného se mu promíjí.

Zřízení: Jednota Velehrad se skládá ze 4 spolků (skupenin) filiálních dle jednotlivých ročníků.

Každý spolek filiální řídí čtyřčlenný výbor, volený z údů filiálního spolku (výbor si roztrídí úřady: předsedy, pokladníka, účetního a jednatele). Určuje meze půjček (výšku, procenta, čas). Stará se též o zpeněžení věcných darů. V čele celé Jednoty stojí ředitel, kterého volí na jeden rok buď 4 výborové neb dle jejich dobrozdání všichni údové. Ředitel „je pojídlem, jímž veškeré 4 spolky filiální tvoří jednotu“. Jemu odvádějí výbory filiálních spolků každoročně koncem měsíce října dvě třetiny spolkového jmění. Při zřízení schvaluje účty fil. odborů a podává o val. hromadě zprávu půlroční o působení a stavu jednoty. Zasílá celkový obnos odved. peněz poč. listopadu Matici Velehradské a podá i o tom zprávu v příští valné hromadě i v kat. tisku. Vede pamětní knihu, stará se o zřízení filiálního odboru v novém I. ročníku. Řídí valné hromady.

První stanovy nabyly platnosti 7. červnem 1869. (Podepsáni předsedové filiálních odborů: Mořic Růžička¹⁾ (I. odb. IV. roč.), Antonín Symerský²⁾ (2. odb. III. roč.), Ondřej Hrabal³⁾ (3. odb. II. roč.).

★

¹⁾ Monsignore, pap. prelát Mořic Růžička ord. 5/7 1870, kaplanoval v Náklu a Křelově, r. 1885 far. v Jakubovicích, 1887 v Blatnici, od r. 1902 v Určicích. (Děkan, arcikněz prostějovský, čest. kanovník, dosud v aktivní duch. správě.)

²⁾ Antonín Symerský ord. 5/7 1871, kaplan ve Velkém Újezdě a v Lipníku, farářem byl v Týně, v Oseku a od r. 1900 v Hranicích. Zemřel 21/8 1913.

³⁾ Není uveden v matrice konsistorní. V katalogu seminárním našel jsem tyto personalie: Hrabal Andreas, 1. Dezemb. 1846, Čelčic, Mähr., Slave, Olm. (Pf. Klenovic). Dle katalogu byl r. 1870 bohoslovcem 2. ročníku. Téhož roku je jméno jeho přetřeno. Opustil tedy seminář.

Dle uvedeného dopisu bohoslovců pražských (C. a M. 1869 str. 100) viděti, že stanovy Jednoty Velehrad sestaveny byly podle stanov boh. pražského spolku svatovítského. I co do účelu i co do prostředků a zřízení spolku vše stanoveno podle Prahy. Zavedeny též 4 „skupeniny“ ročníkové se zvláštními výbory. (Tato ročníková autonomie příliš však správu Jednoty komplikovala a vnitřní celistvost její ohrožovala.) Též svépomocný, podpůrný finanční charakter spolku zaveden po vzoru pražském. Byla to zásadně dobrá myšlenka. Chudí bohoslovci měli ve své Jednotě jakousi domácí záložnu. Mělo to však i svou svízelnou stránku, jak se záhy ukázalo, hlavně když dlužníci neplatili náležitě úroků. I při půjčování byly záhy obtíže. Na všechny potřebné se stejným dílem nedostalo a též výše úroků nebyla všem po chuti; odtud vznikaly mrzutosti, které Jednotě škodily.

*

Po uvedených stanovách pokračují zápisky:

„Tyto stanovy byly důstoj. p. představenému Haas-ovi¹⁾ předloženy, jenž sice Jednotě překážek nečinil, stanovy její však svým podpisem též nepotvrdil aniž schválil, nýbrž jen důst. p. vicesuperiora Dr. Jos. Davida²⁾ o našem kroku zpravit nařídil, aby mohl

¹⁾ Ignác Haas nar. 6. července 1817 v Uničově. Theologii studoval v letech 1837 až 1838 v Olomouci, od r. 1838 do r. 1840 ve Vídni. Ordinován 2. srpna 1840. Po vysvěcení poslán za kooperatora do Bartošovic. R. 1850 stal se spirituálem Mil. sester v Kroměříži. Dne 4. října 1854 jmenován spirituálem kněžského semináře v Olomouci. R. 1867 pověřen funkcí superiorskou. Byl rodem i smýšlením Němec, který se těžko přizpůsoboval národním poměrům v moravském kleru. Čeští bohoslovci očekávali jmenování spirituála Haase superiorem po národně uvědomělém superioru Dru Jos. Mikulovi (1861—1866) s těžkými obavami. Obavy tyto nebyly neoprávněny. Doba superiora Haase (1867—1889) nebyla národnímu duchu v semináři příznivá. Haas nebyl nějaký vypjatý nacional, ale spíše konservativce, který dřívejší úplně německý režim v semináři pokládal za nejlepší a všechny nacionální novoty těžko nesl. Se žádným alumnem nepromluvil česky. K počínům vlastenecky uvědomělých bohoslovců českých neměl nikdy vřelejšího vztahu, ač mu nelze upřít začasné snahy o objektivnost.

²⁾ Josef David nar. 2. srpna 1827 v Petrovicích ve Slezsku. Gymnasium studoval v Opavě, filosofii ve Vídni, theologii v Olomouci. Vysvěcen 1. srpna 1851. Do r. 1854 byl kooperátorem v Odrách. Nato povolán za lektora do semináře olomouckého a 15. ledna 1855 jmenován adjunktem fakulty. Nějakou dobu suploval na fakultě Starý zákon. R. 1859 jmenován stud. prefektem v kněžském semináři. R. 1862 promován doktorem theologie. Téhož roku jmenován vicesuperiorem semináře. R. 1867 jmenován profesorem pastorálky. Vicesuperiorem byl do r. 1887. Zemřel 3. dubna

nad námi bdí; nařízení onomu se stalo zadost. Neprodleně jsme tudíž přistoupili k činu, volby ředitele a výborů jednotlivých fil. spolků byly vykonány a jednota vstoupila červnem 1869 v život, jejíž činnost ani prázdninami přerušena nebyla.

Koncem prvního měsíce po feriích t. j. koncem října zaražen dle znění § 12. c) stanov jednoty doplňovací spolek fil. v I. ročníku. Jelikož toho času pp. údové ještě úplně seznámeni nebyli, použito při volbě výborníků s dorozuměním všech voličů, aby zvolení p o t a ž n o u většinou hlasů dotyčné úřady pro prvníkrát zastávali, jelikož absol. většiny nedalo se z příčiny uvedené docílit. Další zprávy vysvitnou níže.

Listopadem ukončeno první půlletí trvání jednoty. Odstupující výborové odevzdali tudíž půlroční účty svých spolků řediteli, který z nich souhrnné účty jednoty sestavil. Nové volby byly vykonány. Jen v nově zřízeném spolku I. ročníku zůstali výborníci až do 31. ledna 1870, načež nová volba konána. Ku valné hromadě to však v prvním tomto půlletí nepřišlo, jelikož z toho poměry právě panující zrazovaly a ředitel tudíž podal místo toho písemnou zprávu půlroční, což se i se souhlasem údů jednoty potkalo. Jelikož zpráva ta poskytuje zřejmý obraz o životě jednoty, následuje zde v úplném znění.

P. T. pánům údům jednoty „Velehrad“!

Uváživ okolnosti, nemíním tento krát valnou schůzi svolati. Doufám, že dostačí následující písemná zpráva, již po půl roku dáti mi stanovy jednoty ukládají. Má-li však někdo důležité návrhy, jež ve valné schůzi přednésti chtěl, račiž mi je sdělit, aby s nimi dle práva naloženo bylo. Slavné výbory žádám, aby zařídili nové volby výborníků na své místo, poněvadž lhůta úřadování vypršela. Výsledek voleb budiž mi laskavě oznámen. Úsudek o činnosti jednoty každému jednotlivci ponechávaje, přeji, aby i na dále v jednotě panoval duch obětavosti. Zdař Bůh. Chmelař, t. č. ředitel.

První půlroční zpráva jednoty „Velehrad“.

Jednota „Velehrad“ zaražena proto, abychom osvědčili svou vroucí úctu ku ss. věrověstům Cyrillu a Methodu, zvláště ale, abychom

1889. — V zápiscích Slovanské knihovny praví se o něm r. 1857—58: „Místo učitele češtiny převzal tímto rokem veleb. p. Josef David, třetí představený alumnátu, o kterém se ale neví, zdali česky mluvití umí; aspoň jsem po celá 4 leta ani slovíčka českého z úst jeho neslyšel.“ — (Pozn. red.): Když mluvil česky, zatrhoval do wasserpoláčiny („samrslá věc“, t. j. mrzutá a p.)

přispěli dle sil svých k důstojnému slavení tisícáté ročnice velkého apoštola našeho Cyrilla. A že opravdově každý schvaloval tuto myšlénku, patrně z níže uvedených dat. Jelikož mohla jednota teprv v červnu 1869, tedy již ku konci školního roku v život vstoupiti, zapisování co údové jen páni z III., II. a I. ročníku, kteří dle § 6. b) stanov tři skupiny neb tři spolky filiální tvořili, a sice bylo v I. spolku (roč. 3.) původních údů 39; v II. sp. (roč. 2.) 36 a v III. sp. (roč. 1.) 41 s rozličnými příspěvky. Ouhřnem bylo tudíž 116 údů jednoty. Později sice lze pozorovati ač nepatrné ubývání údů, což se snad může vysvětliti nastalými v ústavu změnami (újma měsíčního atd.). Přihlédneme-li k číslicím bylo:

v červenci	v I. sp.	39 ú;	v II. sp.	36 ú;	v III. sp.	40 ú;	v jednotě	tedy	115 údů
v srpnu	„	36 ú;	„	34 ú;	„	40 ú;	„	110 „	
v září	„	36 ú;	„	34 ú;	„	40 ú;	„	110 „	
v říjnu	„	37 ú;	„	34 ú;	„	40 ú;	„	111 „	
v listopadu	„	35 ú;	„	31 ú;	„	40 ú;			

k nimž připočítáme-li 20 údů nově zřízeného IV. spolku filiálního v 1. ročníku, čítá jednota nyní 126 údů.

Následuje podrobný výkaz vkladů (vkladného), pravidelných příspěvků, mimořádných příspěvků a úroků za červen, červenec, srpen, září, říjen a listopad r. 1869.

Úhrnem vykazuje jmění jednotlivých spolků:

I.	23 zl. 72 kr.
věcné dary v ceně	— 41 kr.
II.	21 zl. 68 kr.
III.	18 zl. 44½ kr.
věcné dary v ceně	1 zl. 36 kr.
IV.	6 zl. 60 kr.

Celkem . . . 72 zl. 21½ kr.

Čísla uvedená nasvědčují zřejmě, co síly spojené zmohou a že pouze silami spojenými cíle lze dosáhnouti. Tím přesvědčením a duchem obětavosti, jako dosud nechat proniknuta jest jednota „Velehrad“ i na dále a Bůh dáti račiž hojného požehnání působení a výsledkům jejím!

Nezbývá, leč abych p. t. pánům úřadům jednoty doporučil živé vědomí § 4. a) stanov.¹⁾

V Olomouci dne 30. listopadu 1869.

Věnceslav Chmelař,
t. č. ředitel.

★

Nato pokračují zápisky:

„V prosinci 1869, kdy němečtí bohoslovci zarazili „Bonifatius-verein“ co akademický spolek za přítomnosti obou důst. pp. představených v něj slavně se sestoupili, aniž by nás pozvali, obmyslel důst. p. superior Haas jednotu p ě t i zl. r. č., v lednu 1870 obdařili jednotu důst. p. Dr. David, vicesuperior, t ě m i a vel. p. Jos. Kubánek, koop. v Kojetíně, j e d n í m zl. r. č.

V masopustních feriích zařídili výborové jednotlivých spolků společnou loterii věcnou ve prospěch jednoty. 5 zl. 26 kr. co čistý výtěžek byl rovným dílem spolkovým pokladnicím rozdělen.

Jelikož dosavadní správa jednoty zbytečně složitou se osvědčila a jednota sama na mnoze jednotného rázu postrádala, byla dne 19. května 1870 mimořádná valná hromada svolána, aby pojednala o revisi ohledně změny stanov. Ředitel podal návrh stanov, kterýž výborové fil. spolků dříve již byli schválili. Osnova stanov s malými změnami byla přijata. — Dále vybídnul ředitel, aby v nejbližších dnech výborové nové volby na základě nových stanov provedli a ohlásil pravidelnou půlroční (ohl. celoroční) hromadu na 22. května, čímž schůze ukončena.“

★

Stanovy nebyly podstatně změněny. Pouze upraveny byly v některých bodech, jež působily obtíže.

Především pevně stanovena výše vkladného (vstupného) — 30 kr. (Neřeba se však při vstupu do jednoty přihlašovat předsedovi; stačí přihláška u některého člena výboru, který se postará o další. I při vystoupení stačí uvědomit některého člena výboru.) Nový člen zapíše se vlastnoručně do seznamu údů u ředitele.

Měsíční příspěvek určen (nejméně) na 4 kr.

¹⁾ § 4. a. Každý řádný úd jest zavázán k měsíčnímu příspěvku, jehož výšku výbor byl určil a kterýž nejdéle do 5. každého měsíce složí; mimo to zavazuje se i mimo seminář Matici Velehradské co nejvíce dobrodinců vzbuzovati.

Přílišná autonomie jednotlivých ročníkových „skupenin“ omezena. Správa Jednoty výrazněji soustředěna v společném výboru, který byl zmenšen na 9 členů (ze IV. roč. 3, z ostatních po 2). Výbor volí z 3 členů IV. roč. předsedu, jenž je i ředitelem jednoty. Na místě nepřítomného ještě I. roč. účastní se při volbě nového ředitele ředitel odstupující. Při rovnosti hlasů rozhoduje.

Jméni jednoty složeno ve 4 pokladnicích jednotlivých ročníků. Dva členové ročníkových výborů zastávají při svých pokladnicích úřady účetního a pokladníka, o něž se losem rozdělí. (Tím správa odborů zjednodušena.) Tito výborníci určují meze (čas i výšku) půjček. Jest jim však dbáti, aby všichni údové mohli si dle práva z pokladnice vypůjčovat.

Práva i povinnosti ředitelovy celkem nedotčeny.

Důležitá změna učiněna stran obnosu zasílaného Matici Velehradské: Ředitel zasílá počátkem listopadu Matici Velehradské pouze „veškeré jmění pokladnice odešlého 4. ročníku“ (nikoli z pokladnic ostatních ročníků).

Valnou hromadu svolává ředitel pravidelně každého půlroku a kdy toho potřeba vyžaduje (ve srozumění s výborem aneb když aspoň čtvrtý díl všech údů si toho přeje).

§ 12. „K uzavírání ve valné hromadě řádně ohlášené stačí počet údů v 5 minutách po určené době se shromáždivších, jichž absolutní většina rozhoduje.“

§ 13. „Jméni odstupujícího 4. ročníku rozdělí se přes prázdniny až do času, kdy se má odeslati na patřičné místo, jednotlivým pokladnicím (3. ročníku dvě čtvrtiny, 2. a 1. ročníku po jedné čtvrtině):

Nové stanovy mají datum 19. května 1870.“

★

Dne 21. května vykonány byly volby výboru dle nových stanov, načež 22. zvolil výbor ředitele. Ředitelem pro rok 1870/1 jest p. Symerský, výborníky jsou pp.: Podřický¹⁾, Stiskala²⁾ (jelikož se p. Sti-

¹⁾ Podřický Jan rodem z Kroměříže, ord. 5/7 1871, koop. ve Vizovicích, 1877 kaplan v Dubu, 1882 spirituál ve Val. Meziříčí, 1855 farář na Horní Bečvě, 1901 farář v Předmostí. Zemřel 13/5 1911.

²⁾ Není o něm zmínky v konsistorní matrice. Ze seminárního katalogu se dovídáme, že byl z vratislavské diecese: Stiskala Anton, 12. Juni 1846 Stanislavovic, Schls., Slave, Bresl. (Pf. Tierlizko). R. 1870 byl bohoslovcem 3. ročníku. Ordinován byl 5. července 1871.

skala brzy úřadu svého vzdal, byl asi za měsíc zvolen p. Vaverka¹⁾; Bureš²⁾, Kellner³⁾; Glabazňa⁴⁾, Scheyer⁵⁾.

Na 22. května svolána též pravidelná půlroční hromada, v níž odstupující ředitel podal zprávu o stavu jednoty, jak vysvítá z účtů níže uvedených a představil údům nově zvoleného ředitele a výbor.

Následuje podrobné vyúčtování za čas 1./12. 1869—21./5. 1870. Uvádíme součty:

Vklady ve sk. I. — zl 60 kr; II. — zl 60 kr; III. — zl. 80 kr. ve skupině IV. — zl. — kr. Pravid. příspěvky: Ve sk. I. 11 zl. 95½ kr. II. 8 zl. 54 kr. III. 8 zl. 5 kr. Mimoř. příspěvky: ve sk. I. 2 zl. 9 kr. II. 5 zl. 5½ kr. III. 2 zl. 71 kr. Úroky: ve sk. I. 16 zl. 44 kr. II. 10 zl. 88 kr. III. 3 zl. 22 kr. Ve skupině IV. složeno 6 zl. 42 kr.

Sečteme-li tudíž jmění jednotlivých spolků, shledáme, že se v 2. půlletí sešlo:

v	I. fil. spolku (4. roč.)	30 zl. 78½ kr.
v	II. fil. spolku (3. roč.)	25 zl. 7½ kr.
v	III. fil. spolku (2. roč.)	14 zl. 78 kr.
v	IV. fil. spolku (1. roč.)	6 zl. 42 kr.

Celkem 77 zl. 6 kr.

Připočítáme-li k této sumě jmění z prvního půlletí: 72 zl. 21½ kr., jakož i darovaných d. p. představeným 5 zl., a d. p. místopředstaveným 3 zl., dále 4 kr. ze 1 zl. darovaného v. p. Kubánkem, z kterého ale za 96 kr. koupeny byly spolkové knihy (A a B), pak vidno, že jednota sebrala za první rok svého trvání sto padesát sedm zl. 31½ kr., z nichž připadá na 4. roč. 54 zl. 91½ kr., na 3. roč. 46 zl. 75½ kr., na 2. roč. 34 zl. 58½ kr. a na 1. roč. 13 zl. 2 kr.

¹⁾ Vaverka Josef nar. 1844 v Pusté Polomi ve Slezsku, ord. 5/7 1871, koop. v Dobroměřicích, 1873 na deficienci, 1874 koop. v Dobroměřicích, admin. v Krásensku a na Stražisku, 1883 farář ve Vícově. Zemřel 22/10 1916.

²⁾ Bureš Josef nar. 1843 ve Stinavě, ord. 5/7 1872, kaplanoval v Bánově, v Star. Hrozenkově, administroval v Dol. Němčl, 1906 farářem v Bánově. Zemřel 8/5 1912.

³⁾ Chybí v konsistorní matrice. V seminárním katalogu: Kellner Johann, 22/5 1847 Niklowitz, [M. Enkl., Slave, Olm. (Pf. Stablovic). Připojena poznámka, že 16/12 1871 obdržel roční dovolenou pro nemoc.

⁴⁾ Monsignore Glabazňa Eustach nar. 1846 v Mokřých Lazcích ve Slezsku. Působil jako spirituál v Přestavkách a jako farář a děkan v Klímkovicích. Zemřel jako farář v. v. v Klímkovicích 1928.

⁵⁾ Scheyer Heřman nar. 1845 v Brušperku, ord. 5/7 1873, koop. v Rázové, v Krnově, 1890 farář ve Vojtůškově. 1897 v Krumsíně, 1902 v Újezdě u Uničova; r. 1916 odešel na odpočinek do Uničova. Zemřel 12/1 1917. Pochován v Újezdě.

Patrně, že jednota účelu svému skvěle dostála.

Nyní ale skládá se úřad ředitele a ukončuje tyto zápisky, nemohu, než všem p. t. pánům úřad jednoty ve jménu výboru Mat. Vel. a prostředně ve jménu církve a vlasti nejsrdečnější vzdání díky za obětavou lásku, jakou projevíli ku posvátnému Velehradu. Ano díky Vám stateční bratři, Vy podali jste důkaz, žeť vděčnými jste syny ss. Soluňanů, že poznali jste důležitost Velehradu pro svět slovanský, že Matice Velehradská nalezla ve Vás podporovatele nejčinnější, kteří neustanou hmotně i mravně jí dopomáhati k vytčenému cíli, dokud nezableskne se Velehrad novou září, dokud z něho nezapočne na novo blaho a spása rozlévat se po žírných vlastech našich: Čechách, Moravě, Slezsku a Slovensku, jejichž půdu zasvětily kročeje ss. Cyrilla a Methoda, ano dokud slunce víry z Velehradu nebude vycházeti jako za dob našich ss. apoštolů. —

Nuže jen dále, bratři milení, na dráze, po níž kráčíte, zachovejte, což dědíte a vyučte svým příkladem svých nástupců a uveďte jich do šlépějí svých! Bůh žehnej Vám, ss. Cyrill a Method, nejbl. Panna, ku jejíž cti basilika Velehradská vystavena jest, ať vyprosí Vám, což na nich žádáte!

V Olomouci dne 22. května 1870. Věnceslav Chmelař, t. č. ředitel.

★

První rok Jednoty Velehrad vykazuje velmi nadějně úspěchy. Hodno povšimnutí, že Jednota nebyla formálně schválena superiorem Haasem. Zřízení její bylo vzato mlčky na vědomí. Dozor nad Jednotou svěcen vicesuperioru Davidovi. Jakýmsi projevem přízně jevil by se peněžní dar obou představených v prosinci 1869. Zápisky však upozorňují, že se tak stalo u příležitosti založení německého bohosl. spolku sv. Bonifáce. Mělo tím býti zřejmé dáno na jevo, že představení, kteří se osobně zúčastnili ustavující schůze Bonifatiusvereinu (při ustavující schůzi jednoty Velehrad nebyli), nechtějí se jeviti výlučnými příznivci německých alumnů.

Zajímavě, že rozvoj cyrilometodějského uvědomění vyvolává u německých bohoslovců paralelní akci o zřízení něm. misijního spolku. Běželo o akci, která měla ozvěnu i v litoměřickém semináři. I tam počátkem r. 1870 založili si něm. alumní filiální jednotu sv. Bonifáce „k podporování katolicismu v sev. Německu.“¹⁾

¹⁾ Cyrill a Method 1870 č. 2.

Od počátku r. 1870 vytušujeme z časopisu „Cyrill a Method“, že vnitřní poměry v semináři nejsou klidné. Patrna jakási nervosita. Nedostatek dokumentů (z nichž nejdůležitější v zápiscích pěveckého spolku „Ohlasu“ byly asi později zkonfiskovány) znemožňuje vhléd do situace, která r. 1870 vedla spádne ku krizi. Časopis „Cyrill a Method“, kterýť arci nemohl uveřejňovat „výlevů tísne“, naráží tu a tam zastřeně na nepříznivé „v semináři nastalé poměry“. Tak ve zprávě o stavu Slov. knihovny (C. a M. 1870 č. 1.). Na tyto poměry svádí zarážející pokles příspěvků. (Přijem pokladnice knihovny téměř o polovici se zmenšil.) Zajímavě však, že představenstvo semináře zřejmě se snaží utišovat roztrpčenost a sklíčenost v řadách českých bohoslovců. Superior Haas dává Slov. knihovně nezvykle vysokou podporu 30 zl. a vicesuperior dr. David 3 zl. Ač to bylo pěkné (bohoslovci to vše kvitovali), přece těžko se ubránit myšlence, že to záměrně směřovalo k uklidnění právě v době, kdy jinak rozvoj národního uvědomění byl představenstvem podvazován. V pozdějším uvidíme, že za několik měsíců, když už se chystalo potlačení časopisu „Cyrill a Method“, superior Haas počal se náhle exponovat pro schválení Slomšekova „Bratrstva sv. Cyrilla a Methoda“ v semináři. Špatně skrývaná hořkost vane ze zprávy „Cyrilla a Methoda“ o oslavě úmrtního dne sv. Cyrila 14. února 1870. Kdežto v kroměřížském chlapeckém semináři oslavoval se ten den neobyčejně okázale (zvláště slavně oslaven též 5. červenec 1870), v olomouckém semináři to bylo znemožněno. „Cyrill a Method“ píše, že zajisté po celé vlasti vznášely se aspoň velebné zvuky tklivé písně „Přístup, Moravěno“ na počtu sv. Cyrila k nebesům. Bolně však dodává: „Olomouckým alumnům i toto nem o ž n ý m u č i n ě n o v t e n d e n. Teprv druhého dne při mši sv., již sloužil náš vel. p. P. spirituál, a při níž jemu zde právě meškající jáhen ritu chaldejského Štěpán Simor, obstarlý již muž, posluhoval a pak ještě jednou toho týhodne za ž a l o v a l i s o b ě č e s k o s l o v a n š t í b o h o s l o v c i s v. Cyrillu velebnými hlaholy vznešené písně této. Něčím však přece oslaven 14. únor sám; neb hudby znalí bohoslovci toho dne sestoupili se ve sbor a postavili se pod ochranu sv. Cyrilla. Při zahájení „Cyrilla“ zapěl sbor pěvecký jemu k počtě.“

Tak vzniká přes nepřízeň situace vedle pěveckého „Ohlasu“ hudební sbor „Cyrill“. Z příspěvků chce objednávat nové hudebniny pro bohoslovce hudby znalé. (Šlechtný hr. Pötting ihned daroval „Cyrillu“ 20 zl.)

K abrahamovinám B. M. Kuldy 16. března posílají bohoslovci vroucí telegrafické blahopřání s albem, „do něhož vloženo 34 podobizen ze zdejšího alumnátu“. („C. a M.“ č. 6.)

Za stísněných poměrů r. 1870 dochází mezi bohoslovci olomouckými ještě k jednomu význačnému počínu, k založení spolku pro zřizování venkovských knihoven.

V 10. čísle „Cyrilla a Methoda“ uveřejněna vřelá výzva „Rozišřujeme osvětlu“ (z Čech), v níž vyzývá český dorost kněžský, aby uhájil akci na zřizování katolických českých knihoven „v obcích, které hraničí s obcemi německými“. „Knihovny ty zajisté činily by předně jakousi hráz proti poněmčování, jelikož by tak lid přicházel k vědomí svého národního postavení a si začal svého jazyka, své vlasti a jich práv vážit a jich se domáhati, jakož by též v ohledu náboženském neméně prospívaly tím, že dobrými spisy zamezujíce průchod liberalismu, utužovaly by lid u víře ryzé a mravech vpravdě křesťanských.“

Výzva došla živé odezvy i v semináři českobudějovickém a litoměřickém a spolek založen. Sotva však vznikl, octl se už po zákazu „Cyrilla a Methoda“ v úplné stagnaci, až jej r. 1872 vzkřísil bohoslovec Ant. Stojan.¹⁾

Ještě jeden iniciativní návrh vychází v červnu 1870 z řad bohoslovců olomouckých. Ve zprávě o činnosti bohoslovecké Jednoty Velehrad (C. a M. č. 11) vřele se přimlouvají, aby pro Matici Velehradskou zahájena byla intensivnější horlení a aby po příkladu boh. Jednoty zřizovány byly na venkově podobné odnože.

V předposledním čísle před zánikem (č. 13) oznamuje „Cyrill a Method“, že konečně blahodějné Bratrstvo cyrilometodějské nabude i v naší arcidiecesi průchodu. „Na žádost bohoslovců Olomouckých vymáhá totiž důst. p. předst. Ignát Haas schválení tohoto bratrstva pro arcidiecesi Olomouckou, načež zapisování budou — možno-li 5. července o slavnosti našich sv. věrověstů — ve zdejším semináři noví údové. Kým příklad ten nalezne mnoho následovníků jinde!“²⁾

¹⁾ O vzniku a znovuzřízení tohoto významného spolku pojednal jsem v životopise Stojanově. str. 31—40. Dějiny jeho podle dochovaných zápisků vyžádají studie zvláštní.

²⁾ Pisatel to trochu přehnal. V superiorském Gestions-Protokollu z r. 1870 našel jsem k 8. červnu tento záznam: Superior des FE. Seminars bittet das FE Konsistorium um Bewilligung zum Beitritt der Alumnen in den Gebetsverein s. Cyrill und Method. Běželo tedy pouze o dovolení, by alumnové směli vstoupit do bratrstva sv. C. a M.

Žádost bohoslovců byla příznivě vyřízena. Bohoslovců se ihned přihlásilo 115. V posledním čísle (14) „Cyrilla a Methoda“ čteme: „V. p. Spirituál¹⁾ učinil v předvečer slavnosti našich sv. věrověstů dojmavou řeč,²⁾ jížto vznik a důležitost bratrstva tohoto vylíčil, nás ku přistupování vyzval a sám první se zapsal. Kéž žehná Bůh tomuto zrnku hořčičnému!“ Toť poslední radostná zpráva boh. cyrilometodějského listu.

Za několik dní nato byl „Cyrill a Method“ představenstvem semináře trvale z a k á z á n.

¹⁾ P. Vilém Blažek nar. 1837 v Olomouci. Rodem i smýšlením Němec. Vysvěcen 11. září 1859. Působil nejprve jako stud. prefekt v chlapeckém semináři kroměřížském. Dne 5. září 1866 jmenován spirituálem kněž. semináře v Olomouci. R. 1876 stal se ředitelem chlapeckého semináře v Kroměříži. R. 1900 jmenován metropolitním kanovníkem. Zemřel 6. května 1912 jako kap. děkan a světící biskup v Olomouci.

²⁾ Ovšem dodati dlužno: n ě m e c k y.

Posudky.

Josef Dostál a Dr. Fr. Říkovský, Olomoucký okres. Musejní spolek, Brno 1935. S. 580, 36 K.

Tento svazek Vlastivědy Moravské, redigovaný ř. Dr. Fr. Šujanem, jedná o krajích poměrně husto osídlených a proto jest poněkud obšírnější. A to jedná jen o venkovských obcích mimo olomouckých. O Olomouci samé pracuje prof. V. Nešpor, a tento díl má vyjít r. 1936, „dostane-li (Musejní spolek) nějakou subvenci“. Práci tohoto svazku si rozdělili žáci olomouckého gymnasia řed. J. Dostál, sám již ve výslužbě, a doc. Fr. Říkovský: tento napsal podle nejnovějšího bádání velmi důkladný zeměpisný obraz okresu, onen pak jeho přehledný obraz dějepisný jakož i podrobné popisy jeho 84 obcí a panství podle nejspolehlivějších pramenů. Obrázků není mnoho, ale jsou pěkné a většinou výrazné. Mapa od škpt. J. Jedličky jest vypracována důkladně.

Olomoucké střední školství vyslalo z tohoto poměrcě zámožného kraje do vlasti mnoho studovaných, kteří by si měli tento cenný památník opatřit a tak poněkud odměnit snahu spisovatelů i vydavatelů.

* * *

Ronald Fangen, Souboj. Nakl. Sfinx Bohumil Janda, Praha. S. 299, 35 K. Evropské knihovny sv. 18.

Soubojů je zde několik, jako v životě, třeba ani ne příliš rušném, na př. jako je ten, jež nám tu norský proslulý romanopisec líčí. Dva přátelé ze studií. Rozešli se, jeden za lékaře na venkov, druhý zůstal na universitě a stal se právníkem světového jména. Vyrovnaná povaha — již na školách stal se jednou zachráncem přítele od zoufalého činu, přítele ctižádostivého, který tuto ochranu a převahu těžce pocitoval, tuše ji stále a všude i kde jí vpravdě nebylo, a cítil ji tím tíže, čím víc onen se namáhal, aby mu projevil své přátelství. Souboj! Dva studující synové lékaři docházeli do hostinného domu učence, jeden se i s dcerou jeho zasnoubil, druhý, medik lehkých mravů, měl také jiné spády. Otec jejich soubojem se svou vidinou spolu s alkoholem se víc a víc unavoval, scházela mu také láska synova, ač zase jeho prostá, ale hluboce svědomitá a milá manželka se oň pečlivě starala, skončil přece samovraždou. Slavný jeho přítel zažil na konec méně slavné dny: zhroutil se banka, v jejímž čele byl, ale že se tak stalo vinou úředníkovou, již on sám odhalil, a sám byl nade vše podezření zništěn, přešla tato nehoda bez vážnější ujmy jeho cti.

Román ve vlasti vysoce ceněný a opravdu mnohými přednostmi vynikající, jmenovitě svéráznými povahopisy. Veliká, snad až nepoměrně veliká část jest jakousi psychoanalysí, v jiném ovšem

smyslu, než jak se teď obyčejně chápe, neb aspoň domněle chápe, analysí, kterou provádí lékař sám o svých vzpomínkách a zážitcích, jimiž, jak řečeno, se sám ve své ctižádosti a v pocitech domnělé méněcennosti týrá a utýrá. Vžíváme se poněkud do ní, ale dostavuje se prodléváním jakási únava. Ale nesporně je v těchto i v jiných úvahách, jimiž román oplývá, mnoho vážných pravd, jež jej činí jako obraz ze života knihou nad románový průměr hlubokou.

Olga Votočková-Lauermannová, Hrubíán. Román dneška. Nakl. A. Neubert, Praha 1935. S. 112, 8 K.

Cukrářská rodina malostranská, již bez otce, protlouká se, jak se dá. Jedna dcera však studuje a maturuje. Jiná pracuje v obchodě. Jest milá, ale vážná, má totiž tajné u jedné pradleny dítě, jehož otec ujel do Ameriky; dítě zemře. Hrubíán, ale ne zvlášť hrubý, jejich bratranec, pracuje u nich v obchodě, odešel by na lepší, zamiluje se do této sestřenice, která by ho neměla neráda, ale zatím se stane nevěstou jejich podnájemníka náměstka bankovního ředitele, kterého obyčejně obsluhovala. Román vypráví o životě v tomto bytě, co jeho obyvatelky jinak dělají, noční pouliční výjevy atd.

Emil Vachek, Kovadlina. 2. vydání. Nakl. Sfinx B. Janda, Praha 1935. S. 298, 32 K.

Unuděný, v domácnosti nespokojený dědic továrny opustí rozhazovačnou manželku, otce i továrnu a jede do Prahy — proletáit. Ve dne v noci se tam potlouká od ničeho k ničemu, hladový, ošumělý, v noci hledá nocleh a přespí pak v ledajakém brlohu, třebaš u prostitutky, pro jejichž romány je p. spis., jak známo, specialistou. Ten jeho proletář jest opravdu divný kmotr. Chudáka okrástí se nešťtí, ale nabídnutou podporu vzítí se štítí. Dostav práci podomka v hospodě, uteče od ní do přírody mezi dřevorubce, s hospodyní domu, kde ho přijali na byt, má děcko, vezme si ji, ovšem jenom tak, neboť je ženat; a nyní bude dřevorubce vzdělávat. Ano, rozvrat rodin, rozvody na rozvody bez ohledů, bez uznání, bez citu a svědomí, tak se to provádí a vzdělává. A říká se tomu také příspěvek k sociální otázce!

Rozhled

Náboženský.

Po katolickém sjezdě v Praze

píše kard. Eug. Pacelli jménem sv. Otce čs episkopátu „v hrůzné nejistotě naší doby“, kdy „veřejná správa se namnoze pohybuje na dráhách pohanství“ a naproti tomu v Praze „katoličtí mužové nejen svou víru před celým světem vyznali, ale také slíbili, že svůj život podle víry zařídí“. „Zbývá již jen, aby vše, co veřejně hlášáno a usneseno, s nejsvědomitější přesností se uskutečňovalo. Pečujte tedy pastýři čs republiky, aby v srdcích věřících jejich zakofenilo se podle vzoru Spasitelova bratrské smýšlení, aby jeho láska, dobročinnost i nauka slovem nebo písmem nebo zvláštními činy při každé se naskytnuvší příležitosti se hlásala a takto všechněm údům i částem státu pravého života se dostávalo“.

★

Habeš.

V popředí světového zájmu nyní jsoucí říše (část Ethiopie) jest sice od 4. stol. křesťanská (Eutychiáni čili monofysité, vyznavači jen jedné, božské přirozenosti v Kristu), ale křesťanství zaujalo asi jen část obyvatelstva, jinak mohamedánského a jiným pověrám oddaného. Otec nynějšího císaře (něguše) Ras Makonnen Tafari čili Menelik sám byl věřící křesťan a žil podle své víry; snažil se zemi povznést, choval se přátelsky k Vatikánu, ale katolíkem se nestal. Císařství jeho bylo pod italským protektorátem, který zašel porážkou Italů u Aduy (1896). Nynější Ras Tafari čili Haile Selassie I byl vychován od katolického domorodého kněze (abba Samuel), který mu také s vlastním nebezpečím zachránil život při ztroskotání člunu na kterémsi habešském jezeře. Teď ujistil panovník superiora francouzských misí, že dojde-li k válce, misie budou všemožně chráněny. Ani italští misionáři prý z Habeše neodjíždějí.

V našich důstojnických kruzích se domnívají, že vpád Italů bude jen vojenským výletem, jemuž Habeš dlouho neodolá. Snad by to bylo i Habeši s výhodou, jež sice nabývá přátel v celém barevném světě, ale podle všeho ani sebe lepším panovnickem domorodým by mezi vzdělané národy povznese na nebyla. Bují tam ještě silno otroctví i zakázaný obchod s otroky, rasové (úředně i snad někdy doslovně), t. j. pohlaví krajů provádějí svou libovůli, bohatá země se zanedbává, vzdělání jest nízké, soudnictví ubohé atd., tak že není nedovoleno pomýšleti na to, aby obyvatelstvo nějakým zevním nátlakem bylo donuceno k pořádku a práci, a takto se stalo ono i půda jeho užitečnější součástí severoafrické kultury. Italie myslí především sice na svůj prospěch, jako Anglie, když italské výpravy nepřeje, na svůj (Suez), ale pouhá zásada samostatnosti národů, třeba

nízko stojících a nečinných, nemůže zastaviti proudy vzdělavacího, jenž by byl na prospěch domorodcům i sousedům.

★

E s k y m á c i.

Obyvatelé nejsevernější Ameriky a Asie s arktickými ostrovy, mongolského typu, dosud téměř docela sobě samým ponechaní, ale, jak ujišťují cestovatelé a misionáři, zdravého rozumu, jak ukazují už tím, že i na tak nepříznivém území se dovedou uživit, vzdělání ne nepřístupní. (E. znamená prý požívače syrového masa, oni sami si říkají innuit = člověk.) Úbyt看m potravin však a nemocemi velmi řídnou, tak že těch zbylých několik tisíc zanedlouho asi vyhyne. Z části jsou katolíci (jesuité od r. 1888 na Aljašce), z části protestanté (herrnhut. od 1733), ostatek pohané.

Danský badatel Knud Rasmussen z Gronska, kde se narodil a kde na severozápadním pobřeží založil osadu Thule, podnikl většinou na saních se psím potahem pět arktických výprav a dostal se přes Kanadu a Aljašku až ku břehům Tichého Oceanu, aby studoval Eskymáky, z nichž po babičce sám pocházel. Ve svých spisech jeví veliký soucit s nimi, a možno, že proto je poněkud idealisuje. Život jejich hmotný je takofka předhistorický, připomínající kamennou dobu. Ale i v nevýslovných strastech polární přírody zachovávají si dětinně spokojenou mysl, za nekonečných polárních nocí zpívají svoje nekonečné písně, prý své „společnice v samotě“ a jinak hledí uhájiti své živobytí, jak se dá. Po vyšší stránce však nezadají si s davy národů pokročilejších: spravedlivost, věrnost a k pomoci ochotná družnost je vyznamenávají snad i před nimi.

Náboženstvím pohanské části jsou primitivní báje přírodní a o nebožtících. Ale „věřím“, pravil jeden starý šaman R—ovi, „v sílu, kterou jmenujem Sila, které jednoduchými slovy nelze vyložit: silný duch, udržovatel všeho, tak mocný, že jeho řeči k lidem není slyšeti v obyčejných slovech, nýbrž v bouřích a ve všech úkazech, jichž se člověk bojí.“ Ale není to onen neprávem rozšířený názor, že „prvé bohy na světě vytvořil strach“ (Lucretius), nýbrž podle Eskymáků Sila se jeví také „slunným jasem, mořským klidem anebo malými, nevinně si hrajícími dětmi, které ničemu nerozumějí. Nikdo Sily neviděl, jeho bydlíště je tak tajemné, že stejnou dobou jest u nás i nekonečně daleko od nás.“ Tedy všudypřítomnost jeho eskymáckým myslím není nemožná, jakkoli naturalismus usoudí o ostatních mytických názorech Eskymáků, jejichž bytí a život svědčí nejen o úžasné tělesné přizpůsobivosti člověka k nejnepříznivějším přírodním podmínkám, zde doslovně v ledě a v noci, nýbrž také o jeho převládající duševné i mravní síle v tomto prostředí. Rasmussen vzhledem k tomu všemu právem uzavírá: „Příroda jest veliká, člověk jest větší!“

★

nn. — Z kázání arcibiskupa Jenštejna.

V rkpe. univ. knihovny v Bratislavě č. 777 jest celá řada kázání Jenštejnových. Tyto promluvy přednesené v Praze nebo v Roudnici mají značnou historickou cenu, obeznamujíce nás s Jenštejnem po stránce až dosud neprozkoumané, totiž jako s duchovním řečníkem. Poznáváme z nich Jenštejna jako horlivého reformátora i jako neohroženého bojovníka za svobodu církve. Kázání jsou trojí: Řeči příležitostné, sváteční a ke kněžství. První skupina obsahuje: Pohřební řeč při exekucích Karla IV. (Vyd. Emler, FRB, III, 423—432) na fol. 242 a—248 a. De nativitate Domini, fol. 248 b—252 b. De translacione S. Wenceslai, fol. 252 b—258 b. Druhá skupina nese nadpis: „Incipiunt sermones eiusdem archiepiscopi ad clerum secundum morem antiquum facti in ecclesia Pragensi“ (fol. 258 b). Pořad: I. vánoční kázání, fol. 258 b—262 a. II. vánoční přednesené v Roudnici, fol. 262 a—267 a. Na B. Tělo v Roudnici (v klášteře), fol. 268 a—270 a. Totéž v Praze u sv. Víta, fol. 270 a—274 a. O Navštívení P. Marie v Roudnici, fol. 274 a—276 a. O Nanebevzetí, v Praze v klášteře křižovníckém, fol. 276 b—278 a. Totéž v Praze, u sv. Víta, fol. 278 a—281 b. Totéž v Roudnici, fol. 281 b—285. De persecucione, fol. 284 b—286 a. De officio pastoris, 286 a—287 a. Třetí část obsahuje čtyři homilie, fol. 287 a—297 b. Poslední promluvou je kázání na den P. Marie Sněžné.

Je známo, že Jenštejn byl povahy vznětlivé. To mělo i vliv na jeho kázání, jež na mnohém místě přecházela ve strhující pathos. Z homilií poznáváme Jenštejna i jako nebojácného bojovníka za svobodu církve. Mluví o těchto bolestných věcech zcela otevřeně a někdy zřetelně ukazuje na krále a jeho dvůr. Neohroženost metropolitova působí tím mocněji, srovnáváme-li texty homilií. Tak na př. mariánské kázání v Roudnici (281 b—286 a) je zcela klidnou homilií, naproti tomu však promluva na svátek Nanebevzetí na hradě pražském, tedy pod okny samého krále přednesená nemilosrdně tepe tyrany na trůnech. Při všech těch bojích poznáváme Jenštejna jako vroucího ctitele mariánského utíkajícího se pod ochranu Matky Boží v těžkých hodinách arcipastýřského poslání.

Pathos mluví k nám na několika místech. Tak na př. v kázání na Narození Páně pravil o Spasiteli: „... nudus egressus est de utero Matris sue, qui celi tenet fastigium, inhabitat sordidissimum stabulum, qui virtute precinxit se et induit fortitudinem, pannosis lasciviis suam obduxit, qui in celo et in terra dominatur, alieno presepio reclinatur“, a na základě toho hřímá do duší: „Agite eciam, o vos, divites et avari, non Christi, sed auri et argenti amatores, ydolorum et non Dei cultores...“

Jako reformátor žehrá na kleriky a kněze hledající „non que sursum sunt, sed que super terram. Et hii commutant gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum“ (265 b). S nevolí pozoruje, kterak v prelátských residencích se usazují kněží, kteří „plus metuentes regem, quam legem, plus temporalia, quam eterna, plus tyrannos,

quam iudices.“ Cílem těchto lidí jest hromaditi peníze, a tak působí životem pohoršení. (269 b''). Takoví kněží jsou špatnými strážci svého stáda, starají se jen o své vlastní a časné záležitosti a nikoliv o to, k čemu svým úřadem jsou zavázáni. (290 a''). Jiný stesk živě upomíná na Janovy Regule. Jenštejn totiž mluví o kněžích, kteří „nunc de substantia pauperum et oblacionibus cottidianis mortuorum sua marsupia repleverunt“. (261 b'). Nikterak proto nepřekvapí stesk na kněze sloužící mši sv. nehodně (269 b''). Rozdíl mezi ním a předchůdci Husovými byl však ten, že on tak mluvil k shromážděnému *duchovenstvu* a nikoli k lidu, čímž prozřetelně zamezil veřejné zlehčování kněžstva před forem laickým, a že (jak poznamenáno) byl v době schismatu neohroženým obráncem papežství.

Jako mravokárce podobá se Jenštejn svému vrstevníku, proslulému kazateli Johlnu zderazskému, neboť právě jako Johln bičuje nejen nedostatky v životě kněží a níže postavených laiků, nýbrž i vysokých vrstev pražských, nevyjímaje ani krále a jeho dvůr. Proto Jenštejnova kázání postihl i osud kázání Johlnových. Upadla v zapomenutí, Jenštejna pak na to i připravila o přízeň mocných tohoto světa. Arcibiskup nazývá vlky hltavými ty, kdož opovažují se sahati na majetek Církve nebo duchovenstva. (265 a'). Jako Johln, tak i Jenštejn ostře odsuzují jednání *právníků*, kteří rádi zastupují bohaté a mocné osobnosti, aby se takto mohli snadno obohatiti, ale při tom necítí ani trochu s chudinou, přivádějíce ji na mizinu sofistickým vystupováním u soudu. (261 b'). Tento passus charakterisuje sociální cítění Jenštejna, průkopníka zrušení trestu smrti.

Jenštejnova kázání jsou i důležitým pramenem k poznání tehdejšího církevně-politického života. Narážky tyto můžeme rozdělit na dvě skupiny. První část vztahující se na boj arcibiskupův s králem, druhá na jeho vystoupení proti agitaci stoupenců Klementa VII v zemích českých.

Arcibiskup naznačuje politickou situaci své doby vůbec a své postavení zvláště. Praví bez obalu, že „iam tot imperant Antichristi, tot regnant tyranni“ a proto také „tot inde traditores, tot pseudoprophete, tot falsi fates, tot ypocrite, symoniaci, avari“. Tito lidé nakazili svět, proto dochází i k znesvěcování chrámů, a kněžstvo je v takovém postavení, že veřejní hříšníci a židé těší se větší přízni veřejnosti než ono. On, metropolita, jest obklopen štekajícími psy, jimž nelze nikdy vyhověti. Praví totiž: „Si enim silemus, dicimur timidi, si loquimur, verbosi et garruli, si corripimus, iniuri et tyranni, si expectamus, remissi“. (281 a'). Nad jiné výmluvným dokladem jest pro Jenštejnovo svízelné postavení jeho „Sermo de persecutione“ (284 b' + 287 a'). Arcibiskup úvodem praví, že jest nucen promluvit ku kněžstvu (oslovuje posluchače: „Dilectissimi fratres et filii“) z velmi naléhavé příčiny (ingens necessitas), dále aby dal průchod své bolesti a konečně i proto, aby snad nebyl považován za námezdníka, nýbrž pastýře. Jenštejn vzal si za motto slova: „Kdo chce jíti za mnou, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne“

(Lk. 9, 23). Prohlašuje, že jest ochoten vždy kříž svůj nésti a vším opovrhovati pro Krista, však slova Evangelia neplatila pouze pro něho, nýbrž i pro všechny ostatní. Pozoruje-li pak své okolí, tedy vidí jedny, kteří jdou sice za Pánem, však nezapírají sebe. Jiní naproti tomu se dovedou zapřít i kříž svůj nésti, však nejdou za Kristem. To jsou ti, kteří touží po spáse duše, ale nedovedou se zdržeti hříchu. Jedni totiž rádi mluví o následování Krista, však skutky jejich jsou opačné. Ti, kteří vedou dokonalý život, činívali vše jen pro lidskou chválu. Konečně jsou ti, kteří nesou svůj kříž a z opravdové lásky prokazují bližnímu duchovní i tělesné milosrdenství. Jenštein se na to táže, co soudí posluchači o něm, jak on svůj kříž nese. Na tuto otázku odpovídá dvakrát, a to tak, že tím dokonale charakterisuje veřejné mínění o sobě. V první odpovědi praví, že jedni o něm říkají, že jest dobrý, druhí, že prý svádí lid. V druhé odpovědi vypočítává trojí druh svého posluchačstva. První jsou jeho otevření nepřátelé, druhí ho podezřívají, majíce o jeho spravedlivosti pochyby, třetí jsou jeho přátelé a příznivci. Jenštein při tom prozrazuje, jak ho jeho nepřátelé veřejně snižují, říká: „Scio enim, quam plures nonnisi mala de me undique psallere, me sua satira phastinare per convivia et thabernas“. Arcibiskup osvětluje chování těchto kněží na bajce o ovci a vlkovi. Ovečka prý spatřila vlka a běžela mu hned v ústrety. Ten udivený se jí tázal, kterak může ona jít k němu. Vždyť povahou i způsobem života se od sebe úplně liší! Ovce však ujistila, že ona s ním bude vždy mírně zacházeti a on že se zajisté dle toho k ní zachová. Ona prý je zneprátelelena se svým stádem a prý mu pomůže, aby se mohl jeho ovce sytiti. Vlk ji po těch slovech přijal za svou společnici, ujednal s ní smlouvu, ale když nemohl svou hltavost ani vůči této družce přemoci, tedy — ji sežral . . . Jenštein aplikuje tuto bajku na současné poměry a zároveň i předpovídá, jaké odměny se dostane kněží podobným oné zrádné ovci: „Similiter sic faciunt mali nostri presbiteri apostate, modo enim a iugo sui pastoris fugiunt, gregem derelinquunt et fiunt proditores, ut oves meas maculent et perdant, exquisitis maliciis nocere moliantur, et quod laici, utpote indocti et gnari nequeunt, ipsi sua induccione instruunt, sicque clerus noster per eorum tradicionem miserabiliter lacescit. Sed venient dies, ubi incident in laqueum, quem fecerunt“. Při tom prozrazuje, že tito kněží nejen opustili své stádo, nýbrž i jeho, svého arcipastýře.

(O. p.)

Vědecký a umělecký.

nn. — Z d o p i s ů P. K ř í ž k o v s k é h o.

Mein lieber guter Vetter! Brünn, den 2. Sptbr. 1845.

Sie werden wohl alle sich schon gewundert haben, dass ich so lange nicht schrieb. Die Ursache lag in der Ungewissheit meiner Aufnahme, indem das Capitel erst gestern als den 1. September abgehalten wurde, wo ich endlich die völlige Aufnahme erhielt. Da aber das Noviziat erst dann beginnen wird, wenn ich mit Sack und Pack ins Kloster ziehe, so ist es nun meine angelegentlichste Bitte, dass sobald als möglich, wenn es anders seyn könnte, noch diese Woche Jemand mit der Wäsche und dem Gelde zu mir herkäme, damit ich einmal schon aus dem Elende dieser misslichen Verhältnisse in das ruhige und ordentliche Klosterleben eintreten kann. Auch der Herr Prälat¹⁾ wünscht, dass ich sobald als nur möglich eintrete, und ich darf mir die Gunst dieses hochgestellten Geistlichen, der nach dem Bischof der erste ist, nicht verschmerzen, besonders, da ihm meine Aufnahme viel Schwierigkeiten machte, indem mich einige von den Stiftsmitgliedern wegen Uneheligkeit und der schlechten Augen nicht aufnehmen wollten. Was ich dazu brauche, habe ich schon in dem vorigen Briefe gesagt, nämlich Wäsche und Indelten (?) für das erste Jahr, auch zwei oder drei saubere etwas grössere Handtücher bedarf ich.

Liebster Vetter,²⁾ Sie machten mir in ihrem letzten Briefe den Vorwurf, dass ich auf den letzten Augenblick erst geschrieben habe, dass ich hier so viel Geld schuldig bin, indem ich doch die Ursachen dieses Verschweigens offenherzig gestand. So will ich denn in Kürze die Verhältnisse in vorigen Jahren angeben, dass Sie sehen und es mir glauben, dass ich nicht aus Leichtsinn und Verschwendung, sondern aus Not in die Verschuldung gerieth.

Sie wissen, dass ich in Anfang von der guten Frau Oberinn³⁾ 30 fr. Mze, und dann noch einmal 20 fr. bekam. Hätte ich aber hier gleich in Anfange nicht so viel Bedürfnisse gehabt, wo ich mehr als die Hälfte gleich ausgeben musste, so wäre ich wohl so ziemlich ausgekommen. Aber Ihr könnt Euch nicht denken, wie theuer man hier alles bezahlen muss, so dass viel Geld dazu gehört, um nur die dringendsten Bedürfnisse zu befriedigen. Ich habe Euch ja geschrieben, dass mich die Bücher allein über 20 Gulden Münze kosteten, die wir dann gar nicht brauchen konnten, weil eine andere Ordnung und neue Lehrbücher vorgeschrieben wurden. Dass ich erst im Mai diese elende Stunde erhielt, wo ich nicht bestehen konnte, wüsst Ihr ebenfalls. Im Juli liess ich die Condition wieder fahren, weil

¹⁾ Cyrill Napp.

²⁾ Dle závěru dopisu Jan K., u něhož ve Škrochovicích ztrávil K. dětství.

³⁾ Asi představená kláštera v Opavě, kde K. vyučoval

es mir bei der beständigen Beschäftigung mit den Kindern unmöglich gewesen wäre, gute Prüfungen zu machen, was mir doch bei weitem wichtiger seyn musste, daher wählte ich zwischen zwei Übeln das kleinere. So stand ich also wieder mit leeren Händen da und musste die Güte des Hausherrn in Anspruch nehmen, der mir durch die folgende Zeit auf Kredit Kost und Quartier gab, so dass ich bei ihm fast 5 Monate in ganzen lebte, ohne ihm einen Kreuzer zu zahlen. Im Gegentheil, musste ich mir manchmal Geld ausborgen, wenn ich, wie es denn doch manchmal nicht anders seyn kann, in Verlegenheit kam. Die Wäsche kostet hier auch hübsch viel Geld, wie denn überhaupt jede Kleinigkeit theuer bezahlt werden muss. So glaube ich mich auf Ihren Vorwurf, denn ich wohl fühlte, ziemlich gerechtfertigt zu haben, und ich bitte nochmal herzlich Ihre gute Meinung von mir nicht zu verändern, und ihre bisherige Liebe mir nicht zu entziehen, wenn ich Ihnen und meinen lieben andern Verwandten jetzt so grossen Kummer verursacht habe. Es wird ja bald die Zeit kommen, wo ich mit reichlichen Zinsen vergelten will. Ich habe mit dem Hausherrn gesprochen, dass ich ihm nicht das ganze Geld geben kann. Es war ihm wohl nicht recht, denn er sagte, dass er auch Schulden zahlen müsse und sicher darauf gerechnet habe, alles von mir zu bekommen. Es wird Ihnen aber wohl kaum möglich seyn das ganze Geld aufzutreiben, was mir wohl am liebsten wäre, indem ich doch im Stift nicht ganz ruhig seyn könnte, so lange ich noch etwas schuldig bin, und wie leicht könnte es geschehen, dass Jemand etwas davon erfahren könnte. Wenn es aber durchaus nicht möglich wäre, so muss er sich wohl begnügen, nur meinte er, müsste er es bis höchstens Allerheiligen bekommen.

Meine Einkleidung wird erst am Feste des hl. Michael vor sich gehen, jedoch gilt mir schon die Zeit gleich vom Eintritte an, so dass ich aufs künftige Jahr auf Maria Geburt schon zu Euch kommen kann, wenn nämlich bis dorthin auch meine Wäsche und alles Übrige in Ordnung ist. Mir wäre es lieb, wen der Toni mitkäme. Wer aber nicht vollkommen gesund ist, soll sich nicht auf einen so weiten Weg wagen, damit man nicht unnöthigen Kummer haben müsste.

Den Neplachowitzer Herrn Schullehrer¹⁾ lasse ich grüssen und meinen herzlichen Dank aussprechen, für seinen ersten Unterricht in der Musik, denn eigentlich hat er doch den Grund gelegt zu jener Stufe, auf die ich noch aufsteigen kann. Schon nennen Zeitungsblätter²⁾ meinen Namen mit Auszeichnung und ermuntern mich, auf der Bahn vorzuschreiten, wo ich noch einmal etwas grosses leisten kann. Vielleicht habt ihr davon gehört, weil dieselbe Zeitung, wo ich schon dreimal genannt wurde, auch in Schlesien gehalten wird. — Ich esse jetzt schon im Kloster zu Mittag und Abends.

So weit also von meinen Angelegenheiten, die ich nur bald in Ordnung wünschen möchte. Gestern hat mir der Schneider Maas

¹⁾ Al. Urbánek.

²⁾ Moravia 1845. Viz Eichler, P. Křížkovský, 4—5.

genommen auf einen Habit samt Talar mantel. Herzliche Grüße an meine liebe Mutter, an meine Muhme Thereze und alle Bekannten und Verwandten, sowohl die Kreuzendorfer, als auch Schkrochowitzer und Lodnitzer. Die Ernte ist hier auch sehr ungünstig. (Další nečitelno.) Montag Abends erwarte ich sicher Jemanden. Schliesslich, mein liebster Vetter Hans, grüsse ich Sie innig und bleibe ewig
Ihr dankschuldiger Karl.

(Z listu k matce, dat. 1. září, 1856) . . . Ohne Zweifel werdet Ihr mich jetzt erwartet haben, und da kommt anstatt meiner ein Brief, der Euch meldet, dass der Pater Paul anstatt nach Schlesien, nach Salzburg gereiset ist. Nun, wie ist denn das gekommen? Höret mich also! Am 7ten, 8ten u. 9ten September wird in Salzburg der hundertjährige Geburtstag des berühmten Musikmeisters Mozart, von welchem der Vetter Johann doch etwas wissen wird, gefeiert. Zu diesem Feste kommen die Musiker von weit und breit zusammen, und werden dort in der Kirche und im Saale, wie auch in Gottes freier Natur grossartige Musiken aufführen. Man hört schon von etwa 600 Sängern allein, die Instrumentalisten nicht gezählt. Dass hier etwas ungewöhnliches zu sehen und zu hören seyn wird, könnt Ihr Euch denken.

Doch die Musik allein hätte mich nicht bewogen diese Reise anzutreten, wenn die herrlichen Gegenden um Salzburg herum nicht von allen Reisenden so sehr gepriesen würden, und jeder, der einmal dort war, behauptet, kein Mensch solle, wenn es ihm möglich ist, die Gelegenheit nicht versäumen. Aber woher das Geld auf die Reise? Hundert Gulden C. M. werden kaum hinreichen. Ich hätte aus eigenen Mitteln kaum die Reise zu Euch bestreiten können, doch Ihr könnt es schon denken, dass da wohl wieder mein guter Prälat Rath schaffen muss. Er zahlt mir das Reisegeld. Er war es auch, der mich dazu angeeifert hat. Es wäre also unartig und nicht klug von mir gewesen, wenn ich ein solches Anerbieten zurückgewiesen hätte. Eine solche Gelegenheit ergibt sich nicht alle Tage. Zudem spekulierte ich so: Fährst du nur nach Schlesien, so gibt dir der Prälat nicht mehr als 10 oder 12 fr., und nach Salzburg kostet es ihn schon mehr.

Zudem habe ich mir zugleich die Erlaubniss ausbedungen, dass ich sobald es geschehen kann, also noch im Verlaufe dieses Jahres Euch einen Besuch, wenn auch nur auf einige Tage abstatte . . .

(Z listu příbuzným, 26. října 1856) . . . Es wurde mir nämlich eine Kränkung von mehreren ehemaligen Fundatisten, denen ich gutes gethan, und die nur durch meine Verwendung studieren konnten, angethan, und zwar auf eine Weise, die den Undank der Menschen so recht auffallend beweist. Für alle meine Mühe und Sorge wollte ich nichts anderes, als dass sie dafür an Sonn- und Feiertagen in unserer Kirche bei dem Hochamte mitwirken, was doch gewiss eine sehr billige und gerechte Forderung ist! Für das, was sie bei mir erlernt haben, sollten sie auch etwas dafür leisten. Aber die Burschen wurden leichtsinnig und vernachlässigten das Chor auffallend. Nach-

dem ich sie deshalb getadelt, wurden sie grob und streuten allerlei ehrenrührerische Reden gegen mich aus, was mir zwar durchaus nicht schadete, wenigstens nicht bei braven und vernünftigen Leuten — aber mich doch im ersten Augenblicke bitter kränkten.

(Sestře. Bez data.) Nach der Fronleichnam fahre ich nach Karlsbad¹⁾ um Heilung oder wenigstens Linderung meiner Unterleibschmerzen zu suchen, und wenn Gott wil, auch zu finden. Seit Weihnachten plagen mich die Kolikschmerzen und so eben war ich in Brünn 3 Wochen krank. Wie lange ich noch in Olmütz verbleibe, ist noch ganz ubestimmt; meine schwachen Augen versagen mir den Dienst und so dürfte meiner Wirksamkeit in Olmütz ein unfreiwilliges Ziel gesetzt sein. Beiliegend in die Haushaltung 20 fr. ö. W.

(Sestře. Bez data.) . . . Bei mir im Hause²⁾ könntest du nicht sein und bei fremden Leuten wäre Dir auch bange . . . Mein Wunsch wäre freilich, wenn wir beisammen sein könnten, aber in der jetzigen Zeit ist der Bestand der Klöster so ungewiss,³⁾ das wir jeden Augenblick aufgehoben oder davon gejagt werden können . . .

m. — Jazykové reformy v Turecku.

Z novinových zpráv je známo, že turecký diktátor Kemala, proslulý již svými radikálními reformami celého života tureckého, zavedl také latinské písmo. Méně se však u nás ví, že zároveň s novým písmem chce jeho vláda vytvořiti vlastně také nový turecký jazyk. Jak se to děje a s jakými výsledky, o tom podává zajímavé zprávy polský novinář J. Radzimiński v řadě článků, kde vylichuje své poznatky z nedávné návštěvy Turecka a ze styků s tureckými novináři a spisovateli. (Kurjer Poranny 1935, 28/7 a d.)

Všechny turecké noviny, ano i ty, které jsou v Turecku vydávány jazykem francouzským, jsou povinny přinášeti v každém čísle určité množství přesně očíslovaných tureckých slov. Jsou to vesměs nové výrazy, vytvořené nebo vynalezené zvláštní komisí, zvanou Společnost k probádání jazyka tureckého (Türk Dili Tetkik Cemiyetti). Noviny je musí pravidelně otiskovat, aby se jim čtenáři učili nazpamět; kromě toho přinášejí i celé články, které jsou složeny ze samých nových slov. V každé redakci a v každém vydavatelském závodě mají zvláštního korektora, který se slovníkem v ruce opravuje všechny články, depeše, povídky, romány i básně, přizpůsobuje je nově tvořenému jazyku.

¹⁾ V r. 1877.

²⁾ Dle toho psán byl dopis v Olomouci asi sestře Josefě, se kterou si tehdy K. dopisoval. Viz Eichler, 80.

³⁾ Narážka na vládní pokusy o „kulturní boj“ v Rakousku (min. Stremayr, Giskra atd.); právě návrh zákona o klášterech, říšskou radou i panskou sněmovnou usnesený, však ani vládou k císařskému schválení nepředložen (1874). (Pozn. red.).

Tak dopadly na nešťastné čtenáře novin a knih a vůbec na lidi, kteří umějí čísti, najednou dvě těžké rány: nová abeceda a množství nových slov. Se čtením latinského písma v novinách se veřejnost smířila poměrně brzy a klidně, ale hůře je s psaním. Polský novinář tvrdí, že latinským písmem píší se jen listy určené úřadům a státním ústavům. Když byl návštěvou v redakcích tureckých deníků, viděl, že všichni novináři píší starým písmem. Když se ptal po příčině, dostal odpověď, že arabskou abecedou píše se — rychleji. V redakci tureckého deníku musí tedy býti kromě korektora, jenž dbá o nová slova, ještě zvláštní „překladatel“, jenž má na starosti správné převádění z písma arabského na latinské.

Proč vlastně zavádí dnešní vláda takové změny v tureckém jazyku, jímž se mluvilo a psalo celá staletí? Podle projevu zmíněné státní komise byla jazyková reforma nutná proto, aby turecká řeč byla očištěna od slov arabských a perských a dále, aby zmizel rozdíl mezi řečí a slovem psaným. Neboť dříve mluvilo prý se sice turecky, ale psalo se jakousi smíšeninou slov tureckých, perských a arabských. „Jazyková reforma je k tomu, aby Turek z Konya mohl rozuměti Turkovi ze Samarkandu,“ prohlásil zase sám ministr vnitra.

Jako všechny ostatní, tak i tuto reformu začala Kemalova vláda až příliš radikálně a překotně. Nová slova, kterých mirno několik odborníků nikdo nezná, jsou vyráběna podle zásad, jichž ani vzdělaní literáti nedovedou vysledovat. Tak vzniká veliký rozdíl mezi běžnou mluvou a uměle tvořeným spisovným jazykem — tedy zase to, čemu měla reforma vlastně zabránit. Viditelným důsledkem toho jest, že od vydání jazykových nařízení velmi vzrostl náklad francouzsky psaných tureckých časopisů, poněvadž mnoho rozených Turků prostě nerozumí v tureckých novinách článkům psaným s použitím nových slov.

Nejméně obtíží působí reformy školním dětem, které se začaly učit hned latinskému písmu a píší jím stejně pěkně jako děti na západě. Toto nové pokolení uvede teprve do života nové písmo a snad i nový jazyk.

Také pro ostatní reformy Kemalovy nejtěžší zkouškou bude — čas a zkušenost. Turecko je zemí nepravděpodobností a záhad evropskému duchu nedostupných — je tam možno mnoho věcí, které by se jinde zdály šílenstvím a fikcí. Tak zvláště není dosud rozřešen problém laicisace státu. Náboženství mohamedánské, projevující se v politické koncepci panislamismu, bylo dříve jediným pojítkem Turecka, kterému dnes byl dán zevnější štít atheistický. Obyvatelstvo samo není ovšem náboženské, ale spíše pověřené — a takovým zůstalo, i když stát přetřhl spojení s náboženským kultem a tradicí. Rodiny nejvyšších úředníků, zevně atheistické, přesně dosud zachovávají těžké posty „ramsanu“, k nemocnému dítěti volají zažehnávače a pod.

Člověk v minulosti a přítomnosti.

Nynější rasové (nikoli podle rasa, nýbrž podle rasy jmenované) bláznění v Německu káže upozorniti i neodborné obecnstvo na hlavní poznatky, k nimž dosud dospěla vědecká anthropologie, určitěji řečeno s o m a t o l o g i e.

O člověku v dějinách mluví se v různém smyslu, obyčejně v tom, že tehdy a tehdy vystoupil ten a ten národ na světovém dějišti, tedy celkem asi od té doby, o níž nás zpravují památky písemné, založené třeba na pramenech vědecky jistých, ale třeba také jen na pověstech. Archeologie však pojímá dějiny člověka hlouběji, stopující je dále nazad než vlastní dějepis v řečeném smyslu, a to podle památek dobytých bádáním geologickým, vykopávkami, zkoumáním jeskynním atd.

Hlavním výsledkem tohoto bádání jest nyní zobecněný názor o monofyletickém původu a rozvoji lidského těla. Když totiž r. 1856 u Düsseldorfu objeveny částky lidské kostry poukazující na typ člověka zcela různý od nynějšího (t. j. homo neanderthalensis), zdály se tím doloženy domněnky i báje o více druhově různých praotcích člověka (polyfyletismus), a ti hledání, neposlze v tom či onom druhu opic, z nichž nejděle tou ctí obdařován šimpans. Podle toho přisouzena část lebky, již Dubois r. 1891/2 našel na Javě, bytosti nazvané pithecanthropus erectus (op-člověk vzpřímený). Nyní se ví, že oba někdejší majetníci těchto kostí měli docela lidské bratry a sestry v Eurasii, po př. v Číně (nálezy jižně Pekingu od r. 1927, r. 1929 sinanthropus pekinensis); pithecanthropus podle toho již také přejmenován na javanthropa. Spousty tiskovin namířených odsud proti biblické zprávě o jednotě lidského pokolení jsou tím odsouzeny, kam od začátku patřily.

Ze zbytků kostr neb i z koster celých možno nyní sestrojiti obrazy a vzorky, ovšem zas jen koster, nikoliv lidí, jak vypadali. Srovnáváním se ukazuje, že i lidské tělo se časem měnilo, jmenovitě hlava, kde se lebka víc a více klenula, obličej proti části mozkové menší a p. Snad jest onen javanthropus (bývalý pithecanthropus) nejstarší dosud známý útvar lidské hlavy?

Kdy tedy stvořen prvý člověk? Nyní se pokládá za jisto, že v době terciární ho ještě nebylo. Ze začátku diluvia nemáme též dokladů, teprve z druhé jeho třetiny. Ledová spousta zničila všechen život, kam sahala; život lidský i život mnohých jeho zvířecích průvodců potřeboval tepla.

Ale kolik roků je tomu od té doby, tážeme se každý zvědavě a zvědavě. Odvážní theoretikové i na to si troufají odpověděti, ale již proto, že se jejich údaje o desítky, ba stovky tisíc rozcházejí, nemožno spolehnouti na žádný, při čemž už netřeba zvlášť podotýkati, že číslice, které uváděny na základě zprávy biblické, byly počítány mylně a jsou bezcenné. Má se za to, že asi 40.000 let by stačilo, vysvětliti dějiny člověka od jeho stvoření dodnes.

Kde jest asi pravlast člověka? Většina badatelů ji shledává v území e u f r a t s k é m, někteří na vysočině středoasijské. Co ještě nedávno se zdálo nevývratnou námitkou, která se mohlo lidské pokolení odtud rozšířiti po celé zeměkouli, zvláště do Ameriky, nepadá dnes na váhu. —

Jest beze sporu i v plemenném šílení Němců třetí říše jakási důslednost: nacionalismus ten nemůže křesťanství potřebovati, proto se uchyluje k pohanství, ponechávaje si ovšem rád, co mu křesťanství dalo. Jen že takové novopohanství není bohužel jen u Němců!

*

hd. — H v ě z d n á o b l o h a v z á ř í 1935.

Na začátku měsíce září večerní obloha obléká už na sebe, abychom tak řekli, podzimní háv. Inu ovšem: Vždyť dne 24. září slunce vstoupí ze znamení Panny do znamení Váha, a tím okamžikem nastává na severní polokouli podzim. Na jižní polokouli nastává ovšem zase jaro. Slunce sestupuje v září ze severní, nadrovníkové části ekliptiky dolů, směrem k rovníku, ježž dne 24. září protíná. Nastává u nás podzimní rovnodennost, a začátek podzimu.

Značka letní oblohy, velký hvězdný trojúhelník: Véga-Deneb-Attair, prochází okolo 9. hodiny večerní na 1. září zrovna poledníkem. Véga jest při tom už na straně západní, Deneb ještě na straně východní od poledníka. Pod nimi, směrem ku obzoru, jest Attair v Orlovi. Když sobě spojíme přímou čarou Végu s Attairem, a prodloužíme tuto spojku o celou její délku ještě dále dolů ku obzoru, dospějeme do oblasti souhvězdí Kozoroha. Toto souhvězdí jest celkem nenápadné, skládá se ze samých drobných hvězdiček. Ale přece bystré oko postřehne asi uprostřed mezi Attairem a mezi obzorem hlouček drobných, jiskrných hvězdiček, které jistě padnou do oka. To jest horní a západní část souhvězdí Kozoroha. Ostatní hvězdičky Kozorohovy jsou rozptýleny směrem jižním a východním.

Když pak spojíme přímou čarou Deneba v Labuti s Attairem, a prodloužíme tuto spojku zase o její délku dolů, směrem ku obzoru, dospějeme do oblasti souhvězdí Střelce. Toto souhvězdí jest ještě méně nápadné nežli souhvězdí Kozoroha. Ale najdeme je snadno, když sobě uvědomíme, že leží uprostřed mezi ohnivě červeným Antáresem ve Štíru na západě, a mezi Kozorohem na východě. Všechna tato souhvězdí, totiž Štír, Střelec, Kozoroh, a dále k východu s Kozorohem sousedící Vodnář, v němž zrovna září bledý Saturn, jsou velmi nízko nad obzorem. Proto jejich hvězdičky nepokojně se třpytí v parách nad obzorem. Místo ohnivě červeného Antáresa ve Štírovi, jenž se blíží ku svému západu, vynořuje se na východní obloze pod Vodnářem a pod Saturnem bílý Fomalhaut, hvězda první velikosti v souhvězdí Jižní Ryby. Fomalhaut jest ovšem ještě nížeji nad obzorem nežli Antáres.

Brzy po 1. září objeví se z večera na východní obloze už sou-

hvězdí Býka, z jehož částí se nejdříve vyhoupnou nad obzor líbezná Kuřátka-Plejády, jejichž objevení se nám ohlašuje příchod podzimu, a jejichž krásu velebil již svatopisec Starého Zákona a Homér ve svých velebásních.

Souhvězdí, která krásila letní oblohu, blíží se ku západu. Jest to ku př. Bootes-Volař s červeno-žlutým Arkturem, vedle něho Severní koruna s líbeznou Gemmou, mezi Korunou a Végou veliké souhvězdí Herkules, a pod ním veliké souhvězdí Hadonoše s Hadem. Když spojíme Deneba v Labuti přímou čarou s Attairem v Orlovi, uvidíme v malé vzdálenosti nad Attairem několik malých, ale jasných hvězdiček, položených v rovné čáře na pravé, západní straně této spojky mezi Denebem a Attairem. Tyto hvězdičky tvoří malé, ale výrazné a zřetelné souhvězdí Šípu. V téže vzdálenosti nad Attairem, ale poněkud dále k východu, a už za tou spojkou mezi Denebem a Attairem, jest malé, ale nápadné souhvězdíčko, mající podobu číslice 9, napsané hranatými přímkami neumělou rukou. Jest to souhvězdí Delfina, které pěkně vynikne, podíváme-li se na ně dalekohledem, rovněž jako i souhvězdíčko Šípu.

Nad Végou, směrem ku polárce, jest čtyřhraná hlava Drakova, jehož dlouhé tělo se vine velkým obloukem mezi Velkým a Malým Vozem. Na severo-východ od Deneba září povědomé a veliké souhvězdí Kassiopeja, v podobě dvojitého německého W. V prostoru mezi polárkou a Denebem a Kassiopejou jest souhvězdí Keféus, honosící se sice jenom malými hvězdičkami, které však tvoří obrázek domečku, jak jej kreslí malí školáckové šesti čarami, totiž čtverec a nad ním trojúhelníček jako stříšku. Kalenice tohoto domečku jest obrácena ku polárce.

V prostoru pod Denebem, Keféusem a Kassiopejou jest velké souhvězdí básnického oře Pegase, mající podobu velkého čtverce, proto také se nazývá Nebeský stůl. Vrchol levá, východní hvězda tohoto velkého čtverce nepatří vlastně do souhvězdí Pegasa, nýbrž do souhvězdí Andromedy, jejíž tři nápadné, jasné hvězdy tvoří mírný, ale dlouhý oblouk, táhnoucí se k východu a směřující do souhvězdí Perséa, a dále ještě do souhvězdí Vozky-Auriga, v němž září jasná a třepetavá Kapella-Kozička na severo-východní obloze. Pod Andromedou jsou dvě malá, ale výrazná a nápadná souhvězdíčka: totiž pod nejvýchodnější hvězdou Andromedy jest souhvězdí Trojúhelníka, nesoucí toto jméno plným právem, jsouc sestaveno ze tří hvězdiček. A poněkud nížeji jest výraznější souhvězdí Berana neboli Skopce. Nejjasnější z jeho tří hvězd rovná se asi hvězdám Velkého Vozu, a celé souhvězdíčko Berana vypadá asi tak, jako bychom ohnutým ukazovákem levé ruky ukazovali dolu k zemi. Pod Beranem a pod Pegasem rozprostírá se dlouhé souhvězdí Ryb, složené ze samých drobných hvězdiček. Pod souhvězdím Ryb jest pak ještě souhvězdí Velryby, rovněž málo významné a nenápadné. Nad prostřední hvězdou Andromedy postřehne bystré oko něco jako malý šedý mráček. Kukátko nám ukáže lépe a zřetelněji, že jest

to slavná mlhovina v Andromedě, která jest vzorem a představitelem mlhavin spirálovitých.

Z oběžnic jest sice Merkur na večerní západní obloze dosti vzdálen od slunce, něco přes 26 stupňů, ale pro svou příliš jižní polohu zapadá brzy po slunci, tak že by bylo marno hledati jej ve světlém soumraku. — Venuše-Krasopán rozloučila se s námi na večerní obloze dne 10. srpna, vstoupila do prostoru mezi sluncem a naší zemí, přiblížila se k nám až na 42·5 milionu km, jest nám tedy hodně blízko, ale bohužel neviditelná, poněvadž k nám obrací svou neozářenou stranu. Dne 8. září jest v dolní konjunkci se sluncem, prochází tedy zrovna mezi sluncem a zemí. Při tom se přestěhuje z levé východní strany slunce na jako pravou, západní stranu, takže okolo 20. září už se objeví ráno před východem slunce na východní obloze. Na konci září bude už vycházeti více nežli 2 hodiny před sluncem. Z večernice stala se Venuše jitřenkou neboli dennicí.

Červený Mars opustil Spíku v Panně, ve dnech 27.-28. srpna dohonil Jupitera, pod nímž procházel, ale i Jupitera opustil a spěchá dále. V posledních dnech měsíce září bude procházeti přímo nad Antáresem ve Štíru, jemuž se jasností a barvou asi vyrovná. Doporučuje se milovníkům nebeské krásy, aby sobě na konci září povšimnuli po západu slunce těchto dvou sice různorodých, ale červenou barvou stejných těles nebeských. Bude-li v tu dobu vzduch čistý a obloha jasná, doporučuje se vřele podívati se kukátkem na tyto dva nebeské poutníky. Antáres bude se jiskřit a nepokojně třepetat, kdežto Mars bude zářit klidným červeným světlem.

Jupiter putuje vždycky ještě v souhvězdí Váh. Po západu slunce lze jej ještě asi hodinu spatřiti na západní obloze.

Saturn byl 31. srpna v oposici se sluncem, vycházel tedy při západu slunce, putuje v souhvězdí Vodnáře pod souhvězdím Pegasa. Září na obloze po celou noc, na konci měsíce září zapadá asi okolo 3. hodiny ráno.

Pěkný pohled poskytuje ve dnech 24., 25. a 26. srpek ubývajícího měsíčka, když na východní obloze před východem slunce prochází mezi bílou, jasnou Venuší, a mezi bílým Regulusem ve Velkém Lvovi. Když už se díváme na konci měsíce září ráno po Venuši, můžeme sobě všimnouti i zvířetníkového světla, jehož světlý kužel se rýsuje na podzim ráno v těch místech, kde slunce má vyjít, a na jaro zase večer na západní obloze po západu slunce v těch místech, kde slunce zapadlo. Jest to zjev zajímavý, ale posud nevysvětlený.

Slunce vstupuje dne 24. září po půlnoci ze znamení Panny do znamení Váh. Při tom přetíná nebeský rovník, sestupuje ze severní poloviny ekliptiky do poloviny jižní. Nastává podzimní rovnodennost, a začátek podzimu.

Vychovatelský.

Arcibiskupské gymnasium v Kroměříži

letos vydalo svou jubilejní zprávu. 80etou výroční památku slaví letos vlastně jeho seminář (konvikt), podle vůle církevní zamýšlený olomouckou kapitolou již r. 1847, ale zřízený až r. 1854. Říkalo se mu „pacholecký seminář“, a podle toho uličníci seminaristům nadávali pacholků nebo podle černé kleriky (s červeným cingulem jako v olomouckém alumnátě) také kavoňů. Vedení svěčeno světským kněží, kteří se jmenovali prefekty (studiorum nebo studiosorum), mimo obyčej svěřovati takové ústavy řeholníkům. Arcibiskup Fürstenberg (zvolený 1853) takových v diecesi tolik neměl a snad jich ani nechtěl. Dozor po třídách měli t. z. dohlížitelé z nejvyšších tříd, kteří jak ve studovnách tak v ložnicích měli místa jako jejich svěřenci. (V alumnátech se jim říká prefekti.)

Ústav byl podle chovanců český, první ředitel Fr. Dvořák byl Čech, ale jelikož chovanci chodili na německé veřejné gymnasium, bylo nutno pěstovati co nejvíce němčinu. Když veřejné gymnasium přebytných (přes 50) žáků do prvních tříd přijímati nesmělo, zřízeno r. 1858 v semináři soukromé studium, které se rozšiřovalo i na vyšší třídy.

Gymnasium rakouské se v těch letech, jak známo, znova upravovalo. Konkordát z r. 1855 biskupům dovoľoval přijímati do bohosloví a pak světití čekatele i bez maturity, a tak se dalo i s odchovanci kroměřížského semináře. Ale pro obojí stranu výhodnější bylo, když r. 1870 seminaristé 8. třídu, 1874 i 7. po předběžné přijímací zkoušce studovali na gymnasiu státním, tehdy již jen z části vedeném piaristy.

Seminární prefekti (my jsme jich netitulovali ani prefekty ani profesory a když jeden z Příbora přišel ve škole oslovil tuším J. Šebestíka: pane professore, byla to sensace, již se Š. jen usmál, jež ale zapadla) byli pak v těch letech posíláni na odborné studium do Prahy, tak že v 70tém desetiletí, o němž mohu psáti ze své zkušenosti, byli tu approbovaní 2 historikové (T. Kouřil a Fr. Hrbáček), 2 matematikové (L. Holain a Ig. Bečák) a 1 přírodopisec (Jos. Bena), z nich 2 doktoři fil. a též doktor theol. J. Husička. Divné bylo, že tu tehdy a ještě delší dobu potom nebyl žádný approbovaný klasický filolog, ačkoli tuším tři (J. Láska, J. Šebestík a Fr. Schindler) předmět ten v Praze studovali, a L. i Sch. v těch letech také zkoušku podnikli. Říkalo se tehdy, že jim nepřeje kapriciosní prof. Kvíčala — na rozdíl od proff. Emlera a Studničky. Schindlerovy práci vytýkal „kuchyňskou latinu“ (známá hříčka: Kirchenlatein — Küchenlatein). Nazapomínejme, že to byli kněží, kteří tedy měli přes 24 let, vystudovali 4 leta bohosloví se vším pobočným vzděláním, kteří tedy jistě víc rozuměli nežli jiní kandidáti pro-

fesury. Možná, že knězi, který denně tolik latiny čte, ovšem latiny pozdní, neciceronské, vklouzl do práce nějaký ten barbarismus, ale tak zlé, jak usoudil Kvíčala, to sotva bylo.

S ostrým větrem vládním a ustaváckým proti soukromým ústavům toho druhu bylo zakladateli bojovati zvláště v té době vyrazějících choutek kulturobojovných, jimž byl nepřijemný jak konkordát, tak státoprávní směr Fürstenbergův, který k ministerské pohružce, že jeho světcům bez státního gymnasiálního vysvědčení nedá titul *mensae*, hrdě odpověděl: „Nun, so geb' ich ihnen einen!“ Ale budme spravedliví! Jsou státní školy dobré i špatné, jsou soukromé školy dobré i špatné. Ale náprava špatných vždycky snáze nadejde pod dozorem širším, odborným, nežli pod soukromým, neorganizovaným. Tomu přesvědčení se asi neuzavřel ani arcibiskup, a studium v semináři přizpůsobeno státnímu.

My jsme ostří boje zakusili r. 1881. V druhém semestru čili běhu se nám seminárním abiturientům, tedy krátce před maturou, oznámilo, že jelikož jsme 5. a 6. třídu studovali soukromě, musíme nyní složit také zkoušku z přírodopisu. Nic nepomohlo, že jsme složili příjmácí zkoušku do 7. třídy státního gymnasia a tedy bez výhrady se stali žáky toho ústavu. Byrokratický ten — ne již šiml, ale osel v Brně či ve Vídni jistě nepromyslel, jak krutě a zbytečně potýrá několik beztak udřených hochů: příprava na maturu, běžné, nikoli nejsnadnější studium 8. třídy (Tacitus, Horatius, Sofokles, nový předmět: říšská statistika), nad to nejistota, rozhodne-li výsledek této zkoušky také o výsledku maturity! Byli jsme skoro zoufalí: v několika týdnech zopakovati, t. j. nadřít látku probranou přede dvěma lety za dva roky ve 2 hodinách týdně a již poctivě zapomenutou (minerologii, botaniku a zoologii), a to z knih dost obširných, jichž jsme ostatně už ani neměli a po chvílkách museli vypůjčovati od sextánů a kvintánů. Na štěstí prof. přírodopisu na státním gymnasiu H. Struschka uznal asi hloupost onoho úkazu a v souhlase s ředitelem, jímž byl před rokem nastoupilý vzácný učitel klas. filologie a vychovatel Filip Klimscha, nám zkoušku jak mohl usnadnil. (Poslední řed. z piaristů Ath. Mayer byl odstoupil do výslužby, Klimscha zemřel nedlouho potom, stav se zemským školdozorcem ve Slezsku.) Prof. Str. vypsal nám na lístky řadu otázek a podle nich „zkoušel“, t. j. odřikal si odpovědi za nás většinou sám; sic bychom byli všichni propadli.

Odchod prof. Dra Beny ze semináře do Kalksburgu za ředitele tamního jezuitského soukromého ústavu s gymnasiem hlavně pro šlechtice uváděl tehdy v souvislost s tímto bojem, aby totiž ústav měl státně aprobovaného ředitele. To při toliké šlechtické protekci vůči vládě!

Seminaristé byli na upadajícím státním gymnasiu vítáni, pokud počet jeho žáků právě ve dvou nejvyšších třídách rozmnožovali. Jinak u některých profesorů nebylo lze nepozorovati jakési nechuti k nám, jednak snad z žácnosti z našeho prospěchu, aspoň v naší

třídě, ač ovšem i v ní byli seminaristé dosti slabí, jednak snad z německého liberalismu.

Z piaristů přestálý a chorobně popudlivý řečník, tehdy pověstný postrach studentů P. Fabian Mathia nám nebyl tuze nakloněn, snad to bylo také jeho nemocí, již za krátko po odchodu z profesury podlehl. Na abiturientském albu chtěli jsme (kromě židů a pod.) mítí také podobku tohoto svého třídního; vedle ředitelovy a nového řečníka supl. prof. Mayera; ale tento se opřel, že s nebožtíkem tam nebude, i zůstali jen oni dva. — Z piaristů nás dále v 7. tř. učil fysice P. Wessely, dobrý stařec, ctitel přírody, který však si už těžko zvykal na novou, více matematickou učebnici fysiky od kteréhosi univ. prof. z Černovic, proti staré Schabusově. I on r. 1880 odešel. — Náboženství nás v obou třídách učil piarista P. Schmidt, co do vyučování vzor, jaký býti nemá, také postrach studentů. Doslovně jen odříkal, co bylo v knize, ani slova více, a tak to také žádal, ale (v 7. tř.) jen podle jednoho z vydání morálky Martinovy, které v obchodě již dávno nebylo a kterého jsme v semináři měli tuším 2 výtisky, ovšem otrhané. Vše u něho bylo stereotypní a někomu imponovalo. Jednou za rok jsme se v jeho hodině morálky směli také zasmáti, jelikož on se usmál, totiž při zmínce a posunku o „Putzsucht“. Když studentům ohlašoval sv. přijímání, tuším 3krát za rok, vždy končil, že mají k němu přistoupiti mit unbewaffnetem Auge. (Jmenovaný řed. Klimscha netrpěl u žáků skřipce, a takto i supl. prof. Hoppe, švihák a trochu tajrlík, byl pojednou nucen do školy choditi s brejlemi.) — Ze světských proff. nejležeřnější byl pozd. řed. Stöckl (děj. a němč.). Písemné práce z němčiny neměly býti delší než asi 2½ strany, a neměly mítí citátů, což jsem já nevěda o tom napoprvé odstonal. Až v maturitní práci jsem do toho zlovyku zas upadl, což St. veřejně vytknul, ale jen zastřeně; kdyby si předseda Dr. Drbal z Jihlavy byl snad dal úlohu předložiti, byl by tam našel také citát ze své psychologie, ovšem beze jména, ale proti tomu by ani St. nebyl mohl nic namítnouti, ačkoli říkal, že má mächtige Freunde (byl v rodině hr. Dubských vychovatelem, rodem byl odkudsi z Rakous či z jiné alpské země). Nám seminaristům nebyl nakloněn. — Češtině, která dotud se tam probírala jako závazné předměty po třídách, ne po odděleních, učil nás matematik Dr. Fr. Nábělek, žák Šemberův ve Vídni, jehož nedůvěru v Rukopisy sotva sdílel, naopak jeho kollárovské etymologie rád opakoval (na př. Kahlenberg prý = Chlumberg).

Celkem jsme se na tomto ústavě naučili v á ž i t i si (kromě jmenovaného ředitele) v i c e svých bývalých učitelů seminárních. Studující hoch málokdy učitele po zásluze ocení. Že poměr náš k těmto učitelům nebyl tak srdečný, jak zasloužili, bylo kromě této studentské nedůvěry k přísnějším učitelům v poměrech domácích, jak se utvářely od příchodu ředitele Vil. Blažka (1876) z olomouckého alumnátu, kde byl spirituálem, tedy představeným snad všech pre-

fektů seminárních. Nám hochům sotva rozuměl, nejen jako Němec, ale ani jako vychovatel vůbec. Nerád bych porušil povinnou pletu k jeho dobrým vlastnostem, ale nemohu zatajiti svého přesvědčení, že se málo hodil za ředitele p a c h o l e c k é h o semináře a gymnasia, jehož pokrok žádal jiných znalostí, než je mohl míti B. Wem Gott gibt ein Amt, dem gibt er auch Verstand, chybná zásada na chybném předpokladě „Gott“!

Po stránce národnosti byl B. krajně zaujatý, ač nevím, zdali ze známého předsudku, že češství jest cosi jako liberální panslavismus či z pouhého němčourství. Nevím opravdu, uměl-li běžně česky, ale pocítil jsem nejednou, že mu není po chuti, co z českého vědomí jednotlivci sami nebo společně si zařizují (četbu, zpěv atd.). Potlačoval to více nepřímou nežli přímými zákazy nebo zřejmým prohlášením, co vlastně chce či nechce.

Ústav sám byl od začátku u t r a k v i s t i c k ý, t. j. v z a č á t c í c h z ohledu na obojí národnost tak vedený, aby hoši na veřejném německém gymnasiu prospívali. V tom smyslu znamenala tato domácí příprava vlastně p r v é č e s k é g y m n a s i u m, které pak pěstovalo české studium tím více, jakmile hoši přestali choditi na gymnasium veřejné. Na to nemá býti zapomínáno!

Pozdější závislost na veřejném gymnasiu velela bezpodmínečně, aby domácí studium se tomu přizpůsobilo, t. j. aby hoši víc a víc se učili po německu a mohli na veřejné gymnasium přestoupiti buď jen ke zkouškám neb, jak se stalo, do nejvyšších tříd na studium. Nebylo v tom vynuceném utrakvismu pražádného poněmčování: učitelé v semináři byli vesměs Češi a vlastenci, kteří s utrakvismem měli jen více práce, ale sami takto byli nuceni připomínati chovancům nutnost učiti se německy. Nikdo se v semináři také neponěmčil, spíše naopak leckterý český žák, přišlý z německého ústavu neb kraje, v semináři nabyl českého vědomí. A bylo tím také taková hra — aspoň my jsme tíhu postupného německého vyučování necítili — dosaženo ustanoveného účelu ústavu, aby jeho odchovanci v zájmu příští kněžské služby ovládali obojí zemský jazyk.

To jest pravda o tom seminárním utrakvismu, a všechny výtky proti němu byly jalové. Proč ředitel B. tolik němčil a němčiti toužil, snad si ani sám neuvědomil, neboť že takto nikoho neponěmčil, mohl si brzy snadno vypočísti. Byla v tom snad jen síla zvyku a pánovitosti, již nebyl prost?

Jedna změna, kterou zavedl, byla velmi šťastná. Za stárnoucího dobráckého předchůdce Kadláčka se kázeň uvolňovala, náboženský duch neprosplval, jak mohl a měl. Ačkoli předepsané náboženské úkony nebyly nikterak přepjaté, aby odrážely, nebylo tu žádoucí vroucnosti; společné pobožnosti mohou jaksí po školsku a úředně sevšedněti, není-li pomůcek jiných, na př. soukromé četby, které jsme skutečně neměli. Spirituál J. Potůček pokoušel se podle známého vzoru (snad to bylo již po příchodu Blažkově) zavésti mariánskou družinu, ale věc brzy usnula. Velkonoční, na ústavech tehdy

obvyklá duchovní cvičení, jež konal opět spirituál, snad s některým prefektem, míjela bez hlubších stop. B. pozval na ně kněze cizího (jesuitu). Pamatuji se živě na obrat nastalý u chovanců vyšších tříd po jeho promluvách; nedávno zesnulý Dr. Fr. X. Novák byl by o tom mohl ze své zkušenosti vypravovati. Psychologicky působila na chovance, nikoli zkažené, ale jen trochu lehkomyšlné (stalo prý se, že kterýsi oktáván při bohoslužbě četl noviny nebo cosi takového, což se vypravuje o samém I. Döllingerovi v kritické době), jednak novota a cizí zjev, hlavně pak právě výchovné slovo včas. Mimochodem povím tu, jak u nás byl o velkonocích r. 1881 proslavený později P. Abel z kalksburského gymnasia. Po exerciciích přišel mezi nás do studovny nám o něčem povykládat, a mimo nadání vykládal nám také něco o zednářstvu (byl to oblíbený jeho koníček), o jeho snahách povaliti monarchie a nastoliti jednu republiku atd. Šlať světem sensační rozmluva nuntia Falcinelliho s jakýmsi důvěrníkem zednářstva na lodi plovoucí po Atlantickém moři. P. Abel nás dokonale zaujal — a on to uměl, třeba duchovní přednášky některého jeho spolubratra byly někdy hlubší než jeho. Večer jsme mu udělali nahonem sehnané a ne právě nejzdařilejší zpěvní zastaveníčko, z něhož jej zvláště zajímal známý Horákův čtyřzpěv „Zpěvem k srdci . . .“ Byl při tom také řed. B.; nevím, co tomu říkal, ale tehdy už jsem nedbal. P. Abel si vyžádal partituru sboru, i dali jsme se s basistou J. Hladkým hned do práce, tak že ráno si P. A. mohl partituru odvézt. Pravil nám, že kalksburský primus (tehdy byla lokace) jest potomek bělohorského vzbouřence hr. Thurna, že vyřídí náš pozdrav atd. — za několik dní jsme dostali od hr. T. poděkování a pozdravy.

Že novota sama ještě není všechno, ukázalo se po exerciciích jindy. Nevím, jak se stalo, že na katedru (kazatelnu) vystoupil nám neznámý „bílý panáček“, nám novinka, premonstrát Dr. Eugen Kaděávek, prof. filol. na olomouckém gymnasiu. Mluvil tuším o filosofii, čemuž jsme tuze nerozuměli, ale mluvil s takovou mimikou tváře, že smíškové se smíchem prohýbali, my ostatní se zlobili a před Němci styděli; vždyť jsme se domáhali exercicií českých! (Jednomu z kazatelů, P. Rejzkovi, to náš mluvčí oktáván Tyč také řekl, ale ten pokrčil rameny a odvětil, že to nezávisí na něm, on že musí poslouchati.) —

Jině změny řed. B.—a byly nám méně příjemné. Na př. začal spořít, strava se stávala skrovnější a špatnější. Pořekadlo „žaludkem k srdci“ zde ovšem bylo nemístné. Nevěřím ani tak docela radě, kterou dal známý duchovní spisovatel jesuita P. Schmude kterémusi představenému řádové kolleje: „Bona culina — bona disciplina!“, ale „něco na tom asi je“. Kdysi při čtení stanov B.—ův předchůdce poznamenal, že p. arcibiskup minulého roku doplatil (snad na kuchyni?) půl osma tisíce zl., tedy . . . abychom nežádali stravy, jako když maminka nám doma něco uchystá . . . Naše poplatky v ústavě byly asi většinou opravdu chudičké — vždyť podle vůle zakladate-

lovy měl seminář obzvláště chudobnějším umožniti studia. Ale jak tato vůle, tak zdravý rozum pravil: buď ústav potřebným řádně vybaviti aneb ho vůbec nezakládati! A nějakou tu tisícovku na ústav víc bylo by arcibiskupství ještě uneslo, nebýti nepřejných rádcův.

Řed. B. jednal v ústavě příliš úředně, ne jako vychovatel, nýbrž jako dozorce, dle šablony, komisně, jak se říká; neměl smyslu pro smýšlení a tužby mládeže, neměl na př. rád, když jsme se chtěli cvičiti ve sborovém zpěvu mimo hodiny u prof. Holaina, jenž opravdu mile si s námi počínal. Zpívání sice nepřestalo, ale přestalo cvičení v těsnopise neb i ve francíně (prof. Hrbáček). My majíce mylně za to, že prefekti se nás neujmají a na ředitele v náš prospěch nepůsobí, dávali jsme vinu také jim a svou nechut přenášeli i na ně, kteří však, jak jsme se až pozdě dovídali, za nic nemohli, dávali nám ve mnohém za pravdu a sami neměli se lépe. Ovzduší srdečné skutečně nebylo. Když jsem odcházel ze semináře, pravil mi B. chladně: „Also sie wollen nach Raigern gehen!“ Odkud to věděl, je mi záhadou, snad od prof. Bečáka, krajana rajhradského novicmistra, aneb odjinud — ale toto je věc choulostivá. Já ač nevěděl, co to je Raigern, prisvědčil jsem, nechtěje mu ovšem říci, že on je z části příčinou, že nechci se v Olomouci a dále vydávati jeho vlivu a snad pronásledování. Pochválil Rajhrad, že je tam kázeň, do každého kláštera nemožno prý raditi — ale mně už bylo vše jedno. Křivdil nám snad nevědomky, kde my mezi spolužáky a přátely na př. se přičiňovali, aby se neodbíraly závadné tiskoviny, aby od toho neb onoho povážlivého se upustilo. Hlavním předmětem jeho pokořovací péče u mne byly mé — vlasy, kterých jsem docela nic nepěstoval, ale nechal růsti, jak rostly, a česal je prostě, mnohdy jen prsty, nahoru; skoro pokaždé, když mě potkal, bylo první hráb-nouti mi do těch prý pyšných vlasů. Komisní malichernost!

Nadaný, již v bohosloví zemřelý spolužák Jan Očadlík poslal mu, snad po ozdravení z tyfu, jenž jej stihl právě před ústní maturou, obšírné memorandum, jak s námi měl a neměl zacházeti; našel jsem je v jeho pozůstalosti, jež bohužel tehdy uveřejněna býti nemohla a později by sotva byla našla porozumění. B. ovšem odpověděl asi v ten smysl, že každý jedná podle svého dobrozdání. Ano, ale úsudek o něm zůstal, že ve mnohém nejednal správně a že jen svědomitostí prefektů, překonávající i ředitelovu neuznalost k jejich vzdělání a práci, vzkvétal ústav, jak vzkvétal. —

R. 1911 dostal ústav právo veřejnosti. Zemští inspektoři Alois Vlk a Dr. Jan Mayer velmi pochvalně se o něm vyslovovali. Insp. Vlk, jenž byl hovornější než Dr. M., budil si dokonce i nevoli, když na jiných ústavech úspěchy semináře chválil. Tehdejší ředitel Dr. B. Segeta (od r. 1912) po převratě, kdy oba ti výborní učitelé i školdozorci od profesorů minorum gentium, zvláště od cpoucích se na jejich místa, nectně napadání, přičiňoval se po léta všemožně, aby jim vymohl vyznamenání papežské; dočkal se ho jen Dr. M. Brněnský biskup

Klein, sám odchovanec semináře, z různých příčin nechtěl do věci zasahovati, poukazuje na arcibiskupa olomouckého. Mimochodem řečeno — mělť jsem já(!) podle přání Dra S. také popomáhati — zdálo se mi na to vyznamenání tehdy už býti pozdě, ač ovšem, kdyby bylo přišlo hned tehdy, kdy samozvaní nástupci obou inspektorů nejvíc řádili, byla by jejich vřava o klerikalismu a rakušáctví asi tím lomoznější bývala. V tisku byl se ozval jen Vlk sám; Dr. Mayers, výtečného odborníka a upřímného katolíka, nebylo nijak možno pohnouti, aby vůbec něco pro veřejnost psal — bohužel, častý to u našincův úkaz. Vlk tedy, jenž tu a tam do „Hlídky“ něco byl napsal o hudbě, nikoliv o školství, postavil se tu r. 1921 na str. 524 a 577 pod značkou sk, tedy skrytě, avšak znalecky a rázně na obranu dotavadní školy článkem, jenž i dnes ještě, ve víru všelijakých těch reforem, stojí za přečtení; ovšem i zde se mi zdálo, že to pozdě, čehož on nechtěl uznati.

To, opakuji, jen mimochodem, jelikož souvisí poněkud s kroměřížským seminářem. Vlk také předsedal prvé maturitě ústavu r. 1912, kdy z 21 abiturientů maturovalo 9 s vyznamenáním. (R. 1913 za předsednictví z. insp. Petráčka, nekatolíka, dokonce 11 ze 17.) V r. 1915-8 předsedal sám ředitel ústavu Dr. Segeta, 1919 místoředitel Dr. Hubík a teprve r. 1920 zase cizí zástupce státní řed. Kameníček. —

Druhá věc, o níž promluvíti vybízí jubileum ústavu, jest otázka katolického gymnasia. Katolíci zkušeností donuceni nespolehati u studentů jenom na pořádný byt, po př. konvikt, dokud nebylo obav o nákazu smýšlení ve škole. Naproti mylným názorům o vyučování v katolickém gymnasiu třeba podotknouti, že se i tam o náboženství mluvíti může jen tehdy, kdy předmět toho žádá: každé přesycování je tu na škodu. Žádná, ani sebe lepší škola není neklamnou zárukou, že odtud nevyjde žádný nevěrec. Otázka náboženské výuky a výchovy jest příliš spleťtá. Kroměřížský ústav vyslal, jak výroční zpráva ukazuje, do světa podle svého úkolu pěknou řadu kněží, ale mimo svůj úkol také pěknou řadu odchovanců jiným povoláním. U některých snad jest litovati, že kněžské peníze jim pomohly k antiklerikalismu, u všech snad ne — doufejme, že i tam něco dobrého uvázlo. Kde počet jiných zvolených povolání jest nápadnější, byl snad chybný výběr nebo chybné vedení, namnoze však, na to se nemá nikdy zapomínati, časová konjunktura hmotných vyhlídek. Prorokovati „povolání“ takofka od kolébky, jest nesmysl. Pokud vím, přihlédá se nyní, jak podle původního účelu ústavu, tak podle vůle zakladatelovy a přání kněžstva, od něhož se však žádá více podpory pro ústav, ve vyšších ročnících více k tomu, aby zůstávali jen chovanci, kteří zamýšlejí studovati bohosloví a státi se kněžími. Neomylného výběru zde u představených ovšem není, jako není u chovanců nezměnného úmyslu.

Namítá se zde otázka: ale, kde pak má studovati katolický dorost laický? Seminářů, jež tedy mají svůj úkol vytklen v povolání

kněžském, se otázka týkati nemůže, pokud jsou zařízeny, jak jsou, jakožto diecesní ústavy pro dorost kněžský. Zde voláno jest k činům katolické obyvatelstvo v státě. Hic Rhodus, hic labor! Semináře by na to také mohly býti, ale rozmnožené a podle jiného úkolu jinak zařízené. — —

Po léta vděčně vzpomínám ústavu, kde jsem nabyt gymnasiijního vzdělání, učitelů, kteří mi je dali, a vrstevníků, s nimiž jsem tam dobré i zlé, jak je všude na světě, sdílel. Opakuji: byl to ústav dobrý, snad velmi dobrý. Jedno manko však mu vytknouti musím: že se tam příliš málo pracovalo literárně pro veřejnost. Vím od těch starých vlastenců v Brně, jak byli zklamáni ve svých nadějích, jež na pť. tak slibně vzbudil vikář Jul. Chodníček, jenž ještě za mých let v semináři vypomáhal. Takto leželo skoro vše na bedrách kněžstva z d u c h o v n í s p r á v y, nemajícího potřebné průpravy a mnohdy nemohoucího svou práci soustřediti. Nemluvím o katechetech, kteří až dosud nedovedou si vyplňovati svou vlastní rubriku v časopisech. Jak jinak by byly vypadaly naše časopisy neb noviny se znaleckými články a zprávami! A to právě tehdy, kdy v tak málo tiskovinách se brálo o tak důležité otázky víry a vědy! No, nemělo to být! Ale nedostatek času? Kde je dobrá vůle, vždy se najde také chvíle!

Avšak abych svého rozloučení s ústavem neukončil tímto nesouzvukem, upozorňuji raději na jeho uvedenou výroční zprávu, která mne k těmto poznámkám svedla, a přeji všem, kteří ústav vedou i dále povedou, všeho zdaru.

★

Slovenské školství.

Na 15 reálných gymnasiích Slovenska, z nich 3 dívčích (B. Bystrica, Košice, Žilina) je 254 profesorů Čechů a jen 80 Slováků.

Hospodářsko-socialní.

Dobročinné věčné loterie.

Losy jejich dostávají naši čtenáři zajisté častěji. Kolik vynášejí, mohli by ovšem nejlépe říci podnikatelé. Vzdálený „hráč“ nevím, soudí-li o nich příznivě. Na př. loterie má 4000 losů po 3 K, což by, budou-li všechny prodány a zaplacený, dalo 12.000 K, pro invalidní umělce jistě dost málo. Avšak: i když práce všechna se udělá zadarmo, jsou výlohy za tisk, za obálky a známky — jaký z bude zisk? Odesílatel peněz pak platil za poukázku 10 h a za známku nejméně 1 K, tedy přes třetinu. Pak se vyhrá či nevyhrá. Nevyhrá-li, budiž, dobročinnost zůstala dobročinností. Vyhrá-li se 1. cena, tedy snad nějaký obehnaný, ale ještě ne invalidní automobil, stojí snad za to, do Prahy si proň zajet, NB když se výherce vůbec doví, že vyhrál! Jiné výhry pozůstávají z různých maličkostí neb i tret, jak je velkodušní přátelé darovali, mnohdy aby se jich zbyli. Dovíš-li se v Praze, žeš vyhrál, nuže snad výhra stojí za to, abys si pro ni zašel neb zajel. Ale mimo Prahu, snad daleko od Prahy, kdo pak ti zadarmo obstará zabalení atd. — poštovní poplatek ovšem se také nějak zaúčtuje. Co tedy s tím?

*

Majetek peštské university v ČS.

Tuto universitu zřídil 1635 kard. Pázmány v Trnavě („un. archiepiscopalis“), Marie Teresie bohatě ji ze zrušených klášterů obdarovavši přeložila ji do Budína. Za Josefa II byl sice její majetek spravován s majetkem studijního fondu 1869 ježto důchody její už nestačily, doplácelo se na ni ze státních peněz a účet její veden se státním. Katolíci však, aby nenastalo promlčení, vždycky včas ve sněmovně upozorňovali, že to universita katolická, z církevního majetku zřízená. 19/8 1919 vyšel v Praze výnos o nucené správě jistých církevních statků, a universita ze svých na Slovensku již nedostávala nic. 1923 žalovala u česko-maďarského soudu, který však o tom nejednal, jelikož se to podle české námítky rozhodne v konkordátě. „Modus vivendi“ z r. 1928 však o církevních statcích nejednal. Předseda soudu tedy začal o žalobě jednati, proti níž čs vláda namítala, že tu jde o státní majetek státní university. Universita se odvolala do Haagu, kde neuznali státního rázu university. Čs vláda potom popírala právní osobnost university, ale i tu 15/12 1933 rozhodl konečně soud jednohlasně (15) proti českému zástupci, že tento nemohl uvést ani jednoho zákonného důvodu proti právní osobitosti university; co soudu proti tomu předloženo (články a j.), jsou prý buď názory, které chtěly ráz university změnit, anebo názory politické, které s otázkou soudu předloženou nemají co činiti.

Politický.

U n á s.

Politické prázdniny se zachovávaly potud, pokud jen novinám se ponechalo rváti se za strany, nejednou i koaliční mezi sebou. Strany samy nepodnikly nic vážnějšího, co by vedlo k dorozumění a ke spolupráci. Nezdravý a zhoubný jest boj mezi stranou agrární a národnědemokratickou. Zdatní lidé jsou v obou, kapitalisté jsou v obou, chyby se dělají v obou, ale nenajdou se v obou lidé, kteří by společně a svorně vyvodili z toho všeho důsledky.

Dereme se pořád do velké politiky zahraniční, po níž nám mnohdy nic není a v níž jsme jen trpění jako nepříjemní posluchači, kteří se míchají do řeči. Při tom klesá naše politika domácí, stoupají ceny životních potřeb, vyhazují se peníze na zbytečnosti, a štvaví novináři dělají loyaltitu a bojovný poplach. Chybí nám národohospodář! Snad bude nejlépe, když se všichni nezaměstnaní vezmou na vojnu. Či ne?!

Letoší m a n é v r y na pomezí moravskoslovenském (zhruba řečeno) měly zajímavé svědky: důstojníky sovětské. (Z nich gen. Šapošnikov prý je spolužákem gen. Vojcechovského, vůdce vítězných modrých v manévrech, v někdejší carské vojenské akademii; ale spolužáci se nesetkali.) Očekává se, že manévry přispějí také k tomu, aby se trochu upravily cesty a j. v tom území.

★

S v a z n á r o d ů

velmi drahý to špás světové politiky sám se octnul takofka v krizi, ač ji má překonávat. Italie i Habeš jsou jeho členy. Italie však nechce poslouchat přání anglicko-italských, a Habeš by poslouchala, kdyby to, čeho Italie po ní žádá, nebylo jí na škodu, tedy kdyby vlk, symbol Říma, se nasytil atd.

Italie jest v mobilisaci, nákladné a obtížné. Jelikož není přímé příčiny k nepřátelství, Italie prý válku asi nevypoví, nýbrž (po deštivé době) prostě začne, aby si vymohla odbytiště svého lidu a prameny svých potřeb.

Italský voják jest odjakživa znám jako voják špatný. Zdali se zlepšil ve fašismu, měl by teď ukázati. Ale již oznamují noviny, že tisíce a tisíce jich utíkají už nyní, před válkou.

Anglie jako vždy pamatující i ve Svazu národů především na sebe, pracuje proti Italii, bojíc se v případě jejího vítězství o své vy-moženosti v sousedství Habeše. Suezský průplav, jež velmi snadno lze uzavřít (jest jen 24 m široký), jest sice i pro případ války chráněn mezinárodní úmluvou, a činitelé tam zaměstnaní jsou namnoze Francouzi, tak že by Italie v případě nějakého útoku měla obě velmoci proti sobě. Neméně důležité jest, že Italie jest právě Anglii silně zadlužena. Příští měsíc ukáže, co čekati.

HLÍDKA.

Husitská víra.

Jiří Sahula.

(Č. d.)

Fixní idea Rokycanova o pekelném odporu proti kalichu projevuje se i jindy. „Jako když lev řeve,“ dí, „jiná se zvířata strachují a připadají až na zemi, takéž právě, když člověk hodně přijímá tu drahú krev, kolikrátž koli vzdechne, všichni ďáblové padají a třasú se a nesmějí tomu člověku překaziti, ale utíkají. A protož, že jim ta drahá krev velmi jich království ruší v tomto světě, velmi se ďábel na ni hněvá.“ (ŠPR II, 917.) Ať se nečeká, až papež kalich potvrdí! „Když ty zviš vůli Boží z Zákona jeho, žádného nečekej ani se koho strachuj, hned tomu buď poddán a dej tomu místo; ne jako nyní mnozí protivníci o krvi Boží říkají: „Až onino přistoupí, až papež potvrdí, až toto onono!“ - aby jich Bůh čekal, když oni ráčí, a Bůh jim byl k vůli, ne oni Bohu!“ (ŠPR II, 929.)

Mohou dojítí spasení duše ty, které úmyslně nepřijímají pod obojí? Rokycana rozhodně před nimi bránu nebeskou zavírá a své příkré předpovědi opětuje. Poznámává, že byl jednou tázán, zdaž budou v pekle všichni, kdož přijímají pod jednou. „Já jsem řekl, že já toho nevím, že jsou to soudové Boží, v ty nám nesluší sahati.“

Ale rozumějme dobře! Mírně tu soudí mistr o těch, kteří z prostoduchosti přijímají pod jednou, postrádající důkladného kališnického uvědomění. Jinak však posuzuje odpůrce, kteří schválně přezírají názory utrakvistických autorit. Vždyť hned mistr připojuje tyto výklady: „A také jedna znamenitá osoba na mě sobě smyslila, že by

já řekl, že muž též spasen býti člověk, přijímaje pod jednu způsobu jako pod oběma. Není toho, bych já to kdy mluvil, křivduť mi na tom činí před milým Bohem! Než to bych každému radil a rádím, co bych sám učinil: bychť já měl dnes umřít, a nechtěli-li by mi dáti krve Boží z kalicha, radějiť bych tak nechal, nežť bych pod jednu způsobu přijímal; důvěřilť bych já proto milému Bohu, zmeškali-liť by mě kněží, nechtíc mi dáti, žeť by mě milý Bůh nezmeškal, ale naplnilť by ten nedostatek.“ (ŠPR II, 703—4.)

„Říkají také někteří z voný strany, že není z podstaty spasení ani z přikázání Božského pod obojí způsobou přijímání, než že toliko radí Pán Ježíš . . . Ba, netoliko radí Pán Kristus, ale naprosto přikazuje a míti to chce pod věčným zatracením říka: „Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete mítí života v sobě!“ Tedy kdo má možnost přijímání pod obojí způsobou, přece by odmítal, „nebyl by spasen bez požívání té velebné svátosti. Jiné jest, když někdo žádá a nemůže mítí; tudíž Pán Bůh všemohoucí přijme dobrou vůli za skutek.“ — Nyní se mnozí bojí přijímání krev Boží, aby nepozbyli jmění. Ale „nevědí, že věčného zboží zbavení budou.“ (ŠPR II, 779, 921.)

Husité po válce obrátili pilnější zření k připomínce katolictva, že v živém těle Kristově jest i živá krev, takže přijímající pod jednou přijímá zároveň krev Spasitelovu.

Rokycana přisvědčuje, že pod způsobou chleba jest i živá krev. Ale způsobu ta nestačí k celé svátosti. „Proto přijímáme pod obojí způsobou, neb celou svátost přijímáme.“ Pod první způsobou je celý Kristus, ale nikoli celá svátost. „Není dokonalá živnost, jísti toliko a nepít. Neb Lyra doktor mluví, že pod první způsobou není krev Kristova posvátně aniž se pije, ale pod druhou, totiž v kalichu. Ačkoliv známe to, kdežkoliv jest živé tělo, že tu také jest i krev spolu, totižto z přirozeného spojení, ale posvátně nikdež jí není než v kalichu; neb se tu posvěcuje a pije také posvátně. Tehdy my i celou svátost a dokonalejší živnost pod obojí způsobou přijímáme.“ (ŠPR II, 777, 778.)

Protivníci kalicha říkají: „Kdež jest tělo, tu jest i krev.“ To ví ovšem vševědoucí Bůh také. Proč však ustanovil i druhou způsobu přijímání? „Proto, aby nám zjednal celú a dokonalú svátost a živnost, neb v jídle a v pití záleží dokonalá živnost.“ Pravdou je, že přijímají lidé pod jednou Krista celého. „Ale protoť jest milý Bůh dal nám zvlášť svú krev: pro rozmnožení milosti a darů; neb jiní darové a milosti dávají se v jeho drahém těle a jiní v jeho drahé krvi.“

(ŠPR II, 944—5.) Jaký rozdíl je v milostech přijímaných pod způsobou dvojí, Rokycana nepověděl a Písmem, jehož se jindy houževnatě dovolával, nedoložil.

Se stanoviskem Rokycanovým se nesměla katolická církev nikdy smířiti. Vždyť mistr odmítal resolutně poučení učitelského ústředí církve katolické. Jemu platily více husitské výklady slov biblických než autorita papežské kurie. Rokycana prohlašoval — jak citáty hořejší svědčí — věřící přijímající pod jednou za protivníky víry Kristovy, za nepřátele Boží. Viděl ďábelství v tom prostředí, kde laický kalich nepokládán za nutný k spasení. Kdož se od toho kalicha odvrátili, jsou hříšnými zrádci. Jestliže by hlasateli přijímání pod jednou pomáhaly zázraky, pak jsou to divy falešné, pocházející od ďábla.

A při tom Rokycana často se odvolával na stvrzení kalicha kompaktáty! Právě tato dohoda basilejského koncilu s kališnictvem poutala k dogmatu katolickému, přičila se kaceřování katolictva. Kompaktáta nestvrdila, že laický kalich je nutný z příkazu Kristova; řečeno, že se o té otázce bude vyjednávatí dále. Rokycana zaostřil příkře vlastní názor proti těm, s nimiž se měl teprve dorozuměti.

Na citáty a výklady Rokycanovy jsou stručnou, ale obsažnou a výstižnou odpovědí slova katolického theologa: „Ze slov Kristových (Jan 6, 52—60) nelze vyvoditi příkazu o přijímání pod obojí. Tu Kristus Eucharistii slíbil a proti nevěře Židů zdůraznil, že ji třeba požívatí skutečně a v pravdě. Způsobu, jak se to dítí má, blíže neurčil. Celého a živého Krista přijímá také ten, kdo přijímá pod jednou způsobou, jak plyne ze slov: „Kdo požívá mne, bude živ pro mne. Kdo jí tento chléb, bude živ na věky.“ (Jan, 6, 58. 59.) Přijímání pod obojí nepřikázal Kristus Pán, ani když apoštolům nařídil: „Pijte z tohoto všichni. To čiňte na mou památku.“ Tímto posledním příkazem nařídil apoštolům konati obět Eucharistie a ustanovil je zároveň novozákonnými kněžími. Měl tudíž Kristus na zřeteli slavení Eucharistie a nikoli způsob, jakým má býti podávána. Ze slov těchto nedá se dokázati přijímání kalicha jako nutné, poněvadž kdo přijímá pod způsobou chleba, přijímá celého Krista a tudíž i krev jeho.“ (Špaček: Katolická věrouka III, 319.)

Sv. Otcové neznali úředního příkazu o přijímání pod obojí. Husité i jiní sektáři se domnívali, že přijímající pod jednou obdrží méně milosti než utrakvisté. Ale přední katoličtí bohoslovci (Tomáš Aq, Bonaventura, Bellarmin, Suarez a j.) to popírají. Odůvodňují své stanovisko poukazem, že každá svátost působí to, co znamená. V Eucharistii

obě způsoby znamenají totéž, co jedna způsob, totiž celého Krista, účast na svátostné hostině a občerstvení duše. (Tamže, 319.)

Jestliže Rokycana s tak velikou zálibou citoval z uplynulých století bohoslovce přející přijímání pod obojí způsobou, měl věnovati stejnou pozornost také sv. Tomáši Aq a jiným, zcela schvalujícím přijímání pod jednou. Při mši sv. se uplatňují vždy obě způsoby, při přijímání to není nutno.

Rokycana nechťel rozeznávati. Utkal se po té stránce v prudkém boji i se sv. Kapistránem. Svátý misionář poukázal, že Spasitel napřed učinil kněžskými, a tito teprve potom pili z kalicha. Jestliže dle slov Kristových smrt Páně zvěstovati budou lidé pijící pod způsobou vína, nutno uvážiti, že laikové v kostele nezvěstují, nekážou smrt Ježíšovu, zato však tím úkolem jsou pověřeni kněží.

Když Kristus — vykládá světec jinde — vyslovil „Nebudete-li pít“, tehdy ještě Svátost oltářní nebyla ustanovena, byla pouze předpověděna. (Valouch: Život sv. Jana Kapistrána, 687, 770, 805.)

Sv. Kapistrán poukazuje na miliony svatých duší katolických, jež nikdy pod obojí nepřijímaly. Na př. sám vznešený sv. František z Assisi z pokory nepřijal kněžství a tak vždy přijímal jen pod jednou způsobou. (Tamže, 772, 809—10.) Světec-misionář ve svých polemických listech osvědčil velikou učenost a bystré postřehy vlastní. Mluvil do duše Rokycanovi tak přesvědčivě, jako žádný odpůrce jiný; ale administrátor kališné církve setrval při svém se vši houževnatostí a nadto pomáhal si při polemice dosti smělymi nepravdami. (Tamže 885—6.)

Jiné projevy pro nutnost kalicha.

Kalich přijat od husitů jako znak odporu proti přijímání pod jednou, jako symbol odlišující dogmatické proudění husitské od přesvědčení katolického. Znamením kalicha zdobený kostely a krouhve, husité nosili kalich červený nebo bílý na svých oděních. Remeslné cechy zapisovaly si přijímání pod obojí do svých pořádků. (WŽČ, 7—8. TDP IV, 75)

Skládány písně rázu dogmatického na utvrzení věrno ti ke kalichu. V jedné, sepsané brzy po roce 1415, se praví: „Těla Buožého přijímání jestiž těla našeho na posílení, a krve jeho svaté pítí naší duši na obmytí“ (ČMČ z r. 1879, 154—5.)

Za velikého sporu Říma s Jiřím z Poděbrad horliví kališníci tvrdili, že pod jednou způsobou je toliko polovina svátosti. (WŽČ, 25.)

Eneáš Sylvius, který církevní poměry v Čechách zkoumal osobně, r. 1455 papeži Mikuláši V řekl, že nelze husity při jejich polemické pohotovosti i sporů žádostivosti předisputovati. Není tedy vůbec naděje, že by se Češi prostě církvi poddali bez povolení kalicha. Spíše se obrátí tok řeky k svým pramenům, než by se Češi vzdali kalicha. Tedy jest potřebí, aby sama kurie povolila Čechům kalich (ovšem tak, aby nebylo škodně dotčeno dogmatické stanovisko katolické. Eneáš však se klamal ve svém domnění, že husité již nepokládají laický kalich za nutný ke spáse. (UVP III, 94—6.) Právě tehdy Rokycana hrozil věčným zatracením těm duším, jež přijímaly pod jednou.

14. ledna 1462 vypravilo se poselstvo krále Jiřího do Říma, aby slíbilo poslušnost ve jménu králově. Než došlo k slavnému slyšení, snažili se v soukromých rozhovorech kardinálové i papež odvrátiti Zdeňka Kostku z Postupic, nejvýznamnějšího člena poselstva, od laického kalicha. Ale narazili na tuhý odpor. V slavném slyšení 26. března žádali Čechové za potvrzení kompaktát. (Urbánek: Husitský král, 174—5).

Za jednání tázal se jeden biskup pana Zdeňka: „To přijímání (pod obojí) drží-li u vás z potřeby spasení, čili toliko, že jim jest dopuštěno od koncilu?“

Pan Zdeněk vyznal upřímně „Některí jsou v Čechách pravíce, že z potřeby, když by toho čas byl a místo atd., že více milosti se bere pod dvojí způsobou než pod jednou; a jiní jsou, kteří toliko drží to přijímání z dovolení koncilu, ale těch jest málo.“ (EVL II, 668—9.)

Bylo to zcela pochopitelné. Kardinál Karvajal, který r. 1448 v Praze s husity vyjednával, nyní podal zajímavou informaci. V Praze přivolal Rokycana a tázal se ho, zda jsou kompaktáta schopna vnést do českého království pokoj. Rokycana odvětil, že nikoli. Ti, kteří jsou pod jednou způsobou, od toho nikdy neodstoupí. Karvajal podotkl: „Ty můžeš, chceš-li, snadno přivésti k jednotě církve.“ Rokycana odpověděl: „Bych nekázal toliko o tom, mohlo by něco býti; ale že jsem mnoho kázal, jakž jsem počal, o přijímání pod dvojí způsobu, těžko mi jest jinak učiniti, a snad málo by jich bylo, ješto by mi uvěřili.“ (EVL II, 698) Husitská víra o kalichu, tak dlouho vštěpovaná a utvrzovaná, naprosto se nedala uvésti ve shodu s dogmatem katolickým.

Zmíněné doznání Rokycanovo dobře se přimyká k prohlášení

mistrovu z r. 1434. Tehdy (v lednu) Rokycana v plném shromáždění sněmu projevil své rozpaky: Nepřijme-li sněm basilejské nabídky smíru, bude dále země hubena. Bude-li kalich povolen ve smyslu poselstva koncilu basilejského, dojde k různicím v duchovenstvu i v lidu, jelikož jedni budou pokládati za lepší přijímání pod jednou, jiní pod obojí. Je z toho strach nové války domácí. Dodal: „Protož já vyznávám nevědomost svou: nevím, co jest nyní lépe voliti.“ (TDP IV, 621—2.) Kdyby nebyvalo Rokycanova protikatolického učení o významu kalicha, bylo by došlo k smíru snadno. R. 1462 byl obrat již obtížný.

V *Manualníku* Korandově hájí se kalich laický ohnivě a široce rozváděnými důvody. Ze Starého zákona kreslí se tu předobrazy přijímání pod obojí. Ježíš ustanovil Svátost pod způsobem obojí. Chléb mocí slov Kristových proměňuje se toliko v jeho tělo a víno toliko v jeho krev.

Jinde dříve psatel, že způsoby chleba a vína „rozdielnie sú z podstaty a z dokonalosti této svátosti; ktož pak, což podstatného jest, od které věci odjímá, ten ruší a nakažuje tu věc. Jako odejma od domu kamenného střechu nebo základ, též od člověka ruku nebo nohu, dům i člověk bude porušen, a tak ne celý ani dokonalý v své podstatě. Též a ovšem při věcech božských víry a zákona, ktož by odjel (odňal) řečí, písmem nebo skutkem co podstatného, takový jest lotr a zloděj; a nebude-li se káti, boj se, aby pro krádež na pekelné šibenici nebyl zavěšen.“ K podstatě a dokonalosti té svátosti jsou potřebny dvě způsoby.

Jinde vykládá: „Ačkoli tělo Kristovo není bez krve, ani krev bez těla podle běhu přirozeného, ale však během posvátným pod způsobem chleba jest toliko tělo Kristovo, a to k jedení a ne ku pití, a pod způsobem vína jest toliko krev k nápoji.“ Jako k tělesnému nasycení je potřebí pokrmu i nápoje, tak k celosti Svátosti oltářní je potřebí duchovního pokrmu i duchovního nápoje. (TMK, 24—5, 26, 52, 58, 65.)

Korandův *Manualník* obsahuje také tyto vývody: „Poněvadž pod prvním způsobem není krve Kristovy posvátné, tehdy krev Kristova nemůže pít býti posvátné pod prvním způsobem, neb Kristus přikázal, aby pít byla z kalichu . . . Všichni, kdož hodně přijímají, více pod dvojím způsobem než pod jedním přijímají.“ (TMK, 91.)

(P. d.)

Dr. Frant. Cinek:

(Č. d.)

Jednota Velehrad v olomouckém semináři 1869—1886.

Neblahé meziaktí v historii Jednoty Velehrad.

Zákaz bohosloveckého časopisu „Cyrill a Method“ r. 1870 byl tvrdým zásahem do čilého probuzenského horlení v olomouckém semináři. Národní život, napájený cyrilometodějským, zasažen byl velmi krutě. S „Cyrillem a Methodem“ potlačen byl ještě téhož roku český pěvecký spolek „Ohlas“, jenž byl zvláště intenzivním ohniskem národních snah. Soustřeďoval se v něm od šedesátých let nejprůbojnější úsilí o vydobytí rovnoprávnosti českého jazyka v německém semeništi. S „Ohlasem“ padl i hudební spolek „Cyrill“.

K potlačení „Cyrilla a Methoda“ došlo po vleklém napjetí, jež zachvátilo prostředí seminární koncem r. 1869. Počátkem r. 1870 vystupňovala se vnitřní roztrpčenost v krizi, která náhle v květnu netušeně prudce vypukla na venek.

Historie případu, jenž vyvolal útlak českých spolků v olom. semináři, zůstala nám zastřena. Zápisky potlačených spolků se ztratily. Některé byly snad zkonfiskovány. V pozdějších dokumentech buď se o věci mlčí (zřejmě z obavy) nebo se truchlivá záležitost registruje příliš stručně a zastřeně. Též v pokusech o úsekové nárysy některých kapitol z dějin národního probuzení olomouckého dorostu kněžského jsou jen povšechné, kusé zmínky, plné nepřesností a často i nesprávností.

Ztráta zápisků zastřela pozdějším generacím bohosloveckým situaci r. 1870. Ostatně ještě celá desetiletí bylo v semináři velmi nevděčno blíže popisovati historii útisku z let sedmdesátých. Někteří bohoslovectí horlivci, kteří (arci hodně později) rozbíhali se na historické nástiny probuzenské éry v semináři, omezovali se jen na dostupný pozdější materiál pramenný v archivu Literární jednoty a povšechné, nepřesné zmínky o roku 1870 přejímali jeden od druhého. Nikdo se neobrátil na vymírající pamětníky a nikomu nepřipadlo na mysl projít bedlivě ročníky moravských novin z r. 1870, v nichž zachycen odraz neblahého případu.

V dochovaných zápiscích pozdějších spolků bohosloveckých i v hist. vzpomínkách pouze se souhlasně naznačuje, že zákazem „Cyrilla

„Methoda“ započala éra útisku, ve které národní život těžce utrpěl. (I v Jednotě Velehrad zavládla přechodná desorientace).

Za jaké situace a proč dochází k potlačení „Cyrilla a Methoda“ i „Ohlasu“?

V předchozím pokusil jsem se rekonstruovat obraz vnitřních poměrů v semináři podle zpráv v „Cyrillu a Methodu“ z r. 1870. Ovšem bohoslovecký list skýtá k tomu materiál velmi hubený. Běží jen o několik zastřených narážek. Bohoslovci nemohli psát otevřeně o vnitroseminárních poměrech. (Každý příspěvek procházel censurou vicesuperiora Davida).

Vlastní situace byla mnohem horší, než jak lze z několika narážek v bohosl. listu souditi. Rozrušené poměry v semináři osvětluje v pronikavém světle náhlý výbuch neudržitelné tísně, který s překvapující prudkostí pronikl do veřejnosti.

„Moravská Orlice“ přinesla 13. května 1870 (č. 109) otevřený list superioru Haasovi z řad jeho českých alumnů:

Otevřený list

důstojnému pánu Ig. Haasovi, představenému v alumnátě, kons. assessoru atd. v Olomouci.

Velectěný pane!

Vyzývavým, ať nedím s prostým chováním se kolegů svých německých popuzení a nahlížejíce křiklavou nespravedlností, která v každém se jim děje ohledu, odhodlali se českoslovanští bohoslovci (Poláci se neúčastnili) počátkem března r. b., Vašnosti podati adresu, v nížto, poukazující na bezpráví jim činěné, ve vší poníženosti a pokoře, jak sám Jste mohl se přesvědčiti, o provedení rovnoprávnosti v bohosloví prosí. Adresa ta, opatřená vlastnoručními podpisy 120 bohoslovců, byla Vám, důstojný pane, od pp. Růžičky, Skácela a Vytopila doručena, Vy zároveň poprošen, by patřičný ohled jí věnovati Jste ráčil. Jakého se dostalo přijetí těmto zástupcům? Pravil Jste asi toto (ovšem německy): „Co to? Tak sáhodlouhý papír... množství podpisů... takovým způsobem vyjednáváte s představeným? Brzo přijdete na mne s hellebardami. Tedy vy jste ti buřiči (Anstifter, Rädelsführer). Dobře, vás si budu pamatovat atd.“

Důstojný pane! Myslím, že o právo své způsobem takovým žebrati, by i sv. Ligouri nenazval jinak, než „pokorou“. Než, pominem to! Vedlo-li se adrese dobře, tedy byla položena „ad acta“, napřed ale podepsaní co nebezpečná individua zaznamenáni. Od toho času o ní ani slechu. Ovšem, to nejlepší taktika, s jakou se má jednati při spravedlivých a neodbytných požadavcích. Tou však nelze nás uspokojiti! — Nuže, kdy miníte odpověditi? Vy obyčejně vše, tak díte, předkládáte J. Knížecí Milosti! Učinil Jste totéž s adreseou a jaké se Vám dostalo odpovědi? Ne-li, proč? Řeknete, proč se Vás

na to ústně netážeme; však račtež udat nám bohoslovcům „modus gerendi“, způsob, jakým nám dovoleno, se ohlásit, pakli podání adresy bylo tak urážlivé, pakli ten, kdo ve jménu jiných o právo své a jejich prosí, jest revolucionářem, jehožto nutno si zapamatovati, jej po celý čas pobytu v alumnátě podezřívát a míti za schopna každého činu?

Důstojný pane! Vy máte arch, na kterém vše, co Vám některý z Vašich tajných věrných donese, pečlivě znamenáte, co v neomylnou pravdu věříte, aniž by Jste třeba protivnou stranu vyslechl. To nyní nechme; chceme toliko říci, že Jste tím způsobem nás naučil, bychom rovněž vedli denník a v něm pilně veškeré Vaše zásluhy zaznamenávali. Nuže vizme, jaké Vašnosti chování k Slovanům. 14. únor je den úmrtí našeho apoštola Cyrila; nebylo lze nám ani dne toho vzácného patrona drahé naší vlasti českým zpěvem při mši sv. oslaviti. Pravili jsme v listu „Cyr. a M.“ v čís. 5., že nám to bylo nemožno, aniž bychom se byli zmínili o příčinách, neb Vaši osoby se dotkli. Však jaká bouře! Redaktor „Cyr. a M.“ byl od Vašnosti vyznamenán tituly „lhář, utřač, buřič!“ Mu vyhroženo vyloučením z bohosloví. A tu má zůstat bohoslovec ještě chladný a pokorný?! Račtež to nestranně uvážiti. Pakli to zločinem, jaké důtky se dostalo oněm německým kolegům, kteří ustavičně štvou, jimž je řeč čínská nebo hottentotská rovněž milá jak česká, kteří se radují, že v bohosloví již z češtiny zapoměli, čemu se v gymnasium naučili, kteří svým popuzováním vyvolali ony křiky v alumnátě, o nichž celý Olomouc, ba celá diecése vyprávěla!

V pamětný den loučení se sv. Methoděje s Moravou a jeho úmrtí pokusili jsme se opět nějak den ten oslaviti. Prosba Vašnosti přednesená — povolena — pod výmlinkou, jestli se německí kolegové při provedení mše súčastní; oni to odmítli, následovně to nešlo. Ne dosti na tom. Vy, p. představený, ráčil Jste se ironicky vyjádřiti (nemýlím-li se, 6. dubna k p. Vy . . .): „An Euch werden Sie noch verlangen, dass ihnen eine böhmische Messe gelesen wird. Ich glaube, dass der St. Cyrill und Method auch durch ein deutsches Lied nicht aus dem Himmel wird verjagt werden.“ Úsudek o tomto vyjádření, ponecháváme, důstojný pane, Vám, až budete při chladné krvi, a soudnému čtenáři — nám se nedostává slov.

Chť-li Slované něco provést, mají se honem Němci s nimi spojit a poněvadž se ví, že ti to neučiní, tedy to k ničemu nepříjde a běda Slovanu, jestli se pak ozve! Vašnost má kapitální nápady! Pamětihodné nápady! Když Němci jakous „Isdráflou“ oslavovali sv. Bonifáce, pak Jste to, důstojný pane, mohl dovolit, aniž by Slované byli přítomni? Ano jakou pak náhodou Jste Vy se s dr. Davidem (ten možná musel) octnul při tom? Sv. Bonifác musí být přece jiný svatý než Cyril a Methoděj! Slovanský pěvecký spolek, jeho zástupce neznáte; německý ale můžete uzoat a navštěvovat?! Zde nepomůže výmluva: „Das war ganz priwat.“ Či máte též některé hodiny, kde, důstojný pane, nejste představeným? Jak Jste od počátku svého úřadování až do ny-

nějška s „Ohlasem“ nakládal, mezi jiným při jiné příležitosti si povíme.

Však bychom byli spravedlivými, musíme říci, že nás umíte též těšit. Vždyť prý Sušil a j., pravil Jste, též byli odchováni v alumnátech německých, nuže a jací byli národovci! Domníváte se, že jen Slovan je tak pevné povahy, a Němec, kdyby Jste to obrátil, že by se stal svému národu nevěrným? V nás, p. představený, Jste se nezmýlil. Ujišťuji Vašnost, že mimo veškeré namáhání nikdy se Vám nezdaří, nám lásku ku své milé vlasti vyrvati. Věztež ale, že podobným jednáním neškodíte nám; našemu lidu již není lhostejno, kdo a jak je vede a vidí-li mnohé kněze, an rovněž jeho národnost, jeho řeč tupí, hanobí, co mu svaté, můžeme se pak diviti, že jim na táboru, jak u Křelova, provolává: „Ať zhynou!“ My víme, že náboženství věci první a nejsvětější, však totéž náboženství, ba náš přirozený cit, přikazuje nám též, vlast a národ svůj milovati. Nemáme Vám, důstojný pane za zlé, že Jste Němcem; co představený buďte ale spravedliv též k nám. Ctěte svého sv. Bonifáce, nám ale nechte též sv. Cyrila a Metoděje!

By se všemu nedorozumění a ohražování předešlo, račiž sl. redakce potvrditi, že toto ani p. Dr. David, ani Čáska a Švehlík nepsali. (Potvrzujeme. Redakce). Vašnosti v plné účtě oddaný xy,

Obraz kriticky napjaté situace v semináři ještě bezohledněji dokresluje d r u h é m e m o r a n d u m, podepsané „bohoslovci deklaranty“ v „Mor. Orlici“ 14. června:

Memorandum slavnému p. t. představenstvu alumnátu v Olomouci.

Důstojný pane!

K důkladnému objasnění věci, jakož zároveň za tou příčinou, bychom křivé posuzování zamezili upřímných našich snah, Vašnost dále by v sebeklamu nežila, dovolují si v souhlasu s četnými kollegy, Vašnosti tento pamětní podati spis, kde šetře veškeré meze slušnosti, kde pravdu, ale bez okrasy, povědět jsem si předsevzal.

Dne 13. května, byl Vám, důstojný pane podán v „M. Orl.“ otevřený list. Jakých užíval Jste prostředků, by na nás odvolání pravdivého toho listu Jste vymohl, zde zmiňovati se, an Vašnosti dostatečně jsou známy, mám za zbytečno. Odpověď jsme Vašnosti dali ve shromáždění dne 15. května a máme za to, že Vám, důst. pane, Vašimi ostatně nešťastně volenými řečníky a obhájci byla — oznámena. Lzelo Vašnosti, pakli pravdivě jste byl zpraven, smýšlení svěřenců svých úplně seznati. Nemožno-li Vám pochopiti, odkud jsme vzali smělosti, veřejně před světem o právo své se ozývati, jest nám nyní neméně nepochopitelné, jak Vašnost dovede na nás žádati, bychom veřejně p r a v d u z a p ř e l i, bychom hlasateli stali se lži. Kdybychom ústně s Vašnosti mohli a směli vyjednávat, ať nedím s prospěchem, nazvali bychom vystupování u veřejnost neslušným, nesrovnávajícím se s naším stavem, ano opřeli se třeba vším důrazem proti němu. Nahlédnete však, že dovolenost prostředků

k vymáhání práva svého řídí se dle okolností. Následovně snažně prosíme, by ustati jste ráčil buď sám, buď prostřednictvím jiných nás nutit k ohrazení se proti p r a v d ě. V krátké nebo větší době máme se státi kněžími, stoupenci onoho, jenž sám „pravdou“ se nazval, nám tentýž úkol pro veškeré případy světil — a proti tomu se nechceme nikdy prohřešiti. Ano, my s tím listem souhlasíme, jakož i tento pamětní spis ze srdce každého ze 120 na adrese podepsaných deklarantů plyne, a pravdou zůstane, byť bychom i všichni nátlakem k podepsání ohrazení donuceni byli. Jestli kde lež, měnicí věc, račtež, důst. pane, vy ji vyvrátiti, nebude to nesnadné. Litovali sluší, že upřímné a pravdivé slovo Vašnosti snést nemožno, kdežto často veškeré pletichy nekalé přijímáte. K shromáždění dne 15. května jsme byli svoláni, měli jsme své mínění povědět; jeden mluvil poněkud svobodněji a již mu to panem drem Davidem vyčteno.

Při tom ale, pane, před Vámi a celou diecesí výslovně, slavně a rozhodně se ohražujeme proti nařknutí, jako by nám šlo o to, proti domácímu pořádku a disciplíně v každém alumnátě nutně se vzpíráti. Podobných stesků od nás nebylo slyšeti — milerádi snášíme veškeré nepříjemnosti a obtíže, jimiž jsme co studující na venku nebyli uvykli, nutnost jejich nahlížeje. Událo-li se však kdy co neslušného, stalo se to o újmě jednotlivců a nemá se to nám všem na vinu počítati, jakož se naproti německým kolegům to nečiní, kteří jsou rovněž tak málo dokonalými jako my. Žádáme toliko za právo své, chceme v každém ohledu podle svých německých kolegů, nikoli ale p o d, ani n e n a d nimi státi, an jen tak lásky a svornosti žádoucí dosíci možno. Jen poněvadž ráčíte, důst. pane, těmto nadržovat, ani vědí, že jsou v alumnátě národem vyvoleným, novozákonnými židy, hřeší, spoléhají se na svou praerogativu proti nám; my pak to nechceme trpět — a odtud křiky a šarvátky, příčiny to nepořádků. Že byli němečtí kolegové vždy národem vyvoleným, viztež; ku př.: Ku konci r. 1867 vyhrožoval jste před odjezdem na prázdniny třem Slovanům, aniž by jakých výstředností se byli dopustili, neupustí-li od svého národního „švindlu“; v tomtéž ročníku byl jeden Němec, známý pro svou zufivost a b o j e c h t i v o s t — bylť ale Vašnosti miláčkem a neměl nikdy „švindlu“. Ten německý „švindl“ musí býti mnohem „fajnější“, že ho ani nevidět!? Nemáte-li arch z onoho roku a přejete-li si to, můžeme Vašnosti povědět jméno oněch, nyní vel. pp., a den a doufáme, že nezazlíte, kdyby se i stala o čtyři dni mýlka, jako v otevřeném listu. Ku konci uplynulého školního roku bylť bratr náš Bátěk vašností z alumnátu vyloučen. Možná, že měl nějaké tajné chyby, my to připouštíme, ale o nich nevíme, a Vy, důst. pane neráčil jste též nikdy je nám a sotva jemu oznámiti. Toliko známo, že on, nemoha někdy jaksi snést Vašnostino nakládání se Slovaný, Vaše jednání posuzovati se odvážil; to ta přílišná chyba. Vždyť i Mojžíš horlil pro národ svůj a nikdo jej z toho nekáral. Opustí-li některý Němec alumnát, který již za

mnoho nestál, roztrousí se hnedle zpráva, že mu nelze mezi námi vydržet. Máme mnoho ještě podobných příkladů.

V snaze přiměti nás k odvolání „otevřeného listu“, bylo nám co přičína od jednoho p. představeného udáno, že náhodou právě jen ony dny, kdy uvedené tam udály se věci, jste byl rozhořšen, jindy, že byste to nebyl učinil — a konečně prý každý člověk jest chybným. Ovšem „errare est humanum“ — ale přisloví to má své meze a nevhodno by bylo, ano nebezpečno, ho co měřítko na každý upotřebiti pád, jakož rovněž deprekujem proti takovým náhodám, trvajícím po čtyři léta.

Slovem, tyto náhody počaly onoho dne r. 1866, kdy se rozcházely šlechty(?), že máte býti představeným, od oné chvíle, kdy jste se v refektáři, jak staré zápisky nám vypravují, před dvěma ročníky ráčil vyjádřiti (nevíme, měl-li Jste již dekret — předešlý pan představený trval ale ještě v alumnátě), že pod odstupujícím p. představeném nebylo pořádku, chtěje takto na zříceninách jeho autority svou postaviti, což, jak snadno každý nahlédne, bylo velmi nebezpečným počínáním.

Přáli bychom si, kdyby některý z tehdejších bohoslovců nám stav věcí důkladně popsal. Divno nám zatím, že náhod opačných dosud u Vašnosti jsme nezakusili. Vždy jste, důstojný pane, pronásledoval „Ohlas“, representaci a středisko slov. alumnů, vždy totéž bylo Vašnostino jednání a tudíž ho dříve „přesvědčením, pravidlem“ pojmenovati nutno, nežli náhodou. Pakli to však vpravdě samá náhoda pouhá, dala by se z toho činit dedukce, Vašnostinu postavení nikoliv velmi příznivá, my pak, podrobení podobným ustavičným náhodám, byli bychom politováni hodni.

Řečeno nám též, že prý někteří pp. faráři s ustrnutím naše vystupování pozorují a nikoho z nás více za kooperatora nechtí. Pána, jenž Vašnosti to byl psal, dobře známé a ujišťujem, že též žádný z nás necítí touhu, k němu se dostat i; zrovna z úst nám vzal to slovo. Jsouť někteří páni, kteří se domnívají, že povinností jest kooperatora s nimi též ku př. čísti „Presse“, v ni věřit, s nimi zapíratí svou národnost, kteří též v podobných věcech na kooperatoru vyžadují poslušnost — k tomu ale trvám, nebudeme nikdy zavázáni. Vizme, jaké kněze sobě přeje lid! Ano, nechme i to stranou a patřme, jaké si přeje svatá naše církev?! Ta žádá, bychom pravdy se zastali, neukládá nám nikdy povinnost zapřítí vlast a národ, z něhož jsem posli, ani božský Spasitel náš, který napřed, rovněž tak svatý Pavel ku svým krajanům se hlásil, ani Cyril a Metoděj neučili nás zrádci býti na naší matce vlasti, z které jsme posli, která nás odchovala. Naopak, též v tom ohledu má kněz vzorem býti jiným.

Předložiti prý jste ráčil vše Jeho kníž. arcib. Milosti v čas velikonočních svátků. On však nic nepovolil.

Pravdou-li to, pochopujem to nicméně! Pakli to ráčíte vyložit co obyčejné štvání, co přepjaté požadavky jednotlivých horkokrevných

křiklounů, kterým zadostučiniti nemožno, nemůže Jeho kníž. arcib. Milost nic povolit. Ve Vašnost musí skládati důvěru Svou, dokud úřad ten Vám svěčuje; to je zcela rozumné a konsekventní. Račtež však povážiti, do jakých nesnází přivedete milého našeho nejdůst. arcipastýře, pakli jednání Jeho vždy se Svým stotožňujete. Při tom musíme želeťi nemálo, že důst. pán vicesuperior co kat. kněz, při takové a podobných příležitostech z pouhé lidské bázně nikdy se neodvážil, pravdu v pravém světle odhaliti, že na vše stále přikyvuje, že on, náš představený a učitel nás opustí, že z bázně před jedním neb vícero vydá a zapře 120 sobě svěřených.

Těž vel. p. špirituálovi bychom měli povědět několik vážných slov; obáváme se však, že by laik o jistých věcech divné mohl si utvořiti pojmy. An v „otevřeném listu“ úplná pravda a nic více a nic méně se jeví, prosíme jej, by všestranně a důkladně rozvážiti si neobtěžoval v mravovědě od Martina par. 314, zej. str. 776 a 778, 1—3; a str. 780 atd. Buď tomu jakkolivě, my nabyli alespoň přesvědčení, přítelem nás Slovanů a přítelem pravdy že není.

Mimovolně nám při tom něco napadá. Máme vlastně tři špirituály a žádného představeného. Ze špirituála — představeným se stal důst. p. Haas; vicesuperior dr. David je zároveň špirituálem v klášteře a vel. p. Blažek je teprv špirituálem. Dále má se za to, že jediný dr. David snad umí český a od toho nemáme nic k očekávání.

Nuže, co z toho následuje? Výtečný státník jeden francouzský, jménem Seyés, udával tyto dvě nutné podmínky, na kterých, nemá-li se rozpadnouti, stát každý musí spočívat: „moc a právo musí svrchu, důvěra pak zdolu přijíti“. Zdají se nám býti úplně pravdivé. Kde důvěra jednou byla vzala za své, nepořídí vláda ničeho více při největším namáhání.

Národ náš, poučen mnoholetou zkušeností nebude Giskrovi a stoupen-cům jeho nikdy více věřiti, byť by ty nejkrásnější sliby mu činil. To platí ve státě, v rodině a v každém ústavu.

A my dovolujeme si slav. představenstvu výslovně a veřejně konstatovat, že důvěra naše, že by k nám ještě kdy spravedlivým býti dovedlo, zmizela, dříve než jsme se byli nadáli, a že nám opět ji vštípní, sotva divem by se dalo dosíci.

Sáhněte nám jednomu každému do svědomí a mluviti-li bude upřímně, on to vám, pánové, poví. Strach je ovšem zlá věc, to může dosvědčiti vicesuperior. K činu může býti někdo přinucen, nikdo k přesvědčení.

My vidíme, že nemáme pranic co očekávat mimo to, že kdyby pisatel přišlo se na stopu, za to, že pravdu mluvil, náležitě že by byl potrestán.

To k všestranné úvaze Vašnostem odporoučejí někteří na svátcích meškající
bohoslovci deklaranti.

Obě memoranda ve veřejném tisku byla počinem, který nás ještě dnes plní úžasem. Kdo zná jen poněkud seminární život, trne při četbě těchto těžkých veřejných inkriminací seminárních představených. Kde může v kněžském semeništi dojít k takovému výbuchu odporu proti představeným ve formách tak zarážejících, tam jsou vnitřní poměry povážlivě nezdravé a katastrofálně rozbourané. Je nesporno, že seminář olomoucký postižen byl r. 1870 hrozivým otřesem disciplíny. Takového něco patří k nejvážnějším zjevům, jež se mohou vyskytnout ve výchovném kněžském ústavě. Roztrpčení bohoslovečtí „deklaranti“ sáhli k prostředku, který v seminárním prostředí jeví se jako přímá revoluce.

Kde byla vina?

Tato otázká byla jistě vzrušeně přetřásána už r. 1870. Tehdejší rozjitřené národní poměry na Moravě jen ji zostřovaly.

Nelze upřít, že s hlediska seminární kázně byl takový pokus o řešení vnitroseminárních poměrů víc než na pováženou. Ale jinak cítit z memorand hoře bolestný a přímo drásavě vážný výkřik nesnesitelné tísně.

Byl to čin lehkomyšlné mladické neprozřetelnosti, vášnivě svévole, trapné neukázněnosti a nedostatku církevního smýšlení?

Přihlédneme-li blíže k obsahu otevřených listů, vidíme, že čes. bohoslovci pokoušeli se nejprve cestou legální vyprosit si na představeném nápravu poměrů, v nichž cítili se po stránce národní nespravedlivě utiskováni. Prosba, podepsaná 120 bohoslovci nemohla se jeviti planou exaltovaností a zasluhovala vážného pedagogického respektu. Odevzdáním petice pověřena deputace 3 bohoslovců, kteří svým prospěchem v studiích i chováním po každé stránce vynikali. (Růžička, Skácel a Vytopil¹⁾).

¹⁾ Mšgre Mořic Růžička, arcikněz a děkan prostějovský, farář v Určicích, je jediným, dosud žijícím pamětníkem. Blíží o něm v předchozí kapitole. R. 1870 byl bohoslovcem IV. ročníku. Patřil mezi přední eminentisty (byl též prefektem). Dle Gestions-Protokollu superiora Haasa vyučoval německé bohoslovce češtině a dne 14. června 1870 zkoušel je z češtiny v přítomnosti obou představených. (Výuka v češtině byla povinná pro Němce, kteří neuměli česky, a vyhrazeny jí 2 hodiny týdně.) Zápal vlastenecký přinesl si do semináře ze slov. gymnasia olomouckého, kde velmi účinně v ohledu vlasteneckém působil tehdy na studentstvo prof. Vaněk (vyučoval češtině a dějepisu). Zajímavé, že mezi nejhorlivější vlastence mezi bohoslovci patřili v době, kterou sledujeme, abiturienti o l o m o u c k é h o gymnasia a k r o m ě ř í ž š t í s e m i n a r i s t é.

Skácel Jan, bohoslovec IV. ročníku; nar. 1845 v Bílovicích u Prostějova; gymnasium studoval v Olomouci, zde též maturoval s vyznamenáním; i na theologii byl

Deputace s písemnou prosbou velmi špatně pochodila. Superior Haas prudce vzplanul a vzrušení svého neovládl. Petice jevila se mu vzpourou, neslýchaným porušením kázně, ba útokem na autoritu představenstva.

Členy deputace zahrnul příkrými výtkami a vyhrůžkami.

Tím rozjitření v semináři jen vzrostlo. Do ohně přililo strohé potrestání redaktora „C. a M.“ za stručnou a nikterak nesprávnou glosu k 14. únoru. Za stupňovaného napjetí marně se čekalo na nějaké vyřízení petice. Roztrpčený a uražený představený mlčel. Zdálo se, že petici uložil ad akta a že jediným účinkem celé akce bude tichá persekuce petentů.

Za dusné atmosféry došlo k druhému incidentu na úmrtní den sv. Metoděje 6. dubna. Ironická poznámka superiora, že německá píseň v sem. kapli nevypudí sv. Cyrila a Metoděje z nebe, nebyla šťastná a dotkla se podrážděných čes. bohoslovců velmi trpce.

Nato se objevuje veřejný (anonymní) list superioru Haasovi v „Mor. Orlici“. Proč se bohoslovci odvažují k tomuto kroku? Je to čin horkokrevné nerozvážlivosti? Uvědomili si, že s hlediska sem. kázně situaci kriticky zauzlují a vážně ohrožují?

V otevřeném listě se prohlašuje, že bohoslovci neznají jiného prostředku, jak by se nesnesitelná situace zkoncovala či jak by přiměli představenstvo k odpovědi na podanou petici (resp. k oznámení rozhodnutí ordinaria¹⁾). Jítí osobně k představenému a prosit o právo své i jiných je prý urážkou představeného a kdo by se toho odvážil, byl by stigmatizován za revolucionáře a podezřelé individuum schopné každé špatnosti.²⁾

eminentista; ord. 1870. Po vysvěcení ustanoven kooperátorem ve V. Bystřici u Olomouce. Odtud povolán za voj. kuráta. V Innosti měl strastnou aféru, že nechtěl pochovat důstojníka zastřeleného v souboji. Zemřel 5. června 1902 jako voj. kurát v Čes. Budějovicích.

V y t o p i l J o s e f, bohoslovec III. roč.; nar. 1845 v Kladkách, studoval v krom. semináři, kde byl též po vysvěcení 1871 stud. prefektem. (Další údaje chybí v kons. matrice.) Zemřel ve svém rodišti v Kladkách 4. srpna 1905 jako em. farář a vice-děkan.

¹⁾ Arcibiskup Fürstenberg vrátil se zatím koncem března z vatikánského koncilu. Obdržev dovolenou, odejel 27. března z Říma. Dne 4. dubna pochovával brněnského biskupa Schaaffgotsche. Po druhé se vrátil z Říma ke kněžské ordinaci 25. července 1870.

²⁾ Závěrečná poznámka na konci 1. otevřeného listu o ověření, že autorem otevřeného listu není ani dr. David ani Cáska ani Švehlík, měla asi nějaký osobní důvod. Narážka na vicesuperiora Davida zní spíše ironicky (bohoslovci mu vytýkali, že je

Otevřený list působil dle všeho v semináři jako blesk z jasného nebe. Superior Haas, vzrušený nepředvídaným vývojem událostí, naléhá na české bohoslovce, aby list odvolali a proti němu se ohradili. To však naráží na odpor. Dochází k rušnému jednání, kterým vnitřní rozháranost bezútěšně roste. Ještě choulostivěji se poměry komplikují, když představený prohlašuje, že předložil petici p. arcibiskupovi, který odmítl požadavkům čes. bohoslovců vyhověti. Roztrpčení deklaranti jsou přesvědčeni, že Ordinarius byl jednostranně a nesprávně informován.

Za této situace vyblíží se v druhém otevřeném memorandu všechna tozbouřená hořkost ve formách vskutku povážlivých.

Pisatelé „deklaranti“ (prohlašující, že píší jménem 120 čes. bohoslovců) vznášejí veřejně na svého superiora těžké obžaloby. Stroze žalují i na svého vicesuperiora, že jedná slabošsky a nemá odvahy zastat se pravdy. Dokonce i svého spirituála obviňují, že nepřihlíží k předpisům morálky, že není přítelem slov. bohoslovců jako není přítelem pravdy.¹⁾

Opětovně tvrdí, že jsou si vědomi dosahu svého činu, když se obracejí na forum veřejnosti. Že by však nikdy k tomuto prostředku nesáhli, kdyby se svým superiorem mohli a směli vyjednávat.

přiliš bojácný před superiorem). Další dva uvedení byli bohoslovci. Ve jméně Cáska bude asi tisková chyba (bohoslovec toho jména nebyl tehdy v semináři). Snad běží o bohoslovce Č a č k u z III. ročníku. Š v e h l í k J a n byl bohoslovec IV. roč. (nar. 1846 v Kralicích), gymn. studia konal v kroměřížském semináři.

¹⁾ Byl to zmíněný už Vilém Blažek, rodem i smýšlením Němec. Bohoslovci jej odkazují na některé partie morálky Martinovy. Používali tenkrát v 3. ročníku latinského překladu Morálky dra Konráda Martina od tehdejšího prof. morálky na olom. fakultě dra Josefa Hanela (*Moralis theologia, auctore Dr. Conrado Martin in linguam latinam translata a Dr. Josepho Hanel, Olomucii 1866; hektografováno, stran 443*). Neběží však o tento latinský překlad, nýbrž o originál (*Lehrbuch der katholischen Moral von Dr. Konrad Martin, Bischof von Paderborn, Fünfte Auflage, Mainz 1865*). Partie, na něž poukazují „bohoslovci deklaranti“ (§ 314), pojednávají o povinné péči o čest a dobré jméno bližního a o hříších proti této povinnosti. (Na str. 776 vymezují se hříchy proti cti a dobrému jménu, na str. 778 jedná se o třech podmínkách, za kterých je nejen dovoleno, ale i přikázáno „um höherer Rücksichten willen Fehler des Nächsten bei der betreffenden Behörde zur Anzeige zu bringen“, na str. 780 o povinnosti nápravy a náhrady.) Dle všeho reagují bohoslovci na výtky spirituála Blažka, že se prohřešili proti cti a dobrému jménu svého představeného. Možná též, že mu vytýkají, že se nezastal cti a dobrého jména svých světců proti obviněním z buřičství, skandalisování semináře atd.

Další vysvětlivky k 2. otevř. listu:

Prohlašují, že k všem 3 svým představeným, kteří tak nespravedlivě s nimi jednají, důvěry nemají a sotva zázrakem by ji mohli mítí do budoucna.

Situace se octla na ostří nože. Nalehavě volala po řešení. Čekalo se, že poměry v semináři budou objektivně vyšetřeny a buď dojde v představenstvu k personálním změnám, nebo, nebudou-li inkriminace prokázány, že budou vinní bohoslovci zjištěni a potrestáni.

Zatím však po vleklých průtazích byla bouřlivá seminární aféra likvidována z á k a z e m časopisu „C. a M.“ a spolku „O h l a s u“, v nichž národní snahy čes. bohoslovců měly svá hlavní ohniska.

Byl to počín správný a šťastný?

(P. d.)

Předchůdcem sup. Haasa byl Dr. Josef M i k u l a (1861—1866), současně profesor pastorálky. Byl uvědomělým Čechem. Němci velmi těžce nesli jeho „čechisaci“ semináře. P. Haas byl za jeho superiorátu spirituálem. Vicesuperior Dr. Josef D a v i d byl současně spirituálem sester 3. řádu sv. Františka ve filiálním domě v Olomouci, od r. 1875 byl kurátorem sirotčince v Nových Sadech. (Od r. 1867 byl současně profesorem pastorálky.)

Bohoslovec B á t ě k, jehož propuštění vytýkáno superioru Haasovi, byl ohnivým vlastencem. Byl nadprůměrně vzdělán v češtině, horlil pro ryzí pravopis a platil v tom ohledu za autoritu mezi bohoslovci. Po odchodu ze semináře studoval filosofii a byl pak profesorem na slovanském gymnasiu olomouckém. Působil též jako inspektor na Hodonínsku. Pamětník Msgre M. Růžička tvrdí, že nebyl ze semináře propuštěn. Odešel pryč spíše dobrovolně. Rozpory se superiorem však měl.

Opati v Zábřdovicích XVII. století.

Jan Tenora.

Je skutečně s podivením, že slavný topograf Volný, jenž ve svém velikém díle tak svědomitě dbal správnosti a přesnosti, nemohl s jistotou napsati léta, v nichž zábrdovští opatové v 17. století spravovali svůj klášter. Hned na začátku tohoto století jmenuje v *Církevní Topografii Brněnské* I. str. 192 opata Šimona Farkaše v letech 1597—1618, ale tamže na str. 195 uvádí o něm, že byl opatem v letech 1597—1610, a že zemřel r. 1619; potom koncem téhož století udává řadu opatů s otazníkem: 1650—1678 ? Bohumír Olenius ? Maximilian Pfendler zemřel 1683; 1683 Engelbert Hájek zemřel 5. listopadu 1712.

Data tato nejsou správná. Že resignace opata Farkaše stala se r. 1610, o tom bylo již psáno v *Hlídce* r. 1918, na kterou tuto odkazujeme, — ale nesprávný je také rok 1678, do něhož prý byl Olenius opatem, nesprávný jest letopočet u opata Maximiliána Pfendlera, nesprávně udán rok, kdy začal býti opatem Engelbert Hájek.

Nejistotu a nesprávnost Volného lze pochopiti a vysvětliti tím, že nemohl použiti archivu kláštera zábrdovského¹⁾, z něhož se skoro nic nezachovalo, a že patrně nedostaly se mu do rukou Annály téhož kláštera, které ztracené archiválie poněkud nahrazují. Podle těchto Annálů, jež jsou uloženy v moravském zemském archivu mezi rukopisy pod sig. 296, doplňujeme a opravujeme údaje Volného.

Konec života opata Olenia nadešel až r. 1682. Letopisec vypráví takto: R. 1682 počal opat Olenius stavěti část stavení v opatství, aby bylo pro příchozí hosty. Ale položeny byly jen základy, a byl přinucen ruku od díla odtáhnouti. Tato stavba byla konec všech prací a přičinění prelátových. Když byl tolik a tak velikých prací v řádu premonstrátském vykonal, když byl tolik bolestí tělesných i duševních vytrpěl, když byl tolik a tak velikých péčí a starostí o klášter, o řeholníky a poddané poměl, jako všecek unavený a zemdlý konečně si oddechl. Rozloučil se s bratřími, svými syny, byv prve sv. svátostmi řádně zaopatřen, a nastoupil cestu veškerého těla; chtěje na cestě si oddechnouti, šťastně vydechl naposled dne 14.

¹⁾ O archivu klášterním poznamenal letopisec: R. 1674 v létě velikým přičiněním sebrán a do pořádku dán archiv klášterní opatem Oleniem; potud nebylo žádného archivu, než všechna akta a spisy v nepořádku tu a tam ležely rozházeny; rozdělil pak archiv na tři oddělení (*Liber II. Annalium*, fol. 8).

listopadu ve svátek sv. Ostatků (jenž byl dnem P. Marii zasvěceným) a tehdy bělostný náš prelát maje 69 let věku, 48 let professe, 42 let kněžských a 32 let 3 měsíce a pět dní opatských jako v objetí P. Marie odpočinul. Tělo zesnulého ve společné hrobce bratří (chtěje s těmi mrtvými odpočívati, s nimiž prve v lásce byl živ) se slzami bratří slušně bylo pochováno.¹⁾

Den k volbě nového opata ustanovil generální vikář, opat strahovský Hyacint Hochman na 14. leden 1683. K volbě přijel sám i s dvěma moravskými preláty: Norbertem Želeckým, opatem hradištským, a Matoušem Sebastanským, proboštem novoříšským. Ve volební den ráno po první hodině kněžské šel celý konvent těmto prelátům naproti a uvedl je do chrámu, kde strahovský opat sloužil zpívanou mši sv. k Duchu sv. Byli tam také císařští komisaři Maximilian Karel hrabě z Thurnu a Vilém Knott, kancléř při tribunálu, kteří přišedše na místo, kde kapitula byla shromážděna, přede všemi předložili císařský diplom a tím k tomu aktu se legitimovali. Když pak odešli z kapituly, promluvil ke všem generální vikář, poukázal na stanovy, co o volbě praví, a potom skoro jednohlasně zvolen byl za opata Maximilian Pfendler z Losperka, sekretář zesnulého opata Olenia.²⁾ Dne 18. března složil v zemském domě přísahu věrnosti a 18. dubna v Olomouci biskup Karel z Liechtenštejna udělil mu infulu.³⁾

Za opata Maximiliana brzy v klášteře zavládly spory; sám visitátor opat hradištský musil zakročiti. Úřady převora, podpřevora i circatora byly r. 1684 dány druhým a stalo se mnoho změn osobních. A později r. 1689 nastal zmatek nad zmatek mezi prelátem a řeholními kanovníky. Klášterní letopisec „z důležitých příčin“ mlčky přechází, co se potom stalo, a jen zkrátka k r. 1694 podotýká, že mezi hlavou a údy v Zábřdovicích bylo tehdy špatné porozumění, a že tam mnozí v hořkosti srdce svého život dokončili.⁴⁾ Až na řadu představených řádových a jiných u dvora císařského tehdy žijících osob složil 1. srpna 1695 opat Maximilian svou opatskou důstojnost do rukou Norberta Želeckého, opata Hradištského a vikáře generálního, Víta Saipla, opata strahovského a generálního visitátora, a Františka z Schöllingen, probošta perneckého, kteří všichni při

¹⁾ Annály zábrdovského kláštera II. fol. 143.

²⁾ Tamže, fol. 144.

³⁾ Tamže, fol. 146.

⁴⁾ Tamže, fol. 156, 181, 189.

resignaci byli a ji podepsanou přijali. Bylo však také třeba potvrzení císařova quoad temporalia, a toto vymoci jakož i dovolení k nové volbě vzal na sebe probošt pernecký; ve všem tom dobře ve Vídni pořídil a 13. srpna vrátil se odtud do Zábrdovic. Donesl s sebou potvrzení císařské, že se resignace přijímá, a zároveň schválení, že se resignovanému opatu přiděluje panství jesenecké, a že dostane ročně 300 zl., 7 beček vína, 10 centů ryb, každého týdne půl sudu piva a j. Za den volby byl ustanoven 18. srpen a jako komisaři císařští byli nařizeni Václav František svob. pán Tham a Maximilian Deblin, assessori královského tribunálu. K volbě se dostavili; mši sv. k Duchu sv. sloužil probošt pernecký, volbu řídil opat strahovský. Při volbě hlasovalo 19 řeholních kanovníků a 17 hlasy byl zvolen klášterní provisor P. Engelbert Hájek.¹⁾

Než na zvoleného opata připadly starosti. Klášter měl mnoho tisíc dluhů, jež nadělal předchůdce, na sýpce a ve sklepech nebylo nic. Ale nad to nastal odklad s potvrzením opatovým. Císařští komisaři si stěžovali, že jim při volbě nebyla vzdána náležitá úcta: že jim kněží nešli naproti až k vozu, když přijeli, a že jim nebyl poukázán nějaký slušný pokoj, když vyšli z kapituly. Na císařském dvoře těžko to vážili, jakoby to byla neúcta a zlehčení samé osoby císařovy. Hlavní vina byla dávana strahovskému opatu, jemuž císařovým přípisem uloženo, aby se ospravedlnil. Než přípis byl opatovi pozdě zaslán a opat pozdě se omlouval. Zvolený opat nemohá se dočkati potvrzení, zajel do Vídně a tam se 14 dní zdržel pátraje, jaká je překážka. Zatím co dlel ve Vídni, došel do Brna královskému tribunálu přípis od strahovského opata a zároveň pokorný jeho list k císaři. U tribunálu zůstala však zase ta věc ležeti, protože komisaři, kteří byli u volby, nebyli doma a nemohl se jim tedy dodati přípis strahovského opata, jenž na ně byl adresován, — a tak zvolený opat musil dále čekati na vyřízení.²⁾

Konečně císař 10. prosince 1695 potvrdil volbu Engelberta Hájka za opata,³⁾ ale toto potvrzení došlo zvoleného opata teprve 16. ledna 1696. Intimace o tom, jež měla předcházeti, následovala až 29. ledna. A ještě nebyl konec toho spletení. Povstala nová otázka, kde má zvolený opat složit přísahu věrnosti, neboť císař ve svém

¹⁾ Tamže, fol. 190.

²⁾ Tamže, fol. 191.

³⁾ Acta ordinis nr. 58, listiny premonstrátů louckých; opis v zemském ar vě

potvrzení ani v intimaci neučinil žádné zmínky o tom, že by přísaha mohla býti složena v Brně.

Zvolený opat byl již ve Vídni zaplatil za dispens, aby mohl přísahati v Brně, a teď musil znovu císaře prositi, aby mu to bylo dovoleno. Konečně 15. března v zemském domě v Brně složil ji v ruce zemského hejtmána Františka Libštejnského hraběte Kolovrata.

Potom ještě nastala zvolenému opatu starost, kde by dostal infulu — v diecesi olomoucké tehdy biskup Karel z Liechtenštejna zemřel a nikoho nebylo, kdo by oprávněn byl infulu udělovati. Až slíbil to vykonati Leopold kardinál Kolonič, a proto zvolený opat zajel do Vídně, kde od kardinála v domě professů Tovaryšstva Ježíšova v císařské oratoři byl 9. dubna 1696 infulován. Vrátiv se do Brna sloužil o hodu velikonočním, jenž byl 22. dubna, v kostele svého kláštera první pontifikální mši sv.¹⁾

Resignovaný opat Maximilian Pfendler přebýval v Jesenci; s tamějšími poddanými se nesnášel; proto byla tam 16. prosince 1696 poslána komise, která se tam týden zdržela, ale nespravila nic; nový opat musil komisi kromě výživy a povozu dáti 100 zl. V Jesenci bývalý opat dlouho nevydržel; koncem prosince 1698 resignoval klášteru zábrdovskému pod jistými podmínkami na tři léta panství jesenecké, a odebral se pak na jaře 1699 do Uher do proboštsví zvaného Most sv. Jana čili Janoshida, které pro řád, když byl opatem, od císaře Leopolda získal. Co pobýval v Uhrách, prof. P. Petr Guttlau, jenž byl tehdy v klášteře v Zábřdovicích, vyžádal si dovolení, aby směl do Vídně, a odtud pak do Budína, a odtud vydal se do proboštsví Janoshidy, a nemaje od žádného představeného zmocnění odvezl bývalého opata do Klobouk u Brna dne 10. července, a potom do kláštera v Nové Říši, kam přibyl 17. července. Později 1. srpna 1701 vrátil se do kláštera zábrdovského; zůstával v prelatuře a užíval opatského stolu. Zemřel 6. března 1702, v sedmém roce své resignace.²⁾

Posloupnost zábrdovských opatů v 17. století tedy jest: Š i m o n F a r k a š 1597—1610; Benedikt Waltenberger 1610—1645; Vavřinec Plocar 1646—1650; Bohumír Olenius 1650—1682; Maximilian Pfendler z Losperka 1683—1695; Engelbert H á j e k 1695—1712.

¹⁾ Annály I. c., fol. 192, 193.

²⁾ Tamže, fol. 194, 201, 206, 208, 209.

Posudky.

Letošek byl úrodný na spisy náboženské, ovšem úrodný v našem měřítku. Konjunktura byla, zdá se, tak příznivá, že i starší spis (u nakl. Kotrby) mohl v nové obálce proniknouti. Jsou to skoro vesměs spisy vzdělávací pro širší obecnost, z nichž některé výslovně se ohlašují za spisy příležitostné k čs katolickému sjezdu r. 1935.

Jménem spisovatelovým pozornost budí Apotheosa Eucharistie Pange lingua Xavera Dvořáka (Franeč, Praha, 15 K) 30 rozjímání v těžkém sebezpytovném slohu. — Starý katolický zápasník Dr. K. L. Řehák pod nyní nově raženým heslem Ježíš Kristus Král vydal (tamtéž, 5 K) několik jen povrchních pohledů do dějin církevního pronásledování a vítězení; novějšího obsahu je tu velmi málo.

V čele překladů jsou Sv. Augustina Rozhovory duše s Bohem (Soliloquia). Dobrý celkem překlad (A. P., tamt., 12 K) vydán beze všeho literárního průvodu jen pro duchovní četbu. Vážný, namnoze úryvkový a náladou ponurý chod myšlenek, jen velmi zřídka přerušeny osobními narážkami žádá napjaté četby, která však nezůstane neplodnou.

Dr. S. Brait a Dr. R. Dacík vydali (tamt., 17.50 K) své náboženské přednášky Kristus, spása světa, pohled do vnitřního života Kristova. Jsou to důkladné kristologické úvahy podle směrnic sv. Tomáše Aq, vhodně i podle něho obrácené na život, jemuž mohou velmi prospěti: theologie řečnickým slohem podaná.

Josef Schryvers, Božský přítel. Myšlenky pro duchovní cvičení. Podle francouzského originálu zpracoval Martin Janů. Theol. ústav redemptoristů, Obořiště, 1935. S. 301. Exercicie vůbec jsou v češtině ještě málo zpracovány. Nyní, kdy se šíří i mezi laiky, přijde tato kniha velmi vhod. Myšlenkový postup její jest sice jiný než obvykle, základním motivem jest právě přátelství, láska boží, předmět exercicií se vyčerpává jen jiným způsobem. Častější zmínky poukazují snad k tomu, že úvahy tyto byly určeny hlavně řeholníkům.

Jiříkovo vidění. Vyd. Archa, Olomouc 1935. S. 75.

Je to jakási miniatura „Božské komedie“, arcitě bez její theologické přesnosti. Urozený Uher Jiří vykonal 1352 kající pout k sv. Patriciu v Irsku, vpuštěn do hlubiny a tam mu dáno uzříti očistec i peklo, ale i záblesky nebe.

Je skoro škoda, že skladba, původně latinská (14. stol.), vydána jen takto, bez průvodu, neboť jest namnoze jednak v narážkách nejasná, jednak v obsahu tak naivní, že může vésti k úplnému zneuznání.

Dr. Tihamér Tóth, universitní professor v Budapešti, S otevřenýma očima boží přírodou. Přel. Al. Hanzelka, farář. Sdružení katolické mládeže, Praha 1935. S. 163, 7.50 K. Knihovna Dorostu IX.

Lidový apologeta, známý i mimo hranice své vlasti, ve 2 oddílech podává tu napřed několik ukázek z účelného zařazení přírody, s příhodnými obrázky, potom několik úvah o poměru víry a vědy. V prvním oddílu se předpokládají nějaké vědomosti a zájmy přírodopisné, ale pak tím více upoutá.

Úhledně vypravená knížka poskytuje studujícímu cenného poučení, podaného snadným slohem.

* * *

Jar. Stibralová, Ostrovy šťastného mládí. Ill. Růža Mrkvanová. Nakl. Šolc a Šimáček, Praha. S. 211, 25 K.

Zas jednou veselý český románek bez pornografie. Jsou to arci jen ostrovy šťastného mládí z pražské smetánky, kde všeho dost, co srdce ráčí, ale můžeme z nich mít radost, že jsou. Středem děje je sice studentka, tady děvče také se starostmi, ale protože právě nastávají prázdniny, a vysvědčení dopadlo bez pohromy, je té starosti viděti ještě méně než asi v školním roce, který v tomto případě také jen obstarává změnu denního zaměstnání. Jinak jest jím trampství, sport atd. Až jásavé mládí také vyústí ve vážnější povolání životní. Zdali dobře připravené, jest ovšem jiná. A snad by nebylo dobře vraceti nový český dívčí román na staré dráhy prázdnoty, životní bezobsažnosti, jen pobavení, jehož se čtenáři našeho románu arci dostává hojně.

Václav M. Vlček, Květy mládí. Nakl. Universum, Praha 1934. S. III. — Sigma-J. O. Martinovský, Korčín románek a jiné povídky ze světa a přírody. Nakl. Vyšehrad, Praha 1935. S. 128. Raná setba, ročník XI. a XII.

Ve „Květech mládí“ se líčí mimoškolská zaměstnání, hry a zábavy naší venkovské mládeže útlých let. Výběr, jak víme, není velký, a spisovateli není snadno, podati tu obrázky skutečně zábavné, neřkuli nové. Život ten, tolikrát již popisovaný, baví více pozorovatele ve skutečnosti, v přírodě, než na papíře. Že se p. spis. podařilo toto úskalí šťastně překonat, svědčí o pěkném nadání.

Druhá sbírka spisovatele se jménem zbytečně obšírným, má již předměty vděčnější, dobrodružné, cizokrajné. „Korčín (sýkorkin) románek“ jest sice ze života naší sýkorky, vhodně tu na pamět uvedeného, ale jiné obrázky sahají dál a hloub, i do pravěku, a to ke skutečnému poučení zábavně podanému. Let r. 1999 probere s malým čtenářem napínavě kousek zeměpisu.

Rozhled

Náboženský.

ml. — Probuzení duchovních sil.

V článku „Journal des Debats“ pojednává bystrý pozorovatel a spisovatel Pierre Quirielle o posledních eucharistických kongresech v Praze, Lublani a Strasburgu. Nazývá je „probuzením duchovních sil a prací pro mír“. Kongres pražský nazývá „velikým úspěchem Svaté Stolice“. Zejména upozorňuje na to, jak vlády jistě nekatolické — jako v Praze a Francii — nebo většinou pravoslavné — jako v Jugoslavii — chovaly se k těmto sjezdům velmi blahovonně a tak přispěly nemálo k jejich úspěchu. Toho jistě nelze přehlížeti. Dále upozorňuje na svornost a jednotu, která tyto sjezdy ovládala. Bylo to něco, čeho nedosáhla žádná vláda. Hlavně ovšem jest nadšen sjezdem v Praze a mluví o „jeho báječném úspěchu“. Okolnost, že sám kardinál Verdier byl legátem v Praze vede ho k těmto slovům: „Poslání kardinála Verdiera v Československu jest nepopiratelným úspěchem Svaté Stolice a také Francie. Přijetí kardinála překonalo všechno očekávání, jakož i způsob, kterým dokončil své poslání na Moravě a Slovensku. Tento kongres uspíšil konec jednání o Modus vivendi a dal Praze nového nuncia v osobě Mons. Rittera. Úprava diecézí dle hranic zemských jest nesmírně důležitým pro posilu státu.“

(Pozn. red. Bylo by to všechno tuze hezké, ale jest-li pravda, že správa elektrické dopravy v Praze hned po pražském sjezdě odpírá snížené jízdenky dětem klášterních škol, tedy je to beťárstvol)

Také kongres v Lublani byl skvěle připraven a dosáhl svého cíle. Převýšil svým významem pouhou náboženskou manifestaci a uspíšil uzavření konkordátu, což po nekonečně dlouhém jednání jest nesporným úspěchem Vatikánu.

Konečně i kongres ve Strasburgu jest velmi významný v tom smyslu, že po první světové válce nastalo upřímné sdružení mezi katolíky elsaskými a katolíky francouzskými. Účast vládní velmi dobře působila na citlivé vědomí Elsasanů, jakož i pocty, kterých se dostalo papežskému legátu zcela dle stanovení konkordátu. Vždyť papežský legát přicházel do Elsassu po první.

Konečně i národní kongres eucharistický v Teramo v Itálii ukázal pochopení katolíků italských. Bylo na něm 200 tisíc lidí. Někteří šli kolik dní pěšky. Bohatství duchovních úkonů bylo ohromné. Jest pravda, že toto probuzení duchovních sil v tak velikém měřítku a tak blízko Německa dává ještě více vyniknouti kontrastu, ve kterém se octlo Německo ve sporu s církví katolickou.

ml. — Kodifikace východního práva církevního.

Pius XI ustanovil komisi, která má sestavit úřední text nového církevního kodexu východního. Již od r. 1929 pracovala komise na sbírání pramenů. Byl v ní kardinál Sincero, Cerretti, Ehrle a Gasparri. Výsledek této práce je sestaven ve 13 velikých svazcích, vydaných vatikánskou tiskárnou. Jsou v ní prameny pro církevní právo církve armenské, etiopské, chaldejské, koptické, maronitské, mechitaristické, rumunské, rutenské a syrské. Nová komise má 3 členy, totiž kardinála Pacelliho, Serafiniho a Fumasoni-Biondiho. Předsedou jest kardinál Sincero. Acta Apostolicae Sedis uvádějí také hojný seznam kněží různých ritů, kteří budou pomáhati při konečné úpravě textu.

*

ml. — Pastýřský list německých biskupů

byl očekáván s nesmírným zájmem a čten ve všech kostelech katolických v Německu u přítomnosti nesčetného množství věřících. Je neohrožený a otevřený. List začíná vyznáním víry ve věčné poslání katolické církve, která dovede přemoci nové pohanství, jako přemohla staré. Biskupové se nebojí o budoucnost církve, nýbrž o budoucnost německého národa. Oznámili kancléři Hitlerovi podrobným memorandem, jak nespravedlivě jest církev katolická omezována ve svém působení a jak hrubě je porušován konkordát. Katolická církev nemá již tisku, ani možnosti, aby se mohla dáti slyšeti kromě kostela. Může odporovati jen pasivně. Věřící nesmějí bráti podíl na schůzích protikřesťanských a nesmějí čísti nepřátelských novin. Mají povinnost posílati své děti do katolických škol. Biskupové děkují sdružením mládeže za věrnost. Odmítají s rozhořčením pomluvu o styku sdružení s komunismem!

Hlavní důraz kladou na učení církve o manželství a odmítají nauky národně socialistické o něm a o čisté rase. Odmítají rovněž, aby zákonité manželství bylo postaveno na roveň nezákonnému. Odmítají sterilizační zákon slovy: „Když tyto zákony odporují právu přirozenému a přikázáním božím, pak nutno spíše poslouchati Boha než lidí.“ Biskupové připomínají, že marnou je snaha rozdvojiti klerus a postavit jej proti biskupům. Doporučují věřícím opatrnost a klid. „Katolíci nejsou vzbouřenci a neodporují mocí. Když pak se tvrdí, že možno být katolíky a nebýti katolíky římskými, pak odpovídáme: Není-li kdo katolíkem římským, pak není katolíkem vůbec. V tomto bodě není kompromis možný.“

Hitler řekl ve své řeči v Norimberku: „Stát národně socialistický nestrpí v žádném případě, aby politikaření náboženství mohlo býti provozováno neb obnoveno zase prostředky dvojsmyslnými. Tento zápas nepovažujeme jako řízený proti křesťanství, ale skončíme jej, abychom zbavili veřejný život těch kněží, kteří nekonají svých povinností a kteří jsouce kněžími, chtěli by se přeměnit v politiky.“

*

ml. — Palestina.

Smrt řeckého pravoslavného patriarchy palestinského Damianosa v roce 1930 byla příčinou nemalých rozbrojů a neklidu v pravoslavné církvi v Palestině. Jako vždy se ve sporech těch hojnou měrou uplatňovaly zájmy národní. Ten tak hrozně vybičovaný nacionalismus zneklidňoval kde kterého příslušníka této církve. Jednalo se totiž o nového patriarchu, a tu chtěl mít také své slovo ve volbě lid. Ohromná většina pravoslavné církve v Palestině je totiž původu arabského. Arabové povstali jako jeden muž proti výsadám vysokého kleru, který jest původu řeckého. Tito vysocí hodnostáři chtěli mít nového patriarchu ze sebe. Lid proti tomu chtěl mít patriarchou Araba. Nekonečné spory způsobily mnoho starostí anglickému zástupci v Jerusalemě. Vláda po marných pokusech nechala věc ležeti. Celá sporná záležitost konečně skončila v této otázce: Mají se reformy zavést v době, kdy patriarchální stolec je uprázdňen, či až po jmenování nového patriarchy? První chtěli laikové arabští, druhé biskupové původu řeckého.

Synod byl ve velmi nepříjemné situaci. Co si měl počít? Konečně v souhlase s vládou překročil Rubikon. Nařídil v červenci předběžnou poradou pro navržené schopných kandidátů. Byla sice velmi bouřlivá, ale měla přece nějaký výsledek. Synod zaslal jména kandidátů do Londýna a dostal odpověď: Neňí závaly. V chrámu Božího Hrobu konaly se pak dvě předběžné volby dne 22. července. Z 8 kandidátů bylo vybráno ternó a konečně na první místo postaven Timotej Themelis, titulární arcibiskup jordánský. Ten dostal ze 47 hlasů většinu, totiž 29. Proti němu stál jako nejvážnější kandidát Mons. Meletios Metaxakis, patriarcha alexandrijský. Tak byla od hodnostářů rozhodnuta tato tak nesmírně ožehavá otázka v teorii i v praxi.

Ale Arabové s tím spokojeni nejsou. Arabští laikové totiž tvrdí, že volba je neplatná. Jako důvod uvádějí, že dle platných stanov mají při volbě býti přítomni i zástupci lidu. Zástupci lidu však přítomni nebyli na znamení protestu. Proto nyní prohlašují tuto volbu za neplatnou. Záležitost přijde k soudnímu tribunálu. Arabové vyhrožují, že si v záporném případě zvolí patriarchu původu arabského. Tak by byli dva patriarchové na téže trůně. Neňí to ostatně novou věcí na východě. Rozkolní Řekové stále vytýkají církvi katolické 2 papeže. Nyní jest možno, že v Jerusalemě budou 2 patriarchové, jako se stalo v Antiochii, kde byli nedávno 2 patriarchové na téže stolci.

★

nn. — Z kázání arcibiskupa Jenštejna. (O.)

Již v pravidlech duchovního života sepsaných pro Jenštejna roudnickým převorem Petrem „Clarificátorem“ (srv. můj článek o nich v Hlídce 1934) čteme o přátelích metropolitů, z nichž jedni ho opustili, druhí dokonce se připojili k jeho odpůrcům. V této homilii sám arcibiskup nám praví o tom mnohem více. Opustili ho nejen jeho

přátelé, ale dokonce i ti, kteří ho pobízeli k boji za svobodu Církve. Takto tedy poznáváme, že spor Jenštejnův s králem Václavem IV byl částečně zaviněn jeho rádci, kteří jej do něho hnali. Poznáváme tím i přičiny metropolitových nesnází, neboť ve které on důvěřoval, ti právě ho opustili. K nim se připojili i ti, které Jenštejn stíhal pro neknežský život, aby se nad tím pomstili. Poslední, již arcibiskupa opustili, byli bázlivci, strachující se následků boje s králem. Numquid non unus ex discipulis Cristum tradidit principibus . . . sic et mecum fit. Unanimes namque mei et noti mei, „qui mecum dulces capiebant cibos“ (Ž 54, 15), inimici facti sunt michi et magnificaverunt super me supplantacionem, et qui consulebant michi (285 b), ut pro libertate starem ecclesie, lingua sua mentiti sunt michi, et qui ad constanciam me confirmabant, „ipsi infirmati sunt et ceciderunt“ (Ž 26, 2) et qui dicebant michi: „Volumus tecum in mortem et in carcerem ire“, fugerunt a me et pro eo, „ut me diligerent, detrahebant michi“ (Ž 8, 4), et quorum malam sectabam vitam, ferociiores facti sunt lupis vespertinis, et qui pro me sublimati atque ditati sunt, „persecuti sunt me gratis“ (Ž 118, 116), ut dicere cogar cum propheta: „Filiis meos enutriví et exaltavi, ipsi autem spreverunt me“ (Is. 1, 2). Taceamve (!) etiam de nonnullis, qui iureiurando michi astare prestitis iuramentis sacramentis voluerunt, qui ob metum persecucionis „ad excusandas excusaciones suas in peccatis“ (Ž 140, 4) iuramentum interpretantur, dicentes, quoniam dies mali sunt. Jenštejn uzavírá tuto promluvu prohlášením, že nechce zločiniti zrádným spolubratřím, nýbrž spíše žehnati, neboť si vzpomíná na slova Spasitelova: „Odpusť jim, neboť nevědí, co činí“, a jako On, tak i Jenštejn za jeho příkladem jest ochoten zemřít za nevděčníky. Prozrazuje, koho se oni bojí. Byl jím sám král: „Et quam plures vellent proprie persone et omnium bonorum suorum pocis pati iacturam, antequam se pro iusticia murum opponerent et dominum suum conturbarent.“

V jiných kázáních jsou bojovné výpady proti stoupencům Klementa VII, zvláště proti Kuneši ze Zvole. Můžeme si snadno představit, jak veliký zmatek byl vnesen schismatem do kněžstva i lidu, volal-li pražský metropolita s kazatelný takto: Jedni sobě zaslouží spásu, druhí zatracení, „prout hoc patet in antipapa et in anticardinalibus in presenti scismate, qui a Sanctissimo in Cristo Patre, Dno nostro Urbano papa sexto sanctissimi et sanguinis Dominici hostiam false et indigne peccatorum labe respersi sumere presumpserunt, et ideo concito corruerunt in ruinam magnam universi scandalum orbis et similiter Egipciorum magis Yampnes et Mambres, videlicet quondam Pragensis et Wysegradensis ecclesiarum decanis, iniquitatis filiis, qui suis dyabolicis divinacionibus et incantacionibus patriam nostram scismatici pravitate inficere conantur. Sed per Dei omnipotentis gratiam nequaquam proficunt, quia virga Moysi devoravit virgas earum, id est disciplina predicti moderni nostri pape Urbani digito Dei prohibente devoravit virgas et maliciam scismaticorum . . .“ Jenštejn proto s kazatelný zmocňuje sobě podřízené kněze, aby nepřipustili stoupence

Klementa VII k oltáři: „Unde fratres carissimi, si qui inter vos sunt fortes scismatici occulte vel manifeste tenentes filium Belial Ropertum de Gewen scismaticum et suos complices, nequaquam accedat ad altare Domini et sumat Corpus et Sanguinem Domini Nostri Jhesu Cristi, quia videlicet in veritate „iudicium sibi manducat et bibit“. (1 Kor. 29). Na jiném místě (276 a') ukazuje na zlé následky západního rozkolu. „Modo nam, post ecclesie scisma, quod sui malicia vasti orbis scindit regna, iam intra penates domesticos non modicas strages fieri videmus, quippe divisos invicem cernimus regem cum populo, principes, et proceres, barones et nobiles, cives et plebes, quantas nunc lites cernitis et iurgia, rixas et scandala, sediciones et bella atque undique insurgere rapinas et spolia“ . . .

Posledním bodem Jenštejnových promluv je místo o šíření eucharistických bludův. Sedlák (Hus, 74) upozornil, že již v r. 1381 potíral Biceps Viklefovu nauku o Svátosti oltářní. Jenštejn pak potvrzuje, že skutečně tehdy šířily se eucharistické bludy z kruhů inteligence do širokých vrstev lidu. Valdenství bylo tehdy u nás hnutím lidovým, tak nauka podřívající transsubstanciaci mohla být jenom Viklefův remanentismus. Zájem o tuto nauku v inteligenci je nejlépe patrný z narážky na její přetřásání. Jenštejn promluvil proti novému bludu na kázání o B. Těle v Roudnici. Prý považuje za nutné kázati o transsubstanciaci, „ut aliorum dubietates tollantur, qui sub curiositate verborum quasdam questiunculas confingunt et inter laicos non verentur Corporis et Sanguinis Dominici misterium suis sophismatibus implicare, sicque efficere ut fidelium mentes impropereantes cum perfidis Judeis audeant dicere: Quomodo hic poterit nobis dare carnem suam ad manducandum? (Jan 6, 53). Et iterum cum psalmista: Aut quomodo poterit nobis Dominus dare panem aut parare mensam populo suo? (Ž 77, 19). Unde duo illis existimamus esse hic perpendenda, videlicet panem in corpus et vinum in sanguinem Cristi transsubstanciari non tamquam diversa, sed eadem cum corpore sanguis et in sanguine corpus veraciter permaneant“ . . .

Ve všech těchto bolestech a starostech utíká se Jenštejn pod ochranu Matky Boží a prosí i kněžstvo, by za jeho příkladem utíkalo se pod její mocnou ochranu (281 a'').

Vědecký a umělecký.

Biblika.

kž. — O náboženském vývoji ve St. Zákoně píše v čas. „Věda a život“ (15/8 1935 R. Růžicka. Mylně předpokládá, že Pentateuch a SZ vůbec jest historií národu israelského. Nikoli, je to prostě historie zjeveného náboženství. Věci přírodního vývoje jsou líčeny jen letmo (původ tvorstva a člověka, události před potopou a po ní, rozptýlení lidstva atd.); hlavně se vypravování týká bohovlády v lidstvu a v národě israelském (pád prarodičů, Mesiáš, odchod z Egypta, zařízení bohoslužby atd.) Náboženství zjevené se ukazuje spjato s národem israelským.

Mylně zove R. Israelity modláři, kteří teprve po odchodu z Egypta prý přijali monotheismus a s ním i jméno Jahve (R. píše: Jahwe) od Midjanských: jméno J. (= povolávající v život) vyskytuje se přece již ve zprávě o stvoření (Gn 2, 4)! Mojžíš kdykoli mluví o J., mluví o něm jako o starém Bohu Abrahamově, Isákově a Jakubově (Gn 26, 24; 28, 13. Ex 3, 13 a d; 6, 2. Jos 24, 2 a j.)

V odporu proti výsledkům srovnávací vědy náboženské líčí se vývoj od polytheismu k monotheismu u Israelitů, kdežto Pentateuch jasně ukazuje, že právě národové mimoisraelští po rozptýlení zatemnili odkaz Noemův v polytheismus. Bůh Israelitů jako pravý, jediný Bůh jest Bohem všemohoucím (El Šaddaj). Jahve jest pánem celé přírody („já naplňuji nebe i zemi“), všeho života i všech lidí. Souhrn těch vlastností vyjadřuje právě plurál Elohim, rozdílný od polytheistického elim neb elilim. Ethické důsledky tohoto poměru člověka k Bohu jsou samozřejmé, a jim věnovány celé knihy Písma starozákonního. Vydávati Jahve za horského Boha bouří a vládce kočovníků jest přežitek racionalistických fantasií, nikoli výsledek vědeckého studia Pentateuchu, fantasií, jež se nyní ze známých důvodů v Třetí říši vydávají za vědu. —

r. — Dr. Ing. A. Červín v „Nár. Osvob.“ (7/9 1935) myslí: „Teď se dovíte z Bible, jak sůl urychluje spalování“, navazuje na známá slova Spasitelova u Mt 5, 13: „Vy jste sůl země. Jestliže sůl zmařena bude, čím bude osolena? Na nic se už nehodí, než aby byla vyhozena ven a pošlapána od lidí.“ V článku jinak velmi poučném, že sůl jest „jednou katalysátorem, podruhé antikatalysátorem“, t. j. že čistá sůl podporuje hoření a tlení, kdežto nečistá (s příměskem t. z normálního fosforečnanu sodného) hoření tlumí, dovozuje se, jaká že to „zkáza soli“, o níž Kristus mluví.

V exegesi odjakživa se pravidlo „non est sal salis“ u slov Spasitelových vykládá prostě tak, že jako sůl „zmařená“ (ř. *ean maranthé*, lat. *si evanuerit*, u Marka 9, 49 *analon* — *insulsum*, Aug. *si infatuatum fuerit*) nedodává chuti a nechrání potraviny od zkázy, jak by měla, a tedy není na nic, tak nevyhovující apoštolé nemají pro svůj úkol významu a nezaslouží jiného osudu než odhozená sůl.

Dr. Červín tomuto výkladu odporuje, jelikož konservační úkol jím soli přičítaný vlastně odporuje úkolu, jež má nebo měla sůl v peci pekařské, kde urychlovala hoření (mrvy, již se topilo). Tertium comparationis by tedy již nebyla ochrana od zkázy, nýbrž podpora hoření, v kterémžto druhém případě by bylo třeba obšírnějšího výkladu, jehož biblický verš (u Lk 14, 34—5) ani nenaznačuje. Výsledek pro apoštoly jest ovšem v obojím případě týž: býti solí dobrou! Že Spasitel i v tomto srovnání prohlédal k lidovým názorům svých posluchačů, jest jisto. Který z oněch, o konservační či spalovací schopnosti soli, jim byl bližší, toť ovšem otázka. Biblisté, kteří trochu rozumějí chemii, ať si článek Č—ův přečtou; jest zajímavý i etnograficky.

★

m. — K o m e n s k ý a B r i d e l.

Pod tímto názvem otiskuje v melantrišských Listech pro umění a kritiku (září 1935) Vil. Bitnar zajímavou srovnávací studii o duchovní písni českého básnického baroku. Počítá, že v českých kancionálech, vydaných v 17. a 18. století skrývá se na 3000 duch. písní, k nimž bude nutno připočísti ještě podnes neurčenou zásobu písní pouťových a jarmarečních. V této rozsáhlé písňové produkci lze se na první pohled velmi těžko vyznati. Zdánlivý chaos textů a melodií odstrašoval dosud naše badatele od soustavnějšího studia. Ale toto změtení je jen zdánlivé. Při bližším ohledání kteréhokoli kancionálu vidíme, jak se všechna ta tvorba soustřeďuje do určitého počtu odlišných okruhů, zpracovávajících jednotlivé náboženské náměty. Za dvě stiletí, po která trvala živá tvorba písňová, vznikla tak řada písňových cyklů. Vědecké badání o duchovní písni českého baroku musí se ubírat cestou, určenou touto motivickou povahou jednotlivých skupin. Určitý námět každé skupiny umožní mu vysledování vývoje skladeb, zjištění obměn obsahových, výrazových, formálních. Tím se již získá mnoho poznatků k přesnějšímu rozlišování baroku katolického, česko-bratrského a utrakvistického, k objasnění jejich poetiky a stylistiky, často i k určení autora dotud neznámého.

Bitnar ukazuje to názorně na jedné takové výrazné skupině — na okruhu písní o marnosti tohoto světa. Rozlišuje tu vývojově několik skupin. Třetí z nich, ovlivněnou silnými dojmy 30tileté války, zahajuje K o m e n s k ý svou „Písničkou o nestálosti, bídách a lopotování přítomného života“ (z r. 1640), vyvrcholuje ji pak jesuita B e d ř. B r i d e l svou velkou skladbou „Co Bůh, člověk?“ (z r. 1658, nedávno znovu ji vydal dr. Jos. Vašica), která v sobě mistrovsky slučuje všechny živly písní o marnosti, jež ji předcházely, a vyniká vyjimečnou silou výrazu a mocného vzletu ducha. Bitnar prokazuje závislost této Bridelovy básně na starší písni Pilsenburkové „Proč svět rytěřuje pod bídnou marností“ (z r. 1646) a dovozuje, že tato jest vlastně jen překladem sekvence „Cur mundus militat sub vana gloria“, již napsal hned na počátku svého obrácení Jaco-

pone da Todi. A táž sekvence působila na vznik uvedené písně Komenského, který ji poznal patrně prostřednictvím německých překladů a zejména volných písňových parafrází. Český překlad sekvence působil pak ještě na celou řadu pozdějších barokových básníků a stejně si jej oblíbili i čeští a slovenští luteráni, jak to dokazuje lipské vydání Třanovského Cythary Sanctorum. (1737.)

Přes to, že píseň Komenského i Bridelova skladba byly inspirovány jedním uměleckým vzorem Jacoponovým, vidíme v nich odstíny a odstupňování, jak je přinesla různost povah a náboženských citů i tradic. Jinak však umělecky není bytných rozdílů mezi katolickým a českobratrským barokem 17. věku: oba rostou z téže české půdy, oba se vzpínají horoucně k svému Bohu.

★

nn. — Ke kritice minoritských listin XIII. století. ČMM (roč. 55, 1931) přinesl studii Dra. Dřímala nadepsanou „Vilém z Kolína“, v níž mimo jiné věnuje i pozornost Vilémovu vidimusu minoritských listin 13. a 14. století. Dřímál dochází k závěru, že listina c) z r. 1281 pocházející jest podvrženinou vyrobenou minority. Z bližšího studia dokladů Dřímalových vysvětluje, že Dř. nedopatřením některé věci přehlédnul, tak že jeho premise i závěr jsou mylné.

Základním omylem Dřímalovým jest názor, že není prostě myslitelné, aby biskup jednoho a téhož dne mohl vydati o určitém právu dvě sobě navzájem odporující listiny. Tento rozpor jest prý viděti jak po stránce obsahové, tak i formální. První, autentickou listinu (CDM, V, 273) nazývá Dř. originálem, domnělé falsum označuje pořadovou značkou Viléma vidimusu c). Všimneme si obou těchto listin blíže.

Dřímál přehlédnul, že originál i c) jsou určeny různým dvěma příjemcům. Originál jest určen věfícím (universis christifidelibus) a proto také ho Boček našel v městském archivě znojenském. Listina c) jest naproti tomu adresována kněžstvu působícímu v duch. správě (universis decanis nostre dyocesis). Rozumí se, že v listině určené lidu musel biskup zdůrazniti jiné věci než-li v listině rozeslané děkanům. Z toho tedy vyplývá obsahová rozdílnost originálu a c). Není tudíž tato rozdílnost (jak se domnívá Dřímál) výrazem různých právních poměrů, nýbrž důsledkem plynoucím z různosti příjemcův listin, jakož i z různého jejich poslání. Tolik co do obsahu.

Po stránce formální dokázal Dřímál, že c) má svůj protokol i eschatokol z listiny biskupa Brunona z r. 1272, naproti tomu však zapomenul si všimnouti předlohy originálu, což má pro poměr vystavitele, biskupa Dětřicha, k minoritům svůj význam. Originál totiž na dvou místech čerpá z listiny Brunonovy o minoritech a dominiánech z r. 1253, jak viděti z následující juxtaposice:

1253. (175).

(... auctoritate sedis apostolice ac nostra ... possint et debent et injungere penitentias salutares) tanquam boni et fideles cooperatores vestri et subportatores honoris, quod ex cura animarum vobis et nobis incumbit, quos in vestrum auxilium Deus misit et sedes apostolica deputavit.

1253. (CDM, III, 176).

(... parochiales vestros inducere studeatis), „ut ad fratres ipsos tanquam ad parochiales et salubres medicos animarum pro consiliis et confessionibus frequenter accedant, recepturi ab eisdem suorum medelam peccatorum“.

1281. (273).

(... unde nos ... eiusdem ordinis fratres) tanquam bonos et fideles cooperatores et subportatores honoris nostri, qui nobis ex cura incumbit animarum, quos in auxilium nostrum Deus misit et sedes apostolica deputavit.

1281. (CDM, V, 273).

(... universitatem vestram in Domino duximus attentius exortandam, quatenus) „ad fratres predictos tanquam ad peritos et salubres medicos animarum pro consiliis et confessionibus frequenter accedatis, recepturi ab eis vestrorum medelam peccatorum“.

Pro posouzení významu závislosti Děťfichova originálu na Brunonově listině z r. 1253 mají význam dvě věci: Obsah listiny Brunonovy a určení obou listů. Bruno ve svém listě z r. 1253 neskřblil chválou o minoritech a dominikánech, zatím co ve své druhé listině z roku 1272 (CDM, VII, 771—772) naznačuje velmi zřetelně, že se jich zastává jen z poslušnosti k sv. Stolci. Biskup Děťfich si nevybral za předlohu onu druhou, méně přátelskou listinu, nýbrž onu první, krajně příznivou a určenou Brunonem kněžstvu. Je důležité, že právě ona místa, na nichž Děťfichův předchůdce tak pochvalně o mendikantech mluví, přejal jeho nástupce a to do listiny určené nikoliv kněžstvu, nýbrž širokým vrstvám věřícího lidu. To znamená, že Děťfich byl v r. 1281 žebravým řádům velmi nakloněn a že tyto své sympatie veřejně projevil i svým diecéšanům. Tím jest již nadhozena otázka, možno-li vůbec připustiti, že by býval biskup Děťfich chtěl minoritsko-dominikánská privilegia v něčem zkrátiti a že by tím býval dal podnět k falšování.

Neméně významným předmětem jest i seznání pohnutek vedoucích Brunona i Děťficha k vydání dotyčných listin, jakož i obsah listin Vilémem z Kolína vidovaných. Pohnutkou Brunonovy listiny z roku 1253 bylo zastati se mendikantů proti plebánům překrucujícím v jejich neprospěch dekretálku o přijímání sv. svátostí u farního duchovenstva. V roce 1272 vydal Bruno svou listinu proto, aby ex oboedientia se zastal všech výsad minoritů a dominikánů. Pohnutkou Děťfichovou (v originále) bylo zameziti konflikty farního a řeholního kněžstva jasným vyložením poměru minoritů a dominikánů k duchovní správě. Všechny tyto sporné body byly aktuální i po 200 letech a proto biskup z Kolína potvrdil minoritům právě listiny stojící s nimi

v přímé souvislosti. Patrně z toho, že předmětem minoritských listin bylo hájení řádových privilegií a nikoli hledání nových výsad, což zajisté není žádnou disposicí pro padělání listin.

Nyní můžeme přistoupiti k Dřímlovým námitkám proti pravosti Vilémem z Kolína potvrzené druhé listiny z roku 1281. Dřímlo se domnívá, že právní stav originálu jest odlišný od právního stavu listiny c), která prý je proto silně podezřelá, neboť nelze prý věřiti, že týž vystavitel v týž den dal vyhotoviti sobě navzájem odporující listiny o jedné a téže věci. Jak již úvodem naznačeno, přehlédnul Dřímlo, že každá listina z roku 1281 má jiného příjemce, k němuž biskup byl nucen promlouvati vždy jinak. Srovnáváme-li obsah originálu adresovaného věřícím s obsahem listiny c) určené děkanům, tedy na první pohled poznáváme, že věřícím chtěl Dětrich říci, k čemu nejsou oprávněni plebáni, zatím co děkanům naznačil, co smějí faráři činiti. Hlavním předmětem pozornosti biskupovy jest přijímání sv. svátostí u mendikantů. O nějaké různosti právní situace nelze mluvit, neboť listina c) nepřiznává věřícím více práv než originál. Tento, jsa určen věřícím, oznamuje jim prostě, že mohou přijímati sv. svátosti v klášterních kostelích, však o velikonočních mají tak činiti u svých kněží. To však neznamená, že se jim to o velikonočních výslovně zakazovalo. Aby nedocházelo proto k nepřijemnostem, tedy o provádění této věci poučil biskup kněžstvo listinou c). V ní výslovně praví, že lid má sice přistupovati ve svatém týdnu k sv. přijímání ve farních kostelích, ale kdo i tehdy si přeje jíti k řeholníkům, nechť požádá svého faráře o dovolení. Tím tedy nebylo církevní ustanovení nikterak porušeno, nýbrž bylo dovoleno uchýliti se od něho od případu k případu. Je tudíž obsahový rozpor originálu s listinou c) jenom zdánlivý. V další části týkající se odmítání udělovati svátosti nemocným i zdravým, kteří chodí k řeholníkům jest obsahová i formální shoda obou listin z roku 1281 docela zřejmá. Pro lepší průkaznost srovnáme spolu příslušná místa obou listin.

Originál. (CDM, V, 273).

Si qui etiam devocionis accensi gracia voluerint, possunt a sepe-dictis fratribus dominici Corporis percipere sacramentum eo salvo, quod in Pascha pro communione Corporis Domini se suis plebanis humiliter representent.

Listina c). (ČMM, LV, 39).

Insuper volumus, ut populi, qui devocione ducuntur spirituali, possunt per circulum anni aput eosdem fratres percipere dominicum Corporis sacramentum, excepto dumtaxat tempore paschali, in quo singuli aput proprias parrochias a suis sacerdotibus recipiant sacram communionem, nisi fervore singularis devocionis aput fratres eciam tunc velint aliqui communicare petita prius a suis plebanis licencia et obtenta.

Quidam insuper plebani et eorum vicarii... cum ad infirmos veniunt et ipsos fratribus confessos cognoverint, eisdem denegant ecclesiastica sacramenta. Nos igitur volentes huiusmodi malignitatibus obviare in virtute obediencie districte precipimus, si plebanis vel eorum vicariis de talium infirmorum confessione constiterit, sive per ipsos fratres, sive per alios, eis absque omni contradictione exhibeant postulata sacramenta, quod si aliqui huius nostri statuti immemores vel etiam contemptores infirmis postulata negaverint, ex tunc volumus, ut a fratribus procurentur. Hoc idem dicimus de sanis, qui ducti devocione fratrum per circulum anni confitentur...

Preterea, si qui in infirmitate positi maluerint dictis fratribus confiteri, teneantur plebani ipsorum sic confitentibus, dum tamen eis plene constiterit, secundum formam ecclesie esse confessos, ecclesiastica ministrare sacramenta; quod si aliqua caliditate aut maligna tergiversacione vel cupiditatis et invidie face succensi eis sacramenta, timore Dei postposito, subtraxerint vel denegaverint, concedimus et volumus pro salute animarum, ut ipsi fratres in tali articulo possint et debeant eis omnia sacramenta ministrare, cum etiam in extrema necessitate a quocumque, dum tamen fideli, omnium hominum liceat salutem sue anime procurare.

Z tohoto příoměru zvláště pěkně viděti rozdíl mezi originálem určeným lidu a mezi c) určenou kněžstvu. Zatím co věřícím biskup Děťích prostě oznamuje, že se mohou obrátiti na kteréhokoli (i řádového) kněze, odeprou-li jim plebáni přísluhovati sv. svátostmi, kněžím odůvodňuje toto své rozhodnutí poukazem na casus extremae necessitatis, o němž věřící neměli ovšem poněť. Je z toho i viděti, kterak obě listiny se vzájemně doplňují, v ničem sobě podstatně neodporující, čímž nějaká pohnutka k falsu samo sebou odpadá.

Dřímál dále namítá: c) podává prý situaci výhodnější, přidávajíc k originálu povolení pohřbů při klášterech minoritských a dominikánských, jakož i příkazu stíhati klatbou všechny dlužníky. I tato věc dá se vysvětliti. c) je určena děkanům. Aby nedocházelo k bojům mezi obojím duchovenstvem, proto jim biskup oznámil, že pochovávaní při klášterech mendikantů a stíhání jejich dlužníků církevními censurami je přípustno. Tato nařízení prováděti bylo povinností děkanů a proto je biskup uvedl v listině určené jim, nikoliv ale v listu k věřícím. Nejde tudíž o žádný rozpor originálu s c), nýbrž zase o úchylku plynoucí z různosti příjemců.

Dřímál dále poukazuje, že c) naproti tomu neobsahuje rozkaz originálu, aby minorité kázali brzy ráno, aby lid mohl se účastniti hlavních bohoslužeb ve farním kostele. I toto lze snadno vysvětliti. Originál jest určen věřícím, a proto jim bylo potřeba oznámiti, jak se mají v neděli a ve svátek zaříditi. Tím ovšem odpadl onen passus v c) určené děkanům.

Srovnáním obou listin z roku 1281, dojdeme k následujícímu závěru: Nepodávají žádného svědectví o různém právním stavu,

vzájemně se doplňují i není proto příčiny, abychom považovali c) za podezřelou nebo dokonce podvrženou.

Zbývá ještě zodpovědět otázku, bylo-li skutečně potřebí, aby minorité si v roce 1281 pomáhali falšováním. Toho by bývalo bylo zapotřebí v tom případě, kdyby býval biskup Dětfich jejich řádu nepřítivým. Dřímál sice praví (32), že originál jest psán v nepřítivém duchu Brunonova dobrozdání z roku 1273, ale my jsme prokázáním závislosti na jeho listině z roku 1253, ukázali, že jest psán tónem minoritům velmi příznivým. Dalším toho důkazem jsou slova, jimiž zcela výjimečně uděluje jim biskup jurisdikci i v případech rezervovaných biskupům, totiž: „... presertim cum ipsis in premissis per totam dyocesim plenam, qua ex officio nostro fungimur, commiserimus potestatem“. Nejvýmluvnějším dokladem přízně Dětfichovy jsou však jeho slova následující bezprostředně za pochvalným citátem z Brunonovy listiny o účasti minoritů v pastorači: „... grandis favore prosequi proponimus et promocionem ipsorum iugi diligencius studio procurare“. Za takových okolností nebylo zajisté minoritům potřebí utíkat se o pomoc k falšování listin. Že c) má protokol i eschatokol z Brunonovy listiny z roku 1272 (t. zv. originálu), to není důvodem, abychom ji považovali za falsum, neboť srovnáním jsme dokázali, že originál má za předlohu Brunonovu listinu z roku 1253. Mohl-li biskup Dětfich použít pro originál předlohu z roku 1253, pak mohl zajisté použít i pro c) Brunonovu listinu z roku 1272.

Z naznačených důvodů možno tedy říci, že listina c) jest pravá.

★

h d. — Hvězdná obloha v říjnu 1935.

Na 1. října zapadá slunce o 17 h 40 m. O 19. h prochází zrovna poledníkem znak letní oblohy, velký trojúhelník: Véga-Déneb-Attair. V našem nadhlavníku září bílá Véga na západní straně poledníku, na východní straně poledníku jest Déneb. Pod nimi jest bílý Attair v Orlovi. Západní čtvrtinu oblohy vyplňují letní souhvězdí Volař: Bootes, v něm červenavý Arkturus, vedle směrem ku poledníku jest spanilá Severní koruna s líbeznou Gemmou, a v sousedství Lýry se zářící Végou rozprostírá se veliké souhvězdí Herkules. Prostor mezi jmenovanými souhvězdími a mezi polárkou vyplňuje Velký vůz, který zadními koly couvá, směrem ku severnímu bodu, nad nímž bude procházeti v dolní kulminaci, pak jest tam Malý vůz, a mezi těmito dvěma nebeskými vozy krouť se dlouhé tělo nebeského Draka, jehož téměř čtyřhranná hlava jest nad Végou, směrem ku polárce. Dolní část západní čtvrti oblohy pod Volařem-Korunou-Herkulesem a Lýrou vyplňuje velké, ale málo výrazné souhvězdí Hadonoše a Hada. Náhradou za tuto nenápadnou a nevtrávnou krásu nebeskou budiž nám zářící, bílý Jupiter, červený Mars, a ještě červenší Antares ve Štírovi. Tato tři jasná a výrazná tělesa nebeská: Jupiter-Mars a Antares putují zrovna v této části západní oblohy, jsou hodně nízko nad

obzorem, a loučí se s námi pro tento rok. Leč při jasné obloze a čistém vzduchu je ještě jistě naleznete, aspoň Jupitera a Marsa. Ostatně vítaným a dobrým pomocníkem při tomto hledání nám může býti srpek přibývajícího měsíce, jenž 1. října bude u Jupitera, 2. a 3. října u Marsa a Antáresa.

Když 1. října o 7. hodině večer spojíme polárku přímou čarou s Attaiem v Orlovi, a prodloužíme tuto přímku až dolů k obzoru, pak nám tato přímka dosti přesně vyznačuje nebeský poledník. V nejnížší části oblohy jižní, zrovna nad obzorem, dělí tento poledník od sebe dvě ekliptikální souhvězdí, sice málo výrazná a nápadná, ale důležitá, poněvadž v těchto místech ekliptiky dosahuje slunce okolo 21. prosince nejnížšího bodu své dráhy nebeské. Souhvězdí, rozprostírající se západně od poledníka, tedy na pravé jeho straně, jest souhvězdí Štělce, a druhé souhvězdí, východně, od poledníku, čili na jeho levé straně, jest souhvězdí Kozoroha. Další souhvězdí, táhnoucí se od Kozoroha dále ku východu, směrem k nebeskému stolu neboli k Pegasovi jest souhvězdí Vodnáře, v němž právě nyní září bledý, žlutavý Saturn. Pod Saturnem v souhvězdí Vodnáře, ale co nejnižěji nad obzorem, září velká, bílá stálice, jest to Fomalhaut v Jižní rybě. Bílý Fomalhaut v Jižní rybě, a červený Antáres ve Štírovi, leží téměř symmetricky po obou stranách poledníku, a sice Antáres na 2. pravé, západní straně, a Fomalhaut na levé, východní straně poledníku.

Pod Pegasem, směrem k východu, jest dlouhé, ale málo výrazné souhvězdí ryb, jež má přibližně podobu roztáhlého znaménka odmocňovacího, a jest velmi důležité, poněvadž dnes následkem praecesse v něm se nachází velmi důležitý jarní bod, jenž byl za časů slavných řeckých hvězdářů, tak před 2 tisíci let, v souhvězdí Skopce.

Od Pegasa, čili Nebeského stolu táhne se k východu mírný oblouk Andromedy, utvořený třemi jasnými hvězdami. V malé vzdálenosti nad prostřední z těchto tří hvězd uvidí dobré oko malý mráček, jest to slavná mlhovina v Andromedě. Pod Andromedou jest pak malé, ale výrazné souhvězdíčko Skopce neboli Berana, jež tvoří hlavně tři nápadné hvězdičky. Se Skopcem sousedí na východě už nápadné a výrazné souhvězdí Býka, v němž září červený Aldebaran, radostně vítají líbezná Kuřátka, čili Plejády a Hyády.

Mírný oblouk Andromedy ukazuje nám přímou cestu ku souhvězdí Perséa, a dále ku souhvězdí Vozky-Auriga, v němž září na severovýchodě bílá, jasná Kapella-Kozička. Nad Andromedou pak jest výrazné souhvězdí Kassiopeja, v podobě dvojitého německého W, a v jejím sousedství, směrem k polárce, souhvězdí Keféa, v podobě domečku, jak jej děti kreslí.

Z oběžnic jest Merkur jako slunci nejbližší neustále v jeho blízkosti. Poněvadž slunce v říjnu prochází souhvězdím Panny, jest Merkur ovšem také v souhvězdí Panny, a sice od 16. do 18. října jest v nejbližší blízkosti Spíky-Klasu, obchází tuto stálici ze všech stran. Spíka leží téměř na ekliptice, slunce ji uprostřed října v pra-

vém slova smyslu zakryje svým kotoučem, a proto Merkur, obíhaje okolo slunce, obíhá také okolo Spísky, a opakuje tím způsobem onu dráhu, kterou v jarních a letních měsících tohoto roku konal Mars se Spískou. Merkur prochází při tom v dolní konjunkci pod sluncem, a sice 18. října. Ale velmi rychle se vymaňuje ze slunečního jasu a žáru, a objeví se v posledních dnech říjnových před východem slunce na východní obloze. Může být spatřen pouhým okem, ale odporučuje se, vzít na pomoc kukátko, tak asi malou hodinku před východem slunce.

Venuše jest jitřenkou, vychází na začátku října 2 a $\frac{1}{2}$ hodiny před sluncem, na konci října dokonce 4 hodiny před sluncem. Okolo 15. října dosahuje svého největšího jasu, a září při tom asi 12krátě jasnější nežli Sirius. Dne 25. října o 2. hodině po půlnoci stojí Venuše o 5 průměrů úplňkových pod Neptunem: kdo sobě libuje v hvězdářském labužnictví, mohl by kukátkem nad Venuší Neptuna hledati. Poněvadž Venuše září v největším lesku, lze ji v tuto dobu i ve dne, když slunce svítí, vyhledati pouhým okem, lepší jest ovšem, vzít k tomu kukátko. Třeba k tomu jen, abychom sobě před východem slunce zapamatovali polohu Venuše, a její vzdálenost od slunce, a pak zcela jistě i ve dne ji najdeme za svitu slunečního.

Mars a Jupiter září sice ještě na západní obloze po západu slunce, ale jejich slávy jest už na mále. Klesají dolů k obzoru, hříží se do mlhy a do výparů nad obzorem, a unikají naší pozornosti. Jenom za zvláště příznivých okolností bude možno, spatřiti i Marsa i Jupitera. Mars jest při tom o 14 úplňkových průměrů více na levo a poněkud výše nad obzorem nežli Antáres. — Saturn září v souhvězdí Vodnáře na východní obloze hned z večera, a zapadá časně z rána.

Pěkné pohledy poskytuje srpek přibývacího měsíce, když ve dnech od 1. do 3. října postupuje vedle Jupitera, Antáresa a Marsa. — 9. října postupuje vedle Saturna a dne 29. až 31. října znovu vedle Jupitera, Antáresa a Marsa, ačkoli v tomto případě Antáres už bude neviditelný.

V říjnu lze očekávati dvojí roj létavíc, neboli podle lidového rčení padání hvězd. A sice v době od 12. do 30. října lze očekávati tak zvané říjnové Geminidy, to jest létavice, vycházející ze souhvězdí Blíženců (Gemini). — Druhý roj létavic zdá se vycházeti z hlavy Drakovy, a pokládá se za zbytky vlasatice Giacobini. Tento roj projevil se dne 9. října 1933 přímo velkolepým a skvostným padáním hvězd.

Slunce vstupuje 24. října ze znamení Váh do znamení Štíra, ale vlastně ze souhvězdí Panny do souhvězdí Váh.

Vychovatelský.

Dědičnost a přičinění.

Ani bychom nevěřili, kolik fatalistů a zvláště fatalistek jest mezi námi. „To je osud!“ slyšíte napořád; „to je v rodině — otec, matka také...“ Není už ani zajímavé, že fatum musí pravidelně vypomoci tam, kde jde o nějakou ostudu. Čím se člověk může pochlubit, to vezme rád na sebe, za svoje dílo, za svoji zásluhu. Jen to druhé jest osud, fatum. A jelikož těch životních pošetilostí je tolik, nedivme se, že je tolik fatalismu.

Velké boje o dědičnost bojovány v minulém století, zatím co m e n d e l i s m u s žil ve skrytí. Na světlo vyneseno, rázem objasněno, co na obojí straně, konservativní a vývojové, bylo správného či nesprávného. Bádání od té doby úžasné pokročilo, ale základní tajemství zůstává: dědičnost jest záhada temná, dosud jen z malé části vysvětlená, a to hlavně v té části, o kterou vychovatelství lidskému méně jde, v tělesné. Ale jde o d u š i, která se ve filosofii z popelčína koutka začíná důrazněji hlásiti a již není tak nevrle odmítána jak do nedávna.

Boj o dědičnost a vývoj byl v jednom oddílu bojem o stálost a změnnost, kde tolikou úlohu měla p ř i z p ů s o b i v o s t. Není nekonečná, ale jest velická, v tělesnu i duševnu. Právě proto ji třeba na paměť uváděti, aby se čelilo lenivému fatalismu, jenž — podivným způsobem — co do d u š e v n ý c h nároků n e m í z í, jako mizí předsudky proti přizpůsobivosti těla (sport, kolonisace atd.).

A to jest na pováženou! Roste u mládeže sebedůvěra tělesná, jistou měrou i hmotná vůbec, roste někdy až do surovosti. Ale neroste důvěra duševní, důvěra a odhodlanost k sebesprávným a zdokonalujícím počínům v oboru ducha. V oboru náboženském odjakživa nám platilo: jedné tak, jakoby vše záviselo na tobě a nic na milosti boží — avšak zároveň tak, jakoby vše záleželo na této milosti a nic na tvém přičinění.

Obdobná jest zásada vychovatelská vůbec. Člověk nemůže sice vyletěti z kůže, jak by mnohdy rád, ale z největší části závisí na něm, jak se v ní zařídí. Názor o přesile dědičnosti může se státi zhoubnou, takofka samovražednou pověrou, již třeba čeliti všemožným úsilím sebevzdělávacím, sebezdokonalovacím.

★

Alois Vlk.

K poznámce v min. č. na str. 377 nahoře budiž ještě dodáno, že i v r. 1922 „Hlídky“ měl několik statí o krizi a reformě české střední školy, nadepsaných značkou —sk. Tak na str. 91, 132, 184, 233, 277.

Hospodářsko-socialní.

Státní rozpočet.

Po prázdninách se scházejí členové vlády nebo stoupenci jí blízcí dávají slyšeti, co a jak hodlají zaříditi, aby nám bylo lépe. Neví to sice nikdo, ale tápati a hádati je dovoleno, ba za daných okolností nutno. Není vhodné, že členové vlády pronášejí tu názory značně různé. V nejistotě jest sice nezbytno, že je mají. Z obvyklých konstitučních poměrů ministrů odcházejí a přicházejí podle toho, který se zdá slibovati větší úspěch. U nás železná koalice za pravdu dostati musí, třebaš jí nemá. Jestliže však až před vlastními vládními poradami jednotlivci veřejnosti oznamují, jak asi by to podle nich šlo či nešlo, není to asi správné: takovým veřejným mluvením se nic nevyjasní, a důvěra ve vládu se nepoděpře.

Otázky jsou dvojí: p e n ě ž n í a z á s o b o v a c í. Na zásadní změny peněžní, t. j. měnové (zlato, inflace a pod.) se prý nepomýšlí. Nebude-li nutno?

Možná, že se vystačí změnami menšího dosahu, ač není ještě jasno, jak.

O d d l u ž e n í ! Kde začít a přestat? Největšího dlužníka, státu, oddlužiti nelze, leda úpadkem. A vzhledem k úkolům, jež se naň pořád a pořád nově nakládají, jest jeho vlastní hospodářskou prací, dělati dluhy (investice) a starati se při tom jen, aby byly co nejméně tíživé a co nejvýnosnější.

Z výnosných dluhů vlastně žije peněžní obchod: za nižší úrok vypůjčovati, za vyšší půjčovati.

Slibuje se s n í ž e n í ú r o k o v é m í r y. Má to býti ve prospěch dlužníků, ale také těch, již se jimi státi chtějí neb musejí, potřebujíce úvěru k podnikání.

Peněz jest jistě dost, ale není pro ně tolik žádoucí jistoty, aby se za svým hospodářským úkolem mohly rozletěti. Nedůvěra, chabost podnikání. —

Tíže obchodu zbožího jest na vedoucí straně státu, na a g r á r n í c í c h. Nesnadno se vyznati v tom, že nejedno jejich opatření, na př. monopolní, se odsuzuje jako škodlivé neb aspoň neprospěšné, avšak zároveň se hned ohlašuje, že bude prováděno dále a rozšířeno na jiné obory. Je tu dostatečná rozvaha též o jiných, snad lepších možnostech? Či jde se jednou zvolenou cestou dále, protože se vůbec jíti musí, a koalice, totiž nejsilnější její složka, býti musí a jiné cesty nezná?

Socialistické strany volí v této vlastně své odborné situaci nejlepší taktiku: mlčeti neb aspoň mluvit jenom nezávazně, pokud ta státní dojnice nevypoví služby. Národohospodářské folianty jsou v koncích, nezbyla než příštípkařská kasuistika.

Politický.

U n á s.

Katolický sjezd utišil poněkud zdejší politické spory, členům „dřímající církve“ posloužil v jejich odpočinku, nepřátelům pak konečně nedal podstatných záminek k útokům, neboť jim na nic nesáhl. Prázdniny tak vyloučily hlučnější politiku.

Některé věci toliko dlužno zaznamenati. Vstup luďáků do vlády opět oddálen, oni sami se za daných okolností vyslovili proti němu. Kdo však ty okolnosti zaviňuje, nejsou jen oni. Půjdou-li věci tak dále, bude se na Slovensku sice víc a více počestovati, ale přátelství přibývatí jistě nebude. Na Slovensku živelní odpor proti Čechům roste, čeští vlivní lidé pak o požadavcích slovenských nechtějí ani vážně hovořiti.

O arcibiskupství uchází se Nitra, Trnava a Bratislava; residenci by prý tu mohla býti nynější radnice, kterou si za sídlo 1781 zbudoval primas Batthyany a r. 1903 získalo město.

V poměru našem k Malé dohodě, avšak ani k sousedům se nic nezměnilo, leda že Jugoslavie za ministra Stojadinoviče nastoupila rozumnější cestu po Jevtičově diktatuře a tady asi bude si více hleděti svých domácích věcí než velké středoevropské politiky podle pražských nápadů.

Poměr k Polsku se proti vůli Varšavy i Prahy nelepší na Těšínsku. Mají-li vzájemné libeznosti větší význam než obvyklých pohraničních třenic, těžko podle novin posouditi. Ovšem ve Varšavě nezapomenou, že socialistická Praha r. 1921 odepřela veškeru pomoc Varšavě bolševiky již již ohrožené, ba znemožnila i nabízenou jí pomoc maďarských prý „hord“. (Po úmrtí marš. Pilsudského nyní teprve v zájmu historické pravdy proráží vojenský úsudek polský i francouský, že Varšavu obhájili nikoli vojevůdcové francouzští, nýbrž vedení samého Pilsudského).

Naše nynější spojení se sověty Polákům snad také není milé. Avšak přerovský „lidový list středomoravský Právo“ (red. F. Chýlek) napsal 7/9 1935: „Jsme dnes v takové situaci, že můžeme polské vládě ukázat také něco jiného“.

Co asi by to mohlo být?!

★

H a b e š.

Zatím co tyto řádky jdou do světa, snad se již o toto císařství temných obyvatel, velmi temné osvěty, velmi temného pořádku zcela pravidelně bojuje, navzdor Svazu národů, jehož oba soupeři jsou členy, a navzdor Anglii, jež v úspěchu Italů větrí nebezpečí pro své osady.

HLÍDKA.

Husitská víra.

Jiří Sahula.

(Č. d.)

V husitské postille, která vznikla snad v době Ludvíkově, mluví se proti odpůrcům kalicha: „A to se i dnes děje, že o to vši snažností, lstí i mocí stojí, aby pravda nebyla kázána a tělo a krev Krista Pána rozdávána; a na to sú krále, knížata i pány nastrojili. Ale úfáme našemu svrchovanému Šalomúnovi, Pánu Bohu, že toho nedopustí.“ (ČMČ r. 1930, 65.)

V jiné příbuzné postille strany husitské píše horlivý citel kalicha: „Že jest tak Pán Kristus ustanovil, tak dal i kázal dávati pod oběma způsobama, protož toho žádný přestúpiti nemá aniž toho svým rozumem zpytovat, proč jest to učinil a tak ustanovil.“ Odpůrci kalicha, sami jsouce kacíři, „svú ohyzdu kacířskou na nás cpají.“ Ovšem je mnoho protivníků kalicha, ale pravého křesťana nesmí od pravdy odvrátiti žádné utrpení. Preláti říkají: „Však pod způsobú chleba jest celý Kristus, i tělo i krev jeho, a protož nemá býti lidu křesťanskému krev Pána Krista pod způsobú vína, a také pro nebezpečenství i pro brady i pro šlojeře nemá dávána býti krev Kristova.“ Ale takto poučující rouhají se Kristu, jako by byl nemoudře mluvil a neopatrně rozkázal. (ČMČ z r. 1930; 71—3.)

Starokališný kněz Bohuslav Bílejovský v XVI. století († 1555) s bolestí sledoval, jak radikální sektářství ničí husitskou církev. Napsal tedy k její obraně r. 1532 „Kroniku církevní“. Bojuje zde

proti smělym novotářům i proti katolickému přesvědčení o postačitelnosti přijímání pod jednou. V předmluvě praví, že píše pro ty, „kteříž by z daru milosti Boží poznajíce pravdu, že z potřeby spasení jest přijmáti tělo a krev Boží pod obojí způsobou, i chtěli by přistúpiti k strážce naší, sby ničímž rozpáčení nebyli; i pro poběhlé (odpadlíky), aby poznajíce, co jsou opustili, zase se obrátili, poněvadž jsou rodem Čechové.“

Líčí, jak král Zikmund vtrhl proti kališníkům českým s obrovským vojskem, jež páchalo hrozné zločiny. Papež Martin V. měl na té válečné výpravě velikou účast. Bilejovský volá: „Patř toho papeže nesmyslu, protivníka Kristova odhánějícího od krve Kristovy, v níž založeno odpuštění a očistění hříchův i muk zbavení. I uložil to v vraždě a ve krvi lidské za odpustky takovým mrzkým, kteřížto pro krev Ježíšovu, ty, kdo ji pijí, mordovali.“ Ale že Pán Bůh milostivý těší své, Čechové veliká vojska zapudili. „Sám Bůh mocný pro pravdu svou bojoval.“ (Bilejovský-Skalický: Kronyka církevní, 13—14.)

Za velikých věroučných svárů kališnictva s Táborý rozhodl konečně o závazném katechismu husitském v Praze lednový sněm r. 1444. Schválil věrouku družiny Rokycanovy jako „bezpečnější, lepší a jistší.“ (UVP I, 874.) V tom manifestačním schválení se také čte: „Sv. Bernard v kázání o večeři Boží mluví dle: „Aniž má rozumno býti, by v přijímání krve samou duší a ne tělo, aneb v přijímání těla samo tělo a ne duši brali. Ale v přijímání krve celého pravého Krista Boha a člověka a v přijímání těla též celého.“ (Bilejovský-Skalický d. c., 92.) V této citaci jeví se sklon redaktorů prohlášení k učení katolickému.

Jiří z Poděbrad jistě se předem velmi dobře informoval, jak má mluvit ve veřejnosti o kalichu, aniž by roztrpčil utrakvisty a zároveň aby nepohoršil katolíky. Slušno mítí za to, že za prohlášením husitského krále stály veliké masy kališníků. R. 1462 po nezdaru jednání s Římem Jiří na srpnovém sněmu prohlásil, že zůstane věren kalichu i dále, neprodávaje své víry za království. „Tak jsme činili jako pán, tak byli jsme správcem, tak jsme i králem a tak činiti chceme i napříště i nejinak, ba pro pravdu tak svatou nejen statky světské, nýbrž i život ochotni jsme položiti.“ (Urbánek: Husitský král, 181.) To by nasvědčovalo názoru o nutnosti přijímání pod obojí. Toto prohlášení mělo uspokojiti stranu Rokycanovu, která za velikého napětí dychtila po energické obraně české vlády.

Když však Jiří byl r. 1471 zemdlen bojem a vynikající velmoži zahraniční prostředkovali smír mezi ním a kuríí, královo vyznání o kalichu znamenalo soulad s dogmatem katolickým. Pokatoličtělí potomci Jiřího vyžádali si r. 1493 na purkrabí karlstějském Beneši z Veitmilé řádné ověření, že král před Albrechtem Saským a čtyřmi svědky prohlásil, že dle jeho přesvědčení přijímající pod obojí způsobou nepřijímá více milosti než ten, kdo přijímá pod jednou. (Urbánek: Husitský král, 275—6. Hameršmid: Jošt z Rosenberka, 118. Balbín: Epitome rerum boh., 599.) Aspoň potud můžeme ověřenému svědectví zcela dobře věřit. Víme, jak se poměr Jiřího k Rokycanovi silně kalil. Jiří jako panovník velmi bystrý a prozřavý jistě nejednou přemýšlel, stojí-li houževnatost strany Rokycanovy za tolik hrozných svízeli celé vlasti. Sám Kybal napsal své dobré zdání o dějinném úkolu vlády Poděbradovy. „Jsem přesvědčen, že bylo v zájmu českého státu i národa spojení a usmíření utrakvistických Čech s církví římskou; a jsem i toho názoru, že toto spojení mělo se provésti třebaš rozumným nátlakem, a to co nejdříve.“ (Arnošt Denis a Bílá hora, 39.) Jestliže moderní historik po tak dlouhé době vystihl dobře nejlepší řešení české otázky církevní v XV. století, nepochybujeme, že důmyslný panovník náš tehdy ještě jasněji seznal okolnosti nutící k jednotě s Římem.

R. 1549, kdy se v Čechách těžce pociťovaly následky nezdařené politické vzpoury protestantů a Českých bratří, starokališníci okřívávali a s katolicismem se sblížovali. Pražští kněží kališní 20. října podali králi Ferdinandovi své vyznání víry. V příčině Eucharistie zde osvědčili, že chtějí věřit a učit, že v té svátosti je celý Kristus pravý Bůh a člověk pod kteroukoli způsobou. (BJD I, 260—1.) O nutnosti přijímati pod obojí ani slova. Ale tehdy již opravdových starokališníků bylo málo — a pak zevnější okolnosti nutily, aby se některé nesrovnalosti zastřely. I jiné okolnosti svědčily, že laickým kalichem udržována rozeklanost českých duší.

V druhé polovici XVI. století bylo marno zakrývat, že velická většina sektářů, kryjících se názvem strany podobojí, dává laickému kalichu význam jiný než katolíci i než starokališníci. Ferdinand I. a pražský arcibiskup Prus z Mohelnice snažili se brzdit radikální sektářství úsilím, aby tridentský koncil povolil straně podobojí kalich. Ferdinand usiloval, aby přijímání pod obojí bylo povoleno i pro Uhry a jeho dědičné země, doufaje, že i tam příboj sektářský se pak zmírní. Tuto žádost horlivě podporoval Prus v klamně naději,

že se v naší vlasti příboje sektářské ztiší. (Srv. BAB, 31—3.) Tridentští otcové zaměstnávali se r. 1562 žádostí panovníkovou pilně, ale pochopitelně byli velice ostražití; vždyť věděli, že povolením kalicha nebyli sektáři připoutáni k Římu opravdově ani r. 1436, za situace mnohem příznivější. Vpouštět do pravé církve Kristovy formálním podepsáním sjednocení bylo velice nebezpečné. Vždyť přece sama společnost husitská rychle podléhala rozkladu, když se pod střechu strany utrakvistické záludně vplížili sektáři radikální.

Konečně sám papež Pius IV. vydal 16. dubna 1564 breve, jímž kalich povolil pro arcidiecési pražskou a solnohradskou (tedy i pro Rakousy) a některé diecése v Němcích. (Frind A.: Urkunden, 13—15. WŽČ, 153—4.)

Ovšem ostražitá papežská stolice připojila nutné ohrady a výhrady, aby církevní orgány pod titulem kalicha neposluhovaly — jinověrcům. Obsah breve zřejmě hlásal, že kalich je vlastně povolen pravověřícím katolíkům, kteří o to žádají s vroucí zbožností. Ale opravdoví katolíci o výsadu takovou nežádali, o ni nestáli. Naopak nejhorlivější reptali, proč taková privilej rozkolníkům. Sama hrstka starokališníků tehdy by se byla vzpírala odřící se svých zvláštností k vůli papežskému schválení kalicha. Tím obtížnější bylo získati utrakvisty německé, kteří byli luterány.

Horlivý arcibiskup však doufal ve veliký úspěch. Rozhlašoval radostně koncesi těžce získanou. (Frind d. c. 35—6. Borový: Brus, 46.) Ale odpovědí byl mrazivý chlad. Utrakvisté nestáli o kalich pod oznámenými přísnými podmínkami, nýbrž usilovali hlavně, aby jim arcibiskup světil kněží. Arcibiskup zaslal do utrakvistické konsistoře akta o povolení kalicha s příslušnou instrukcí. Administrátoři konsistoře však vrátili akta „z básně před světskými pány“ nerozpečetěna. Konsistoriáné a kněží kališní denuncovali se u arcibiskupa navzájem, stáli o jeho služby, ale při tom odpírali poddati se jeho moci, opravdově se s církví sjednotiti. Tedy již téhož roku (1564) řekl Prus husitskému administrátorovi do očí roztrpčeně: „Donášíte a kazíte se; já od papeže nemám poručení o vás, já o vás nestojím a mohu přestati na svých.“ (Frind d. c., 42. WŽČ, 155.)

Jen porůznu bylo lze pozorovati zjevy světlejší, ale ty málo vůči veliké většině vzdorujících znamenaly. Naopak sektářští stavové r. 1567 žádali, aby ze zemských privilegií byl vypuštěn artikl o kompaktátech, aby nebylo potřebí jednati u papeže o jejich potvrzení, jak byl Ferdinand ve své privileji slíbil. Vždyť prý by to

stavům pod obojí způsobou „pro stížení svědomí jich přijíti velice stížené a nemožné bylo.“ (TDP XII, 178.) Tedy radikální sektáři manifestačně dali najevo, že kalich takový, jaký by jim povolil Řím, rozhodně odmítají. A tak 3. března 1567 kompaktáta byla ze zemských svobod neslavně vypuštěna. (WŽČ, 157.)

Je pravda, že umělým způsobem utrakvistická konsistoř ovládnuta živlem katolickým. Císař Maxmilián r. 1571 ze své moci ustanovil administrátorem staroutrakvistického starce Jindřicha Dvorského z Helfenburka. Ten se stal tajně katolíkem. Ale veřejně ohlásiti své obrácení se obával, třebaže jevil dobrou snahu o potlačení husitských zvláštností. Strachoval se netoliko před luterskými, ale i před některými staroutrakvisty. Tehdy vliv utrakvistické konsistoře se uplatňoval skoro jen ve městech královských; kališníci se tam jen málo lišili od katolíků. (Hrejsa: Česká konfesse, 22—25.) I v dalších letech konsistoř strany podobojí byla nástrojem reprezentantů církve katolické, ale k oživení starobylých tradic pramálo pomohla. Málokdo jí poslouchal; novotáři naopak usilovali stále mocněji, aby se konsistoř dostala do jejich rukou. (WŽČ, 329—331. Hrejsa d. c., 25—6.) Tudíž nepodařilo se přeměnití husitský kalich v katolický ani koncesemi koncilu a papeže, ani přetvořením charakteru konsistoře podobojí. Konstatuje Winter: „Koncesse kalicha, vzbouřivši drobet zlosti na všech stranách, hynula sama sebou dávno dřív, nežli ji Řehoř V. ouředně zrušil roku 1622.“ (WŽČ, 156.)

Husitský zápas o kalich.

Pokud husitství bujně kvetlo, hleděli kališní horlivci posilovati prosté davy ve věrnosti k přijímání podobojí tendenčními pověstmi a přímo naivním zkreslováním historie.

Tak se na př. zrodila pověst o podkomořím Trčkovi: „Pan Burian Trčka za krále Jiřího, jsa nemocen, u vytržení viděl v pekle pana Zbyňka Zajíce, an sedí, drže džbán mezi nohami. A když se tázal o tom, pověděno jemu: Nechtěl z potupy z kalichu přijímati; protož jako nyní tak v den soudný přede všemi s tím džbánem bude postaven k svému pohanění věčnému.“ (TMK, 94.)

Tím Zbyňkem Zajícem se míní asi arcibiskup odporný Husovi. Jelikož bylo známo, že se protivil viklefskému novotářství, snadno vznikla naivní domněnka, že byl také proti kalichu. Prosté duše mnoho v dějinách nehloubaly.

V prudkém zápolení o kalich husité velice rádi citovali ze spisův Otců církevních i jiných katolických spisovatelů. Ale k uhájení hlediska se dopouštěli falšování textů. (Srv. TKM, 90.)

Věrným zrcadlem tvrdošíjné námahy o ospravedlnění kalicha je historie zaznamenaná Bílejovským. Nevěříme, že by si byl ideální horlivec vymyslel ty báchoroky sám. Ale prostodušně opakoval to, co žilo v ústní tradici kališnictva. Bílejovský praví, že Jan Milíč z Kroměříže „učil lid věrný a napomínal, aby často přijímali tělo a krev Boží pod obojí způsobou.“ Za arcibiskupa Očka z Vlašimě se také tak přijímalo. Ale po jeho smrti mocně se uvázali v chrám sv. Víta protivníci kalicha „a odtud na hradě pod obojí způsobou rozdávati nedali“ a po celé zemi svého způsobu hájili. Velmi krutě nakládali s přijímajícími pod obojí způsobou, klatbami rozdávání podobojí téměř v Čechách zastavili. Sužovali kališníky i mocní laikové. „Avšak věrní Čechové milosti Boží hledati nepřestali . . . Když kněží věrných užítí mohli, na horách putující se nimi se scházeli a tu tělo i krev Boží s náboženstvím přijímali.“

Potom prý „Pán Bůh všemohoucí vzbudil mistra Jana Husi.“ Ten „proti protivným kalichu Božímu počal tuze kázati a poběhlé zase obracet, přijímání pod obojí způsobou vyzdvihuje v Praze a v Betlémě.“ Arcibiskup Zbyněk Zajíc „zhloupal na ty, kdož z kalichu krev Boží rozdávali a přijímali, byl velmi ukrutný . . . Protivníci pak kalicha Božího s arcibiskupem Zbyňkem tak vždy jednali, až mistra Jana Husi, kněze počestného, do Konstancí vypudili.“ (Bílejovský-Skalický d. c., 8—12.)

Tak početilých omylů z historie kalicha sebral Bílejovský více. Báchoroky toho druhu však silně přispívaly v prostředí kališném k utvrzení protiřímského vzdoru.

Někdy po roce 1485 rozšiřovali husité proti římské církvi velmi prudký list Lucifera. (WŽČ, 31.)

Tedy více boj citový než rozumový, větší úsilí o záchranu husitské tradice než touha po řádném objasnění. Jestliže chtěli husité uhájit svého kalicha řádně důvody theologickými, proč zapomněli znovu zříditi bohosloveckou fakultu? „Sotva uvěřitelné,“ žasne Tomek, „že přednášky theologické na konci století výhradně theologického (XV.) byly přenechány privátní pili.“ (Geschichte der Prager Universität, 150.) Winter vysvětluje: „Za obecného útěku duchovenstva katolického r. 1419 rozběhla se také fakulta theologická, neboť její členové přidrželi se strany katolické. Neměla tedy strana husitská v universitě

nežli fakultu artistů a několik bakalářů theologických, kteří byli mistry svobodných umění, a ti mistři stávali pak za celou dobu války při všem veřejném jednání v čele husitského duchovenstva.“ Ovšem theologie netěšila se tehdy hojně návštěvě na universitách německých, kdež fakulty theologické byly. „U nás však bylo o to hůře než jinde, že český národ, děle se od římské církve, měl nezbytně míti na své škole vysoké z příčin náboženských o systematické vyučování theologické postaráno co nejlépe. A toho nebylo.“ Jen někteří mistři porůznu vykládali o Písmu sv. „Ale to dalo se bez řádu, bez systému a pod přístřeškem fakulty artistů.“ (Děje vysokých škol pražských, II, 17.)

Tedy nikoli bystrý rozhled, nýbrž houževnatá mentalita udržovala při životě husitský věročlánek, ostře odlišný od dogmatu katolického.

Denis pokouší se vystihnouti pravou příčinu dlouholetého zápasu husitského o kalich těmito slovy: „Od několika pokolení večeře Páně byla v Čechách předmětem skoro fanatického kultu; za všeobecného rozvratu obrazotvornost vypínala se k tomuto symbolu kalicha, jehož skutečný význam jevil se jí toliko v mystickém šeru; ale tato neurčitost právě víře jejich dodávala odstínu mysteria, bez něhož není náboženství. Papežové zmateni fanatismem, jehož povaze nerozuměli, a popuzeni nedůvodným a pozdním odporem, neustáli v jednání, urputně dokazující Čechům nedůslednost a lichost jejich požadavků. Důvody jejich by byly působily velice na politiky, kteří měli jasnou představu o určitém významu slov a věcí; ale stáli naproti masse svéhlavé a nejasné smýšlející, která zhruba soudíc o otázkách, málo znepokojovala se diplomatickými úskoky, a pro niž marně splétala se všechna lest. Co bylo lidu do smlouvy a výhrad, jimiž se hemžila? I kdyby je byl četl, byly by mu unikly. Jemu kompaktní byla právem zavazujícím všechny věřící, aby přijímali kalich, a kalich zrakům jejich představoval všechnu revoluci. Co vskutku vkládal do toho slova? Zajisté věci nejrůznější, jež nejnesnadněji bylo lze srovnati.“ (Denis-Vančura: Konec samostatnosti české, I. vyd., 15.)

Mistr z Tišnova, který se stal z husity nejhorlivějším katolíkem, upozorňoval kališníky, že obyvatelé království českého nejsou způsobilí a dostateční ustanovovati něco ve věcech víry, co se týká celé církve; nemají k tomu dostatečné autority. (Čas. Mat. Mor. r. 1925, 163.) Takové a podobné domluvy davům hořícím láskou ke kalichu byly marné.

Tvrdí kališníci netoliko soustavně katolíky bez ohledu na kompaktáta kaceřovali, ale snažili se podepřít kalich mocí fysickou i po válce. V kusé universitě husitské r. 1458 většinou hlasů usneseno, že každý člen, mistr i bakalář, je povinen držeti čtyři artikule pražské; kladen důraz na přijímání pod obojí. V tom smyslu roku následujícího i profesorští kolegiáté v Karolinu se usnesli, že příště mezi ně nebude kooptován nikdo, kdo by nepřísahal na přijímání kalicha. (Winter: Děje vysokých škol pražských, 15.) Na 30 královských měst bylo ovládáno kališníky. V těch se vedlo katolíkům zle. Byli vylučováni z měšťanství i z cechů. (WŽČ, 32.) Podobných nátisků bylo více. Na druhé straně v místech, kde katolíci tvořili většinu, utiskování silně zase utrakvisté. Kalich rozdělil národ — a prudké sváry z toho vzniklé nesloužily k zušlechtění; naopak povahy drsněly, bujela zhoubná vzájemná nenávisť. (P. d.)

Dr. Frant. Cínek:

(Č. d.)

Jednota Velehrad v olomouckém semináři 1869—1886.

Potlačení bohosloveckého časopisu „Cyrill a Method“.

Dne 15. července 1870 vychází poslední (14.) číslo „Cyrilla a Methoda“, aniž se v něm nějak naznačilo, že boh. časopis zaniká. V 13. čísle 1. července oznamuje redaktor Karel Kráčmar, že z nepředvídaných překážek jest nucen odpovědnou redakci „Cyrilla a Methoda“ ještě nějaký čas vésti. (V předchozím 12. čísle se rozloučil s čtenářstvem jako odstupující redaktor.)

Superior Haas rozhodnův se zatím list zakázati, nepotvrdil volbu nového redaktora. Tak vyšlo ještě poslední číslo časopisu před prázdninami redakci Kráčmarovou. Nato oznamuje se vzrušeně v denním tisku, že „Cyrill a Method“ byl zakázán.

„Mor. Orlice“ píše 28. července 1870: „Cyrill a Method“ jest zničen. Olomoučtí bohoslovci vydávali až posud co orgán svůj, jenž se stal střediskem sil mladistvých, chtějících se tužiti a připravovati k boji za práva národa a církve, časopis pod jménem „Cyrill a Method“. Časopis tento však nyní k rozkazu vyššímu, totiž důst. p. Haase, přestal vycházeti. Jak počíná ta svoboda tedy i v prostorách semináře vzkvétati! — O příčinách zastavení časopisu toho podá se později více.“

Ještě ostřeji píše olom. „Našinec“ 30. července: Zběsilost němčourská počíná se na všech stranách vždy více roztahovati. Tak byl bohoslovecký časopis zdejší „C. a M.“ jedině proto zastaven, že nevycházel německy. Podlejšího důvodu nemohli skutečně již představení semeniště zdejšího, z nichž nařízení toto pošlo, nalézt; vždyť přec ohromná většina bohoslovců, jakož i duchovních na Moravě je slovanského původu a hlásí se věrně k národu svému. Zdá se však, že právě tato okolnost byla nepohodlna němčourským představeným semeniště. Rozhořčení za příčinou toho vzniklé jest jak mezi bohoslovci, tak mezi obecníkem veliké. Jen ať pamatují si oni pánové, z nichž nařízení toto pošlo, že „kdo seje vítr, klidí bouři.“

Jak působil zákaz „Cyrilla a Methoda“ na národně uvědomělý klerus, ukazuje zasláno v „Mor. Orlici“ 21. srpna 1870:

Ctihodnému duchovenstvu arcidiecese olomoucké!

Potupu, kterou zničením časopisu „Cyrill a Method“ utrpěla literatura ryze katolická na Moravě beztoho nepřilíš čteně zastoupená, považuje snad veškeré národní katolické duchovenstvo celé arci-

diecese Olomoucké, ano i diecesí cizích za citlivou urážku svou. — Či není takto zasazena rána duchu církevně-katolickému, který se počal vyvíjati listem nadzmiňným v arcidiecesi oblíbeně se těšícím, listem, jímž také bojovníci Páně měli k hájení svatých práv církve naší pro trudnější ještě časy se otužovati; není tedy raněna i celá církev katolická?

Skládáme důvěru ve velebné duchovenstvo arcidiecese Olomoucké, že nepomine mlčením tuto potupu h r o z n o u, že podá důkazy, jak umí hájiti čest ryze církevního smýšlení svého a zachovati ryzí cit věrných katolíků celé arcidiecese. Víme, že stranickými přechmaty jistí jednotlivci dovedou ve svém lišáctví i na samého arcipastýře klamným líčením dorážeti a tak snad méně rozvážného jednání vydobýti.

Víme, která rána nejcitlivěji bolí, vznášíme tedy vroucí prosbu k spravedlivým, katolickým, národ milujícím velebným kněžům, jmenovitě důstojným arcikněžům a děkanům, aby se té věci zaujali a v pravém světle uraženému lidu katolickému ji objevili!

Dokud se to nestane, považujeme zničení časopisu „Cyrill a Method“ za ilustraci oněch křiklavých poměrů, jaké o semináři Olomouckém do veřejnosti se dostaly. Či snad přece spočívají na pravdě?! Pakli tomu tak, proč se tomu neodpomáhá? Či snad zničením ryze katolického časopisu jest to již vykonáno?!

Několik,
jimž vyvinování se ryze katolického
ducha na Moravě není věcí lhostejnou.¹⁾

¹⁾ Memorandum dobře vystihovalo význam cyrilometodějského listu bohoslovce-
kého pro úspěšný regenerační vývoj ducha církevního i národního v mladém kleru.
Bohoslovce-
ký list rozvíjel se v 2. ročníku stále slibněji. Úroveň příspěvků byla velmi
potěšná. Vše provanuto bylo ryzím duchem církevním a vlasteneckým zanícením.
Vytrvale horleno pro slovanskou vzájemnost v duchu cyrilometodějském. Se svěžím
zápalem přihlíželo se k zájmům církve (odtud hodně článků apologetických a cha-
ritativních) i k duchovním časovým potřebám dorostu kněžského. Hlavní témata
článků: „Církev neumírá“, „Vznik a rozvoj kněžských semi-
nárů“ (solidní historická studie, která se vinula všemi čísly 2. ročníku), velmi
stroze pranýřovala necírkevní jádro josefinské. Obsahovala speciální historii kněž.
semináře v Hradci Králové. Dle všeho mělo se v 3. roč. pokračovat v historii ostat-
ních českomoravských seminářů), „Stručný dějepis českého kazatel-
ství“, „Náboženství křesťanské a jeho tajemství“, „Diece-
sální muzeum“ (velmi cenný návrh na zřízení diecesního musea; ani se neví,
že myšlenka, která se v naší arcidiecesi počala realizovat po 50 letech, měla své první
iniciativní průkopníky ve vlasteneckých bohoslovcích v letech sedmdesátých). „Chu-
dinství v církvi katolické“ (4 statě), „Civilisace a modlitba“,
„Úvahy v postě o chudinství“, „O čistotě“ (nevšedně vroucí dvou-
dílná stať asketicky-apologetická), „Dozvuky Hodů Velikonočních“,
„Klatba církevní“ (2 statě), „Víra a obraznost“, „Svědectví
o sv. Cyrillu a Methodu“, „Nenávist kněžstva“, „Naše úloha
o prázdninách“, „Johanna Papissa“, „Lež a pravda o sv. Janu
Nepomuckém“. — V rubrice Literatura a umění bedlivě všiml si
bohosl. list nové literatury homiletické, katechetické a literárně historické. Vedle
českých a slovenských časopisů registroval bedlivě i některé cizí slovenské časopisy
(Zgod'nja Danica r. XXIII., slovinský list cír. vydávaný v Lublani, Za-
grebački katolički list roč. XXI. vyd. v Záhřebě, Katolik, polský
časopis vydávaný v Královské Huti (Königshütte) v Prus. Slezsku, Katholiki

Ještě jeden otevřený list sup. Haasovi objevuje se v Mor. Orlici 31. srpna:

Ráčil jste, dp., posledně list bohoslovecký „Cyrill a Method“, tehdy již 700 odběratelů čítající, zastavit! Zdaliž pak jste, dp., povážil, jaké následky zastavení násilné jediného listu bohoslovců českomoravských msti bude? Snad jste nemyslel, že sobě hrdinským tím skutkem opět získáte n a v ž d y z t r a c e n o u důvěru svých svěřenců?! Skutečně lepšího prostředku jste použití nemohl; neboť který bohoslovec, jenž ví, že každý článkuček v „C. a M.“ obsažený v rukou p. dr. Davida, co Vašeho censora byl, který soudný čtenář, jenž „C. a M.“ čítával, řekne, že by „C. a M.“ pro svůj obsah byl zastaven býval? Jen asi vy, dp., a dp. dr. David, jenž se neopovážil ještě něco jiného mysliti jako Vy. Věřte mi, dp., dlouho jsem sobě nad tím hlavu lámal, dlouho o tom přemýšleli druzí, a přece nebyl žáden s to, naleznouti příčinu, pro kterou list as byl zastaven. Vám nemilý redaktor musel se beztoho dalšího řízení listu vzdáti a proti nově zvolenému jste i Vy ničeho nemohl namítati, aniž jste též čeho namítal a přece jste ho nepotvrdil! Či jest to přece pravda, že jediné jen proto zastaven byl „C. a M.“, že byl jen českým, že též německé články nepřijímal?! Nemohu tomu uvěřit, neboť to snad není žádným proviněním, že list onen byl jen českým, vždyť čítá mnoho listů jen německých a přece výborných — bez hříchu. Příčinou to býti nemohlo, však Vy, dp., dobře víte, že redakce „C. a M.“ ani jediného německého článku neobdržela, Vy víte předobře, že němečtí bohoslovci v Olomouci o tom ani slyšeti nechtěli, aby se nějaký list německý, nějaká samostatná německá příloha, jakáž Vám navržena byla, aneb vůbec cos německého vydávalo, Vy jste to velmi dobře věděl a přece jste zastavil list náš! Ano zastavil jste ho proto, že byl český a že němečtí bohoslovci sobě podobný list zaříditi nebyli s to a náš český nechtěli. Cožpak my čeští bohoslovci, kteří tři čtvrtiny všech tvoříme, neplatíme zcela nic, což se na nás nebude ohled nikdy bráti, máme my býti vždy jen německým materiálem, jak to bohužel nejen na c. k. fakultě. nýbrž též ve svobodném duchovním domě u sv. Michala jsme? Bude nadále i tam vše německé, kde Němci sotva čtvrtinu tvoří? Což jsme snad Heloté? Ach ano, buřičem nazýváte onoho, který ducha helotského nemá a Vaše násilné jednání neschvaluje.

p o s o l, lužický časopis vyd. v Budyšině v Saské Lužici). I učitelské časopisy sledovány: Školník, časopis kat. učitelstva, vyd. v Hradci Králové, Věstník, ročenka pro učitelstvo národních škol vůbec a diecese královéhradecké zvláště na rok 1870, Vojenská bibliotéka (pomůcka pro duch. správu vojenskou) atd. Hlavní pozornost věnována církevním časopisům českomoravským. Podle četných uveřejněných dopisů patrně, že boh. list udržoval čilé styky se Slovenskem, kde počíná r. 1870 vycházet nový církevní list „Katolické noviny“ s přílohou „Katolická škola“. Bolestně se vtráá myšlenka, co se úzkoprsé a nedomyšlené zmařilo násilným potlačením tohoto nadějného listu. Kolik požehnání mohlo vzejít pro českomoravský dorost kněžský v dalších desetiletích z tohoto časopisu! Jak by se bylo snad mnohé později jinak utvářelo!

Pěkná to ilustrace rovnoprávnosti! (Že by „C. a M.“ snad proto byl zastaven býval, aby bohoslovci se i do jiných novin dopisovati naučili, pochybují přece, ačkoliv mně to mnozí dotvrzovali, jelikož to i dříve již uměli a bohda i nadále dovedou.)

Jen na jedno jsem velmi zvědav, dp., a těšilo by mne to nemálo, kdybych zvěděl, jak jste celou onu záležitost Jeho kníž. arcib. Milosti předložil. Arciť jste to sobě již tak chytře napravil, že Vám žádný neodporoval, jelikož jste žádného sebou nevzal, ačkoliv jste to sliboval. Že jste Jeho k. a. Milosti všestranně vyložil a nás slovanské bohoslovce co buřiče, nespokojence atd. vylíčil, za to Vám srdečně děkujeme, aniž bychom mysleli, že jste se tím J. k. a. Milosti, jehož spravedlnost zná celý svět, byl zavděčil. Divíme se ale velmi tomu, že dp. dr. David, jenž přece tak dobře ví, co někteří a co jiní bohoslovci učí, se nás nezastal, jak to přece v jíždárně jednou sliboval, nýbrž že ve všem p. představenému přikyvoval ze samého strachu, aby snad sám co podněcovatel náš udán nebyl.

Pravíme Vám, dp. představený, jakož i Vám, dp. dr. Davide, zde veřejně, že Vám, co svým osvědčeným nepřátelům zcela nedůvěřujeme, jak jste to již dávno pozorovati mohli, a že den, v který seminář opustíte, bude nám dnem radostným.

★

Vidět, že bohoslovci nejtíže nesli, že ušlechtilý Ordinarius, jinak známý svou generosní dobrotou a národnostní nestranností, přivolil k násilnému potlačení „C. a M.“ Superior Haas informoval arcibiskupa Fürstenberga tak, že zákaz boh. listu zdál se býti nejprůměřenějším prostředkem k zamezení rozjitřenosti v semináři. Převzal tím arciť na sebe těžkou odpovědnost za celý neblahý a nešťastný počín.

Hledal jsem velmi bedlivě v archivu, zda existuje nějaká relace sup. Haase ordinariátu o incidentech r. 1870, hlavně o návrhu na zákaz C. a M. Nic jsem nenašel. Pátral jsem též v superioriském Gestionsprotokollu z r. 1870. Sup. Haas vedl Gestionsprotokoll velmi podrobně. Zaznamenával tam i věci, jež do jednacího protokolu nepatří. Byl to jakýsi jeho deník. (Jinak však do kroniky seminární nenapsal za svého superiorátu ani slova.)

O nějaké zprávě ordinariátu stran incidentů před prázdninami 1870 neb o nějakém dotazu není tam ani stopy.¹⁾

¹⁾ Pouze v jednom aktu z 10. prosince 1870 odpovídá okresní správě v Olomouci stran insertních poplatků v „C. a M.“: Die Zeitschrift Cyrill und Method ist seit 15. Juli 1870 nicht mehr erschienen. K aktu přiložena poslední dvě čísla „C. a M.“

Zřejmě vyjednal vše osobně a byl též jen ústně k zákrokům proti C. a M. pověřen. (Nebylo-li mu vůbec vyřízení celé záležitosti vesměs ponecháno, takže ordinariát zůstal v celé věci stranou).

★

Zajímavý postřeh přináší v říjnu 1870 pražský liberální list „Pokrok“ a po něm olom. „Našinec“ (č. 85, 21. 10. 1870). Českou veřejnost pobouřilo, že vedle boh. „C. a M.“ zrušen byl i v kroměřížském chlap. semináři spolek sv. Cyrilla a Methoda. V dopisu z Kroměříže se píše, že „každým dnem se stává pravdě podobnější, že v arcidiecesi olomoucké nevládne již druhdy spravedlivý a vůbec ctěný metropolita Bedřich, nýbrž jeho sekretář, Weinlich, který spojiv se s hospodářskými úředníky arcibiskupskými dovedl znenáhla podvrátiti důvěru knížecí ve stranu naši a nabyv neobmezeného vlivu na svého pána pracuje nyní proti Slovanstvu, kde může. Tak připisuje se mu zrušení spolku sv. Cyrilla a Methoda v chlapeckém semeništi kroměřížském, jediné to útěchy seminářstvu, a více jiného...“ Dopis končí: „Svrchovaný proto čas, aby povolání k tomu lidé konečně před tvář metropolitovu předstoupili a jemu otevřeli oči než v arcidiecesi nastanou zmatky neslýchané.“ „Našinec“ k tomu dodává: „Odporujeme hlas tento těm, jenž povolání jsou, zameziti zlo, jež z takových poměrů u dvoru arcibiskupského by na Moravě povstati mohlo.“

★

Za požadavkem národní rovnoprávnosti v semináři stáli téměř všichni čeští bohoslovci (až na nepatrný zlomek). Dle fakultní matriky bylo ve šk. r. 1869/70 imatrikulováno 217 posluchačů. Vlastních alumnů semináře bylo dle matriky seminární 208 (vedle nich studovali na fakultě klerici řádoví). Z celkového počtu 208 vystoupilo 7 bohoslovců (4 Češi a 3 Němci), takže celkový počet alumnů semináře byl r. 1870: 201. Z nich bylo 27 z diecese vratislavské (16 Poláků a 11 Němců). Superior Haas vedl Poláky v seminární matrice stejně jako Čechy v rubrice „Slaven“. (152 „Slaven“, 49

s českým výkazem insertních poplatků za měsíc červenec 1870. Výkaz končí: Číslem 14 zaniknul časopis „Cyrill a Method“, což svého času sl. c. k. úřadům oznámeno. Podepsán: K. Kráčmar, redaktor „C. a M.“

„Germani“, pro arcid. olom. 136 Čechů a 38 Němců.) Poláci se na petici nepřipojili, takže z celkového počtu Čechů (136) petici podepsalo 120 Čechů, tedy až na 16 v š i c h n i. (Z přípisu jáhna Engelberta Janečka v „Mor. Orlici“ zdá se, že onen zbytek se nepřipojil z obavy před porušením seminární kázně.)

Seminář byl r. 1870 veden úplně německy. Němčina byla řeč jednací i výchovnou při všech konferencích, promluvách, rozjímáních i konsideracích. Drobné ústupky, které si čeští bohoslovci vymohli po jub. roku 1863, byly za superiora Haase vesměs odstraněny.

Přestala občasná česká četba při stole. (Jen nácvičná kázání v refektáři dovolena Čechům česky.) V kapli vládla vesměs němčina. Nevyhověno r. 1866 žádosti 150 českých bohoslovců, aby aspoň při návštěvě Nejsv. Svátosti mohli se bohoslovci modlit střídavě německy a česky. Též písně v kapli byly veskrz německé. Jen výjimečně při některé zvláštní příležitosti dovozovala se česká píseň. Bylo však třeba vždy jít o to superiora prosit. (Právě při jednání o českou píseň na památné cyrilometodějské dny došlo k incidentu.)

Tento německý režim v kněž. semináři (fakulta byla rovněž úplně německá) byl v době, kdy už probuzený náš národ nezadržitelně dobýval svých práv ve veřejném životě, tvrdým jhem, jehož neoprávněnost a nespravedlivost nemohli národně uvědomělí bohoslovci nepociťovati.

Jejich protesty, když ztroskotávaly všechny bolestné prosby, byly výkřiky příliš vážné oprávněnými.

★

Přesto dlužno se varovat při posuzování rušných událostí r. 1870 anachronismů. Třeba se vmýšlet v tehdejší smýšlení a dobovou situaci. Generace bohoslovecká z let sedmdesátých (jako vůbec tehdejší generace studentská) byla výbušně vznětlivá v otázkách národních (tisk hemžl se tehdy ohnivými otevřenými listy a memorandy), ale v dobové svízelné situaci byla též zvyklá na neúspěchy. Po výbuších dovedla se zas trpělivě vpravit v těžkou skutečnost a drobnou houževnatou prací lopotit se za lepší budoucnost svého uhněteného národa.

Ani vnitřní seminární situace nelze posuzovati dle dnešních poměrů a nynější oprávněně zostřené kázně.

Podle informací u dosud žijícího pamětníka, preláta Mořice Růžicky, byla situace v semináři velmi rozbouřená, ale sup. Haas

zlikvidoval celou aféru za tehdejších poměrů celkem bez hluku a bez větších otřesů. (Zabránil tím arciť, že aféra se nerozrostla a že personální otázka představených nepřišla na kompetentních místech na přetřes.) Ač byl značně prchlivý a při prvním výbuchu nevole užil nejednou ukvapených slov, záhy se ovládl a snažil se nechat vše nejprve vychladnout a postupoval ve všem shovívavě a bez ukvapeností. Za bouří r. 1870 osvědčil prý do té míry objektivnost, že českých petentů nepronásledoval a nikoho osobně nepotrestal, ani ze semináře nevyloučil. Zato však využil incidentu k zákazu „C. a M.“ a „Ohlasu“. Tím postihl český život v semináři víc, než kdyby byl hlavní vlastenecké horlivce disciplinárně potrestal. Odpovídalo to jeho tuhému německému smýšlení, z něhož ani při vší své osobní shovívavosti k čes. alumnům nikdy nepopustil. Zákaz „C. a M.“ provedl nehlučně v červenci 1870. Alumni 4. roč., kteří svěcení byli na kněze 25. července, odjížděli ze semináře, aniž prý věděli, že „C. a M.“ je zakázán. Bohoslovcům nižších ročníků bylo to intimováno asi bez udání důvodů a velmi stručně. (Patrno to z 3. otevřeného listu v „Našinci“ 21. 10. 1870. Pisatel vyzývá sup. Haase, aby oznámil důvod zákazu.) Pamětník prelát Růžička připomíná, že nikdo nemohl pochopit, jak se stalo, že arcibiskup Fürstenberg přivolil neb aspoň mlčel k potlačení „C. a M.“ Bylť národním snahám čes. bohoslovců vždy velmi nakloněn. Zvláštní jeho přízně se těšila Slov. knihovna bohoslovecká. Podporoval ji, zajímal se o ni a nedal nikdy na ni dopustit. Odtud lze si vysvětlit, že Slov. knihovně nic se nestalo za bouří r. 1870, že sup. Haas ji občasnými peněžitými dary podporoval, ba dokonce v bouřlivém roce 1870 za největšího napjetí v semináři, daroval jí 50 zl. Knihovník Slov. knihovny požíval u arcib. Fürstenberga zvláštní přízně. Když nikdo nemohl něco vymoci (běželo hlavně o účast některých ročníků na svátečních prázdninách) vymohl to u arcibiskupa knihovník Slov. knihovny. (R. 1870 byl knihovníkem Mořic Růžička, místoknihovníkem Theodor Kohn, bohosl. III. roč.)

Český živel v arcidiecesi i v semináři měl tehdy vydatného podporovatele v gen. vikáři bar. Königsbrunnovi (známém redaktoru kněž. cyrilom. listu z r. 1849), na nějž měl vliv Ign. Wurm. Vliv Königsbrunnův u Ordinaria střetl se arciť občas s opačným úsilím německým (významným činitelem německým byl skutečně vlivný sekretář arcibiskupův Weinlich). Zajímavé, že koncem r. 1870 stěžuje si olomoucká „Neue Zeit“ na čechizaci diecese a útisk ně-

meckého kleru i bohoslovectva! Od té doby, co prý baron Königsbrunn stal se vicarius officialis a Wurm sekretářem konsistorním, je prý německé kněžstvo v diecesi utlačováno a německý bohoslovec v semináři popelkou.¹⁾ Tak psala „Neue Zeit“ v prosinci 1870, kdy „C. a M.“ byl v semináři už zakázán a sup. Haas vyjednával s ordinariátem o zákaz čes. pěveckého spolku „Ohlasu“.

Zdá se, že v první polovici roku 1870, kdy došlo k národním třenicím v semináři a k potlačení „C. a M.“, byl arcibiskup Fürstenberg příliš zabrán vatikánským koncilem (z něhož se jen občas vrátil do diecese) a že tudíž ponechal volnou ruku sup. Haasovi. Kdo ví, zda byl o bouřích v semináři náležitě informován a zda při kusé informaci za rušných tehdejších starostí výlučně neuplatnily se vlivy, vlasteneckému ruchu v semináři nepříznivé.

Jisto jest, že nepomohla tenkrát českým bohoslovcům ani vlivná a tolikrát osvědčená přízeň šlechtetného podporovatele nár. snah kanovníka hr. Pöttinga. Tento známý ušlechtilý mecenáš velmi štědře podporoval všechny české boh. spolky, hlavně Slov. knihovnu a nejvíc časopis C. a M.“ Hodno pozornosti, že ještě v předposledním čísle „C. a M.“ (když už asi potlačení listu bylo hotovou věcí) vypisuje redakce z vysokého daru jeho 4 ceny za nejlepší práce pro časopis „C. a M.“: za práci dogmatickou 1 dukát, za práci mravovědnou 1 dukát, za práci z círk. historie vlasti naší českomoravské 5 zl., za práci jakéhokoliv jiného obsahu (dotýká-li se přímo anebo alespoň nepřímě bohosloví) 4 zl.

Dárce nechce býti tentokrát jmenován, ač jindy při jiných obnosech je uveden. (Byl to však jistě hr. Pötting, jak dosvědčuje pamětník prelát Růžička.) Redakce nazývá jej vznešeným dobrodincem a upřímným přítelem bohoslovců. Obnos věnoval časopisu „C. a M.“ s výslovným poukazem „a b y t e n t o v ž d y z d á r n ě j i z k v ě t a l a s e z v e l e b o v a l“.

Zatím však sup. Haas byl pevně rozhodnut časopis potlačit. Vždyť v tomtéž čísle oznamuje redaktor Kráčmar, že z nepředvídaných překážek je nucen ještě po nějaký čas odpovědnou redakci vésti. Z předchozího víme, co to znamenalo: Sup. Haas nepotvrdil nově zvoleného redaktora a redaktoru Kráčmarovi dovolil ještě vydati definitivně poslední číslo „C. a M.“

★

¹⁾ Ostře na to reaguje „Našinec“ 23. prosince (č. 103).

Dle vzpomínek preláta Růžičky byl pisatelem prvního otevřeného listu bohoslovec Karel Kráčmar, redaktor „C. a M.“ Do věci byl též zasvěcen P. Ign. Wurm. Druhý otevřený list, podepsaný bohoslovci deklaranty byl též vypracován za Kráčmarovy hlavních součinností. (Nejspíš i třetí.)

Stodvacet bohoslovců, jež podalo písemnou petici počátkem března 1870, odmítlo ohradit se proti prvnímu veřejnému listu v „Mor. Orlici“ a přese všechny snahy superiora Haase setrvalo na svém stanovisku. (Byl mezi nimi i bohoslovec Theodor Kohn, pozdější arcibiskup; jeho potomní sufragán brněnský a i nástupce olomoucký dr. F. S. Bauer, tehdy prof. Nového Zákona, byl v tom roku děkanem theol. fakulty olomoucké.)

Okolnost, že předním iniciátorem ostré kampaně proti sup. Haasovi byl redaktor „C. a M.“ (a sup. Haas to asi věděl neb se toho dohadoval) poněkud vysvětluje, proč za sem. bouře r. 1870 postižen byl časopis „C. a M.“ Poslední jeho redaktor nebyl však nějak disciplinárně potrestán,¹⁾ ano po vysvěcení 25. července 1870 poslán byl za kooperatora na Velehrad. To už byl zase jistě počín gen. vikáře bar. Königsbrunna. Cítit v tom gesto gen. vikáře proti superioru Haasovi.

Z á k a z p ě v e c k é h o s p o l k u „O h l a s“ a h u d e b n í h o s p o l k u „C y r i l l“.

Po prázdninách r. 1870 obrací se superior Haas několika přípisy na arcib. ordinariát stran cvičení v zpěvu a hudbě. Poukazuje na škodlivé nacionální tříštění v pěveckých a hudebních spolcích. Bohoslovci vědí, že mu běží hlavně o potlačení přev. spolku „Ohlas“, „representace a středisko slovanských alumnů“. Tento spolek, v němž se velmi vydatně zpěvem pěstilo národní cítění, byl superioru Haasovi zvláště proti mysli. Od počátku svého superiorství měl s ním srážky. Svou nepřítelství k němu nikdy se netajil. Nemohl prý snést, že v „Ohlasu“ zpívaly se národní písně (hlavně „Hej, Slované“). I Křížkovského sbor „Hvězdy dvě“ jevil se mu šovinistickým a pro Němce urážlivým.

Úsilí sup. Haase o potlačení „Ohlasu“ proniklo koncem r. 1870 do veřejnosti. „Našinec“ 9. prosince 1870 rozhořčeně na to upozorňuje a vlastenecké kruhy vyzývá k zákroku. Ihned však se mu posílá oprava a vysvětlení, že prý pěvecký spolek slovanský nebude zrušen, nýbrž jen prý jeho stanovy a spolkový řád (!), při čemž prý

¹⁾ Dle vzpomínek preláta Růžičky.

jako posud budou se moci alumnové scházeti k zpěvu (Našinec 14. prosince 1870). Zatím však sup. Haas mnohými důvody přesvědčuje Ordinaria, že partikulární spolky nacionálními se ohrožuje v semináři jednota i disciplína a že bude lépe zavést pro všechny alumnusy jednotná cvičení.

Dne 21. prosince 1870 posílá se od ordinariátu správě semináře rozhodnutí samého arcibiskupa:¹⁾

V přesvědčení, že výuka a cvičení v hudbě a hlavně ve zpěvu je pro čekatele kněžství užitečná ba nutná, schvaloval vždy Ordinarius vše potřebné k cvičení v hudbě a zpěvu. Nemůže však ponechat ve výchovném kněžském ústavě zvláštní, podle národností rozdělené pěvecké spolky se speciálními stanovami a se zvláštním představenstvím, jak mu bylo o nich referováno. Nutí jej k tomu tři důvody:

a) Jsou-li takové spolky samy o sobě pro duchovní vzdělávací ústav nevhodné, přičí se stanovám i účelu semináře;

b) takové spolky tříští potřebnou jednotu duchovní komunity, vedou k štěpení a stranictví, jež je škodlivo nejen duch. životu, nýbrž i hudebnímu a pěveckému vzdělání;

c) spolky toho druhu podléhají i světským zákonům, jimž se nemůže vyhovět bez různých rušivých nepřístojností vzhledem k seminární disciplíně.

Ježto chce Ordinarius čeliti jakýmkoli zlořádům, jež by dobré věci mohly škoditi, přeje si a chce podporovati výcvik v hudbě a zpěvu, ale přiměřeně a správně upravený i čeká tudíž od svých budoucích spolupracovníků, že se budou účastnit nařízeného cvičení v hudbě a zpěvu bez všeho partikularismu (ohne alle Sonderbestrebungen) k chvále Boží a k slušnému obveselení.

Tímto píším (jehož otcovsky dobrotivá forma je pro arcib. Fürstenberga ve styku s bohoslovci příznačná) došla zároveň úchvaly nová jednotná úprava hudebních i pěveckých cvičení pro všechny alumnusy.

Arcib. padl tím významný vlastenecký spolek, který o probuzení národního citění v olomouckém semináři získal si od dob Bachova útisku zásluh nedoceněných.

S „Ohlasem“ zanikl i hudební spolek „Cyrill“.

(O. p.)

¹⁾ Píší s podpisem arcib. Fürstenberga je v archivu seminárním.

Posudky.

Emilian Soukup: Filosofie náboženství. Studijní přehledy. Nakl. Vyšehrad, Praha 1935. S. 121, 12 K.

Velmi dobře jsou v tomto nevelikém, ale obsažném spise spojeny myšlenky a důvody z teologie theoretické i popisné, o nábožnosti, atd., s ohledem na některé, jinak líbivé myšlenky novějších horlivců. T. z. základní pravdy náboženské stručně vyloženy a odůvodněny, katolické hledisko správně, a co hlavního, přesně naproti jiným soustavám vyloženo a odůvodněno. Nedostatek doby, nedůslednost v myšlení a jednání, v základech psychologicky vyhledán a v povážlivých následcích ukázán. Sčtetlejšímu čtenáři spis velmi prospěje k vytříbení pojmů a samostatnosti úsudků.

Dr. Jaroslav Dřímál, Nová brněnská radnice. Úprava sněmovny moravských stavů. Nákl. města Brna 1935. S. 36 s 38 obr. přílohami.

T. z. Stavovský dům dobudovaný za několik století až v stol. 18., které také (za Josefa II) vidělo začátky jeho pravděpodobných konců, souvisí těsně s budovami bývalého dominikánského kláštera. Byl by podržel celý svůj klidně imposantní zjev naproti dominikánskému (pův. rybnému) náměstí, byly by se zachovaly umělecké památky v něm a takto nej památnější světská stavba co do uměleckých památek velmi chudobného Brna, kdyby, když už nebylo vždy potřebných peněz, se byl zachoval aspoň jednotný názor o jeho významu a možném použití. Takto hřešila na něm nejen kasárnická doba pojosefská, ale i nevědomost nejnovější doby. Že si město samo pokazilo pohled na toto vzácné průčelí, vymlouvá se arci tím, že až do poslední doby se pomýšlelo na stavbu velkolepé radnice tam, kde byla dosavadní, a tedy se Stavovským domem nepočítáno. Avšak že na Dominik. nám. na volné městské prostoře před několika lety povolena soukromá stavba, jako pěst na oko, nemůže tím býti omluveno, neboť Stavovský dům měl sám sebou svůj význam, ať se z něho stalo cokoli, a tedy zasloužil většího ohledu.

O dějinách domu toho stručně nás poučuje red. tohoto skvostného díla p. Dr. Dřímál, jak došlo k opravě, vypisuje p. Dr. R. Šňupárek, o adaptaci jeho píše p. inž. Fr. Okáč, p. arch. J. Polášek podává zprávu s hlediska architektonického. 28. září t. r. odevzdán dům novým, radničním účelům. O dějinách jeho bude ještě vydán spis obšírnější.

Ja k u b H u d e č e k, Dějiny Velké Moravy. 1100 roků státu československého. Společ. knihtisk., Přerov 1935. S. 71, 10 K.

P. spis. má za to, že tisícletá památka sv. Václava měla důrazněji připomněti také 1100letí čs státu, na které se z ohledu na dějiny

české zapomíná. Po několika poznámkách z doby předhistorické vypsány stručně dějiny říše moravské a v nich ovšem také osudy drahých nám jmen sv. Cyrilla a Methoděje s ostatními. P. spis. vypravuje úsečně, skoro vesměs bez odboček týkajících se pramenů neb odchylných názorů; seznam pramenů jest na konci. O sporných otázkách zmiňuje se jen letmo, a to někdy s jistotou neodůvodněnou. Hlavním hradem Svatoplukovým byla prý Nitra. Děvín hlavním hradem panovnickým nebyl, byl to pouze důležitý hrad pohraniční. „Staré Město bylo v 9. a 10. století velmi důležitým střediskem kulturním a politickým i vojenským. Tím je nade vši pochybnost potvrzeno, že v místech Starého Města bylo v době velkomoravské velké sídliště, tedy veliký hrad, Velehrad. Tím je též otázka velehradská v hlavní věci vyřešena.“ To naprosto není!

* *

Antonín Hruza, O místo. Společ. tiskárna, Píerov 1935. S. 325, 25 K.

Jde o místa úřednická, kde nám obchodní zkušenosti panu spisovateli velmi dobře známé vypravují několik příběhů z malo- i velkozávodů o úřednictvu ženském i mužském, o úřednictvu i ředitelstvu poctivém i nepoctivém, o různých způsobech a stupních nepoctivosti, jež může končiti nějakou zpronevěrou, ale také zničením několika osob, závodu atd. O jedné, která pracovala neb aspoň směřovala na velko, vypravuje se v našem románě, jehož hlavní osobou jest ředitel soukromého závodu, na štěstí továrníkovo a jeho rozumnější choti nejen obchodně vzdělaný, ale nade vše svědomitý a poctivý. Byl v začátcích příliš uhýbavý, nesmělý, nezdál se býti dosti sebevědomý, ale hned první podvodný úpadek za jeho služby ve velkozávodě zbystřil jeho pozor pro příhody v onom životě, kde mu bylo jednati s tolikým a tolikým taškářstvím, i dáno jeho obezřelosti zachrániti ctěné majitelce závod a právem si dobýti její přízně. Příběhy vypravovány živě, jenom někde trochu víc naučně, než román snese. Také sloh jest místy květnatější a nabubřelejší, než radí prostý děj i okolnosti jednajících osob. — Do lidových knihoven se román dobře hodí.

Vojtěch Zelinka, Svět pohádek. Nakl. Jan Laichter, Praha 1935. S. 127, 9 K. „Světla“, sborník školní souvislé četby, sv. 19.

Výběr těchto 21 pohádek z nejrůznějších krajů (z Řecka Odyss. o Polyfemovi, z Čech 5) jest velmi dobrý, až snad na 14. s drsným slohem; 5. (z Tisíc a jedna noc) není ukončena. Velmi cenné jest vědecké poučení, jak nyní nazýváme na původ a význam pohádky.

Rozhled

Náboženský.

nn. — K zakládací listině ústavu šlechticů v Brně. Vynuceným jmenováním jisté osobnosti nastaly na novoměstském panství takové církevní-politické poměry, že nikterak neodpovídají ryze katolické povaze tohoto ústavu jakožto majetníka velkostatku. Proto bude záhodno sáhnouti k textu zakládací listiny a tázati se, zda-li podobné poměry odpovídají intencím zakladatelky a statutům stvrzeným Leopoldem I v r. 1699 a v r. 1701 intabulovaným.

Zakladatelka ustanovila za nejvyšší představenou panující císařovnu jakožto mor. markraběnku, ale kromě toho jmenovala „Mitdirektorem“ Maxm. knížete z Dietrichsteinů na Mikulově a po jeho smrti „jedemahls den ältisten oder Majorats-Successor“, či jak jinde přesně pravila, „nach und nach succedirenden Mit-Directoren“. Toto ustanovení bylo vládou tak respektováno, že když císař František I (1792) dal ústavu šlechticů nová statuta, v nichž velmi mnoho změnil, toto ustanovení ponechal a sice v tom smyslu, že majorátní pán mikulovský má právo přijímati dámy do ústavu (Volný, Kirch. Topogr. Br. Diöz. I., 84). Zakladatelka však nedala majorátnímu pánovi rodu dietrichsteinského jen to právo, nýbrž ona ho i zmocnila přijímati ústavní personál (also auch anderer zu Ihrer Bedienung gewidmeten Personen). Tento funkcionář měl i právo jak šlechticny, tak i personál ústavu propouštěti. Je opravdu otázkou, jak politické úřady mohly na sebe strhnouti výlučné právo rozhodovati v personálních záležitostech ústavu.

Neméně důležitým bodem je smýšlení a nábož. příslušnost ústavních dam. Představená měla býti vždy jen katoličkou, a to nejen formálně, nýbrž měla býti upřímně katol. smýšlení, jak patrně ze slov: „Es soll dieses Stiffts- oder Stiffts-Frau oder Vorsteherin der Röm. Catholischen Religion und derselben allezeith zugethan gewesen“... Totéž se žádá i na šlechticnách, při čemž zároveň se i naznačuje účel ústavu. Mají totiž býti „in der Röm. Cathol. . . Glauben durch Geistliche wohl unterwiesen, dann in aller Gottes-Furcht, Tugenden, Erbarkeit und guten ihren wohl anständigen Sitten erzogen und darbey erzogen werden“... Tím jest nepřímě určena i kvalifikace personálu. Je myslitelné, že by odpovídalo duchu zakladatelky, aby mohl býti správcem některého velkostatku nekatolík uvádějící s sebou na panství i kněze svého vyznání? Důležitý jest i passus o věcech neobsažených v testamentě zakladatelky. Ona totiž dovolila, aby statuta směla býti pozměněna v dobách pozdějších, však za těchto podmínek: 1. Učiní tak panující císařovna zároveň se spoluředitelem, t. j. majorátním pánem na Mikulově. 2. Předmětem změny smí býti „etwas weithers zu Gottes Ehr und Fortsetzung ihrer gutten

Intention“, čili jedině upevnění a povznesení katolického rázu ústavu šlechtičen smí býti předmětem změny jeho statutu!

Na základě toho možno tedy říci: 1. Řízení brněnského ústavu šlechtičen nespadá do výlučné kompetence polit. úřadů, nýbrž i do pravomoci majoratního pána rodu Dietrichsteinů na Mikulově. 2. Do jeho kompetence spadají nejen personální záležitosti šlechtičen, nýbrž i ústavního personálu. 3. Ústav je ryze katol. povahy, nestačí pouhá formální příslušnost ke katolické Církvi, nýbrž upřímně katol. smýšlení. Statuta lze změnit pouze za účelem upevnění katolického rázu ústavu. Bylo by velmi záhodno, kdyby se povolání lidé chopili této věci, jinak bude mít Brno smutnou analogii s pražskou Strakovou akademií!

★

m. — Nová „konverse“ a „tvůrčí půst“ A. Gidea.

Také u nás z četných překladů známý franc. romanopisec a dramatik André Gide, po otci protestant, blížil se po nějakou dobu poněkud ke katolicismu, ale před časem dověděla se veřejnost, že „se vrátil“ k pravověrnému marxismu. Spisovatel sám se po několik let umělecky úplně odmlčel. Teprve nyní objevila se brožura „André Gide et notre temps“, která osvětluje příčiny nejen jeho „konverse“, ale i odmlčení.

Zajímavý spisek je vlastně stenografickým protokolem diskuse konané nedávno ve sdružení Union pour la Verité. Jejím předmětem byl právě obrat Gideův. Účastnili se jí četní spisovatelé, mimo jiné také u nás známí J. Maritain, Henri Massis a Fr. Mauriac. Z nich zvláště ostře posuzovali G—a katoličtí spisovatelé Massis a Maritain. Tento filosof upozornil na evangelické hledání lidského prvku, které tak dlouho podněcovalo Gidea, a rozebral přísně důvody jeho přechodu ke komunismu, jež sám podal. Právě-li Gide, že se stal komunistou proto, že miluje spravedlivost a trpí při pohledu na nespravedlivost, že věří v pokrok a kulturu, že si přeje i pro chudého člověka vysoké kultury a přiměřených životních podmínek, tu se — podle Maritaina — dopouští bludu, poněvadž tyto motivy budou se jevití očím pravověrného marxisty měšťáckými. Gide přistupuje k této doktríně právě z důvodů, které ona sama vylučuje. V závěru dospěl pak Maritain k důsledku, že návrat G—ův k marxismu vyrostl z touhy podepřít co nejvíce dávný jeho protest proti dnešnímu jím tak nenáviděnému světu.

Při diskusi také Gide sám konečně vysvětloval důvody, které ho pohnuly, že si uložil t v ů r č í p ů s t. Přiznal, že k tvoření bylo mu třeba skepticismu, ignorance a odklonu od veřejného života. Jakmile se však před 4 roky začal zabývatí veřejnými otázkami, nechal psaní. Zdržuje prý ho zvl. obava před Indexem strany, do které vstoupil. „Byl jsem vždy nepřitelem všeliké orthodoxy. Orthodoxy marxismu zdá se mi i dnes ještě stejně nebezpečnou jako kterákoliv jiná. Nebezpečnou — aspoň pro umělecká díla. Ale bu-

de-li dokázáno, že marxistická orthodoxnost je nezbytná, aspoň prozatím, pro vytvoření nového společenského řádu, pokládám za hodno se jí podřítit a obětovat třeba několik uměleckých děl . . .“

Ke konci svého vyznání pak pravil Gide: „Psal jsem vždy nestaraje se o aprobaci veřejnosti. Potřebuji-li však nyní ke psaní aprobaci strany — nechci raději psát, neboť bych nemohl při jistých požadavcích zapíratí upřímnosti svého smýšlení . . .“

Přiznání jistě zajímavé iak pro „uměleckou svobodu“ socialistických intelektuálů, tak i pro autora „Těsné brány“ a „Promethea špatně připoutaného“. Silný umělecký duch nenechal by se ovšem připoutat pochybnými stranickými ohledy: takový „tvůrčí půst“ může pak býti jen svědectvím, že spisovatel nemá už světu co říci.

★

nn. — Dva listy biskupa olomouckého Pavla z Miličína.

O tomto biskupu bylo až dosud známo velmi málo. Vždy se při jeho jménu vynořila stížnost husitů na něho zástupcům basilejského koncilu přednesená, že proti ustanovení kompaktat nechce světit husitské žáky na kněze. Nedatovaný však biskupův list k Oldřichovi z Rožmberka prozrazuje, že naopak husité působili biskupovi velmi mnoho potíží (AČ, III 33). K umlčenému tomuto svědectví přistoupily později nové doklady v mé edici „Nové prameny k dějinám husitství na Moravě“ (Studie a texty, sv. VI.), ze kterých vyšlo najevo, kterak Pavel z Miličína se horlivě účastnil všech politických jednání a že se klonil ke kompromisu se stranou Ptačkovou. K těmto dokladům připojuji dva nové, v archivě olom. kapituly chované. Jsou to konkrétní doplňky k zmíněnému již listu biskupa Pavla k Oldřichu z Rožmberka. Z prvního, nedatovaného, se dovídáme, že biskup právě ujednal na necelý týden příměří s radikálně husitským Kroměřížem. Mimo to nám list dává tušiti těžké postavení opata kláštera Hradiska. Druhý, delší list, daný ve Vyškově, 10. března 1448, prozrazuje již mnohem více. Biskup oznamuje olomoucké kapitule, že by se rád účastnil svatého týdne v dómě olomouckém, ale nemůže pro nebezpečí cest. Chtěl tedy poslati do Olomouce svého sufragána (Viléma z Kolína), však ani ten nemůže tak učiniti z těchže důvodů. I prosí kapitolu, by poslala olej na svěcení i s nádobkami do Brna, kde světicí biskup vykoná všechny předepsané obřady na Petrově. Poznáváme tedy z toho, že celý kraj od Brna a Vyškova byl v roce 1448 tak rozbouřen, že církev hodnostářům nebylo možno se dostati do Olomouce. Biskup byl proto nucen vydržovati si žoldnéře pěší i jízdné a protože část jich odeslal (nepraví, kam) k vojsku v poli, musel jednati další zbrojný lid. Jelikož biskup praví, že vojsko jeho mu slouží měsíc, možno se domnívati, že boje na Moravě v roce 1448 trvaly aspoň od počátku února.

I. Paulus, Dei et apostolice sedis gracia episcopus Olomucensis.

Venerabiles domini, fratres carissimi! Scribimus domino abbati Gradi-censi, ipsum hortantes ad animum pacatum iuxta copiam hic in-clusam. Similiter et domino Bernhardo, prout in copia videbitis contenta, et quidquid pro utilitate seu avisamento ecclesie sancte (!) vestre facere poterimus, parato animo stamus. Hoc, quod factum fuerit, vos informabimus absque dilacione. Retulit nobis dominus capitaneus, quod cum illis de Chremsir et eorum complicibus tantum ad diem dominicum proxime venturum treugas habemus. Ideo sciatis vos secundum hoc regere. Datum Brune, feria IIII. infra octavam Corporis Cristi.

(In dorso). Venerabilibus dominis Petro de Raczicz, decano, Johanni Heez, decretorum doctori, preposito, canonicis et capitulo ecclesie nostre Olomucensis et fratribus in Cristo carissimis detur.

II. Paulus, Dei gracia episcopus Olomucensis. Venerabiles fratres carissimi! Affectus meus in eo versabatur, ut causa consecrandi sacri crismatis ac execucionis officiorum nobis incumbencium ecclesiam nostram Olomucensem ad solemnitatem festivitatis paschalis nunc instantis personaliter visitaremus, quem tamen nostrum affectum non valemus deducere ad effectum, ausencia familie nostre nos impediende, ymmo eciam ratione excusante, cum solum Petrowski presenciam habemus, verumtamen dominum suffraganeum nostrum ratione consecracionis ipsius sacri crismatis et explecionis promissorum pontificalium officiorum ad prefatam nostram ecclesiam tempus transmittere intendebamus. Sed animadvertentes viarum discrimina et expavescentes ipse dominus suffraganei vitam periculis exponere, immutavimus nostram intencionem et deliberacionem. . . sacri crismatis Brune in ecclesia sancti Petri apostoli per eundem dominum suffraganeum peragi consecracionem. Quapropter balsamum pariter cum cannulis ad sacrum crisma pertinentibus nobis huc celerius disponatis afferri. Insuper mensis stipendiariorum equestrium in exercitu campestri expiravit. Velitis ergo pro mense futuro providere. Eciam peditibus stipendiariis ibidem exercituancium tres ebdomade sunt elapse, quibus stipendium est expediendum, quod disponere velitis. Et iterum plures stipendiarios suscepimus, quos direximus ad ipsum exercitum campestem instauratum. Ex Wissaw, die dominico „Judica“, anno etc. XLVIII.

(In dorso). Venerabilibus dominis Petro de Raczicz, decano, necnon capitulo ecclesie nostre Olomucensis, fratribus nostris carissimis.

★

sp. — Nový způsob laického apoštolátu v severní Americe

popisuje J. Bousirven v „Études“ ze dne 20. srpna („Apôtres laïques des hommes de la rue“). Původcem tohoto apoštolátu a posud hlavním pracovníkem je konvertita ze židovství David Gold-

stein. Byl dříve čilým agitátorem socialistickým. Ale postřehl brzy, že cíle socialismu jsou utopiemi a že jeho materialistický základ je úplně vratký. Odvrátil se tedy r. 1903 od socialismu nevěda nejprve ještě, kam se obrátit. Tu poznal katolickou církev a studiem se přesvědčil, že se v ní naplnila mesiánská prorocství Starého Zákona. I stal se katolíkem a členem třetího řádu sv. Františka. Jsa apoštolsky založen chtěl i jiné k poznání pravdy přivést. Vycházel z přesvědčení, že americký lid je celkem přístupný pravdě, ale že se mu musí pravým způsobem podati, dále že mnohé kruhy se snáze dají získati od laiků než od kněží. I umínil si, že bude apoštolovali veřejnými náboženskými přednáškami na náměstích a ulicích měst a osad amerických, neboť, pravil si, proč bychom měli tato místa a tento způsob působení ponechávat jenom socialistickým, komunistickým a jiným podobným propagatorům? Zdá se, že naň působil také příklad sv. Františka z Assisi, kterého zvláště uctívá a který také takovým způsobem na ulicích kázával. Účel své propagandy vyznačuje Goldstein v jednom ze svých svolání, chce tím „vyhověti přání papeže Pia XI vyzývajícího laiky k spolupráci na apoštolátě, přivést k Bohu a k zásadám zdravého rozumu své americké krajany bezbožce, agnostiky, pantheisty, ztracené ovce domu israelského k jich Mesiáši a protestanty k jich mateřské církvi a staré víře,“ především však je jeho úmyslem „přinést světlo duším v bludu vychovaným, rozptýlití předsudky, zaujmouti veřejné mínění ve prospěch katolicismu, pohnouti protestanty, židy a nevěře, aby upřímně zkoumali, co vlastně katolická církev jest a co chce, připomenouti vlažným katolíkům vznešenost jejich víry a nesmírné vnitřní bohatství katolicismu.“ Horlivý konvertita zjednal si k svému dílu úchvalu biskupskou, získal si brzy některé spolupracovníky, mezi nimiž vyniká konvertita z anglikanismu Theodor Dorsey a počal svůj laický apoštolát nejprve v diecesi bostonské. Způsob jest asi tento. G. chce pracovati v úplné závislosti na církevní autoritě a proto si nejprve v každé diecesi vyžádá schválení biskupovo, v jednotlivých farnostech pak pracuje jenom se svolením a podle pokynu místních farářů. Dříve než do nějaké osady přijde, upozorní v několika člancích tam čtených novin a veřejnými plakáty na účel a program své akce a udá místo svých přednášek (pravidelně na náměstí nebo ve větší ulici, jen v případě nepohody v nějakém sále). Za tribunu slouží prostě automobil, v kterém G. a jeho pomocníci jezdí, nad ním jsou upevněny ampliony, takže řečníku možno rozuměti i na nejdleších místech náměstí. Mezi tím co Goldstein řeční, procházejí jeho pomocníci davem, aby udržovali pořádek nebo rozdávali případné brožury. Způsob mluvy tohoto laického apoštola je velmi přitažlivý, ale co nejjednodušší, takže i nejméně nadaní mu mohou rozuměti. Hledí se vždy přizpůsobiti svému posluchačstvu, vyhýbá se dlouhému a příliš abstraktnímu dokazování, všímá si hlavně těch předsudků, které jsou v Americe rozšířeny, a má ohled též na americké vlastenectví. Jedním

z nejčastějších jeho temat je proto: „Americký patriotismus a pravý význam církve katolické, jejího zvláštního postavení, její nauky, jejích dějin a zvyků“. Jiná temata jsou n. př.: Církev a pracovní třídy. Kdo je Kristus? Maria a obrazoborci. Církev katolická a omezování porodů. Po přednášce následuje diskuse a každý může předkládati své námítky. Pravidelně jeví posluchačstvo na diskusích veliký zájem a bývají činěny nejrozumnější námítky: o inkvizici, církev a válka, církev a četba Písma sv., latina při mši sv. zpověď, Jonáš a velryba a pod. Někdy jsou otázky už choulostivější, nebo i s jistou zlomyslností činěné; ale řečník odpovídá na vše vážně a klidně. Polemiky se však jak při přednášce, tak při odpovědích vystříhá; a proto na otázku, co soudí n. př. o meto-
dismu, anglikanismu a pod. odpovídá pravidelně: Naším účelem je poučovati o naší katolické církvi, ne mluviti o jiných církvích.

Už nyní lze pozorovati účinky tohoto apoštolátu. Vyjma na dvou místech, kde byly přednášky od komunistů znemožněny, mohl je G. všude bez obtíží konati. Obecenstvo bylo vždy četné, někdy dosáhl počet posluchačů až 10.000. Po každé přednášce bývají nějaké konverse: buď že se vlažní katolíci obrátí k horlivějšímu náboženskému životu anebo že jinověrci a nevěrci se přihlásí k vyučování v katolické víře. Někdy bývá konversí až na sto. Autor článku v „Etudes“ končí poznámkou: Amerika dala nám řadu objevů a produktů; nemohli bychom i tuto věc od ní přejmouti?

Vědecký a umělecký.

kž. — Matematika v Bibli.

Národ israelský vyniká v dějinách smyslem pro počítání. Tato vlohá je zdůrazňována již v nejstarších dobách. Když Abraham přišel do Egypta, vyučoval podle Josefa Flavia¹⁾ Egypťany aritmetice a astrologii.

V III. (I.) knize Královské (7, 23) je řeč o kněžském umyvadle, které dal zhotoviti král Šalomoun pro nový chrám jerusalemský. „A on udělal (Hiram z Tyru, vynikající kovodělník) moře lité, deset loktů od jednoho kraje k druhému, okrouhlé vůkol a 5 loktů ve výšce a provazec 30 loktů ovinul kolem.“

Toto místo obsahuje zajímavé sdělení o poměru průměru kruhu k jeho obvodu (1 : 3), který přesně je vyjádřen matematicky teprve t. zv. číslem ludolfským, stanoveným r. 1610 nizozemským učencem Ludolfem van Ceulen.

Dr. Hejčl míní ve své poznámce²⁾ k tomuto místu St. Zákona, že okraj umyvadla byl sevřený. Proto obvod okraje měřený provazem měl jen 30 loktů. Kdyby kdo měl obvod kruhu nše, naměřil prý by při průměru 10 loktů $31\frac{1}{2}$ lokte, což by ovšem odpovídalo přesnému matematickému výpočtu $31\cdot4159$. Mínění Dra Hejčla nemá však ani v Písmě sv. ani v Talmudu opory.³⁾ Také si nelze nevšímnouti, že Písmo sv. mluví výslovně o vnitřku umyvadla, který musel býti ještě užší o tloušťku stěny, jistě dosti značnou.

Pravděpodobnějším se zdá, že v době stavby chrámu bylo zkušeností známo, že do kruhu možno vepsati pravidelný šestiúhelník, jehož strana rovná se poloměru kruhu. Tato zkušenost bývala uplatňována již v staré Babylonii a Egyptě při zhotovování šestipaprskových vozových kol a při stavbách chrámů,⁴⁾ jejichž půdorysem byl hexagram. První pohled na takový půdorys přesvědčoval názorně každého, že obvod kruhu je zřejmě větší než vepsaný šestiúhelník, jehož strana se rovná poloměru kruhu, čili že obvod kruhu je větší než 6 poloměrů, t. j. 3 průměry.

Z toho pak vyplynulo ono pro praxi potřebné poučení, že obvod kruhu je přibližně třikrát tak veliký jako průměr. Byla to ovšem poučka získaná empiricky bez logického abstraktního usuzování, jak je zná později, od XVII. stol., geometrie. — Podobně Talmud má v Mišně Erubin (1, 5), z 2. stol. po Kr., stejně také jen z praxe získanou poučku: „Co má obvod 3 šířky ruky, má průměr 1 ruku.“

Dokázati matematickou, vědeckou znalost čísla ludolfského u starých Israelitů, ani z Písma sv. ba ani z Talmudu tedy nelze.

*

¹⁾ Jos. Flavius, Antiq. Lib. I., cap. 8.

²⁾ Hejčl, Bible česká, sv. I., str. 932.

³⁾ Monatsschrift für Geschichte u. Wissenschaft Judentums 1935., VI. str. 224 a n.

⁴⁾ P. Odilo Wolff, Tempelmaße, Wilm 1912; Fr. Kadeřávek, Geometrie a umění v dobách minulých. Praha 1935, str. 32. a n.

iv. — Zklamala věda?

Ano, zklamala takové, kteří očekávali od ní odpověď na každou otázku a zvláště úplnou náhradu za náboženství. Čím hlubší byly takové naděje, tím větší bylo zklamání. Ve své přednášce o vývoji filosofického výkladu přírody prohlásil univ. profesor Heisenberg: „Stali jsme se chytřejšími, avšak chudšími“ (Deutsche Allgemeine Zeitung č. 63/64 1933). Dle slov Kurta Riezlera není prý mezi obory jednotlivých věd dle některých novějších učenců vůbec žádného vnitřního spojení; tyto vědy prý také nepřispívají k vybudování jednotného světového názoru. O smyslu života prý nás naprosto nemohou poučiti a na otázku, jež dle slov Tolstojových je pro nás velmi důležitou, ba nejdůležitější ze všech jiných otázek, „co máme činiti, jak máme žíti?“, nemohou nám prý dáti odpovědi. Max Weber prohlásil ve své přednášce „Věda jako povolání“, že zjištění faktů v přírodě mimo nás, zjištění mathematické a logické skutečnosti, vnitřní struktury kulturních dober na jedné straně a na straně druhé zodpovězení otázky o hodnotě kultury a jejích jednotlivých obsahů a otázky, jak máme žíti v kulturní společnosti a politických svazích, jsou zcela různorodé problémy. Na otázku, proč o nich nejedná v poslušárně universitní, odpověděl: „Protože prorok a demagog nepatří na stolicí poslušárny (univ.).“ Dle M. Webera nepatří hodnocení do oboru vědy. Z těchto slov vyznívá, dí Erich šl. Kahler, „konečné přiznání stavu již dlouho trvajících, výslovné zřeknutí staré vědy na vedení člověkem, otevřené odřeknutí schopnosti a nároku, podati nám to první, nejvyšší, jehož potřebujeme, totiž duševní určení našeho života.“ Kahler žádá novou vědu, jíž oprávněnost se má určit jenom životem samým. Že však různé systémy chtěly samým životem dokázati svou oprávněnost, toho Kahler nedbá. I nejsurovější egoism snažili se někteří učenci ospravedlniti životem. Omezuje-li se věda jenom na bezprostředně daná data, nemůže nás uspokojiti. Nespokojenost s takovou vědou má svůj kořen v nezničitelné touze po metafysice o světovém názoru. Omezuje-li se věda na úzký obor, nemůže nás uspokojiti.

Věda zklame každého, kdo po ní žádá, čeho poskytnouti nemůže.

iv. — O metafysice fysiky dneška

přednášel Al. Wenzl, prof. mnichovské university ve skupině Kantovy Společnosti v Mnichově a ve Stuttgartě a vydal přednášku tiskem. Máme velmi mnoho dokladů o tom, jak zastanci fysiky opovrhovali metafysikou; je proto pozoruhodno, když i čelní zastanci fysiky prohlašují, že se fysika bez metafysiky nemůže obejít. Názor, že každý fysik musí být materialistou, nazývá Wenzl nemotorným (grobschlächtig). Vůči Spenglerovi, autoru známého díla „Untergang des Abendlandes“, který nazval fysiku vyčerpaným oborem, namítá W., že nezná novějšího vývoje fysiky posledních

desíti let před válkou. Jak jeví se nám svět v malém dle novějších výzkumů věhlasných fysiků? Dle Bohrovy nauky o stavbě atomů jsou všechny atomy systemem oběžnic, jichž sluncem je pozitivní jádro a oběžnicemi negativní elektrony. Těmto elektronům jsou vykázány přesné dráhy. „Mnohem obdivuhodněji,“ dí Wenzl, „než Kantovi často citované hvězdnaté nebe musí se takový svět jeviti, v němž fysika a metafysika bydlí tak blízko vedle sebe.“ Dřívější fysika nás poučovala o hmotném světě jako o něčem mrtvém, kdežto novější fysika kreslí nám svět „nižších duchů, jichž vzájemné vztahy se dají vyjádřit formou mathematickou. Nevíme, jaké vztahy značí tato mathematická forma, avšak víme o té formě. Jenom ona sama nebo Bůh mohl by věděti, co značí vnitřně. Zcela odvážný metafysik mohl by ji nanejvýš vysvětlovati dle analogie nám známých duševních základních vztahů. V podstatě byla by to poslední úloha metafysiky.“ (29, 30).

Co řekl před několika desetiletími čelný přírodopysce Kirchhoff, že přírodověda má jen úkol popisovati, co lze poznati v přírodě, že však nemá moci, aby zjevy důkladně vysvětlila, tvrdí i novější fysikové Heisenberg a Dirac. Pojmy Aristotelovy — *actus potentia* — nejsou dle přesvědčení Wenzlova odybyty, nýbrž hodí se jako rámec i pro novější objevy v oboru fysiky. Co napsal v osmdesátých letech minulého století novokantovec, O. Liebmann, že veškerý moderní názor v přírodě lze beze zbytků, bez násilné interpretace a bez umělého výkladu vpravit v pojmový rámec Aristotelovy metafysiky, platí dosud. Škoda, že Wenzl na to neupozorňuje.

m. — „Blubo“.

Toto zcela nové německé slovo, které se nyní velmi často ozývá ve zprávách a článcích německých lit. listů, je složeno z prvních slabik názvu nového, skoro přes noc vyrostlého lit. směru „Blut-und Bodenliteratur“. Jak správně soudí Ludv. Jehl v pražském „Činu“ (1935, č. 21), je celé toto hnutí jen dalším důsledkem tažení národně socialistických esthétů a theoretiků proti t. zv. asfaltové literatuře. Asfaltové literatuře, do níž ostatně byli zařadění všichni, jejichž tematika i tendence nesouhlasily s myšlenkovým základem Třetí říše, se vytýká, že svou přežilou problematikou odvádí německého člověka od jeho poslání a boje za nové Německo, kdežto úkolem literatury „Blubo“ jest navrátit německého člověka jeho původnímu předurčení vládce nad ostatními národy.

Dnes má Německo desítky autorů, kteří podle předpisů Rosenbergovy ideologie vyrábějí pro potřebu německých čtenářů vzorné romány Blubo, které nejsou ničím jiným než zpracováním hitlerovské ideologie beletristickou formou. Ze známějších patří sem na př. Peter Dörfler, bavorský katolický spisovatel, který napsal hned celou trilogii o švábském lidu, pak Filip Tempel, jehož román „Heilige Erde“ jest označován něm. kritikou jako vzor literatury Blubo,

Gustav Frenssen se svou knihou „Chronik von Barlethe“, Agnes Miegel, spisovatelka z vých. Pruska, v jejíž knize „Altpreussische Geschichten“ vystupují jako první obyvatelé Pruska starogermánští Pruzzové, Hans Dittmer a j.

Proti tomuto novému směru, chráněnému jinak Goebbelsovou propagandou, ozval se první kritický hlas ve známé katol. revui mnichovské „Hochland“. Kritik Ernst Alker dovozuje zde, že německá literatura Blubo je slabá a ubohá napodobenina literatur cizích, hlavně severských, pak francouzské a polské, kterých ovšem ani zdaleka nedosahuje. Jest to dle něho jen privilegované okresní básnictví, které operuje místním nářečím, popisuje dýchavičně místní folklor a lidové zvyky způsobem docela školáckým, při čemž se neostyšně dovolává svých velkých vzorů Hamsuna a dokonce Undsetové. Tato literatura Blubo vůbec je směsí fantastického nordismu, romantického folklornictví a ideologie Hitlerovy knihy „Mein Kampf“.

★

sp. — Kolonisace a křesťanská mravouka.

Poslední známé mezinárodní rozepře a události daly podnět k přetřesu otázky, jakých právních a mravních zásad třeba šetřiti při kolonizaci, ba je-li vůbec podle křesťanské mravouky dovolena. Všichni se shodují asi v tom, že ani v této věci nelze se jednoduše dovolávati na pouhé „právo silnějšího“. Ale může se položit otázka, zdali za jistých okolností není přece dovoleno státu na vyšším stupni kultury stojícímu obsaditi zemi národa nižší kultury, na př. aby tak bylo ve prospěch lidstva využito velikých přírodních bohatství, jež by jinak zůstala ležeti ladem, anebo se učinila přítrž jistým zlořádům. Otázkou zabývá se v předposledním čísle pařížských „Études“ v článku „Guerre coloniale et Théologie catholique“ známý odborník v mezinárodním právu Yves de la Brière. Otázka je vlastně už dosti stará a stala se akutní zejména za doby prvních objevů španělských v Americe na konci patnáctého a začátku šestnáctého století. V mnohých španělských kruzích se tehdy považovalo téměř za samozřejmé, že Španělsku náleží suverenita nad nově objevenými zeměmi; důvody byly uváděny různé: právo císaře, jemuž náleží vlastně nadvláda nad křesťanskými zeměmi, moc papeže, který může pohanské země svěťovati křesťanským vladařům za účelem pokřesťanění, nebo konečně právo plynoucí ze samého „objevení“ země. Vědecky zkoumá v této době celou otázku se stanoviska katolické morálky španělský theolog dominikán Fr. de Valentia († 1546) v svém důkladném traktátu „De Indis“. Vyslovuje nejprve zásadu, že všichni národové, i na nízké úrovni kultury stojící, mají právo majetkové a právo na nezávislost, a toto právo nepřestává tím, že k jejich zemi přistály cizí lodi, přišli badatelé nebo vojska a tak zemi „objevili“. Podobně zavrhuje i druhé dva uváděné důvody pro dovolenost okupace (suverenita císařova, moc

papežova) jako nedostatečné. Obsazení a podrobení cizí země nemůže být podle V. omlouváno ani tím, že má být trestán za to, že nějaký národ si nezachoval víru v jednoho pravého Boha anebo že mravně poklesl. Dva zákonné tituly okupace a kolonisace Vittoria připouští: když domorodci cizí nadvládu sami zcela dobrovolně přijmou anebo když se dopustí proti nově přichozím násilí. A rozumí násilím nejenom branný odpor, nýbrž též pronásledování náboženské; ano za takové násilí třeba podle něho považovati nejenom každé bránění misionářské činnosti, nýbrž též zákaz volného cestování a obchodu. Také když nechtějí domorodci upustiti od neřestí zřejmě přirozenému zákonu odporujících, jako jsou na př. lidské oběti nebo lidožroutství, je to podle V. dostatečným důvodem, aby byli zbaveni své neodvislosti. V. poukazuje však ještě na jeden důvod. Ptá se, zdali je okupace dovolena pouze za tím účelem, aby národ na nízkém stupni kultury byl k vyšší hospodářské, průmyslové, obchodní atd. kultuře povznesen. Otázku ponechává tento teolog nerozhodnutou. Vzhledem k tomu, že tehda zásady mezinárodního práva byly ještě málo vyvinuty a vzhledem k tehdejší imperialistické mentalitě jsou názory V. jistě velmi umírněné. Ještě zdržlivější je italský filosof a moralista jesuita L. Taparelli († 1862), který o tři sta let později znovu celou otázku důkladně probírá ve svém obsáhlém díle „Saggio teoretico di diritto naturale“. T. je toho názoru, že každý, i nejnížší národ má právě takové právo na samostatnost jako je má každý jednotlivý člověk na existenci, a že nikdo nemůže národu nekulturnímu pod záminkou civilisace toto právo bráti, leda by onen sám svolil. Přes to však připouští, že mohou býti jisté případy, kdy okupace je dovolená; ale obtíž a nebezpečí vidí v tom, aby se rouškou civilisace nezakrývaly egoistické a imperialistické názory. Proto žádá, aby kolonizační systém byl podřízen mezinárodnímu doзору a předkládá za tím účelem plán instituce, která je velmi podobna nynějšímu Svazu národů.

V posledních letech se jeví zase čilejší zájem o věc, zejména ve Francii. Na katolických vysokých učilištích francouzských bylo podáno několik doktorských disertací jednajících o této otázce, která byla též přetřásána na „Socialním týdnu“ v Marseille r. 1930. Těmito rozpravami byla celá otázka zejména v trojím směru lépe osvětlena. Nejprve bylo upozorněno na zásadu přirozeného práva, již starší autoři o věci píšící si dosti nepovšimli: že bohatství přírodní dána jsou Tvůrcem sama v sobě k prospěchu lidstva celého. Dále se počalo přesněji rozlišovati mezi kolonisací, která ponechává domorodcům státní samostatnost. Konečně nabyla i odpověď na otázku mezinárodní kontroly určitějších forem, k čemuž přispělo jistě také založení Svazu národů. Ze svrchu zmíněné zásady lze tedy dovoditi dovolenost kolonisace za účelem využití přírodních bohatství a sil, které by jinak při nízkém kulturním stupni dotyčného národa a při nedostatku prostředků zůstaly ležeti ladem. Ale je při tom třeba šetřiti jistých podmínek: kolonizační stát musí

skutečně využítkovati zmíněných bohatství a sil k dobru celku, musí chrániti přirozená práva a oprávněné zvyky domorodců, šetřiti osobní jich svobody; ba není oprávněn kolonisovaný národ prostě podmaniti, může-li se kolonisace provésti bez porušení jeho národní samostatnosti, a i v opačném případě má okupace trvati jen tak dlouho, pokud podmaněný národ není sám schopen se řídití a svých zdrojů k prospěchu celku využítkovati. To vše není ovšem možno provésti bez mezinárodní kontroly. Nelze upřísti, že Svaz národů se svými zákony o svobodě svědomí a náboženské, svými pro všechny národy závaznými předpisy o hygieně, pracovní době, aplikací norem mezinárodního práva atd. znamená po kongresu vídeňském (1815), konferenci v Berlíně (1885), v Bruselu (1890) a konvenci bernské (1906) aspoň theoretický značný krok ku předu. Aby však svému úkolu vyhověl, musil by býti postaven na základ křesťanské morálky, a jednotliví jeho členové musili by jeho zásady upřímně a důsledně aplikovati, i když se někdy s jejich separátními národními zájmy neshodují.

★

sp. — Zločinci a úřední tajemství lékařské.

Americký lékař James J. Walsh, MUDr. a Ph. Dr., obírá se v předposledním čísle katol. amerického časopisu „America“ v článku „Medical professional Secrecy“ otázkou, zdali může lékař, jenž v lékařské praxi poznal nějakého nebezpečného zločince, udati ho policii, aby byl buď potrestán nebo se dalším zločinům předešlo. Jeden takový případ by byl n. př., kdyby se zločinec na lékaře obrátil, aby léčil jeho ránu, již si utřžil při vloupání nebo přepadení. Dlouhou diskusí o této věci otevřel americký lékařský časopis „Journal of the American Medical Association“ a uvedl hlasy pro i proti. Podnět k těmto diskusím daly dva dotazy policejních úřadů na lékařská sdružení, jeden v Londýně, kde policie žádala lékaře, aby jí sdělili jména všech svých pacientů a jejich nemocí, druhý v New Yorku, kde policie přímo vybízela lékaře, aby jí pomohli vyhledat jistého zločince, jenž trpěl určitou nemocí a byl proto nucen obrátit se o pomoc lékařskou. V obou případech sdružení lékařská odeprěla každé sdělení a pomoc policii, dovolávající se úředního tajemství. Walsh je zcela téhož názoru a poukazuje zvláště na to, že by prozrazením tajemství byla podkopávána důvěra k lékařům vůbec. Podotýká však, že něco jiného jest, když lékař sám zločincům nějak pomáhá, aby nebyli vyzrazeni, jako n. př. když někteří lékaři přesunují operaci kůže na prstech zločinců, aby nemohli býti poznáni z jejich otisků prstů.

hd. — Hvězdná obloha v listopadu 1935.

Na začátku listopadu už pominula doba dlouhých, světlých večerů. Vždyť 1. listopadu zapadá slunce už před 5. hodinou polední. Proto jest okolo 6. hodiny večerní už čirá tma. Po 6. hodině večerní už přešla všechna letní souhvězdí poledníkem, a vyplňují západní čtvrt oblohy. V nejbližším sousedství poledníka vidíme na jeho západní, pravé straně, velký letní trojúhelník: Véga-Déneb-Attair, dále na západ souhvězdí Herkules, Severní korunu s líbeznou Gemmou, a nejdále už nad západem červeného Arktura ve Volařovi-Bootés.

Nejnižší část západní oblohy, pod jmenovanými souhvězdími, vyplňuje souhvězdí Kozoroha, zrovna o 6. hodině večerní procházející poledníkem, dále k západu jest souhvězdí Střelce, a ještě dále k západu jest Štír, v němž červený Antáres už zapadl. Ostatní prostor západní oblohy nad Střelcem a Štírem, směrem ku Herkulesovi, vyplňuje veliké souhvězdí Hadonoše s Hedem, v němž však není význačnějších hvězdiček. Okolo malého vozu, v němž září polárka, jsou rozložena souhvězdí Keféus, dlouhé tělo Draka, k němuž se pojí na severo-východu Velký vůz, sjíždějící na severní straně poledníku dolů k obzoru, ku dolní kulminaci.

Na východní, levé straně poledníku nám na začátku listopadu po 6. hodině večer padne do očí blízko polárky souhvězdí Kassiopeja, v podobě velkého německého W, pod ní směrem ku obzoru je Velký nebeský stůl, neboli Pegasus, od něhož se jako prodloužení jeho horní strany táhne k východu mírný oblouk Andromedy, sestávající ze tří jasných hvězd, z nichž ovšem jedna jest vlastně rožní hvězdou Nebeského stolu. V nevelké vzdálenosti nad prostřední z těchto tří hvězd postřehne bystré oko malý, šedý mráček, jest to slavná mlhovina Andromedy, pravzor mlhavin spirálovitých. Obyčejné kukátko ji pěkně ukáže, ale nestačí ovšem, aby ukázalo všechny její nebeské krásy. K tomu je třeba velkého dalekohledu. Pod Velkým stolem, čili pod Pegasem jest velké, ale málo výrazné souhvězdí Vodnáře, v němž září žlutavý Saturn se svými kruhy. A pod Vodnářem ještě nížeji směrem ku obzoru mihotá se hodně jasná bílá hvězda, totiž Fomalhaut v Jižní rybě. Pod Andromedou je dlouhé souhvězdí Ryb, v němž se nachází nyní důležitý jarní bod, a mezi Andromedou a mezi Rybami jest malé, ale pěkné a výrazné souhvězdí Skopce neboli Berana, jehož tři hlavní hvězdy ukazují jako ohnutý ukazováček levé ruky dolů ku obzoru.

Mírný oblouk Andromedy ukazuje nám přímo do sousedního souhvězdí Perséa, a dále za Perséem do souhvězdí Vozky-Auriga, v němž září a nepokojně se mihotá a třepetá bílá, jasná stálice, totiž Kapella-Kozička.

Kozička je hvězdou obtočnou neboli cirkumpolární, totiž ona nikdy nepadá pod obzor, nýbrž neustále září na obloze. Na začátku listopadu postřehne bystré oko v oblasti pod Vozkou, Perséem a Beranem, směrem ku obzoru, skupinku malých, ale jiskrných hvěz-

diček, mezi nimiž jenom jedna jako královna vyniká větší jasností. Je to hvězdokupa Kuřátek, neboli Plejády, zvěstující jako předchůdce, že velké a výrazné souhvězdí Býka už vychází. O 9. hodině večer na začátku listopadu bude už nad obzorem celé souhvězdí Býka, Blíženců, a horní polovina Oriona. Po 10. hodině se vyhoupne nad obzor Malý pes s Prokyonem, a po 11. hodině se k nim přidruží Velký pes se zářícím Sirem, a pak jest veškera zimní krása pohromadě.

Z oběžnic lze viděti na začátku listopadu Merkura na východní obloze před východem slunce. Dne 2/XI dosáhne Merkur největší západní vzdálenosti od slunce, vyjde tedy před sluncem, bude na jeho pravé čili západní straně, a bude vzdálen od slunce necelých 38 úplňkových-průměrů. Bude možno jej pozorovati přes první polovinu listopadu. — Venuše září rovněž před východem slunce na východní obloze. Dosáhne dne 19/XI své největší západní vzdálenosti od slunce, která bude obnášeti necelých 94 průměrů úplňkových. Venuše vychází už okolo 3. hodiny ráno. — Merkur jest ovšem blíže u slunce, proto jest třeba hledati jej pod Venuší směrem k obzoru. — Mars a Jupiter září ještě na západní obloze po západu slunce. Stojí to za to, podívati se po nich. Ale u Jupitera nelze ručiti za to, že jej naleznete, poněvadž dne 27/XI bude v konjunkci se sluncem, bude tedy se topiti v jeho záři. — O Saturnovi bylo už řečeno, že září na večerní obloze v souhvězdí Vodnáře pod Pegasem.

Od 10. do 17. listopadu lze očekávati Leonidy, totiž létavice, které vycházejí ze severo-východních oblastí oblohy.

Pěkné pohledy poskytuje srpek přibývajícího měsíce, procházející ve dnech 30. a 31. října a 1. listopadu vedle Jupitera a Marsa na západní obloze po západu slunce. Bude v těch místech také ještě červený Antares, leč bude už tak nízko nad obzorem, že jej bude lze těžko najíti. 5/XI bude měsíc procházeti vedle Saturna, a ve dnech 22. a 23. listopadu před východem slunce na východní obloze vedle Venuše a Spíky v souhvězdí Panny.

Slunce vstoupí dne 23. listopadu ze znamení Štíra do znamení Štřelce, ale vlastně k vůli praecessi ze souhvězdí Váh do souhvězdí Štíra.

KNIHOPIS.

M. Blondel, Le problème de la philosophie catholique. Bloud, Paris 1935. S. 223.
J. Bonsirven, Le judaisme palestinien au temps de Jésus-Christ. Beauchesne, Paris, 1935. S. 661 a 511, 154 f.

G. Desgrappes, Etudes sur Pascal de l'automatisme à la foi. Téqui, Paris 1935. S. 143, 14 f.

G. Jacquemet, Tu es Petrus. Encyclopédie populaire sur la papauté. Bloud, Paris 1934.

R. Jolivet, L'intuition intellectuelle et le problème de la metaphysik. Beauchesne, Paris 1934. S. 112, 24 f.

— — Dieu soleil des esprits. Desclée, Paris 1934. S. 238, 12 f.

- L. Kösters, Die Kirche unseres Glaubens, Eine theologische Grundlegung katholischer Weltanschauung. Herder, Freiburg 1935. S. 272, 6 m.
- A. Lemonnier etc., Précis de sociologie. Publiroc, Marseille 1934. S. 504.
- J. Lindworsky, Psychologie der Ascese. Herder, Freiburg 1935. S. 104, 1.40 m.
- B. Nissen, Kultur der Seele. Priester, Denker, Künstler in Kirche u. Volk. Herder, Freiburg 1935. S. 199, 2.50 m.
- A. Rademacher, Religion u. Bildung. Hanstein, Bonn 1935. S. 240, 4.40.
- J. Santeler, Intuition u. Wahrheitserkenntnis. Rauch, Innsbruck 1934. S. 115, 4 m.
- J. Sheen, Philosophy of science. Bruce, Milwaukee 1934. S. 221, 2.75 d.
- G. Schmieder, Die Beschränkung d. Regierungsgewalt durch eigenständische Organisationen in Österreich. Rauch, Innsbruck 1934. S. 112, 3.50 m.
- B. Schwarz, Der Irrtum in d. Philosophie. Aschendorff, Münster 1934. S. 308, 12 m.
- Y. Simon, Critique de la connaissance morale. Desclée, Paris 1934. S. 167, 10 f.
- T. Spáčil, Può s. Cipriano esser invocato come testimonio per il primato? „Orient. christ.“, Roma 1934. S. 25. — Nova opinio auctoris „orthodoxi“ de unione hypostatica. Ibid. 1935. S. 92.
- B. Suchodolski, Kultura i osobowość. Wypisy z dzieł myślicieli polskich 19 i 20. wieku. N. Ksi-garna, Warszawa 1935. S. 660.
- Th. Wulf, Die Bausteine der Körperwelt. Eine Einführung in die Atomphysik. Springer, Berlin 1935. S. 190, 4.80 m.
-

Vychovatelský.

kž. — Tělocvičný úbor na středních školách. Úbor pro tělesnou výchovu na středních školách byl za republiky již několikrát pozměněn. Zdá se však, že cesta nevede do výšin, ba v ohledu mravním je čím dále tím hůře.

Nový výnos zšř. v Brně ze dne 13. června 1935 sub č. 26.808 ruší staré ustanovení a od 1. září 1935 předpisuje tento úbor:

Pro hochy: 1. Krátké kalhoty (trenýrky) sahající pod polovinu stehén, opatřené v pase širokou podvazkovou gumou. Barva kalhotek budiž jednotná aspoň pro jednotlivé třídy. Je-li obzvláště chladno, dovoluje se užívání dlouhých, volných kalhot t. zv. tepláků jednotné barvy a svetru.

2. Za teplého počasí doporučuje se cvičiti s trupem obnaženým, za chladného počasí nosí žáci tílka bez lemování.

3. Za teplého počasí a na rovné půdě mohou žáci cvičiti bosí. Tam, kde je půda nerovná, podlaha hladká, měkká nebo poškozená, dále při velmi chladném počasí je žádoucí, aby žáci užívali hygienických tělocvičných stěVICů s drsnou podešví, obouvaných na bosou nohu.

Pro dívky: 1. Krátké kalhoty (trenýrky) sahající pod polovinu stehén, opatřené v pase širokou podvazkovou gumou. Barva kalhotek budiž jednotná aspoň pro jednotlivé třídy. Jest-li obzvláště chladno atd. (Vše jako u hochů).

2. Volná halenka bez rukávů, nebo s krátkými rukávy; u vyspělejších dívek budiž vyžadováno nošení podprsenek.

3. StěVICe jako u hochů.

Při veřejném vystoupení, kde žactvo cvičí před obecnstvem, užívá se stejného úboru jako ve škole. Pořádá-li se při takové příležitosti průvod mimo cvičiště, nebudiž dovoleno, aby se ho zúčastnily dívky ve cvičebním úboru. Cvičencům vůbec budiž zabráněno choditi v cvičebním úboru mezi obecnstvem.

Doporučuje se také, aby profesori a profesorky tělocviku užívali při cvičení vhodného obleku a dávali tak příklad svým žákům. Pokud neužívají zvláštního úboru cvičebního, ať aspoň odkládají oblek vycházkový, kabát, vestu a límec a v uzavřené tělocvičné přezouvají se do cvičební obuvi.

Ubohé dívky, budoucí ženy a matky, které na cestě za vzděláním jsou takto připravovány o svůj stud! Které na školních cvičištích venku a při veřejných produkcích se musí skoro nahé nechat olizovati očima vyspívajících studentů a zhýralých diváků dospělých! A ten profesor, který bude „tak“ dávat příklad svým vyspělým žákyním!

kž. — Prospěch na středních školách.

Podle poslední statistiky stát. statist. úřadu propadlo v I. tř. 8%, v II. 9%, v III. 14% (na reál. gymn. 16%), ve IV. 12%, v V. 14%, v VI. 10%, v VII. 7%, v VIII. 1%. Nápadný je špatný prospěch zvláště v III. tř. Je zaviněn hlavně neúměrným rozdělením učiva v nižších třídách podle nových osnov, jak jsme na to svého času poukazovali. Procenta celkem jsou vysoká. Větší je neprospěch na stř. školách dnes proto, že na studia přichází celkem slabší materiál. Stalo se modou studovati. Obecná škola doporučuje své žactvo paušálně. Přijímací zkouška je nedostatečná. Při studiu je mládež rozptylována sportovním fanatismem. Také přespolnictví mnoho zavinuje. To vše ovšem „výběrové škole“ škodí a vzdělání národa neprospívá.

★

kž. — Nedostatečná známka a postup ve studiu.

Výnosem Mšano z 22/VI 35 č. 56.260/II. je stanoveno, že žáci I. a II. tř., kteří dostanou na výročním vysvědčení z 3 hlavních předmětů (z jaz. vyuč., z jazyka cizího, dějepisu, zeměpisu, matematiky nebo přírodopisu) známky nedostatečné a to buď pro neschopnost k studiu nebo pro nepříli, musejí býti vyloučeni z dalšího studia středošk. vůbec. Zajímavé je posouzení, které předměty jsou důležité.

★

kž. — Učitelské ústavy.

Po méně šťastné reformě gymnasií má dojíti na učitelské ústavy. Na sjezdu cvičných učitelů v Praze prohlásil zástupce ministerstva školství, že se připravuje dalekosáhlá reforma pedagogií. Jen aby byla provedena šťastněji! Snad budou slyšení ti, kteří slyšení býti mají.

Zatím jsou vydány nové předpisy pro učitelské zkoušky, které vejdou v platnost v jarním období 1936. Zkoušky na školy obecné neopakují to, z čeho byl kandidát zkoušen při maturitě. Zhodnocují praktické vědomosti zkoušeného. Zkoušky pro měšťanky jsou rozšířeny a tím znesnadněny. Zkouška z pedagogiky odpadá. Přiblíží se více k domácí práci systematické. Také taxy jsou zvýšeny. Náboženství zůstalo Popelkou.

★

kž. — Začátek školního roku?

Ač jsou zápisy žactva do všech tříd středních škol provedeny před prázdninami, a mohl by provoz nového školního roku přes prázdniny býti připraven, opakuje se nešvar, že učitelské síly jsou přemístovány a přidělovány ještě druhý měsíc po prázdninách. Že tím škola trpí, je na bíledni.

Zdá se, že někteří páni chtějí mermomocí mít prázdniny, jako když ještě učili. Škola jim patrně tuze na srdci neleží.

Hospodářsko-socialní.

O nezaměstnanost.

Ještě se nenašel klíč k tajemství, jak zameziti nezaměstnanost, nebo její následky vésti jinými, méně osudnými proudy, — hospodářské theorie se zde ukazují neplodnými — již jsou spory o to, který z prostředků, tedy která řešící theorie zasluhuje přednost.

Nejjednodušší jest odjakživa, aby to všechno dělal stát. On sbírá všechny peníze, má k službám tolik možností, vymáhá tolik povinností, nuže, ať se také o své lidi postará. Jsou to nápady nejjednodušší, ale proto, jako theorie socialismu vůbec, nikoli nejchytřejší. Pokaždé, kdy socialismus v různých podobách hospodářské řízení celků převzal, dostavil se po krátkém úspěchu neodvratný úpadek. Státotvorce takové, za nimiž davy nejraději běží, oslňuje pohotovost, s jakou stát může zakročiti. Ale nepamatují na to, že pohotovost se vyčerpává, a když nastane potřeba dalších podniků, stát jest bezradný, jelikož mu prameny zanikly, nebo ze samé kolektivity pošetile zničeny. Státní možnosti, organizačně ovšem veliké, spočívají však docela na možnostech jednotlivců. I zde třeba nápravy zdola, nikoliv u ministerské pokladny, která nic nepodnikne a nevyplatí, když sama odnikud nedostane! Mnohá t. z. investice vyšla jen z davové hlouposti a mstí se ovšem na celku!

*

ph. — Bolševické úspěchy.

Od 25. července — 20. srpna 1935 konal se VII. sjezd komunistů sovětské ruské republiky, na němž hovořilo 60 řečníků z 48 různých zemí. Zástupci komunistů z Německa, Anglie, Austrálie, Rakouska, Belgie, Brazílie, Číny, z Kuby, Kanady, ze Španěl, Francie, Řecka, Holandska, z britské Indie, z Islandu, Japonska, Polska, Švedska, ze Syrie, Československa a ze Spojených Států severo-amerických projevíli své mínění o výsledcích své revoluční činnosti. O Československu bylo při debatě řečeno: „Strana hodně se rozšířila od té doby, co byla řízena Gottwaldem (1929). Dosáhla při volbách r. 1935 850.000 hlasů, o 100.000 hlasů více než při volbách předešlých. V českých okresích, slovenských a ukrajinských získala 160.000 hlasů, z toho ztratila 60.000 v okresích, které stojí pod Henleinem. Od ledna 1935 založila strana více než 1000 skupin místních, obsahujících 13.000 členů (Slansky).“

r. — Politický i hospodářský význam ohromného celku, jak jej představuje i nynější Rusko, třeba méně soustředěné, než bývalo carské, sám sebou dával na rozum, že ostatní státy budou s ním hledati spojení, a naopak že on sám bude nucen ze své odloučenosti vystoupiti a hledati spojení s nimi. Změny politických poměrů, tíseň doby tam i jinde přivodila tento obrat, jenž není všude, ani u nás ne, rád vítán, má však nyní poněkud vlídnější podobu, je proveden mezi státy, nikoli jen stranou bolševiků.

Politický.

ml. — Dráha z Kaify do Bagdadu.

Smlouva uzavřená r. 1915 se šerifem Husseinem a smlouva Sikes-Picot z r. 1916 směřovaly k tomu, aby rozdělily provincie tureké říše mezi Londýn, Paříž a Meku. Anglie si chtěla zabezpečiti Palestinu, Zajordání a Irak. Zatím dosáhla, že jí tyto kraje byly svěřeny jako mandát. Po příchodu sovětů k vládě Londýn obsadil Kavkaz a Persii, které byl r. 1919 vnucen anglický protektorát. Ale Kemal se svým národním hnutím způsobil, že Anglie musila opustiti Kavkaz a Teheran. Kromě toho sultán Ibn-el-Saud zmocnil se r. 1924 Meky a Hedžasu. Proto Anglie obrátila svou hlavní pozornost na cestu z Kaify do Bagdadu. Uzavřela různé slouvy s Bagdadem, Ammanem a Mekou.

Plán svůj provádí Anglie — jako vždy — velmi opatrně a chytře. Nejprve zavedena letecká služba mezi Kairem a Indií. Potom byla zcivilisována Palestina pomocí mezinárodního hnutí židovského. Posléze byl zřízen veliký obchodní (ve skutečnosti vojenský) přístav v Kaifě. Nyní se obnovil plán na dráhu z Kaify do Bagdadu. Dějiny tohoto plánu jsou staré. Před 80 lety akciová společnost hodlala postavit železnou dráhu mezi Středozemním mořem a Eufratem. Britská vláda byla hned pro tento plán. Z politických důvodů k tomu nedošlo. R. 1872 Disraeli chtěl uskutečniti tento plán, ale jeho vláda padla a s ní také plán. Od r. 1888 Německo dostalo několik povolení z Turecka ke stavbě a prodloužení dráhy z Anatolie do Alepa, Mossulu, Bagdadu a Eufratu. Žádný podnik nenadělal tolik hluku, jako tento. Světová válka způsobila i zde hotovou revoluci. Tato dráha byla pro poražené Německo ztracena a byla rozdělena mezi Turecko, Francii a Anglii. Po válce poslala Anglie dvě skupiny vojenských odborníků, aby zhotovili plány pro dráhu. Brzy však musili přestat, neboť arabští Beduini se jim postavili na odpor se zbraní v ruce. R. 1930 a 1931 byly plány obnoveny a dokončeny. Ale učiněna změna v tom, že nová dráha půjde po území obsazeném Angličany, tedy Palestinou, Zajordáním a Irakem. Na plánech pracovalo 500 lidí a stály 100 liber šterlinků. Dráha bude stát 5 milionů liber šterlinků. Potom hned započala společnost pro dobývání petroleje studie, jak vésti pod zemí petrolej až ke Středozemnímu moři. Aby byli uspokojeni všichni akcionáři, zhotoven plán, že od Eufratu se povede petrolej dvojím směrem, totiž tak, že jeden vyústí v Syrii a druhý v Kaifě. Jest divno, proč oba tyto plány i na území britském se nedějí vedle sebe na týchž místech, nýbrž každý jde jinou cestou. Jaké plány Anglie při tom má, jest ovšem hádankou.

ml. — Řeck o.

V nápadné a Anglií vyvolané změně vládního systému v Řecku — z republiky monarchie — má veliké slovo generál Kondylis — syn chudých, prostých horalů. V Řecku, kde po dosažení samostatnosti vše jde jako v biografu, kariéra generála Kondylise je věru podivuhodnou. Kondylis je typickou postavou řeckého vojáka a revolucionáře. V Řecku tato dvě — jinde neslučitelná povolání — jest možno sloučiti. Kondylis jako revolucionář vyvolá povstání a jako voják je potlačuje. Čeho však Kondylisovi nelze upřít, jest jeho neohroženost. Narodil se r. 1878 v horách. Ve věku 20 let bojuje po boku Venizela za osvobození Kréty. Potom se vzdělává v řecké škole v Bulharsku a vstupuje do macedonských band jako dobrovolník. Ve světové válce bojuje u Soluně. R. 1920 za krále Konstantina je poslán do vyhnanství a vrací se teprve po odjezdu Konstantina. Je jmenován generálem a sídlí na Krétě. V občanské válce přispěchal jako blesk z Tracie a zneemožnil spojení vládního vojska s hlavním městem.

Kondylis nato se chápe politiky, zakládá národní stranu radikální, stává se ministrem vlády a vnitra. Od té doby je stále činným ve všech změnách politiky řecké. Pozoruje však, že nemá dostatečných politických vědomostí, odchází do Francie a studuje na Škole sociálních věd. Vrací se do Řecka silně vyzbrojen novými vědomostmi. Do r. 1933 byl republikánem. Ale r. 1933 je v ministerstvu Tsaldasisa a jako ministr války potlačuje povstání Venizela. Stav se ministerským předsedou připravil návrat monarchii. Aby jaksi omluvil své jednání, řekl při zahájení Národního shromáždění: „Politikové musí změnití své přesvědčení, když přesvědčení, které měli, neodpovídá již skutečnosti.“ Jest jisto, že řecký král bude mít obtížné postavení ke Kondylisovi, jako je ostatně mají jiní panovníci ke svým diktátorům také.

HLÍDKA.

Husitská víra.

Jiří Sahula.

(Č. d.)

Podávání nemluvnatům pod obojí.

Prudké sváry mezi viklefisty a katolíky o kalich rozmnožil mistr Jakoubek svou thesí o podávání Eucharistie dítkám nechápajícím význam svátosti.

Sluší přiznati, že v církvi katolické někdy čas podávána Eucharistie nedospělým dítkám a že to některé vážné autority katolické schvalovaly zvláště svým polemickým stanoviskem proti pelagiánům tvrdícím, že je možna spása i beze křtu a svátostí vůbec. Ale v XIII. století zapovídán ten zvyk moudře pro veliké potíže. Na sněmu tridentském pak jasně prohlášeno, že je zbytečno nemluvnatům Eucharistii podávati.

Otázku přijímání dítek u nás vzbudila r. 1417 učená hádka mezi Jakoubkem a katolickým mistrem Ondřejem z Brodu o přijímání pod obojí. Jakoubek prohlásil, že se má podávati Eucharistie nemluvnatům hned po křtu. (TDP III, 611. PŽD I, 28.) Tak přimnožil Husův pokračovatel vlastní straně trapných svízelnů. Přijímání dítek stalo se předmětem vášnivých sporů mezi samými husity. Veliké slovo mezi nimi měli mocní aristokraté. A tu sám Čeněk z Vartenberka, nejohnivější šířitel husitsví, prohlásil, že podávání Eucharistie dítkám hned po křtu na svých panstvích trpěti nemíní. (PDH, 635.)

Ještě významnější byl odpor řady mistrů pražských. Proti Jakoubkovi se postavili Jan z Jesenice, Křišťan z Prachatic, Šimon z Tišnova, Jan Kardinál a jiní. (Časopis Matice moravské z r. 1925, 122.) Mistr Křišťan v listu, jímž napomínal zarputilého radikála Václava Korandu, přiznal, že jsou některá písmata ve prospěch takého přijímání; jiná však tomu odporují. Proto bylo by dobře a užitečno nechápati se novoty před úřadou s lidmi učenými. (PDH, 635.)

Názor Jakoubkův přijal Jan z Pířbramě, jehož následovalo dosti prostých kněží. Pověstný radikál Jan Želivský ty mistry universitní, kteří se postavili na odpor přijímání dítek, nazval proradnými mistry ďáblými. Ti prý svým vzdorem zavedli celé království; dovolávají se proti pravdě pomoci magnátů, rychtářů a konšelů. (PŽD III, 15.)

Jan z Jesenice zahájil proti Jakoubkovi a Pířbramovi polemiku na základě Bible a Sv. otcův. Za velikého žaru boje mistr Šimon z Tišnova nabídl někdy ke konci r. 1417 nebo počátkem 1418 Jakoubkovi veřejný souboj theologický. Ohlásil, že chce na veřejné disputaci ukázati doklady biblickými i rozumovými, jak je přijímání dítek bludem. Rovněž mnil usvědčiti Jakoubka ze zneužívání Písma sv. Disputace necht se koná před posluchači určenými universitou anebo jinak, kteří by pak rozhodli, na které straně pravda. Výrok rozhodčích necht zavazuje celou stranu, aby byl učiněn konec trapným rozpřím.

Jakoubek projevil ochotu k veřejnému hádání vědeckému a chtěl dovésti, že vykládá správně. Neodmítal rozhodčích ve sporu, ale mnil se jim podrobiti jen potud; pokud by jejich výrok souhlasil se Zákonem Božím. (Časopis Matice moravské z r. 1925, 122-3.) Zase doklad, kam se zabředlo přezíráním legitimní autority živé. Písmo sv. sokům nestačilo. Mělo rozhodnouti několik českých posluchačů, co má býti závazno — pro celou církev! K žádané disputaci asi nedošlo; byla by stejně málo docílila, protože vznícená mentalita měla v prostředí husitském větší sílu než nejpádnější argumenty. Podávání dítkám nabývalo stále větší obliby.

Winter upozorňuje na husitský argument: „Svátostí těla a krve Páně měla býti kterákoli jiná svátost naplněna, dokonána; protož ani při křtu nemluvňatům u prsů mateřích neměla býti krev Páně upírána.“ (WŽČ 7. Srv. UVP III, 701.) K porážce nejmnějších mistrů přispívala podpora, jakou cítilo levé křídlo kališnictva v praxi jihočeských blouznivců. Jejich kněží totiž rovněž podávali pod obojí způsobou nemluvňatům hned po křtu. (Tamže. 11.)

Katolická žalobná píseň z r. 1417 dří o husitech: „Když již pokřtí děťátko, ihned rozžijíc vloží v ústka jemu tělo Boží. Patřtež té zúfalosti! Kdež jest tu rozeznání, pravé víry poznání, smysl, rozum i skrúšení? Toho všeho nic není při dětinej mladosti.“ (EVL II, 242—3.)

Boj husitských theologů se vlekl dále. Ozývaly se hlasy mistrů, že se nemá podávati tělo a krev Páně dítkám, dokud by té svátosti neporozuměly. Odjinud vyšel návrh, aby se zjišťovalo, zdaž dítko jest aktu schopno, nevytratí-li. (Časopis Mat. mor. z r. 1925, 124. PŽD III, 192.)

Šimon z Tišnova, který asi na podzim r. 1419 opustil utrakvistickou stranu, buď ke konci toho roku anebo počátkem následujícího sepsal protihusitský traktát, v němž rozhodně popřel nutnost laického kalicha a odmítl přijímání dítek. Není prý třeba ke spáse, aby děti nebo šílení a pomatení přijímali svátost oltářní, i když se u nich dostaví světlé okamžiky. (Časopis Mat. mor. z r. 1925, 131.)

Ale radikální tlak na Prahu po té stránce projevil se zvláště v době velikého shromažďování blouznivého lidu „na horách“. R. 1419 na Novém městě Pražském obklopilo náhle krále Václava veliké množství lidu obojího pohlaví. Jménem přítomných Mikuláš z Husi přednesl panovníkovi prosbu, aby propustil přijímání pod obojí způsobou dospělým i nemluvnatům. (TDP III, 634—5. PŽD I, 39.)

V kompaktátech nebylo jediné věty o přijímání dítek. Husité nenaléhali na jasné dorozumění s koncilem po té stránce z opatrnosti, z diplomatické záludnosti. Domnívali se, že ten požadavek zvítězí přirozeně s povolením kalicha. Ale basilejští otcové právem uznali za potřebné poukázati, že i ten obyčej vážně zasahuje do věrouky a nesmí v lehkost uvéstí dosavadní tradici katolickou. (P. d.)

Dr. Frant. Cínek:

(Č. d.)

Jednota Velehrad v olomouckém semináři 1869—1886.

In memoriam zapomenutého bohosloveckého a
kněžského vlastence.

Poslední redaktor zakázaného bohosloveckého cyrilometodějského listu a ohnivý bojovník za národní rovnoprávnost v olomouckém semináři patří mezi nejzasloužilejší průkopníky cyrilometodějského uvědomení mezi olomouckými bohoslovci v letech sedmdesátých. Jeho životní dráha byla od let bohosloveckých začasté rušně pohnutá a nechybělo v ní ani strastné tragiky. Dnes zapadl v úplné zapomenutí, ač byl kdysi za své činy jak v semináři, tak hlavně v redaktorské činnosti v Olomouci koncem let devadesátých ostře a nejednou velmi nespravedlivě posuzován.

Karel Kráčmar pocházel ze selské rodiny v Dolním Štěpánově u Olomouce. Tam se narodil 20. ledna 1845 jako syn rolníka Josefa Kráčmara a jeho manželky Marianny roz. Hanákové. Středoškolská studia konal v Kroměříži jako chovanec chlapeckého semináře. Zápál vlastenecko-cyrilometodějský zanítil se v něm už v prostředí kroměřížského semináře, prohřátém tehdy svěžím prouděním probuzenským. V olomouckém semeništi účastnil se horlivě ruchu cyrilometodějského a upozornil na sebe jak svou iniciativností, tak pisatelskou pohotovostí a obratností. Platil za rozeného novináře a po Jos. Kubánkovi svěřena mu redakce „Cyrilla a Methoda“. Pod jeho vedením dosáhl bohoslovecký list velmi solidní úrovně a zjednával si stále větší oblibu ve vlasteneckých kruzích kněžských i laických. Že „C. a M.“ stal se duchovním napajedlem všech cyrilometodějských akcí bohosloveckých a účinně pěstil lásku k rodnému jazyku, bylo z valné části jeho zásluhou. Za vzrušeného úsilí o národní rovnoprávnost v oficiálně německém semináři r. 1870 byl pružinou všech obranných podniků a pod tlakem vystupňované tísně ohnivě strhl boj na forum veřejnosti.

Po vysvěcení 25. července 1870 byl ustanoven kooperátorem na Velehradě, kde působil 2 léta. Dle zmínek v některých dochovaných dopisech zabýval se historií Velehradu a měl horlivou účast na sbírání milodarů pro velehradskou svatyni. R. 1872 jmenován byl kooperátorem v blízkých Buchlovicích (nástupcem jeho na Velehradě stal se novokněz P. Josef Kaštil, ředitel Jednoty Velehrad r. 1871/72). V Buchlovicích kaploval 4 léta. O této jeho činnosti nelze se dopátrati bohužel žádných zpráv, ježto starší pamětní far. kniha buchlovská se ztratila a v nové (od r. 1891) je dřívějších událostí vzpo-

menuto velmi stručně. Dle pozdějších některých zmínek zdá se, že k velehradskému okolí velmi přilnul. Dne 28. června 1876 dostal kuracii Žeravice u Kyjova (kuracie byla tenkrát po smrti P. Ignáce Zwecka téměř půl druhého roku neobsazena pro ztenčení beneficcia). Mladého kuráta-lokalistu vyznačovala na jeho novém působišti horlivost, iniciativnost a praktický smysl i pro hospodářské potřeby lidu. Záhy povznesl místní záložnu. Dle svědectví dvou dosud žijících pamětníků byl oblíben pro svou bodrou povahu a praktickou podnikavost. Trpěl však už tehda značně revmatismem. R. 1885 byl presentován na Buchlovice a 4. listopadu téhož roku investován. Pětileté působení jeho na někdejším kaplanském místě bylo rušně agilní, ale způsobilo mu mnoho strastí, které zůstavily trvalé stopy v jeho dalším pohnutém životě. Pokud lze zjistit z velmi hubených a zlomkovitých dokladů, staral se o svou farnost velmi svědomitě. Po zdolání velkých překážek a po vleklých námáhách provedl jako předseda školní rady stavbu nové školy a od úpadku zachráněnou záložnu přivedl k rozkvětu. Byl též výdatně činný při zakládání rol. záložny v Uh. Hradišti. Za jeho farářování postavena r. 1889 na náměstí v Buchlovicích velká socha Panny Marie nákladem 4500 zl. V letech 1889—1890 opravil důkladně farní budovu. Když r. 1890 Buchlovice z velké části vyhořely, sesbíral s příkladnou obětavostí po okolí přes 5000 zl. na vyhořelé, začož — jak praví pamětní kniha — splatilo se mu nevděkem. Vypjaté stranické sváry, jež kolem let devadesátých zvláště prudce zachvátily obec, ztrpčily svědomitému knězi působení ve farnosti, jinak mu velmi drahé. Nepřekonatelné různice a trampoty, o nichž nelze dnes nic bližšího zjistit, přiměly jej posléz k resignaci¹⁾ a k odchodu na nuznou farku v Ženklově (Senftleben) u Nov. Jičína, na niž byl 10. září 1890 investován. Churav a duševně sklíčen přišel do cizího německého prostředí, s nímž přes svou svědomitost těžko srůstal. Nad to tamější vlhká a chatrná farní budova zhoršovala jeho revmatický neduh stále vážněji, takže v září 1895 odešel do pense. Už však 16. října 1895 povolal jej arcibiskup Kohn, který znal jeho žurnalistické vlohky z let bohosloveckých (jako jeho konseminarista), za redaktora svého listu „Olmützer Zeitung“.²⁾

Padesátiletý předčasný pensista a stále ohnivý národovec, prošeďší tvrdou dráhou kněžské činnosti, ocitá se s oťeseným zdravím za rušně kvasivých poměrů v situaci, která vnesla do jeho života mnoho

¹⁾ Patron byl tehdy různicemi v Buchlovicích tak roztrpčen, že vzdal se tenkrát přescenčního práva a ponechal obsazení fary kardinálu Fürstenbergovi.

²⁾ List „Olmützer Zeitung“ založil arcib. Fürstenberg, aby měl orgán, v němž by mohl hájit zájmy Církve za liberálnějšího kursu vídeňského, hlavně v otázkách školských. Časopis byl placen většinou z výnosu arcib. knihtiskárny. Politicky se nesl směrem konservativním po příkladu zašlé, německy vydávané pražské „Politik“. Národnostně byl objektivní. Po smrti redaktora prof. Provažníka vedl redakci „O. Z.“ nějakou dobu na rozkaz arcib. Kohna Frant. Ocásek (dosud žijící děkan, arcikněz, pap. komoří a čest. kanovník ve Fulneku), načež v říjnu 1895 pověřen správou redakce Kráčmar.

zkoušek, strastí a posléze tragiky. Žurnalistická činnost v redakci exponovaného listu, dirigovaného krajně agilním a výbušně energickým arcibiskupem, který v realizaci svých nejlépe míněných plánů byl neoblomně nepovolný, vkládala na kněžského redaktora arcibiskupského listu úkoly, jichž tíha byla nesporně veliká a často asi i hořká.

Do strastné kapitoly redakčního působení Kráčmarova nemáme arci dosud objektivního vhledu a těžko se bližšího dopátrat. V olomouckém „Pozoru“ za bouřné aféry Rektovy i v časopisech modernistických byly strasti redaktora Kráčmara i incidenty s arcib. Kohnem líčeny nepochybně příliš jednostranně a stěží objektivně. Teprv zevrubný kritický životopis arcib. Kohna vnesl by do věci světlo.

Pamětníci z jeho blízkého okolí svědčí, že P. Kráčmar byl celkem velmi chatrně honorován, ale že byl s tím shokojen (přílepkoval si tím svoji hubenou pensi). Byl vůbec povahy mírné, ušlechtilé a upřímné. Své vlastenecké cítění vždy otevřeně projevoval. S národně uvědomělými kněžskými spolubratry chodíval do Besedy a byl ve vlasteneckých kruzích olomouckých velmi respektován a oblíben. V „Olmützer Zeitung“ hodně prý nadřžoval české věci, takže mnoho starých německých Olomučanů list vypovědělo. Němci ho vůbec neměli rádi. Vytýkali mu, že neumí dobře německy, protože v „O. Z.“ bylo prý za jeho redaktorství mnoho gramatických chyb.

Kráčmar často prý si v kruhu svých kněžských přátel naříkal, že arcib. Kohn je podivný a umíněný. Žádá prý věci, které se jeho povaze protiví. Nejednou prý též arcibiskupa na leccos upřímně upozorňoval. Tak na příslušné okálosti při visitačních slavnostních vítáních, jež kněžím působily svízelné trampoty a zbytečná vydání atd. Původně byl prý u arcibiskupa Kohna oblíben, později však prý se to změnilo a docházelo k ostrým výstupům.

Namáhavá redakční práce, vyčerpávající napjetí i svízele v těžké funkci a v poměrech, které nebyly pro jeho povahu i jeho založení, povážlivě otráslы jeho zdravím. Kdysi byl stížen těžkým nervovým orřesem, po němž projevilы se u něho příznaky duševního ochuravění.¹⁾

Opustiv redakci „O. Z.“ a proprav se ze svého neduhu, jmenován byl 18. července 1900 hřbitovním a nemocničním knězem v Prostějově. Českou veřejností (i liberální) byl přijat na novém působišti velmi srdečně.²⁾ Protivníci arcib. Kohna viděli v něm ovšem oběť

¹⁾ Koncem ledna 1900 přinesly některé liberální listy zprávu, že šéfredaktor „Olmützer Zeitung“ zešlel. V katolickém tisku bylo to zpočátku dementováno, ale 4. března 1900 potvrdil brněnský „Hlas“, že Kráčmar duševně onemocněl a dopraven byl do ústavu pro choromyslné ve Šternberku. V ústavě prodlél do konce května 1900.

²⁾ Prostějovské liberální „Hlasy z Hané“ psaly 21. července 1900 (č. 57): „Místo kněze hřbitovního, jenž bude zemřelý na městském hřbitově pochovávat i nemocné ve všeobecné nemocnici zaopatřovat, udělil výbor města Prostějova v oné schůzi dne 18. července 1900 dp. P. Karlu Kráčmarovi, faráři ve výslužbě v Olomouci. Jmenován dp. P. Kráčmara hřbitovním knězem v Prostějově přijme veškerá společnost v Olomouci, kde jest nejchvalněji znám, i obecnost naše, jakož i české kněžstvo zajisté s povděkem. (Nato líčí list jeho dotavadní záslužnou působnost a do-dává): V posledních letech působil jako redaktor „Olmützer Zeitung“ a dobyl si

„hrůzovlády“ ostře kritizovaného ordinaria. V Prostějově požíval pro své vlastenectví i povahovou dobrotu obecné vážnosti a úcty. Též v nemocnici a u hřbitovní správy byl oblíben. Ve společnosti národovců byl častým a vítaným hostem. Své kněžské funkci v nemocnici se věnoval svědomitě a obětavě. Zpočátku vypomáhal i u farního úřadu při účtech. Pracoval též pro zbudování druhé městské fary. R. 1901 byl pokladníkem spolku pro zřízení 2. fary a úpravy někdejšího kapucínského kostela (nynějšiho kostela sv. Cyrila a Metoděje). R. 1902 octl se však ve sporech s farním úřadem. Vyprávělo se, že prý bez dovolení oddal někoho na smrtelné posteli v nemocnici a že si osoboval práva, která přesahovala jeho pravomoc. Farní úřad na něj žaloval u konsistoře a spor nabyl vážných forem.¹⁾ Vlekla aféra, která nebyla bez příchuti nacionální (městský farář P. Ludvík Hoffmann byl smýšlení německého), rozrušila zdravotní stav P. Kráčmara²⁾ a rozjítřila v něm staré hořkosti. Pocit nepřítelů církevních nadřazených prostějovských i olomouckých a přesvědčení, že je nechápán a stíhán pro své národní cítění, odkloňovalo jej stále více směrem k laickým kruhům, kde hledal opory. Vlivem těchto přátel octl se též r. 1904 po smrti faráře Hoffmanna mezi uchazeči o prostějovskou faru. Než před volbou zemřel ve věř. nemocnici v Prostějově 12. října 1904 po operaci rakoviny žaludku.

Pohřeb jeho v pátek 14. října ukázal, jaké úcty v Prostějově požíval. Pochován byl z farního chrámu za účasti veškerého místního i okolního duchovenstva. Mezi 38 kněžími byl kapucínský kvardián z Olomouce a duchovenstvo z Buchlovic.³⁾ Pochovával místoděkan ze Smržic, P. Ludvík Koller. Do očí bila neobyčejně veliká účast veškerého obyvatelstva. Pohřbu se účastnila městská rada (která dala mu čestný hrob), obec. zastupitelstvo a úřednictvo hejtmanství, soudy i pošt. úřadu.

Mocně dojala všechny vroucí slova, jimiž se rozloučil s nebožtíkem známý horlitel cyrilometodějský Jan Vychodil, farář a místoděkan v Charvátech.

Dle liberálních „Hlasů z Hané“ (16/10 1904, č. 116) nezůstalo při řeči jeho ani jediné oko nezaroseno. Vřelými slovy vylíčil zásluhy

vážnosti a úcty všech. Možná o něm říci, že prodělal trpkou školu životní. Přejeme dp. P. Kráčmarovi, aby došel v Prostějově žádoucího klidu a aby se mu u nás líbilo.“

¹⁾ Záležitost se vystupňovala tak, že Kráčmarovi hrozila suspense.

²⁾ Zdálo se, že u něho propuká stará jeho duševní choroba. Právě příslušným duševním rozrušením P. Kráčmara vystupňoval se spor do krajnosti. V konsistorním přípisu farnímu úřadu ze dne 2. března 1903 čteme: Rev. Dom. Carolus Kráčmar, parochus emeritus, videtur esse aegrotus quoad animam et corpus. Necessarium, ut venerabilis clerus commissarius sacerdotis infelicis ac ostendat illi amore singulari, non reminiscendo praeteritorum. Si autem infirmitas in dies major evaderet, necessarium, ut consulantur medici, an non aegrotus iterum ducendus esset in sanatorium, ubi erat ante duos annos.

³⁾ Dle žeravické pamětní far. knihy zúčastnila se pohřbu i deputace z Žeravic. Za obec starosta Josef Žůrek a radní Jan Glos, za záložnu účetní Rochus Glos, za veteránský spolek předseda Adam Sedláček a člen Cyril Hradil.

zesnulého, který byl předchůdcem jeho na Velehradě; vroucně mluvil o jeho zlatém srdci a vlasteneckém smýšlení. „Byl to pravý kněz cyrilometodějský“, pravil, „který na mysli měl jen blaho lidu svěšeného, duchovní i hmotné.“ Oceniv pak zásluhy jeho v Uh. Hradišti, Velehradě, Buchlovicích, Ženklavě i Žeravicích, kdež výsledky práce jeho dodneška blahodárné účinky mezi lidem slováckým se jeví ku blahu celého kraje, v jehož četných obcích čestným občanem byl jmenován, pokračoval: „Však zlaté srdce jeho nebylo náležitě pochopeno, jeho ušlechtilým snahám nebylo porozuměno a byl často nevinně obviňován, nevinně vyslýchán; právě nepochopení toto přinášelo mu život strastiplný, blízký k zoufalství. V nejtěžší době krutého pronásledování město Prostějov poskytlo mu útulku, světlivši mu úřad kněze hřbitovního a nemocničního. Však dočkal se také na sklonku života svého, že nevina jeho se ukázala, že veškeří nepřátelé byli pokořeni...“

Téhož dne věnoval zesnulému vřelou vzpomínku starosta města Dr. Horák ve schůzi obecního výboru: „... Byl to kněz vzorný, člověk ušlechtilý, vlastenec horoucný, přítel i podporovatel účelů dobročinných. Povinností svých byl přesně dbalý a pro svědomitost jeho dostalo se mu, jak známo, i četných útrap. Památce jeho čest!“ (Hlasy z Hané v tomtéž čísle.)

Zesnulý založil si při kostele sv. Cyrila a Metoděje nadaci (tři zádušní mše sv. a příměly po celý rok v neděli). Mimo to odkázal 1200 K na zřízení třetího oltáře v tomto kostele. Ježto bylo třeba úpravu kostela pro nevhodně zazděnou křížovou cestu a pro nedostatek volného místa na pilíři jinak řešit, zbudován byl oltář ten (ke cti sv. Antonína) v kapli nejsv. Trojice u farního kostela.

O výzdobu hrobu P. Kráčmara (Skup. 9. ř. I. č. 14) pečoval pietně správce městského hřbitova Frant. Havránek, s nímž byl zesnulý v srdečném přátelství. Přes to byl hrob do r. 1907 bez pomníku. Farář K. Dostál-Lutinov chtěl sbírkou mezi kněžstvem opatřit důstojný pomník. Dal zhotovit od Františka Bílka skvostnou měděnou desku (je nyní u hlavního vchodu do farního chrámu nad kropenkou a vzbuzuje pozornost originální koncepcí zobrazeného výjevu i neobyčejnou uměleckou cenou¹⁾), zatím však bratr zesnulého opatřil hrob pomníkem s žulovým křížem na pískovcovém podstavci. Na pomníku vryt neumělý, ale výrazný nápis (s rušivými pravopisnými chybami):

Žádných radosti (!) a slasti (!)

Na světě jsi nezažil.

Jen horlivým své církvi,
národu však srdcem žils.

¹⁾ Zobrazuje Spasitele s rozpjatou náručí, u jehož nohou leží v prostraci pozemský poutník-trpitel hlavou na velikém kříži, s nímž vystoupil po vysokém schodišti. U nohou trpitele na schodišti trnová koruna, bodláčí a důtky. Pod schodištěm nápis: Bys uvedl nás v domov náš. Tato plaketa nad hrobem P. Kráčmara byla by bývala důstojným a výmluvným epitafem zasloužilého a těžce zkoušeného kněze-trpitele.

Dne 15. dubna 1931 pohřben do hrobu P. Kráčmara P. František Coufal, žeravický farář na odpočinku v Prostějově.¹⁾ Po pohřbu byl pomník z pozůstalosti P. Coufala opraven a opatřen pískovcovou obložkou. Dotavadní nápis byl odesán a nahrazen nedbale provedeným nápisem (zase s chybami²⁾, jenž nevýrazně a šablonovitě hlásá, že v společném hrobě očekávají vzkříšení dva faráři žeravičtí. Nešťastně setřena tak z náhrobku památka kněžského trpitele a zaslužilého cyrilometodějského horlivce.

Jednota Velehrad po seminárních bouřích.

Jednota Velehrad nebyla v bouřlivém roce 1870 potlačena. Při trestných zákrocích proti ohniskům nacionálního partikularismu v olom. semináři zůstala ušetřena.

Čemu vděčila za záchranu své existence?

Byla přece též nacionálním spolkem se zvláštními stanovami a zvláštním předsednictvem.

Byla. Měla však účel zásadně církve vně-náboženský „ohne alle Sonderbarstreungen“ — jak aspoň svědčily její stanovy. Po té stránce nebylo jí lze podstatně nic vytýkat.

Ostatně při tehdejší volném útvaru Matice Velehradské³⁾ byla Jednota jako její podpůrná odnož vlastně seminární sběrnou milo-

¹⁾ Příbuzní prý se o hrob nestarali a lhůta výkopu již prošla. Později r. 1933 žádala švakrová P. Kráčmara v Mor. Huzové o pomník a převoz ostatků, ale správa hřbitovní její žádost odmítla. Nevhodná úprava pomníku stala se proti vůli horlivého nástupce P. Kráčmara, nynějšího hřbitovního kněze prostějovského, P. Frant. Starého. Týž marně upozorňoval dodatečně na rušivé chyby na pomníku. Staral se též o pietní výkop ostatků P. Kráčmara před pohřbem P. Coufala. Když hrobníci došli na zachovalou rakev, která byla dosti hluboko, bylo rozhodnuto, aby zůstala v zemi nedotčena a rakev P. Coufala spustila se na ni. P. Starý vykropil dopoledne před pohřbem rakev P. Kráčmara, vykonal znovu pohřební modlitby s obřady a rožehl v hlavách 2 svíce, které tam hořely až do pohřbu P. Coufala odpoledne.

²⁾ Je to bohné, že takový horlitel pro ryzost pravopisu (v časopisu „Cyrill a Method“ vedl zvláštní rubriku pravopisnou) nezůstal ušetřen pravopisných chyb ani na svém náhrobku.

³⁾ Maticе Velehradská dlouho nebyla pevně a prakticky účelně organisována. Fungovala zpočátku jako volný podpůrný výbor v Hradišti, jemuž povoleno místo-držitelstvím 17. července 1860 pořádati sbírky na opravu a výzdobu velehradského chrámu. Vě výboru bylo mnoho zápalu, ale málo organizačního smyslu. Vydána nadšená výzva k sbírkám 2. listopadu 1860, navrhováno, aby v každém děkanství aspoň jeden kněz ujal se záležitosti velehradské, ale pro účelnou organizaci této akce nic nepodniknuto. Organizační nevyhraněnost jevila se i v různých názvech výboru: „ústřední výbor Uhersko-hradištský“, „Velehradský místní výbor“ nebo „výbor pro obnovu chrámu Velehradského“. Od 31. března 1862 přetvořil se v „ústřední výbor Matice Velehradské sv. Cyrilla a Methoděje“ se sídlem v Brně (za státní účhvaly ze 14. května 1862). Do výboru zvolena čelná honorace a osobnosti zvučných jmen. Celé akci dán širší podklad. Nový výbor vynikal sice representačně, ale trpěl těžko-

darů pro opravu velehradského chrámu. Forma spolku byla více nahodilou. Jevila se soukromým počinem bohoslovců, proti němuž nebylo čeho namítat. Ježto pro zřizování takových filiálních odnoží Matice Velehradské nebylo zvláštních předpisů a byly to vlastně volné sběrací podniky ve farnostech, konstituovali si bohoslovci podpůrnou akci ve prospěch Matice Velehradské ve své Jednotě po svém, jak to odpovídalo jejich seminárnímu prostředí. Představenstvo semináře nevěnovalo též Jednotě ani příliš pozornosti. Jak svědčí zápisky z r. 1869, superior Haas předložených stanov Jednoty formálně neschválil, ale též Jednotu nezakázal. Mlčky ji toleroval (od doby, kdy němečtí bohoslovci založili si souběžně „Bonifaciusverein“, skýtal jí dokonce ročně nějakou peněžitou podporu). Jinak styk jeho s Jednotou omezoval se asi jen na kontrolu eventuálních nepřístojností.

Konečně Jednota jako taková nezasáhla do národnostních sporů před prázdninami r. 1870 (aspoň v zápiscích ani v otevřených listech není o tom nejmenší zmínky), třeba slučovala v sobě téměř všecek český živel v semináři a oněch 120 deklarantů bylo jistě v jejím členstvu).

pádností a organizační nepružností. Dne 2. června 1862 vydal památné, velmi vroucí provolání (autory jeho byli asi oba jednatele P. Ign. Wurm a Vincenc Brandl). Provoláním se oznamovalo moravské veřejnosti, že podepsaní sestoupili se v ústřední výbor a založili „Matici Velehradskou ss. Cyrilla a Methoda“, pokladnici to, z níž bude svatyně velehradská opravena, dárnou krásou a bývalým leskem ozdobena, a z níž také seč bude možno, i duchovní správa na Velehradě má se rozmnožiti. Zároveň vyzývání děkanové, „aby v okresech sobě svěřených filiálky či Velehradské odbory zaříditi sobě neobtěžovali.“ Oba moravští ordinářiové akci vřele podporovali. Než přes všechny počáteční veliké úspěchy, záhy po r. 1863 činnost Matice potuchla. Právem se už tehdy poukazovalo, že k provolání nebylo připojeno „žádné pravidko, podle něhožto by se (filiální) odbory tvořiti a kterak by se zakládati měly.“ Chyběl zase praktický organizační plán. Ústřední výbor se hájil nešťastně. Prý schválně žádného návodu nepodal „z té důležité příčiny, anžť poměry tolika dekanátů jsou tak mnohonásobné, že by ustanoveným vzorkem a předpisem byla činnost důst. pp. děkanův spíše se obmezila nežli roznítila“ (Hlas 1862, str. 182). Tak ponecháno vše libovůli jednotlivců a přes horlivost v některých děkanstvích dostavilo se v několika letech zmíněné už žalostné „dřímání“. Teprve nový zákon o právu společnicím ze dne 15. listopadu 1867 donutil Matici, aby se náležitě zkonstituovala ve spolek s přesnými stanovami. Stalo se tak dosti zdlouhavě. Stanovy schváleny státně 23. září 1870 a teprv 1871 vydány tiskem. „Ústřední výbor“ brněnský s pokladnicí zvanou „Maticí Velehradskou ss. Cyrilla a Methoda“ a s filiálními odbory po děkanstvích přetvořil se tím v samostatný spolek bez filiálek pod názvem „Jednota Matice Velehradské svatého Cyrilla a Methoděje“.

Dotavadní činností nezavdala Jednota formálně příčiny, aby se proti ní trestně zakročilo (konečně i „Bonifaciusverein“ nebyl tehdy zakázán).

Zdá se vůbec, že německé představenstvo semináře nepřikládalo tenkrát Jednotě mnoho významu. Stanovy její nevykazovaly ostatně žádných vypjatých tendencí nacionálních, třebaš de facto Jednota svým spojením s Maticí Velehradskou vydatněji než kterýkoli jiný spolek živila lásku k Velehradu a napájela tak vlastenectví olomouckých bohoslovců z nejčistšího a nejbohatšího zdroje.

Hlavní ochrannou egidou byla Jednotě sama Matice Velehradská.

Ač všechny akce velehradské byly v nacionálních kruzích německých stále podezřívány z panslavismu (a při zosílené kampani protičeské zdůrazňovalo se to velmi halasivě), přece Matice Velehradská byla v církevních kruzích chráněna mocným protektórátem obou biskupů moravských.

Už původní útvar Matice zahájil svoji činnost za vřelé úchvaly olomouckého i brněnského ordinariátu. Arcibiskup Fürstenberg schválil snahy Matice srdečným přípisem 9. července 1860, stejně i biskup Schaaffgotsche pro diecési brněnskou 20. září 1860.

Když se Matice přetvořila r. 1862 v širší útvar s centrem v Brně, převzali oba moravští ordináři ochotně protektorát nad její činností. Biskup Schaaffgotsche napsal 6. května 1862 „ústřednímu výboru brněnskému“: „Jestliť to touhou srdce mého, aby tisíciletá slavnost příchodu ss. Cyrilla a Metoděje do Moravy vykonala se tou měrou, že by se v ní odrážely díky za tisíciletá dobrodiní křesťanstva i vhodná by poskytla se příležitost vyhlášení požehnání odtud i na potomstvo a dáti svědectví o věrnosti a stálosti u víře... (Dokonce vřele schvaloval plán duchovní obnovy Velehradu)... V ohledu tom zdá se mi návrh: odevzdati správu duchovní velehradskou zvláštní duchovní korporaci a obnoviti tamější svatyni zvláště šťastným.“¹⁾ Podobně psal i arcib. Fürstenberg 21. května 1862: „Úplně uváživ důležitost a prospěšnost záměru, jaký sobě ctěný výbor vytknul při sbírání příspěvků pro „Matici Velehradskou“, přicházím co nejochotněji v ústřety prosbě, dne 17. dubna vložené na mne, přijímaje protektorát nad

¹⁾ Hlas 1862, str. 120.

touže Maticí.¹⁾ Když pak Matice Velehradská vydala své památné svolání 2. června 1862, olomoucká konsistorní Kurrenda (čís. 7 r. 1862) otiskla je s vřelým doporučením Matice: „Podnik tento, jak zbožný tak vlastenecký a protož chvály veškeré i podpory hodný doporučujeme důrazně zvláštní péči a přízni velebného duchovenstva (hocce opus pium aequae ac patrioticum, perinde omni praeconio et iuvamine dignum specialibus curis atque favoribus eiusdem vener. cleri commendamus) prohlašující, že dotčený spolek za souhlasu a pod záštitou nejduš. biskupů zemských zřízen jest, i zároveň co nejochotněji p. t. pp. správcům dekanátův uděluje právo, aby dle žádosti ústředního výboru v děkanských obvodech zřizovali odbory filiální, správu zřízených aby přijali na sebe, osoby pak, z nichž odbory filiální po děkanátech sestávají, aby jménem uváděli ústřednímu výboru, až odbory filiální nebo děkanátní se zřídí; konečně nařizující, aby příspěvky sebrané v odborech filiálních pro podnik onen zbožný Nás docházely k další dopravě.“

Stejně vřele projevil svůj souhlas biskup Schaaffgotsche, „aby sbírkami filiálních jednot zaopatřilo se prostředků, by chrám velehradský důstojným způsobem opět opraven býti mohl, i záhodná správa duchovní by zavedena býti mohla na tomto místě, kteréž lidu věřícímu povždy drahým zůstalo. Myšlenka ta je v pravdě katolická, poněvadž má před očima dobrodiní, jichžto věrou křesťanskou lze dosáhnouti, a poněvadž směřuje ke cti Boží a spáse duší, za kterouž příčinou od věřících každého rodu a jazyka radostně uvítána býti může, a také, jak přesvědčení jsme, v duchu katolickém bez všelikých zvláštních snah provedena bude.“²⁾

Rok 1870—1871.

Zápisky o činnosti Jednoty Velehrad v dvou půlletích (1. května — 30. listopadu 1870, 1. prosince 1870—31. května 1871) jsou velmi hubené a celkem bezobsažné. Podávají vlastně jen výčet členů a příspěvků.

Z I. roč. přihlásilo se 31 členů. (Koncem druhého pololetí bylo jich však pouze 29.) Při volbě 25. října zvoleni za první ročník do

¹⁾ Tamtéž str. 125.

²⁾ Tamtéž str. 182.

výboru Trnka¹⁾ a Vychodil.²⁾ Jmění 4 skupin ročníkových za prvé půlletí: 73 zl. 75½ kr., za druhé půlletí: 71 zl. 92 kr. V únoru daroval Jednotě Velehrad sup. Haas 5 zl., v dubnu vicesuperior David 3 zl. Veškeré jmění Jednoty za správní rok 1870/71 vykazovalo sumu 284 zl. 76½ kr. (s lonským obnosem 157 zl. 31½ kr.)

Po volbách výborníků v jednotlivých ročnících byla 25. května 1871 volba ředitele. Zvolen na rok 1871/72 Kaštil³⁾; do výboru: Bureš⁴⁾, Kellner⁵⁾, Kužela⁶⁾, Šebestík⁷⁾, Trnka, Vychodil⁸⁾.

Víc se ze zápisů nedovídáme. I tón relace (pisatelem byl ředitel Jednoty Velehrad Ant. Symerský⁹⁾) je mdlý, bezvýrazný. Pozorovat odraz bouřlivých událostí v semináři i útisku hlavních vlasteneckých středisk. Odstupující ředitel referuje o správním roku 1870/71 bezbarvě. Slova jeho nemají dynamiky relací předchozích. Jeho čeština je nevalná, sloh toporný. Na jednom místě zmiňuje detail, který zbystřuje naši pozornost. „P. Ignát Vurm daroval za příčinou poplávky, co bychom s jménem Jednoty naši činiti měli, jednotné

¹⁾ Trnka František nar. 1851 v Bílovicích (fara Kostelec u Prostějova), gymnasiu studoval v Olomouci, kde též maturoval s vyznamenáním; ord. 5/7 1874, koop. v Určicích. 1887 kurátem v Hnojicích. 1898 farářem v Trnávce (pak místoděkanem moravsko-třebovským), 1906 farářem v Brňovicích, 1917 odešel do penze. Zemřel 5/9 1918.

²⁾ Vychodil Jan nar. 26. srpna 1848 v Třebčíně (f. Slatěnice), studoval s vyznamenáním v Olomouci. Ord. 5/7 1874. Od r. 1874 do r. 1890 byl kooperátorem na Velehradě, 1890 far. v Želechovicích. 1904 far. v Charváttech, 1908 v Cholině, pens. 1920. Zemřel 13/6 1926 v Třebčíně. Bližší o tomto známém cyrilometodějském horliteli v dalších.

³⁾ Kaštil Josef nar. 2/3 1847 v Kostelci u Prostějova, ord. 5/7 1872. Po vysvěcení ustanoven kooperátorem na Velehradě. Zemřel 20/10 1912 jako farář v. v. v Uh. Brodě.

⁴⁾ Bureš Josef, tehdy bohoslovec III. ročníku, nar. 1843 ve Stinavě (f. Ptenf), studoval v krom. semináři, pak v Olomouci; ord. 5/7 1872, koop. v Bánově, 1875 administrátor v Provodově, 1876 koop. v Bánově, 1881 kurát v Dolněmčí, 1906 far. v Bánově, zemř. 8/5 1912.

⁵⁾ Kellner Jan, tehdy bohoslovec III. ročníku, nar. 1847 v Niklovicích (f. Štáblovice), studoval v Opavě. Bližších údajů nebylo lze se dopátrat.

⁶⁾ Kužela Josef, tehdy bohoslovec II. ročníku, nar. 1849 v Moštěnici, studoval v krom. semináři, ord. 5/7 1873, koop. v Opatovicích, administrator v Borotíně, zemř. 30/3 1885.

⁷⁾ Šebestík Jan nar. 1848 v Skašticích, studoval v semináři kroměřížském, ord. 5/7 1873, stud. prefekt v krom. semináři, 1887 kaplan v Hukvaldech, 1891 farář v Černotíně, 1899 far. v Žalkovicích, pens. 1921; zemř. 4/5 1928.

⁸⁾ Viz shora.

⁹⁾ Viz zprávu o Jednotě r. 1869.

stanovy Matice Velehradské v řeči německé (Statuten des Vereines „Velehradfond der hl. Cyrill und Method.“), které ku knihám spolkovým přiloženy byvše za jmění spolkové považovány býti mají.“ Teprv ze zprávy o roku následujícím se domyslíme, oč běželo starostlivému vlastenci P. Wurmovi v stísněných poměrech seminárních.

★

Při málomluvnosti zápisů hledáme nějaké doplňky v archiválních seminářích a fakulty. Zajímá nás především, z kolika procent přihlásili se čeští bohoslovci I. roč. do Jednoty Velehrad. Podle superiorského katalogu seminárního čítal I. ročník 45 alumnů. S nemilým překvapením však konstatujeme, že superior Haas upouští najednou od dosavadní registrace národnosti („Slave“, „Germanus“) a zavádí podle josefinské fasony rozlišování: Utraquista, Germanus. Tak vykazuje I. ročník: 8 Němců a 37 utraquistů. Zdá se dle rodišť, že tito utraquisté byli vesměs Češi. Tři z nich byli z vratislavské diecese. (Nutno je tedy čítat k Polákům; dva z vratislavské jsou vedeni jako Germáni.)

Z 34 utrakvistů I. roč. přihlásilo se tedy 31 do Jednoty Velehrad. (Dva, kteří ubyli, opustili seminář.) Početně tedy Jednota neupadala. (Mezi utrakvisty I. roč. je Karel Wisnar, pozdější olom. světící biskup a kap. děkan.)

★

Z Gestions-Protokollu superiora Haase 1870/71:

Školní rok zahájen byl slavným vzýváním Ducha sv. a bohoslužbou 1. října 1870.

První tři dny říjnové byly konány úvodní exercicie pod vedením spirituála semináře Viléma Blažka a redemptoristy P. Ignáce Rychtárného.

Dne 4. října dovolil arcibiskup Fürstenberg na žádost dómského sacristae minoris, aby bohoslovci směli v neděli a ve svátky vpomáhat při zpěvu a hudbě v metrop. chrámě; za tím účelem jest v semináři zaříditi výuku ve zpěvu a hudbě.

Dne 7. října započalo cvičení v zpěvu a hudbě pro dóm. (Tak se ocitá český pěvecký spolek „Ohlas“ a hudební „Cyrill“ se svými hodinami v obtížné situaci, která skýtá příležitost sup. Haasovi, aby naléhal na jejich zrušení.)

Dne 14. prosince udělil arcib. Fürstenberg 43 (36+7) alumnům tonsuru; dne 16. prosince nižší svěcení 43 (34+9) alumnům a 17. prosince 46 (38+8) alumnům subdiakonát.

Dne 26. prosince dochází rozhodnutí ordinaria (z 21. prosince) „stran zrušení tak zvaných pěveckých spolků v semináři.“¹⁾

5. ledna 1871 oznamuje superior Haas rozhodnutí o zrušení t. zv. pěveckých spolků (je to ortel nad „Ohlasem“ a „Cyrillem“). Zároveň ustanovuje nový pořádek stran cvičení v zpěvu a hudbě.

24. února udělil arcib. Fürstenberg 12 (11+1) minoristům subdiakonát.

27. února vyloučen byl ze semináře vratislavský podjáhén Josef Wurcher „wegen gröblichster Verletzung der den Vorgesetzten schuldigen Achtung“. (Příští rok byl však na prosbu gen. vikariátu třešňnského znova přijat a ve Vratislavi v prosinci 1871 vysvěcen na kněze.) Téhož dne vydal se spirituál Vilém Blažek na cestu do Říma.

1. března doručeno rozhodnutí arcib. Fürstenberga stran politování hodných událostí v masopustním týdnu i stran žádosti, kterou podali „mehrere Alumn en“ 23. ledna 1871, aby byla česká řeč více respektována „bei den gottesdienstlichen Übungen“ a aby byla dovolena zábavná cvičení zpěvní (um Concedierung unterhaltender Gesangsübungen).

Velmi zajímavá stopa reakce na potlačení „Ohlasu“. Vidět, že čeští bohoslovci domáhali se jakýchsi koncesí za zrušený pěvecký a hudební spolek. Oč běželo masopustní týden a jak vyřízena byla prosba čes. alumnů, nelze zjistit, ježto marně jsem pátral po uvedeném přípisu v seminárním archivu.

31. března udělil arcib. Fürstenberg 55 (47 olom. a 8 vratisl.) podjáhnům svěcení jáhenská.

Od 2. do 8. dubna konali alumnové velikonoční exercicie za vedení redemptoristy P. Václava Göldnera.

Dne 10. dubna udělil arcib. Fürstenberg 2 jáhnům (Ant. Pošpílovi a Janu Vozilovi) kněžské svěcení.

14. května koncertoval v refektáři virtuos na housle Taborowski z Kijeva v Rusku.

6. června byl lektor a adjunkt fakulty Jan Schneider (lektorem v sem. od 29. listopadu 1867) promován za doktora theologie.

13. července zkoušel boh. IV. roč. Theodor Kohn v přítomnosti superiora a vicesuperiora německé bohoslovce z češtiny.

¹⁾ Superior Haas zaznamenává, že J. M. ráčila projeviti „Willensmeinung bezüglich Aufhebung der sogenannten Gesangsvereine im Seminar.“

14. června byla podobná zkouška z polštiny pro vratislavské Němce (zkoušel boh. IV. roč. Josef Paszek).

16. byla v semináři oslava 25. jubilea papežství Pia IX.

5. července vysvětil arcib. Fürstenberg 55 jáhnů (47 olom., 8 vratisl.) na kněze.

17. července bylo Te Deum a sl. služby Boží v sem. kapli na zakončení šk. r.

Od 18. do 22. konal superior skrutinia s bohoslovci III., II. a I. roč.

★

Z těchto hubených drobností aspoň tolik zjišťujeme, že bohoslovci reagovali na potlačení „Ohlasu“. Po svátcích vánočních ohlašuje se jim jeho zrušení a za necelých 14 dní (23. ledna) podávají petici u sup. Haase, snažíce se zachránit aspoň část toho, oč připraveni byli potlačením pěv. spolku „Ohlasu“ i hudebního „Cyrilla“.

Ani Slovanská knihovna, která přečkala bouře a persekuci r. 1870, nelení. V „Mor. Orlici“ dne 7. února 1871 oznamuje tehdejší knihovník Bohdan Kohn (pozdější olom. arcibiskup), že překlad katechesí, ježž Slov. knihovna dle katechetů Zohnera a Kunntschera vydat hodlala, pokročil tak daleko, že v první polovici února může býti rozeslán katechetům. Katechese nebudou litografovány, nýbrž tiskem vydány („v národní a konsistorní tiskárně Kramář a Procházka“). Stalo se tak pro veliký počet přihlášených odběratelů a mnohé jiné výhody. Vydáno bude 500 exemplářů. Cena výtisku (o 18 tiskových arších) určena na 75 kr. „Mírná to zajisté cena vzhledem na malý náklad a nynější poměry knihovny naší, kteréžto připadá všeliký výnos čistý.“ Odběratelé nechtě se přihlásí u podepsaného knihovníka. (Vyhláška má datum 30. ledna 1871.)

V tisku ještě doznívají ohlasy zákazu Cyrilla a Methoda. Tak „Mor. Orlice“ poukazuje na jeden následek zániku „C. a M.“: Dokud vycházel boh. časopis, vědělo se ve veřejnosti o osobních změnách v kleru. Dnes vracejí se mnohé dopisy zpět, protože kněží byli přesazeni a veřejnost o tom neví. „Intrigami zuřivých němčourů v alumnátě zanikl „Cyrill a Method“ a spolu s ním zanikly i veškeré časné podávané zprávy diecese olomoucké.“ „Mor. Orlice“ žádá, aby zprávy o personálních změnách uveřejňovány byly v „Hlasu“.

(O. p.)

Posudky.

Korrespondence a zápisky Frant. Lad. Čelakovského. K vydání přichystal † František Bílý. IV. K tisku připravil a poznámkami opatřil Václav Černý. Část II. Nákladem Č. Akademie, Praha 1935. S. 593.

Pořadatel IV. dílu sbírky, již byl do tisku přichystal oddaný znalec Čelakovského Fr. Bílý, připojuje tu po dopisech z let 1849—52 doplňky a zápisky, úřední doklady, vyšetřovací akta z r. 1835, známého přítele Č—ého Plánka listy o něm, a v této II. části poznámky a výklady k dopisům předešlých i tohoto svazku, tedy k celé korespondenci, která vedena r. 1818—52.

Ohromné píle bylo potřebí, aby pořadatel p. V. Černý mohl sbírku zakončiti celým svazkem poznámek k dopisům, k nimž už F. Bílý byl své poznámky napsal a s nimi otiskl. Tyto nové dodatky nesporně přispívají k vysvětlení mnohých míst v dopisech, možno však říci, že mnohdy míst i méně důležitých. Fr. L. Čelakovský zasloužil si v národě zajisté důstojný tento památník, jenž osvětluje nejen osobu jeho a ostatních dopisovatelů, ale přirozeně celé literární dění těch let v Praze a v Čechách. Jest však otázka, možno-li, ano potřebno-li vydávati dopisy našich lidí vůbec s tolikým aparátem, jenž sice skvěle svědčí o úctě národu k jeho velikánům a zevrubně poučuje o poměrech jejich a dobových, ale na druhé straně mnohým odnímá přístup k nim jako k dílům v nedobré slova smyslu opravdu akademickým. Otázku tuto si kladou i jinde vůči až příliš důkladným sbírkám dopisů. Píli a svědomitosti, jakož i znalosti p. pořadatele tato otázka ovšem chvály neumenšuje. Na mnohých místech za to opravdu svými poznámkami přispěl k lepšímu porozumění zmínek a narážek v dopisech, a nejednou usnadňuje tak práci spisovatelům dalším.

Píseň písní národu českého. Napsal a uspořádal J. V. Šmejkal. Nakl. A. Neubert, Praha 1935. S. 288, 36 K.

Dílo pěkně vypravené a četnými obrázky ozdobené podává napřed dějiny naší národní hymny (roz. „Kde domov můj?“, nikoli druhé, slovenské části „Nad Tatrou . . .“). Zabírá mnohem dál a mnohem hloub, než právě by kázal tento úkol. Neboť vypsány tu pražské divadelní poměry před sto lety, kdy 21. prosince 1834 poprvé v divadle hrána Tylova Fidlovačka s vložkou slepého houslisty „Kde domov můj?“, vypsány z části i jiné literární události té doby, životní osudy obou původců národní hymny, Jos. K. Tyla a Fr. Škroupa a j., ovšem také lidová slavnost „Fidlovačka“. Pak postupně vyskóčí, jak se píseň „Kde domov m.“ stala národní hymnou a konečně hymnou státní, která se zpívala v přerůzných variantech a nyní se má zpívati také v různých jazycích našeho státu.

Hodí-li se „Kde domov m.“ za hymnu národní ve smyslu státním, kde mimoděk se ozývá myšlenka na vojenství, politiku atd., o tom vznikly spory, jež sice vůlí státní rozhodnuty v její prospěch, ale u odpůrců neutišený; výslovně se již neozývají. Důvody proti nejsou bezpodstatné, jak i z chabé celkem obrany vysvítá. Avšak snad na tom tolik nezáleží, že je to píseň „cukrkandlová“, jak ji nazval fed. Jan Kosina v Olomouci.

Konečně máme v knize překlady naší hymny, jichž počet právě úsilím p. spisovatelovým více nežli zdvojen, přes 50! Oddíl to neméně zajímavý nežli předešlé.

Je prý to dílo úmorné práce. Rádi věříme a jsme za ni povděční. V citátech jsou chyby. Na př. farář v Nepomuku, odchází ze od těžce nemocného Tyla, jež byl v jejich komediantském voze polévkou občerstvil, jej žehnal ode dveří fary „vzdušným křížem“ prý se slovy „Requisit in pace“! — Superlativů je v knize trochu mnoho.

* * *

R. J. P š e n k a, A p ř e c e Č e c h. Román ze života zámožských krajanů. Nakl. Šolc a Šimáček, Praha 1935. S. 255, 4 K.

Český novinář dostane se do redakce velkých amerických novin. Od zaměstnavatele a jednoho kongresovníka jest jako muž důvěry poslán na jih, aby tam pro ně skoupil pozemky, jimiž povede automobilní trať meziocéanská, dříve než to zví veřejnost. Koná věrně, co mu uloženo, ale přepadení Kux-klanem („lajntucháři“ v románě), známost s dcerou jednoho, již měli býti vyvlastněni, a snad domluvy s úvahami, že to kousek přece nepoctivý, jej přiměje, aby dalšího jednání nechal. Nadpis románu naznačuje, že se nehlásil k své mateřštině — dovídáme se tu, že „bohemian“ je tam v lepší společnosti opovrženo — leda- až na konci jmenované Češce.

Příběh je zcela jednoduchý, ale obratně sestavený. Plynne se čte. Zajímavý jest zejména popis kux-klanského soudu a zmínky jiných amerických zvyků.

Rozhled

Náboženský.

Kardinálský sbor

má býti v prosinci t. r. doplněn 20 členy: Němec žádný, jak za nynějších poměrů v Německu pochopitelně, kdy se již vážně pochybuje, že jednání o úpravu neb výklad konkordátu v dohledné době, totiž pod nynějšími činovníky, povede k cíli, an hlavní státní jednatel v té věci Dr. Buttmann z ministerstva dán do dočasné výslužby. Od r. 1880 poprvé zase jmenován z blízkého v ý c h o d u kardinálem antiochijský patriarcha Tappouni. P r a h a, staré kardinálské město, dostala jako hlavní město říše nový nárok na to, třeba se jmenování čistě libovolným úkonem papežským. Bývalý arcibiskup Kordač byl by si osobně jistě toto vyznamenání zasloužil, nebýti všelijakých domácích okolností, pro něž, částečně nikoli bez své viny, upadl v nemilost, nejsa beztak všude oblíben.

Počet nových kardinálů je toliký, jak málokdy bývá; Pius X 1911 jmenoval jich najednou 18 k velikému podivu světa.

Sbor bude teď mti 69 členů, z nich 38 Vlachů, 31 jinozemců. Podle toho byly mylné zprávy, že se pomýšlí na nějaké zásadní změny. Stále se vracející otázka: proč tu mají Vlaši stále většinu, s hlavním důsledkem: papežské volby, nenalezá jiné odpovědi, nežli že přes několik set let (400) už tomu tak jest.

★

Habeš.

Dříve se více mluvilo a psalo o Ethiopii, Nubii, Sudanu, ovšem v hranicích neurčitých. Dnešní Habeš (Abessinie) je skoro dvakrát toliká jako Německo. Na francouzském sousedním území a s francouzskou podporou žije syn sesazeného císaře Menelik se svou matkou a čeká na příležitost dostat se opět na trůn.

Nábožensky souvisí Habeš-Ethiopie s katolictvím již od apoštolů: sv. Filip pokřtil komorníka královny Kandace, žida, o kterém však nevíme, zdali nové svoje náboženství také šířil.

Za Konstantina V. kolem 316 zajati na břehu Rudého moře, jak vypravuje Rufinus, ztroskotali mladíci Frumentius a Aedesius, prodáni ethiopskému králi, ale vyšinuli se, založili z katolických kupců a snad i domorodců obec, jež pevně stála s Alexandrií, s jehož patriarchátem však propadla monofysitismu a byvši pak egyptským islamem od Evropy odříznuta v něm zůstala a živoří jako církev kopticko-habešská; spolehlivých zpráv o jejím vyznání a životě jest málo, zkrátka se jen říká, že Habešané jsou křesťané, že následují zvyků pravoslavných atd., ale jisto jest, že tam silno vládnou zvyky pohanské, především otroctví.

Katolíků jest jen 40.000, schismaticů asi 3,500.000, mohamedánů 3,000.00, 50.0000 židů. Bible má i knihy u nás neuznané. Marianských svátků je 33. V očistec se nevěří, ale za zemřelé se modlí. Středa a pátek jsou dny postní. Jednou měsíčně se slouží mše ke cti sv. Michaela.

Při zprávách habešských nutno pamatovati na to, že tam nemají kalendáře našeho, nýbrž počítají podle t. ř. „aera mučeníků“ od 29. srpna 284 jako Koptové; rok začíná v září. Habešští křesťané sice počítají jako my od narození Páně, ale buď podle kalendáře julianského nebo gregoriánského.

*

Turecko.

Zákaz, nositi venku duchovní šaty, připraví Turecko o četné ženské kláštery a jejich školy. Zdá se, že odpor proti francouzskému jejich vlivu povede takto dál, než původcům bude milo. Kněží se zákazu celkem podrobují a nosí se po světsku, což je za těch okolností snad rozumnější, avšak i četní duchovní správcové-řeholníci opouštějí Turecko, které prý chystá zabavení majetku všech cizích klášterů. Z této příčiny se pomýšlí odstěhovati také známý časopis „Echos d'Orient“ s jeho drahocennou knihovnou.

Nyní zakázáno v Turecku i z e d n á ř s t v o.

*

Tibet

jest katolictví nepřístupný, ale z řádové ze Švycarska se pokoušejí na samých jeho hranicích, ovšem na čínské půdě zbudovati stánky katolické dobročinnosti a co s ní souvisí. Mnichové svatobernardští dostali od čínské vlády lichotivě složené dovolení, vystavěti na průsmyku mezi říčními úvaly Salwen a Mekong horský hospic. Na druhém konci Tibetu, na svazích Himalaje, u cesty k tibetskému hlavnímu městu Lhasa zamýšlejí taktéž švýcarští reg. kanovníci ze Saint-Maurice en Valais vybudovati sobě klášter. K oběma podnikům podnítil arcibiskup de Guébriant. Řeholní způsob života jest budhistům obvyklý.

*

Filipiny,

v jejichž hlavním městě Manile se má konati nejbližší mezinárodní sjezd eucharistický (arcib. O'Doherty), měly v r. 1930 12,664.000 obyvatel, z nich 8,724.965 katolíků. Celé území sestává ze 7083 ostrovů, z nichž jest 8 větších. Objeveny byly v 16. stol. od Španělů, a španělští augustiniáni tam hlásali katolictví.

Dnes je tam 1 arcibiskup, 8 biskupů a 1 apoštolský prefekt.

Vědecký a umělecký.

kž. — O náboženském vývoji ve St. zákoně. K článku R. Růžičky („Věda a život“).

Autor beze všech dokladů prostě píše, že věštci (ro'ím) — v článku nesprávně transkribováno ró'ím (ojin), což znamená pastýři — „byli v Israeli odedávna obyčejně kněží“. A přece stačilo by nahlédnouti do Písma sv., aby poznal, že tito „vidoucí“, kteří se před dobou královskou zřídka vyskytují, právě nebyli kněžími (Nm 17, 25, Dt 13, Sdc 4, 4 [tam to byla dokonce žena], 1. Král 2, 27). „Vidoucími“ se nazývali proto, že Bůh ve zvláštních visích jim zjevoval budoucí věci.

Také o prorocích v Israeli, které autor nazývá „nabí'ím“ (!) místo správného nebí'ím, má falešné představy. Píše, „že byli čímsi novým, nezvyklým a vzbuzujícím nelibost. Vystupovali v houfech, byli to blouznivci.“ — Je přece z Písma sv. známo, že Samuel, aby povznesl vzdělanost a náboženské cítění v národě, zřídil v Israeli školy prorocké. Tam byli schopní jinoši vzdělávání v zákoně Božím, v hudbě, zpěvu i ve svatosti života. Z těchto mužů Bůh sám si vybíral proroky, kteří k svému úřadu byli pak i pomazáni (Jer. 1, 5—7; 23, 32; Amos 2, 11; 3, 8; 7, 3; 7, 15; 8, 15; Os 1, 2—4; Ezech. 1) a těšili se u lidu velké vážnosti. Autor jenom ví, „že jejich šílené reje strhovaly nakažlivou silou i lidi rozumné.“

„Proroci doby Ahabovy“ (správně přece Acháb. Ahab píše Luther!) pokračuje autor dále, „počínají klásti zájmy Jahwovy (německá transkripce místo Jahve) nad zájmy národa a stavěti Jahve proti národu.“ Již Josephus Flavius (C. Apion. II, 16) nazval poměr Jahve k národu israelskému správně theokracií — bohovládou. Že tomuto „novému názoru“ „zdá se“ razí cestu teprve Eliáš za krále Achába, je právě jen zdání. Písmo sv. již v 1. hlavě Sdc přece obšírně líčí, jak lid odpadal od Jahve. Celá historie další až po krále Achába ukazuje cesty tohoto odpadu. Proti tomu nebezpečí vystupují proroci. Za krále Achába hlavně Eliáš. Tedy věc je zcela obráceně, než jak popisuje autor. Ne stavěti národ proti Jahvovi, nýbrž získati jej zase pro Jahve.

„U Amose“, míní autor dále, „není ještě monotheismu, ač u něho Jahve, isa mocnějším ostatních bohů, jest ve skutečnosti již všemohoucím“. Kde to stojí psáno? Snad tato velmi špatně volená slova chtějí vyjádřiti, že Amos poprvé prolamuje úzký kruh pojmání náboženství v národě israelském a prohlašuje je za náboženství světové, dav mu metafysický základ. Je-li Bůh israelský Bohem spravedlivosti, tak dovozuje Amos, sahá vláda jeho až tam, kam sahá spravedlivost. Poměr mezi Bohem a národem vyvoleným je mravně zdůvodněný. Nesplní-li však podmínky jeden národ, může je splniti druhý.

Tomuto výkladu tajemných slov autora, zaviněných snad překladem, nasvědčoval by aspoň správný závěr. „U Amose jsou již

prolomeny zásadně přehrady partikularismu, národního náboženství, a položeny základy k universalismu“.

Poněkud lépe, třebaš zase podle německých racionalistických vzorů, je chápán prorok Isaiáš. Teprve věta: „Uskutečnění svého ideálu (t. j. aby říše řízena byla Bohem) očekává (Isaiáš) od silného a spravedlivého krále Messiáše, jenž musí vykonati úkoly, uložené obci vyvolených“ svým zakončením zase zatemňuje smysl poslání tohoto velkého proroka. Podstatu theologie Isaiášovy lze snad vyjádřiti nejlépe slovy: Bůh je vším, člověk ničím. Z tohoto pojetí plynula pro praxi životní nesmírná útěcha, pro kterou dostala kniha Isaiášova jméno „kniha útěchy“ (Talmud, Berachoth 57 b, Baba Bathra 14 b). Posláním pak jeho je popsati toho Boha-Mesiáše, který zachrání lid svůj. Tento popis v jeho proroctvích je tak úchvatný, že jest sv. Otcí (sv. Cyril Alex., sv. Jeronym, Eusebius, sv. Augustin a j.) nazýván ne tak prorokem, jako evangelistou. Tomuto poslání Isaiášovu autor vůbe neporozuměl.

★

nn. — Kard. Dietrichstein a Novojičínští v r. 1624.

Město Jičín patřilo k horlivým přivržencům zimního krále a proto bylo za tuto horlivost potrestáno v r. 1624 ztrátou městských výsad i statků, jež připadly jezuitskému konviktu v Olomouci jako statek na výživu seminaristů. Zajímavý doklad o této věci chová kapit. archiv v Olomouci. Je to dobrozdání kard. Dietrichsteina datované na Mikulově, 23. září 1624 a podané císaři Ferdinandovi II. Tento dostal totiž od novojičínských prosebný list, v němž poukazují na svou nevinu a prosí císaře, by jim ponechal privilegia i statky. Kard. Dietrichstein však císaři odpověděl, že je po celé zemi veřejným tajemstvím, „dass gemeldte Stadt Neytitschein eine Sentina aller Kätzerey und Rebellion jederzeit gewesen, allhandt böse Practiken und schädliche Correspondenzen mit E. Kays. Mays. Feinden gepflogen, auch nach Recuperirung dieser Länder ihre boshafftige, gufftliche Intention in vielen, wie beweislich, corroboriret undt an Tag gegeben, nicht weniger bey letztem der Ungarn feindtlichen Einfall E. Kays. Mays. Kriegsvolckh, wo und wie sie nur können, verhinderlich gewesen, hingegen aber für dehro Feindt die Thöre offen gehalten, auch so wol ihrer, als von andern Orth vertriebene und endtflohene Praedicanten fovirt undt weitleiffigkeit zu geschweig, untern welchen dieses auch nicht das geringste, dass oft gesagte Neutitscheiner durch Reversation (dehren Copia hiebey undt das Original E. K. M. Beichtvater übersendet worden) gegen dehren damahls vermeinten alhierig Landtständen sich steiff undt fest verbunden bey ihnen zu halten zu Leben undt zu Sterben.“ Kardinál prohlašuje na základě těchto drtivých dokladů, že novojičínští nejsou hodni nějakého pardonu. K tomu ještě Dietrichstein dodal, že když k sobě citoval zástupce města, kteří byli ve Vídni, tedy netoliko

jeho vyzvání neuposlechli, ale na potupu císaře ještě si z toho tropili posměch.

Pro historika č. povstání je tento příspěvek Dietrichsteinův poučným, neboť poznává z něho dvojí tvář vzbuřenců. Na jedné straně slibovali Fridrichu falckému věrnost až do smrti, po Bílé Hoře otevřeli brány uherským vojskům, císařským vojskům škodili, kde mohli a když mělo za to na ně tvrdě dopadnouti rameno spravedlivosti, prohlašovali se za naprosto nevinné lidi! Nestačí tudíž psáti jen o krutém trestání povstalců, nýbrž jest i uvažovati, pokud bylo zasloužené či ne. A to rozhoduje, nikoli velikost a přísnost trestů!

★

nn. — Švedové a uničovský kvardián Jiří Galanius. Tento o obnovu katolictví na Uničovsku zasloužilý minorita pykal krutě za svou misionářskou horlivost za švedského vpádu. Švedové na něm páchali úžasné krutosti, které buďtež na tomto místě uvedeny na důkaz obvyklé protikatolické jednostrannosti v českém dějepise. Aby snad někdo neznehodnocoval tuto zprávu poukazem na možnost nepřesného překladu, tedy uvádím doslovně záznam z minoritského nekrologia, kde čteme: „Verum quanta illo tempore, quo Suecorum Unczovii manebant praesidia, a commendante Tarquartt¹⁾ reliquisque officialibus, maxime capitaneo Stöll, pro fide catholica perpressus fuerit, testes sunt omnes cives catholici, non minus quam acatholici, inimici. Carceribus mancipatus 3 dies ac noctes absque ullo cibo, potuque insolentis militis iniurias et opprobria patientissime in tenebroso sustinuit carcere. De nocte intra 10. et 11. horam a capitaneo Stöll gravissime in capite vulneratus post — horam eiusdem noctis a tyrannico Manquardt crudelissime tractatus fuit, qui proprio arundineo baculo oculum eius excussit sinistrum, vulnera renovavit ac cutem ex vulnere capitis usque ad aures detraxit, barbam et palpebris evulsis ac pugnīs contusus a 10 militibus per civitatem tractus, in cloaca saltare iubetur, ab iisdem militibus, ut Tarquardo gratificaretur, mirum in modum contusus, ad cloacam proiectus, in ea vix non suffocatus, tractus a corpo de guardia ibidem celebrare iussus, a commendante petulanti militi illudendus traditur, qui omnis humani affectus obliti eundem in cloaca abluunt, vulnera renovant, aures, nares ac os spurcitiis implent, caput lateribus contundunt, sauciant. Nec his ira, rabie, insania ac odio plenus et vino madefactus Marquardt contentus ad carceres P. Georgium catenis et compedibus iunctum trahendum (quia ambulare non potuit) militibus imperat.“ Jest opravdu ku podivu, že Galanius tato muka přežil a po odchodu Švédů pak kratičká čas dokonce ještě i administroval šumperskou farnost! 7. ledna 1651 zemřel v Uničově utrýzněn a vyčerpán.

★

¹⁾ Jméno ukrutného komandanta není psáno důsledně: Marquardt, Tarquartt, T-dt.

nn. — Kard. Dietrichstein a čeština.

Ve XX. ročníku „Hlídky“ (1903) ukázal Tenora v pojednání „Kardinál Dietrichstein a jazyk český“, kterak Dietrichstein respektoval jazyk český i když ho snad nebyl dokonale mocen. Nový důkaz toho podává matrika vyškovská (z r. 1660) chovaná v kapit. archivě olomouckém. Dle ní byl to kard. Dietrichstein, jenž ve Vyškově zavedl česká kázání. Čteme o tom následující: „In ecclesia parochiali Wysskoviensi conciones Bohemicae singulis diebus dominicis et festis per annum fiunt, cathedram hanc Bohemicam de facto ex commissione quondam felicis memoriae Emin. cardinalis Francisci a Dietrichstein, episcopi Olomucensis, obtinent Rel. PP. Capucini et hinc de idoneo concionatore providere tenentur, accidit tamen, ut interdum in eorum absentia munus hoc decanus vel per se vel per alium suppleat“.

★

m. — Německé knihy a cizina.

Ve výkladních skříních našich německých knihkupců objevilo se oznámení, že se německé knihy u nás prodávají o 25% laciněji než v Německu. Je to ovšem vysvětlováno kulturními důvody, hlavně péčí o to, aby také zahraniční Němci pro vysoké ceny knih nebyli zbavováni styků s německou literaturou — ve skutečnosti však je to jen jedno z četných opatření německé vlády, jimiž má býti pomůženo knižní produkci, pokleslé zvláště v posledních dvou letech. Tyto nižší, dumpingové ceny jsou vývozcům nahrazovány ve formě vývozních premií, podobně jako je tomu u nás a jinde u různých druhů zboží. Proti tomuto opatření postavili se však velmi ostře knihkupci švýcařští, podepření i švýcarskou vládou, jakož i knihkupci rakouští.

V poslední době byla založena zvláštní Vývozní společnost německých knihkupců, která má znovu oživit vývoz knih za hranice. Jako první svou práci vykonala společnost statistické šetření o tom, jaký je vlastně pokles vývozu něm. knihy za poslední léta. Podrobnější výsledky šetření podává Ludv. Jehl v pražském Činu (21. listopadu 1935). Je z nich vidno, že u některých nakladatelů činí pokles 30—80 procent. Celkově pak za dobu od 1. ledna do 30. září 1935 bylo vyvezeno knih za 15·36 milionů marek, kdežto minulého roku za tutéž dobu za 17·11 milionů, r. 1933 pak za 21·07 milionů. Na váhu bylo vyvezeno v týchž měsících letos 3314 tun, minulého roku 3652 tun, r. 1933 pak 4358 tun. Z toho do Československa letos 377 tun, vloni 420, předloni 599 tun.

Pokud se týká jednotlivých oborů, vykazuje největší pokles literatura vědecká, a to národní hospodářství, filosofie, filologie, liter. historie, paedagogika a učebnice, Zato vykazují stoupnutí knihy vojenské a o brannosti, knihy náboženské, právnícké, jakož i knihy dějin výtvarného umění.

Jinou akcí Vývozní společnosti něm. knihkupců je zřízení censur-

ního sboru, jenž má censurovati knihy určené pro vývoz, aby neobsahovaly nic, co by se mohlo dotknouti jiných národů a států. Má býti učiněno vše, aby se zabránilo zákazům německých knih v cizině, protože, jak se praví, „jediný zákaz německé knihy v cizině postihuje těžce celou německou knižní produkci.“

Přes všechna tato opatření vyslovují se němečtí knihkupečtí odborníci ve svých listech velmi skepticky o vyhlídkách německého knižního exportu. Německá kniha mívala ve světě velmi čestné místo a potrvá asi delší dobu, než si je zase znovu vybojuje.

★

sp. — Katoličtí kněží jako odborníci v paleontologii, prehistorii, etnologii a příbuzných vědách.

Na universitě mnichovské působí znamenitý anthropolog, kněz Ferd. Birkner (nar. 1868), známý nesčetnými spisy z tohoto oboru, z nichž zvláště vynikají už v několika vydáních vyšedší *Der diluviale Mensch in Europa* a *Rassen und Völker der Menschheit*. Po celém světě svými studiemi o době kamenné a bronzové a svými objevy v prehistorických vrstvách Francie a Španělska je znám kněz Jindř. Breuil (nar. 1877), profesor paleontologie a prehistorie na Collège de France v Paříži. Jednou z největších autorit ve vědě paleontologické je nyní bez odporu kněz Hugo Obermaier (nar. 1877), do nedávna profesor na Institut de Paléontologie humaine v Paříži, od r. 1914 na universitě madridské. Aspoň dva z jeho světoznámých spisů uvádíme: *Der Mensch aller Zeiten* a *El hombre fósil*. Jesuita Jindř. Pinard de la Boullaye (nar. 1874) je autorem už v několika vydáních vyšedší knihy *L'étude comparée de religions*, která patří k nejrozsáhlejšímu příručkám toho odvětví a o níž kritika souhlasně soudí, že má sotva sobě rovné. A při tom je učenec P. Pinard zároveň také dobrým essayistou a znamenitým kazatelem, který už vícekrát konal a tiskem vydal slavné postní konference v pařížském chrámě Notre Dame. Ze všech řeholních společností se v oboru, o němž mluvíme, nejvíce vyznamenala misijní Společnost božského Slova (S. V. D. = Societas Verbi divini). Jména Vil. Schmidta a Pavla Šebesty jsou i u neoborníků v širších kruzích známá. Vil. Schmidt (nar. 1868) dříve profesor na řádovém učelišti v Mödlingu, nyní ředitel papežského Etnologického a misijního musea v Římě, je zakladatelem a dlouholetým redaktorem známého časopisu „*Anthropos*“ pro anthropologii, linguistiku, srovnávací mythologii a vědu náboženskou. Mezi jeho spisy třeba jmenovati zvláště monumentální pěťisvazkové dílo *Der Ursprung der Gottesidee* a velmi rozšířenou příručku *Handbuch der vergleichenden Religionswissenschaft*. K šedesátiletým narozeninám tohoto skromného učenice byl vydán slavnostní spis, k němuž přispěli znamenití vědáci z celého světa nejrozličnějších přesvědčení nebo mínění náboženských. Nejvíce se zasloužil Schmidt tím, že upozornil na t. zv. pygmy jako před-

stavitele nejranější lidské kultury a prostudoval jejich původ, vývoj a kulturu. V těchto studiích pokračuje dále jeho řeholní spolubratr P. Šebesta (nar. 1887), také profesor v Mödlingu, neunavný cestovatel a badatel podivuhodné vytrvalosti, který za nesčetných obtíží a překážek prošel a probádal bývalá bydliště pygmeů, naučil se nejenom řečem, nýbrž i dialektům tamějších kmenů, sebral přehledná data nedocenitelného významu a ovoce svých badání ukládá v četných spisech. Z učenců téže misijní společnosti třeba dále jmenovati ještě Martina Gusinde (nar. 1886), po dlouhá léta profesora ethnologie a anthropologie v Santiago v Chile a ředitele tamějšího Museo de Etnologia, nyní v Mödlingu, proslulého jako badatele o kmeni araukánů a obyvatel země ohnivě, o nichž uveřejnil spisy *Medicina e higiene de los Araucanos* a trojsvazkové dílo *Die Feuerland-Indianer*; dále ethnologa Viléma Koppersa (nar. 1886), autora díla *Völker und Kulturen* a příručky *Handbuch der historischen Völkerkunde*. Z ostatních učenců-kněží v těchto odborech proslulých jmenujeme ještě jenom Francouze Teilharda de Chardin, profesora prehistorie a geologie na universitě v Tientsinu v Číně, proslaveného zvláště svými studiemi o *Sinanthropos Pekinensis* a tím, že dal první podnět k domněnce o Mongolsku jako kolébce pokolení lidského, kanadského obláta (O. M. I. = Oblatus Mariae Immaculatae) G. Morice, profesora university v Saskatchevanu, předního badatele o životě, řeči, náboženství, zvycích a mythologii kmene athapaskánů a jednu z prvních autorit mezi americkými linguisty, jesuitu Licenta, kněze Moreta, Bourgeoisa.

★

hd. — Hvězdná obloha v prosinci 1935.

1. prosince o 6. hodině večerní uvidíme jako nejjasnější hvězdy v západní čtvrti oblohy ozdobu letních nocí, totiž bílou jasnou Věgu v Lýře, Denebu v Labuti, a Attairu v Orlovi. Tyto hvězdy blíží se západu, a kdybychom je pozorovali pravidelně po delší dobu každého večera, bude se nám zdáti, že se tyto hvězdy přímo řítí s klenby nebeské do propasti. Jakoby spěchaly za sluncem, které před nějakou dobou před nimi zapadlo. Pozornému pozorovateli hvězdné oblohy bude se zdáti, že na večerní obloze po západu slunce hvězdy spěchají za sluncem nebo k slunci, zapadají totiž každý den o něco dříve. Zato na ranní, východní obloze, zdá se, že hvězdy vycházející před východem slunce, spěchají od slunce pryč, vycházejí totiž každý den o něco dříve. Staří hvězdáři už sobě povšimli tohoto zajímavého úkazu, a vyjádřili to slovy: Vycházející slunce hvězdy od sebe odpuzuje, zapadající slunce hvězdy přitahuje.

Velký vůz jest o 6. hodině z večera na 1. prosince v dolní kulminaci, prochází totiž na severní části oblohy zrovna poledníkem, je tedy nejníže nad obzorem, a ukazuje nám prodlouženým obloukem svého oje dolů pod obzor, kde se zrovna nachází červeno-žlutý Arktur

v Bootes-Volařovi, a pod ním ještě níže bílá Spíka-Klas v Panně. Bootes-Volaře s Arkturem a Pannu se Spíkou ovšem nevidíme, poněvadž klesly pod obzor, prodloužené oje Velkého vozu nám ukazují jenom směr, ve kterém se tato dvě souhvězdí s Arkturem a se Spíkou nacházejí. Velký vůz sám pod obzor neklesne, jest neustále viditelný nad obzorem, poněvadž jest souhvězdím obtočnovým neboli cirkumpolárním. Tohoto zajímavého zjevu sobě povšimnul už Homér, že prý Velký vůz nikdy se nevykoupá v oceánu

Když na západě zapadají letní souhvězdí, v tutéž dobu vynořují se na východní obloze souhvězdí zimní. Z těchto jest okolo 6. hodiny večerní úplně nad obzorem už souhvězdí Auriga-Vozka s třepetavou a jiskřící Capella-Kozičkou, jejíž bílá barva a zvláštní nepokoj a neklid nápadně se odráží od klidného a červeného Aldebarana v souhvězdí Býka pod ní. Aldebaran jest v nejbližší blízkosti hvězdokupy, jejíž jméno jest Hyady, které tvoří podobu latinského písmena V nebo římské pětky. Jiná hvězdokupa v Býkovi jsou Plejady, Kuřátka, neboli Sedmihvězdí, líbezná skupinka drobných hvězdiček, z nichž největší jest Alkyone. — Ještě dále k východu vycházejí okolo 6. hodiny z večera na 1. prosince první hvězdy ze souhvězdí Blíženců.

Prostor mezi zapadajícími souhvězdími letními a vycházejícími souhvězdími zimními vyplňují známá souhvězdí Kassiopeja, v podobě W, a vedle ní nenápadný Keféus, obě souhvězdí v sousedství polárky. Mezi Kassiopejou a Plejadami je skvělý Perséus, od něhož nás vede mírný oblouk Andromedy k Nebeskému stolu, neboli k Pegasovi. Nad prostřední hvězdou Andromedy postřehne bystré oko šedý mráček, je to slavná mlhavina v Andromedě. Pod Andromedou jest malé, ale nápadné a výrazné souhvězdíčko Skopce nebo Berana. Pod souhvězdím Skopce a Pegasa prostírá se dlouhé, ale málo výrazné souhvězdí Ryb, v němž se nachází nyní jarní bod, v němž se protíná nebeský rovník a ekliptika. Jarní bod jest krom polárky jedním z nejdůležitějších bodů celé hvězdné oblohy. K souhvězdí Ryb se řadí dále ku západu rovněž málo výrazné souhvězdí Vodnáře, v němž právě putuje bledý Saturn, kdežto níže pod ním, blíže k obzoru, září bílý Fomalhaut, jasná stálice 1. třídy, zářící v jižní rybě. A ještě dále k západu sousedí s Vodnářem souhvězdí Kozoroha, klonící se po 6. hodině z večera k západu.

Souhvězdí výše jmenovaná lze viděti 1. prosince hned po 6. hodině z večera. Podíváme-li se na hvězdnou oblohu okolo 9. nebo ještě lépe okolo 10. hodiny, pak uvidíme ve východní části oblohy už nejkrásnější část hvězdné oblohy, z jejíž krásy a velkoleposti se budeme moci těšiti a radovati po celou zimu až do jara.

Do této nejkrásnější části oblohy ukáže nám pohodlně cestu Malý vůz, jehož obloukovité oje jest zakončeno polárkou. Když toto obloukovité oje Malého vozu prodloužíme v duchu dále přes polárku, vrazíme přímo do souhvězdí Auriga-Vozka, v němž nelze přehlédnouti bílou, jasnou, mihotající se Capellu-Kozičku. Od Vozky k východu jest velké, podlouhlé souhvězdí Blíženců, a v něm dvě jasné, bílé

stálice Kastor a Pollux. Pod Blíženci jest malé, ale výrazné souhvězdíčko Malého psa, v němž září jasný, bílý Prokyon. Jihozápadně pod Vozkou jest velké, výrazné souhvězdí Býka, v němž nás potěší Hyady a Plejady čili Kufátka, a červený Aldebaran. Jižně pod Vozkou a pod Býkem, směrem k obzoru jest veliké a výrazné souhvězdí Oriona, v jehož horní části září červenavá stálice Beteigeuze, a v dolní části jest bíle-modravý Rigel. Uprostřed mezi Beteigeuzem nahoře a Rigelem dole jsou tři jasné stálice, šikmo stojící, asi téže jasnosti jako hvězdy Velkého vozu. Nazývali se Jakobova hůl. Pod nimi postřehne dobré oko hlouček drobných hvězdiček, a něco jako šedý mráček. Je to slavná mlhavina Orionova, která se jeví ve velkém dalekohledu jako otevřená tlama divoké šelmy.

Z oběžnic nelze v prosinci Merkura viděti. 10/12 bude v horní konjunkci se sluncem, bude tedy procházeti za sluncem, v jehož paprscích se utopí. — Venuše-Krasopán jest posud jitřenkou, a září v neztenčené téměř kráse na ranní, východní obloze před východem slunce. Na začátku prosince vychází asi o 3 a $\frac{1}{2}$ hod., na konci roku asi o 4 a $\frac{1}{2}$ h. — Červený Mars září na večerní obloze, a zapadá asi 3 a $\frac{1}{2}$ h. po slunci. Putuje v prosinci v souhvězdí Kozoroha, je tedy hodně nízko nad obzorem, a přibližuje se pomaloučku Saturnovi v souhvězdí Vodnáře. Mars je tedy v souhvězdí Kozoroha, a Saturn je v souhvězdí Vodnáře. Tato dvě souhvězdí ekliptikální jsou nevýrazná, nenápadná, nemajíce nijakých zvlášť jasných hvězd. Ale při trochu pozornosti a vytrvalosti snadno sobě vyhledáte podle červeného Marsa souhvězdí Kozoroha, a podle bleďožlutého Saturna souhvězdí Vodnáře. Jupiter září ráno před východem slunce na východní obloze. Na začátku prosince vychází sice kratičkou dobu před sluncem, tak že by bylo marné hledati jej, kterak se topí v září sluneční. Ale na konci prosince vychází už dvě hodiny před sluncem, asi okolo 6. hodiny ranní, tak že bude už dobře viditelný.

Pěkné pohledy poskytne nám měsíček. 3/12 bude totiž na večerní obloze postupovati přibývajícím měsíček podle Saturna, — ve dnech od 20. do 24/12 bude ráno před východem slunce postupovati srpek ubývajícího měsíce podle Spíky v Panně podle Venuše, Jupitera a Antáresa. Antáres bude hodně nízko nad obzorem, proto bude těžko jej nalézt. — Ve dnech od 28. do 30/12 bude na večerní obloze srpek přibývajícího měsíce postupovati podle Marsa a Saturna.

Ve dnech od 5. do 15/12 lze očekávati létavice, které budou vycházeti z okolí Kastora v souhvězdí Blíženců.

Na vánoční svátek, dne 25/12, bude kruhové zatmění slunce, které ovšem bude viditelné jenom na jižní polokouli.

Dne 22/12 vstoupí slunce ze znamení Střelce do znamení Kozoroha, nebo vlastně ze souhvězdí Štíra do souhvězdí Střelce. Tím okamžikem začíná na severní polokouli zima. Na jižní točně jest poledne půlročního dne, na severní točně jest půlnoc půlroční noci.

Vychovatelský.

kž. — Náboženství na středních školách

bylo v našich historických zemích okleštěno tak, že vyučování po 2 hod. týdně zůstalo jen v I.—III. tř., ve IV. a V. tř. se vyučuje náboženství jen 1 hodinu týdně a v ostatních třídách je jen předmětem nepovinným, přihlásí-li se 20 žáků.

Náboženské úkony (mše sv., zpověď a j.) prohlášeny za dobrovolné, bez vlivu na známku z náboženství.

Pak přišlo odhlašování z náboženství. Tím bylo náboženství zdánlivě dotud povinné postaveno už za předměty nepovinné. Chce-li totiž student mezi škol. rokem vystoupiti z některého nepovinného předmětu, může se ohlásiti jediné v pololetí. Z náboženství však, které je zdánlivě předmětem povinným, může vystoupiti kterýkoli den v roce.

Cíl byl velmi průhledný: usnadniti vystupování z náboženství, aby počet náboženství navštěvujících byl co nejmenší.

Praxe hned to pověděla. Kde nebylo ohledu společenského, jako je to v menších městech, nebo kde profesor náboženství nevyučuje jinému předmětu, začaly děti bez rozmyslu se dávat „z náboženství vypsat“ z nejmalichernějších příčin. Stačilo, když profesor náboženství chtěl, aby student chodil v neděli do kostela, neb žádal, aby si žák opatřil učebnici, nebo dal místo očekávané „jednotky“ dítěti na vysvědčení „dvojku“. Rodiče plni opičí lásky ke svým „bůžkům“, jak při systému málo dětí se stává, samo sebou tyto nápady podporovali. „Bude mít aspoň o jeden předmět méně učení!“ říkali. Leckdy ovšem rodiče význam náboženství pro dítě i pro svou autoritu přec jen pochopili a proti dětskému nápadu se postavili. A tak očekávaný výsledek se zcela nedostavil.

Ale jednoho účelu bylo prozatím dosaženo. Náboženství jako předmět bylo v očích studentů úplně degradováno a postavení katechety zdiskreditováno.

Obrana církve, odírání podávání sv. svátostí rodičům, kteří děti do náboženství neposílají, zklamala. Jednak nebyla vymezena přesně hranice věková pro střední školu, do kdy dítě do náboženství musí choditi, pak tresty církve nebyly vůbec, anebo aspoň dostatečně publikovány, ba ani praxe tohoto penálního zákona nebyla, zdá se, domyšlená.

Boj protináboženský na střední škole tím nebyl ukončen. Nyní se usiluje o to, usnadniti ještě vystupování z náboženství, když snad některé rodiče odradilo podávati písemnou žádost na Zšr, třebaž bez kolku.

Ve výroční zprávě 1934/35 brněnského krajského odboru ÚŠČP na 5. stránce pod č. 13 čteme: „Nechť ohlášení docházky do povinného náboženství vyřizuje ředitel v přenesení působnosti Zšr., neboť

ji musí úřad vyříditi příznivě a nechť je povoleno podávati tuto ohlášku kdykoli.“

Podal-li se tímto způsobem zvýšiti počet odhlášených z náboženství, byl by další krok, již nedočkavě vykročený, slučování tříd pro vyučování náboženství a odtud je jen malý krůček vyhostiti výuku náboženskou ze střední školy vůbec.

Kdo to pořád poroučí v národě 80% katolickém, který má zřízení demokratické, při čemž rozhoduje přece vždy a všude většina?

Je-li odhlásování z povinných předmětů školským pokrokem, pak ať platí pro všechny předměty. Proč má mít jen náboženství tuto demokratickou výhodu? Všem stejně! Jsme jisti, že pro mnohé předměty pak nestačí ředitel ani „úřadovat“.

Jsi-li Čech, musíš chodit do češtiny, jsi-li katolík, musíš chodit do katolického náboženství. To není žádné znásilňování, to je diktát zdravého rozumu. Nechceš-li býti katolíkem, vystup z církve!

Zdá se, že je škoda peněz, které vyhadzuje ÚŠČP na zájezdy do ciziny na mezinárodní sjezdy. Co je to platno psáti a řečnovati o důležitosti náboženské výchovy, která přece předpokládá náboženskou výuku a současně protináboženskými návrhy náboženskou výuku chtít znemožňovati.

★

Pokračovací školy

v Rakousku mají od loňska také náboženství v učebním řádě. Ale, žasněte, jen půl hodiny týdně, a odborník Dr. Jakob Rieser si to v jedněch německých církevních novinách chválí, nechce víc: je prý to času dost, aby se nějaké thema projednalo, a zase ne času mnoho, aby se neudržela pozornost. Má na mysli církevní rok a život, vylučuje kázání, příliš mnoho apologie; na výklad mše sv., na nedělní a t. z. velkonoční povinnost potřeboval prý přes 12 půlhodin, tedy polovici povolené doby. Hlavní jest osobnost katechety, jak se žáky a žačkami umí zacházeti. „Disciplinárních prostředků nutno se venkoncem vzdáti. Kdyby jich bylo potřeba, bylo by pozdě. Snad se tím sice prospěje vyučování, náboženství by to škodilo. Zde nutno nasaditi osobní povahu. Příliš měkký, ba jemný způsob, který neumí též býti jadrně silný, těžko by pracoval. Správné slovo zmůže víc než trestné (kárné) kázání“ (Straf-predigt). Nás se to sice netýká, ale za zmsínku snad stojí!

★

Střední škola v Německu

má dostati nový učebný řád, v němž se za účel evangelického vyučování prohlašuje, připraviti mladistvou duši na německé prožití Boha a na německou mravnost, jakož i na společenství víry, které v Třetí říši prý kdysi přijde. Starý Zákon se docela vypouští. Pro 5. školní rok jsou určeny „Jesusgeschichten“, pro 6.—10. především germanská víra. A co se zdálo nemožným: najde se mezi německým,

jistě pokročilým učitelstvím lidí dost, kteří tyto hlupotiny budou přednášet!

Zvláštní jest, že teď, od r. 1930, pruská hlavní biblická společnost obdyla dvakrát tolik Biblií co jindy!

Protestantské fakulty v Německu nynějším požadavkům nevyhovují, má tedy vzdělání pastorů býti jinak upraveno, aby přý nepropadli dem Schriftgelehrtentum.

★

m. — Dr. Jos. Goettler, vynikající německý katechetik a pedagog

zemřel v Mnichově dne 18. října t. r.: třeba mu bylo již 61 let, jel na kole do vzdálené osady, aby tam konal bohoslužby, a byl přejet autem. Jeho jméno objevovalo se dříve častěji také v „Hlídce“ a bylo dobře známo všem, kteří se zajímali o nové snahy v dnešní katechetice.

Dr. J. Goettler, od r. 1911 univ. profesor paedagogiky a katechetiky v Mnichově, byl v tomto oboru opravdu vůdčí osobností. Byl duší proslulých mnichovských katechet. kursů (v letech 1905—1911), o nichž vydával tiskem podrobné zprávy. Zvláště pronikavě působil i za hranicemi jako dlouholetý redaktor výborné mnichovské revue „Katechetische Blätter“ (1909—1930). Z četných samostatných spisů dočkala se několika vydání hlavně jeho díla: Geschichte der Pädagogik, System der Pädagogik a Religions- und Moralpädagogik.

★

Velkoorient ministru Benešovi,

t. času předsedovi Svazu národů: „Apoštoly snášlivosti znepokojuje boj katolictví proti laické škole, i uvažoval konvent o prostředcích, jak udržeti vyučování, které odpovídá republikánským ideám o pokroku a emancipaci názorů. Pohrdaje ošklivými pomluvkami, jichž terčem byl Velkoorient, skončil konvent 1935 svoje zasedání prohlášením, že zednářstvo i dále bude bojovati bez ustání a bez slabosti proti nepřátelům míru, laicity a svobody.“

Drobná ukázka z tohoto „boje“ u nás. V jedné obci u Brna nový nadučitel dal z učeben odnésti kříže. Kdosi (tentokrát mimofárně rychle) podal o tom zprávu lidoveckým novinám, podotýkaje, že v té obci starostou jest lidovec, předsedou místní školní rady lidovec a farář děkanem. Dostal však v týchž novinách také rychle vysvětlení, že ten řídicí učitel jednal správně podle zákona, který (od min. Šusty) dává ředitelským sborům a tedy ovšem nadučitelům právo rozhodovati o křížích atd. v učebnách. A nastalo ticho! Tak se u nás „bojuje“! Katechetovi, který přece jest povinen stavěti kříž do středu katolické výuky, nezbyvá tedy k názornému vyučování, než aby kříž nosil z třídy do třídy. Nenapadlo to ještě nikomu?

Hospodářsko-socialní.

Rodina

se pokládá za základ státu, který z ní vzešel a vzchází. Z rodin pořádných pořádný stát, a naopak.

Bolševici soudí jinak: jedinec a jeho skupení jsou všechno. Jaký je u nich rodinný život, pro samé vyčítání se vlastně ani nedovídáme. Nenít všechno tak, jak jejich lidé píší: jest sice i hůř ještě, ale je také lépe. Letoší, po 7 letech v Moskvě konaný sjezd komunistické internacionály, byl obelán 506 zástupci z 65 zemí. Strana prý stoupla z 1,676.000 členů na 3,148.000, S dorostem je prý 6,800.000 kom. na světě. V četných státech, na př. u nás pracuje veřejně v mezích zákona a sněmoven.

Kdo má tedy právo na dítě? Rodina, stát, církev? Kdo praví: církev!, předpokládá dítě v církevním společenstvu zrozené, a předpokládá ovšem jen právo mravní a náboženské. Kdo odpovídá: rodina!, předpokládá rodinu, ale také s jejími povinnostmi, kterých když nekoná, má k tomu býti vedena, ba nucena. Od koho a v čím zájmu? Viděti, že otázky jsou spleť a ožehavé.

Málo dětí, mnoho lidí? Bylo dávno očekávaní, že protivníci celibátu vyčtou kněžským horlitelům o sňatky a dětmi požehnané rodiny, proč tedy oni se nežení, po př. ony se nevžívají! V Německu, které tak tak že své obyvatelstvo užíví, teď právě k jiným i tato výtku padla, a to se statistikou, jež číslicemi dokládá věc docela veřejnou, že jsou tisíce a tisíce dobrovolně neženatých a nevdaných. Kolik jich jest nedobrovolně takových, bylo by třeba teprve vypočítati. Že by těchto bez oněch, totiž nuceně svobodných bez dobrovolně svobodných, bylo ještě více, rozumí se samo sebou, avšak odpůrci zneužívají k útoku na kněžstvo a řeholnictvo právě toho, že kněžstvo slovem i tiskem snad až příliš se jim míchá do věcí manželských a vůbec pohlavních.

Zprostředkování sňatků buď již není tak výnosné, jak bývalo, ačkoli t. zv. sňatků s rozvody tolik přibývá, anebo se provádí skrytě. V Německu sami nac. soc. lékaři ve svém časopise „Ziel u. Weg“ doporučují státní zprostředkovatelnou sňatků takových jedinců, kteří jsou erbtüchtig; ať se na úřadech vedou listiny se jmény takových čekatelů ženitby. — V Rakousku (Mauer u Vídně) mají za týmž účelem pro všechny německé země katolíci svůj „Freulandbund“, i církevními úřady doporučovaný.

★

nn. — Knihtiskařská smlouva z minulosti.

V kap. archivě olomouckém jest zachována nedatovaná smlouva s tiskařským personálem. Soudě dle písma, běží o smlouvu asi 200 let starou, která jest zajímavým příspěvkem k poznání sociálního

postavení typografů. Bohužel, není jmenována ani tiskárna, tak že jinak nelze tuto smlouvu nijak blíže určití.

Anmerckung.

Erstens muss eine zum Verkauf kommende Buchdruckerey von einem aus dem nächsten Orth beruffenen Schriftgiesser abgeschätzt werden und die Schriften abgewogen, wieviel Centen derenselben und ob diese für alte Zeug oder einige noch für eine brauchbare Schrift anzusehen seynd von dem Schriftgiesser fassionirt.

Andertens. Wenn eine Buchdruckerey durch den Factor geführt wird, hat derselbe 4 R. wochentlich Solarii (!) nomine, item zu den Fest S. Martini und zu denen Weyhnacht-Ostern- und Pfingsten, wie auch zu denen 3 Faschings-Tägen Discretionis nomine einen Ducaten und auch pro meliori, dass der Factor bey der Buchdruckerey allzeit seye, auch darbey sein freyes Quartier.

Drittens. Denen Gesellen kommt zu entrichten Solarii nomine wochentlich 3 R. und keine Kost wird denenselben gegeben, jedoch ein Schlaff-Kammer mit Betten versehen. Zu St. Martini 1 R., zu denen dreyerlei Feyertägen allzeit 30 x, Faschings-Geld 1 R. Ist auch gestattet überall den Factori und denen Gesellen von allen, was in der Buchdruckerey gedruckt wird ein Exemplar zu nehmen, wofern aber der Possessor Typographiae dieses nicht haben will, so könnte einem jeden halbjährig 2 R. so genannte Ausheng-Geld zu entrichten.

Viertens. Vor diese 3 R. ist der Gesell schuldig in der Buchdruckerey sowohl in (!) Sommer als im Winter von 6 Uhr Früh bis 12 zu Mittag und von 1 oder halbe zwey Uhr Nachmittag bis um 7 Abends zu arbeiten, worzu müssen im Winter von dem Possessore die Kertzen hergeschafft werden.

Fünftens. Über die Geselle muss der Factor ein wachtsames Aug haben, damit sie durch die zur Arbeit bestimmte Zeit fleissig arbeiten.

Politický.

U n á s.

I malá změna ve vládě (Hodža—Zadina) zdá se naznačovati, že agrární strana chce rázněji zakročiti ve věcech slovenských a rolnických. Má k tomu konečně právo i povinnost jakožto strana nejsilnější a ve vládě nejsilněji zastoupená. Ludovci se sice na nového ministerpresidenta (protest.) tuze netěší, ale bude vůbec lépe, když se stojatými vodami trochu pohne; ostatně i svízelné jednání o věcech církevních na Slovensku žádá živější účasti vlády.

Rolnická otázka jest před jednáním dalekosáhlým, o němž dosud sotva viděti, že by její zástupci věděli, jak do něho. Nemáme národohospodáře, uznávají i oni. Kdo tu spleť nesnáží chce řešiti jen penězi, jest na chybné cestě, která by vedla k úpadku. Maďarsko jednu z těch palčivých otázek (oddlužení venkova) již načalo, naší vládě nezbude nic jiného.

★

V á l k a h a b e š s k o - i t a l s k á.

Spaz národů tentokrát poslouchá anglického velení, nepřítivného Italii, dosti přesně. Z 58, tedy odčítáme-li oba valčíci státy, ze 56 všechny přijaly usnesení o t. z. s a n k c í c h proti Italii jakožto útočníku zásadně, a jen Albanie, Maďarsko a Rakousko se vymluvili na zvláštní poměr těch států k Italii a sankcí neprovádějí.

Sankce jsou ovšem zbraň dvojsečná, a jen zvláštní italské hospodářské poměry (skromný vývoz do větších států evropských následky jejich pro mnohé zmírň; u ČS půjde hlavně o sklo a uhlí, ač i tohoto vývozu bude škoda. Italie bude postižena citelně, nenajde-li si jiného východiška. Anglie v blokádách jest vycvičená a bezohledná.

Jak válka pokračuje vojensky, o tom se zprávy různí. S jakými potížemi bude bojovati i nejmoderněji vypravené armádě na území tak zvláštním, se předvíдалo. Že má Italie obsazenu značnou část Habeše, toť jisto, avšak to ještě mnoho neznamená, dokud to není část převážná a zajištěně obsazená. jinak Habeš svými domácími prostředky dovede bojovati ještě dlouho, zvláště bude-li při ní Anglie. Zázemí italské v samé Africe mnoho nevydá, a proti anglické tlapě se obrátiti, jest nebezpečno.

V a t i k á n prý z různých stran (nekatolických, ze Švedska, z Ameriky a j.) vyzván, aby zakročil o mír. Jednak jsou to žádosti záludné, aby Vatikán byl v očích světa snižen, jednak naivní po tom všem, co mocnostmi učiněno, aby Vatikán k takovým rozhodváním přibírán nebyl. Do černého trefili socialisté a j. pod. vymyslevše si, že Vatikán pomáhá Italii válku platiti!

HLÍDKA.

Husitská víra.

Jiří Šahula.

(Č. d.)

Po dokončeném jednání o kompaktáta v Jihlavě r. 1437 odebrali se legáti basilejští do Prahy s biskupem Filibertem v čele.

Když r. 1437 zasedal zemský sněm, byly stavům odevzdány 13. února dvě buly koncilu z 15. ledna 1437, které potvrzovaly kompaktáta a jednání basilejských legátů v Jihlavě. Spolu však doručena císaři Zikmundovi výzva, aby netrpěl přijímání dítek. (NDB, 177. UVP, 124.) V Praze kališný plebán u sv. Mikuláše se nepohodl s Rokycanou, přešel na stranu římskou a žádal o faru v Přibrami. Basilejští legáti vyžádali si na něm přísahu, že bude zachovávat kompaktáta a zvláště že nebude podávat Eucharistii nemluvňatům. Tak zavazovali legáti zásadně všechny kněze, kteří chtěli býti od nich instalováni. (NDB, 178—9)

Když 10. března Zikmund vydal příkaz, aby kališníci přijali katolický obřad, Rokycana jménem své strany žádal, aby se vsunulo do článku o ritu, že to neplatí o přijímání z kalicha a že se tím neodporuje podávání nemluvňatům. Legáti ve svém dobrém zdání k přijímání dítek zaujali stanovisko celkem odmítavé; upozornili, že v kompaktátech se o tom přijímání nemluví. Po té odpovědi došlo k sporům strany Rokycanovy s mistry a jinými kališníky. Odpůrci Rokycanovi nabyli převahy. Proto také legáti zůstali pevně na svém. Dne 30. března světil biskup Filibert kališné kandidáty na kněze. Pět připuštěno k podjáhenství pouze pod tou podmínkou, že přísahali na kompaktáta a proti podávání nemluvňatům.

Biskup Filibert pečlivě se staral, aby se zachovávaly výhody plynoucí z kompaktát straně kališné. Ale Rokycana odpovídal na to nespravedlivými stížnostmi a 5. května ostře hájil na kázání podávání dítkám, takže vlny svárů napolo utišené nově se zvířily. Filibert prohlásil, že nemá moci k povolení přijímání dítek. Naopak basi-lejský sbor mu sdělil, že je to proti smyslu kompaktát; nesmí tedy po tak dlouho podávání nemluvňatům připustiti, pokud nebude o něm definitivně rozhodnuto. (NDB, 179—80, 183—4.)

Rozruch vzbuzený sektářskou houževnatostí Rokycanovou byl opravdu ohromný. Rokycana volal: „Ubohé dítky, co pak jste zavinily, že již lidé vás hájiti a o spasení vaše pečovatí nedbají!“ Husitské matky tehdy zdvihaly veliké nácky. Zase psány obranné traktáty o přijímání dítek. (WŽČ, 25.)

Velice tuhý boj svedl o podávání dítkám Rokycana později se sv. Kapistránem. Svatý misionář ukazoval hlavě husitské církve, že přijímání dítek není založeno v Zákonu Páně. Nemá opory v Svatých otcích. Nebylo považováno za nutné v prvotní církvi. (Valouch d. c., 747.) Ale Rokycana od svého názoru se odvrátiti nedal. Tolik lpěl na zvyku Jakoubkem zavedeném, jako by křest pramálo platil bez přijetí Eucharistie. (Srv. UVP III, 712.)

Přes to část kališníků dlouho nepovažovala ten obyčej za nutný. Když r. 1454 konána v Praze synoda obojího kněžstva, přišlo k administrátorovi katolické konsistoře Václavu z Krumlova 50 kněží utrakvistických — bylo však prý takových 80 — se žádostí, aby je přijal podle kompaktát ve svou poslušnost. Tvrdili, že nepodávají Eucharistie pod obojí dětem. (UVP III, 32.)

Ale houževnatá propaganda Rokycanova dětského přijímání oslabovala opozici v lůně utrakvistické společnosti stále více. Věrným zrcadlem neústupnosti administrátora husitské církve je jeho Postilla. Rokycana v ní vykládá, že přijímání dítek zdá se nesnadné a nepodobné lidem hovaným, tělesným. „Jakož život tělesný po narození potřebuje pokrmu svého, také život duchovní po křtu pokrmu a nápoje svého, totiž těla a krve Pána Krista potřebuje . . . Ale jedním dáblovým to již jest opuštěno a odjato dítkám a do dvanácti let odloženo.“ — O dítkách mnozí říkají: „Co jim má tělo Boží dávano býti, co oni tomu rozumějí?“ Rokycana odpovídá: „Milý, a co ty tomu rozumíš? Moc Boží jedná, jenž jest nad rozum.“ (ŠPR II, 137, 135, 282.)

Manualník Korandův hájí přijímání dítek poukazem na výroky katolických theologů. (TMK, 64.)

Litoměřický kazatel se vyjádřil, že není-li dítě hodno Eucharistie, není hodno ani křtu. (UVP III, 701 v pozn.)

Oficiální utrakvismus pokládal přijímání dítek za svou zvláštní chloubu. Oslavováno písněmi, z nichž zvláště něžná, nejstarší (v jistebnickém kancionále) takto plesá: „Ej, milý tatíčku s nebe, my hříšní prosíme tebe, smiluj se nad námi! My malitká tvá čeládka, jimž jsi otec od počátku, pokrmu žádáme. Daj chléb těla pokrm svého, daj krev z kalicha svatého, ať tě tak poznáme.“ (WŽČ, 909.) Ve své prostosrdečnosti si zpívající nepřipomněli, že nemluvně pokřtěné žádného hříchu nemá. Správně napsal v XVI. století proti kališníkům luterský kněz Jan Štelcar Želetavský: „Každý, kdož jest po křtu nezhrěšil, hříchův odpuštění nepotřebuje, nadto i večeře Páně. Ale děti jsou ještě po křtu nezhrěšily. A tak hříchův odpuštění nepotřebují, a nad to i večeře Páně.“ (ČMČ z r. 1864, 346.)

I po smrti Rokycanově hájili utrakvisté podávání dítkám intenzivně. Katolický humanista Celtes užil r. 1491 v Praze pohostinství u kališníka. Ale napsal na svého hostitele nešetrné verše tohoto obsahu: „Jenž mi pohostinství poskytnul v tomto městě Pražském, útlým byl dítětem obdarován. Dvakrát pět luniných oběhův se nedočkalo ještě, však po desáté již svého Boha přijalo. Jak silný, prál jsem, je to lid, nezmůže ho nikdo, když v nejútlejším již věku Boha hltá.“ Pro tuto ironii a jiné úštěpky vzniklo proti onomu učenci mezi kališníky tak veliké rozhořčení, že byl nucen rychle prchnouti z Prahy do Norimberka. (ČMČ z r. 1880, 480—2.)

Třebaže zvyk se časem zakořenil v širých davech, neustaly rozpaky a námitky mezi některými husitskými autoritami. Sám Václav Koranda psal r. 1493 na rozkaz pražských mistrů proti podávání Eucharistie dítkám. Jednáno o tom na kněžských sjezdech i sněmech.

Rozumí se, že kališní starověrci bědovali. Jedna píseň Václava Miřinského vyjadřuje nářek dítek, že mají býti připraveny o svátost těla a krve Páně; prý jest o to nesnáz, kněží nechťejí posluhovati. R. 1513 obhajoval přijímání dítek administrátor mistr Pavel ze Žatce. (WŽČ I, 909—10.) Ale to už byl poslední vynikající zápasník za ten obyčej. Luterství, jež rychle do Čech pronikalo, způsobilo po té stránce nejprve zmatek a zvolna vymýtilo ten zvyk z veliké většiny sektářův. V čem tvrdošíjně vzdorovali utrakvisté katolickým autoritám, v tom se rychle poddávali širitelům sekty německé.

Ale setrvačnost menšiny, zvláště prostých starověrců kališných, byla velmi tuhá. Dne 14. září r. 1549 sdělili pražští kališní kněží Ferdinandovi I., že spis proti přijímání dětí, jež jim byl poslal, dali opsati a pilně přečtli. Zároveň však prosí, aby se jim promínilo, že pro vážné překážky na traktátec neodpověděli. Prý nikdy nemyslili, že by někdy sami o ten článek měli vyjednávat, „protože ten artikul netýká se jenom nás, nýbrž také celé církve české podobojí.“ Oni prý v té věci jsou zrozeni, tomu článku se naučili a jiné o něm poučovali. Nechtě tedy zatím v té věci jsou zanechání v pokoji. Ať se rozhodne o něm na obecném sněmu. „Kdybychom proti tomuto spisu odpověděli, bojíme se, aby větší a vážnější hněv nepovstal mezi stranou pod jednou a podobojí“; z toho by vzniklo mezi prostým lidem pohoršení, pláč a nářek, jako by byli nuceni od víry odpadnouti. Jestliže však mají kališní kněží odpovědět přece, nechtě se jim povolit vhodný čas, aby se předem poradili s utrakvistickými laiky. „Stavové ne jednou, ale častěji v shromážděních veřejných drsně řekli, že nám samým kněžím víru a náboženství své nepřenechávají a nesvěřují, a tamže rozkázali, aby chom bez nich v náboženství nic neměnili ani se nepokoušeli, poněvadž víra a náboženství dotýká se jich tolik jako nás.“ (BJD I, 251—2.)

Téhož roku 20. října slibují oddanost k zásadám katolické církve způsobem až překvapujícím. Na př. praví, že „nejsvětějšímu pánu našemu papeži“ chtějí osvědčovat jako svému představenému poslušnost synovskou. Ale — zároveň odkládají rozhodnutí o přijímání dětí. (BJD I, 260—3.)

Ale ke konci století odpor proti oficiálnímu zrušení zvyku značně polevoval. Zapsánoť r. 1590: „U nás v Čechách veliké odpory se dějí, komu jest nařízena a ustanovena večeře Páně. Také dítkám? Jedni praví, že se má etc., druzí, že nemá, třetí, že jednou po křtu a potom až do zrostu 6 a 7 i 8 let odkládají.“ (ČMČ z r. 1864, 287.)

Arcibiskup Medek († 1590) v době, kdy mu byla kališná konsistoř zcela oddána, usiloval, aby přijímání dětí bylo úplně zrušeno. Proto každý farář utrakvistický, který chtěl obdržeti místo na panství císařském, musil se zavázati arcibiskupovi písemně slavným slibem, že malých dětí nepřipustí k sv. přijímání. (BMM, 29.)

Jestliže však na panství panovníkově zvyk ten tehdy rychle mizel, živil jinde ještě krátký čas dále. Ještě Slavata píše, že dítky z řádku kalicha víno cuclají. (WŽČ, 910.)

(P. d.)

Dr. Frant. Cínek:

(O.)

Jednota Velehrad v olomouckém semináři 1869—1886.

Rok 1871—72.

(31. V.—30. XI. 1871; 1. XII. 1871—5. VI. 1872)

Zpráva o tomto správním roce je v zápiscích obsažnější. Je též svěžeji psána. Autor Josef Kaštil je si vědom, že „převzav ředitelství Jednoty Velehrad, zavázal se zároveň i pamětní knihu této Jednoty vésti a do ní všechny důležitější záležitosti svědomitě zanášeti“. Přes to však chce „zkrátka a jen málo slovy“ této povinnosti dostáti.

Oběžníkem 6. října 1871 vyzváni byli bohoslovci I. ročníku vstupovati do Jednoty. Přihlásilo se jich jen 13. Později (asi po úsilovnější agitaci ústní) vzrostl počet jejich na 27.¹⁾ Takto vzniklá skupina I. roč. zvolila ze sebe do výboru J. Spisara²⁾ za „účetníka“ a Jos. Vychodila³⁾ za pokladníka.

Pozornost upoutává, že 12. listopadu 1871 svolána byla mimořádná valná hromada za účelem změny stanov. Po dlouhém rokování bylo usneseno, aby stanovy byly od devítičlenného výboru opraveny a řádné valné hromadě k schválení předloženy.

Proč? Pisatel zápisků praví stručně, že velká většina údů s účelem Jednoty nesouhlasila. Z připojené vsuvky („viz Statuten des Vereins Cyrill u. Method § 2 lit. a b“) vidno, že pisatel měl na

¹⁾ Dle matriky theol. fakulty olomoucké bylo v škol. r. 1870-71 immatrikulováno 196 posluchačů (156 řádných, 40 mimořádných). Pro arcid. olomouckou 167, vratislavskou 24, kapucíni 4 nemini adscriptus 1.

Dle superiorského katalogu čítal I. ročník 41 alumnů: 35 „Slaven“ (sup. Haas vrací se k dřívějšímu pojmenování), 6 Němců. Z nich 2 z vratislavské diecese (1 Polák, 1 Němec). Celkem bylo v I. roč. 34 Čechů.

²⁾ Jiří Spisar nar. 1850 v Něm. Prusích (far. Pustoměř). Gymnasium studoval a maturoval v Brně. Zemřel jako bohoslovec II. ročníku 2. června 1873 v Německých Prusích.

³⁾ Josef Vychodil nar. 1848 v Mor. Loděnicích. Gymn. studoval v Olomouci a v Opavě, kde též maturoval; ord. 1875, koop. ve Vlachovicích, 1879 v Ostrohu, 1884 kaplan v Chornicích, 1885 administrator v Borotíně, téhož roku farářem tamtéž, 1895 far. v Litultovicích, 1909 far. v Charvátech; zemř. 6. prosince 1909.

mysli účel Matice Velehradské, jejíž stanovy (v řeči německé) dal loňského roku Jednotě P. Wurm.

Oč běželo v Jednotě? Proč najednou objevuje se myšlenka na změnu stanov? Proč velká většina nesouhlasí s účelem Jednoty resp. Matice Velehradské?

Částečnou odpověď dává úprava stanov tehdy provedená.

Dle zápisů byla změna stanov do měsíce provedena. Dne 17. prosince 1871 svolána valná hromada, která „po bedlivém a všestranném prozkoumání“ změněné stanovy s okamžitou platností schválila. Oprava stanov se hlavně týkala účelu Jednoty. Účel Jednoty poněkud zúžen: Účelem jednoty jest: Hmotné podporování Matice Velehradské ve smyslu § 2. lit. c stanov této Matice („o k r a s a s v a t y n ě v e l e h r a d s k é“). Jednota přesněji vymezuje, v čem chce Matici velehradskou podporovat.¹⁾

Stalo se tak z praktického důvodu, aby Jednota v jednom směru účinněji mohla napomoci Matici Velehradské či došlo k tomu nějakými vlivy, které za změněné situace v seminárii činnost jednoty podvazovaly?

Zaráží, proč se bohoslovci najednou odkloňují v stanovách Matice od toho, čím se právě zabezpečuje duchovní rozkvět Velehradu (péče o zvelebení duchovní správy velehradské sub lit. a, b).

Je to čin povrchní nerozvážlivosti? Či nejsou dobře informováni, že právě tento passus zajišťuje duchovní obnovu Velehradu? Vždyť zvelebení duchovní správy velehradské směřovalo (jak se od počátku třeba trochu zastřeně, ale později stále otevřeněji zdůrazňovalo) k tomu, aby Velehrad stal se duch. kolebkou obrody a ohniskem sjednocovacích snah v Slovanstvu či základnou pro dobudování díla sv. Cyrila a Metoděje.

Arciř právě to zavánělo protivníkům Velehradu panslavismem.

Chápeme, proč za těžkých poměrů kolem let sedmdesátých bylo třeba mluvit o tom opatrně a proč v svoláních Matice z r. 1860,

¹⁾ Bohoslovci měli zřejmě v rukou (od P. Wurma) nové definitivní stanovy Matice (v roku 1870 sestavované a téhož roku 23. září státně potvrzené). Účel Matice (§ 2. sub a) b) c) vymezen v nich takto:

Utvořiti fond dobrovolnými příspěvky, z kteréhožto fondu:

a) duchovenstvo, pro správu duchovní na Velehradě potřebně nadáno býti může, aniž by fond náboženský více než posud obfemeněn byl...

b) zříditi potřebné místnosti a obydlí pro ono duchovenstvo;

c) okrášlení Velehradského chrámu poutnického nejvydatněji podporovati.

1862 i v nových stanovách formulováno to před úřady státními tak, aby to nejítřilo (dokonce vpravena do stanov na uvedeném místě až okázale loyální vsuvka, že se tím umožní, by matice náboženská nebyla více než posud obřemeněna).

Generace bohoslovecká, která vydávala a četla „Cyrilla a Methoda“, věděla, že při akcích velehradských od r. 1863 běží nejen o restauraci kostela, nýbrž o duchovní znovuvzkříšení Slovanského Betléma a oživení prozřetelnostního osvětového i náboženského a sjednocovacího ohniska v rodině Slovanstva. (Hojnost dokladů v kapitolách o „Cyrillu a Methodu“).

I při vzniku Jednoty projevilo se to nezastřeně. Bylo ovšem třeba opatrnosti, aby persekuce panslavismu neohrozila všechny regenerační snahy velehradské. Z dokladů v hořejších kapitolách víc než dostatečně prokázáno, že dorost kněžský z r. 1869 sledoval v zápalu pro obnovu Velehradu tytéž cíle, které později pronikavě zdůrazňovali vlastní obnovitelé duchovního Velehradu. Dopis nejhorlivějšího ředitele Jednoty Stojana (na nějž poukázáno v dřívějších kapitolách) naráží na to nepokrytě: V bohosl. Jednotě neběží jen o hmotnou podporu Velehradu, nýbrž i o něco jiného. Třeba však opatrnosti, neboť vše se hned vykřičí za panslavismus . . .

Jak to tedy, že Jednota r. 1870 náhle zúžuje svůj program a omezuje se v podporování Matice Velehradské pouze na okrasu velehr. svatyně?

Bylo prostředím bohoslovecké po potlačení „C. a M.“ vskutku tak desorientováno?

Nedostatek zpráv brání nám prohlédnout situaci. Nelze však se ubránit domněnce, že se tak stalo vlivy, které národnímu uvědomění i cyrilometodějství (podezřívávanému z panslavismu) nebyly příznivé.

Proč dochází k tomu za zostřeného protivlasteneckého kursu v semináři po zákazu „C. a M.“ a „Ohlasu“?

Proč za kritického údobí, kdy je potlačován „C. a M.“, zmiňují se zápisky (arciť kuse a nešťastně zkomoleně), že P. Wurm „za příčinou poptávky, co bychom s jménem Jednoty naší činiti měli“ dává bohoslovcům stanovy Matice Velehradské?

Kdo se to ptal, co činiti s jménem Jednoty? A proč? Což neměla Jednota svými stanovami určeno, komu její jmění přísluší? Matice Velehradská tehdy arci sestavila nové řádné stanovy. P. Wurm mohl poslat tehdy Jednotě ony nové stanovy.

Byla by pak nejasná zmínka o tom v zápiscích zaviněna jen výrazovou a slohovou neobratností pisatelovou?

Přesto i tak zůstávala by nesrozumitelná slova „za přičinou potávků“.

A proč posílá P. Wurm stanovy Matice v německé řeči?
Pro superiora Haasa?

Není vyloučeno, že v situaci, kdy sup. Haas rušil české spolky jako nebezpečné jednotě duchovní komunity a ohniska nezdravého partikularismu a nacionálního šovinismu, mohl se pozorněji zajímati, zda Jednota nemá ve svém programu snahy podobné „C a M.“ a „Ohlasu“. Ze zápisků r. 1872 víme, že sup. Haas dal si tehdy předložit i pamětní knihu Jednoty a pronesl svůj názor o účelu Jednoty.

★

Povážlivou změnu vykazuje § 10 c: Do oboru valné hromady přináležel: měniti podstatu stanov dle potřeb časových; lit. d: uzavřítí, zdali by nebylo vhodno věnovati část přebytku celoročního stejným neb snad potřebnějším účelům. Část však tato ať nepřevyšuje polovici přebytku celého.

Toto už ohrožovalo samou podstatu účelu Jednoty Velehrad.

★

Podpora svatyně velehradské takto normována v § 14.:

a) Ředitel s výborem obrátí celoroční přebytek na účel vytknutý (okrasa svatyně velehradské), poradiv se s vel. p. farářem velehradským o tom, čeho jest k okrase chrámu zapotřebí, a ohlásí výsledek této porady valné hromadě. — Podotknuto budiž však toto, že se přebytky věnovati mají naznačenému účelu teprve až dosáhne jmění spolkové výše 350 zl., které tvoří základní jistinu.

b) Nedostačuje-li celoroční přebytek ku zapravení věcí s p. far. velehradským umluvených, nechať se uloží prozatím do některé záložny, nebo jestli v Jednotě zapotřebí více peněz než jistina obnáší, ať se zapůjčí mezi údy, dokud nebude sehnána potřebná suma.

c) Věc, která se pro chrám velehradský objednatí má, ať jest vždy nějaký celek.

★

Na uvedené valné hromadě i h n e d změny stanov v § 10. použito. Odhlasováno (skoro jednohlasně), aby co nejdříve (nejdéle do tří let) odeslala se podpora 100 zl. ke stavbě chrámu Páně v Bratřejově (dp. far. J. Bartošovi¹⁾) a posléz aby 11 výtisků morálky,²⁾ jež loňská druhá skupina v ceně 20 zl. od předcházející loňské skupiny první převzít donucena byla, údům Jednoty Velehrad po 2 zl. 30 kr. a neúům po 2 zl. 60 kr. se prodávala, zároveň pak aby dlužníci odešli na útraty Jednoty upomínání byli.

Vzrůst jmění Jednoty byl dobrý. V prvním pololetí správ. roku 1871/2 vykazovalo jmění jednoty 344 zl. 28½ kr., v druhém půlletí 407 zl. 9½ kr. (po odpočítání obnosu 63 zl. na podporu poškoz. Čechů): 344 zl. 9½ kr.

Dne 12. června 1872 sešel se nově zvolený výbor na rok 1872/73: Pro I. skupinu: Rudolf Hrdlička³⁾, Antonín Minařík⁴⁾, Jan Šebestík⁵⁾; pro II. skupinu: Jan Vychodil⁶⁾, Frant. Chmelař⁷⁾; pro III. skupinu: Jan Miklík⁸⁾, Jindřich Očadlík⁹⁾. Ředitelem zvolen jednohlasně Rudolf Hrdlička.

¹⁾ Z moravského tisku se dovídáme, že v Bratřejově, přifaženém do Vizovic, bu-
doval se tehdy kostel sv. Cyrila a Metoděje. Horlivý vizovský farář Jan Bartoš za-
hájl v říjnu 1870 širokou akci pro pomoc chudické osadě. Uveřejnil několik obsáhlých
provolání v „Mor. Orlici“, v „Čechu“ a v „Našinci“; apeloval neobyčejně ohnivě
na vlasteneckou veřejnost hesly cyrilometodějskými. Nuzná obec byla 2 hodiny
vzdálena od far. kostela, obyvatelstvo bylo dvojího vyznání a zemské úřady odmít-
aly jakoukoliv podporu z náboženského fondu. Vlastenecky horoucí prosby cyrilo-
metodějského horlivce vzbudily značný ohlas v české veřejnosti a zapůsobily též
na vlastenecké bohoslovce.

²⁾ Běželo nepochybně o Hanelův překlad Martinovy morálky.

³⁾ Hrdlička Rudolf nar. 1849 v Holešově, ord. 1873, koop. v Místku, 1879 v Moštěnici, 1884 v Hulíně, 1890 far. v Dobroměřicích, 1901 v Nezamyslicích; zemř. 21. listopadu 1914.

⁴⁾ Minařík Antonín nar. 1846 v Raketnici, studoval v Strážnici, v Kroměříži a v Litomyšli (od 1/10 1866 do 4/8 1870 byl v řádu piaristickém). Pak vstoupil
do olom. semináře. Ordinován byl 5/7 1873. Další údaje v konsistorní matrice chybí.

⁵⁾ Viz shora na počátku zpráv o r. 1871-72.

⁶⁾ Chmelař František není v kons. matrice. Ze seminárního katalogu
se dovídáme: Narodil se 1848 v Beňově (f. Moštěnice), studoval v Kroměříži. R. 1872
byl bohoslovcem II. ročníku. V srpnu 1873 opustil seminář.

⁷⁾ Miklík Jan chybí v kons. matrice. R. 1872 byl bohoslovcem I. ročníku.
Narodil se 1848 (in Dobrotic) f. Holešov, studoval v Kroměříži a v Olomouci.

⁸⁾ Očadlík Jindřich nar. 1849 v Hulíně, ord. 1875. Zemřel 21. prosince
1882 jako kooperátor v Mostkovicích. Tam též pochován.

Odklon od původního účelu Jednoty Velehrad nebyl šťastný. Záhy působil zmatky.

Dne 3. července 1872 svolává Jednota opět mimořádnou valnou hromadu, na níž dochází k ukvapenému odhlasování podpory 63 zl. „ku podpoře poškozených Čechů“¹⁾. Obnos ihned (5. červ.) odeslán profesoru R. Demlovi.

Ježto však celkové jmění Jednoty vykazovalo tehdy 407 zl. 9½ kr., bylo odhlasování obnosu 63 zl. proti stanovám (§ 14 stanovil, že smí se věnovat pouze přebytek nad 350 zl., které tvoří základní jistinu; § 10 lit. d předpisoval, že suma věnovaná nesmí převyšovat polovici přebytku celého). V zmatku, který nastal, když to bylo konstatováno, usneseno ještě nerozvázněji, „aby budoucí ředitel s výbory o opravení stanov v dotýčných bodech se postaral“.

Sotva opravené stanovy měly tedy býti znova měněny. Usnesení neplatné mělo býti potomní opravou stanov prohlášeno za platné. Tímto pochybným způsobem otvírala se cesta k sporům a nechutným rozmlškám, jež příštího roku vskutku propukly.

Neklidné období správního roku 1871/72 končí nějak rozjitřeně.

Pozorovat vůbec mnoho nervosity.

Pisatel zápisků (Josef Kaštil) končí svou relaci o r. 1871/72 ustaranými slovy, jež najednou napovídají víc než vše předchozí:

„Nebudiž konečně na špatnou stranu bráno, bratři milení, pakli louče se s Vámi osměluji se ve vši skromnosti mnohého z Vás snažně poprositi, byste si neobtěžovali většího účastenství na věcech Matice Velehradské bráti a abyste moudře upustili od přečasté změny Stanov, neboť jsem toho pevného mínění, žeby takovýmto způsobem Matice Velehradská co nejdříve došla svého — konce!“ (Proložené silně podtrženo.)

Ejhle! Tedy přece běželo hlavně o Matici Velehradskou při změně stanov Jednoty. A dobře se pociťovalo, že zúžením účelu Jednoty, respektive odklonem od účelu Matice (sub lit. a, b) oslabuje se „účastenství na věcech Matice“.

¹⁾ Pisatel neudává blíže, oč běželo. Z tisku se dovídáme, že v noci 25. května ze soboty na neděli řádila prudká bouře skoro nad celými Čechami. Veliké povodně postihly hlavně střední a severozápadní Čechy. Obyvatelé vesnice Praskoles u Karlova Týna téměř všichni utonuli (asi 120). Mnoho vesnic bylo pobořeno (Bošňany, Měcholupy, Holetice, Veltice, Trnovany a j.). V Praze ustavil se ihned ústřední výpomocný komitét. Olomoucký „Našinec“ přinesl 29. května provolání o pomoc.

A viděti též, že s tím souhlasem s důležitými vnitřními změnami v Jednotě nebylo to tak spontánní a jednoduché.

★

Správný rok 1871/2 byl nezvykle rušný. V Jednotě cítit jakési proudění, které nám pisatel zápisků bohužel náležitě nevysvětluje.

Nesmíme zapomínat, že rok 1871 je údobím zotřeseného, byť i tichého kursu protivlasteneckého v semináři. Superior Haas po potlačení „Cyrilla a Methoda“ a posléz i „Ohlasu“ snaží se jednotněji usměrnit duch. komunitu seminární a čelit všem rušivým proudům. Při publikaci výnosu o t. zv. pěveckých spolcích (o potlačení „Ohlasu“) slyšeli bohoslovci z jeho úst, že partikulární nacionální kroužky tříští jednotu a svornost v semináři a ohrožují účel výchovy. Z jeho poznámek v katalogích vidět, že vlastenecké snahy cyrilometodějské se mu jeví politickou (z Vídně se pořád pokazuje na rejdy panslavistické). U hlavních pracovníků bohosloveckých, známých z „Cyrilla a Methoda“ i v „Ohlasu“ má poznámky, že se zabývají příliš politikou.

Znáмыми zákroky r. 1870 a 1871 potlačil hlavní ohniska „nacionální politiky“ mezi čes. bohoslovci. Na Slovanskou knihovnu nesáhl. Ta je chráněna patronací arcib. Fürstenberga. Sup. Haas to dobře ví. Není mu neznámo — co se reprv hodně později zapomnělo — že Slov. knihovnu vlastně nařídil oficiálně zříditi kardinál Sommerau-Beck.

Zbývá Jednota Velehrad. I ta je však jako odnož Matice Velehradské chráněna protektorátem obou biskupů moravských.

Nebylo by však dobré nehlučně nějak zabezpečit, aby se z Jednoty nevytvořil spolek, jenž by znova rozdmýchával nacionální „politiku“?

Nuže, právě v té době najednou Jednota zúžuje svůj program jen na péči o okrasu svatyně velehradské, a v změněných stanovách objevuje se paragraf, dle něhož Jednota může měnit podstatu stanov a uzavřítí, „zdali by nebylo vhodno, věnovati část přebytku celoročního (určeného pro Velehrad) stejným neb snad potřebnějším účelům (tedy hlavně podpoře jiných kostelů).“

Jednota tedy může přestat být Jednotou Velehrad (či velehradskou) a přetvořit se v podpůrnou Jednotu chrámovou nebo ve spolek pro okrašlování kostelů. Změnou stanov je Jednota Velehrad nepřímou odpoutána od Matice Velehradské. Omezuje svou činnost

jen na okrasu svatyně velehradské. (Jednota vyjednává potom vskutku jen s farářem velehradským, nikoli s Maticí Velehradskou, třebaže vlastní agenda Mat. Vel. spočívá de facto na duchovenstvu velehradském).

Nerad bych někomu ublížil a obzvlášť nechtěl bych připisovat představenstvu semináře záměrů, jichž nemělo. Snad došlo ke změně stanov nahodile, nerozvážností členů Jednoty. Ale nemohu tomu uvěřiti. Nezdá se mi to srozumitelné. Nemohu se zbavit dohady, že tu byly záměrné vlivy, jimiž se mělo nehlučně čelit nebezpečí „národní politiky a panslavismu“ v Jednotě.

Další rychlý vývoj události by tomu nasvědčoval. Bohoslovci odhlasovali změnu stanov, ale ihned určují podporu pro kostel bratřejovský (budovaný pod vlasteneckocyrilometodějskými hesly a za horlivé agitace v mor. tisku). Stejně rychle usnášejí se na podpoře zavodněných českých krajů. (Je to gesto vlasteneckého zápalu).

Jednota zřejmě používá onoho nového paragrafu jinak, než jak ho měla použít, aby se v činnosti její paralysovalo nebezpečí pěstění „nacionální politiky“. A ejhle! Tu najednou otevřeně zasahuje sup. Haas. Jak zvíme ze zápisků z r. 1872 dává si předložit stanovy a žádá, „aby Jednota na jednom pouze účelu stála,“ na tom totiž, který byl stanoven při změně stanov 1871 (v onom zúžení, jímž Jednota od Matice Velehradské nepřímě oddělena.)

Náhly veřejný zásah jinak velmi rezervovaného představeného svědčí, že měl záměrný zájem na účelu Jednoty a že změna stanov r. 1871 nebyla mu lhostejnou.

★

Ostatně všechno zabezpečování, aby Jednota Velehrad nestala se ohniskem vlasteneckých cyrilometodějských snah, bylo marné. Národní vědomí v čes. bohoslovcích i zápal pro Velehrad nedal se spoutat ani svěst na jiné koleje. I když pozorovat po potlačení „C. a M.“ a „Ohlasu“ jakous přechodnou desorientaci a nerozvážnost v opravě stanov Jednoty, vlastenecké a cyrilometodějské citění dorostu kněžského nikterak neslábne a nekolísá. Jednotě chyběli na nejvyš v té době rozvážní, houževnatí a cílevědomí vůdčí pracovníci. Jakmile se brzo na to v semináři objevují, Jednota rychle přes všechnu nepřízeň poměrů i záměrné negativní vlivy rozkvétá a svým zápallem křísí nové akce, jimiž ožívají ušlechtilé nové podniky v intencích potlačeného „Cyrilla a Methoda“ i „Ohlasu“.

Posudky.

Dr. Jos. Kratochvíl, *Meditace věků. Vývoj filosofického myšlení. Díl I. Druhé zcela přepracované a rozšířené vydání.* Barvič a Novotný, Brno 1935. S. 248.

Že první vydání tohoto spisu bylo v době poměrně krátké rozprodáno, to znamená, „že zájem o filosofické otázky u nás v poslední době značně vzrostl“, dí autor v předmluvě.

Kapitoly o gnosticismu a manicheismu (208—212), o filosofii hellensko-římské (170—171) a o eklekticismu (192—196) jsou nové. Bibliografické údaje jsou značně rozšířeny, což s radostí uvítá, kdo má zájem pro podrobnější studium jednotlivých období nebo problémů starověké filosofie. Autor snaží se „vyzvednouti v dějinách filosofie to, co má na sobě *signum perennitatis*, co přetrvává věky. Cílem všeho filosofického hloubání není zajisté nic jiného, nežli poznání *p r a v d y*, která jest jednotná, obecná, věčná. V dějinách lidského myšlení nalézáme pravdy jisté a obecné vedle měnivých a pochybných domněnek“ (předmluva VIII). Autor je přesvědčen, „že každá vážná soustava filosofická obsahuje jistou pravdu, ovšem často pravdu jen částečnou, neúplnou, nejasnou, jenom jistou stránku pravdy. Pravda celá je v synthese bohaté mnohosti jednotlivých filosofických soustav“ (tamže).

Část o indické filosofii zůstala nezměněna. K části o čínské filosofii jsou přidány dva odstavce se zmínkami o náboženských myslitelích, kteří po Konfuciovi a Laotse-ovi nabyli významu; byli to Mi-ti, Yang-Ču, který hlásal sobectví a životní pessimism, a Meng-tse.

Část o předsokratské filosofii je mnohem delší nežli v prvním vydání. Mnohé další partie jako na př. o Herakleitovi a Platonovi jsou značně rozšířeny. Že vliv Platonův a Aristotelův byl na pozdější staletí neobyčejně veliký, netřeba zvláště dokazovati. Proto se těmto myslitelům věnuje největší pozornost. Z jednoho díla Františka Novotného, který je dle autora „náš nejlepší znatel Platona“, (131) citují se významná slova: „Kdykoliv se objevuje v lidské společnosti nápadný zmatek, křížení snah, ztráta mravní orientace, bývá to způsobeno tím, že lidé příliš odvrátili oči od těchto otázek (— metafysických otázek, které vyjádřil Platon —) k smyslnému světu, zdání. To jsou doby, kdy — podle Platonova mythu — Bůh opustil řízení světa ze svých rukou, svět se počne otáčetí obráceným směrem a místo pravidelného života nastává rozvrat. Filosofie, jež poznala, co se děje, vrací se k metafysické gnosi — k Platonovi“ (131). A což Aristoteles? Na str. 155 píše se: u Simplicia „De coelo 130“; místo toho mohlo být poznamenáno správněji „čteme v komentáři, který napsal Simplicius k dílu Aristotelovu *de coelo* . . .“

V literatuře o filosofii starověku mohlo být ještě uvedeno dílo katolického učenice Fr. Sawickiho, profesora v Pelplině „*Lebensanschauungen alter und neuer Denker. Das heidnische Altertum*“

(vyšla dvě vydání). Mezi spisy, jež pojednávají o jednotlivých odbořech starověké filosofie, mohl být uveden spis „Der Sittlichkeitsbegriff der antiken Ethik“, který vydal Dr. Bedřich Wagner (konvertita), profesor katol. teologie při vřatislavské universitě, a dílo kielského univ. profesora Stenzela „Die Metaphysik des Altertums“.

Poslední tři strany uvádějí překlady filosofických spisů starověkých do češtiny. U Filona z Alexandrie mohl autor poznamenati, že jeho pojem „Logos“ není úplně jasný; hned jeví se jako neosobní síla, hned jako osobnost; a nejasný je vztah mezi osobním Bohem a Logem. Mluví-li Filon o Logu jako bytosti osobní, uznává jeho podřízenost vůči osobnímu Bohu. Zcela jinak mluví sv. Jan v Evangelii o Logu, který je zvláštní osobností, avšak též podstaty s Bohem-Otcem. Křesťanské myšlenky o vtělení Loga bychom u Filona marně hledali, neboť hmota byla tomuto židovskému mysliteli něčím nečistým. Je tedy mezi pojmem Logu u sv. Jana a u Filona podstatný rozdíl.

Kdo hledá stručné a obsažné poučení o dějinách starověké filosofie, najde v tomto spise velmi dobrou pomůcku.

Eduard Winter, Bernard Bolzano a jeho duch. Přeložil docent Dr. Zdeněk Kalista. Edice Akordu, Brno 1935. S. 233, 29 K.

V předmluvě, kterou Arne Novák napsal k tomuto dílu, praví se, že Wintrovo dílo „doplňuje velice podstatně poznání myšlenkového života v celém našem národním obrození; v této šíři a s takovou logikou vývojovou nebyla látka ta doposud zpracována, a mezi hojnými studiemi o významu Bolzanově v ideovém hnutí českém není jediné, která by svůj předmět promítala s podobnou hloubkou nazpět do věku osvícenského... Eduardu Wintroví se podařilo napsati stručné a výrazné dějiny katolického osvícenství českého a zároveň kriticky zhodnotiti toto hnutí...“ (11). Autor prý přistupuje „k Bolzanově osobě s poznáním daleko pronikavějším, než se dalo dosud, a s důvěrným porozuměním soukromému a citovému životu jeho... Jeť jeho studie jedním článkem z velkého řetězu prací od autorů různých národů, kteří v přítomnosti podnikají soustavnou renesanci Bolzana-myslitele, jenž v logice a mathematice daleko předstihl svou dobu...“ (12). Dle Arne Nováka zasáhl Bolzano pronikavě „do duševního života některých předáků národního obrození...“ (13) a proto zasluhuje dílo, jež pojednává o něm, zvláštní pozornosti. V novější době zabývali se někteří myslitelé důkladně filosofickými spisy Bolzanovými a dospěli k přesvědčení, že B. byl velikým myslitelem. Edm. Husserl ho nazval „největším logikem všech dob“, univ. profesor Honecker „praotcem čisté logiky“, budapeštský univ. profesor Akos v. Paules „vlastním zakladatelem čisté logiky“.

O katolickém osvícenství se často zapomíná, dí autor, že muselo bojovat proti něbezpečnému nepříteli, proti „rationalisticko-nevě-

reckému duchu doby . . . a že tisícům opravdu nábožensky cítících lidí zachránilo víru“ (15). V té příčině patřil zásluha i Bolzanovi. Filosof byl přesvědčen, že katolicismus je nejdokonalejším náboženstvím. Totéž tvrdí jeho žáci podle zpráv z r. 1818—19. Na své žáky měl B. neobyčejný vliv. Rybička, důkladný znalec té doby, mluví přímo o opojení, jež se zmocňovalo studentů při vyslovení jména Bolzanova. Čelakovský píše Kamarýtovi o B—ovi jako o „božském učiteli“. V roce, kdy se B. chtěl po zralé úvaze rozhodnouti o svém povolání, zabýval se denně celé tři hodiny duchovní četbou. Bohužel byli to většinou protestantští osvícenci jako Salzmann, Home, Campe, Spalding a osvěcenský žid Mendelsohn, jichž spisy si B. oblíbil. Spisek „Úvahy při smrti našich nejbližších“, končí téhož roku touto modlitbou: „Ach, nejmilostivější Bože, který jsi sebe sama ve svém synu obětoval pro naši spásu, pro niž musíme se k Tobě modlit za své bratry, ty lásko věčná, dej, ať prosby moje za tyto duše u Tebe něco zmohou, aby jedenkrát i prosba mých pozůstalých bratří za mne u Tebe něco zmožla“ (41).

Co bylo vlastní příčinou toho, že B. byl zbaven profesury? Stift, jeho nepřítel, uvedl ve zprávě, kterou 2/2 1819 podal císaři o B—ových kázáních, uveřejněných r. 1813, takové místo z nich, které musilo u panovníka vzbudit veliký odpor. „Přijde čas, kdy tisícové hodnostní rozdílů a předělů mezi lidmi, které působí tolik zlého, budou odkázány do příslušných mezí, kdy každý člověk bude jednati se svým bližním, jako bratr s bratrem. Přijde čas, kdy zavedeny budou ústavy, které nebudou tak strašně vystaveny zneužívání, jako naše ústavy dnešní“ (76). Že takové názory měly značný vliv při rozhodnutí panovníkově, není pochyby. Dle autora nesmíme si myslet, že na straně B—ově byla jen „jasnost a charakter“ (91). „Zejména exaltovaný Fesl velmi věci B—ově přitížil. A ani samého B—a nemůžeme zprostiti žaloby z dvojsmyslnosti a zatvrzelosti, neboť přiznával vždy znovu vnější formu věroučných katolických článků, jejichž obsah však viděl jinak než římsko-katolická církev, k níž se hlásil. B. zamlčel svoje vnitřní výhrady a jen tak zachránil se proti svému, duševně proti němu slabému a stále s ním sympatisujícímu arcibiskupovi“ (91).

Že Kant nemohl v Čechách tak proniknouti jako v Německu, je dle autora velikou zásluhou B—ovou. Již jako tříadvacetiletý mohl prý uveřejnit rozhodné námitky proti filosofii královeckého myslitele. Tento odpor se časem ještě stupňoval, jak vysvítá z jeho výtek. „Jde dokonce ještě dále a snaží se dokázati, že v Kantově tvrzení, že nadsmyslné věci nemůžeme vůbec synteticky posoudit, je určitý vnitřní rozpor; stejně že je neudržitelný celý způsob, jakým Kant vysvětloval vznik našich synthetických soudů o předmětech mathematických a fysikálních konstrukcí pojmů a názorů“ (106, 107). B. chtěl vydati zvláštní modlitební knihu, v níž měly býti ranní, večerní mešní modlitby a pak modlitby „podle rozličných poměrů životních, do nichž člověk dostati se může“ (109). Pro veliký nával

práce se však bohužel k tomu nedostal. „Složil však pro každý rok lidského věku zvláštní formuli k vzbuzení víry, naděje a lásky... Vedle toho napsal texty Otčenáše, andělského pozdravení a apoštolského vyznání víry. 1820 upravil tyto opisy nejčastějších modliteb a spolu vzbuzování víry, naděje a lásky z r. 1813 v knížku“ (110). Tiskem nebyla vydána. O těchto modlitbách dí autor, že působí málo na srdce a nechávají nás chladnými.

O boji proti Heglovi dí W., že B. jej považoval „za svůj nejdůležitější úkol“. Tři roky před svou smrtí zmínil B. svůj ostrý úsudek o tomto mysliteli. Když přečetl životopis Heglův, sepsaný Rosenbergem, dozrává v jednom dopise Feslovi, „že jsem se naučil Hegla jako člověka milovati a ctíti a odprošuji jej za křivdu, kterou jsem mu mnohdy činil, představuje si jej jako sobělibého a pyšného muže nebo dokonce podvodníka, který šálí lidi svými nesrozumitelnými filosofemati“ (170).

Dle autora pokládal se B. po celý svůj život za pravověrného a v této víře zemřel. Co nám praví jeho poslední vůle, sepsaná 3/5 1846? Jenom krajní povrchnost může u něho neviděti povážlivých odchylek od nauky katolické. B. píše: „Za daleko nejdůležitější svoji povinnost považuji na tomto místě ubezpečiti každého, komu se tento list dostane do rukou, že jsem od svého mládí až do nynějšího věku považoval za hlavní úlohu svého života přemýšleti o Bohu, nesmrtelnosti a Zjevení, a že jsem při tom zkoumal s naprostou nepředpojatostí zvlášť všechny pochybnosti a námitky, které se vyskytovaly proti názoru přijatému, že však výsledkem toho nebylo nic jiného, než že jsem došel k přesvědčení, spočívajícímu nikoli na pouhých temných pocitech, nýbrž na jasném zvážení důvodů, že Bůh existuje jakožto od světa odlišná a nejdokonalejší bytost, která spojuje s všemohoucností a vševědoucností nejvyšší svatost; že člověk je nesmrtelný... a že ono učení náboženské, které katolická církev za souhlasu všech údů k věření předkládá, jest opravdovým Zjevením, t. j. učením, jehož pravdu Bůh sám co nejpochybněji nám potvrdil.“ Hned na to píše, „že čisté učení církve je znetvořeno množstvím bludných a z části velmi škodlivých předsudků“ (190). Dle profesora filosofie Petra Wusta měl B. velký vliv na Františka Brentana, který byl rozhodným theistou a zásadním nepřitelem pokantovského idealismu německého. Durdík nazval B—a vychovatelem Čech 19. věku.

Překlad je dobrý až na některé maličkosti.

Dílo důkladně poučuje o Bolzanovi a o katolickém osvícenství začátkem minulého století.

Dr Vincenc Pořízka, Solověv a církev. Úvod do ekklesiologie prvního ruského filosofa. Olomouc 1935. Nákladem vlastním. S. 114.

Solověv patří k nejsympatičtějším ruským myslitelům nové doby, zvláště nám katolíkům je sympatický, protože se stal katolíkem, což

v té době v Rusku znamenalo mnoho. Známá jsou jeho slova, z nichž vysvítá, jak toužil po sjednocení církví. „Ceterum censeo instaurandum esse Ecclesiae unitatem.“

Jaký cíl si vytknul S.? „Ospravedlniti víru našich otců, povznést ji na nový stupeň rozumového chápání a ukázati, jak tato stará víra, zbavena jsouc místního partikularismu a národní samolibosti, spadá v jedno s věčnou, universální pravdou, — to je povšechný úkol mé práce“. Tak začíná předmluvu ke svým „Dějinnám a budoucnosti theokracie“. Všechny důležité životní pravdy našel u Krista a proto zasvětil svůj život a svou práci Kristu a jeho svatému dílu církvi obecné. Pravý život lidstva je dle pevného přesvědčení S-ova možný jenom v církvi. „Že nynější rozdělení světa“, dí, „podle národů a národních vlád nemůže být definitivní formou života lidského, a že světská správa musí být podřízena vyššímu momentu, i při zachování národní svobody a sféry kompetence světských vlád, — o tom není s náboženského hlediska sporu“ (XIV).

Je velmi mnoho krásných míst ve spisech myslitelových, z nichž každý upřímný křesťan musí mít radost. „Království Boží“, dí S., „je tvořeno třemi konstitutivními prvky, jak to naznačil Kristus slovy: „Já jsem cesta, pravda a život“. Poslušnost hierarchická, vycházející od Krista, je cesta, již se milost šíří do Jeho Těla, t. j. církve. — Základem života Kristova u nás jsou svátosti. Nerozlučné spojení hierarchické podřízenosti se společnou věrou a společnými svátostmi tvoří církev jako Království Boží na zemi“ (20). Bez pravé víry nelze budovat Království tohoto. „K tomu, aby měl pravou víru v Boha, musí se člověk nacházeti v pravdě Kristově, kterou jemu může poskytnouti jedině církev, v níž se nachází Rozum Kristův“ (18). Jedině v Kristu stal se ideál skutečností, „činný princip božský stal se materiálním“ (24).

♦ Jest velmi obtížno, pochopiti nauku S-ovu o církvi bez znalosti jeho filosofie. Proto podává autor některé partie jeho nauky noetické a metafysické. První tři části jsou vlastně výňatkem ze spisů S-ových „o církvi vtělené, o Moudrosti Božské, o principu trinitárním a její monarchické ústavě a v theokracii jako instituci historické“ (VI). Ve čtvrté části srovnávají se hlavní body nauky S-ovy s naukami církve katolické.

Že u S-a nacházíme dosti mnoho mlhavého, je jisto. Kolik nesnází působí jeho pojem „Sofia—Moudrost“! Některé nejasnosti byly příčinou, že někteří učenci nazvali S-a stoupencem pantheismu, jehož on byl ve skutečnosti dalek. Mezi nejkrásnější části počítá autor partie, které filosof „věnoval intimnímu vztahu mezi církví a Kristem“ (94).

Škoda, že ze života S-ova uvádí autor jenom několik řádků. Štörmayer nazval S-a „anima candida et vere sancta“ (v dopise poslaném tehdejšímu nunciu ve Vídni, Vannutellimu). Grivec ho nazval „největším ruským náboženským filosofem, jedním z největších křesťanských theologů vůbec“, Michal d'Herbigny „ruským Newmanem“.

Dr. Josef Vrchovský.

Jiří Sahula, *Husitský tribun*. Historický obraz o 3 dílech, I. 1934, s. 160, 6 K, II. 1935 s. 160, 6 K, III. 1935, s. 256, 12 K. Nakl. Vyšehrad, Praha.

Tribunem tím jest Jan ze Želiva, sběhlý premonstrát a ohnivý popuzovač husitů proti katolíkům. V krátké době 1419—1422 velké bouře zmítaly Prahou a mírnějšími obyvateli jejími, životů se nešetřilo, a takto se stalo, že i tribun stížen týměž osudem, jaký mnohým jiným byl připravil.

Jeden z nejlepších znalců doby husitské zpracoval tu hrůzné příběhy té doby v románový celek, v němž ale vedle výjevů z rodinného života přece hlavní místo zaujímají dějiny, dějiny náboženských svárů a dějiny vojenských bojů, bitvy pod Vítkovem. Jako osoby v románě chvějí se úzkostí, co přinese příští den, ba hodina, tak citlivý čtenář s napětím sleduje bouřlivý spád líčených událostí, s napětím a lítostí nad zaslepenými ničiteli krajanských životů a památek.

Román psán jest namnoze slohem staročeským, barvitým, třebaš někdy s výrazy nám již cizími. Přilíš často se klade adjektivum za substantivum, což někdy působí jako manýra.

Mich. Šolochov, *Tichý Don*. Román. Díl I. s. 354. Díl II. 358. Díl III. S. 372. — po 32 K. Nakl. Sfinx Bohumil Janda, Praha 1935.

„Tichý Don“ lidové písně ironisován tímto románem velmi krutě, ale přímo hnusně. Není to vlastně jednotlivý román osoby neb rodu nebo kraje nebo pod. V té věci jest pochybeno srovnávati toto dílo s románem Tolstého „Vojna a mír“, kde máme děj záměrný, řízený třebaš také velmožnou u Tolstého náhodou neb osudem, ale přece také určitými vůdčími osobami, se začátkem a koncem. Šolochov podává kroniku donské vesnice a krajiny, která zatím se stává jen bojištěm mezi bílými a rudými; podle reklamy pracuje prý Š. o díle čtvrtém, snad i dalších . . ., a je to zcela dobře možno, neboť jeho dílo není, nechce býti románem ze světové nebo ruské občanské války, začínajíc jinde než ve vojsku. V prvním díle vypsán život na donské zámožné vsi, vypsán názorně a živě s podrobností, jež se neštítí ničeho. Světová válka se tu teprve ohlašuje pověstmi, odvody, dodávkami, popisy vojenského života atd. Druhý díl jest již válečný, ale jen jaksi na okraji světového bojiště. V třetím díle jest obsahem revoluce a občanská válka v Rusku, jež v oblasti donské dopadá pro rudé nepříznivě.

Kronika, jak řečeno. Řada jejích osob jest velmi pestrá. Aby nechyběl ani hlavní hrdina děje, stále se na jeviště vrací jeden z prostých vojáků, jenž to dotáhne až na velitele, a s ním častěji se vyskytne zálečná žena, manželka jeho spoluobčana ze vsi.

Ruská, kozácká, promíchaná spodina, až příliš věrně zobrazená. Kultura, náboženská nebo školská, ani skulinou se vám tu neukáže. Tedy román asi ve vkusu sovětském? Překypující množstvím podrobností, obratně líčených i skupených, někde i dojímavých ušlechtilostí povah, ale namnoze více dráždivých než poutavých.

Rozhled Náboženský.

Rok 1935

není v náboženských dějinách zvláště významný, leda uzavřením jugoslávského konkordátu, o němž ihned dále, a zosílením protikatolického boje v Německu, který po skvělých nadějích porevolučních tak surově šlape po všem, co opravdu křesťanského a co tuto část Evropy tak povznese.

Náhrady za tato příkoří se našemu náboženství v Evropě nedostalo. Evropa zapomíná, čím ve světě vynikla, čím jej duchovně obohatila, zapomíná, ba přímo zapírá. Tím se také dostavuje opak toho, co se dalo dříve: místo věrověstů posílá do světa nevěrce, buďto občany zdejší nebo cizí, kteří sem přicházejí za vzděláním neb obchodem a vracejí se do svých zemí jako pohrdači křesťanstvím, anť se jim tu projevil ve špatných způsobech mnohých dle jména křesťanů a katolíků.

Misie nahrazují v cizině bohudík mnoho, co zde odpadá, a v městech východu na př. by měly mnohem snadnější a úspěšnější práci, kdyby jí nemařila právě inteligence evropská, na př. v úřadech (francouzských, anglických atd. kromě italských a belgických), nebo inteligence domorodá, evropským bezvěřím otrávená.

Nemá smyslu opakovati steré stížnosti místo podniků a vzmachů k novým a novým činům. Na jednu chybu vsak nutno vždy znova varovně upozorňovati: dílo náboženské nesmí se venkoncem říditi prací politickou. Tato hledí hlavně k celkům a k celku, ku zvětšení strany a k rozmnožení jejich úspěchů. Není nic nechvalného v tom, když straník o právu své strany přesvědčený za její rozšíření bojuje a z něho se raduje. Našemu náboženství to nestačí. Pozbylo by svého významu, kdyby bylo jen hlásaným vyznáním stran.

Obdoba s politikou je však přece i v tom, zda stoupenci strany jsou stoupenci uvědomělými a upřímnými, totiž takovými, na které lze v rozhodných případech spolehnouti. Jinak jsou to strany zhnílé, byť se početně představovaly sebe čestnějšími. Ale ovšem u nich pouhý tento počet v obyčejných politických případech svůj úkol vykoná: strana, její rodiny, obce, země jsou na venek, v projevech ve volbách atd. takové, za jaké se vydávají. A co hlavního mohou takto pod společnými hesly dobývati moci a vládnouti druhým.

Civitas Dei, obec neboli stát Boží, je zbudován na zásadě, která uvědomělost a upřímnost činí hlavní podmínkou a počet cení především podle toho. Manifestace jí prospívají potud, pokud upevňují věrné, získávají váhavé. Prospívají takto i v případech, kdy o upřímnosti jednotlivců jsou pochyby. Ale nestačí. Náboženství chce především duše, jednotlivé duše, a teprve z nich uvědomělé a upřímné celky, strany, obce, státy.

Toto jest práce náboženství v politice, toto jest úsilí církve o katolický řád v rodinách, obcích, státech: z dítek Božích, uvědomělých a upřímných, nejen parádních, skládá se stát Boží, stát křesťanský. Bouře tohoto roku, které někde trochu snad polevily (v Rusku?), jinde řádily tím hůře (Německo, Mexiko), prozrazovaly, že úsilí církve vedle úspěchů má též neúspěchy, ale ponoukají k úvahám, kde a jak profylakticky působiti pro případy podobných vichřic. Náhodné úspěchy, jakkoli potěšitelné, nesmí oslňovati, aby se nevidělo k jádru. Jako v občanském životě přízeň davů jest příslovně nejistá, závislá na penězích, osobních vlivech atd., tak jest i v náboženském. Z dějin víme, jak krutá překvapení tolikrát připravila slepě důvěřivým. O příklady netřeba daleko choditi ani nám! Nejdeť u davů především o projevy jejich přizně, nýbrž o přiznivě smýšlení, a to smýšlení věčné a pak teprve osobní, z onoho vyplývající. Nesmí se obojí zaměňovati, jak se často stává! Kde jest oprávněno přesvědčení obojí, tím lépe. Kult osob nesmí klamati.

O tuto politiku, politiku proniknutí soukromého i veřejného života duchem Kristovým usilovala církev i tohoto roku, a bohudíky ne všude s nezdarem. Nutno pamatovati, že zákazy: nezavraždíš, neze-smilníš, nepokradeš, nepomluvíš . . . nejsou jen předlohami pro náboženské vyučování, ale že platí také vůči lidem veřejnosti. Důslednosti třeba, abychom vybědli z konvencionelních lží a sebe-klamů, t. j. z politiky nekřesťanské.

★

nn. — K Pitovu procesu (1748).

O tomto procesu vedeném proti zakladateli t. zv. židovské sekty víme až dosud velmi málo. Budiž proto zde uvedeno něco na bližší objasnění a to z konsistorního archivu v Hradci Králové.

Hradecká konsistoř chtěla míti co nejspolehlivější zprávy o nové, dosud neznámé sektě a proto předvolala děkana z Nového Bydžova, by jí referoval o objevení nové sekty. V konsistorním sezení konaném 9. ledna 1747 vypověděl děkan toto: Hospodářský direktor v N. Bydžově mu pravil, že hospodský začíná v pátek na večer slaviti se židy sobotu a že nejí vepřové maso. Děkan tedy na to upozornil rychtáře, který zároveň ještě s jinými třemi druhy vnikl v naznačenou dobu do chalupy, ale nic podezřelého neshledali. Věci se potom ujal místní kantor, který z nenadání vstoupil do místnosti, v níž našel na stole otevřenou knihu a v ní četl rouhavý passus o původě Krista. Učitel odvedl majitele knihy i s rouhavým spisem k vrchnosti, kde tento nejprve zapíral, ale potom přiznal, že má všechno od Jana Pity z Chudonic. Takto o vánocích 1746 došlo k vyzrazení tajné sekty ve vých. Čechách.

Úřad potom polapil Pitu, který nejprve předstíral, že nejí vepřové maso, protože se mu protiví, ale konečně se přiznal, že ho nejí proto, poněvadž je přivržencem židovství. Proto prý ani neslaví neděli,

nýbrž místo ní sobotu. Na otázku je-li též obřezán, odpověděl záporně. Jeho duchovními učiteli byli bydžovští židé a protože asi některé jmenoval, tedy dal úřad hned tři z nich zatknouti. (Kons. protokoly kr. hradecké, 9. ledna 1747).

Konsistoř pátrala dále a protože věděla, že proces vedený státním soudem proti Pitovi je procesem hrdelním, nechtěla míti na něm ani nejmenší účasti. Vysvítá to z prohlášení přiloženého konsistoři k dobrozdání faráře žiželského poslanému apelačnímu soudu. Konsistoř „protestatur soleniter, ne relationes . . . in futurum gerendi ullo modo quidpiam conferant ad poenam sanguinis, mutilationis aut mortis“. (Tamže, sezení 2. květné 1747).

Jelikož konsistoř odmítla rozhodně jakoukoliv účast na hrdelním procesu proti Pitovi a jeho stoupencům vedeném, tedy obrátila svou starost jinam. Hleděla mírným poučováním získati blouznivce katolické nauce. Úkolem tímto pověřila v první řadě děkana v N. Bydžově, svěřivši mu Pitu samotného. Práce jeho byla asi nesnadná, neboť teprve v březnu mohl konsistoři oznámiti, že poučování se mu aspoň částečně zdařilo. V konsistořním zasedání dne 7. března 1748 konaném hlásil děkan (písemně), že Pita již věří v messiášství Kristovo, v totožnost podstaty Spasitelovy s Otcem a Duchem sv., a že všechno Bohem zjevené jest hlásáno katolickou církví. Děkan žádal konsistoř o sdělení, co má odpověděti Pitovi tážícímu se ho, co ho čeká, složí-li vyznání katolické víry. Odpověď hradecké konsistoře je příznačná pro její známou mírnost vůči sektářům. Prý, co dosud děkan s Pitou učinil, „egerit tanquam pastor cum ovicula errante, et tanquam pater cum filio, qui deserendo veram fidem, patrimonium Christi prodegit“. Prý ať děkan napomíná Pitu, by setrval v dobrém a ať mu vyloží před některým sousedním farářem nebo misionářem bludy, do nichž upadl, a ať mu naznačí, čemu nemá věřiti. Při tom ať se Pity optá, z kterých knih čerpal své názory, komu je dále hlásal, a konečně, chce-li se smířiti s církví. (Kons. sezení ze dne 7. března 1748).

Děkan uposlechl sobě daného pokynu a přibral si na pomoc misionáře P. Jana Dobřenského. Stalo se tak neprodleně, protože již 18. března brala konsistoř na vědomí jeho zprávu o katechisaci Pity. Odpověď konsistoře dává nám tušit, že onen částečný úspěch, o němž konsistoř 7. března se dověděla, byl jen asi zdánlivý. Konsistoř totiž psala děkanovi novobydžovskému, že Pitovo vyznání víry je neúplné, a proto ať ho zkoumá zvláště o základních pravdách křesťanské víry, jako: Byl-li Kristus pouze obyčejným prorokem jako ostatní proroci a žádným Mesiášem, byl-li Synem Božím atd. Děkan měl Pitu důkladně poučiti a připravit na vyznání víry. (Zasedání ze dne 18. března 1748).

Z dalšího víme jenom tolik, že děkan se zabýval Pitou dále a P. Dobřenský mu pomáhal. Konsistoř dala děkanskou relaci ad acta bez poznámky, tak že nic bližšího nelze dnes o jejím obsahu říci. (Protokol z 1. dubna 1748).

Poslední zprávu o Pitovi čerpáme, když již byly dny jeho života

téměř sečteny. Zpráva ta jest velmi důležitá, neboť z ní poznáváme, že hradecká konsistoř stavěla se rozhodně proti tomu, aby Pita byl potrestán smrtí. Misionář Dobřenský totiž oznamoval někdy kolem 10. listopadu 1748 konsistoři, že jest úřadem tázán na chování Pitovo, zda-li se polepšil a projevil známky skutečného polepšení. Konsistoř vědouc, že na tomto vyjádření visí Pitův život, odpověděla P. Dobřenskému, aby psal zcela dle pravdy „*annectendo in fine protestationem, ne attestatum hoc nullo modo deserviat ad effundendum sanguinem dicti incarcerati aut quodcumque aliud in corpore nocumentum*“¹⁾ (Protokol ze 14. listopadu 1748).

Poprava Pitova (18. prosince 1748) dá nám tušiti, že ani opatrně stylisované vyjádření P. Dobřenského mu nepomohlo. Konsistorní protokol ze dne 27. února 1749 obsahuje poslední záznam o vůdci židovské sekty. Pita prý složil v N. Bydžově vyznání víry.

Na konec si ještě všimneme blíže Pitovy nauky. Objevení jeho sekty bylo čímsi zcela novým, neboť v relaci konsistoře (protokol z 9. ledna 1747) k biskupovi Janu Josefu hr. Vratislavovi je nazývána: „*Inauditum hucusque in hac dioecesi malum*“... Její učení bylo s počátku konsistoři takovou hádankou, že o ní psala v téže relaci, že „*hucusque iudicari non potest vel ipsa superstitio iudaica aut saltem eam imitatur*“. Více se konsistoř dověděla o učení Pitově z výslechů jeho stoupenců Lukáše Volného a Jana Janečka, kteří assessorovi P. Antonínu Andrášovi S. J. přiznali, že od Pity se dověděli, že Ježíš nebyl Kristem ani Synem B., nýbrž byl jako každý jiný obyčejný člověk. O P. Marii Pita jim pravil, že prý to byla nepočetná žena a dle toho se i vyjádřil o Spasiteli. Pouze o prvním článku, byvše tázáni, odpověděli oba vyhybavě. Na dotaz, nevědí-li, říkal-li jim Pita, že jest sice jeden Bůh, ale žádná sv. Trojice, odpověděli, že nevědí. Proto vyšetřoval assessor dále a zjistil z úst Jiřího Pšeničky a Jiřího Chaloupky (v Hradci Kr. uvězněných) že i tomuto článku je učil Pita. (Protokol z 13. května 1748). Pro nás jest zvláště zajímavým názor Pitův na obřízku. Jak jsme již poznali, prohlásil Pita, že se nedal obřezati, což odůvodňoval dle citované již relace z 9. ledna 1747 takto: „*Non in sola circumcissione, sed etiam in praepucio filii Abrahae esse possumus per fidem*“. Tak tedy vidíme, že hned při prvním objevení na veřejnosti zamítala část židovské sekty obřízku, a sice byl to Pita (asi) se svými stoupenci.

Na základě těchto zpráv lze opravit a doplnit Rezkovo (Dějiny prstonárodního hnutí, 114—115) psaní o Pitovi v těchto bodech²⁾:

¹⁾ Konsistoř ještě jindy osvědčila svůj odpor proti násilnostem na jinověrcích. Když totiž misionář Kousal hlásil, že rychtář v Chlumci se vůči odsouzenému sektáři Matěji Koupilkovi neřídí rozsudkem, tu mu konsistoř odpověděla, by to oznámil král. apelaci, neboť pokud rychtářovo jednání souvisí s náboženstvím, tedy není „*neque ad emendationem delinquentis, neque ad exemplum aliorum de haeresi suspectorum*“ (Protokol ze dne 14. listopadu 1748).

²⁾ Z jiného dokladu se dovídáme, že již v r. 1747 byla známa lidu i sekta t. zv. ariánů, která se vynořila teprve až po tolerančním patentě. V konsistorním

1. Sekta byla prozrazena o vánocích 1746. 2. Kr. hradecká konsistoř se úzkostlivě vystříhala, aby jak ona, tak i její kněžstvo se jakýmkoliv způsobem účastnili hrdelního procesu proti Pitovi a jeho sektě.
3. Před Koniášem poučoval Pitu děkan z N. Bydžova s misionářem Dobřenským. 4. Pita se sám přiznal, že židé ho uvedli do nové víry.
5. Nedržel se však židovstva úplně, neboť zavrhoval obřizku.

★

Jugoslavie.

Za nové vlády rychle uzavřený konkordát zní celkem jako jiné až na některé místní zvláštnosti. Pozoruhodno jest, že nedává vládě právo návrhu neb odporu při jmenování vysokých hodnostářů. Církevní majetek si spravuje církev. Statky jí pozemkovou reformou odňaté nebudou vráceny, ale dalších konfiskací nebude. Kněžím v duchovní správě zakáže církev přistupovati k některé politické straně a s ní pracovati; podmínkou jest, že vláda totéž zakáže duchovním jiných vyznání. Konfesijní školství zůstane. V celé říši pravidlem je sňatek církevní.

O konkordát se jednalo od r. 1920; 7 let bylo jednání přerušeno.

★

Černoši v severní Americe

rostou přes nechuť bělochů jak počtem, tak významem, hospodářským i osvětovým. Misijní práce mezi nimi byla až do války mezi jihem a severem 1864/5 možná jen v jižních španělsko-francouzských státech. Vadila nenávisť severu proti katolíkům, zakoušené otroctví atd., neposléze štitivost bělochů. Z řádových společností se práci té věnují hlavně misionáři z Lyonu, mis. Ducha sv., t. z. josefité, větev svatojosefské mis. společnosti v Mil Hill, mis. Slova Božího a j. Důkladný průlom mohou provésti teprve vlastní černoští kněží, neboť rasová odlišnost jest závadou velikou i zde. Misionáři posléze jmenovaní r. 1922 v semináři sv. Augustina v Bay Saint Louis začali studie s prvými kandidáty, a po 12 letech (23/5 1934) byli odtud vysvěceni 4 kněží Černoši; přes 100 duchovních bylo při této památné slavnosti. Začátkem r. 1935 měl ústav 42 žáků. Zatím i josefité, misionáři lyonští a Ducha Sv. dávají Černochům příležitost studovati na kněze. Dnes mají Černoši ze sebe kromě oněch 4 kněží společnosti Slova Božího 4 kněze světské, 3 josefity, 1 trinitáře, 1 jesuitu a po 1 z mis. lyonských a Ducha sv. Dosavadní zkušenosti oprávněují k nejlepším nadějím. I pacifikace lidstva, jinak sotva dosažitelná, takto získává.

protokole ze dne 17. dubna 1747 děje se zmínka o invalidovi Jos. Hájkovi, který o sobě pravil, že s luterány je luteránem, se židy židem a s ariány ariánem. Hájek asi mnoho věděl při svém smýšlení, neboť byl — knihářem.

Vědecký a umělecký.

kž. — O náboženském vývoji ve St. Zákoně. K článkům R. Rúžičky („Věda a život“).

Působení proroka Jeremiáše je uvedeno větou: „Hned na počátku panování Joziášova, nezdrábného syna Jojakima, vystupuje Jeremiáš.“

Podle této pythické češtiny, zaviněné snad překladem z němčiny, mohl by býti Josiáš považován omylem za syna Joakimova, ač tomu bylo naopak. Autor také přehlédl, že Jeremiáš byl povolán k úřadu prorockému již v třináctém roce vlády Josiášovy. (Jer. 1, 2.)

Že by Jeremiáš zavrhoval „všecky oběti“, tomu odporuje sám Jer. 33, 11 a 33, 17—24. Rovněž tvrzení, že Jeremiáš kázal „proti chrámu a vnější bohoslužbě“, je fikcí autora, která nemá ve vystoupení Jeremiášově nikde podkladu. Jeremiáš zavrhuje jen přílišné spoléhání na chrám a oběti. Proti tomuto formalismu se káže dodnes!

K historickému rámci vystoupení Jeremiášova autor vůbec nepřihlíží, ač boj odvěkých soupeřů Babylonie a Egypta je právě v té době pro osud Judska a tím i pro vystoupení Jeremiášovo rozhodujícím.

Tvrzení, že „Jeremiáš zůstal nakonec osamocen a stýkal se jen s Jahwem“ odporuje prorockému poslání Jeremiášovu, které on konal věrně až do své smrti. (Jer. 40—41.)

Ani nelze také nazvat Jeremiáše pasivním. Jest jen citlivý.

Stejně autor špatně pochopil poslání proroka Ezechiele. Jak nazvat frási, že „Bůh Ezechiélův není otcovsky a vlídně se svým prorokem se stýkajícím Bohem Jeremiášovým“? Což nemluví o opaku třebaš hned Ezech. 2, 6.

Celé dějiny židovské staví na hlavu takové povídání, že „u Ezechiele poprvé vystupuje snaha po odloučení Israele od světa pohanského“!

Kde stojí psáno u proroka, aby to bylo opravdu pravdou, že „u Ezechiele je těžiště ve správném v n ě j š í m plnění zákona“? Stačí jen přečísti známé místo Ezech. 3, 20, aby se ukázala jalovost takového tvrzení.

Ani Esdráš a Nehemiáš nejsou pochopeni lépe. Zase bez důkazu frase na frasi! Tak Esdráš a Nehemiáš podle autora „upevnili základy židovství zavedením kněžského zákona (přineseného z Babylona!), jenž tvoří nejobsáhlejší část Pentateuchu (!)“

Lze to vyčísti opravdu z II. knihy Esdrášovy (Nehemiáš)? U Esdr. I 8, i se mluví výslovně o tóře Mojžíšově. Čemu se dodnes říká tóra v tradici židovské? Všem pěti knihám pocházejícím od Mojžíše.

„Kodex nemluví také o l i d u israelském, nýbrž o o b c i“, rozvádí dále autor. Ano Lev. 19, i užívá slova 'adat, to znamená

shromážděný lid, či chce-li autor obec, ale hned v kapitole předešlé (18, 1) je vysvětleno, co se tou obcí myslí, když se užívá rovnocenně slov *benê jisráel*, to jest synové israelští. To ovšem není žádná *d i f e r e n c o v á n í*, jak autor se domnívá.

Píše-li autor, že „kult, jenž je pohanským (!) elementem o náboženství Jahwově (!), byl teprve legitimován za Esdráše“, svědčilo by to jen o úžasné neznalosti Písma, v tomto případě historie samého krále Davida.

Že autor nedoloženě opakuje, židovskými i křesťanskými učenici tolikráte vyvrácené, německé, racionalistické nápady o původu Deuteronomia a Deuteroisaiáše, již ani nepřekvapuje. Jak jinde se dbá v takových případech úzkostlivě tradice!

Prekvapí však přece poněkud, když autor tvrdí, jakoby se jednalo o věc samozřejmou, že „Žalmy a Job pocházejí z doby po exilu a kniha proroka Daniela před r. 164“.

Autor zdá se nerozumí ani poněhlému vývoji jazykovému, jak svědčí věta „v druhém století před Kristem židé přijali jazyk aramejský“.

Snaha Antiocha Epifana, přinutiti národ židovský i mučnictvím k modloslužbě, jest mu jen „pokusem o násilnou helenisaci“.

„Ještě v knize Jobově a Žalmech končí se život lidský smrtí,“ tak autor směle končí své dlouhé pojednání, ač právě Job 19, 26 a Žalmy 15 (16), 10 jej přesvědčí hravě o opaku. Proč St. zákon nemluví tak často, jak bychom snad očekávali, o záhrobí, vyplývá z nebezpečí pohanské úcty mrtvých (animism v Egyptě).

Ani poslední cizí slovo, které autor uvádí v transkripci, „*všra* v *ge'ennu*“ není správné. Židé říkali *gê'hinnom* (nebo *gê'hinnam*) a Řekové *géenna*.

Celková bilance těchto Růžičkových článků (prof. semitské filologie na pražské universitě!): Staré, německé racionalistické nápady opakované apodiktickou formou, podivná neznalost Písma sv. a nevysvětlitelné chyby v hebr. transkripci (jediné slovo není dobře přepsáno!).

★

Evangelium sv. Jana

zlomek rkp. 18, 31—38, kousek papyru, nalezen vloni v manchesterské Rylands Library. Podle vykonaného šetření pochází ze středního Egypta, a to z 1. polovice 2. století, tak že by to byl nejstarší dosud známý rukopis NZ. U Evangelia sv. Jana by to byl nález tím pozoruhodnější, jelikož právě ono bývá posouváno do mladší doby.

★

m. — *Metamorfosa Emilia Zegadlowicze?*

Slavný polský básník E. Z. jest u nás velmi dobře znám: pochází po matce z jihočeského rodu — věnoval mu svůj nedávný cyklus „Budějovické louky“ — přednášel před několika lety v Praze i v Brně a nalezl tu také několik oddaných ctitelů, kteří četně tlumočili jeho

básně i prosu. Byl pokládán za básníka smýšlení katolického, k čemuž přispíval i jakýsi mlhavě mystický ráz některých jeho básní.

Ale poslední, čtvrtý díl jeho cyklického, značně asi autobiografického románu o Mikuláši Střibrempaném (první Hodina před jitřní vyšel také v českém překladu u Kuncíře) ukázal novou tvář jemného básníka a dal podnět k prudkým literárním bojům, do nichž kromě kritiků zasahují i kruhy církevní, vědecké a společenské. Ze spisovatelů vystoupil proti Z—ovi zejména proslulý dramatik a básník Kar. Hub. Rostworowski článkem, jehož titulu jsme použili i v nadpise tohoto referátu, ze zástupců církve sám kníže-biskup Sapieha, rozsáhlou tiskovou akci podnikla pak zvl. Katolicka Agencja Prasowa.

Pohoršení katolických kruhů vzbudila již odporná postava kněze-katechety, prázdného snoba a farisea, jenž působí neblaze na studenty a zasahuje také do života hrdiny tohoto románového cyklu. Ale více snad ještě způsob, jakým autor popisuje sexuální vývoj mladého studenta a erotismem i náboženskou nevěrou prosycené ovzduší, v jakém vyrůstá nová mládež. Zde právě kritika ukazuje největší metamorfosu dříve tak subtilního, serafsky čistého básníka. Přiznávají to i kritikové „pokrokového“ směru, kteří vystoupili v poslední době na jeho obranu. Tak Tad. Breza ve varšavském Kurjeru Porannem (29. listopadu) píše, že revoluce Zegadłowiczowa hraničí až s bezohledností. „S důrazností až naivní dokonil tu básník rozchod s mysticismem, připoutal se ke světu a v jakési nepodařené veřejné zpovědi „černé mše“ vyvalil ze sebe všechno, co až dosud v sobě ukrýval. Začal fakty, myšlenkami a postřehy, které choval, a skončil nejbrutálnějšími slovy, jakých dosud nikdy neřekl. Zdá se, jako by se zapřísáhl sám u sebe: Je-li třeba strhnouti závoje, ať padnou všechny! Učinil to s takovým zápalem neofyty, že se zdají ještě mírnými exorcismy, jaké vykonala Katolická Agencja Prasowa nad slovníkem Zegadłowiczovým; neboť říci o něm „špinavý“, jest definice ještě až příliš delikátní. Až hrůza proniká, čteme-li některá slova, pekelné proklínání, písničky, ošklivé epitheta...“

Že právě tato stránka románu „Zmory“ nejvíce zaujala i širší polskou veřejnost, je viděti také z toho, že varšavský spolek spisovatelů uspořádal o něm veřejný debatiní večer. Za veliké účasti protáhla se debata až dlouho do noci. Středem jejím byla přednáška polského odborníka v otázkách psychoanalytických dra Z. Bytowského, který se snažil ukázati, že román „Zmory“ potvrzuje oprávněnost Freudovy nauky. Autor činí to ovšem brutálně, ale je prý to docela přirozené, poněvadž brutalita jest jediným způsobem, jímž možno dopověděti to, co se začalo v dětství jemnými náznaky. V prvních třech dílech života Mikuláše Střibrempaného není ani jediného výrazu, kterého by nemohly slyšet uši slušných dětí. Tato serafičnost, mnohdy až monotónní, byla pro autora nutností, poněvadž líčil život dětí, a tak prý je stejnou nutností i brutalita, když nyní podává obraz fyzické a mravní revoluce v období dospívání...

Zdá se, že podobně omlouvá své dílo také sám Zegadłowicz. Aspoň

v listě otištěném v časopise „Wiadomosci Literackie“ pod titulem „Bezbožná mládež a touha Torquemadů“ dokazuje ze souhlasných listů četných studentů, že náboženské a mravní poměry na polských středních školách jsou ve skutečnosti ještě horší než je líčí v románě. K. H. Rostworowskému a ostatním kritikům s katolické strany rozhořčeně vytýká, že volají proti němu policii. Ukáže prý časem, že je to klam, mluví-li se o nějaké jeho „metamorfose“.

Zajisté i u nás bude mnoho lidí zajímati další vývoj tohoto nesporně velkého básníka.

★

Původ člověka.

Je to jedna z otázek, jež přirozeně tolik dráždí zvědavost člověka, učeného i neučeného, aniž se dostává na ni spokojivá odpověď. Bible, jež prvou větou: „Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi“ vztyčila nám všem neuhasitelný maják základního poznatku o původu veškerenstva, co do člověka obrazně prostými výrazy („z hlíny“ a ze „žebra Adamova“) žádného výkladu neposkytuje; spíše naopak.

Na našich středních školách je somatologie evolutionistická. V Brně na př. vykládá jeden profesor žákům, že člověk pochází z gorily! Starý taškář Haeckel tedy dosud žije! Ubozí primánci ovšem nemohou se ještě p. profesora optati, jak a kdy asi a z kolika goril se vyklubal člověk, proč ne z jiných atd., a odkud se tu vlastně vzala sama gorila. Ovšem z kouzelného vývoje! Ani kreatianista sice nedovede říci, kdy a jak člověk stvořen, ale vzdává se zde v zdravém agnosticizmu úsudku jest aspoň uchráněn onoho opičího nesmyslu. Ignoramus a bezpochyby ignorabimus, málo platno!

Nedávno napsal jeden německý spisovatel: „Počet odpovědí, jež možno dáti na poslední (neboli první) otázky života, je skrovný. Nejedna hlava, která se domnívá, že našla odpověď zcela novou, by poznala, že prodává prastarou, dávno za omyl poznanou, kdyby jí nezaslepovala vůle a vášeň“.

Opičí původ člověka hlásán i u nás již uprostřed minulého století. Jeden osmačtyřicátník říkával o přírodopytci J. S. Preslovi, který také tak učil: když se člověk na Presla podíval, málem by tomu byl věřil.

★

hd. — Hvězdná obloha v lednu 1936.

1. ledna 1936 okolo 6. hodiny večerní rozloučíme se s ozdobou letních nocí, která na západní obloze šine se rychle s nebeské výše ku obzoru, pod níž v krátké době zapadne. Jsou to známé a jasné stálice Vega v Lýře, Deneb v Labuti a Attair v Orlovi. Podle známého hvězdářského pravidla, že slunce přitahuje hvězdy k sobě, řítí se přímo tyto stálice k západu. Ale zato na východní straně oblohy vystupuje nad obzor bohatá náhrada za tuto mizící letní krásu. Okolo 6. hodiny z večera na 1. ledna jest na východní obloze už nad obzorem souhvězdí Vozka-Auriga se zářící Kozičkou-Capella, která ostatně jako hvězda obtočnová nebo cirkumpolární nikdy ne-

padá pod obzor. Pod Vozkou poněkud níže k obzoru je skvělé souhvězdí Býka s červeným Aldebaranem, obklopeným jasnými Hyadami, jež tvoří veliké písmeno V nebo římskou pětku. A každý milovník hvězdné oblohy pozná jistě poněkud na pravo od Aldebarana líbeznou a spanilou hvězdokupu Kuřátek čili Plejady. Rovněž krásný Orion vyhouplnul se již okolo 6. hodiny večerní nad obzor, v jehož velikém obdélníku září nahoře červená stálice Beteugeuze, a dole bělomodý Rigel. Téměř přesně uprostřed mezi těmito dvěma zářícími stálicemi jsou tři jasné hvězdy, šikmo k obzoru položené, jasné asi tak, jako hvězdy Velkého vozu. Tyto tři stálice nazývají se Jakobova hůl. Když je spojíme přímkou a prodloužíme napravo k poledníku, ukazují nám cestu přibližně k Aldebaranovi v Býkovi. Když je prodloužíme nalevo dolů ku obzoru, ukazují nám téměř cestu k zářícímu Siriovi ve Velkém psu. Pod Jakobovou hůlí postřehne dobrý zrak malý shluk hvězdiček, a něco jako šedý mráček. Je to slavná mlhovina Orionova, která se jeví ve velkém dalekohledu jako otevřená tlama divoké šelmy. Na východ od souhvězdí Vozky a Oriona řadí se k nim velké souhvězdí Blíženců-Gemini, jehož nejjasnější hvězdy Kastor a Pollux jsou pošinuty nejvíce k východu. Celé souhvězdí Blíženců má podobu obdélníka. Vyjmenovaná souhvězdí jsou na 1. ledna nad obzorem již o 6. hodině večerní. Okolo 7. hodiny přidruží se k nim od východu ještě Malý pes s Prokyonem, a po 7. hodině Velký pes se zářícím Sirem.

Tato vzácná skupina souhvězdí, k níž patří nejseverněji položený Vozka s Kapellou-Kozičkou, pod ním nalevo, čili východně ležící Blíženci s Kastorem a Polluxem, a napravo, čili západně položený Býk s červeným Aldebaranem, s Hyadami a Plejadami, a pod těmito ještě níže ležící pod Blíženci Malý pes s Prokyonem, a pod Býkem ležící Orion s červeným Beteugeuzem nahoře a s modrobílým Rigelem dole, a konečně nejblíže ku obzoru položený Velký pes se Sirem: tato celá skupina vrcholí na začátku ledna okolo 11. hodiny před půlnocí, v únoru bude vrcholiti o 9., a v březnu bude vrcholiti čili procházeti poledníkem okolo 7. hodiny z večera. Tato vzácná skupina souhvězdí zasluhuje, abychom ji sobě důkladně prohlédli. Pak spojíme sobě její nejjasnější hvězdy přínými čarami takto: Začneme u Capelly-Kozičky ve Vozkovi, jenž jest nejblíže položený u polárky, a táhneme přímkou čaru nalevo čili východně ku Kastoru-Polluxovi v Blížencích, a pak přímkou čaru napravo, čili západně ku Aldebaranovi v Býkovi. Polluxa, jenž jest v Blížencích jasnější nežli Kastor, spojíme pak přímkou s Prokyonem v Malém psu pod ním, a rovněž spojíme přímkou Aldebarana v Býkovi s Rigelem v Orionovi pod ním. Když pak vedeme přímkou od Prokyona a od Rigela ku Siriovi, tvoří těchto šest přímek dosti pravidelný šestiúhelník, jenž v sobě tedy uzavírá nejkrásnější část hvězdné oblohy. Už pouhým okem zjistíte, že Capella-Kozička, Kastor-Pollux, Prokyon a Sirius, jakož i tři hvězdy Jakobovy hole jsou barvy bílé. Aldebaran a Beteugeuze jsou hvězdy červené, Rigel jest bělomodý. Chcete-li svůj požitek zvýšiti, pak

vemte do ruky jakékoliv, třeba i malé divadelní kukátko, a podívejte se jím na tyto vyjmenované stálice. Bude se vám zdát, že zvláště Sirius a Capella-Kozička přímo hýří barvami, a sice duhovými barvami, a jakoby z nich jiskry sršely. Tento úkaz je zvláště nápadný, když vzduch jest poněkud nepokojný. To je důkazem, že toto hýření světlem a barvami není vlastností oněch stálic, nýbrž že je způsobeno naším ovzduším. Stálice samy o sobě svítí klidně. Ale chcete-li tento vlastně klamný, avšak krásný pohled ještě zvýšiti, tedy pohybujte volně kukátkem tak asi, jako byste jím opisovali malé kruhy nebo elipsy. To, co uvidíte, to vás zcela jistě okouzlí.

Když 1. ledna 1936 okolo 6. hodiny večerní loučíme se na západě se zapadajícími hvězdami letními, a vítáme ihned na východě se vynořující hvězdy zimní, pak máme zrovna před sebou poledník, jímž právě prochází od polárky k jihu ležící Kassiopeja, v podobě dvojitého německého W. Západně od Kassiopejy září bílý Deneb v Labuti, a ještě dále k západu bílá Véga v Lýře, kdežto nejnižší ku obzoru se už nachýlil Attair v Orlovi. — Mezi polárkou, Kassiopejou a Denebem jest kosočtverec Kefeův, nad nímž protáhlý trojúhelníček jako stříška na domečku směřuje ku polárce. Pod Kassiopejou jest mírný oblouk Andromedy, sestávající ze tří jasných hvězd, nad prostřední z těchto hvězd je slavná mlhovinka Andromedy, pravzor zrovna klasický mlhoviny spirálovité. Obyčejné kukátko tuto mlhovinu ukáže, ony spirály ovšem ne. K Andromedě pojí se po pravé, západní straně čtverec Pegasův neboli Nebeský stůl. Když mírný oblouk Andromedy prodloužíme poněkud směrem východním nalevo ku Kozičce ve Vozkovi, dostaneme se do krásného souhvězdí Persea. Mezi Perseem a Kassiopejou ukáže nám každé kukátko dva malé hvězdokupy, mající značku h a chi. Obyčejné kukátko nestačí, aby nám ukázalo jejich krásu a nádheru. Ale ve velkém dalekohledu vypadají tyto dvě hvězdokupy asi tak, jako by tam nebeský klenotník rozhodil po tmavomodrém koberci své nejvzácnější skvosty, hýřící ve všech barvách. — Pod Andromedou jest malinké, ale výrazné souhvězdíčko Berana neboli Skopce. K němu se pojí dále k západu dlouhé, ale nenápadné souhvězdí Ryb, pak ještě dále k západu Vodnář a už zapadající Kozoroh. Pod Pegasem, velmi nízko nad obzorem, mihotá se jasná, bílá stálice Fomalhaut v Jižní rybě.

Nám všedním hvězdářům nepodaří se nalézt na obloze tři poslední oběžnice, totiž Urana, Neptuna a nejnovějšího Plutona, ačkoli všechny tři oběžnice budou na večerní obloze. Pro jejich ohromnou vzdálenost budou jejich terče tak malinké a nepatrné, že jich našimi i sebelepšími kukátky nenajdeme. Zato lze pohodlně spatřiti Merkura, Venuši, Marsa, Jupitera a Saturna.

Merkur putuje na západní obloze po západu slunce ze souhvězdí Střelce do souhvězdí Kozoroha. Dne 16. ledna dosáhne své největší východní vzdálenosti od slunce, a sice asi 19 stupňů, čili asi 38 úplňkových průměrů. Bude zapadati brzy po 6. hodině večerní, třeba jej tedy hledati brzy po 5. hodině večerní. Bude zářiti asi takovou jas-

ností jako Vega v Lyře, a proto nebude nikterak nějakou nepatrnou hvězdičkou. Budeme jej hledati pomocí Marsa a Saturna, jak bude níže udáno. — Mladí milovníci hvězdné oblohy mívají velikou radost, když se jim podaří Merkura spatřiti, kdyžť sám arciolec Koperník prý ho za celého svého dlouhého života ani jednou nespapřil.

Venuše-Krasopán putuje po ranní obloze před východem slunce, a sice v souhvězdí Štíra v blízkosti červeného Antaresa. Venuše září krásně sama o sobě. Ale na tom není dosti. Jakoby si tam domluvila schůzku se starším bratrem Jupiterem. Tyto dvě nejjasnější oběžnice září za jistých příznivých okolností tak jasně, že jest možno viděti je pak i ve dne, když slunce na obloze září. V lednu 1936 putují obě tyto oběžnice v souhvězdí Štíra. Na začátku ledna jest Venuše na pravo od Jupitera, a sice nad ním. Uprostřed ledna bude se Venuše blížiti Jupiterovi, tak že 15. a 16. ledna bude procházeti přímo nad ním. Pohled opravdu pěkný! Před 20. lednem bude se přibližovati srpek ubývajícího měsíce této skupince, k níž se přidruží 21. ledna. Nejpriznivější doba, podívati se na tuto krásu nebeskou, jest o 5. hodině ranní. — Srpek ubývajícího měsíce tuto skupinku rozdělí: Antares bude pod měsícem, Venuše a Jupiter nad ním. —

Podobná pěkná skupinka oběžnic bude viditelná v lednu také na večerní, západní obloze po západu slunce. Zde putují zase v souhvězdí Vodnáře bledý Saturn a červený Mars. Mars jako hbitější poutník dohoní ve dnech 25. a 26. ledna loudavého Saturna, a zase jako k vůli zvýšení této nebeské krásy přidruží se k nim srpek tentokrát zase přibývajících měsíce, a sice 26. ledna. Třeba je hledati asi 3/4 hodiny po západu slunce. — Srpek měsíce bude státi na pravo od nich.

Když sobě vyhledáme Saturna a Marsa již 15. ledna, pak bude Mars šikmo na pravo pod Saturnem. Když spojíme Saturna přímkou čarou s Marsem, a tuto čaru prodloužíme dolů k obzoru, přes Marsa, pak dostaneme se do oblasti, kde třeba hledati Merkura. Tam jest Merkur okolo 15. a 16. ledna, a mihotá se jako Vega.

Tři nejvzdálenější oběžnice jsou rovněž na večerní obloze, a sice Uranus v souhvězdí Berana, Neptun vyjde poněkud později v souhvězdí Velkého Lva, a Pluto je hned z večera v souhvězdí Blíženců. Leč byla by marná práce, je hledati. Naše slabá kukátka nám jich neukáže. Ale alespoň se podívejte na souhvězdí, ve kterých zrovna putují.

Dne 8. ledna 1936 jest úplné zatmění měsíce, hned z večera okolo 6. hodiny, dobře u nás viditelné. Úplné zatmění měsíce trvá jenom kratičkou dobu, asi 23 minut, okolo 7. hodiny, poněvadž měsíc prochází nejjižnější částí stínového kužele země. Celé zatmění trvá ovšem od 1/26 téměř do 9. hodiny večerní. —

Dne 4. ledna 1936 bude země v přísluní, totiž v bodu, v němž bude slunci nejbližší. Bude se také pohybovati největší svou rychlostí, asi 30·25 km. za sekundu, aby přemohla zvýšenou přitažlivost slunce. Slunce vstoupí dne 21. ledna ze znamení Kozoroha do znamení Vodnáře, ale vlastně ze souhvězdí Štělce do souhvězdí Kozoroha. — Stoupá v ekliptice nahoru, a proto se den dlouží. —

Vychovatelský.

kž. — Tituly učitelů.

Po vládním nařízení, kterým se určovaly tituly profesorů, uveřejňuje nyní Věstník Mšano z 15. listopadu 1935 vládní nařízení z 18./X. 1935 o titulech učitelů škol obecných, měštanských a pomocných.

Správcové škol obecných a pomocných mají (ne tuze pěkný) titul „řídící učitel(ka) školy obecné resp. pomocné“, ostatní „učitel(ka)“.

Na školách měštanských a na školách pro hluchoněmé a slepé mají správce titul „ředitel(ka) měšť. školy resp. školy pro hluchoněmé, pro slepé“, ostatní učitelé titul „odborný učitel(ka)“, učitelé náboženství „katecheta(katechetka)“, na cvičných školách při ústavě učitelských „cvičný učitel(ka)“, učitelky ručních prací „učitelka domácích nauk“ a pro nepovinné předměty „vedlejší učitel(ka)“. Učitelstvo prý se bude domáhati novelisace tohoto vládní nařízení.

★

kž. — Nové reformy středoškolské.

Chystá se nový výnos o zkoušení a klasifikování, poněvadž prý stávající nařízení Marchetovo je již zastaralé. Zdali se tou klasifikační novotou odstraní neschopné děti ze studia a dnešní studenti se povzbudí ke studování, je ovšem zatím otázkou. — Také se pracuje na novém kázeňském řádě, který by stanovil nové směrnice pro posuzování mravněho chování žactva. Jen aby to nebylo zase sázení květin bez kořene!

★

kž. — Koušek po kousku...

Věstník čsl. profesorů 5—6 str. 103 uveřejňuje nový návrh: „Vyznamenání v I. a II. tř. budiž více závislé na velmi dobrých známkách — aspoň polovině — z hlavních předmětů naukových. Má-li dnes žák velmi dobrou známku z náboženství, kreslení, tělocviku, psaní, zpěvu, dosahuje vyznamenání, ač v hlavních předmětech má pouze známky dobré. Rodiče jsou tím tak uváděni v omyl o schopnostech žákových“. Katolíci mají patrně býti „uváděni v omyl“, že se nic neděje. To zapomněl Věstník touto formou stylisace dodatí.

★

iv. — Odbornictví na universitě a výchova pro život.

O tomto předmětu bylo již mnoho rokováno a připomínáno, že odbornictví, jak se pěstuje na vysokých školách, vlastně nevychovává pro život. Řečeno a napsáno — tu také mnoho roztodivných

věcí, ale i z těch prokukává pravda, že vysokoškolské speciality nejsou životu venkonceм zdravý. Koncem minulého století budoval Julius Langbehn, autor díla „Rembrandt als Erzieher“, které se dočkalo asi šedesátí vydání, že německé university patří k věcem, které se časem obrátily v pravý opak. „V době přítomné každý profesor zastupuje takovou (specialitu) a je na to pyšný. Avšak shrnutí sta specialit, zcela zevně vedle sebe postavených, nevydá ještě žádné university. „Sto šedých koní nečiní ještě žádného bělouše“, pravil Goethe. Kdo je pouze specialistou, zaprodal svou duši; ano můžeme říci, že ďábel je specialistou... Jednotlivý odborník odmítá dnes rád odpovědnost za vše, co se děje mimo jeho „obor“, uvěznuje zde svůj rozum, proti čemuž se přece tak důrazně brání; zřídka se své lidské důstojnosti. Je mnoho sketství v takovém počínání... specialismus je tyranisování všech všemi, tak jako zdravý individualismus je osvobození všech všemi“. (Rembrandt als Erzieher 55. vyd. str. 120, 243) Známí paedagogové jako Kerschensteiner, Lili a Spranger dávají Langbehnovi za pravdu.

V díle „Povstání mass“, které vydal španělský učenec Ortega y Gasset, mluví se o barbarství specialismu a nazývá se nebezpečím v sociálním ohledu. V dřívějších dobách prý dělili lidi na „vědoucí a nevědoucí“. „Avšak specialista nedá se vřadit do žádné těchto dvou kategorií. Není vzdělaný, neboť nestará se o nic, co nepatří do jeho oboru; ale není též nevzdělaný, protože je mužem vědy a vyzná se skvěle ve svém světovém úseku. Musíme ho nazvat učeným ignorantem, a to je nesmírně vážná věc; neboť to znamená, že ve všech otázkách, v nichž ničemu nerozumí, si bude počínati s veškerou arrogancí muže, který je autoritou ve svém speciálním oboru“.

Otázku Lessingovu — „má profesor snad srdce?“ rozšířil Langbehn na otázku „má profesor snad hlavu?“ O jednom matematikovi se vypravuje, že po skvělém hudebním kusu, jímž byli všichni nadšeni, se tázal — „co je tím dokázáno pro matematiku?“

Aby se tomuto nedostatku odpomohlo, žádal univ. prof. Adolf Dyroff v díle „Wege und Abwege der Universitätsreform“ (1928), aby byla zřízena „všeobecně vědecká fakulta“, která by umožnila všeobecné vzdělání vedle potřebného odborného. Ovšem, snadněji se to řekne, než provede!

★

Dominikánky ve Francii

mají blízko pařížské universitní čtvrti klášter věnovaný vědeckým studiím. Sestry chodí na universitní přednášky, skládají tamní zkoušky a doma kromě řeholních úkonů mají dopoledne 4, odpoledne 5 hodin k studiu a vědecké práci. Pro studentky a j. ženy pořádají doma přiměřené přednášky.

Hospodářsko-socialní.

Správní reformy u nás

ohlašované jako úkol nového vládního období jsou velmi nutné, pokud dosavadní řády zatěžují, a mnohdy zcela zbytečně zatěžují obyvatelstvo hmotně i duševně. Hmotně, jelikož rozmnožují jeho vydání, duševně, jelikož mu působí mnoho nepotřebných nepřijemností.

Myslí se, a právem, především na řády poplatkové (daně, berně a j.) Na snížení daní ovšem není ani pomyslení, jelikož potřeb stále přibývá, a zvláště největší položka, na brannou moc, pravděpodobně v dohledné době poroste. Žádný zákonodárce také nebude asi tak obratný, aby vymyslel předpisy, podle nichž by obyvatelé daně platili rádi. Ale jest možno a nutno, upravit předpisy tak, aby byly poplatníkům srozumitelné, vybírání daní pak upravit tak, aby přestaly sekatury poplatníků nikoli vzdorných.

Předmětem úvah jsou dále: zbytečné notářství, jehož práce by zcela dobře mohly obstarati soudy, pak soudcovství, dozor školský a j. Velmi palčivou stala se již otázka advokátní, nejen pro „předlidení“ v tom oboru, ale hlavně pro potřebnou ochranu klientů proti advokátům, kteří z právních rádců stávají se bezohlednými vyřídiluchy.

★

Pariové v Indii.

Těchto 60 milionů nečistých a proto nedotknutelných (vepř nebo pes na př. jimi nejsou!) od 10 let, kdy se pracuje o nových řádech v Indii, jsou v popředí veřejného zájmu, již pro svůj počet. „Prorok“ Gandhi, který se nyní ustranil, mnoho pro ně vykonal, ale pronikavý obrat ještě nenastal. (O kastovnictví vůbec se praví, že indské vzdělanosti velmi prospělo, a sám G. jest pro ně, ač pro osvobození pariů). Hlavní závadou ideovou tu jest, že parijsství těsně souvisí s hinduismem, s věrou v stěhování duší atd., tak že rušením jeho a kastovnictví bude rušen také hinduismus. Druhou, hmotnou závadou zrovnoprávnění pariů jest, že nemohou nabývatí majetku, půdy atd., i zůstávají stále otroky zámožných. Jejich osvobození, o němž noviny vlivem anglickým psaly, jest ještě snem. V městech společenské obcování se na kastovní rozdíly tolik neohlíží, ale na venkově strohé rozdíly nemizí. Gandhi navrhuje zřizovati podle trapistů, které seznal v jihoafrickém Pinetown, takové kláštery také v Indii, jež by parijsce učily řemeslům atd. a tak je osamostatňovaly. Ale tať cesta daleká!

Za zmínku stojí, že z 3½ milionův indských katolíků jsou 2/3 pariové. Tedy značná inferiorita!

Při této zmínce o Indii zajímati bude, co je s jiným zvykem v hinduismu, t. j. s tak řečenou sati, zvykem, že se vdova po

manželu, jehož mrtvola se právě na hranici spaluje, sama vrhá do plamenů. Sati = ctnostná žena. Zlozvyk ten anglickou vládou již od r. 1829 se stíhá a tresce jako vražda nebo sebevražda, a diváci, kteří ji mohli zameziti a nezamezili, bývají voláni k odpovědnosti. Přísné tresty skutečně pomáhaly, že zlozvyk mizel. Ale nezmizel docela. O jednom případě, že vdova po advokátu, tedy z lepší rodiny, skočila do plamenů spalujících jejího muže, píše misionář letošního února. Jinak se však provádí sítí ne tak veřejně: vdova se poleje petrolejem a zapálí. I zde působí hinduická pověra o metempsychosi (předuševňování), na půdě hinduismu nevykoferitelná.

*

Čtyřcátník

se vůbec pokládá když ne za starého, tedy aspoň za staršího, třeba se mu do očí říká, že je „v nejlepším věku“. Nemluvíme tu ani zvlášť o ženských, po nichž se žádá, aby byly věčně mladé. Staří Římané však i 50 letého nazývali adolescens, čemuž my ovšem už ani nerozumíme. I nejnovější dějiny nám ukazují muže, kteří i ve věku daleko přes 40 let vykonali a konají pozoruhodná díla. Na obranu čtyřcátníků a čtyřcátnic založila v Americe herečka Žofie Tuckarová klub, jehož heslem jest: život začíná čtyřcátkou! Není to sice doslovně pravda, ale neškodí zobecnělý předsudek poopravit, neškodí to ani domýšlivé mládeži, která tak ráda staršími pracovníky rozmnožuje zásoby starého železa.

*

Vzduch obchodním předmětem.

Noviny oznamují, že zadlužení kalifornští, právě kalifornští farmaři vyvážejí vzduch, zvlášť do New Yorku. Kalifornský vzduch je prý z celého světa nejmírnější. Stlačen svádí se do ohromných ocelových lahví a na místě určené se v pokojích vypouští. Láhev stojí 5 dollarů.

*

Auto

je sice dobrodínem dopravy, ale dodává novinám víc látky pro oddíl úrazů než jiné nebezpečné podniky. (Letadla by %ně asi nebyla daleko od něho). Příčin jest několik, ale většinou jsou buď u řidičů nebo ve strojích. Sebeprísnejší předpisy policejní málo pomáhají; soudy prý tu soudí příliš shovívavě. V Berlíně nyní připadli na jiný prostředek pomoci: auta, jež víckrát zavinila neštěstí, jsou úředně označována zvláštním znamením, a s takovým se ovšem nerádo jezdí.

Politický.

U n á s.

14/12 t. r. vzdal se Dr. T. G. Masaryk předsednictví čs. republiky. Byl mu nadále ponechán dosavadní plat a byt v Lánech. 18/12 zvolen 340 hlasy (ze 440) na 7 let jeho nástupcem Dr. Eduard Beneš; 24 hlasů dostal přírodopisec un. prof. Dr. B. Němec, 76 lístků bylo prázdných. Ve volbě sešly se strany socialistické i lidová i ľudová a j. Ostré spory, které volbu předcházely, vycházely z odporu nár. demokratů a s nimi spřízněných stran nebo jednotlivců; volba prof. Němce prozradila bezradnost odpůrců, ne-li více. Ze sblížení stran ve volbě nelze ovšem o dalším postupu nic usuzovati, není-li určitých ujednání. Že se katolické strany agrárníky takto octly na levici mezi socialisty, je podařený vtip našich politických dějin, ale konečně z části vlastně výraz skutečnosti: tak to je!

★

H a b e š .

Zprávy válečné se, jak ve válkách obvykle bývá, rozcházejí. Jinak by mohly neúčastněných nezajímati, nebýti zájmů, mnohým státům společných. jak hmotných tak kulturních. O zobecnění, tedy o z v ý š e n í v á l e č n é h o n e b e z p e č í i v jiných zemích má zásluhu „Svaz národů“, jenž války nezamezil, ale v sankcích, na nichž Anglie stojí, ohrožuje i jiné země.

Válka italsko-anglická, tedy válka Italie na dvě strany? Rozhodnutí by tu jistě bylo velice rychlé, kdyby tato válka nezabrala širších kruhů a nestala se takto novou válkou světovou. Več by dále mohla vyústiti, vysvítá z následujících zpráv.

★

ý. — M e t o d y s o v ě t s k é .

Sověty po návratu ze VII. internacionálního kongresu, přes ujištění, dané Litvinovem v Ženevě, dávají svým stoupencům nové rozkazy.

5. a 14. září 1935 pod záminkou „bojovati za mír“ snaží se rozvinouti ve všech zemích „frontu populární“, jejíž cílem by bylo pod komandem vůdců III. internacionály svolávat „soudruhy“, již přivedou komunismus k vítězství. Etapy toho vývoje mají býti: Jediná fronta, fronta populární, světová revoluce. Záminkou má býti válka s Habeš. A proto delegace ze VII. kongresu komunistické internacionály organisuje akci protiitalskou. Důležitou osobností jako je člen čestného presidia Henry Politt z Velké Británie osvojuje si tato hesla: „Nemáme leda jeden cíl: Revoluční sověty. Jediná fronta má býti společným pojítkem, jež povede k světové revoluci . . . Nezáleží, za jakou cenu a za jakých okolností my musíme obhajovat sovětský svaz. Sověty v Rusku jsou jednotkou bojovnou dělnické třídy, která chrání rudé kamárady. Vítězství je na straně sovětů, a to znamená jistotu konečného vítězství revoluce ve všech zemích . . . My členové Velké Británie jsme za jedno s komunisty všech zemí, toto nás vede do Habeše“.

Navrhujeme, aby se v Anglii najímali vojáci na záchranu Habeše. Dolů s fašismem a válkou! Je třeba zlepšení podmínek pracovních tříd! Dolů s vládou! Přisaháme, že přispějeme svým podílem k tomu! To jsou mezi jiným hrozně vyzývavá slova Henry Politta.

Z 25. srpna 1935. Direktivy sekretariátu komunistického v různých krajích. Před 4. září mají se konati hromadné schůze lidového protestu proti válečným provokacím Mussoliniho. Tak v listech bolšev. Hjen 1935 str. 1205.

27. srpna 1935. List strany komunistické organisací lidové fronty. Tři velké schůze mají se konati 3. září večer pro ochranu míru, pro vzájemnost atd.

30. srpna 1935. Usnášejí se, aby odhalili lži Lavalovy a na pranýř přibili klaně chování jeho vlády.

Tak se komunisté staví proti vlastním vládám, a usilí p. Lavalu, aby se docílilo dohody, jest odsouzeno s neomalenou hrubostí. Výsledek: Masy lidu popuditi proti vlastní vládě a tak inspirovati důvěru ve vůdce komunistické, již prý nejlépe dovedou přesvědčiti masy, které jsou jedině prý schopnými překaziti válku.

Na konferenci internacionální v Paříži 3. září 1935 bylo usneseno: Společnost národů má se chopiti všech nutných prostředků, aby zabránila válce v Africe a zachránila mír, pakliže lid sám nenajde prostředky účinnější k zabránění válce. Vytvoření komitétu veřejného a komitétů národních k organisování, bez prodlení, velkých manifestací protestu ve všech krajích světa. Všechny syndikáty, hlavně v továrnách a přístavech musí ihned se postaviti v souhlas se společnou linií činnou.

6. září 1935. Schůze centralní strany komunistické. Odbor politický strany komunistické svolané 6. září 1935, po vyšetření internacionální situace a škod, jež ohrožují moc světa ohledem na mussolinské provokace, rozhodl zvětšiti úsilí pracovních mas pro ochranu míru. Je třeba shromáždit komitě za účelem organisace velkých schůzí, ve kterých delegace lidové fronty v Ženevě vydá počet svého poslání.

7. září 1935. Apel strany komunistické všem přátelům míru. Ani jediný haléř pro vládu Mussoliniho. Ani jedině bedny s válečným materiálem armádě Mussoliniho. A komunisté učiní svou povinnost ihned dáti se do díla, všemi možnými prostředky. (Sešity bolšev. str. 1206 a nn.)

Francouzská frakce komunistická má vyzvati všechny dělníky, bojovati proti italskému fašismu atd. Proti finanční akci italské, proti vyvážení zbraní organisovati protestní schůze proti fašistickým provokacím... (Seš. bolš. str. 1212.)

Heslem komunistů a jejich spojenců, t. j. socialistů, svobodných zednářů, pokrokářů všech odstínů a často i neuvědomělých katolíků: „Z boje pro mír v boj za revoluci!“

Mexiko: Komunisté prohlašují, že bezbožecká výchova je závazná pro všechny učitele. 2. Výchova pohlavní: Učitelé mají hleděti k vyspělosti dětí a mají jim přednáseti hlavní fakta života lidského. „Všichni žáci, chlapci nebo děvčata, mají dostati poučení o přírodě, soustavě a činnosti organismů rostlinných a živočišných, tak jako o jejich vztazích a vzájemných reakcích.“